

MOROMETII

Volumul II

I

în bine sau în rau, se schimbaseră Moromete? Cei care îl dusmaneau sau stateau cu ochii pe el se potolira sau îl uitara, ca și când l-ar fi iertat sau l-ar fi disprețuit. Ce putea să însemne asta?

Balosu deveni chiar binevoitor față de vecinul său, iar Guica și Parizianu le întrebau pe fete când le întâlneau pe drum dacă alde Paraschiv nu le-a mai scris. De Nila și Achim nu ziceau nimic, ca și când din partea asta doi n-ar mai fi putut pridi să citească atâtea scrisori. Arăta tăcută Guica, nu i se mai auzea deloc gura prin fața casei, pesemne că nepotii aveau alte griji pe-acolo decât să-i trimită scrisori. În acei ani muri parasita în bordeiul ei și fu dusă la cimitir de Parizianu. Moromete, cu toate că era vorba de sora lui mai mare, nu veni nici măcar să-o vada, dar asta nu mira pe nimeni, se cunosteau în sat altele de acest fel mult mai rele.

Cu atât mai puțin băga cineva de seamă că fi-sau cel mic, Niculae, nu se mai ducea nici el la școală; deși maica-să vânduse și ea un pogon din pământul ei să-l tina mai departe, totul se opri când trebuia să treacă pe al patrulea an: Moromete îi spuse, fără multă vorbă, că s-a terminat și cu istoria lui cu *studiile*, să stea acasă și să pună mâna pe sapa. Baiatul nu se mai zbatu nici el ca la început, nu se mai plânse nici pe lângă maica-să, și nici pe lână preot sau fostul lui învățator ca să-l ajute; cu totul sau se întâmplă ceva. Nu se mai putea vorbi cu el, spuneai una și el asculta și ai fi zis că înțelegea, că să te pomenesti pe urmă că răspunsurile pe care ti le dădea veneau din alta parte... Devenise în mod ciudat întreprinzător și în anul când nu-i mai dădu voie lui Niculae să-și urmeze școala (an în care începuse și războiul) îi mergea destul de bine, își făcuse un pridvor în fața casei și tot timpul umbla cu caruta și caii de la munte la balta. Parca chiar întinerise, arăta zdrăvan, cu mustata mereu neagră și când tot satul se pitea în casă și cosurile fumegau sub gerurile napraznice ale iernii, era văzut cu alții mai tineri, cu saniile încărcate cu porumb, gata

k <

să plece să le vândă în creierul Carpaților, la mocani. Se întorceau cu porci mici cât niște gherlani pe care îi revindeau în sat, cu sita de învelit acoperisurile și cu butoaie de tuică. Poli galbeni îi umpleau buzunarele și pe toate le vedea acumă din

punctul de vedere al unui câștig eventual. El nu avea așa, găsise un alt cuvânt pe care îl adoptasera și noii lui prieteni (caci cu cei vechi rupseseră, cu Cocosila nu se mai împacăse nici până azi, iar de Dumitru lui Nae și Iocan se îndepărtase de mult), acest cuvânt era *beneficiu*. Moromete îl folosi chiar și când Niculae îl întreba ce avea cu el de nu-l mai lasă să meargă mai departe pe drumul lui, din moment ce nu era vorba de bani? Fusese singura întrebare pe care băiatul i-o pusese după ce așteptase câteva săptămâni, și el și maica-sa, să se lămurească dacă nu cumva era vorba doar de o suceală a lui, sau poate de-o uneltire care îl izbise cu putere și îl ridicase contra lor, temerea de totdeauna a mamei.

- De ce zici, tata, că nu vrei să mă lasi mai departe? întreba fiul cu o voce în care cu trei ani în urmă speranța legată de fapt de firea de atunci a tatălui avusese totdeauna un tremur cu care îi fortase acestuia gândirea lui întortocheată; acum nu mai răzbatea din glasul băiatului decât o curiozitate rece.

- și ce beneficiu o să am eu, mă, de pe urmă ta, dacă te las să te duci mai departe la școală? răspunse Moromete. Ce, nu-ți place munca?!

Dacă îi plăcea munca lui Niculae? Sigur că nu-i plăcea, dar ce, asta era o noutate, nu se știa încă de când era mic ce-i plăcea și ce nu-i plăcea acestui băiat? Lui Moromete parcă îi zburase mintea din cap și, cu bună știință, făcuse schimb cu a unui alt țărăn care vorbea cu tine așa cum vorbești cu un cal sau cu o vacă. Îl puse pe Niculae la muncă și când văzu că băiatul nu se mișcă îl lovi și-l amenință: dacă nu vrea să asculte, să se ducă de-acasă, să-o ia pe urmele celor trei, care au ajuns bine, Paraschiv lucrează la *ucebe*, să se ducă și el să intre acolo! și pronunțase cu atâta satisfacție cuvântul, încât băiatul se înfricoșă, fiindcă era adevărat: Paraschiv nu făcuse nimic la București cu ideea lui de comerț, pierduseră și oile și caii și ajunseseră toți trei maturatori de stradă. *Ucebe-u* acela (Uzinele Centrale București) tocmai asta era, o instituție binecunoscută în sat, unde ajungeau în cele din urmă cei care cadeau jos. La toți li se părea că dacă zice *ucebe*, în loc de maturator de stradă, pot să ascundă în acest fel adevărul nenorocirii lor... Nu se știe dacă Niculae avusese sau nu în primul moment gândul să fugă de-acasă, dar soarta fratilor lui vitregi o sperie și pe Catarina, care încerca să-l tina pe băiat de rău... Nu era nimic,' zise ea, bine că învățase și aia trei ani, să stea și el să mai aștepte până ce se face mare și atunci să plece și el în lume... și până atunci să facă ce zice tată-sau...

într-o zi se întâmpla însa ceva care dezvalui familiei ca într-adevar fusese vorba de o uneltire, dar nu din partea cuiva, ci se copsese singura si îndelung în mintea tatalui.

Iata ce se petrecu... Primeau din partea celor trei câte-o scrisoare o data sau de doua ori pe an, în care unul din ei mângalea ca vai de lume ca o duc bine... Anii care treceau microrasera parca totul, ura lor ca fusesera batuti atât de tare înainte de a fugi, rusinea familiei ca fugisera ca niste hoti... Scriau acasa ca si când una s-ar fi rascumparat prin alta... Dar niciodata nu spuneau ce însemna binele acela, în timp ce acelasi Scamosu povestea în sat ca îl vazuse cu ochii lui pe Paraschiv în cunoscutul costum de culoarea prafului, pe care scria, pe spinare, cu litere mari si albe acele litere rusinoase.

în acelasi an, când Nicolae ramase acasa, primira de asta data o scrisoare în plic si înăuntru gasira si o fotografie. Cei trei dadeau pentru întâia oara amanunte despre viata lor si iata ce spuneau, ca Paraschiv nu mai lucra de mult la *ucebe*, ca acum trecuse la *setebe* (Societatea Tramvaie Bucuresti) si ca era sudor autogen, câstiga atât pe luna. Nila lucrase în ultimul an la un bloc, carând materiale cu spinarea si inginerul îl laudase si îl recomandase proprietarului care îl luase pe urma portar. Asta era în plin centru Bucurestiului, se numea Bloc-Algiu si se afla pe strada Cheia Roseti. Iar Achim era singurul care reusise totusi în comert, tineau pe Calea Colentina un *Consum alimentar*. Urma fotografia ca o dovada. Paraschiv arata bine îmbracat, cu o banderola mica pe brat, pe care se vedeau într-adevar limpede literele S.T.B., iar Nila o sapca pe cap pe care scria *portar*. Se strânsesera toti în pridvor, fetele si mama. Nicolae nu era acasa, era plecat cu caii. Se uitau la poza încercând sa înțeleaga si ceea ce în scrisoare nu se spunea. Nila arata mai gras si avea ochii albiti, dati peste cap, starea în mijloc cu o femeie cu gura strâmbata de o veselie a ei din momentul acela (sau poate ca asa era se strâmba de felul ei), iar Paraschiv la fel, cu una cam neagra la fata, putea sa fie o tiganca (sau poate asa era ea neagra de felul ei), veseli amândoi, în timp ce Achim era mai greu de recunoscut, cu beregata înainte, sub care atârna o cravata groasa, cu nodul cât un ghem, ai fi zis ca se spânzurase cu ea si îi iesise în felul acesta ochii din cap.

Ramasera cu totii tacuti, atinsi de uimire. Va sa zica ajunsesera bine pâna la urma cei trei si nu în zadar se zbatusera ei sa plece de acasa. Se vedea dupa haine, dupa chipurile lor si se înțelegea si din felul cum scriau ca nu se mai gândesc deloc la ceea ce se întâmplase în dimineata aceea când fusesera batuti cu ciomagul si tavaliti pe jos: spuneau "dragii nostri,

dorim ca micile noastre rânduri sa va gaseasca în momentele cele mai ! fericite..." si se deducea din aceste rânduri întinse pe mai multe foi ca acum, dupa ce au ajuns si ei cu meserii si au devenit bucuresteni, vor sa uite ce-a fost si sa se împace cu ai lor din sat, din moment ce soarta i-a despartit si nu vor mai trai niciodata împreuna. Ramânea doar ca cei de aici sa uite, mai ales ca întrebau si de Niculae, cum merge cu scoala, ceea ce putea sa însemne ca într-adevar nu mai aveau nimic cu nimeni, fiindca în nici una din scrisorile lor de pâna atunci nu pusesera asemenea întrebare. Nu însemna asta ca ura lor contra mamei si a fratilor vitregi se stinsese? Ceea ce mama si crezu, dupa obiceiul multor oameni care gândesc ca daca vezi tu lucrurile în bine, chiar daca ele sunt rele, n-o sa fie pe urma vina ta ca nu le-ai luat asa cum sunt. si zise:

- Bine ca au ajuns bine, ca ajunsesera de râsul lumii cu *ucebe*.

Nu se stie de ce, Moromete își iese din pepeni. Se uita la ea cu privirea sticlind de vrajmasie si îi spuse:

- Taci ca ai auzit si tu de *ucebe*, lovi-te-ar moartea cu popa în brate. Nu se înțelese de ce tatal nu era pe fata bucuros de aceste stiri

neasteptate, se gândira însa toti ca în sinea lui îi parea bine, fiindca uite ca se putea spune ca scapase de grija lor si nu mai trebuia, ca pâna acum, sa ia alta vorba când cineva îl întreba ce mai fac copiii aia ai lui pe la Bucuresti. Fetele chicotira.

- Nila parca e adormit, zise cea mare observând cea dintâi pozitia ciudata a ochilor acestuia în mijlocul fotografiei.

- Pai daca e beat! izbucni deodata Moromete. Nu vedeti? Sunt beti toti!

- Ei taci ca stii tu, i-o întoarse mama. Ai fost tu acolo sa vezi ca erau beti! Asa arata pozele.

- Nu, ca ai fost tu, zise Moromete abia stapânindu-si furia. De multe ori te-ai pozat tu!

- Nu, ca le stii tu pe toate, zise mama pufnind în râs, fiindca era adevarat ca în viata ei nu fusese sa se pozeze nicaieri, si de iesit din sat iesise si ea de vreo doua, trei ori, pâna la orasul cel mai apropiat, la Palamida.

- si muierile astea cine-or fi, tata? zise cea mica, avida sa afle tot, uitându-se acum singura cu fotografia în mâna.

- Muierile lor, cine sa fie, raspunde Moromete ridicând fruntea din pamânt si tintind-o pe fata cu o privire la fel de alba ca si a lui Nila, desi în ziua aceea el nu bause nimic. si adauga: sau crezi ca sunt ale altora? Nu vezi cum se tin cu ele pe dupa mijloc, sa nu se scape? Ce se fac ei unii fara altii daca se scapa, nu cad jos si si sparg capetele?

Mama intrase între timp în tinda si vedea de foc, dar curând iesi si-si facu de lucru pe prispa, începu sa scuture niste toale vechi. Moromete se ridicase, coborâse din pridvor si pierise nu se stie unde. Mama se aseza apoi pe capatâiul rosu plin cu foi de porumb, pe care sezuse înainte Moromete si lua iar fotografia în mâna, vrând parca sa descifreze în ea întelesul purtarii tatalui. Ramase multa vreme privind-o, în timp ce fetele intrara ele în tinda si luara seama la ceea ce se fierbea pe vatra. în cele din urma mama, cu o expresie senina, ridica din sprâncene ca si cum ar fi înteles si puse fotografia de-o parte... Nu era nimic, toane de-ale lui, cine stie ce i s-o fi parut: cei trei aratau bine, fata cu care era Paraschiv pozat era chiar frumoasa, oachesa cum arata, o crestina si ea, o fi gasit-o si el pe-acolo si s-or fi luat... Treaba lor, ce mai avea acuma cu ei? Bine ca n-au ajuns ca altii care au murit pe acolo de oftica! O mica nedumerire tot mai staruia însa pe chipul Catrinei. întra în tinda si începu sa vorbeasca cu fetele: Paraschiv era la *setebe*, asta a înteles. Nila era portar. Dar Achim?! Era croitor?!

- De ce croitor? zise Tita.

- Pai parca asa am înteles, parca asa zicea în scrisoare: costum... Fata însa se pare ca se gândea acum la ale ei si parca nici nu auzi

ceea ce spusese maica-sa: nici nu-i raspunde si mama nu mai zise nici ea nimic.

III

Totul se stinsese deci acum, si daca n-ar fi fost Niculae care nu-si revenea din starea în care îl aruncase hotarârea de neînteles a tatalui (în ultimul an Moromete cumparase de la cineva un pogon de pamânt si se spunea ca mai avea bani de unul), totul ar fi putut sa para ca era mai bine decât la multi. Nu mira pe nimeni din familie faptul ca putina vrrrve dupa primirea acelei scrisori cu fotografia, tatal (mereu posomorât însa. puse caii la caruta si zise ca se duce la Bucuresti. Era de înteles, câta vreme cei trei traisera pe-acolo, fara nici un rost, ce bucurie sa te duci sa-i vezi? Acum lasa sa se duca, sunt copiii lui, i s-o fi facut si lui dor de ei dupa atâta ani.

Moromete pleca cu baiatul lui Parizianu, care se ducea la Bucuresti ca sa ramâna acolo, facuse si el ca si Niculae câteva clase de liceu si, ca si el, trebuise sa întrerupa, tot în urma unei hotarâri a tatalui, cu deosebirea ca Parizianu chiar ca nu mai putea sa-l tina si îl rugase pe Gheorghe al lui "sa se duca si el la Bucuresti si sa vada ce-o face". Baiatul asta al lui Parizianu a fost de fata la întâlnirea care a avut loc între tata si feciori.

8

Dupa întoarcerea acasa a lui Moromete, mama lui Niculae si cu fetele traia multa vreme cu gândul ca acolo nu putuse sa se întâmple nimic deosebit mai ales ca tatal dadu din umeri când fu întrebat, ceea ce putea sa însemne ca nu era nici mai mult nici mai putin decât puteai sa-ti închipui. Al Iu' Parizianu povesti însa lui alde tat-sau care venise de Craciun la Bucuresti felul cum decursese revederea între unchiu-sau si cei trei. si Catrina si fetele auzira. Fetele dadura din umeri, nu prea le pasara, dar mama cazu la pat saptamâni de zile si începând din vremea aceea se petrecu între ea si Moromete un lucru ciudat si teribil, asemanator cu ceea ce se petrece de obicei numai între doi tineri care abia s-au cunoscut sau abia s-au casatorit, si nu vorbesc nimanui despre asta, da< din pricina acestui lucru se iubesc sau se urasc apoi toata viata. Ce se întâmplase la Bucuresti?

întâi ca, în timpul care se scursese de când cei trei fugisera de acasa, Nila își facuse armata, ceea ce deodata arata ca situatia lui buna în care îl gasise într-adevar tatal era de data recenta, iar în ceea ce îi privea pe ceilalti doi, Paraschiv nu fusese maturator de strada decât câteva luni si Achim niciodata. Oamenii din sat, zise Paraschiv, rânjind cu buzele lui împletite, se opresc la un punct care le convine lor, sa arate ca tu esti prost si ei sunt destepti. Sunt pe... masii, 'le muma în..., ca alta treaba" n-au când vin pe la Bucuresti.

Moromete tacea. Daduse de ei cu usurinta si nu patise nimic pe drum, fusese însa tot timpul, ca si acum dupa ce îi întâlnise, tacut. Se uita mereu drept înainte cu acea expresie des întâlnita la tarani când merg în carutele lor prin orase, ca sunt numai ei singuri pe lume cu caii lor chiar daca trec prin mijlocul unei mari multimi sau pe strazile cele mai aglomerate: astea sunt asezari efemere, ei sunt stapânii pamântului si nu astia care au apa în perete si nu mai vad lumina soarelui de-atâtea etaje. Numai la intrare, când dadusera peste primele sine de tramvai oprise caii sa întrebe, si unul, care se vedea ca nu e mare brânza de capul lui, tot asa, avea si el o curte aproape taraneasca, în loc sa le raspunda prin cuvinte facuse un gest cu mâna, adica mergeti si voi înainte, ca tot n-o sa înțelegeti daca va spun... Gasira pâna la urma acea strada...

Nila statea în dosul biroului lui de portar si se ridicase numaidecât când îl vazuu pe tatal sau intrând cu biciul în mâna pe poarta cladirii. Era tot Nila, nu se schimbase deloc, tot stânjenit arata, ca si acasa, si la fel de greoi, cu fruntea lui încretita, sub capela data pe ceafa. În sat avea un fel al lui de-a sta în picioare, cu mâinile în buzunar, lângă un salcâm, un om sau un cal, cu un aer nehotarât, gata sa plece din locul acela, unde continua însa sa ramâna cu toate acestea mult timp. Asa arata si acum în fata tatalui, si abia dupa primele întrebări ale lui Moromete (unde e Paras-

10

judeteaao "*LUCIAN V*

chiv? ca si când Bucurestiuf ar fi fost tot Tln sat, sa stii care pe unde e) se trezi ca în holul blocului era o canapea de piele si zise:

- Hai, ma, sa stam colea! si avu în glas o insistenta brusca de parca tatal s-ar fi opus. Apoi i se adresa baiatului: si cu tine ce e, ma? Ce cauti aici?

- Am venit la Bucuresti, raspunse al lui Parizianu.

si Nila se agata dupa aceea de el, cu vocea lui moale, cu toate întrebările pe care ar fi trebuit de fapt sa i le puna tatalui: Ce face Tita, ce face Ilinca, ce face Niculae? Dar ga Maria când a murit? Cu pauze mari între întrebări, asa cum fac cei care nu vor sa lase nici un înteles sa treaca prin mintea lor, fara ca ei sa bage de seama si sa-l pastreze, având însa, de câte ori deschidea gura, o miscare greoaie a corpului, ca o respiratie a gândirii lui încete, care tresarea si renunta: asta e, ce sa-i faci, ce poti sa faci? Era acelasi Nila, cu aerul lui împovarat si ziceai ca îl stii si îl cunosti. Dar se purta tot asa de neasteptat cu tine, ca sub pornirea unei razvratiri resemnate, pe care era bine s-o îndrepti contra ta. Desi la mare pericol nu s-ar fi putut spune ca te puteai astepta din partea lui. Moromete nu statu mult sa se mire de purtarea fiului sau mijlociu si întrerupse curând aceste întrebări fara noima:

- Tu ce crezi, Nila, ca Paraschiv vine singur încoace, fara sa te duci sa-i spui? A ajuns el asa de destept ca o sa-si dea seama de departe, prin tot Bucurestiul asta, ca am venit eu pe la voi?

între timp, usa cea mare de la strada se deschidea, intrau sau ieseau oameni. Se îndreptau spre unul din ziduri mai în fund, apasau pe un buton, se aprindea o lumina rosie, se auzea un bâzâit, se vârâu într-un fel de cutie luminata, trageau de grilaj, trânteau usa si cutia urca în sus, în timp ce niste frânghii groase si niste greutati" se miscau cu aceeasi viteza în jos. Nila se ridica încet de pe canapea, cu

mâinile în buzunare și ramase mult timp nemiscat chibzuind. În cele din urmă avu o mișcare mică cu mâna spre stradă și rosti:

- Mergeți și voi și plimbați-va... Acum sunt în servicii și nu pot, dar peste un ceas sunt liber și mă duc după Paraschiv și Achim. Plimbați-va pe-acilea... și pe urmă va întoarceți...

și le întoarse el însuși spatele. Dar nu plecă, stătea mai departe, așa întors, cu mâinile în buzunare, puțin aplecat înainte...

- Să nu vă ratați, zise el moale și nehotărât, reflectând poate dacă n-ar fi mai bine să-și tina aici în hol, data fiind primejdia aceasta care i-ar pândi lăsându-i singuri. Pe urmă însă se decise și arătă cu mâna afară, încă îndoit dar venindu-i acum în minte o soluție care știa el că e bună: uități-va și voi acolo unde scrie Jamol, le zise el, pe blocul ala! și adăuga: Vizavi e Cheia Roșei, strada noastră...

11

Adică să ia și ei drept reper punctul acela pe care li-l arătase. Se vedea într-adevăr prin geamul mare al ușii o clădire uriasă pe vârful careia se aprindea și se stingea neîncetat un cuvânt albastru, *Jawohl*. Pesemne că pentru Nila însuși, multă vreme, acest cuvânt cu litera m întoarsă pe dos fusese un punct sigur de orientare în marele oraș.

Paraschiv se schimbase, s-ar fi putut spune că mai îmbatrânise, iar Achim arăta parca mai gras, sau poate era așa din pricina hainelor orăsenesti, pe trupul lui mic și îndesat. Nu se mirară când îl văzura pe tatal lor, sau poate se mirasera înainte, când le spusese Nila. Venisera cu pachete cu salamuri, cu franzela și cu sticle cu vin, înfasurate în hârtie și urcasera cu totii sus, în odaia lui Nila, la etajul al unsprezecelea. Erau toți flamânzi și mai ales însetați. Moromete plecase pe la unu după miezul nopții cu caruta și până ajunsese la București nu pusese nimic în gură.

- Dar tu, Achime, zise al lui Parizianu, pe tine nu trebuia să te ia în armată? Parca așa ne-ai scris noua ultimă dată.

- Hai, mă, tăceți din gură, se răsti Nila, că și când s-ar fi omorât cineva cu vorbitul, să mâncăm și pe urmă...

Odaia lui Nila era mică, dar aveau loc în ea, și foarte curată. Avea un pat alb de fier, cu saltea și cearceafuri și o patură cu dungi cafenii. Lângă geamul dintr-un

singur ochi se afla o masa cu doua scaune, pe care o traseră în mijloc și pusera peste ea sticlele și pachetele cu mâncare.

- Uite, zise Paraschiv, parca l-ar fi contrazis cineva, pe Nila o să-l ia în concentrare, pierde postul... și se întoarse spre frati-sau: ce-i faci, mai Nila, dacă primești ordin?

- Toarna mai bine în paharele alea și mai taci din gura, raspunse Nila, care, nu se stie de ce, vroia tacere.

Lui Paraschiv s-ar fi zis că îi placea că frati-sau o să rămână fără serviciul lui și răsede deodată de zangani fereastra.

- Am vorbit eu cu domnul Algiu, zise apoi Nila. Macar să mă întorc, să nu mă trimeată pe linia întâia...

Dar avu un astfel de glas că nici el nu credea în ce zicea, că domnul Algiu avea să-i pastreze lui postul de portar dacă nu l-ar trimite pe front... începu să rupă frânza cu mâinile și s-o mânânce su salam. Nila pareă însă încrezător, așa în general, deși gândul acesta, că oricum ar fi rău de el, i se amesteca rar printre înghiturile de pâine și gâtul îi rămânea întepenit, că și când s-ar fi uscat din timp în timp pe dinauntru.

- Hai, mă, noroc, zise el deodată îndârjit, și puse mâna pe un pahar, îl ridică și îl dadu peste cap.

Apoi îl puse la loc gol și i se văzura dinții sticlind: asta era, de aceea i se oprea lui îmbucatura în gât și nimeni nu vroia să-i spună, că să râdă

12

de el: nu bause un pahar! Ei, acumă râdea el de ei! și avu un fel de scuturatură din ceafa și îi dadu cu cotul lui al lui Parizianu:

- He! facu, tu ai patru clase de liceu, mă?!

Asta pareă să fie ceva de râs! Paraschiv se uita la el holbat și buzele lui se învalmasira, parca nu i-ar fi venit să creadă ce-i auzira urechile:

- Ce mă?! și ce dacă are patru clase de liceu?! stie carte, nu e prost ca tine.

- Ba prost esti tu, rânji Nila pe neasteptate si îi dadu iar cu cotul lui al lui Parizianu: hai, ma, nu te uita la ce spune asta, o sa ajunga el sa-si faca casa în Colentina când mi-oi vedea eu ceafa fara oglinda.

Era ciudat ca îi puteau trece prin cap lucruri atât de diferite si totusi limpezi. Nu se stia ce era cu el, vinul parca îi trezea mintea dintr-un somn adânc si îl facea mai destept. Deci, dimpotriva, în fotografie nu fusese câtusi de putin beat, ci foarte treaz, judecând dupa înfatisarea lui dezghetata de acum, dupa câteva pahare. Paraschiv se uita la el cu neliniste.

- De ce sa nu-mi fac casa în Colentina?! zise el. Ca nu vrei tu? Nila raspunse de asta data cu un glas moale, sovaind:

- E multi someri în Bucuresti, sa te duci dimineata în Piata Mare sa-i vezi.

- De ce sa se duca sa-i vada?! zise Achim. A dat examenul, are la mâna carnetul, are leafa permanenta, nu ca tine.

- Cine are leafa? se întoarse Nila ca un taur îmblânzit, dar care avea totusi, coarne fioroase pe capul lui mare.

- Cum cine are?! zise Moromete mirat. Pai n-are?

- Are! exclama Nila cu gândurile în parti, fara sa se uite la ce era înaintea lui si cu cine si despre ce vorbea.

- Cum, ma, n-am?! zise Paraschiv ragusit de furie ca i se punea la îndoiala tocmai ceea ce avea cu adevarat.

si scoase din buzunarul de la piept un portofel de piele, îl desfacu, trase dintr-una din despartiturile lui un carnet albastru, îl trânti pe masa si racni:

- Uite, na, desteptule! Ce scrie aici? Ia si citeste, daca esti în stare, ca n-am luat eu carnetul asta ca l-am gasit pe strada, i-am pus fotografia mea si sa zic ca sunt sudor autogen, dar nu sunt, sa ma laud ca tine...

Nila nu se laudase, dar nu mai zise nimic, tot nu parea convins, își turna un pahar, bau si ramase cu fruntea în jos.

- Sa te fi vazut pe tine cum rezolvai, continua Paraschiv atâtat, dând si el pe gât un pahar. Ai un cazan în perete si s-a spart, ce faci? Țala de lângă mine a stat cu gura

cascata ca tine, l-au trimis la maturat tramvaiele si eu i-am spus ca ma bag înauntru si lucrez acolo. si inginerul ca sa ma încurce, zice: de ce sa te bagi înauntru când poti sa faci gaura în zid, si

13

vezi despre ce e vorba. Cum sa fac gaura în zid, îi spun eu, sa se darâme casa? Când s-a montat s-a avut în vedere calcarul de ani de zile de când fierbe, si-l repara! Ei? se holba Paraschiv la fratele sau, cu o admiratie de sine pe care nu mai putea s-o pastreze doar în mintea lui, din moment ce Nila i-o refuza.

si potolit si cu încrederea în planurile lui restabilita, continua:

- si atunci, de ce sa nu-mi fac casa în Colentina? Locul l-am cumparat, încet-încet mai cumpar pe urma si materiale si cu caramida de-acolo îmi fac casa. Peste un an, doi, tragem stâlpi de la retea si bagam si lumina electrica. si când vin acasa, pun mâna si tac, se aprinde odaia. si ma duc si la bucatarie si tac, si lumina la bucatarie... E?! si tu ce-o sa faci?! O sa te-ntorci la grajdurile lui Tirlica din Bolintin, sa teseli caii si sa umbli prin noroi pâna la genunchi.

Nila se trezi la auzul acelui nume din Bolintin si o secunda dintii îi sticlira din nou. S-ar fi zis ca tot ceea ce spusese Paraschiv mai înainte avea în vedere pe un altul si nu pe el, pe Nila.

- Nu de tine ziceam, ma, murmura el, de asta al lui Parizianu. Adica? în care anume punct i se oprise fix gândul? Achim își întepeni

si el gârtejul cu cravata, neînțelegând nici el.

- Ziceam de asta al lui Parizianu ca n-are leafa, explica Nila, ca e multi someri în Bucuresti, sa se duca si el dimineata prin Piata Mare si sa-i vada. Nu de tine ziceam, i se adresa el fratelui cel mare.

Paraschiv își vârî portofelul la loc în buzunar si își turna, lui si tatalui, în pahar, cu un aer resemnat: nu era pesemne întâia oara când Nila îi spunea lucruri de acest gen, ca sa-si dea pe urma seama ca el se gândise, de fapt, la altceva: trebuia sa fii atent cu asta, ca dupa ce spune, te lasa sa vorbești si mai se si încontreaza... Mâncasera tot ce era pe masa si Achim aduna hârțiile, le mototoli si le arunca în coltul odaii.

- Ce face, ma, mama? zise el. Niculae mai merge la scoala? Al lui Parizianu crezu însa ca îl întreaba pe el si zise:

- Ce sa faca, bine.

- Nu, ma, se rasti Achim si privirea i se ascuti, parca ar fi avut spini în luminile ochilor: mama noastra!

Nu era neaparat o întrebare de bine, dar nici de rau, iar spinii din ochi îi tâsnisera din pricina precizarii la care fusese silit: *mama*, cum întrebuse el, era una, iar mama *noastra*era cu totul altceva, n-o cunoscusera niciodata, poate doar Paraschiv, dar nici el nu-si mai aducea aminte.

- Ce sa faca, zise Moromete apasat, bine.

Nilă desfacuse o sticla noua si umplea acum paharele la toti. Paraschiv mai mestica înca, fiindca vorbind prea mult, uitase sa manânce. Se vedea însa ca avea acum gândul la ceva nou, care îl atâta mult mai rau ca înainte,

I

14

dar îi era foame si nu biruia în el nici gândul, nici foamea, amândoua îi pusesera parca gheara în gât. Deodata se opri si sughita. Ochii i se umflara în cap.

- Bea, ma, un pahar, zise Achim înfuriat.

Dar Paraschiv nu bau, dadu paharul la o parte si cu buzele lui împletite se stropsi la Achim mâncând cuvinte; se ametise si îi juca betia în priviri:

- De ce nu vorbești la...

si aici se poticni. Înghiti facând ca toata osatura si muschiulatura chipului sau sa participe si relua:

- De ce nu vorbești la singu-ra-lal...

- Ce e, ma?!? se sumeti Achim cu un glas la pânda.

- De ce nu vorbești la singlu-ral? repeta Paraschiv.

- Ce e, ma?!? se înfipse Achim iar.
- Vorbeste la singur-lal.
- Pai cum vorbesc?
- Cum pai cum vorbesti? De ce vorbesti la plural?

Acum se întelesese bine cuvântul, Achim ramase însa mai departe naucit între nesiguranta daca i se aducea o învinuire sau dracu stie ce vrea acum frati-sau si de la el.

- Da' tu cum vorbesti? sfârsi Achim prin a se rasti vizibil uluit de pornirea lui Paraschiv si neînțelegerea cuvintelor care pareau sa adevereasca astfel ca sunt facute ca sa-i încurce si nu sa-i ajute pe oameni sa comunice usor între ei. Tu nu vorbesti la plural? mai zise el.

- Ce, urla deodata Paraschiv, ma auzi pe mine?

De dusmanie îi stropi pe toti cu vinul care îi gîlgâise în gât înainte de a vorbi.

- si ce? zise Achim, tot cu ochii beliti de furie ca nu înțelegea.

- Cum ce?

- Ce vrei?

- Cum ce vreau? E mama ta? urla iar Paraschiv.

- si daca nu e?! zise Achim.

- Atunci de ce zici?

Acum se întelesese Achim spunând mama "noastra" mamei lor vitrege, vorbise deci la plural si îi indusese în felul asta pe toti trei, în loc sa vorbeasca la singular, numai în numele lui, adica. si cu aceasta ramasita de gramatica, care era poate efectul prezentei lui al lui Parizianu acolo, cu cele patru clase ale lui de liceu, reintrase Paraschiv în atmosfera de familie fata de care se aratase atât de senin în scrisori.

- Eu n-am nimic cu ea, nu ma intereseaza, zise Achim.

- Daca nu te intereseaza, zise Paraschiv, atunci de ce întrebi?

- si ce daca întreb? Ma doare gura?

15

- Atunci nu mai zi ca nu te intereseaza.

Paraschiv arata parca istovit de aceasta înfruntare cu frate-sau mai mic si fata i se scofâlcise si fruntea îi prinsese pete albe. începutu sa tuseasca fara veste, o tuse adâncă si rea, care îi venea din piept si nu din gât; rasuna odaia.

- Da-i, ma, doi pumni dupa ceafa, îi zise Achim lui Nila, cu o sticlire jucausa în ochi.

Paraschiv se linisti.

- Cui sa-i dea? zise el. Mie?

Nu mai zise nimeni nimic câtva timp. Nila se uita la Achim care bagase mâna în buzunar. Baga si el mâna în buzunar si scoase un pachet de tigari. Paraschiv întinse laba, dar Nila întâi se feri, pe urma, la a doua întindere de mâna a celuilalt, îl lasa. Paraschiv scoase din pachet si puse tigarea între buze.

- si ce mai face, ma, Manda lui Bodârlache? îl întreba el pe al lui Parizianu. S-a maritat?

- Nu s-a maritat, îi raspunse baiatul.

- Ce e, ma, zise Achim, ti-e dor de Manda lui Bodârlache?

- Din pricina ei am mâncat eu bataie de la tata în dimineata aia, zise Paraschiv.

- Da' ce, numai tu ai mâncat?... si ce ti-a facut Manda lui Bodârlache? Paraschiv însa nu vru sa spuna, trase din tigare cu sete, de i se vazura

dintii, umplu odaia cu fum si se întinse pe patul mic al lui Nila, cu pieptul în sus. într-un târziu zise:

- Barim daca...

- Ce-ti pasa tie acuma de Manda lui Bodârlache, zise Achim.

- Nu-mi pasa, dar când mi-aduc aminte de noaptea aia, parca ma zgârie dracii în cosul pieptului.

Achim vru sa-i spuna iar nu se stie ce, dar Paraschiv se ridica în capul oaselor. În colt ziarul fosnise. Paraschiv duse degetul la gura, se îndoii ca o pisica si asculta la pânda. Ziarul fosni din noU.

- Sa stii ca acuma îl prindem, sopti el, Nila, ia da-mi perna aia.

- Ba, sa nu-mi murdaresti perna, se împotrivi Nila.

Paraschiv însa nu-l lua în seama, trase singur perna, îi desfacu nasturii, o despuie de fata ei, si facu semn baiatului sa se dea la o parte de pe pat. Vârî apoi mâna între perete si deodata împinse patul. Prin golul facut îi tâsni aproape în fata un sobolan mare. Paraschiv racni: .

- Dati-va la o parte! Al lui Parizianu, tine piciorul aici pe gaura aia sa nu fuga.

Între perete si scânduri se vedea într-adevar o gaura, dar mult prea mica fata de grosimea sobolanului. Baiatul puse piciorul pe ea. Paraschiv

16

desfacu fata de perna si pândea sobolanul care alerga tremurând ca o piftie pe la colturile odaii, încerca sa se urce pe pereti.

- Stai tu, fire-ai al dracului, daca nu te prind eu acuma pe tine, zise Paraschiv.

si într-adevar, când bestia se repezi la un moment dat printre picioarele lui, Paraschiv îi puse înainte gura desfacuta a fetei de perna si îl vazura toti zbatându-se si chitcaind înauntru, ca un purcel. Paraschiv tinea strâns fata de perna, cu tigarea în gura, si pe chipul lui se asternuse o expresie schimonosita, dar nu pentru ca prinsese sobolanul, ci pentru ceea ce tocmai îi trecea prin cap sa faca cu el.

- Ba, zise Nila amenintator, arunca-l dracu afara pe coridor, sa nu-l storcosesti în perna, ca...

- Cum afara pe coridor, striga Paraschiv, sa vie iar? Ba, da' destept mai esti si tu, ma Nila, ma mir cum dracu te tin astia pe aici si nu te dau afara. Ia deschide fereastra, al lui Parizianu!

Baiatul o deschise. Paraschiv ridica fata de perna cu sobolanul, se apropie, scoase mâinile si urla:

- Veniti, ba, sa va uitati.

Nila nu veni, dar Achim si al lui Parizianu se lipira cu burtile de marginea geamului si se uitara în jos sa vada ce-o sa se întâmple. Bulevardul era întesat de oameni, se miscau încoace si încolo ca într-un furnicar. Paraschiv apuca fata de perna de fund, o rasturna si o scutura în capul lor, si sobolanul cazu în vid. îl urmarira cum se rostogolea în aer cu burta în sus, facându-se din ce în ce mai mic. si când ajunse jos se auzi o izbitura, ca un plescait într-o apa, apoi tipete de groaza, urlete subtiri de femei. Se retrasera de la fereastră si Paraschiv râse gîfâit si îi arunca lui Nila fata de perna în cap.

- Na, ma, zise el, te-am scapat de gherlan!

- A cazut în capul cuiva? întreba Nila curios?

- Uite-al dracului ca n-a cazut, zise Paraschiv, s-a facut terci pe trotuar si i-a stropit pe aia cu sânge!

si râse iar si se trânti pe pat cu tigarea în gura si trase iar cu sete din ea, de i se vazura acum parca si maselele, nu numai dintii.

- si zi, ma, al Iu' Parizianu, ce mai face tac-tau, striga Achim, rosu la fata si el de vinul baut, cu tigarea între degete.

- De ce-ai venit, ma, p-aici? zise si Paraschiv.

- A venit la Bucuresti, îl informa Nila, dar cu îndoiala, urmând, dupa glasul lui, ca baiatul sa mai spuna o data daca e adevarat si, daca vrea sau daca poate, sa mai spuna si de ce a venit, ca el nu prea întelesese.

- Ai vreun servici pe-aicea, ma? zise Paraschiv cu respect.

17

Putea sa aiba, avea patru clase de liceu si nu strica sa vorbesti cu consideratie despre cineva care te uiti la el ca e mai mic, dar nu stii ce ajunge si poti sa ai nevoie de el.

- Sau ai venit si tu ca ai auzit ca pe aici umbla câinii cu covrigi în coada? adauga el, vazând ca baiatul tace.

Deci se putea sa ajunga si rau si atunci n-avea nici un rost tot respectul, cu toate clasele lui de liceu. Nila zise:

- O sa stea pe la mine daca n-are unde, anunta si parca se lauda el, dar apoi tacu, prins parca de mari îndoieli.

- Cum sa stea pe la tine, se zborsi Paraschiv, si daca pleci în concentrare unde mai sta?

- Treaba lui, ce-ti pasa tie?

- De ce sa nu-mi pese, nu mi-e nepot de var?

- Ce, o sa-l iai tu la tine? se hlizi deodata Nila si se uita în toate partile atât de triumfator încât s-ar fi zis ca astepta sa râda peretii de pretentiile lui Paraschiv.

Achim se dadu pe spate si râse în felul lui, de parca se înabusea.

- si tu ce râzi, ma! blodogari Paraschiv scos din pepeni, îl iai tu? Ia sa vedem unde îl iai? si adauga pe deplin edificat: Desteptule.

Se lasa tacerea si câțva timp toti trei fumara, pierduti în placerea pe care le-o facea lor tutunul. Paraschiv rânjea mereu, tragând din tigare si avea pe chip acea expresie amestecata a celui ce cauta pe îndelete în creierul lui ce sa mai scoata din ceea ce venirea atât a tatalui cât si a nepotului îi stârnea amintiri. Se uita la ei si toate se cântareau în el si îi apareau pe fata cum se schimba lumina când trec norii prea repede pe un cer nestatornic. Nu se topisera prea multi ani de când nu-l mai vazusera pe tatal lor, dar totusi erau ani si ce facusera ei trei fugind de acasa si furând, atât de nepasatori fata. de o posibila întoarcere, pe care fapta lor n-o mai îngaduia? Ce putea tatal lor sa înțeleaga din ceea ce ei îi aratasera si ce trebuia el sa ghiceasca din felul lor gâtuit cu care se rastisera ceasuri întregi unii la altii? Ce sa înțeleaga acum din tacerile lor fara radacini, din fumul tigarilor lor? Ca degeaba avea baiatul acela al lui Parizianu patru clase de liceu, ca nu era adica, si n-avea cum sa fie altfel decât ei, sau chiar daca avea sa fie, asta era ceva atât de îndepartat încât pâna atunci totul avea sa se uite, toate cuvintele si toate gândurile, spuse cu glas tare sau doar lasate sa fie înțelese dintr-o gâjâitura sau mârâitura? De asta le ardea lor acum, ce era cu al lui Parizianu?

- Paraschive, Nila, Achime, zise deodata Moromete cu glasul lui de odinioara cu care îi scula dimineata din somn pe cei trei, Paraschive, Nila, Achime, repeta ca si când cu adevarat urma sa-i trezeasca dintr-un somn

18

în care însa traiau cu ochii deschisi si care le punea viata în primej ascultati... Ascultati ca am ceva sa va spun o singura data... Sunteti ce mei orice-asi face, si eu sunt tac-tau, oricum ati vrea voi s-o întoarce A venit timpul sa recunoastem fiecare... Gresit a fost ca nu v-am lasa sat sa va araniți... Gresit a fost ca ati fugit de acasa când puteati *st* faceti rostul vostru si sa munciti pamântul... Dar daca voi ati uitat de ai lucru, eu n-am uitat... Dupa fuga voastra n-am avut decât un singur g si gândul asta a fost la voi... Cum sa fac... Cum sa procedez ca sa a ca muncesc pentru voi si ca puteti sa va întoarceti fara grija si sa gi tot pamântul la un loc cum fusese?... si mi-am reparat greseala mea, muncit zi si noapte sa pun la loc pogoanele vândute... si am reusit... mari sperante, daca nu-l mai dau pe Niculae la scoala (si n-o sa-l mai fiindca îi ajung si lui clasele care le-a învățat sa se araneasca si el) sa cumpar un pogon si sa refac totul complect si sa-mi mai ramâna si facem noi, adica eu si ma-ta si ailalti o cojmeliie alaturi si sa va rani voua casa, s-o mariti si sa va însurati în ea... Paraschive, Nila, Achim timpul sa reparati si voi greseala voastra... Am la mine banii, nu va vorl în vânt... întoarceti-va acasa... Ce va asteapta pe voi aici, mai, copiii Sa muriti într-o odaita ca asta, în timp ce acasa aveti batatura larg pamântul întins cât vezi cu ochii?... Sa fie de aur meseria ta, Parascl si tu sa câstigi bani cu duiumul, Achime, iar tu, Nila, sa ajungi portal si nu face sa traiesti printre oameni straini care nu te cunosc de când mic, cum te cunosc cei din satul tau si te jucai prin tarâna cu ei...Un a iesit pentru voi stând aici trei ani în Bucuresti, n-ati pierdut tir degeaba, ati învățat ceva, stiti si voi ce e lumea si ce sunt oamenii, da atât încât sa va dati seama ca o clipa mai mult daca mai stati n-o s mai puteti sa va întoarceti înapoi chiar daca ati muri... si de ce sa m când sunteti baieti tineri? De ce sa pieriti în floarea vârstei? Parase si Nila si Achime? Ai?! De ce sa va prapaditi?!...

Era ca si când acest lucru nu mai putea fi înlaturat. Era adevarul se oprise deasupra lor la toti, parinte si copii, si nu mai vroia sa parase odaia. Moromete tacu. Peste feciori cazuse o tacere împrastiata în cuvintele tatalui, neputându- se desparti în trei parti, întelesul lor își pie din putere si ajungea la urechile celor trei micsorat si demn de dis Ce mai vroia si asta acum? Cine l-a pus sa se raseasca asa atâtia sa mai munceasca pentru ei, asa cum zisese, când daca i-ar fi întreb; ei mai din vreme... Era cel din urma lucru care putea fi banuit la ui cu o fire ca a lui pe care i-o cunosteau de când erau mici... Vesnic istorie cu dusul la munte de care erau

acum satui dupa ce toata tine își batuse joc de ei ca nu sunt în stare de nimic si ca sa fie eî^muntel de aur, si degeaba se duce Paraschiv cu caruta, ca trece pe lângă nu-l vede. Ei, acum ce mai vrea? S-a razgândit?! îi vrea îndarat ai

Va sa zica e bun acuma Paraschiv! si te pomenesti ca e bun si Nila! Mai târziu ei spusesera ce mai gândisera înca în clipele acelea: ca asa era, cât o dusesera rau prin Bucuresti, alde tat-sau nu vrusese sa auda de ei. si acum când le mergea bine, nu-i mai placea, venea el sa-i aduca, iar acasa, sa zica lumea ca n-au fost în stare de nimic si tot tat-sau le-a facut si le-a dres. încât, nu vazura, dupa nesfârșita tacere care se asternu în odaie, cum pe chipul încordat ca de lemn al lui Moromete se rostogolira broboane de sudoare.

- Nu vreti, striga în cele din urma Moromete, cu un glas înalt. Nu vreti nicidecum! Bine, Paraschive, bine, Nila si Achime. Bine! Mi-am luat mâna de pe voi. Mâna mea deasupra voastra nu mai exista.

si cu aceasta se si ridica, facu din brate gesturi ca si când tot soiul de obstacole s-ar fi ridicat în calea lui si el le dadea la o parte, cu miscari exagerate si teatrale, porni spre usa, o deschise larg, o lasa asa deschisa si începu sa coboare scarile. Dar cu toate ca nu trântise în urma iui acea usa, nimeni din cei trei nu se ridica sa-l urmeze sau macar sa-l însoteasca si sa-i bâlbâie vreo promisiune, semn ca, macar daca nu mai putea sa faca lucrul acela care li-l cerea el, tineau la el si-l înțelegeau...

...si se dovedi apoi, în anii care urmara, ca el pastra mereu acea usa deschisa în urma lui, doar-doar se vor întoarce baietii lui acasa: nu-l dadu mai departe pe Niculae la scoala, desi ar fi trebuit, daca ar fi înțeles ca nu mai era pentru el, pentru Moromete, nici o speranta... Cei trei erau dusi pentru totdeauna...

IV

înainte de a afla toate acestea Catrina avu timp de mai multe nopti visuri nelinistite, pe care le povesti însa fetelor cu o expresie senina, fiindca preotul cel nou, un tânar care nu-si lasa barba, îi spuse la o spovedanie ca foarte rar se întâmpla ca un vis sa însemne ceva. "Nici cele bune, parinte?" întreba mama care aproape toata viata ei, de când se ducea la biserica, si-o împartea între visurile din timpul noptii îi întâmplările de peste zi. "Ba, cele bune sunt bune, raspuse preotul, dar e mai bine sa nu te gândesti la ele".

Nu puteai însa sa nu te gândesti! Sa visezi lângă prispa un om negru calare, cu o palarie cu pana la cap si alaturi o vaca si ceva mai încolo un lup. si pe tac-tau pe prag, închinându-se înfricosat: Doamne, Doamne! Doamne, Doamne! Ce poate sa

fie asta? Pe perioade lungi, mai ales în timpul iernilor, când noptile erau nesfârșite, Catrina Moromete ducea lupta ei neslabita cu "ala spurcatu" și semnele de izbânda erau chiar visele,

20

când îi aparea în somn Maica Domnului, sau Sfânta Vineri, sau când le auzea doar glasul. Aparitiile acestea erau cam aceleasi, și fetele nici n-auzeau ce spunea, în schimb "Cinenutrebue" venea de fiecare data în altfel, întrupându-se în cele mai ciudate animale și behaindu-i din gura drept în fata, de-o facea să sara până în grinda casei de groaza. Atunci se dadea jos din pat, aprindea vesnica ei tamâie, ieseă cu ea pe afara, pe la colturile casei și uneori se ducea chiar până în fundul gradinii, la dud și tamâia și împrejurul dudului, fiindcă o data îl visase legat în lanturi de trunchiul gros al acestui bătrân copac. Catrina era la poarta și l-a vazut cum se zbatea să rupa lanturile și atunci ea i-a aratat pumnul și l-a amenintat stapânita de o ura triumfătoare: "Acolo să stai, în vecii-vecilor!". Numai că în aceeași clipă s-au și auzit lanturile zornaind și mama nu mai stia ce s-a întâmplat, dar că a chinuit-o rău cu coarnele. și adaugase apoi cu umilinta că niciodată să nu te bucuri că l-ai rapus, fiindcă numai Dumnezeu e în stare, și de aia trebuie să te închini, nu să arati pumnul.

Dupa ce se ridica din zacerea în care cazuse aflând cele ce se petrecuseră la București, ea îl chema într-o zi în odaie pe baiat, când nu erau acasă nici fetele și nici Moromete, și îi spuse că, dacă până acum ea l-a tinut de rău că o să fie bine, de aici înainte să știe și el să-și ia gândul că mai e de trait lângă alde tat-sau. Nu poate să-i spună ce-a auzit, fiindcă îi este frica de Dumnezeu, sunt fapte care se pedepsesc și Iisus Cristos nu da voie să amesteci copiii în blestemul părinților, când s-o face mai mare o să audă și el, dar atunci ei vor fi morți și cu rasplata dată. Dar nici să-și prapadească el viața, lângă un tata că asta, nu e drept, așa că i-a venit timpul să deschidă și el ochii mari și să fugă de lângă el, să se ducă în lume și îndarat să nu se mai întoarcă. Că nici ea n-o să mai stea mult și o să se ducă și ea.

Baiatul n-o întreba unde și s-ar fi parut că nici nu auzi bine ceea ce mama îi spuse, fiindcă nu zise nimic, se uita doar într-o parte, cu privirea rece și neclintită, ca un animal tânăr adus din pădure, prea crud că să înțeleagă că a căzut în cursă și că nu mai e liber să sara gardul și s-o ia la fugă acolo unde ar fi trebuit să audă chemarea. Dar nici îmblânzit nu părea să fie. N-auzea nimic, sau nu stia încă să fugă, nu-l tineau picioarele!

Un an mai târziu razboiul izbucni la granita noastra de la rasarit si ne lua si pe noi... în sat începura sa vina scrisori negre. în unele case se auzeau plansete, dar cum poti sa versi lacrimi cu o hârtie în mâna, nici macar o fotografie? Suferinta ramânea astfel închisa ca sa traiasca apoi multi ani împreuna cu cel ramas în viata, si mai mult se plânse la moartea lui Botoghina, care se vindecase de piept dar se apucase iar de munca si boala, revenind, nu-l mai iertase, decât de cei care se auzea la un moment dat ca sunt dati undeva departe, pe ger sau pe noroaie, morti, sau disparuti,

21

sau prizonieri. Multi însa, înainte de a pieri pentru totdeauna, se întorceau de câteva ori pe acasa, îi vedeai veseli si sanatosi (le priia viata de cazarma, unde mâncau mai bine decât ce le puneau ai lor în sat pe masa), în hainele lor verzi, cu tinerele lor muieri agatate de gât, topite ca îi aveau cu ele (nici nu se mai sfiau, se uitau la ei si le curgeau lacrimile siroaie), ca permisia era lunga, de câte doua, trei si chiar sase luni si ca cine stie daca în acest timp focul negru nu se va opri si barbatii lor vor scapa astfel cu viata. Soarele stralucea luminos pe cer si înfloreau salcâmii si nu se putea ca oamenii sa se omoare între ei, asa tineri! Cine e mai batrân si a mai trait poate sa mai creada, ca lui nu prea îi mai pasa, dar cum sa nu mai traiasca Gheorghita al ei, cu care nu e nici un an de când s-a maritat si are de la el copil mic?... Nu e asa, Gheorghita? Nu e asa ca n-o sa te mai prinda pâna îti trece tie concediul? Ca spunea Bibina, ca spunea Cornel ca e ori, ori, daca nu-i bate nemtii acuma pe rusi, pâna în iarna, îi bate rusii pe nemti! Da, asta în orice caz, daca nu-i bate aia pe aia, atunci îi bate ailanti pe astelanti! Nu râde Gheorghita, nu râde, ma. tipa atunci femeia, cuprinsa de groaza, simtind ca nu era nimic adevarat din ceea ce auzise, si credintele ei erau prea plapânde. si într-adevar lunile treceau, trecea si concediul si zadarnic se agatau si mama si sora si tânara nevasta de tunica ostasului, nici ele nu credeau ca exista cineva pe lume care ar putea sa-l împiedice sa se duca si mai ales sa-l fereasca dinaintea glontului. si nu trecea mult si era vazuta pe ulite femeia, galbena de sus pâna jos, parca si picioarele ei tinere ramasesera fara sânge. "Ce e cu tine, Tincuto? Nu cumva a murit Gheorghe al tau?" "A murit, tata Paraschiva!" "N-o fi si el prizonier, Tincuto?" "Nu, tata Paraschivo, e mort, ca am întrebat, când nu stiu ei bine, îl dau disparut sau prizonier dar nu zic ca e mort daca n-au vazut cu ochii!" "si tu esti acum linistita, biata de tine!" "Ce sa fac, tata Paraschivo!" "Ce sa faci, esti mai galbena ca frunza când cade ea toamna din pom, vezi sa nu te prapadesti si tu!" "Ar fi bine sa ma prapadesc si eu, tata Paraschivo, dar uite ca nu se poate, ca nu esti cu el acolo, sa mori o data cu el! Daca o sa traiesc, o sa am grija de copil, daca nu, e loc si pentru mine în deal la cimitir." si luni de zile apoi privirea ei ramânea mai departe linistita

si pustie pentru ca la un moment când auzea ca a venit câte cineva de pe front sa se îmbrace si sa se duca la el. Nu era al ei, stia ea, dar venea de acolo de unde al ei pierise si vroia sa-l vada, sa-l întrebe... I se facea rau de pe la poarta, dar se tinea bine pâna intra în casa si îl vedea în costumul lui militar... Atunci se agata cu mâna de prag si scotea un tipat care pâna si pe soldat îl împietrea; parca sfâsia lumina zilei glasul ei subtile...

Moromete primi si el într-o zi cunoscuta hârtie cu chenar negru în care se spunea ca Nila pierise în lupta la Cotul Donului. Nu se stie pe ce

22

cai se afla mai pe urma ca regimentul lui de dorobanti trasese si în rusi si în nemti, care vrusesse sa-i vâre pe ei înainte într-o lupta grea, si de aceea murisera atât de multi. Se spunea ca dupa lupta, alte unitati îi gasisera pe ai nostri aruncati într-o fântâna si ca printre ei fusese si Nila. Moromete statu o jumătate de zi nemiscat în pridvor, cu fruntea plecata si cu hârtia în mâna si nu se putu sti daca în acest timp îi cursese vreo lacrima sau ramasese doar asa învaluit si parca paralizat de miscarea nevazuta a aripilor mortii, care se oprisera si deasupra casei lui. Mama si fetele îi facura lui Nila un parastas împreuna cu muierea aceea din fotografie, cu care între timp se însurase si avusese cu ea un copil; venise si ea la socri cu acest prilej si dupa parastas pleca.

în acest timp, asa cum spusese, mama începu sa se îndeparteze din ce în ce mai mult de casa, stapânita acum de o ura care nu se mai vedea, însa mai amenintatoare, fiindca tocmai în acea vreme se mai petrecuse în familia ei, ceva care parea parca merit s-o atâte si mai tare. Razboiul nu stinge nimic între oameni, asa cum o flacara mai mare nu stinge una mai mica, ci dimpotriva, parca o înteteste. Ce se mai întâmplase înca?

în prima ei casatorie Catrina se maritase cu un baiat de care nimeni nu-si mai aducea aminte, unul al lui Nafliu, nu era nici el mai mare decât ea, nici nu facuse armata, murise apoi repede de apa la plamâni, lasând-o vaduva în plin razboi (era vorba de primul razboi) si cu o fata pe care o nascu dupa moartea lui. Se apucase, acest baiat, sa sape un gropan, sa-si faca o fântâna în fundul gradinii si nu-si daduse seama cum intrase racoarea în el si îl pusese la pat o oftica fulgeratoare, în câteva saptamâni se prapadise. Catrina venea în Silistea-Gumesti dintr-un catun vecin, dintr-o familie numeroasa dar nu saraca si, dupa moartea tânarului ei barbat, vru sa se întoarca la ai ei, si sa ia bineînteles si fetita cu ea, dar socrul, batrânul Nafliu, care nici el nu era un om sarac, îi spuse sa stea la el, sau în orice caz, daca voia sa

plece si sa se marite cu altul, ceea ce n-avea dreptul s-o împiedice sau s-o învinuiasca, atunci sa-i lase macar fetita, nu imediat, se înțelegea de la sine, ci dupa ce avea mai întâi s-o alapteze si s-o întarce. Catrina ramase, dar nu astepta prea mult cu alaptatul fetitei si începu sa lipseasca noptile de acasa, spre furia socrului, care era silit sa taca, de frica sa nu ramâna pentru totdeauna fara fetita fiului sau (singurul pe care îl avusese).

Se afla în curând cine era cel de la care se întorcea ea în zori si cu care foarte repede de altfel nascu un copil de vaduvie: primarul satului, un barbat si el la fel de tânar, pe care însa lipsa unei mâini îl scutise de armata si de razboi. Nu fusese nici o înțelegere între ea si primar, acesta nu-i fagaduise nimic în ceea ce privea casatoria si de altfel ea nu-i ceru nimic. El însa se purta într-un fel neasteptat, câtiva ani mai târziu, când

23

^p

se termina razboiul si se facu reforma agrara, îl trecu pe barbatul ei printre eroii cazuti pe front si îi dadu un lot mare de opt pogoane ca vaduva de razboi, iar copilul, de asta data un baiat, îl lua el, c 23523b114x a s-o lase libera, sa se . marite fara copii - stia si el ca socrul vroia fetita.

De ce se purta primarul atât de neobisnuit cu ea si n-o lua mai degraba de nevasta din moment ce accepta sa-i ia copilul? Se spunea ca el ar fi vrut, ca tineau la ea si la copil, dar ca s-ar fi opus parintii lui, oameni într-adevar foarte bogati, tatal fiind unul din proprietarii mari ai padurii Cotigeoiaia si al înca unui mare numar de pogoane de vie si de câmp si ca trebuia sa ia una la fel de bogata dintr-un sat vecin, cu amenintari ca daca nu se supunea îl goneau de acasa si partea lui de avere i-o dadeau fratelui mai mic, la care de altfel parintii si tineau mai mult. Se mai spunea ca în ceea ce privea copilul, primarul se înțelesese singur cu viitoarea nevasta si ca în fata acestei situatii parintii nu mai zisera nici ei nimic...

Cu opt pogoane de pamânt Catrina se marita repede cu Ilie Moromete, proaspat întors de pe front si împrproprietarit el însusi cu un lot mare. Fetita ramase batrânului Nafliu "în vale", adica acolo unde își traise Catrina anii de dinaintea vârstei de douazeci. în noua casatorie nascu doua fete si un baiat, adica pe Tita, pe Ilinca si pe Niculae, iar între timp fetita "din vale" crescua si ea si într-o zi se marita.

Maritisul acesta cazu ca un trasnet peste capul mamei si se petrecu în acelasi an când cei trei fugira de acasa. Fata nu spusese nimanui nimic si pur si simplu

adusese într-o seara în casa bunicului pe unul Albei, un flacau înalt și spelb, cu mâinile lungi, dulgher de meserie, dar foarte sarac, lucru care aproape ca o nauci pe Catrina. Se duse la ea în aceeași seara, intra în casa și îi spuse fetei aceste cuvinte: "Bine, fa, Marito, ma-ta sunt eu, fa, sau cine sunt?" Adica cum era cu putinta sa se ascunda pâna într-atât de mama ei ca nici macar s-o întrebe și pe ea ce zice de flacaul pe care vrea sa-l ia nu vrusese, macar asa, de rusine pentru ma-sa care o crescuse și care îndurase cu ea s-o faca mare?! Or, tocmai asta era, ca n-o prea crescuse, ca socrul ei Nafliu era cel care avusese grija de ea și ca fata se cam îndepartase de maica-sa. "Iesi afara ca te împusc", racni atunci batrânul ducând mâna la grinda casei și într-adevar luând de acolo o pusca de vânatoare cu care se ducea el dupa iepuri, clampanind din ea și iesind furios pe urmele fostei neveste a fiului sau, a carei purtare din tinerețe se pare ca n-o putuse uita niciodata; acum însa venise ziua razbunarii.

Se lua dupa ea cu pusca aceea în mâna și de pe prispa casei tinti spre umbra fugara a mamei care alerga spre poarta sa scape și trase în ea bubuind în noapte, dracuind și înjurând. Toata partea aceea a satului se scula în picioare în hamaitul câinilor și batrânul o urmari pe ulita și mai

24

trase o data în ea și daca ar mai fi avut cartuse pe cele doua tevi ar fi continuat s-o împuste în felul asta pâna ar fi nimerit-o. Norocul Catrinei fusese ca batrânul era prea furios și arma îi tremura prea tare în mâini, altfel nu se stie daca alicele lui pentru iepuri nu i-ar fi gaurit cumva spinarea. Bineînțeles ca mama veni acasa cu groaza în ochi și îi povesti lui Moromete rusinea, dar el nu se grabi deloc sa se duca "în vale" și sa-l pedepseasca pe batrân. "Da-l în masa de smintit, spuse Moromete flegmatic și mai adauga ceva care parea cu totul lipsit de noima în clipele acelea: lasa-l ca moare el mâine-poimâine și te împaci tu cu Marita!" "Eu cu ea? strigase mama scoasa din minti. În deal la cimitir și tot nu ma împac."

Se împacase chiar înainte sa moara batrânul, se pomenisera dupa vreun an cu Marita și cu Albei la ei la poarta pentru împacaciune, fiindca Marita nascuse un baiat și vroia sa faca nunta, și nu se putea nunta cu parintii certati. Batrânul îmbatrânise rau de tot, tremurau nadragii pe el, avea peste nouazeci de ani și tot se mai uita chiorâs la nora lui, dar avusese loc și nunta și nici Marita nu prea îl mai lua în seama, fiindca bunicul e bunic și mama e mama, el avea sa se duca și nu putea sa traiasca certata cu neamurile.

Catrina se împlânzi, mai ales ca Albei îi saruta mâna si nu era zi sa nu trimeata pe cineva, sau sa vie chiar el si s-o întrebe ce mai face.

V

si iata ca Parizianu raspândi în sat ceea ce aflase de la fi-sau. La început Moromete nu observa, dar zilele în care în casa începu sa nu se mai faca ba focul în soba, ba mâncarea sa fie buna de dat doar la porci, ba sa lipseasca de dimineata si pâna seara atât mama cât si fetele, începura sa se tina lant. "Ba, striga Moromete cu glasul lui cu care altadata baga groaza în toti, ce e cu voi? Va omor pe toti." Dar nu se mai sperie nimeni, fetele îi aratau dosul, iar mama se îmbrobodea îndelung în fata oglinzii si rostea chiar înaintea lui, cu un glas în care razbunarea tâsnea cu violenta ca dintr-o fântâna, izmenindu-se ca sa-i imite glasul lui din clipa aceea, topit adica de dragostea lui malaiata pentru feciori: Mai copiilor! Mai copiilor!

Fetele însa nu se întelesesera cu mama, ele stiau una si buna ca orice-ar fi zis tatal lor acolo la Bucuresti, cei trei n-aveau sa se mai întoarca si asta era singurul lucru care le interesa. încât dupa ce trecu un an, se potolira si începura sa se poarte iar bine cu tatal lor, cu atât mai mult cu cât, desi era razboi, Moromete continua sa câstige mereu cu drumurile lui la munte si le dadea bani sa-si cumpere de zestre. Catrina însa continua

25

sa spuna ca o sa se duca "la ailalta în vale" si cu timpul prinse ura si pe fete. Cuvintele "ma duc la ailalta în vale" începura sa revina în gura ei încarcate de amenintari întunecoase ("o sa vedeti voi!"), stârnind pâna la urma în cele doua surori o înversunare surda împotriva "Alboacei" care nu se stie ce-i spunea ea când se ducea pe acolo de reusea s-o traga parca cu ata. "Ma duc la ailalta în vale" începura sa însemne în glasul mamei ca se ducea la cealalta fiica, spre deosebire de astea de aici, pe care le facuse cu Moromete si care "îi semanau" ca primeau bani de la el în loc sa-i dea peste mâna.

Ce-o atragea acolo "în vale" atât de tare? Amintirea primului ei barbat, cu care nu traise decât câteva luni, a tineretii care se dusesese, a casei în care se întorcea în zori de la cel de-al doilea barbat la care tinuse si unde nascuse a doua oara? Sau cu adevarat ura ei împotriva barbatului era asa de mare încât chiar se gândea sa sparga casa si sa-i lase? Chiar nu mai putea fi dres traiul lor nici cu pretul unei vieti care îi lega si care, orice s-ar fi zis, era acolo sigura în batatura, cu casa si cu cele doua loturi si fara cei trei? Cei trei nu mai erau, ce mai vroia? "Pai asta credeti ca e în toate ale ei?" se mira câteodata Moromete, dar raspunsul Catrinei care nu Citârzia

arata ca tatal se ferea si ca se simtea totusi încolțit de ceva nemilos care nu numai ca nu-l ierta dar ameninta sa se tina de el cu o îndârjire din ce în ce mai mare si sa nu-l lase nepedepsit pâna în clipa mortii. "Ai crezut ca n-o sa auzim, spunea mama cu obrazii arzând în flacari de dusmanie nepotolita. Toata viata ne-ai mintit pâna n-ai mai putut nici tu si te-am crezut, si ce ti-ai zis: «Ia sa ma duc eu la feciori, ca a venit vremea!»" Ridica pumnul în aer si ameninta: "Nu scapi tu numai cu atât, ca o sa ma duc eu la ailanta în vale. N-o sa ma duc acuma, stiu eu când o sa ma duc!" "Ei, când o sa te duci?" mai raspundea Moromete curios, fara sa-si dea seama ca nu mai avea în spate o familie în care cuvintele si gesturile lui sa fie încarcate cu înțelesuri cu atât mai adânci si mai de temut, cu cât erau menite sa tina în cumpana porniri atât de diferite si de neîmpacat venind de la niste copii care ei însisi aveau nevoie, chiar în fiinta lor oarba, de un stapân care sa nu tina la nici unul din ei dar sa-i tina totusi pe toti în frâu. Acum însa, silit sa tina doar la cei care îi ramasesera, nu stiuse sa tina asa cum ar fi trebuit si cea dintâi care se razvratise împotriva lui era chiar mama, care ar fi trebuit sa-l înțeleaga.

"O sa ma duc când o sa intri în anul mortii si o sa începi sa zaci, raspunse Catrina sperindu-le pâna si pe fete, care încercara sa o potoleasca, dar nu cu prea mare convingere, fiindca stiau ca pamântul e în mâinile ei si tine de puterea ei la care cât sa dea. Iar fetele astea, sa prind eu vreuna ca sta lângă tine, o brazda de pamânt daca o sa vaza de la mine!"

Moromete ieseafara sau se ridica de unde era si o lua spre poarta de la drum ca spre poarta mântuirii: dincolo de ea era lumea, mai blânda decât femeia pe care o lasa în casa, putea sa se duca si el în lume si sa scape...

Dar nu se ducea, cu toate ca uneori întârzia pâna dupa miezul noptii si pe Catrina o apuca nelinistea îndârjita, ca putea în felul acesta sa ramâna fara el. Nu cumva s-o fi dus de tot? Daca nu se mai întoarce? în asemenea clipe pareainghesuita de îndoieli daca facea bine ceea ce facea. Tot amenihtându-l în felul acesta si neascunzându-i ura pe care i-o purta putea într-o zi sa-l faca sa nu se mai întoarca. Asta era una. si în afara de asta anul acela al mortii lui pareatot atât de îndepartat ca si al ei, zece ani diferenta mai mult sau mai putin nu mai însemnau nimic de la o anumita vârstă în sus, iar pe de alta parte, cum de uitase ce zicea Cristos, ca trebuie sa ierti gresitilor nostri de saptezeci de ori câte sapte? încât valul de ura, fara sa-si micsoreze puterea, se retrase totusi din purtarile mamei si fu acoperit cu rugaciuni, fara ca prin asta sa devina mai blânda. Domnul Cristos nu i-a gonit pe negustori din templu lovindu-i cu frânghia? N-o îmblânzi nici macar Alboica (aceasta fata care avea atâtea daruri) venind ea acum pe la Morometi, cu intentia neascunsa de a o potoli pe mama ei la care tine.

Aducea cu ea ba un copil, ba altul, fiindca ieseau din fiinta ei copiii cum ies fructele dintr-o ramura tânara (avusese noroc ca Albei al ei nu nimerise pe front si venea des pe acasa), facuse vreo patru. Cabina ramase neînduplecata, dar cu atât mai statornica pe drumul bisericii si când dintr-o vorba a cuiva sau cine stie din ce pricina, mai ales de pilda când îi ajungeau la urechi clevetiri ca degeaba se duce ea la biserică, ca n-o sa ajunga ea în rai dupa cum a trait când era tânara, aprindea candela sub icoana lui Cristos din perete, se lasa la pamânt si își pleca foarte tare fruntea într-o umilinta atât de totală încât se vedea ca nu mai simtea si nu mai auzea pe nimeni în jur; statea asa ceasuri întregi fara sa i se auda glasul, cu umerii încovoaiati si cu trupul sprijinit în genunchi si în pumni. În acest timp fetele treceau prin casa cu treburi, dar n-o turburau din rugaciunea ei chiar daca o cauta sau o striga cineva la poarta. Se ducea una din ele si spunea ca nu e acasa, sa vie mai târziu, acuma e plecata... Duminicile arata ea cel mai bine, îi straluceau ochii când se întorcea de la biserică si adesea stralucirea aceasta tinea si a doua zi si a treia zi. A patra, a cincea si a sasea zi se întuneca iar, dar venea iar duminica si fetele o vedeau pe drum cum se întorcea cu alte femei, vesela de parca se întorcea de la o nunta, tinând manunchiul de busuioc în mâna parca nu ca pe o floare de evlavie pastrata în amintirea slujbei, ci de triumf, menita parca altor amintiri. "Ce slujba a tinut azi parintele Alexandru, spunea ea

26

27

adresându-se celor doua fiice si lucirea ochilor îi crestea brusc îhtinerind-o. În loc sa stati aici cu asta batrânul (ala nu era deloc batrân, dar ea se credea în acele clipe fata mare si nu mai vedea în el decât un sfrijit care se mira ca putea sa-i fie barbat), mai bine ati veni si voi acolo sa auziti si voi cum arata paintele Alexandru cu mâna spre cer!"

Acest parinte Alexandru de care vorbea ea si care venise în locul parintelui Proviceanu, îmbarânit, tinea, spre supararea celor doi dascalii, slujba de la începutul pâna la sfârșitul ei, fara sa sara nimic, si nu înțelegea sa revina asupra acestui obicei cu care el, înca de la început, preot tânar si nestiutor, venea de pe bancile facultatii de teologie si voia sa-l introduca aici într-o biserică taraneasca. Ajunsesera cu anii sa se certe si Catrina lua bineînțelele partea preotului. Dascalii sareau raspunsurile, preotul revenea asupra lor silindu-i s-o ia de la capat, iar lumea din biserică baga de seama si la sfârșit se amestecau si îl întrebau pe parohul cel tânar: "Ce este, parinte, de ce nu va înțelegeti? Fiti si sfintia-voastra înțelegator, sunt si ei dascalii batrâni si cânta amândoi bine". Asta era adevarat, cel puțin unul

din ei avea un glas care vara se auzea prin usa bisericii pâna la pod, ai fi zis ca îngerul cobora asupra lui si îl înzestra în orele acelea cu o astfel de voce frumoasa, înalta. Ca om însa, acest dascal era cam grabit, avea treaba acasa, si se învatase cu preotul cel batrân sa termine slujba în cel mult un ceas si jumătate.

Pe de alta parte iarna nici femeile nu rabdau sa stea mult în biserica si preotul ramânea cam izolat, dar nu se dadu batut. Facu rost de lemne, încalzi soba de fonta si continua sa tina slujba asa cum înțelegea el. Când pleca, Catrina îl însotea spre centrul satului, în vazul tuturor. "Frumoasa slujba mai tii, parinte", îi spunea ea si se mai descretea la fata si se facea si el mai vesel. Mergeau împreuna pâna în centru si acolo Catrina se oprea, preotul o lua spre casa lui si ea le astepta din urma pe muierile cu care venise, sa continue drumul.

Cu timpul începu sa cunoasca bine viata parintelui cel tânar si asa se face ca într-o zi se întoarse cu obrazii rosii de indignare. Aflase chiar de la el ca n-o ducea bine cu preoteasa, ca o prinsese cu unul din învatatori (era si ea învatatoare) si ca se dusese la protopop si îi ceruse sa-l mute din Silistea în alta comuna, nu mai putea sta aici. "Parinte, soptise atunci Catrina Moromete (si povestind scena acasa, în clipa aceea îi tâsnira lacrimile), nu pleca, parinte, nu lua în seama pacatul, o sa treaca vremea si lumea o sa uite". "Nu se poate, raspunse hotarât tânarul paroh, trebuie sa plec." si plecase. în locul lui veni altul, dar timp de câteva luni Catrina nu se mai putuse duce deloc la biserica. în ziua aceea, si apoi în prima duminica dupa plecarea tânarului paroh, nu mâncase nimic si statuse toata

28

ziua în pat, potrivnica si neclintita. Dupa vreun an reîncepu sa se duca regulat la biserica si apoi dupa înca un an starea de dinainte îi reveni. Din când în când însa tot o mai auzeau în casa, asa din senin, cu privirea napadita brusc de o lumina ciudata: "Ce-o mai fi facând parintele Alexandru!" "N-o mai fi putând de dorul tau! îi raspundea atunci Moromete batjocoritor. în locul tau asi pune caii la caruta, l-asi lua pe Albei sa-i mâie si m-asi duce dupa el: Parinte, uite-ma si pe mine, i-asi zice." si adauga subliniind cu umerii neputinta dar si renuntarea lui de a înțelege ce e în capul unei femei: "Uite-asa!" Fetele chicoteau si aici parca s-ar fi putut zice ca dragostea mamei pentru parintele plecat i-a adus în suflet destula lumina ca sa-i ajunga toata viata si sa-l ierte deci pe Moromete pentru lucrul acela pe care îl facuse în timpul razboiului când se dusese la Bucuresti. Era neîndoielnic, mai ales când o auzeau spunând cât de frumoase erau odajdiile aceluia preot si ce bine îi statea cu ele, spre deosebire de cel care venise, care cu toate ca nu era nici el

batrân, dar nu era așa înalt și subțirel ca părintele Alexandru și nici n-avea ochi așa mari și frumoși ca ai lui.

VI

În schimb însă, Niculae, fără să arate vreodată că ține cu mama-să, începuse cam de pe atunci să facă așa cum îi spusese ea, să se înstrăineze adică de tatăl său și cu timpul chiar să vorbească din ce în ce mai puțin cu el. Trăgea cu urechea la vuietul întâi îndepărtat al războiului, apoi din ce în ce mai apropiat, pentru că apoi chiar să vadă cu ochii trecând peste sat în valuri, unul după altul, rostogolindu-se spre apus, întâi nemții în fugă, și apoi rușii după ei... După care se făcu iar liniște și contingentele mai vechi începură să se întoarcă în sat. Cei mai tineri rămâneau însă mai departe sub arme, fiindcă pentru ei războiul abia începea.

Când baga de seamă, Moromete încerca să-și recâștige fiul și începu prin a-l lăsa în pace cu muncile, știind, desigur, cât de mult îl chinuia pe băiat să-l pui la muncă și că era suficient să-i dai cartea în mână ca să faci din el un miel. Dar mai credea el oare în carte după ce atâția ani îl silise să nu se mai apropie de ea? Mai credea, sau mai bine zis nu încetase o clipă să nu creadă și să nu citească pe furis, fiindcă niciodată nu se petrecuse cu el acea contopire cu lucrul pe care i-l dădeai să-l termine și nu reușise să facă din el un băiat priceput, asemănător cu alți copii din sat care se dovedesc încă de la o vârstă crudă nemilosii țărani ce vor deveni nu peste mai mult de zece ani, adică să se însoare, să vorbească tare, să înspăimânte un bou cu un pumn făcându-l să scotească un rasflu

29

scurt pe nări după o lovitură dată în spate, să-și înjure nevasta cu acel amestec de sentimente în care autoritatea și dragostea se schimbă în cursul chiar al unui singur cuvânt spus și să facă să se afle că știe, dacă o să fie nevoie, să pună mâna pe maciuca și să dea fără sovaială la cap oricui ar îndrăzni să se lege sau să-i fure ce este al lui, chiar și un cap de ata.

Îl trimitea de pilda să mature oborul și să dea coceni la iapă, care fatase. Niculae se ducea în obor dar tatălui îi se părea pesemene că durează prea mult acest maturat și răcea: "N-ai auzit, mă, să dai coceni la iapă?" Niculae lăsa maturatul și se ducea după coceni și la întoarcere, cu ei în brațe, ocolea o furcă aruncată acolo cine știe de cine. "Ridică, mă, chiorule, furcă aia de jos, nu vezi că o să te întepi în ea?", se auzea iar de pe undeva de unde îl urmărea vocea tatălui și Niculae se apleca să lase cocenii jos și să ridice furcă, și atunci se apropiau pașii din locul unde se auzea

vocea si Niculae parca ar fi avut capul de lemn, astfel de sunet scotea palma ca de curea lipindu-se de tidva lui.

îsi revenise cu încetul si ajunsese flacau, si îl sprijinea acum atent pe tata în toate treburile, dar tot nu se purta în mod obisnuit, în privire întârzia sa-i apara, ca la ceilalti, acea stralucire aprinsa când pe dinaintea lui îsi legana trupul o fata sau o muiere tânara; ramânea umbrita ferind vechea stralucire de pe vremea când era elev si ca niste gaini bete se învârteau fetele în preajma lui, fara ca el sa le vada. Iar cele care stiau prea multe aveau expresii de neliniste când îl priveau, ca si când vederea acestui flacau le-ar fi amintit cu spaima ca ele pierdusera de mult ceea ce el înca pastra, desi era baiat: credinta ca dincolo de poarta se gaseste o gradina si în gradina se gasesc înca neculesse florile nevinovatiei. Ele se tavalisera însa de mult în aceste flori si stiau ca pentru ele gradina îsi schimbase pentru totdeauna înfatisarea.

Cam prin vremea când Moromete începuse sa-l lase în pace cu treburile, o fata îl prinse totusi în capcana. Trecea într-o dimineata de sarbatoare prin Cotocesti (catunul în care erau adunate aproape toate neamurile lui Aristide), îl trimisese taica-sau sa ia un dublu de la cineva care nu vrea sa-l mai aduca îndarat, si pe drum îl chemase la un moment dat peste o uluca glasul soptit al unei muieri care îl chema sa intre înauntru. Era în dreptul casei unuia dintre cei care aveau portile mari; un om care nu era bogat dar traia bine, îsi daduse fata la o scoala profesionala... îl chema Costica Rosu... Era de Rusalii, sarbatoare în care mortii se cinstesc prin praznice date acasa fara slujba si la care se mânca pilaf din faina, din porumb dat la piatra ca sa iasa doar un fel de graunte care erau fierte în lapte si îndulcite cu zahar, sau din orez. înainte de praznic, gazda spala pe toata lumea chemata pe picioare, obicei ramas în sat din ceata

30

îndepartata a timpului. Niculae ezita... "Pai, tata Gherghino, se bâlbâi el, eu...", dar în cele din urma intra.

Bâlbâiala asta nu era numai a lui. Casa lui Costica Rosu fara sa fie mai mare decât a altor oameni bogati din comuna, cu trecerea anilor începuse totusi sa para ca e. în primul rând curtea era de trei ori cât una obisnuita si era plina de fanare, hambare, cotete, grajduri, patuluri si casute mici de porumbei, ridicate sus pe un soi de prajini înalte cât un salcâm sau lipite de acoperisurile patulurilor. Porumbeii împânzeau aerul când zburau, Costica avea₄sute, de toate culorile si de toate soiurile, jucatori si prasitori, stafete, dintre cei care cânta sau dintre cei care se

giugiulesc tot timpul. Se stie ca rudele acestei familii mâncau cât voiau carne dulce de porumbel. Pe o raza mare a satului nimeni nu mai crestea aceste pasari, stiut fiind ca cei care aveau putini îi pierdeau, fiindca se lipeau în cele din urma de un cârd mai mare si se amestecau si nu-i mai puteai pe urma nici cunoaste si nici aduce înapoi. De prin aceste constructii ale gospodariei lui Costica se zureau cosuri de locomobile, piese detasate de batoze, grape si boroane mari, rotile si cormane cu care gospodarii își cultivau hectarele... Dincolo de curte se întindea gradina... Parea fara sfârșit, fiindca pe lângă pomi si zarzavaturi era plina si de balarii, lipane cât roata carutii si bozi nemaipomeniti, ai fi zis daca n-ai fi stiut ce sunt, ca trebuie sa fie un soi de struguri, cu fructul lor negru, pe care unii tarani îi cereau voie lui Costica sa-i culeaga si sa faca din ei tuica (atât de rea încât era de mirare ca nu mureau bând o asemenea distilatie otravita). Gradina dadea în râul satului pe care îl împingea mult spre mijlocul vaili spre care se trecea pe un pod de lemn, cu pilonii atât de vechi încât cresteau din ei, câteodata, firisoare de iarba si mici flori de câmp... Gainile lui Costica Rosu ouau pe sub aceste balarii si bozi din gradina; umblau câinii dupa ele si îi vedeai nu o data cum fug pe vale cu ceva alb în gura. Tot atât de adesea însa se auzea din Cotocesti si câte un traznet de pusca de rasunau vaile si se stia atunci ca alde Costica Rosu a mai redus cu unul numarul câinilor care dadeau târcoale orataniilor lui. De altfel nu numai jigodiile care se apropiau astfel de gospodaria aceasta uriasa aveau un aer haituit. Femeile sau copiii care din cine stie ce pricini trebuiau sa împinga marea poarta de la drum a curtii aveau în ei un aer nesigur, gata s-o închida daca cine stie ce semn li s-ar fi parut ca face ca intrarea lor, desi cunoscuta sau dorita de unul din membrii familiei, s-ar putea sa nu fie dorita de ceilalti, sau chiar de unul singur dintre toti, si-atunci cel mai bun lucru era sa ramâi dincolo în drum si sa astepti acolo sa ti se spuna ce sa faci. Din pricina asta erau sarbatori si obiceiuri care ocoleau casa lor. Femeile se fereau duminica în zori la cimitir, dupa ce se termina jelitul mortilor, sa

31

se apropie de înstarita muiere a lui Costica si sa-i ofere colacii lor mici, sa nu se spuna cumva ca s-au dus sa primeasca colacii ei frumosi si mari, sau cozonacul cu care își umplea cosnita. Unele se mai apropiau, dar nu dintre cele socotite sfioase sau cu rusine si tot asa se întâmpla si de sarbatorile Rusaliilor, când grupuri de baieti si fete intrau prin curti la spalatul picioarelor. Le vedeai cum ocolesc doua feluri de case: pe cele prea nevoiase, unde stiau ca gazda o sa le dea pasat de porumb rau facut, de nu puteai sa-l manânci (si nu intrau câteodata chiar daca femeia, cu o înfatisare speriata, vazând ca baietii si fetele nu vor, iese la poarta si îi chema cu gura), si pe cele prea bogate, sa nu zica pe urma ca au intrat sa manânce strachinile lor dulci de orez cu lapte, fiindca acasa nu aveau. Cutare putea

sa se duca, nu era chiar cea mai mare necuviinta, dar pe urma acasa ai lui îi scoteau totul pe nas, nu-i fusese, i se spunea, rusine sa intre acolo, sa creada lumea ca e nemâncat? Astfel ca, bogatul si saracul se pomeneau la sarbatoarea mortilor facând amândoi acelasi gest de umilinta, iesind lângă stâlpul portii si chemând în soapta: Florico, Gheor-ghe, hai veniti!

Astfel intrase si Niculae în ziua aceea în marea curte a lui Costica Rosu. Fusese ultimul chemat, în curte mai erau si alti baieti si fete, cei mai multi desculți (Rusaliile cadeau în iunie), toti foarte veseli si gata sa se supuna obiceiului. In mijlocul curtii gazda pregatise doua caldari mari cu apa fiarta, în timp ce rudele o ajutau pe muierea lui Costica aducând pelin din fundul gradinii. Presarara iarba argintie în jurul caldarilor si facura acelasi lucru pâna la scara pridvorului, sa calce baietii si fetele pe ea când aveau sa urce si sa se aseze la masa - si spalatul picioarelor începu. Spalau cele doua femei, batrâna si nora, si trecu apoi la caldare, cu mânicile si rochia sumese, si fiica. scoala ei profesionala n-o scutea de treburi în casa, asta nu însemna ca ea se omora cu ele. Era o fata cu miscari încetinite si staruitoare si când începu sa spele, dupa un timp bunica striga la ea cu acea voce parca a altcuiva, care stie dinainte ca vorbeste zadarnic, dar ca nici altceva mai bun nu are d« facut: "Hai, Ileano, da cu mai multa apa, eu am spalat trei si tu de-abia unul".

Ileana parca nici nu auzi, dar nici batrâna nu mai starui, nu era acuma timpul, în zi de sarbatoare, sa-i spuna în fata strainilor ceea ce îi spunea pesemne de mai multe ori pe zi la ei în casa. Niculae își scoase piciorul gol din sanda, îl puse pe buza caldarii si fata începu, cu miscarile ei moi, sa-l spele si pe el. Mâinile îi erau închise la culoare, cum îi era si obrazul. Deasupra piciorului flacaului întârzia îndelung, si gâtul ei oaches, pe care alunecau în parti doua cozi negre, cu straluciri de castana, statea linistit sub ochii lui. La al doilea picior se întâmpla ceva, fata scapa sapunul din

32

mâna si se apleca fara veste si începu sa-l caute, cu bratul dezvelit pâna la umar, pe fundul caldarii. Baiatul își pierdu echilibrul în aceeasi clipa si se feri sa nu se sprijine de ea si atunci miscarea fetei se opri si ea ridica privirea în sus si se uita la el. Niculae puse din nou talpa pe buza caldarii. Fata scoase sapunul, dar îl scapa din nou si din nou se uita la el. De asta data lovita de o buimaceala care îi încetini si mai mult miscarile, de parca ar fi picnit-o somnul, si pastrând o mâna pe piciorul lui, fata se apleca si cautând sapunul îi atinse o clipa cu sânii coapsa. între timp mama si bunica terminasera cu ceilalti si care cum își scotea piciorul de sub bratul

care îl scalda cu mici lovituri de apa fierbinte, calcând pe pelin, o lua vesel spre pridvor si de acolo se uita în voie peste curtea aceasta întinsa în care poate nu intrase niciodata pâna atunci.

Niculae însa nu se grabi sa urce dupa ce fata îl lasa, arata parca suparat de ceva, se încruntase, se daduse mai la o parte si stând aplecat peste genunchi se sprijinea de tulpina unui mar care crescuse chiar alaturi de pridvor si își tot lega si dezlega mereu curelele de la sandale. Parca se cocosase si nu mai putea sta drept si nu stia ce sa mai faca sa nu bage cineva de seama ca nu-si mai putea dezdoi spinarea. Gazdele chemara pe tineri într-una din odaile casei si acolo se aprinsera lumânările înfipte în colaci, mama fetei intra cu o oala noua în mâna în care ardea tamâie, cu busuioc verde si iarba alba la maiiuse, tamâie deasupra luminilor care în umbra diminetii de vara a odaii tremurau în flacarile lor ca si când ar fi ars direct din mierea galbena din care fusese stoarsa ceara, picurau pe coaja pâinii si înghetau în siroaie aurii; fetele si baietii se închinara toti deodata si vocea batrânei spuse ceva de odihna si pacea sufletelor celor morti. Apoi se asezara toti la masa si se adusera strachini pline cu orez cu lapte si apoi nuci si covrigi.

Niculae amutise si dupa prânz se duse la hora si ramase tot asa mut, uitându-se la fata lui Costica Rosu dintr-o parte si de la distanta, cu luciri întunecate în ochii lui care pâna atunci fusesera luminosi ca o oglinda. .

Când soarele se lasa dincolo de salcâmi si începu sa cada amurgul se duse acasa, manca si dupa ce întunericul se asternu negru peste sat, pleca si se duse în Cotocesti. Nu ramase însa pe uliti, coborî în vale la pod si acolo se aseza jos si începu sa se uite în gradina lui Costica Rosu. Nu se vedea nimic, iar în întunericul noptii, patulurile si toate acareturile abia zarite printre salcâmi si pomi apareau, pe cerul luminat doar de stele, mai îndepartate si mai mari, stârnind o clipa în baiatul singuratic care se uita la ele îndoiala ca s-ar afla pe niste locuri stiute. Podul de lemn era însa acolo prezent si sigur, ca si apa râului care curgea susurând în linistea noptii.

33

VII

în seara urmatoare, Niculae se duse din nou în Cotocesti, coborî în vale la pod si începu sa astepte, urmarind ceasuri întregi tot ceea ce se putea misca în gradina, tot ceea ce putea semana cu trupul unei fete, copacii sau ierburile înalte si negre, stâlpii de la poarta dinspre curte si cei de jos care tineau gardul la marginea vaioagei. Oricând dintr-unul din ei se putea face doi si asta ar fi însemnat ca ea

este. Dar nu se misca nimic, totul zacea în întuneric și liniște. În ziua a treia, după un ceas de când stătea și se uita, Niculae văzu deodată cum se misca lipanele mari de după gardul peste care, de pe pod, se vedea bine deasupra vârfulor lor ascuțite. Dintr-o săritură fu aproape și se lipi de un copac. Se uita pe unde ar putea intra înăuntru și fără cel mai mic zgomot desfăcu două uluci, le dadu într-o parte și se strecura printre bozi. Acum însă nu se mai vedea nimic și se opri, se aplecă pe vine și căută cu privirea, răsucindu-se încet în toate partile. Atunci se auzi departe de el un clefăit, precedat de ceva asemănător cu plescaitul oualor când sunt sparte și golite de conținutul lor și flăcaul se ridică și se apropie de locul banuit de unde venea zgomotul. Un câine ridică botul dintre lipane și în prima clipă se uita la Niculae tinta, dar apoi se napusti într-o parte prins de o groază ne bună și se repezi spre ulucile din fund, peste care zbura făcând o săritură de două ori mai mare decât era nevăzută ca să scape. Pieri ca o naluca. Niculae iese și pune la loc ulucile cum fusesera.

În seara a patra era întuneric bezna, nu se mai vedea nimic pe cer și după câțiva timp începu să plouă. Flăcaul însă nu plecă și, în curând, siroaie de apă începuseră să-i curgă de pe palarie ca de pe o streasina. Stătea nemiscat și se uita în grădina care văzuse acum ca o pădure: era fosnetul bozilor și mai ales al lipanelor care primeau revarsarea din cer pe toată întinderea palelor lor grase și mari. Undeva, în stânga, se auzi o caruță alergând, cine știe cine avusese poate intenția să măie la câmp și n-avea coviltir, îl apucase ploaia și trebuise să înhame și să vie acasă, sau poate venea de la gara, cu trenul de zece al cărui suierat se auzea adesea în serile când toată lumea se culca devreme, precedând și apoi încheind cu un tipat lung zgomotul locomotivei, parca mult mai puternic, ca o rostogolire bruscă de drugi peste un acoperiș de tablă. Acum din pricina plouă nu se mai auzise. Deodată flăcaul tâșni de pe pod și sari spre gard. Nu mai statu să caute cele două uluci scoase seara trecută, sari pe deasupra lor și din doi pași se apropie de o mogașdeată care înainta repede spre el cu o haină în cap. Ii dadu haina la o parte: ea era. Ramasera muti amândoi și un timp nu se mai auzi decât zgomotul ploii care potopise pământul. Apoi, din tăcerea care zacea sub curgerea monotona a averselor,

34

amplificându-se și turburând parca asemeni unor bolboroseli care puteau fi ale cerului tăcerea nopții ploioase, murmure înabusite se răspândiră în grădina întunecată. "Nu e bine aici, să nu mai mă aștepti. Dacă nu venea ploaia nu ieșeam. Trebuie să mă duc." "Am crezut că aici o să poți să iese." "Nu pot să ies nicaieri seara, mai bine ziua. Am avut noroc cu ploaia, altfel n-aveam cum să ies." "În

Cotigeoia, în padure!" "Nu, ma vede lumea; încolo, spre gara, o sa spun ca ma duc pe la Burdeni, pe la verisoara mea; treci mâine seara înainte sa se întunericeasca si îmi spui fara sa te opresti, am sa fiu la poarta." si fata se smulse de lângă el si începu repede sa taie gradina în torentele care nu încetau sa rapaie asupra ierburilor si a pomilor.

Trei seri la rând trecu apoi Niculae prin fata portii ei, pâna o prinse si îi spuse unde. Era chiar pe locurile lor, la jumătatea drumului spre gara, lângă fântâna noua de la sanea. Nu se stia bine cine era acest sanea, daca era cumva numele celui cu lotul de lângă fântâna sau daca chiar micul deal care se face acolo purta aceasta denumire. Era din piatra alba curata si avea o cumpana de o înaltime ametitoare, ti se ura pâna ajungeai cu ciutura la fund si pâna trageai pe urma îndarat de lumânarea de lemn înadita în vreo doua locuri cu lant. Lângă fântâna era o cruce mare de lemn, pe care se scrisese odata cu fier înrosit ceva, dar nu se mai putea citi ce anume, ca si când lemnul ar fi prins radacini în pamântul batatorit împrejur de vite si, crescând, ar fi deformat si crapat scriitura. Era vorba de o rugaciune, cum se vedea adesea pe troitele de la raspântia unor drumuri, sau era mormântul unui necunoscut?

Cine poate sa cunosca pasii unei fete care merge pe un drum de câmpie? Când din acest drum dau la dreapta si la stânga intrari adânci spre locurile îndepartate, printre porumburi? Ea poate sa aiba o sora mai mare cu vitele, un tata sau o mama la sapa, sau la legat via... Iar Costica Rosu avea pamânt în multe parti, nu avea un singur lot, sa fie adica cunoscut pe câmp tot asa de bine cum îi era cunoscuta casa din sat. Fata lui se putea deci duce oriunde ziua în amiaza mare, si era greu sa stii unde se duce. Ea se oprea însa întotdeauna la fântâna alba de la sanea, punea mâna pe ciutura fântânii si începea sa traga de lumânare sa scoata apa. Se spala pe fata si pe mâini, își scotea sandalele si se spala si pe picioare, apoi vâra din nou ciutura si o lasa asa rasturnata. La zece loturi distanta Niculae vedea cumpana si iese la drum, se uita daca nu era cineva, îi fiicea apoi semn sa se apropie, sa intre în grâu si sa astepte sa vie el s-o aduca.

Ileana însa nu era o fata dintre cele care stiau multe, ci dintre cele care ar fi vrut sa stie, acuma cât mai avea timp, înainte de maritisul ei, care urma sa aiba loc chiar în luna aceea cu un tânar preot din Balaci.

35

Cum nu era fata mare si banuia ca preotul, cu toata sfintenia lui, n-o sa fie foarte vesel când o sa-si dea seama de acest lucru, își spunea în sinea ei ca macar sa stie si el pentru ce avea s-o pârasca pe urma parintilor, fiindca mai mult n-avea ce sa-i

faca, stia ea ca nu se hotarâse un popa sa ia o fata fara multa carte (doar cu patru clase profesionale), daca n-ar fi fost asa bogata cum era ea.

Ajungând preteasa ea nu se rupse de suratele ei din sat si povesti mai târziu uneia din ele, cu care era prietena, ce se petrecuse între ea si baiatul lui Moromete în acele întâlniri pe care le avusese cu el pe lotul lor, într-o coverga, si de ce totusi se maritase, sau de ce totusi, desi urma sa se marite, se mai încurcase cu Niculae care nu stiuse nimic de maritisul ei aranjat dinainte... Nu-l vorbi de bine, îl lua în râs, spunând ca nu fusese nimic între ei si ca atunci când fusese se si terminase. Nu putuse sa spuna de el ca nu tinuse la ea, fiindca nopti întregi o asteptase în vale la pod, dar decât s-o fi asteptat-o acolo în ploaie, mai bine ar fi fost si el baiat când erau singuri în coverga. si tânara preteasa se hotarî cu greu sa spuna de ce îi purta pica si nu înainte de a mai adauga înca ceva pe seama lui, care se raspândi apoi în sat si aflara, nu se stie de ce, mai ales copiii, care se uitau apoi intrigati când Niculae trecea pe drum si chicoteau dupa ce el se îndeparta suficient ca sa nu le fie frica, sa poata s-o zbugheasca daca el s-ar fi întors sa-i ia de urechi. Nu ca nu i-ar fi placut si ei de el, povesti mai departe preteasa, era frumos când se uita la ea cu ochii si parul lui pe care îl purta taiat scurt si dat într-o parte, nu cu claie mare cum aveau altii, de ce sa zica un lucru care nu e. Daca ar fi lasat-o tat-sau ea s-ar fi maritat cu el si nu cu un popa, care stie ea ce face si un popa, mai târziu, cu muierile în biserica... ,A auzit ea... Dar cine a mai pomenit sa faca un baiat ce-a facut el? în loc sa-i para si lui bine ca s-a iubit cu o fata, a amutit pe urma alaturi de ea si s-a facut galben la fata, de parca nu s-ar fi întâmplat ce s-a întâmplat, ci i-ar fi dat cineva sa bea un pahar cu cucuta. "Niculae! zic, ce e cu tine? El nimic, Niculae, zic, esti cumva bolnav, te doare ceva, ce e cu tine? Spune-mi sa stiu si eu! Nimic! Tacea si parca nici nu ma vedea. L-am luat de umeri si zic, Niculae, uite, eu te las si ma duc pâna la fântâna, ma întorc acusi. Ziceam ca pâna ma duc eu si pâna ma întorc îi trece, cine stie, o fi asa, ca nu seamana toata lumea unii cu altii. Chiran cu care am vorbit eu întâi, ma tineau numai în brate si tot timpul ma saruta, ziceam ca ma înabusa. M-am dus la fântâna, am scos apa cu citura, am baut, m-am uitat sa nu ma vada cineva unde ma întorc si m-am întors. Tot asa l-am gasit. Nu i-am zis nici eu nimic, l-am lasat acolo si am plecat..."

Câteva saptamâni baiatul lui Moromete umbla tacut si cu o expresie de suferinta atât de neacoperita pe fata încât ai fi zis ca cerea ajutor celui

cu care își încrucisa privirile încărcate de o tristete grea. Catrina îl apuca de umar speriată: "Maica, esti bolnav, ce e cu tine? Nu manânci, nu dormi..." Pe urma Niculae își reveni și privirea lui se facu iar cum fusese înainte...

VIII

Tocmai în acel an se marita Tita, și Niculae în loc să se apropie de tatal sau se lipi de proaspatul cumnat, pe care îl cunostea de fapt de mic, îl chema nea Sandu (numele celalalt, Dogarii, fiind bun doar pentru cei mari și pentru autorități), o lua pe Tita îndată ce se întoarse de pe front și se termina războiul. Toată ziua Niculae era văzut pe la el prin curte, Sandu stând jos și cioplind vreun tarus sau dregând vreo roata, sau vreun gard, sau lângă caii scoși afara și legați de un salcâm, pe care îi țesala și îi busuma îndelung până le făcea pielea ca matasea. Era, acest Sandu, un ins cam mare, cu chipul cât un carpator de vârat pâinea în test, dar cu arcuiri blânde ale gurii de îngaduinta disprețuitoare când se uita la un om, și cu voce mai degrabă fără culoare, dar mult încetinită ca pentru a da timp falcilor lui late să se poată pune în mișcare și celui care îl asculta să se uite mai bine la el și să vadă și dincolo de ceea ce spuneau cuvintele. Fiindcă atunci când vorbea ai fi zis că i se făcuse mila de cuvintele pe care le spune, așa mici și bicisnice cum sunt ele, când trebuie să zici de pilda: da-mi toporu ala, sau misca roata asta mai așa, hai să mâncăm. În felul asta chiar și acțiunile implicate în cuvinte pareau parca tot timpul puse sub semnul îndoielii, să-i dai un topor, dracul să-l ia de topor, să misti roata, dacă vrei să-o misti, că poți să-o lași și așa, sau să te duci să manânci, mare brânză, că și când nemâncat nu poți să stai! și din pricina asta cuvintele și lucrurile din jurul sau parca se lipeau de el și el, cu labele lui tinere și blânde, le dădea parca la o parte îngaduitor, constient că nu le poți alunga oricând ai face, și că cel mai bun lucru e să te folosești cât mai practic de ele și să tragi de pe urma lor foloasele care-ti revin. După aia le arunci dracului într-un colț și stai jos la soare pe iarba cu picioarele desculte și vezi ce mai e. În asemenea clipe Sandu avea un fel de surâs care era atât de total, lua adică parte la el nu numai ochii și obrajii, ci și parca și picioarele, genunchii și chiar spinarea lui imensă, lăta ca un pat, .n comparație cu a lui Niculae, surâs care putea să dureze ceasuri întregi S« să nu dispară din ființa lui chiar dacă în acest timp s-ar fi înfuriat sau '■ar fi înjurat pe el cineva. Niculae și totii care îi erau apropiați puteau astfel să-l vadă adresându-se câte unuia cu care avea ceva: "Ma, al lui "oldeata, dacă te mai aud că te legi de mine, mai mă înjuri, pun mâna

pe tine si-ti rup jungheetura gâtului". "Hai, ma, nea Sandule, ca nu e adevarat", raspundea acela al lui Boldeata cu ochii raciti de frica. "Eu nici nu aud ce spui tu acum", zicea Sandu si îl întreba apoi pe acelasi ce se aude cu altceva, vreo treaba pe care o avea el cu altul pe care al lui Boldeata îl cunostea. Astea erau cele doua stari ale lui: în timp ce se ocupa de lucruri, si dupa ce nu se mai ocupa. Niculae îl stia cam de pe când plecasera cei trei de acasa, venea deseori pe la ei, scotea un pachet de carti din buzunar si zicea: "Ce dracu-i facem, ma nea Ilie, noi nu mai jucam un tabinet?" "Pai sa jucam, raspundea Moromete, dar cu cine?", "Pai ma duc eu sa-i chem pe nea Costica al Joachi, pe nea Matei Dimir si pe Nae Cismaru" (astia erau noii prieteni ai lui Moromete, nu cu mult mai tineri decât el, cu care se ducea iernile cu carutele la munte). "Pai daca zici ca te duci,

du-te", zicea Moromete si, la acest raspuns, Sandu îl descoperea atunci lângă el pe Niculae (în vacante, de Craciun si Pasti, sau în vacanta mare). Se uita la el, îi baga un deget în burta si îl întreba: "Ce mai faci, ma Ciorosbulinga?" "Ce sa fac, bine", raspundea Niculae.

De ce îi spunea el Ciorosbulinga si ce însemna de fapt numele asta, nu stia si nici nu vroia sa afle nimeni, dar de ce îi baga un deget în burta asta da, era un semn de simpatie, dar nu la adresa lui, ci a sora-sii mai mari, dupa cum s-a si vazut mai târziu.

înainte de asta însa Sandu Dogaru statu în concentrare doi si apoi înca trei ani pe front, de unde se întorsese cu o gaura în coaste lunga de aproape jumătate de metru si cu tâmplele brumate, desi nu avea înca nici treizeci de ani. Ramasese însa acelasi - sau cel putin asa parea - si venise si cu o explicatie a lui despre razboiul din care abia scapase. I-o dadu lui Niculae îndata ce o lua pe Tita, chiar a doua zi dupa nunta, când baiatul veni pe la el si îl gasi pe Sandu în mijlocul curtii, asezat jos si scobind un trunchi de lemn uscat sa faca piua de zdrobit sare în casa. "Scaparam, ma, Ciorosbulinga, de pasarelele alea care se ouau în capul nostru, sa ne faca mai putini. Asta e, când ne facem mai multi, mai vin niste pasarele, ne mai micsoram, si pe urma iar... Gaura asta a mea în coasta e de la un ou de-astea!"

Niculae era toata ziua pe la el si cine trecea pe drum îi vedea stând jos pe iarba, Sandu cu o enorma palarie pe cap cu borurile trase în jos din toate partile si cu o camasa alba colilie strânsa de un brâu rosu, Niculae subtirel si neâmplinit, desculț si cu capul gol, cu o frizura taiata scurt si data într-o parte. Din când în când tesla sau ciocanul din mâinile lui Sandu se opreau în lucrul la care mesterea, asa înfipt, minute întregi si în timpul asta el îi spunea lui Niculae fara sa ia mâna de pe unealta nu se stie ce, vorbe îndelungi si cu neputinta de ghicit de nimeni, dupa

care, cu un gest de parca aceste vorbe s-ar fi prelungit prin mâna spre lucruri, Sandu scotea

38

tesla sau ridica ciocanul de pe lucrul acela si se ocupa cu scobirea sau rotunjirea lui iarasi un timp nemasurat de lung si cu clatinari din palaria aceea ca o roata care vroiau parca sa spuna ca lucrurile în existenta lor sunt bine înclestate si ca numai omul nu se stie ce mama dracului tot vrea... niste oua d-alea.. sa-l mai potoleasca... Frânturi de cuvinte pe care Tita, curioasa, le auzea când trecea pe lângă barbatul ei ca din întâmplare cu un vas sau cu un alt obiect în mâna.

Spre toamna aceluiași an într-o dimineata spre prânz Catrina Moromete era în gradina si îi ajuta feciorului cu furca sa faca niste glugi de coceni, tatal plecase pe la gara sa vânda ceva, le lasase lor treaba asta s-o faca. Era ceata înca din zori, dar acum era aproape prânzul si nu se ridica deloc, ba parca chiar se facea si mai groasa, si s-ar fi zis ca ziua nu mai avea ora, cu lumina aceea a ei spalacita si cu salcâmi cu coroanele mâncate pâna la trunchi, înghititi cum stateau în negura deasa. Unda dealurilor care taia domol saritura câmpiei peste sat nu se mai vedea nici ea deloc si satul pareea acum lipsit si de spatiu, nu numai de timp cu elementele plutind peste el într-o curgere de pulbere albicioasa care nu se mai stia ce e, nu mai fusese vazuta niciodata. O cioara fîlfâie pe deasupra gradinii numai cu zgomotul si se pierdu pe deasupra caselor, urmata curând de o puzderie, ale caror tipete o oprira pe mama cu furca în aer, ca la un semnal stiut numai de ea, descoperit în aceste croncanituri care umplusera cerul. S-ar fi zis ca umblau în departare pe sub nori, zgâriind cu ciocurile lor ascutite creierii linistiti ai negurii. Când navalira peste sat se paru ca pustiul din tipetele lor si pâlcurile numeroase înghesuite ce se amestecau de-a valma vor împrastia norii si vor începe sa smulga crengile salcâmiilor, acoperisurile caselor si gardurile fumurii dimprejurul curtilor. împânzira satul si se lasara peste cosuri si fanare. Altele se îngramadira prin cuibare ori prin podurile parasite. Cârâitul lor facu sa nu se mai auda de nicaieri nici un alt zgomot si tacerea nu pieri din sat nici dupa ce ciorile se adunara de peste tot si zburara mai departe.

- Ce-o fi?! zise mama si deodata lasa furca jos si o lua spre casa.

Intra în tinda, trecu dintr-o odaie în alta, reveni pe vatra si își aduse aminte: da, bagase pâinea sub test, povesti ea mai târziu, si din pricina cocenilor o uitase, se gândise ca trebuie sa se fi ars, vârâse vatraiul în capul testului, îl saltase si trasese pâinea afara. Când o luase în mâna sa vada cum e, i se rupsesse în mâini în sapte bucati. O bagase din nou asa ^rupta, astupase marginile testului cu cenusa fierbinte

si se întorsese în gradina sa-i ajute mai departe lui Niculae la facutul glugilor. Nu stia cât trecuse de la venitul ei în gradina si o data auzise în partea aceea a caselor unde statea fiica ei maritata, tipete. Nu sta departe Sandu, aci la pod, c din coltul raspântiei. Lasase furca si alergase la drum si de la drum

39

I

spre pod, lângă case se vedea lume adunata si se auzeau mereu tipete înalte. Era o caruta care se opri chiar în dreptul casei lui Sandu si mamei i se taiara picioarele când vazu, se apropie si se uita: întins între scoartele largi ale carutei, înrosite în câteva locuri de sânge, statea Sandu galben, abia suflând. O luasera caii cu el la vale si îl calcasero roata carutei. Cine nu tipa povestea cum se petrecusera lucrurile, cum din pricina cetii caii s-au speriat de un câine care tâsnise fara veste dintr-un sant unde mânca o cioara, si el a sarit jos fiindca nu mai putea sa-i opreasca din haturi, pusese piciorul pe rascruce si alunecase înainte pe sleauri. L-au ridicat pe brate si când l-au vazut asa mare si prapadit pe dinauntru, dus pe mâinile oamenilor, cele doua mame: a fetei si a lui Sandu au lesinat, fiindca de cinci ani îl asteptase Tita sa se întoarca din razboi, se întorsese si uite ca nu era nici o jumătate de an de când se însurase. Niculae veni si el la capatâiul lui, si Sandu îl recunoscu si îi sopti înainte de a muri tot în felul acela al lui de parca îi era mila de cuvinte, dar de asta data cam suparat ca i se luase puterea si avea glas slab: "Uite, ma, Ciorosbulinga", îi zise si renunta sa mai spuna restul, zicându-si poate ca nici pe patul de moarte cuvintele sau lucrurile la care se refera ele nu merita sa le spui numele si sa vorbesti despre ele.

IX

La sase saptamâni familia si rudele se gândira din timp sa-i faca lui Sandu un parastas mare. Timpul se racise si frunzele salcânilor si florile de prin gradini se îngalbenisera, în dimineata aceea se întâmpla însa sa fie soare si cald. Familia si rudele mari ale lui Sandu hotarâsera, pentru ca parastasul sa fie asa cum îl doreau toti, sa cheme sa slujeasca la el patru preoti, doi din sat si doi de prin cele din preajma, vroiau într-adevar un parastas mare.

Totul era gata din timpul noptii si dimineata înainte ca lumea sa înceapa sa se strânga, fetele maturara batatura si întinsera chiar în mijlocul ei o masa atât de lunga încât cei care treceau pe drum si nu apucau sa vada crucea alba de lemn batuta pe stâlpul portii, cu numele lui Sandu si anii la care se nascuse si murise scris pe ea, credeau ca e vorba de vreo nunta sau împacaciune. Copiii, în numar

mare, asteptau zgribuliti si cu privirile marite, nu atât de racoarea diminetii de toamna care era dulce în ziua aceea, ci de mirosul de varza, fasole, friptura de pasare si tuica fiarta care umplea aerul pâna departe.

Când soarele se urca la un stat de om, *cei patru preoti* coborâra în fata curtii lui Sandu si intrara doi câte doi în curte. Lumea se feri în laturi

40

uitându-se în tacere la patrafirele lor bogate care prin coloritul lor aduceau, aci printre salcâmi si sub cerul limpede de toamna, ceva din interiorul bisericii unde slujeau, din clipele de taina ale diminetilor de sarbatoare când preotii ieseau din altare si îmbracati în aceste odajdii cântau ridicând ochii spre cer si îmbalsamând aerul cu mirosul cadelnitelor lor încarcate cu tamâie.

Înauntru peste doua paturi erau întinse *capetele*, niste colaci împletiti de o albeata moale si învârfuiti cu coliva amestecata peștrit cu bomboane si plointe. Cei patru preoti deschisera cartile si familia si rudele, care niciodata nu sunt cu totul gata în astfel de momente, își faceau semne disperate si sopteau: "aduceti lumânarile" si apoi: "sa se aprindacapetele". Unul din preotii straini chiar vorbi gros, cu o voce sunând clar parca a raspuns de liturghie:

- Aprindeti capetele; aduceti tamâie si lumânari mari pentru slujba. Se aprinsera lumânarile, se înfipsera în colci, preotilor li se dadu câte

un servet lung si alb în mâna - pe care acestia le tineau agatate de mâneca si atârând în jos - si slujba începu. întreaga casa, curtea, gradina si împrejurimile se umplura de cântecele ce se auzeau din odaia unde se slujea. Trecuse mai bine de un ceas si preotii tot nu ieseau.

- De ce tine asa mult? întreba cineva.

Slujba abia ajunsese la jumătate si glasul unui preot tocmai cânta, poruncind: ..."Pentru ca sa ne învrednicim noi ascultati sfânta evanghelie" si toata lumea, cei dinauntru ca si cei de afara, se lasara în genunchi si își plecara capetele. în sfârșit slujba se termina si cei patru preoti iesira apoi afara în timp ce se adresau familiei si rudelor de asta data ca simpli oameni, spunând "Dumnezeu sa-l ierte" fara sa cânte. își scoasera odajdiile si le dadura unui om de-al lor care le duse în trasura cu care venisera. Rudele si cei care ajutau se miscau acum de colo pâna colo asternând paturi pe mesele improvizate de brad din mijlocul bataturii si carând în

brate si cu cosnitele strachini si linguri, pâine taiata în felii, oale mari cu fiertura si mâncare.

- Toata lumea sa stea la masa! se auzi cineva spunând si în aceeasi clipa copiii se repezira la coada si încalcare pe bancile lungi facute pesemne anume pentru ei înghesuindu-se si înghiontindu-se. Haide, relua acelasi glas, poftiti si sfintia voastra.

Lumea începu sa se aseze si cei patru preoti luara loc în cap, pe scaune cu speteaza, spre deosebire de ceilalti care stateau pe scaune fara. Se începu împartirea mâncarii în strachini, în timp ce de o parte si alta a sirului lung de mese doi oameni cu o damigeană în brate împarteau la rând câte o ceasca de tuica fiarta fiecaruia. Cei mai batrâni si rudele mari se asezara în capul mesei, aproape de cei patru preoti, toata lumea începu

41

sa manânce si preotii ridicara pe rând paharele pentru odihna celui dus dintre ei. începutul mesei trecu astfel repede, fiindca de obicei la un astfel de praznic, dupa pomenirile preotilor, reluate apoi de ceilalti mai saraci, straini de familia care praznuia si carora li se dadea sa bea la toti cu o singura ceasca si ziceau "Dumnezeu sa-l ierte" sau "sa-i fie tarâna usoara", începea sa se manânce bine si mai ales sa se bea zdravan. Dar nu la toti li se dadea mult de baut, ci numai la cei chemati si asezati într-un anume loc al mesei si acestia nu erau prea multi fata de numarul celor obisnuiti sa colinde nechemati la toate pomenile, copii zdrentarosi si cu ochii mari si chipurile negre, insi a caror ocupatie principala era cum sa-si astâmpere foamea, batrâni învechiti în saracie, vaduve prapadite, toti amestecati la un loc cu cei mici, mâncau pâna ce se umflau. La o astfel de pomana cum era cea data de familia lui Sandu ei veneau si cu traistile în care aruncau tot ce ramânea de la masa, pâine multa, bucati de carne, felii nenumarate de mamaliga si unii scoteau pe furis si câte o oala si goleau în ea farfuriile copiilor care se saturau mai repede si îi îndemnau sa mai ceara ca sa ia ei. Se întâmplau câteodata si încaierari, repede stinse prin înhatarea celor în cauza si gonirea lor prin gradina, sa nu vada lumea si potolirea lor cu darea la fiecare din mâncarea pentru care se încaierasera. La parastasul asta însa nu se întâmpla nimic, toti astia își întesara tot ce aveau ca loc în care se putea pune, de la burti pâna la traistile lor jigarite. Nimeni nu-i lua în seama. Niculae manca putin din ciorba de pasare si din friptura care se puse pe farfurii, bau însa de câteva ori din tuica, câteva cesti marisoare, si de la un timp statea si se uita alaturi la masa preotilor si parca astepta ceva. Chipul lui își pierduse în aceste sase saptamâni de când murise cumnatu-sau linistea senina a

trasaturilor si ochii îi rataceau straini peste oameni. La cei din preajma lui acum la parastas, dupa ce dadusera toti câteva cesti de tuica peste cap, le pieri încetul cu încetul piosenia aceea de la început si devenira mai voiosi, se uitau la el si rosteau pomeniri ca si când ar fi rostit urari, în timp ce Niculae nici nu-i vedea, atras din ce în ce mai mult de cei patru preoti, care mâncau în farfurii de marmura, si cu tacâmuri de fier, spre deosebire de toti ceilalti care mâncau fara furculite si cutite si doar cu linguri de lemn din strachini smaltuite.

- Parinte, sa va întreb ceva, zise Niculae aplecându-se spre cei patru preoti si, ramânând asa aplecat, încât cel de lângă el trebui sa se fereasca mult ca sa poata mânca mai departe, continua: sunteti ca si cei patru evanghelisti, patru, asa ca o sa-mi raspundeti...

- întreaba, Liica, zice cel din sat, binevoitor: auzise ca acest baiat fusese cândva elev si îi raspunsese cu oarecare consideratie...

42

- Parinte, relua Niculae, cumnatu-meu a murit de sase saptamâni, fara sa stim pentru ce, nimeni nu stie. Eu am sa va spun mai pe urma ceva, dar sfintia voastra ce cfedeti?

- Nenorocirea, taica".

- Nu, parinte, stai, sa vedeti, sa va spun mai bine, zise Niculae repede. Oamenii vorbesc, adica un om poate sa se gândeasca la orice...

Mâinile i se framântau pe masa si urmareau, vorbind, un anume lucru si glasul îi era muncit si privirea vie.

- Sfintia voastra, relua el, ati îngropat o gramada de oameni si când îi îngropati nu va e frica? Cum se poate sa-i îngropati parinte? aproape ca striga el. Cum sa bagi oameni în pamânt si pe urma sa-i acoperi cu lopata? Sunt câini, parinte?

- Asa e osânda, taica, zise preotul cautând sa se desprinda de acest tânar care începea sa nu respecte legea praznicului si vorbea ce nu se cuvine, daca ar fi dupa noi, n-am mai muri nici unul si ne-am înmulti ca frunza si ca iarba...

Dar baiatul nu se desprindea, atras de cei patru preoti cu o forta irezistibila si capete începura sa se raseasca o clipa spre el, sa auda ce spune.

- Parinte, mâncati si beti la moartea unui om si sfintia voastra chiar va truditi si cântati si primiti bani, iar alora din fund chiar le pare bine când moare cineva, sa poata sa se sature si ei din când în când. Parinte, striga baiatul îndârjit pe neasteptate, de ce a murit cumnatul meu? De ce l-ati bagat în pamânt?

- Esti ca o salcie primavara, n-ai de ce sa te vaiti, taica, zise unul din preoti, scuturând parca din mustati si din barba lui neagra cu multe fire argintii în ea, vrând parca sa arate ca iata cum se gaseste sa cârteasca tocmai unul asa de tânar care, cu toate ca nu stie ce e aia viata, gândul lui e la moarte.

- Nici unul nu s-a gândit, parinte, continua Niculae, de ce a murit din senin un om, dar el stia, mi-a spus-o de mai multe ori, zicea ca e o boala, *anx sa mor, mai Niculae*, asa mi-a zis si mi-a spus si boala. Dar el mi-a spus, parinte, ca pe toti ne paste boala asta, o sa intre în sat pe furis si chiar despre un parastas ca asta a vorbit, *un parastas general, cu laude...*

- Nu înțeleg, taica, zise preotul mâncând înainte. Asa e obiceiul, trebuie facut parastas pentru odihna celui care e chemat de Dumnezeu.

- Landele ce ni se vor aduce vor fi un parastas, asa mi-a spus si mi-a i spus: "o sa mor, mai Niculae, si n-o sa apuc parastatul asta!" Cum

sa apuce el parastatul lui traind? La cine se gândea el ca o sa-i faca parastatul înainte sa moara? La cine se gândea el, parinte, sfintia voastra trebuie sa stiti.

43

M-

- Niculae, îi sopti atunci llinca aplecându-i-se pe la spate la ureche, du-te putin în casa ca vrea nasa sa-ti spuna ceva.

- Ce nasa, sari deodata baiatul desfacând violent bratele si ridicându-se în picioare. Ce, suntem la nunta aici? Suntem la parastas si fiecare trebuie sa-si aduca aminte cum vrea el de nea Sandu, ca daca nu, rastorn masa cu voi si va dau pe toti afara.

- Stai jos si vorbeste mai încet ca se uita lumea la noi!

- Lasa sa se uite.

- Nu ti-a facut bine bautura.

/

- Bine ca ti-a facut tie, du-te la locul tau...

- Maica, stai jos si manâncă, zise atunci si mama lui, dar fara sa se îngrijoreze, uitându-se la el cu privirea înotând în lacrimi de jale si parca înțelegându-l: îi era drag de el, zise ea clatinând din cap la dreapta si la stânga într-un vaier mut, toata ziua se ducea pe la el si stateau amândoi în mijlocul curtii si vorbeau... si uite ca pleca si nu apuca si el sa-si vaza nevasta cu copil, ca a lasat-o cu copil în ea, saraca, cinci ani l-a asteptat...

- Dupa nunta, zise Niculae parca înnodând spusele lui cu ale maica-si, ieseam într-o zi în gradina de dimineata, vream sa-mi caut un ciomag sa ma duc la el la deal, îmi spusese tata sa ma duc sa vaz ce e cu niste porumb care se vestejea, ziceam ca sa-l întoarcem si sa punem niste otava. Ia sa ma duc cu nea Sandu, mi-am spus eu, poate merge si el, nici nu răsarise soarele, era devreme si senin. Ma duc la el si intru în curte si îl vaz ca dormea pe prispa singur, sora-mea era în casa, se sculase si ea si aprindea focul în vatra. Era cam la o luna dupa nunta, cum v-am spus. "Buna dimineata, cumnate, îi zic, te-ai sculat?" El n-a raspuns. Dormea cu capul spre hambar si era putin întuneric. Ma aplec peste capatâiul lui si ma uit sa vad ce face. Nu dormea. Statea cu fata în sus, cu ochii deschisi si se uita... O mâna o avea scoasa afara cu o tigare aprinsa între degete si care arsese singura: uitase sa mai traga din ea. "Ce faci, nea Sandule, mai dormi, i-am spus eu iar, vrei sa mergem la deal?... Poate întoarcem niste porumb, mi-a spus tata... n-ar fi rau..." El nu-mi raspunde, dar vad ca se misca în asternut si se uita tinta la mine. Pe urma se ridica încet si-mi spune: "Ce sa cautam la deal, mai Ciorosbulinga, nu vezi ca eu ma duc la vale?" "Dar ce ai cumnate, îi spun eu, te doare ceva?" "Hai ca merg, raspunde el. Merg, merg, merg..." Asa a spus de trei ori si rar si miscând înainte din cap. Pe urma s-a sculat, s-a îmbracat, a mâncat ceva si am plecat. Pe drum si-a facut iar o tigare, a scos amnarul si a încercat sa dea foc la iasca. Nu m-am uitat sa vad ce face, dar când ma întorc sa-l strig, chiar atunci lasase mâinile în jos si daduse drumul pietrei si amnarului... "Ce-ai, cumnate?" îl întreb eu. îl vad ca începe sa mearga si tace. Am iesit la miristi si ne apropiam de locurile noastre. Când ne-am

44

oprit, eu am vrut sa merg peste razor. "Niculae, zice, stai, unde te duci?" "Pe locuri", îi raspund. "Ce caitji?" "Sa vad ce e cu porumbul". "De ce?" |,Cum de ce? întreb eu. Ca sa vedem!..." "Ce sa vezi?" îmi ia el vorba din gura. Se uita la mine si îmi strângea mâna. "Cumnate, îmi spune el, asculta aici, mi-a intrat un vierme în os!" "Ce vierme, nea Sandule, ce vorbesti?!" "Un vierme negru, pe maduva oaselor..." "Fugi de-aici cumnate, oi fi visat urât!" "Nu, nu, e un vierme, vezi, de

când am venit de pe front îl simt cum se misca pe os, asculta aici, stau eu si ma gândesc, n-am nimic, nu e o boala pe care sa ti-o îngrijeasca *altul*. începe întâi de pe os, pe urma vezi o gramada de prostii, de nimicuri. Cum te vad eu acum, ca ai sprâncenele negre si nasul ca o piatra alba, si cum calci pe un musuroi mic de furnici... Asa începe: vezi o gramada de fleacuri si te gândești anapoda la ele. Si te tot uiti... si tot uitându-te, le vezi ca nu mai sunt ca la început. Se umfla, se fac mari, deschid gura si parca râd de tine; pui degetul alaturi jos si nu vezi nici o deosebire: ce mi-e degetul, ce mi-e pamântul. Altele se misca, ti se pare ca nu mai stii ce sunt, uiti de unde ai plecat si stai asa... si pe urma iar o iei de la cap. Cum sunt eu acum, mi se pare ca ce am de facut, *n-as vrea sa mai fac*. Asta e începutul... Te uiti în sus si nu înțelegi nimic... si când te uiti în jos si-ti vezi caruta în batatura, parca te trezesti din somn si nu mai stii nimic..." "Cumnate, îi spun eu, daca nu te odihnesti mai mult?!! Stai si te odihneste!" Ce va uitati asa, striga deodata Niculae cu privirea scaparând, dând scaunul la o parte si ridicând bratul. Uitati-va încolo, în sus, daca e ceva, nu va uitati la mine cu îmbucaturile în gât. Ce mai vreți? Asta e tot, sufletul lui era în trupul lui, s-a dus si voi stati aici cu falcile mari si mâncati... si dumneata, parinte, care le stii pe toate, ce poti sa spui, de ce murim, de ce ne mai nastem daca trebuie sa murim?

Se opri si se apropie de cei patru preoti dând pe omul de lângă el la o parte, care nu vroi si atunci se rasti la el:

- Da-te la o parte de lângă mine... De ce ne mai nastem, parinte, daca trebuie sa murim, de ce s-a nascut omul care îi facem acum parastasul, daca într-o zi a trebuit sa-l calce caruta? A scapat cinci ani de gloante si bombe si n-a scapat de un câine care mânca o cioara si i-a speriat caii. Asta era hotarât dinainte. Cine a hotarât, parinte, cine a luat decizia asta ca el trebuie sa moara?

- Cei ce nu mor, nici nu se nasc, taica, spuse preotul batrân al satului bând foarte însetat, ca si când tot ce se întâmpla nu-l surprindea cu nimic, vazuse el destule si asta de acum i se parea cea mai în ordinea lucrurilor. Nu mor decât cei care se nasc, taica, si întrebarea se pune cum e mai bine, sa te nasti, dar sa mori, sau sa nu te nasti deloc, dar nici sa nu mori.

45

Eu zic ca e mai bine sa te nasti; iar în ce priveste decizia, când urmeaza sa mori, nu cunoastem decât putine din masurile Domnului.

- A, racni deodata baiatul si apuca în aceeasi clipa cu o mâna masa s-o rastoarne si cu cealalta sa traga de pe ea fata încarcata cu strachini si pâine. Afara cu voi,

duceti-va în pamânt daca v-ati nascut ca sa muriti, sa arunc eu bulgarii cu lopata peste tronul vostru. Afara, afara din curtea lui...

Se facuse alb la fata, îl luara repede de-acolo si îi vorbira la ureche, sa nu mai strige, ca se uita lumea. si unul din preoti zise ca baiatul asta nu trebuia sa bea tuica, a mai vazut el pe cineva, tot asa, se tavalea pe jos si facea spume la gura... Țsta de aici nu e chiar asa de rau, dar tot nu trebuie sa mai fie lasat sa bea, sa i se dea vin, ca vinul e mai moale si n-a auzit pâna acuma sa i se faca cuiva rau de vin, dar de tuica... O femeie se adresa alteia zicând sa tie minte si sa-i spuna mamei lui Niculae ce zice parintele, sa stie sa-l fereasca de-aici înainte de tuica. Auzi, Catrino, tine minte ce-a zis parintele din Ciolanesti...

Dupa acest parastas - avusese dreptate preotul acela - Niculae zacu vreo câteva zile si crezura chiar ca o sa-l tina si mai mult, fiindca nu putea sa manânce si ce mânca cu sila îi facea rau.. își reveni însa si se întrema repede si totul fu pus într-adevar pe seama bauturii, a tuicii si ca trebuie ferit de-acu' încolo baiatul sa dea cu ochii de vreo astfel de sticla si sa , mai bea, fiindca ciudatenia era ca la întrebarea sanitarului pe care Moro- I mete îl aduse totusi sa-l vada pe fiul sau, daca mirosul sau gustul de tuica J îi face cumva rau la burta, daca îi vine asa greata si i se învârteste capul, Niculae raspunse ca nu, din contra, ar bea si un kilogram si ca se simtea chiar foarte bine la cap, îi veneau asa vorbele ca niste lumini si cu putere asa în oase si în mâini, nu vroia deci deloc sa recunoasca spusele preotului . acela, ca asa ceva nu e bine si ca nu trebuie sa se mai întâmple. Complet restabilit, el dadu din umeri si surâse cu blândete asemeni lui nean-sau Sandu: "de ce sa nu se mai întâmple?" întreba el cu aerul celui care nu vede de ce n-ar fi cu totul firesti astfel de întâmplari care te fac sa vorbești deschis si cu o mare putere de a dovedi ceva...

si se lasa iar cu burta pe cartea pe care o avea cu el. Nu se stia de unde facea el rost de carti, fiindca bani pentru ca sa le cumpere nu cerea, (în general nu-i mai cerea nimic de multa vreme lui taica-sau). Insa era adevarat ca se ducea dupa ele si pret de doua-trei zile, cum povesti la un 46

moment dat Moromete, când Niculae lipsi de acasa într-o sâmbata si reveni abia luni cu un pachet legat cu sfoara. "Unde ai fost, ma?" 8 întreba el cu neîncredere, ca si când s-ar fi ferit sa nu-si închipuie cineva ca el, tatal, credea ca din pricina acelui pachet a lipsit el atâta de-acasa. "în satul cu oameni", raspunse Niculae fara sa se uite la el si se întinse în pridvor si adormi îndata. Era plin de praf de sus pâna jos si sandalele lui nici nu se mai cunosteau în picioare. Moromete i le desfacu de curele, i le trase si tinându-le într-un deget în aer, strâmbându-se, se uita la chipul

baiatului. "Sa-l fi pus la o treaba, povesti el mai pe urma, sa se duca sa zicem numai pâna la gara, du-te, Niculae, cu caruta (nu pe jos!) ca nu mai avem sare în casa, mai bine ti-ai fi pastrat cuvintele în gura decât sa-i spui, pe câta vreme asa... Cine stie pe cine o fi cunoscând el pe aici prin satele astea de prinprejur, care, la rândul lor, cine stie pe cine o fi cunoscând pe altii, ca cica tocmai pe la Popesti-Palanga l-ar fi vazut cineva într-o zi. Mort era, stiti cum te pune jos somnul de nu se mai misca nimic în tine, l-am si hâtânat, ma, tu, asta, Niculae, zic, ia si manâncă întâi si pe urma te culca, dar cred ca nici n-a înteles, ca tot dormea si numai asa s-a uitat la mine o data. Ai fi zis ca s-a dus si el la bal, cum se duc baietii de seama lui colea la banca si o fi dansat si el cu domnisoarele cum fac unii pâna la ziua si se întroc dimineata, îi vezi descheiati la gât si cu parul naclait de naduseala... rîzând... Acuma ce e drept nici el nu arata trist..."

Erau în gradina sub dud si Moromete se aseza jos lângă el cu tigarea în mâna. Multa vreme nu zise nimic, ramânând linistit în acea pozitie care parca îi mladiase cu anii trupul anume pentru a nu vorbi, daca n-avea ce spune sau asculta pe celalalt de lângă el, daca nu era singur, sau tacea împreuna cu el, daca nici acela nu simtea nevoia sa spuna ceva. Dar tot asa statea si când vorbea si din pricina asta, vazut de la distanta, era greu sa stii, când erau mai multi, care dintre ei vorbeau. Moromete avea cel mai mult aerul acesta ca le spunea ceva celorlalti, cum statea jos cu un picior sub el, celalalt ridicat cu cotul sprijinit în genunchi si cu tigarea în mâna lasata spre pamânt ca o creanga a unui pom a carui nemiscare vie o împrumuta.

- Felul cum se poarta un om are totusi rostul lui, domnule, rupse el tacerea într-o vreme, cu acel glas al lui de odinioara care promitea mari dezvaluiri, fara sa-si dea seama, sau poate dându-si dar prefacându-se ca nu observa ca acum ceva suna în el nepotrivit.

O data tot asa vrusese sa vorbeasca în felul lui cunoscut si erau multi oameii adunati si, fara nici o legatura, unul dintre ei l-a întrerupt, si i-a spus cu un dispret zgomotos: "Taci ma, din gura, Moromete, tu vorbești, care n-ai fost la moartea soru- tii?" Moromete amutise si cât mai statuse acolo nu mai scosese un cuvânt. Ar fi putut sa-i spuna aceuia ca nici el,

47

care o înjura si o tragea pe masa de par în mijlocul bataturii, n-avea dreptul sa vorbeasca, dar nu-i spusese aceuia nimic, mai statuse acolo câtva timp, apoi se ridicase si plecase. Nimeni nu bagase de seama lipsa lui.

- Cu tine vorbesc, nu cu dudul asta, zise Moromete vazând ca Niculae nu zice nimic.

*

- N-ai ce sa vorbesti cu mine, raspuse Niculae cu totul în treacat, aruncându-i tatalui o privire rapida, de constatare, reluându-si absorbit lectura.

- Te rog sa ma crezi, continua atunci Moromete cu un glas de parca ar fi fost satul de convingere si nu mai facea decât sa aleaga cu usurinta lucrurile pe care avea sa i le spuna lui Niculae, te rog sa ma crezi, repeta el, ca sunt la curent cu tot si nu zic nimic. Sunt la curent cu istoria cu fata lui Costica Rosu, cu dusul pe la nean-tau Sandu, care asa e cum ai zis tu, nu muri atâta ani pe front si se prapadi aci din nimica, auzi! hu-l calcara atâtea masini pe unde fuse si îl calca în sat roata carutii trasa de niste prapaditi de cai! Am stat si m-am uitat la tine cum îi întrebai pe cei patru popi pe care îi adusesese rudele lui Sandu, cum devine cu omul pe care îl îngroapa ei ca pe-un câine si da pamânt peste el cu lopata. si acuma viu eu si te întreb: dumneata cauti ceva pe lume! Ce?

Niculae nu raspuse, dadu foaia linistit si de placerea lecturii se foi pe pamânt sa-si aseze mai bine trupul lungit si ca nu cumva sa-l sîcâie vreun zgomot din afara, glasul cuiva, își acoperi cu podul palmelor obrazii si în acelasi timp si urechile. Moromete își duse la gura tigarea si trase din ea îndelung. Urma o tacere, care fu la un moment dat turburata de un glas feroce, al cuiva, înjura de se cutremurau salcâmi.

- Mielule, unde esti, treci încoace si baga boii înauntru, fire-ai al drrracu' sa fii, Mielule! Fire-ai al drrracii'!

Ăsta era unul mai rau decât fusese Țugurlan odata, putea sa te omoare cu ciomagul daca te luai cu el. Era vecin doar de gradina cu Morometii, avea o bucata de pamânt aci, casa era în alta parte. Punea pe ea fân, trifoi, sau lucerna si venea cu fi-sau Mielu des, cu caruta cu boii si îl coseau, dejugau în partea cealalta, în magura si se puneau pe treaba. Nici pomi, nici nimic nu se vedeau pe acest loc împrejmuit însa ca o reduta cu un gard de nuiele împletite prin care cu anii crescusera pâlcuri uriasse de cucuta si de maracini, adica doua lucruri care îi aminteau de otrava si de întepat, una o ajuta pe alta sa te împiedice cumva sa intri. Dar sa furi ce? Fiindca altceva decât trifoiste nu-i trecea prin cap sa faca din acest loc de gradina, cu tot ceea ce însemna acest cuvânt ca bogatie si frumuseti, el punea trifoi, atâta stia atâta facea.

Avea un nume oarecare, dar înfatisarea lui nu era a unui oarecare. Se barbiera atât de rar, încât în ziua aceea nu-l mai cunostea nimeni fiindca avea un par negru care i se urca pâna sub ochi. si cum avea si ochi negri si purta si-o caciula neagra, ai fi zis ca e dracu al carui nume el îl folosea în asa fel ca te baga în racori. Nimeni nu-l auzea niciodata vorbind, statea între oameni fara sa zica nimic si când îi venea lui se scula si pleca. O data Niculae îl vazuse venind aci singur cu coasa, cu mâncare ca sa nu se mai întoarca acasa, pesemne statea departe... Agatase traista într-un maracine mai înalt. Niculae spunea ca nici el n-a vazut cum a venit un câine si a apucat-o cu dintii si a tras-o jos de pe craca. Era legata la gura, dar câinele trebuie sa fi dârdâit de flamând ce era, ca a desfacut-o cu botul si a mâncat tot ce era înăuntru, mamaliga, brânza, un ou, numai sarea si ceapa nu le-a înghitit. Nici nu se stia al cui era, în orice caz un câine prost, fiindca în loc sa fuga dupa ce a mâncat, a ramas pe-acolo si când a vazut ca omul îl cheama cu un glas asa blând, a început sa se gudure. Fapt e ca l-a prins, l-a legat de gât cu un streang si a început sa-l bata cu un ciomag verde de salcâm. îl învârtea prin aer si îl dracula: fire-ai al drrracu'... Fire-ai al drrracu'... Câinele a schelalait el cât a schelalait, dar pe urma a început sa sara la om, cu ochii rosii, turbat, pâna a murit cu capul plin de sânge.

Cât își tinea Niculae urechile acoperite cu palmele, tot auzi glasul acestui om si își ridica fruntea.

- Ți-am pus o întrebare, zise Moromete.
- Ce întrebare? A, da! Sa stii, zise Niculae, ca asta nu te priveste.
- Asta, zise si Moromete, e cel mai lesne, sa-mi spui ca nu ma priveste.
- si cel mai greu care e?
- Cel mai greu e sa-mi raspunzi.
- De ce?
- Pai fiindca nici tu nu stii.

Niculae se posomori. Raspunse cu o voce trufasa si îndepartata, rasfoind cartea sa gaseasca locul de unde se întrerupsese:

- Parca daca o sa-ti spun o sa înțelegi tu mai mult de-o gramada.

- Spune tu, zise Moromete linistit, si vedem noi cine înțelege mai bine si cine nu.

- Bine, zise Niculae, îți spun, dar cu o conditie, daca n-o sa înțelegi, sa nu-mi ceri sa-ti explic si sa-si vada fiecare de treburile lui.

- Ei, spune, accepta Moromete.

Urma o noua tacere, dupa care Niculae deodata declara:

- Eu îmi caut eul meu.

49

Moromete se uita în alta parte. Era limpede ca în ciuda simplitatii cuvintelor, totusi nu înțelegea. Uitase însa ca în acest caz trebuia sa se ridice si sa plece.

- In cautarea de care zici, spuse el în cele din urma, ai în vedere ca mi-a spus Aristide ca acum dupa razboi dat fiind ca multi învatatori au murit pe front, cu trei clase de scoala normala cum ai tu poti sa fii învatator suplinitor aci în sat si examenele alelalte le dai mai încolo... Ai casa, ai masa acilea, te duci la scoala acolo si pentru diploma stai si înveti linistit. si leafa îți merge, nu mai ai nevoie de nimeni.

Era cumva o declaratie de vinovatie, ca atâta timp cât avusese nevoie, el, tatal, nu-l ajutase? Niculae se întoarse la carte decis sa-si vada de citit si spuse:

- si-asa nu mai am nevoie de nimeni!

- Asta nu se poate, zise Moromete, cu cine o sa traiesti?

- Cu nimeni, zise Niculae. O sa ma duc în pustie, si de acolo o sa ma întorc si o sa propovaduesc.

Moromete se uita la el cu atentie. Ce era asta? Nu cumva Sandu se întorsese de pe front adventist si îl facuse si pe Niculae sa creada? Multi baieti se tinusera bine pe acolo, dar odata întorsi acasa îi apucase frica de grozaviile la care luasera parte si cazusera într-o doaga. Cartea aceea pe care o citea acum Niculae nu era cumva o carte adventista? Moromete întinse mâna si o întoarse sa vada ce scria pe coperta.

- Crezi ca ai sa înțelegi din titlu ce-am spus eu? exclama Niculae batjocoritor. Mai bine tine-te de cuvânt si lasa-ma sa citesc.

- *U-manism*, citi Moromete lasându-se în voia sunetului cuvântului, în speranta ca în felul acesta i se va dezvalui poate si înțelesul, *u-umanism*, repeta el, în gândirea secolului... Aici, relua Moromete, spune ca trebuie sa te duci în pustie si sa propovaduiesti?! Ce sa propovaduiesti?! exclama el redevenind stapân pe situatie, dar cu o alarma si în acelasi timp cu o amenintare în glas. Ce sa propovaduiesti, Niculae, crezi ca nu e lumea plina de propovaduitori? Numai la noi, în sat, sunt vreo saptesprezece, sa-i auzi ce spun si cum stau si se aduna într-o casa cu lumânările în mâini si cânta dupa o carte de-a lor. Dar alde Busuioc, care e un fel de sef, nici nu stie sa citeasca! Dar el sta cu cartea în mâna si se uita în ea! adauga Moromete subliniind comedia cu spâncenele.

- Busuioc e pocait, nu adventist, zise Niculae.

- Tot aia e, zise Moromete, vaz ca-i stii!

- si ce daca îi stiu?

- Nimic, zic si eu, te întreb despre ce vrea } tu sa propovaduiesti.

- Ți-am aratat ca nu înțelegi, zise Niculae linistit si îi facu tatalui sau semne sa se duca de acolo, adaugând ca altfel, daca mai sta si o sa-i spuna

mai departe cuvinte pe care el nu le pricepe si n-o sa-i explice ce înseamna, o sa moara de pofta sa afle si n-o sa aiba cum. Mai bine sa raneasca la cai, fiindca la asta se pricepe, s-au dus vremurile alea când statea cu e^

si îi explica...

- S-au dus? murmura Moromete.

- Da, s-au dus, afirma cu tarie Niculae. si dupa câteva clipe adauga* de parca i-ar fi fost mila sa-l lase pe taica-sau chiar de tot în întuner^r" Nu mai e nici-o speranta cu voi! Asta vorbeam si cu bietu nea Sandul cum putu, ma, zice, Ciorosbulinga, alde socru-meu sa nu te mai lase la scoala? Ca îmi scria Tita ca va merge mai bine ca niciodata. si eu zic, pai' tocmai d-aia, nea Sandule, ca daca ne-ar fi mers rau ar fi facut orice, cgu sa termin scoala, pe câta vreme asa, când a început sa traiasca bine a scuiptat pe carte. La ce mai trebuie cartea daca traiesti bine!

- si nu e asa? zise Moromete cu o mica energie de protest, mai degraba"* vrând sa-l împiedice pe fiu sa-i dea înainte în felul cum începuse decât ca credea cu adevarat ca facuse bine oprindu-l sa învete. Spune si tu, nu e asa? Din moment de traiesti bine, la ce-ti trebuie cartea?

Voia sa-l înfunde sau sa auda de la el raspunsuri mari? Niculae îl fulgera cu privirea ochilor lui redeveniti limpezi:

- si viermii traiesc bine, zise el scuturând în acelasi timp din cap ca si când ar fi vrut sa alunge astfel betia pe care o simtea pronuntând aceste

cuvinte.

Dar n-avea decât sa le îndure tatal daca îi placea sa afle ce gândea el, Niculae, despre faptele lui trecute. Moromete însa se ridica si pleca destul de multumit. Nu putea fi înca vorba de o apropiere, dar tot aflase ceva care îl linistea, baiatul nu-i purta pica din pricina scolii întrerupte, oricâte vorbe ar fi spus el ca asa si pe dincolo! Bine ca îi placea mai departe cartea, fiindca nu se poate sa nu-l ispitasca pe el faptul sa fie învatator suplinitor si sa-si dea pe urma examenele. Nu vrusesse el asta de când era mic?! Sa ajunga învatator pun!?

XI

Dar, ca printr-o spartura care nu mai putea fi dreasa, începura sa navaleasca în acest timp pe scena satului oameni si întâmplari care îl smulsera pe Niculae de acasa, înainte ca Moromete sa vada reparându-se greseala lui fata de acest baiat. Erau evenimente pline de viclenie, care nu se îndreptara de pilda, cum credeau unii, spre Tugurlan, care s-ar fi zis ca le asteptase si nu fara noima spunea câte cineva prinzând parca din zbor întelesul întregii lui vietii: domnule, Tugurlan e vechi comunist. Asa

51

50

"vechi" cum era, trecerea lui prin întâmplarile care urmara fu efemera si, s-ar fi zis, vazând ce oameni ieseau acum la iveala, ca un sat parca nu era o asezare de cel mult doua mii de case adunate într-o vale a unui râu si ascunse sub salcâmi, ci o groapa fara fund din care nu mai încetau sa iasa atâta necunoscuti! Cine erau toti astia? Cei mai multi erau baieti asa ca Niculae, si nu se stie cine le spusese lor ca pot sa se duca la primarie, sa se urce pe trepte si sa înceapa sa vorbeasca. Intr-o zi

Moromete se întoarce din sat strâmbându-se de nemulțumire și spuse că se întâlnește pe drum cu Radu Lungu, zice, mă Moromete, vrei să-l vezi pe dracu? Ei cum, zice. Du-te la primărie, zice, și uita-te la Marin al meu. M-am dus, adăuga Moromete, și așa era: ori îl vezi pe ala cu coarne, ori pe alde Marin al lui, tot aia e.

Intrigat, Niculae se încălță și se duce și el acolo. Judecând după timpul pe care îl avusese atât Radu Lungu cât și Moromete că să se ducă și să-l vadă pe acel Marin s-ar fi putut crede că era acum prea târziu să-l mai găsești în aceeași situație, adică urcat pe treptele primăriei și vorbind. Fiindcă asta era lucrul drăcesc la care se referise alde tat-sau când se întorsese, oprindu-i pe toți cei pe care îi întâlnea pe drum și spunându-le același lucru. Dar nu, Niculae îl văzu de departe cu un cap mai sus în fața unei mulțimi de oameni și grăbi pașii să-l mai prindă. Oratorul însă nici n-avea de gând să se oprească, vorbea înainte și da din mâini în fața unei adunări de inși care nici ei nu taceau din gură și vroiau parca cu tot dinadinsul să-l facă pe ala să se dea jos de acolo, dar nu stiau cum să-l înfunde. De ce se adunaseră de fapt? Ce vroia al lui Radu Lungu și mai ales ce nu-i plăcuse lui alde tat-sau în toată istoria asta? Într-adevăr i se rostogoleau ochii în cap lui alde fiu-sau și îi dădea cu gura cu atâtă pornire încât nu-si mai putea acoperi dinții lui tineri și când răspundea câte unuia se rasucea spre el atât de repezit încât ai fi zis că e un câine întărit scapat din lanț care nu sare la tine să-și înfigă dinții doar pentru că urmele curelei cu care a fost ținut până acum la respect le simte încă proaspete în jurul gâtului.

- și ce vină are, mă, tac-tau, că ai fost tu de nevoie și ti-a fugit muierea de acasă? Alții cu pământ mai puțin ca tine și nu le-a fugit nevestele, au stat și-au muncit amândoi și si-au făcut.

- Da-mi dumneata unul singur care a muncit și si-a făcut! Hai, da-mi! striga al lui Radu Lungu.

și îi sareau stropi din gură când spunea, hai, da-mi, parca ar fi spus, ham, ham!

- Uite al lui Birica!

- Al lui Birica? Care dintre ei?

- Alde Ion.

- Birica a pierdut procesul cu alde socru-sau, domnul Balosu, si daca nu ar fi avut noroc când îl concentrara sa ramâna la Manutanta Armatei si pe urma sa se reangajeze, nu stiu ce ar fi facut el cu trei copii si cu nevasta care îl împungea cu fusul în spinare, cu partea aia ascutita.

- Ei si ce vrei tu, ma, sa spui cu asta? Du-te si tu la Bucuresti ca al lui Birica, daca te tin curelele, sarea altul. Pe acolo umbla câinii cu covrigi în coada.

în spatele lui, în picioare, stateau si ascultau linistiti trei insi, dintre care doi din sat, Niculae îi cunostea, unul era primarul care venise îndata dupa 23 August, un oarecare Pascu, poreclit nu se stie de ce înca de când era mic, Terente (numele vestit al unui bandit), celalalt primarul de acum, Gavriila al lui Miai, iar al treilea nu stia cine e. Niculae nu avu timp sa-si dea seama ce era cu aceasta adunare ca necunoscutul se si desprinsese dintre cei doi, coborî treptele si o lua chiar spre el.

- Nu ma cunosti? îi zise lui Niculae. Sunt noul notar.

"Cum de nu ma cunosti, se ghicea în dosul cuvintelor lui, multi ma si cunosc, cu toate ca sunt numit de putina vreme."

Era de prin Slavesti, o comuna cam la douzeci de kilometri de Silistea si se aflase repede cine era tat-sau, subchirurg de spital cu o gramada de fete, nu-l putuse tine pe baiat mai mult de sase clase de liceu si fiul, foarte practic, daduse examene de notar. Venirea lui în Silistea stârnise un interes atât de mare ca vechiul notar fu repede uitat, mai ales ca de foarte multi ani nu mai auzea bine si daca vorbeai încet cu el nu te înțelegea, iar daca ridicai glasul te înjura si te dadea afara din birou. Cel nou era o placere sa-l vezi, curat îmbracat cum era si cu privirea vie, nu adormita ca a surdului scos la pensie. își tinea mâinile în solduri când vorbea cu oamenii si avea aerul ca se afla cu toata lumea înhamat la o treaba care îl tine tot timpul cu mânecele sumese, dar ca lui îi placea munca, de aia era platit, sa le stea la dispozitie. Politica facea? Cum sa nu, raspunse tânarul si spuse ca el era liberal tatarascean, spre încântarea lui Aristide, care era liberal bratienist, dar spunea ca nu mai conteaza acum ce fel de liberal esti numai sa nu fii în cine stie ce alt partid din astea colorate, care aparusera ca ciupercile dupa razboi, cu fel de fel de denumiri, social- democrat, national popular, F.N.D., sau alte litere. Pe la orele unsprezece când sosea posta, se strângeau toti sefii comunei în biroul noului notar. Aveau toti aerul ca în curând vor veni alegerile si oamenii or sa-l aleaga iar primar tot pe Aristide, dupa ce au vazut de ce sunt în stare ceilalti. Deschideau ziarele, citeau cu glas tare articolele care apareau în ziarele partidelor lor "istorice" si faceau pronosticuri cine o sa vie întâi în tara sa-i goneasca pe rusi, englezii sau

americani? Până într-o vreme când pe lângă ei începu să intre în același birou și unul al lui Gogonaru, un băiat cam de vârstă

53

notarului care nimeni nu înțelese ce căuta el acolo, fiindcă nu vorbea nimeni cu el.

La al lui Gogonaru se mai adăuga apoi acolo în birou, tot așa, pe nesimțite și fără nici un rost, unul numit Ouabei, un flacau înalt și parca îndoit de umeri și de spinare de greutatea unei cobilite purtata permanent, în timp ce el n-o purta de fapt decât din timp în timp, când pleca prin sat după oua, pe care le precupetea pe urma singur, cine știe cum, la București sau la pravaliasii comunei, nimeni nu știa. Purta într-adevăr o cobilită cu două cosniți la capete, într-una puneă ouale și în cealaltă marfa cu care le obținea, alvita și bomboane; avea în acest sens un strigat care îi adusesese porecla: "Oua, bei, care mai vinde oua?!" El vroia adică să spună, oua, ba, care mai vinde oua, dar în loc de *ba zicea beica* să i se subțieze glasul mai boiereste și să fie și auzit mai bine de urechile muierilor. Ouabei pierduse cu inflația recentă bruma lui de capital și se lasase de precupetie. Nimeni n-ar fi crezut că ar fi putut să joace un anumit rol în următoarea scenă care se povestea că a avut loc la un moment dat în biroul notarului:

- Ba, postaru-asta, spuse Ouabei adresându-se aceluia în timp ce notabilitățile rasfoiau ziarele cu nasul în ele, de ce n-ai aduci tu la primărie toate ziarele?

Postarul nu-l lua în seamă, nu era el învățat să dea socoteala oricui, își golea geanta și sorta hârtiile și scrisorile cu grijă cuvenită. Ouabei repeta de asta dată cu o vagă ironie:

- Dom' postar (nu mai zise "ba postaru-asta"), de ce nu aduci, dom' postar, toate ziarele?

Postasul se înviora, se uita la Ouabei și se făcuse devenind pe neașteptate foarte nervos:

- Lasăți-mă dracului în pace, că am treabă, așa mă faceți voi de platesc din buzunar...

- De ce nu aduci toate ziarele? îl chestiona Ouabei scurt.

- Dom' director, spuse atunci postarul respectuos, adresându-se directorului școlii primare, Toderici, uite, v-am adus ce-am vorbit...

Ouabei se întepeni și deodată ridică glasul:

- Ce, ba, tu ești surd, eu îți vorbesc aicea cu frumosul și tu te faci ca nu auzi? Ai vata în urechi? De ce nu aduci toate ziarele?

- Care ziare? întreba în sfârșit postarul, din ce în ce mai nervos.

- Ziarele care sunt abonate. Uite colea, Gogonaru e abonat la *Scântea* și mai sunt și eu... De ce nu-mi aduci *România liberă*? Dacă de mâine încolo nu aduci toate ziarele să știi că te reclam domnului primar pentru fraudă în acte publice și cu mine o patesti. Apoi deodată adaugă, cu reproș sincer: De ce oprești, mă, ziarele, nea Stane? Cu cine ești înțeleș?

54

- Eu?! sari postarul afectând nepăsarea. Eu le aduc și le las acilea, dracu știe cine le ia.

- Să mi le dai mie în mână, spuse notarul intervenind împăciuitor, o să am eu grija de ele.

și în urma acestor cuvinte care fuseseră rostite ca să se înțeleagă că el îl pusese pe Ouabei să-i vorbească așa postarului, cei adunați își spusera că ori i se întâmplase ceva între timp notarului și încerca să schimbe macazul după politica guvernului, ori de la bun început mintise că era liberal și în realitate era cu totul altceva. Să admitem, spuse Aristide, că simpatizează cu comunistii. Uite și gineri-meu, inginer agronom, s-a înscris la socialiști. Foarte bine, astea or fi vederile lui, dar de ce îl aduce el pe Ouabei în primărie? și se nelinistira toți și începura să vina tot mai rar în biroul notarului. În scurtă vreme nu mai venira deloc, începura să-l ocolească.

Tânărul notar era însă din ce în ce mai activ și în duminică următoare el puse pe Baragan să sune cu goarna în sat și să spună să se adune toată lumea la primărie că erau de citit niste dispozitii. și oamenii venira și el le citi niste ordine oarecare, dar apoi începu să vorbească despre altele și să cheme și pe cine vrea din rândul lor să se ridice și să vina în față să ia cuvântul. Atât a trebuit! în fiecare zi se strângeau acolo câte o sută și chiar două sute și numai caderea nopții îi împrastia, fiindcă n-aveau lumina și nu mai vedeau pe cel care se ridica acolo și începea să le spună pe ale lui: trebuia văzut cine e, altfel toată chestia n-ar mai fi avut nici o noimă. Un cuvânt străin de vorbirea lor, ușor de ghicit că venea de la notar, revenea din când în când ca o oaie brează, în cele ce spuneau: fericire! , Ca să ne facem o viață fericită, că destul cu ce-a fost, că vechile regimuri n-au făcut nimic și tu nea Ioane

cum ai trait ca n-ai o camasa pe tine si tu nea Vasile ca muri frati-tau nebun de peleagra, dar tu Ilie al lui Cocosila, ce-ti dadu nea G4ieorghe când te însurasi? Ei singuri își spuneau tot lor lucruri pe care le stiau tot de la cei pe care u pomeneau si în toate adunarile acestea plutea o promisiune bizara, nelamurita, mereu reaprinsa cu fiecare vorbitor care se ridica acolo pe trepte. Ce li se întâmpla? Nu era pentru întâia oara când stateau tepeni si se ascultau asa unii pe altii, dar acum erau adunati si le luceau ochii turburi de sperantele aprinse cu o putere crezuta de ei însisi stinsa. Fiindca ce mai putea fi? Pamânt nu mai era de împartit, vitele nu le spusese nimeni ca or sa fie mai ieftine, bani nu le fluturase nimeni pe sub nas... Era de necrezut ca tocmai ei, arsi de atâtea dorinti înfrânate, se îmbatau tocmai cu acest cuvânt care nu spunea nimic. Fiindca cei bogati stateau si se uitau la ei tacuti, cu mâinile lor puternice înclestare pe goga bastoanelor, nedumeriti ca uite-l pe cutare, care daca nu-i dadeau ei un sac de porumb pe iarna îi murea copilul de foame, se

55

înghesuie acum acolo si striga si el câte un cuvânt si ridica si el câte un brat cu pumnul cât o buturuga, dar cu umerii prapaditi... Ce crede el, adica, saracul, ca fara munca o sa vie fericirea aia peste ei, fiindca clantane unul si altul din gura? Ce crede el, tineretul asta, ca o sa se umfle pamântul ca sa se faca mai mult? Țsta e, care e, altul nu mai e, sa puna mâna sa-l munceasca. Alte tari au pamânt sarac si ca sa-l îngrase umbla cu caldarea cu cacat si pune la radacina legumii, în timp ce astia tin baligarul curat de vita lângă grajd, ca le e lene sa-l duca si sa-l împrastie pe miriste... Degeaba vorbesc ei de fericire, ca n-o sa le dea nimeni pe degeaba! Vorbitorii nu se legau însa de cei bogati încât acestia, în cele din urma, se linistira si își vazura de treburile lor, lasând doar printre cei adunati pe câte cineva care sa le povesteasca.

Asa se afla la un moment dat ca noul notar, cu Ouabei si cu al lui Gogonaru s-au constituit într-o asa zisa *celula* si ca poate sa se înscrie si sa intre în ea oricine, n-avea decât sa se duca la primarie la notar, sa iscaleasca o *adeziune* si devenea astfel comunist.

Se gasira, dintre cei care se adunau pe acolo zilnic, destui, si nu numai tineri ca Ouabei sau Marin ala al lui Radu Lungu, veni, de pilda, unul mai batrân, numit Adam Fântâna, un lipovean ratacit de ai lui si strain de obiceiurile acestui sat prea mult îndepartat de Dunare ca sa mai semene cu ale lui de-acolo din balti. Totusi ramasese în el, se spunea ca ar fi fugit de cineva si ca pe vremea aceea avea aci un prieten care era sef al postului de jandarmi si își pierduse deci urma cu ajutorul acestuia. Astea erau povesti, dar faptul ca era lipovean se adeveri prin aceea ca își

lasase curând barba, si mai ales prin aceea ca betiile lui nu semanau cu ale nimanui din sat, fiindca de pilda se îmbata Stan Moames - si asta se întâmpla de fapt aproape în fiecare zi - si se întorcea seara târziu acasa, nu facea decât sa strige din când în când foarte vesel: hei, ba, hei, ba! si prin dreptul casei vreunui prieten sa-i spuna acestuia pe nume si sa-l întrebe hei, ba, ce mai faci? Ceea ce însemna ca oricât era el de beat, tot mai cunostea el casele, pe câta vreme Adam Fântâna, asta nu mai recunostea pe nimeni, dar chiar zacea si nu-si venea în fire nici dupa o saptamâna. E- drept ca nici bautura lui nu era ca a altora, era mult mai tare, si-o cumpara singur de pe la Palamida sau Turnu si avea o culoare albastra. Odata cineva îi spusese ca bautura asta este "extrem de daunatoare", ca facea rau, si atunci Fântâna, auzind acel calificativ atât de categoric îi aratase ce scria pe sticla, spirt medicinal, cum putea ala sa spuna o astfel de vorba, dimpotriva, cel pe care îl bea ei e daunator, asta al lui fiind *medicinal*, cu alte cuvinte vazut de medici, puteai sa-l bei linistit... Veni apoi unul Mantarosie, si asta strain de sat, moldovean de prin Husi, gonit de seceta

56

si intrat sluga la cineva, nu avea pe nimeni acolo la el în sat si se oprise aici, zicea el, definitiv.

XII

Cum trasese cu urechea la zgomotele razboiului tot asa ridicase Niculae, atent, fruntea din carti auzind cum unul cam de seama lui, mai apropiat de asta data de el decât tunetele din cer ale luptelor, agita aci satul rascolindu-l în adâncuri. si iata-l acum chiar alaturi, îi lasase pe cei cu care sta în fata primariei si în vazul la toti se daduse jos sa vie tocmai spre el.

- Cum sa nu va cunosc, zise Niculae, a avut grija Baragan...
- Nu vrei sa trecem colea la nea Valache sa facem cunostinta? zise notarul.

Niculae nu zise nimic, dar se urni din loc alaturi de celalalt. De dincolo de podisca de ciment din fata primariei de pe o terasa impunatoare pentru o cârciuma (ai fi zis ca e o mica vila a vreunui boier de tara, daca n-ai fi zarit la geamul ei drapat de vita agatatoare sticle si clondire expuse pe un raft) un om foarte vesel ridica o masura de vin în aer si striga cu gura pâna la urechi de voiosie si placere:

- Sa traiti, domn' notar!

Apoi ridica bratul si mai sus spre cei pe care notarul îi parasise:

- Sa traiti, dom...

Dar vocea i se frânse de sovaiala, nu spuse si restul, domn primar, dupa cum îi tradase intentia gestul. Țsta era Valache, care tinea a doua cârciuma din sat, dar toata lumea stia ca bautura din ea o bea mai mult el si cu prietenii lui, care erau totdeauna primarul si notarul, oricare ar fi fost ei. Valache era si gradinar, dar nu era vazut pe acolo decât la cules toamna sau când trebuia, de obicei sâmbata, sa plateasca celor care îi munceau cu ziua. Aveau grija de toate copiii si muierea, el statea pâna si diminetile si juca table, de obicei pe tuici si le-ar fi fost greu putinilor care se întâmplau sa fie pe acolo sa spuna ca Valache ar fi iesit vreodata câstigator. Facea însa sa-l vezi ce vesel era când îi iese si lui câte o linie, cum i se întindea gura literalmente pâna la ceafa, cum cerea de baut ridicând mâna si pocnind dintr-un deget în podul palmei fara sa se uite, facând pe marele client la propria lui cârciuma. Acum unii spuneau ca Valache avea dificultati cu primarii, ca se schimbau prea des, si ca îi venea greu sa spuna sa traiti dom-primar unui taran care se numea Terente de care n-auzise în viata lui si care pe deasupra nici el nu parea sa-l cunoasca pe Valache... Adica cum sa nu-l cunoasca? Nu era nici o îndoiala ca îl

57

dusmanea (cum sa nu-l cunoasca, pâna si copiii stiau cine e Valache) dar ce-i facuse el aluia de se uita chiondorâs la el?

- Nea Valache e un om foarte serios, zise tânarul notar dupa ce se aseza cu Niculae pe terasa si cârciumarul gradinar intra înauntru sa aduca o sticla cu vin. A fost primul om care m-a primit cu bratele deschise când am venit aici. Nu e asa, nea Valache?

Cârciumarul nu auzise ce se spusese despre el, dar nu în zadar îi cunostea el atât de bine pe notari, puse sticla si paharele pe masa cu unul si pentru el, se aseza în fotoliul solid de rachita albit de ploi care trozni sub greutatea cam mare a omului si începu sa toarne în pahare cu gura strâmbata într-o parte de placerea pe care i-o stârnea gîlgâitul vinului.

- Bine faci ca stai de vorba si cu baiatu-asta, zise el, sa-l cunosti pe tat-sau, pe Moromete, ar trebui sustinut sa vie el primar.

- Cum e, nea Valache?

- Cine?

- Domnul Moromete!

Se vedea ca tânărul notar cunostea deja ticurile verbale ale cârciumărilor și sconta un anumit răspuns din partea lui:

- E un om foarte serios! zise Valache. Hai să trairi! Să trairi, domn' notar! Să trairi, Niculae.

În acest timp alt vorbitor îi luase locul lui Marin acela al lui Radu Lungu care văzându-l pe notar unde și cu cine se dusesse mai așteptase puțin și venise și el acolo.

- Nea Valache spune că e serios orice lucru bine făcut, zise notarul golind paharul. Nea Valache, să știi că asta e un vin foarte serios, care îl bem noi acum.

- Dar ce crezi că eu dau din el de baut la toată lumea? Tu ce vrei, mă Marine? Ei, uite, ție n-o să-ți dau din asta, că l-ai supărat pe tact-tau, îl văzui cum pleca cu capul în jos când auzi prostiile tale.

Al lui Radu Lungu se făcu galben și nu se așeză, rânji la Valache și rămase cu mâna pe scaun:

- N-am nevoie de vinul dumitale!

și se întoarse cu spatele și se dadu jos din cârciumă cu niște pași taraganați, vrând să arate că a plecat de voia lui de pe terasa lui Valache și nu că l-ar fi gonit cineva. Cârciumarul se zbârlise de furie și îl înjură, dar furia lui era atât de inocentă prin lipsa de răutate pe care n-o putea avea, că notarul începu să râdă.

- Lasa-l, nea Valache, că e baiat bun, asculta-mă pe mine...

- E baiat bun?! se mira Valache.

- E un baiat foarte serios, zise notarul.

- Bine, atuncea să-l chem îndarat. Marine! Mă al lui Radu Lungu!

Dar asta ori nu auzea, ori se facea ca nu aude, fiindca nu întoarse capul si în curând chiar disparu din multimea care la apropierea serii începuse si ea sa se împrastie.

- Am auzit ca ai înghesuit acum câtiva timp patru preoti si ca nici unul n-a stiut ce sa-ti raspunda, zise notarul dupa ce si Valache îi lasa singuri. E adevarat?

- M-au scos din sarite cum mâncau toti dupa ce îl îngropasera pe cumnatu-meu, zise Niculae senin, dar parca retraind si în orice caz fiind pe deplin de acord cu ceea ce facuse el în ziua aceea. Ai fi zis ca din pricina lui cumnatu-meu nu putusera ei sa manânce pâna atunci si ca acum, dupa ce au scapat de el, pot si ei sa se aseze la masa si sa înfulece cu gurile pline.

- Asa e obiceiul, zise tânarul notar. Unii fac coliva si îți dau sa manânci si ai impresia ca manânci chiar din trupul celui mort. Dar ia spune-mi, continua el, în fond ce întrebare le-ai pus?

- M-au scos din sarite, relua Niculae aprins de vinul bun pe care îl bause, fi vedeai cum vor sa uite mai repede si cum turnau tuica în cesti cu figuri cucernice, crezând ca or sa ma pacaleasca pe mine. Parca nu-i sti eu cum înjura de pâraie capriorile si cum își lovesc fetele peste gura cu dosul palmei si le lasa fara dinti toata viata. si pe urma mai târziu se dezvelesc la piept ca niste smintiti si se zgârie cu unghiile ca fi-sa s-a maritat si nu vrea sa-i mai calce pragul.

Niculae se misca în fotoliu de rachita si întinse bratele înaintea lui ca si când ar fi vrut sa ridice de jos o greutate imensa.

- În loc ca forta asta uriasa care zace în ei, continua el în timp ce notarul îl privea foarte atent aprobându-l cu acea tacere vie care ne îndeamna întotdeauna sa vorbim tocmai despre lucrurile care constituiesc secretul fiintei noastre si când dispare nu numai orice retinere, dar apare în acelasi timp si o dorinta imperioasa de a spune tot, ca si când tocmai aceste lucruri ne-ar împiedica sa ne gândim la altele noi spre care ne cheama de fapt soarta, - în loc ca mintea lor sa fie la înaltimea puterii cu care sunt dotati (fiindca sunt foarte puternici, uite, asa solduri au cu oasele mari ca de bou) si sa sece ca într-o clipire noroaietele astea nenorocite care încep de prin noiembrie si tin pâna se face primavara, daca nu cumva ninge si îngheata, sa pietruiasca drumurile, sa ridice stâlpi de lumina, sa-si sape gradinile si sa le umple de pomi si de tot ce au nevoie ca sa uite ca mai au si altceva de facut pe lumea asta decât sa-si largeasca chimirile cu burta plina de mamaliga... în loc sa scoata din pamântul care e al lor toate darurile si când te apropii de-un sat sa zici ca e gradina paradisiului plina de copii, de flori înalte pâna la vârful casei si de animale de toate soiurile care se pot imagina, cum vezi ca e la alte popoare, el zace vara sub umbra

salcâmului în timp ce soarele arde miristea și seacă râul care luni de zile a curs de pomana pe la capetele gradinilor lor. Iar iarna sta după soba în timp ce vita mugeste jalnic în grajd lihnita de aceleași și aceleași paie pe care i le da mereu să manânce până începe să-i crească parul în smocuri mari ca zici primăvara când o scoate la iarba verde ca e oaie nu mai e vacă. Ai să vezi că o să vie timpul când n-or să mai aiba ce să manânce și or să porneasca în haite asupra orașelor, cu tapoaiete în mână, ca adică orășele sunt de vină că trăiesc ei așa cum trăiesc.

Niculăe se opri. Se simtea că nu atât adevărurile pe care le spunea îl obsedau, ci o dezamăgire ascunsă care le inventa și îl făcea neiertător. Notarul nu lăsa să dureze prea mult tăcerea care urma și spuse fără sovaire:

- Trebuie să-i ajutam. Datoria oamenilor luminați dintr-o țară e să-i ajute pe cei din mijlocul cărora au ieșit.

După care nu mai zise nimic, având chiar o expresie ciudată pe chip, care nu excludea mulțumirea că el și celălalt cu care stătea acolo la masă erau astfel de oameni, cum zisese. Asta era suficient și era foarte mult, să ai conștiința că ești un om luminat și ai mai întâlnit încă unul ca tine.

- Gândește-te, rețu el, ce-i rămâne unui om care vede starea de lucruri din jurul său? Ori tocmai că noi vrem să schimbăm starea de lucruri.

- Starea de lucruri o schimbă omul, nu poate să-o schimbe nimeni din afară, strigă Niculăe.

și avu o astfel de intonație în glas, încât s-ar fi putut crede că se bucura dacă nu chiar era pe deplin satisfăcut că nu poate nimeni să schimbe ceva din exterior. Se vedea că citise de toate, tocmai despre aceste lucruri.

- Uite la noi, continua el, cât am trait rău, tata, am tinut totu la el și a făcut ce a putut pentru fiecare. Cât s-a înstarit, n-a mai fost capabil de nimic, și nu pentru că nu mai putea, strigă Niculăe. Bunastarea ne îngrasa după aceleași legi ca și pe-un animal și numai dacă îl aduci iar la rostul lui pe lume își mai aduce aminte că e om.

- Te contrazici, spuse tânărul notar net, uitându-se la el atât de nemisecat încât ai fi zis că vrea să-i bata lui Niculăe un cui în creștet.

- Ba nu ma contrazic, raspunde Niculae cu o expresie triumfatoare, lucru care spori brusc atentia concentrata a privirii celuiilalt, ascultându-l. Noi traим din umanismul secolului trecut, continua Niculae, si n-am fost în-stare sa descoperim un nou umanism. Dovada cele doua razboaie, mai rele decât pe vremea hunilor.

Ce stia el despre aceste doua razboaie? Notarul se misca si turna hotarât în pahare pastrând pe chip acea expresie grava a unuia mai în vârsta, care desi își da seama ca spusele celuiilalt sunt împrumutate din carti, vede ca nu e mai putin adevarat ca aceste carti i-au vrajit mintea si i-au pregatit-o

60

fie sa gândeasca cu totul deosebit de cei din jur, fie sa primeasca de la unul din ei o gândire noua, apropiata de soarta lui de om tânar, în fata caruia stateau deschise atâtea drumuri.

- In lume, continua Niculae, a sporit cantitatea de rau, în special trufia, ceea ce pe vremea înfloririi religiilor nu se întâmpla. Vechiul umanism se baza pe religie.

Nici o dovada nu exista însa ca tânarul notar urmarea toate acestea cât de cât ca un cunoscator, dar aici Niculae nu se însela, cineva care vorbeste de starea de lucruri în care se afla omul nu se poate sa nu fi citit si sa nu stie nimic. Cât despre Valache, el se ocupa sa le mai aduca vin, sa le aprinda petromaxul si sa li-l puna în perete si numai într-un târziu își dadu pesemene seama ca între cuvintele acelea ciudate care se rosteau acolo la el pe terasa si cutia de table pe care crezuse ca o s-o deschida în cele din urma si sa joace cu notarul o partida nu exista nici cea mai mica legatura si la un moment dat o lua de-acolo si o duse înauntru.

- Omul era în stare altadata sa cucereasca alte teritorii decât cele terestre, continua Niculae. Victoriile lui se întindeau dincolo de spatiul pe care îl vedea cu ochii, si dincolo de timp, nu-i mai trebuia chiar toate aceste placeri marunte care li se par acum unora atât de mari încât bucuros îl strânge de gât pe frati-sau ca sa le aiba. De mult au început sa-si vânda sufletul pe nimic. Tata a uitat sau se prefaca ca a uitat, dar tot de trufie m-a oprit de la scoala, credea ca el e centrul universului, si cum le aranjeaza el asa e bine, toata lumea trebuie sa-l asculte... Nu-l cunosti, dar sa-l fi vazut ce-a fost el odata. stii cum se adunau oamenii când îl vedeau ca iese la drum si se aseaza pe stanoaga? Ii vedeai cum o iau agale, unul de la o poarta, altul de dincoace, unul din fundul gradinii! si sa stii ca nu le spunea nimic! Ei spuneau! Dar stiau ca el îi asculta si... Ei! acum a s-a terminat, îl vezi cum îi ia altul vorba din gura fara nici un respect si el lasa fruntea jos si nu mai zice nimic. De ce? Aici s-a întâmplat ceva si nimeni n-o sa stie vreodata ce-a fost cu el, poate doar mama, dar

eu nu cred!... si iata cum uitarea le alina pe toate si poti sa te duci sa te îngropi, n-are rost sa mai faci atâtea încurcaturi, cauti un găldau în padure, îți pui doua pietroaie de gât si te arunci în el, macar nu mai stie nimeni...

- Dar ce ti-a facut tatal dumitale? zise tânarul notar clipind acum rar, vizibil alarmat de aceasta destainuire repede reprimata, caci Niculae se oprise.

- Nu mi-a facut nimic, dar omul are nevoie de o noua religie a binelui si a raului, fiindca raul din icoane nu-l mai sperie, iar de bine a ajuns sa rânjeasca draceste când îi aduci aminte de el.

- Noi venim cu o religie noua, zise notarul practic, asezându-se mai bine în fotoliu, cu umerii mai aproape, sa poata fi auzit mai bine.

61

îsi scoase un ciubuc din buzunar, sufla în el si striga la Valache sa-i aduca un pachet de tigari.

- Am sa-ti spun în ce consta aceasta religie, continua tânarul notar, si sunt convins ca vei deveni nu primul apostol, fiindca nu vei fi primul, dar unul dintre cei mai buni. Fiindca si eu mi-am pus aceleasi întrebări, eram elevi si mai ales pe ultimul an toata ziua discutam fiindca eu stiam ca o sa plec si n-o sa mai pot sa-mi dau bacalaureatul decât în particular... Ce e omul si cum ajunge el pe culmi sau se prabuseste în prapastie! în realitate mama îndopa toata ziua curcani cu facaletul si când eram mic verile noastre erau un chin, trebuia toata ziua sa culegem urzici si sa le tocam. sapte fete si un baiat!... Ce parere ai? E adevarat ca omul daca nu obtine victorii, asa, în intemporal, cum bine zici, se târaste cu burta pe pamânt. Dar cum? E adevarat ca sfintii parinti erau niste oameni foarte seriosi, dar mi-aduc aminte de orele noastre de religie, aveam profesor un preot foarte destept si nu pot uita cum într-o zi nu stiu ce lectie aveam si ni se povestea în manual despre Ian Huss, cu litere marunte. Åsta, zice parintele nostru, a fost un adept al lui Wiclef, care a negat transubstanta, adica schimbarea pâinii si vinului în trupul si sângele lui Cristos. Dupa care parintele odata a luat alt ton si a facut si asa din mâna: A fost ars pe rug! Parca ar fi zis: i-au dat doua picioare în spate. Dar stiti voi, zice, ce-a patit când a început sa-l învaluie flacarile? S-a apropiat de el o baba cu o surcea în mâna si a aruncat-o si ea în rug si reformatorul cica ar mai fi avut timp sa zica: *Sancta simplicitas*. Idioata baba, a spus parintele, si noi iar am râs. Dar într-adevar cine îi bagase ei în cap ca daca un om nu crede ca în timpul slujbei pâinea si vinul se transforma la un moment dat în trupul si sângele lui Cristos trebuie ars de viu? Aici, nu te supara, dar nu mai e nici o victorie, e o degradare!

- Sunt de acord, sari Niculae.

- Esti, dar mi s-a parut ca spui ca daca oamenilor le-ar mai fi înca frica de raul din icoane si s-ar stradui sa faca bine tot dupa aceleasi principii, atunci omul nu si-ar mai vinde sufletul pe nimic si n-ar mai trai din trufie. si eu sunt de acord ca daca omul nu mai are nimic sfânt se salbaticeste si degenereaza, dar omul poate fi o fiinta morala si fara religie. Religia, eu n-as zice ca e opiul popoarelor, ci expresia spontana a nazuintii morale a omului.

Auzindu-l vorbind astfel, Niculae nu mai zise nimic, prins poate de uimire: nicicând, pe terasa lui Valache nu fusesera emise asemenea idei cu atâta claritate si siguranta. între timp se facuse de mult întuneric si Valache se asezase la el în odaie, cu familia, la masa. La un moment dat reaparu cu o farfurie cu bucati de friptura si pâine si le puse pe masa.

62

Cei doi tineri începura sa manânce fara macar sa-i multumeasca atât de prinsii erau în discutia lor.

- Ei, si care e noua religie cu care ziceti ca veniti voi? întreba Niculae cu o privire avida, fiindca întrebarea lui nu era izvorâta din neîncredere, ci dintr-o adâncă si flamândă curiozitate.

- Lupta pentru existenta, zise notarul, împinge pe om la multe înfrângeri. Dar ia gândeste-te, omul lupta sa-si tina copiii, nu e asta un scop? El poate iesi ca vai de capul lui din aceasta lupta. Dar ia gândeste-te, ne-a facut pe noi! El ne-a facut, nu Dumnezeu. si de suferit tot pentru noi a suferit, în ultima instanta, ma gândesc la mama! Parca ei nu i-ar fi placut sa duca o viata mai spirituala, dar cum sa duca? Ori, dupa parerea mea, de-aici trebuie sa porneasca orice religie. Dar de ce sa-i spunem religie si sa nu-i spunem revolutie? Fa-ti din eliberarea omului de sub povara luptei pentru existenta un crez si ai sa vezi ca, realizându-l, o sa ai înaintea ta un om nou. Fiindca omul traieste urmarit de acest blestem al sudorii fruntii si aici eu nu mai sunt marxist si cred în blestem. si am sa-ti explic de ce. Ai bagat de seama ca un om prefera sa se arunce cu gâtul sub o roata decât sa asculte un sfat înțelept? De ce face el chestia asta? Aici îmi place mie omul cel mai mult, încapatânarea lui de a gândi liber, dar tot aici, sa-ti spun drept, ma scoate si din sarite. Nu actioneaza spre binele lui decât daca nu mai are încotro. Ce vreau sa spun? Cât timp are o pozitie de retragere, nu va voi sa iasa din starea foarte rea în care de altfel recunoaste si el ca se afla. Cu nici un chip. Ba chiar îti ofera un spectacol de lasitate de care pâna si lui îi e greata. înțelegi ca ma refer la tarani, pe

care amândoi îi cunoaștem din experiență. În prezent ei circula pe un drum liber, în sus, în jos, saracul poate ajunge bogat, bogatul poate ajunge sarac. Chiar astia care îi vezi ca se adună aici și striga și ei unii la alții ca nu e bine cum trăiesc, ferească Dumnezeu să crezi că se gândește vreunul că tocmai poziția lor e cauza raului. Dar aici e paradoxul, ei știu în același timp că nu e bine și vor o mare schimbare. Dar o mare schimbare la care ei să participe eventual doar ca beneficiari. Nu merge așa! Eu nu le spun nimic, îi las să vorbească, fiindcă pe mine mă interesează primul pas: sporirea rândurilor noastre. Pe urmă mai vedem noi!

De mult Niculae nu mai făcea decât să asculte. Se vedea că îi plăcea acest om foarte tare și doar o expresie de neliniște, dar și de fascinație, mai acoperea în privirea lui bucuria că îl cunoscuse, că timpul trecea și că celălalt nu făcea nici el nici o mișcare să se ridice și să plece: simțea și el pesemne aceeași atracție pentru ascultător. Întrebarea care însoțeste de obicei astfel de întâlniri hotărâtoare nu pare să se pună pentru nici unul din ei: dacă nu cumva era vorba aici de una din marile ispite ale vieții despre care nimeni nu-ți putea spune unde te poate duce dacă o

63

PIP

urmezi, pentru Niculae; și ce rol va juca acest băiat în viitorul lui, îi va fi credincios sau dimpotrivă îl va trada ca Iuda, pentru tânărul om pasionat de politică și de revoluție, care nu era deocamdată decât un notar dintr-o comună oarecare.

- și dacă vrei la un moment dat să nu mai faci parte din partidul comunist, ce se întâmplă? zise Niculae într-un târziu.

- De ce să nu mai vrei să faci parte?

- Așa, să nu mai vrei!

- Foarte simplu, zise notarul, și-și vârî mâna în buzunarul dinlauntrul hainei, de unde scoase un carnetel mic, cu scoarte roșii: te prezinti cu asta la cel care ți l-a dat - sau la altul! exclamă notarul râzând - și îl predai. Nu e o problemă!

Spre ziua, Niculae se întoarse acasă și se culcă. El nu știa că toată lumea îl văzuse pe el și pe notar pe terasa lui Valache și că mulți spusese și aflase și taica-sau că "și asta micu al lui Moromete s-a înscris în partid". Fie că îl așteptase să se întoarcă, fie că se deșteptase doar auzindu-l, Moromete se foi în asternut și când

Niculae se liniști !a rândul lui, deodată îi spuse:

-Ei, ti-ai găsit eul tau?

Tacerea care urma arăta surprinderea, sau lipsa de obișnuită de a comunica dintre tata și fiu? Întru târziu Niculae răspuse:

- Mi l-am găsit! și ce te miri așa?

- Eu?!? făcu Moromete umflând parca aerul negru din odaie cu mirarea lui. Apoi adăuga cu totală nepăsare: Dacă asta e calea care crezi tu de cuviință, să te poți tot la cot cu Ouabei, eu ce pot să mai zic?

- Nimic, ce poți să mai zici, mai răspuse Niculae, după care tăcurea amândoi și lasă liniștea zorilor care învinetea geamurile să recadă asupra casei.

XIII

Astfel dispăru Niculae din sat, chemat repede la județeană și trimis apoi de acolo undeva la o școală de partid, după cum declară notarul. În urma lui își mai dadură și alții adeziunea și tot în acea perioadă se mai întâmplă ceva. Aristide chemă într-o seară la el pe frați-sau, Nastase, pe gineri-sau, inginerul agronom, domnul Petrica, pe unul din prietenii lui Moromete, Nae Cismaru, care tocmai fusese și el numit primar, dar nu stătuse nici măcar o zi întreagă, fiindcă dimineata îl numiseră și pe la prânz venise cineva de la prefectură și îl schimbă cu altul. Nastase era cu cei doi băieți ai lui, Dan și Ștefan, și un nepot de soră, unul Vasile al

64

Moasei, cam de seamă lui Niculae, și Aristide mai chemă pe cineva și anume pe unul al lui Ilie Tabârgel, Isosica.

Se spunea despre acest Isosica - de fapt îl chemă Tabârgel Gheorghe, după numele lui tată-sau, dar nu se știe cine îi scornise această poreclă, care oricât te-ai fi gândit tot n-ai fi putut să-ți dai seamă ce putea să însemne - că maica-să l-ar fi făcut cu Aristide, de fată mare, nu că l-ar fi născut, ci că înainte de a se fi maritat, Isosica ar fi existat deja în trupul ei și că n-ar fi știut nimeni. Altfel cum s-ar fi putut înțelege de ce de la o vreme Aristide îl tot chemă pe la el pe acasă și se purta cu el cum nu prea avea cineva obiceiul să se poarte cu copilul altuia? Asta însă era greu de

crezut de cei care își aduceau aminte de felul neobisnuit în care cu douăzeci de ani în urma se maritase mama lui.

Se dusesse pe atunci zvonul ca o fata de pe la marginea satului, una Sita lui Ciuca, a vorbit cu Maica Domnului pe izlaz. Lumea, adica întâi femeile si copiii se dusesera numaidecât s-o vada. Cine sunt mai bine pregatiti, pentru astfel de evenimente, decât femeile si copiii? Sita statea pe prispa - era o toamna blânda când se întâmplasera toate acestea -întinsa pe o velinta si un capatâi înflorat si povestea. Ca statură asa ca si acuma pe izlaz aproape de loturi si pazea vacile si odata a vazut o femeie mergând pe deasupra vârfulor porumbului. Era îmbracata în alb si în beteala si cu cununita pe frunte. si era asa de frumoasa ca ea si-a dus mâinile la ochi, crezând ca pe urma când o sa se uite iar, Maica Domnului o sa piara. Atunci i-a auzit glasul: "Sito, ia-ti mâinile de la ochi". si atunci Sita i-a spus: "Maica Domnului, ce-ai cu mine?" "Am venit la tine ca te-am vazut cum stai tu pe izlaz singurica", i-a raspuns Maica Domnului oprindu-se înaintea ei, în aer, sa fi fost picioarele ei cam la o schioapa deasupra pamântului. si Sita nu mai stia pe urma ce a fost; ajunsa cu povestirea aici abia putea sa se mai tina în capul oaselor. Mai apuca sa spuna ca îi e somn si într-adevar adormea numaidecât, un somn de se vedea parca pe obrazul ei tot ce se petrecea cu ea dormind; i se miscau ochii sub ploapele închise, se ridica în capul oaselor si din gât îi iese un suierat îndelung si subtire de înmarmurire, dupa care recadea pe capatâi si dormea apoi ore întregi. La trezire, la rugamintile acelor femei care nu fusesera acolo când povestise ea vedenia, o spunea din nou, si în câteva zile prispa, curtea si ograda lui Ciuca începura sa nu se mai goleasca de lume.

Interesul stârnit de vedenia ei de pe izlaz n-ar fi tinut mai mult de câteva ceasuri si n-ar fi trecut de capatul ulitei daca n-ar fi fost somnul acela al ei ca o marturie. si nu se stie cine aprinse lângă ea o lumânare si o lipi de stâlpul casei, dar fu de ajuns ca sa faca toata lumea la fel, mai ales când ea începea sa povesteasca. Cum numarul celor care veneau s-o

65

vada crestea si nu se gaseau lumânari, o ruda a lui Ciuca se duse la Palamida si aduse o lada plina din care începu sa vânda la poarta, unde o alta ruda ridica o cruce mare, pe care batura o candela sub icoana Maicii Domnului, pe care o lipira pe lemn. Veneau acum si barbati si flacai curiosi, fiindca cei mai multi n-o stiau decât dupa nume si dupa o infirmitate a ei din nastere, era schioapa; si când o vedeau pe drum o recunosteau dupa miscarea soldului: Sita lui Ciuca, fata aceea cu un picior mai lung si unul mai scurt. Aparura apoi oameni si din satele vecine si în

curând atrasera atenta în special doi, îmbracați în flanele caramizii ca orice țărani, dar care la o privire mai apropiată se vedea că aveau și ei ceva, unuia i se făcea o bască în frunte, așa cât un ou, când vorbea și celălalt era ciung de-o mână și avea și gâtul strâmb, dar nu într-o parte, ci dus înainte încât de departe ai fi zis că se uita la ceva și nu vrea să-și mai tragă capul înapoi. "Fraților, zise într-o zi cel dintâi, și numai la unele cuvinte - și asta era cel mai ciudat la el - u ieșea pentru o clipă bască aceea în frunte. Fraților, repetă el până ce toată lumea auzi și se opri orice mișcare, să ridicăm aici, fraților, un mic lăcaș al Domnului și să ne închinăm și să ne rugăm. Poate să vină ploaie și vreme rea, și omul asta sfânt, care e părintele acestei fete, trebuie ajutat să poată să-și vadă de gospodărie, căci noi, fraților, îl stingerim de nu mai poate să se miste, să dea la vite și să-și vadă de copii pe care îi mai are."

Ciuca mai avea încă trei copii în afara de sora, cel mai mic umbla încă doar în cămașă și izmene, destul de gras însă, cu capul mare, cu ceafa umflată ca o țigă și puțin cam sâșâit. Oratorul asta necunoscut vorbi apoi mai departe arătând că lesne s-ar putea ridica acel lăcaș al Domnului dacă fiecare care ar veni aici ar da la poartă numai câte un franc. Nici n-ar trece trei zile și s-ar înfăptui cuvintele lui Cristos, fiul Maicii Domnului, care a spus dușmanilor: Darăm acest templu și în trei zile îl ridic din nou.

Iată deci cum puteau fi rastalnice cuvintele Nazarineanului. Separat, preotul se ridica în biserică împotriva acestor doi necunoscuți care se îndepărtaseră de pe drumul adevărat al lui Cristos și ceru oamenilor și femeilor să nu-i asculte și să nu se mai ducă în curtea acelei fete, dar fu zadarnic, nu trecu mult, nici chiar trei zile, dar nu mai mult de câteva săptămâni și lăcașul fu ridicat.

Nimeni nu mai știa bine ce se mai întâmplase după aceea, cum ajunsese fata să spună la un moment dat că peste trei zile o să zboare. Să fi fost **unul din** cei doi străini care o îndemnase, sau poate gândul să se fi născut în chiar mintea ei, în timp ce cădea în somnul acela sub ochii celor adunați? **Faptul ului** pe mulți, fiindcă, ziceau ei, dacă zboară, nu era asta semnul că a venit sfârșitul lumii? Totuși nu era prea multă lume în curtea lui Ciuca în după-amiaza acelei zile când fata trebuia să facă minunea, erau

66

Însă cei care nu se îndoiau, și care sunt totdeauna destui ca să susțină **orice miracol. Fata, ca de obicei,** dormea și vorbea în somn și la ora **anunțată, când se trezi, ea declara foarte senină** că Maica Domnului i-a spus **că n-are voie să**

zboare pâna nu se face mireasa. Mama si cu omul acela care facea basica la frunte când vorbea, însoțit de cel cu gâtul strâmbat, intrara ui casa si se sfatuiră cu rudele ce sa faca; nu se înțelegea bine ce vroia fata, sa fie îmbracata în rochie de mireasa sau chiar vroia safie mireasa de adevaratele? Atâtat de aceasta asteptare, de luminile de lumânari, de ceea ce avea sa se întâmple, fratiorul cu ceafa rotunda ca o tigva navali deodata în casa peste ei si cu bratele întinse începu sa tipe sâsâit la tat-sau: "Eu spor, tete, eu spor!" Adica el zboara! îngrijorat si blând Ciuca îl apuca duios de mâini si îi zise: "Mai Nila, stai aci, tu zbori, Sita zboara, eu cu cine mai ramân?". Copiii auzira si raspândira în sat aceste cuvinte ale omului si ceea ce nu reusise sa faca popa în biserica, reusisera ei: alergau prin curti sau pe drum ca niste smintiti si cu bratele în aer, asa cum tin pasarile aripile, racneau sâsâit: "Eu spor, tete, eu spor!". si pelerinajul în curtea Sitei se opri.

Printre dulgherii care lucrasera la ridicarea aceluia lacas, numai unul nu vrusese sa primeasca bani si asta era Ilie al lui Tabârgel. El se însura su Sita în aceeași toamna sio lua cu nunta, la dorinta ei, care tinuse ca lumea sa stie ca atâta vreme cât a fost la parinti a fost fata mare. Nu se lamuri însa în noaptea nuntii daca într-adevar fusese, nu prea se mai tinea seama de acest obicei, fiindca se dovedise în ultima vreme ca nu asa încep cele mai bune familii, ci întâi fata se ia cu baiatul, sa traiasca doi-trei ani fara cununie si fara forme si daca dupa acest timp baiatul care a luat-o n-o goneste, sau fata nu fuge, tânara familie, adesea cu un copil destul de mare ca sa-si aduca aminte mai târziu ca de ceva din povesti, când maica-sa era îmbracata în alb de sus pâna jos, face la un moment toate acestea, adica formele la primarie si cununiareligioasa, cu marea ei petrecere; era semnul ca însuratoarea baiatului si maritisul fetei au reusit si ca de aici înainte nu se vor mai desparti toata viata.

Dupa însuratoare, Ilie Tabârgel se certa cu socrul, care se dovedi ca nu era el chiar asa de blând cum parea si trebui sa-i ia din târla lui, cu forta, lacasul la care el lucrase pe degeaba si considera ca i se cuvine; nici vorba sa i-l lase, îl dezveli la talpici, îl puse pe roti, fl scoase cu patru boi si îl duse în curtea parintilor lui; bineînțeles ca îi lua si caramida de postament si lua si crucea cea mare din curte, pe care tot el o facuse: era din lemn bun si îi trebuia. Ciuca îl înjura în chiar momentele când o scotea din pamânt, si îi spuse sa se îngroape cu ea, si sa i-o puna el, Ciuca, la cap, chiar în ziua când o credea el, adica gineri-sau, ca îi e cel mai bine. Atunci sa i-o puna!

Ilie Tabârgel si Sita se aratara mai târziu ca nu erau nici credinciosi nici eretici, cum le spusese preotul, nu se duceau nici la biserica si nici cu cei doi straini, cel cu gâlma la frunte si cel cu gâtul strâmb, nu mai avura de-a face. Avura un singur copil, pe acest Isosica si nu statu nimeni sa le numere lunile de când se luasera, pesemne ca nu batuse nimanui la ochi. Țineau amândoi foarte tare la baiat, si stia toata lumea ca la ei în casa Isosica era cel care facea ce vrea si nu tatal si cu atât mai putin bunicul. In loc sa-l strice însa ca pe alti copii, pe Isosica situatia asta îl facuse doar vesel si se apucase doar de fumat. într-adevar fuma mereu, dar nu cu lacomie, ci lasa tigarea sa-i arda îndelung în coltul gurii în timp ce el arata învaluit în fumul ei pe gânduri si o lua din când în când în mâna si scuipa marunt pe cotorul ei ca si când foita de atâta stat între buzele lui s-ar fi tot desfacut. I-ar fi fost greu cuiva din sat sa spuna daca atunci când statea el asa si fuma,, se gândea la ceva, dar nici sa spuna ca / nu se gândea nu putea. De când ajunsese flacau, adica nu de mult, intrase ' în vorba cu una a Ciulchii, cam de .seama lui, o fata foarte frumoasa, dar foarte saraca si mai ales rea, dintre cele care nu se feresc de cuvinte si când se lega cineva de ea le folosea ca pe niste cutite, asa limba ascutita avea. îi placuse lui fata asta, se înțelegea pesemne bine cu ea, fiindca erau în vorba de vreun an de zile si Isosica nu mai fusese vazut cu nici o alta, cum aveau obiceiul flacaii cât erau flacai, cei mai multi, chiar când tineau . cu adevarat la una si aveau de gând sa se însoare cu ea. Se pare ca pe Isosica nu-l interesa acest gen de ispravii, desi îi asculta si el, ca si altii, pe cei care se laudau si vroia si el sa stie, ca si ceilalti, cine era fata care | zicea ala ca i-a facut si i-a dres. El arata ca si însurat cu Ciulea, fiindca) erau vazuti împreuna chiar si ziua, la câmp sau prin sat. Nu prea se înțelegea s totusi ce e între ei si Ilie Tabârgel se supara într-o zi si îi spuse feciorului^ sau ca n-avea nimic contra Ciulchii - cu timpul fata avea sa poarte numele j maica-sii si avea sa i se spuna simplu Ciulea, - cu toate ca n-avea decât un pogon de pamânt, si, zise tatal, nimic de la ma-sa, dar, adauga el, stiind! ca tot vorbea degeaba, "daca tineti unul la altul, de ce nu va luati?" adica;; macar sa se cheme ca s-au luat din dragoste. N-avea însa de ce "sa sej cheme", fiindca cu adevarat Isosica nu mai putea nici ziua fara s-o vada pe fata. Trimitea pe cineva dupa ea mai ales când era la câmp, si nu faceau nimic izbitor, nu se piteau nici în porumburi si nici în cine stie ce vagauna ca altii, ci stateau linistiti în vazul la toti, fata cu ceva de lucrul în mâna, de obicei o iie, iar el cu capul în poala ei, cu ochii închisi, ai fi zis ca era nedormit; dar nu dormea, desi aproape în fiecare noapte se întorcea de la ea la ziua. în asemenea clipe, daca vorbea, Ciulea avea alt glas, fara nimic ascutit în el si dupa un timp începea fara veste sa cânte

Când Aristide trimise pe cineva sa-i spuna sa vina seara la el, Isosica nu era acasa, plecase cu caii pe izlaz. Ceilalti baieti jucau bobicul, el însa sta întins pe dulama si se uita neclintit la ei, dar aceasta privire a lui nu-i vedea si se pare ca nici veselie si glasurile lor nu-i atingeau auzul, fiindca nu zise nimic când unul dintre baieti îl striga întrebându-l daca nu vrea sa joace; le trebuia unul ca sa fie cu sot. Isosica se uita la ei, dar nu raspunse. Nici ei însa nu-l mai luara în seama si își vazura mai departe de joc. Cel care era *la blana* se apleca, puse bobicul pe ea, apoi se trase într-o parte cu palaria în mâini, întoarsa cu fundul în jos si facu semn celui care era la rând sa-i dea drumul. *Blana* era de fapt un ciomag mai gros de corn, potrivit ca unul din capete sa fie neted sa poata sta pe el bobicul si sa poata în acelasi timp sa fie putin vârât si în pamânt, sa nu sara în sus. Cel care lovea se dadu mult înapoi, își potrivii distanta din ochi, apoi prin trei salturi își lua vânt si tinti lasând sa-i zboare ciomagul din mâini cu un vuiet scurt. sters fulgurator de *peblana*, bobicul avu o pornire care nici nu se vazu si se topi în departare în vazduh cu un piuit. Cei din fund se dadura cu repeziciune de-a-ndaratele sa-l poata prinde si zvârli în palaria celui de la *blana* cu care tinea în echipa, înainte ca jucatorul sa se întoarca cu ciomagul. Dar cu ochii prea mult în sus, picioarele desculte ale unuia din ei nimerira drept într-un scaiete si baiatul scoase un racnet si începu sa înjure. În acest timp, maimutarind cine stie pe cine vazuse el ca asa se mânuie un baston, jucatorul se înapoia triumfator dupa ce si-l culesese, dupa lovitura, mergând la pas cu el în mâna ca la plimbare: adica aia din fund aveau mult de alergat pâna sa zvârle ei bobicul si sa-l prinda asta în palarie, nu trebuia sa fuga ca de obicei.

- Brava, ma, Tilimpla, zise Isosica. Acuma ia vin încoace!

- Pe mine ma chemi, nea Gheorghe? zise baiatul mirat.

- Da, pe tine, zise Isosica. Câte mai ai?

- Pai în afara de asta de-adineauri, mai am patru.

- Bine, zise Isosica. Da-le si pe-alea patru si pe urma vino încoace. si își vârî fata în haina ca si când si-ar fi continuat un somn întrerupt.

- Ce e, nea Gheorghe? zise baiatul pe urma, apropiindu-se si sezând jos.

- Ma Tilimpla, zise Isosica si se opri, ramase câteva clipe nemiscat. Nu se uita nicaieri, își ridicase fata si tacea. Alaturi de el, la câtiva

pasi, trei fete stateau cu fruntile plecate în mica pâna pe care o brodaui si se putea ghici dupa miscarile rare ale acului invizibil ca, înainte de a spune ceva, fiecare

avea timp îndelung sa se gândeasca. Jocul baietilor nu le turbura, dar când Isosica îl chema la el pe unul din ei, cea care pare

69

mai mica dintre fete lasa acul înfipt pe jumătate în pânza si miscarile i se oprira. Nu-si ridica privirea, dar se vedea ca urechea sta la pândă si cî se straduia sa biruie racnetele baietilor si sa auda de ce îl chemase Isosicg pe acela. Câmpia era plina de toate vitele pe care le putea avea un sat de la cârduri de oi pâna la capre, se vedea câte o baba cu astfel de animal! si pe lângă baieti erau si oameni mari, cu câini, si grupuri de fete.

De jur-împrejurul izlazului si al miristii în care se prelungea, se vedeau porumburi înalte cu foile frînte, cu stiuleti umflati, cu matasea rosie. Soarele statea într-o parte pe cer si un strain n-ar fi putut sti dacă lumina lui, care dadea fiecarui om sau animal o umbra, e spre apus sau spre rasarit, si nici dacă iarba de un verde crud care învelea pamântul e de primavara sau de toamna. Numai miristile rase si galbene din departare aratau ca oricum grâul fusese secerat de mult iar matasea rosie, uscata, a stiuletilor, ca putea fi sfârșitul lui septembrie.

- Du-te mai asa, treci în partea asta, zise Isosica în soapta, întorcându-si fata în asa fel încât se vedea ca nu vroia sa fie auzit de cele trei fete de alaturi. Dacă eu o sa-ti spun tie sa te duci undeva, tu o sa stii ce sa spui, sau o sa ma faci de rîs si mai bine nu te mai trimit?

- Nea Gheorghe, zise baiatul cu aerul ca ceea ce avea sa spuna el acum era un obstacol care nu vedea cum putea fi trecut. Eu ma duc, dar cine o sa aiba grija de caii mei?

- Lasa, ma, îl linisti Isosica. Eu o sa am grija. Care sunt caii tai?

- Uite aia doi de colo, aia negri cu chisita alba si cu capastru în cap.

- Ei, acolo ai sa-i gasesti, zise Isosica. Uite ici, continua el scotând dintr-un buzunar al pantalonilor o gramada de obiecte mici, o piatra de cremene, un amnar, niste iasca, niste nasturi de flanela, niste acare si printre ele câteva monezi mici si galbene.

Dar nu se mai auzi nimic din ce îi spuse el baiatului, care dupa câteva clipe o si lua din loc. Isosica își întoarse fata înainte uitându-se ca si la început la jocul baietilor si într-o vreme i se auzi din nou glasul. îi cerea unuia sa aiba grija si de caii celui

plecat, sa nu le fure cineva capestrelle... De undeva din fund unde stateau cei care prindeau bobicul se auzi toti atunci un fluierat lung si o voce care striga:

- Ba, al lui Pretorian, se bate berbecul tau cu al lui Gavriila, vino dracu si-l goneste ca-l omoara ala, îti ramân oile nemârlite.

Se vedea într-adevar în stânga un cârd de oi fugind de parca s-ar fi napustit un lup asupra lor si în spate, la o distanta de aproape o suta de metri alergând unul spre altul, se facura vazuti doi berbeci cu coarnele j mari cât ale unor cerbi si rasucite în spirale largi si cu gâturile groase ca j de boi.

70

„ Fugi, ma, si desparte-i, racni acelasi glas, dar nu mai era timp si cei cu bobicul se oprira si ei sa se uite.

La zece metri de ciocnire unul din berbeci sovai. într-adevar, celalalt yeoea în salturi cu fruntea în sus si neînfricat, dar si cel de-al doilea îsi fpvinse sovaiala si se izbira în capete cu atâta violenta încât lovitura îi ridica pe amândoi în aer aproape un metru. Baietii sarira numaidecât si 8 despartira cu lovituri de ciomege, apoi se întoarsera la bobic.

_ E cel mai al dracului berbec, zise unul, daca îl mai lasam o data, cadea al lui Pretorian de-a berbeleacul.

- Åsta era sa omoare cateaua lui al lui Dumitru lui Nae, ma, zise altul cu admiratie. Cât intri în cârdul lor, îl vezi cum ridica coarnele în aer... Cica Lisandru l-a învătat de mic, îi dadea porumb din mâna.

Departa de cei care jucau bobicul alti baieti stateau câte trei sau patru, întinsi pe burta, unii singuri, fara fete prin preajma, având în schimb, foarte aproape de ei, vitele. Erau pe lângã porumburi si pesemne ca le pazeau sa nu intre si sa-i prinda pândarul. Unii stateau chiar într-un lan sub o tufa si coceau dovleac. Prin preajma se vedeau azvârliti si coceni fara boabe, semn ca copsesera mai înainte si porumb si se saturasera de el. Venind dinspre cei care jucau bobicul un baiat se apropie de cei de lângã tufa si se aseza si el lângã foc. Se întinse apoi si lua un cotolan de alaturi si 3 desfoi. îi rupse cotorul înca crud si vârful, care îi lasa în palme lapte din boabele strivite, si fl puse la foc. între timp un cal se apropia atras de mirosul de porumb jupuit si îsi misca în sus si în jos gâtul lui lung, cu urechile întinse înainte, semn de prietenie si de întrebare daca nu i se putea vârî si lui în gura un cotolan.

- Du-te, ba, de-aici, zise cel numit mai înainte Pretorian si puse mâna pe un stiulete si dadu cu el în cal.

stiuletele cazu alaturi, se lovi de burta animalului care se dadu înapoi Si începu apoi sa-si înfiga dintii lui mari în el.

- De ce dai, ma, în el, zise un altul, nu e al tau? si vezi dracului daca s-a copt dovleacul ala, sa plecam, ca daca da peste noi vreunul de-al lui Nastase ne rupe junghietura gâtului.

- Da' de ce, râte al lui Pretorian, asta e pamântul lor?

- Dar al cui!

- Calul asta al tau mai e armasar, ma, al lui Pretorian? se mira un altul uitându-se curios cum calul dadea acum foarte zgomotos târcoale "..ei iepe, si cum la un moment dat se si arunca pe ea fara veste.

Baietii lasara jocul si se rasucira sa vada. Calul începu sa scoata din gâtul lui cabrat, printre dintii lui lati cu care o apucase pe iapa de coama, JUste nechezaturi asa de ciudate, încât ai fi zis ca e un om din gâtul caruia >es rugaminti pline de umilinta si de recunostinta. își lua si mai mult vânt,

L

71

dar apoi totul se termina cu o renuntare de neînteles, se dadu jos dupa ea si începu linistit sa pasca.

- Ce rau era asta pâna l-am juganit, zise al lui Pretorian, odata era sa ma manânce.

- Ce vorbesti! si mânzul ala îl are iapa de la el?

- Aha!

- si de ce dracu arata asa de puchinos?

- Sa va spui de ce, tata mi-a zis sa-l las dracu pe câmp, dar el vine mereu acasa, ne pomenim cu el la poarta, nu putem sa scapam de el.

- Dar ce are?

- L-a mursicat într-o zi un lup, zise al lui Pretorian, eram cu tata cu caruta în Frunzari. A iesit din Cotigeoia, dracu sa-l ia de unde! Daca ne trezeam mai devreme îl omoram cu furcile. La iapa si la cal nu s-a dat, i-a fost frica, o fi fost ogârjit de nemâncare, s-a dat si el la mânz si l-a mursicat uite aici.

si al lui Pretorian le arata cam pe unde, prin preajma inimii.

- si? zise unul din baieti.

- si a facut viermi. Noi am zis ca o sa-i treaca, dar n-avem ce-i mai face, si tata l-a lasat odata legat lângă padure, sa vie iar lupul ala sa-l manânce. N-a mai venit nici un lup, l-a dezlegat si îl mai tinem de mila iepii. Dar îl manânce viermii de viu...

- Pai hai sa-l omoram, zise atunci un alt baiat, dupa ce statuse cu gura cascata câteva clipe lungi.

Al lui Pretorian nu zise nimic, dar se uita în jurul sau cautând ceva. Apoi se proptira amândoi în ciomege si se ridicara lasând dovleacul îp spuza fierbinte; iesira pe miriste. Cel care propusese sa-l omoare prins^ mânzul de mica lui coama de pui de cal, si cu ajutorul celorlalti, îl pust jos pe partea unde nu era ranit si se uitara toti sa vada cât era de adâncij mursicatura. Era foarte adâncă, si baietii se înghemuira pe rând, cu chipurile vii, aprinse de curiozitate. Unul din ei zise:

- De ce nu i-ati turnat creolina?

- I-am turnat si s-a închis si credeam ca i-a trecut, raspunse al lui Pretorian. Când colo, degeaba, i-au deschis-o iar viermii.

Se lasa o tacere. Undeva în zarea îndepartata fluiera prelung ceva, ca un avertisment de neînteles si se vazu apoi navalind peste cerul senifc aplecat mult în partea aceea, o coloana de fum gros si urât ca de incendii Mai încolo alti cai pasteau neturburati si prin apropierea lor pastea « cârd de oi.

- Ei, îl omoram?! zise baiatul care venise cel dintâi cu ideea asta. Parea foarte dornic sa treaca la fapta.

72

_ Hai sa-l omoram, se hotara atunci al lui Pretorian. si tata mi-a spus je câteva ori, dar mi-a fost mila: omoara-l, ma, zice. îl omoram, dar cum?

Baiatul care daduse ideea statea pe vine si se uita. Nici el nu stia cum. jvlânzul clipea rar din ochii lui mari si negri si respira cu burta, i se urca și i se lasa în jos tot trupul, abdomenul lui mititel, acoperit de par mare și pufos. Baiatul acela se uita tinta la burta lui miscatoare si deodata întelesese cum. îl apuca pe mânz de nari si i le strânse. Mânzul zvâcni si începu sa se zbata. Era asa de voinic acest baiat pentru cei cincisprezece sau saptesprezece ani ai lui încât el nici macar nu spuse celorlalti sa-l ajute, sa-i tina mânzului picioarele. Cuprinsa de o banuiala nelamurita, iapa veni pâna în apropiere, dar o alungara cu fluieraturi. Ea întorcea însa capul cu urechile în fata parca i-ar fi întrebat: ce fac ei acolo cu mânzul ei?

- Da, ma, în ea, zise al lui Pretorian.

si o gonira iar. De prin toate partile începura sa se apropie si alti baieti, dar între timp totul se terminase, nu mai apucara sa vada nimic, baiatul acela si cu al lui Pretorian omorâsera mânzul înabusindu-l, îl trageau acum de picioarele dinapoi si îl duceau undeva în porumb, în timp ce altii goneau mereu cât mai departe iapa, ca sa nu-l vada.

XV

Baiatul pe care îl trimisese Isosica undeva nu se întoarse prea curând și când aparut în sfârșit în departare pe tîpsia fara obstacol a câmpiei nu se grabea sa se apropie ca si când ar fi vrut sa spuna prin mersul lui parca stânjenit, ca n-a facut nimic si nu prea se simte îndemnat sa vie mai repede de vreme ce lucrul acela pentru care fusese trimis tot nu s-a putut face. Isosica însa nu-si lua ochii de la el pâna ce nu-l vazut alaturi.

- Ce e, ba, de ce întârziasit atîta? îi zise.

Vorbise ca si mai înainte, cu spatele la fete si cu voce coborîta. Baiatul nu raspunse de ce întârziase, dar de asta data privirea lui spunea °* a facut tot ce i s-a spus si ca a iesit asa cum trebuia sa iasa.

- Zi-i, ba, se supara Isosica abia ridicând glasul.

, - Am fost, nea Gheorghe, se apara baiatul, dar nu mai adauga apoi ""nic si ramase în asteptare, cu privirea însa mai graitoare decît cuvintele.

~ Ei, ce ti-a zis?

~ A zis, raspunde baiatul taraganat, ca de ce nu vine persoana asta s-o^{cu} nosc si eu. "Cine e, ma?" mi-a zis.

~ si i-ai spus?

- Pai nu mi-ai spus sa nu-i spun? zise baiatul.

73

- Pai ti-am spus eu, dar... **Mai era cineva la el în birou?**

- Mai eraa, dar i-am spus asa **cum m-ai învatat: "Domn notar, vreau sa-ti spun ceva personal".** "Spune, ma", zice. **"Nu acum, zic, mai pe urma."** "Când mai pe urma?" si el a înteles si am asteptat **pâna nu mai era nimeni.** Ca era multa lume la el acolo...

- si altceva n-a mai zis?

- Asa a zis: spune-i persoanei **care te-a trimis sa treaca pe la mine,** ca am si eu ceva sa-i spun.

- Ce? zise Isosica.

Baiatul ridica din umeri: asta **chiar ca n-avea de unde sa stie.**

- Bine, relua Isosica, dar **când i-ai spus ce vor aia sa faca cu sediul nu te-a întrebat de unde stiu eu?**

- Ba m-a întrebat, își aduse **aminte, cam agasat, baiatul.** " **De unde stie nean-tau Isosica, zice, chestia asta?"** "Chiar de la aia care vor sa sparga sediul, de la alde Pataleata...", i-am spus.

- Bine, zise Isosica multumit. si **la Ciulea ai fost?** Baiatul dadu din cap de sus în jos: **a fost!**

- Bine, ma, Tilimpla, mai zise Isosica **si se ridica în picioare si își scutura tunica.** Uite-ti colo caii si **baga de seama sa nu sufli cuiva...**

Dintre baietii care **jucau bobicul pe izlaz se desprinse la un moment** dat de grup **unul** de la *blana*, si **o lua pe acea parte a câmpiei opusa** satului, adica spre Cotigeoaia, **alaturi de care se vedeau în zare alte vite** pascând, mai ales numerosi cai. Nu se **stia de ce baiatul acesta era însufletit** de ceva care parca n-avea

nici pentru el nume, fiindca sarea din când în când în ciomag. îl proptea la marginea unui obstacol care însa putea fi și ocolit, un grup de scrieti, o crapatura de pamânt, sau daca drumul era prea mult timp neted chiar un obstacol imaginar. Mai putea fi mult pâna la apusul soarelui, fiindca drumul lui pe cer spre marginea orizontului era mereu greu de ghicit și nu dadea nici un semn izbitor ca în curând avea sa se faca rosu. Numai cine îl cunoștea bine putea sa simta în raza lui o foarte puțin tremurata îngalbenire, desi miezul îi era mai departe alb.

Când nu sarea, baiatul *retezai* cu ciomagul lui ager vârfulile înalte, cu maciuliile înca violete ale scaietilor sau izbea în câte o piatra pe care o smulgea din locul ei cu atâtă precizie și putere ca o facea sa zbârnâie ca un proiectil trimitând-o cu o traiectorie înalta în vazduh. Din aceeași pricina se lua dupa un cârd de oi ca un catelandru cu limba scoasa și le goni aiurea, stârnind undeva într-un grup îndepartat de baieti fluieraturi și înjuraturi furioase la adresa mamei și tatalui sau.

Când se întoarse acest baiat, Ciulea venise și Isosica statea cu capul în poala ei. Soarele nu mai avea raze împrejur, se facuse ca un talger rosu și atingea buza orizontului gata sa înceapa sa se duca. Baiatul se apropie

74

de una din fete și începu sa-i spuna ceva la ureche. Ea îl asculta câteva clipe cu acul uitat în iie, apoi îl asculta împungând mai departe, rar, cu scurte opriri, cu fruntea plecata, încât nu i se vedea fata și nu se auzea daca doar asculta sau mai întreaba și ea din când în când câte ceva. Apoi baiatul nu mai zise nimic, se scula și se îndeparta.

- Unde-ai fost, ma, ce-ai vazut? se lipi unul de el, dar baiatul își smuci bratul și nu vru sa spuna nimic.

- Pe cine ai vazut, ma, hai spune, se apropie un altul.

In clipa aceea Ciulea își ridica fruntea din iie, pândi câteva clipe ce își spuneau baietii și apoi deodata rosti:

- Ia ascultati, ma, voua nu va e rusine, magarilor, daca ma scol acuma la voi și va dau câteva peste nas, va învatati voi cum sa vorbiti, când e de fata fete. Ia fugiti de aici!

Baietii se supusera imediat, cu toate ca s-ar fi parut ca nu aud ce li se spune, se sculara în ciomege si se dusera mai încolo. Fata care aflase despre ce era vorba statea tot cu fruntea plecata si acum soarele apunând îi rosea fata atât cât se vedea, sau poate ca era rosie de ceea ce auzise. Mâna i se misca în aer parca ar fi facut niste semne când într-o parte, când puțin mai în alta, ca si când ar fi respins mereu cu blândete ceva care i se oferea staruitor si ea nu vroia sa primeasca. Celelalte taceau si ele își vedeau de cusaturi, numai Ciulea arata parca mai atâtata de ceva, întindea iia pe genunchi, baga degetul în ea si apasa, descosea rupând firele cu dintii si scuipând alaturi. Amurgul începea sa coboare venind de sus cu racoare în timp ce pamântul mai era înca luminat si cald, se mai vedeau înca firele de iarba si scaietii îndepartati cu maciuliile lor colorate si florile de câmp ale trifoiului de toamna, ca niste dunde roscate cazute pe jos. Caprele treceau spre sat cu iezii lor lânosi cu mersul saltaret si oile, în cârduri mari, începeau sa traga si ele spre casa, mai pasteau înca, dar cu capetele spre salcâmi stufosi ai satului din departare, pe care apusul soarelui îl îndeparta parca si mai mult. Deodata fata care primise o veste de la baiatul acela își ridică fruntea. Avea ochii aprinsi de lumina asfintitului la care se uita nemiscata. Cum statea asa, începu fara veste sa cânte. își relua cusatura si cu fruntea aplecata cântecul ei se ridică în înserarea care se lasa,, nefiresc de subtire, înalt si cu mare putere, parca ar fi cântat ajutata de o foita de leandru sau de par, cum faceau baietii când se duceau sau se întorceau noaptea de pe la fetele lor. Dar era glasul ei, nu al foitei, îi strângea sau îi umfla gâtul, tipând cu întreruperi de-ai fi zis ca vocea i se frângea sugrumata. Era în cântecul ei o credinta potrivnica oricarei gândiri, pe care o au numai fetele si o pierd muierele, ca e asa cum stie ea, orice i-ai spune, chiar daca ai lua-o de mâna si ai duce-o sa vada cu ochii ei pe baiatul la care tine, peste fusta ridicata a alteia...

75

Când soarele se dusese de tot fata se oprise de mult din cântat si începuse Ciulea. De la locul lor de acolo unde stateau ai fi zis ca fetele n-au sim(it ca se apropie în tunericul fiindca ele continuau sa împunga cu acul în iile lor si te mirai cum de mai vedeau sa coasa înainte. în curând însa se ridicara toti si baietii încalicara pe cai si o luara spre sat. Cârduri de oi si de vite behaiu neîncetat, prinse de excitatia asfintitului, sfârșitul unei zile, mulsul si domnia tacuta a noptii.

XVI

Isosica nu apuca sa intre bine în curte cu caii ca alde tat-sau îi si spuse ca Aristide trimisese pe cineva dupa el sa-l cheme.

- Ce-are cu mine? zise Isosica fara sa se mire.
- El stie, de unde sa stiu eu, raspunse si tatal tot asa.

si adauga amanuntul ca sa se duca nemâncat, de asta data cu oarecare nedumerire, ca si când s-ar fi gasit multi oameni în sat care sa nu poata mânca de doua ori la rând. Pesemene ca de atâta ani de când traia bine Aristide ajunsese sa creada ca si altii o duceau tot asa si ca nu le priia doua mese una dupa alta, cum nu i-ar fi priit lui. încât Isosica facu ceea ce ar fi facut si tat-sau, se aseza la masa si abia pe urma se spala pe mâini, își puse o camasa curata si pleca la Aristide.

Se înserase bine peste tot, se vedeau luminile din vetre si acea miscare înceata a umbrelor din fata usilor deschise spre batatura, din care se putea ghici ca toata lumea începuse, sfârsise sau era înca la masa: întunericul se clatina strapuns de razele tremuratoare care veneau din tinda si care lasau sa se vada câinele asteptând pe prispa asezat în fund, sau umbra unei mâini marita pâna la grajd, a carei sursa putea sa fie acolo în tinda între cele doua odai, a unui copil care ducea lingura la gura, sau a unei fete care spala vasele si le punea curate la locul lor pe polita. Salcâmii, nemiscati si întunecosi, pareau fara frunze, uriasi tacuti si negri care poate ca dormeau si ei sporind astfel linistea care atragea animalele sa se lipeasca cu burta de pamânt si pe oamenii care își mai purtau înca fiinta cine stie pe unde si încotro, sa se grabeasca sa faca acelasi lucru: somnul era o taina de aici de jos, nicaieri sus cerul nu se oprea sa doarma, se schimba * mereu pâna la ziua si poate doar soarele mai apropiat de oameni dormea si el în timpul noptii... Era însa greu de lamurit cum ajungea el totusi dimineata pe dedesubt sa rasara din nou tocmai în partea cealalta...

- Vorbeam cu nean-tau Nastase si cu gineri-meu, zise Aristide când Isosica intra în odaie si fostul primar de dinainte de razboi îi arata cu mâna un scaun lângă el, sa se aseze. Ca el zice ca comunistii n-or sa tina

76

mult, ca n-o sa-i sprijine nimeni. si eu îi spuneam ca se gaseste, gasesti * sa-l omori si pe tac-tau. Daca chem eu aici la mine pe Badea lui Ilie Cârcâdat si-i spun, ba, îți dau un pogoada de pamânt, da-i una în cap lui alde tac-tau! Ai sa vezi ca-i da!

Nastase asculta toata chestia asta tacut si scârbit. Era neras si arata mult mai batrân decât era, în timp ce frati-sau Aristide, care nu era decât cu doi-trei ani mai tânar decât el, arata cu mult mai putin. Pe pat fiul cel mare al lui Nastase, Dan, tacea si el

si fuma cu tigarea în mâna în timp ce Isosica o tinea între buze si umplea odaia de fum.

- Cum dracu de nu se dadu, ma, câinele asta al lui nean-tau Aristide la tine? se mira Nastase uitându-se la Isosica. Pe Dan era sa-l muste de

picio!

Isosica avea într-adevar acest dar ciudat ca trecerea lui prin sat si chiar prin curtile altora nu era nici anuntata si nici însoțita de latratul vreunui câine. De aceea si drumurile lui erau greu de urmarit, trecea pe uliti agale învaluit în fum si nu o data unii se certau ca l-au vazut în acelasi timp în locuri diferite, cu martori. Când pleca dintr-un loc parca pierrea, cu toate ca se putea întâmpla sa stea în locul acela ceasuri întregi. Daca ar fi fost întrebat cel care îl vazuse stând, sa zicem pe o podisca împreuna cu cineva, încotro a luat-o când a plecat, acela n-ar fi stiut sa spuna precis, chiar daca drumul n-ar fi avut decât un încoace si un încolo, adica n-ar fi fost o raspântie de uliti, ci un drum drept si fara cotituri. Numai taica-sau bagase odata de seama ca nu-l latra un câine, care tot asa, cum zisese si Nastase, la el se repezise sa-l sfâsie. "De ce, mai Gheorghe, nu se dau câinii la tine când intri într-o curte?" "Ma cunosc, da-i dracu", raspunsese Isosica nepasator. Dar nu era adevarat, fiindca chiar daca nu-l cunostea, cel mai învrajbît câine se potolea deodata la vederea lui sau doar la auzul glasului lui, iar altii începeau chiar sa se gudure, cadeau pe spate cu labele în sus si Isosica se apleca în treacat, îi gâdila pe burta si își vedea de

drum.

- S-o fi culcat si el, îi raspunse Isosica lui Nastase. Mai dorm si câinii! în odaie era lumina alba, frumoasa, de petromax, însa la geamuri

fusesera închise pe dinafara obloanele. Toata casa mirosea a pâine proaspata si a friptura pe jaragai. Velintele rosii de pe pat si servetele mari de la ferestre cusute cu sabace de matase împodobeau odaia ca la altii la botez sau la Anul Nou.

- Bea, ma, Isosica, zise Aristide turnând dintr-o sticla într-o ceasca mica si înflorata de portelan.

Parca turna doctorie, asa grija avea sa nu pice ceva pe jos. Baiatul gusta si se îndrepta în scaun, cu ochii mari. Aristide nu bea tuica obisnuita, ci dintre acelea în care nu se pune deloc apa când se distileaza în cazan,

/.*> iese de pruna curata, de struguri sau de ce e, **cu un grad mare: ce scot al(ii) dintr-un cazan, dintr-o astfel de fierbere iese de trei patru ori mai putin.** Trebuia sa fii însa ca **Aristide sa te înduri sa scoti atât de putin.**

- Asa ca asta e, continua **Aristide adresându-se lui frati-sau.**

- Nu e aia, zise Nastase **taraganat si cu dispret. Ala care zici tu, Cârcâdat,** e un betiv!

- **Ăla e un betiv, ala e un curvar, ala e un hot,** zise **Aristide. Eu nu** guvernez numai pe **unii, toti sunt sub autoritatea mea.**

Nastase nu mai raspunse **prin cuvinte, ci prin clatinaturi din cap: nu era** asa, **nu** se poate sustine pe baza **asta ca poti sa guvernezi.**

- **îi** guvernezi pe toti, sigur ca **da,** zise **gineri-sau, inginerul agronom,** dar trebuie sa faci deosebirea, asa **am eu impresia...**

- Cum ma dadura ei pe **mine** jos, se **minuna atunci Nae Cismaru si se** misca pe pat ca sub stapânirea **unei mari emotii. Vine la mine cum ar fi** seara, alde baiatu asta, notarul, si zice **domnule Nae Cismaru, nu vrei** dumneata sa fii primar? Vreau, Nica, zic, **cum dracu sa nu vreau,** si zice, vino mâine **la primarie** sa te instalezi, **am ordinul respectiv, o sa fii primarul** comunei. M-am dus eu dimineata, - **m-am dus de dimineata, ca noaptea uite** asa **m-am întors si pe-o parte si pe alta, ma, zic, ce-o fi,** si spre ziua **n-am mai putut sa dorm neam - si când am ajuns la primarie,** asa erea, a venit pe urma notarul si am citit si eu, **scria negru pe alb: "Nae Cismaru e numit primar".** Am stat eu pe acolo **pâna la prânz pâna am luat în primire** de la Cochintu si nu pleca bine Cochin(u ca **vaz ca intra unul asa** cu sapca în cap si zice: "Cine e primar aici?" "**Eu sunt", zic. "îmi pare rau,** zice, dar nu mai esti. **O sa dai în primire lui Ciocota."** "**Cine dracu e asta?"** zic. "**Dracu, cine sa fie, daca dumneata ca esti de aici, si nu-l cunosti,** de unde vrei sa-l cunosc eu?" **Pe urma am aflat cine era Ciocota,** e de pe la vale, tine pe-a **lui Ion Ilie Albuleasa, care are un baiat la Bucuresti, la Pirotehnie,** dracu **sa-l ia.**

- Cât o sa stea si Ciocota, zise **Aristide. Daca o sa înțeleaga o sa stea mult!**

- Ce sa înțeleaga? întreba Nae Cismaru, cu îndoiala celui care n-a înteles si caruia îi e frica sa **nu** descopere ca **ar fi trebuit sau ar fi putut** totusi sa înțeleaga. Ce sa înțeleaga, **Aristide**, ce e **de înteles aici?**

- Asta nu stiu, zise **Aristide**. **Presupun ca e ceva de înteles si ca nimeni nu** înțelege, altfel nu s-ar perinda ei primarii câte sase pe **an**.

Nu vroia sa-i spuna sau poate **nu stia nici el**, însa cuvântul *perinda* arata ca observase totusi acest **fenomen si ca se gândise la el, deci ceva tot stia**.

- Tata, deschide usa, se **auzi din tinda glasul unei fete, si sari Dan si-i**

deschise.

78

Maica-sa venea din urma cu farfurii si cu pui fripti si fata se întoarce si aduse sticle de vin, pahare si furculite. Pe urma iesira amândoua.

- Ia hai sa luam ceva, zise Aristide, si traseră toti scaune de pe lângă peretii albi, încarcati de jur-împrejur până la brâu de velinte batute în cuie nevazute si se asezara. De ce plecasi, Lenuto, zise Aristide tare, ia treci încoace si bea si tu un pahar de vin.

- Pai noi am luat în tinda, zise atunci fata reaparând în odaie cu cozile ei negre si groase pe spinare.

Ramase în picioare lângă taica-sau, puse mâna pe un pui, îl rupse în doua, apoi îl rupse iar si începu sa manânce împreuna cu ceilalti, desi zisese ca luase în tinda. De ce o chemase Aristide numai pe ea si nu si pe maica-sa? Nastase, frate-sau, mânca cu pofta, dar parca si cu sila pentru pofta pe care o simtea, sau poate ramasese cu dispretul dinainte în sine, când spusese frate-sau ca se gaseste ce vrei, chiar sa-l omori pe tac-tau.

- Toarna, ma, tu un pahar de vin, spuse el lui fiu-sau Dan, ca si când numai în el ar mai fi avut încredere, dupa care își lua seama si adauga: toarna la toata lumea.

Isosica mânca la fel cum fuma, îndelung si pe gânduri, mesteca atât de minutios, ca în cele din urma te puteai întreba daca mai avea ce înghiti; înghitea totusi, cu pregatiri care faceau ca falcile lui sa se miste foarte vizibil în sens diferit, una spre urechea dreapta si cealalta spre urechea stânga; când se uneau egal, mestecatul se

oprea si gâtul lui Isosica se îndoia înainte ca la cocosi. Se vedea ca îi placea, arata si el mirat de cât de buni pot fi niste pui de gaina cruzi, cu mujdei si pâine calda din test, îi mâneai întregi, cu oasele lor cu tot.

- Eu m-asteptafn ca Moromete, zise Aristide punând mâna pe pahar. Hai sa bem!

Nu-l ridica însa sa-l ciocneasca, fiindca nici ceilalti nu pusesera mâinile pe pahare, aveau gurile pline. Apoi ciocnira si dusera paharele sub nas si dadura fiecare, pe rând, si cu o îndoire înceata, de parca s-ar fi uitat buimaciti în tavan, capetele pe spate. Unii chiar clantanira dintii pe pahar si nu-si revenira din uimire si trecu multa vreme pâna își adusera iar aminte de mâncare.

- Ma, bun mai e vinu asta, unchiule, zise Dan coplesit. Ziceam anul trecut ca s-au stârpit aracii aia si n-o sa mai culegi matale nimic de sub ei.

- Pai de ce am ginere agronom? zise Aristide cu o expresie rece de triumf.

- îți vine sa înghiti si paharul, zise Nae Cismaru, uitându-se la pahar cu frica parca, drept care ezitând, mâna lui se întinse si îl puse pe masa la distanta, ca sa nu mai aiba de-a face cu el.

79

Numai lui Nastase nu-i era gândul la gustul vinului.

- Te-asteptai ca Moromete, ce? zise el.

- Sa faca ceva, raspunse Aristide.

- Ce sa faca? murmura Nastase cu o iritare ascunsa si posomorâta. Aristide însa nu era atent la starea fratelui sau si se vedea limpede ca

nu-i spusese nici lui la ce se asteptase el de fapt din partea lui Moromete. Umplu din nou paharele si rosti:

- Hai noroc! si dupa ce baura iar, continua: M-asteptam ca Moromete sa se dea de partea notarului cum a facut lipoveanul de Fântâna, când colo, i-a luat-o fi-sau înainte! N-am nimic cu fi-sau, e baiat cu carte si daca n-ar fi venit vremurile astea, îl luam cu mine... Asa, s-a dus la comunisti. Treaba lui! Dar nici sa ajunga comuna pe mâna lui Ouabei! Fiindca Niculae al lui Moromete am auzit ca spunea notarul ca o sa plece la o scoala unde o sa-l trimeata partidul lor, poate sa-l trimeata, sunt

la putere, si eu as fi facut la fel în locul lor, si mi-as fi facut om pe care ma bazez, dar pe Ouabei poate sa-l trimeata oriunde vrei si tot Ouabei ramâne si o sa mi-l trimeata tot îndarat în sat, sa fie el primar! El si cu nenorocitu ala de Mantarosie si care s-or mai ivi... D-aia trebuie sa vedem ce-i facem! Moromete primar, n-am nimic de zis, sau Nae Cismaru, dar uite ca pe alde Nae s-au si repezit sa-l dea jos, nici n-a apucat bine sa se iscaleasca dedesubt, si i-au si luat tocul din mâna.

- Asa e, ma, exclama Nae Cismaru uluit, taman vream si eu sa ma iscalesc sub un act si tineam tocu în mâna si îl vaz pe ala ca întinde mâna si mi-l ia, asa usurel, din mâna, ca la copii: lasa asta, zice, sa nu obosesti, sa te-apuce durerea de cap!

- Chiar asa ti-a zis? întreba Aristide si în ochii lui mijira lumini ironice. îi era mila de tine?

- Da, ma, îl apucase mila de mine, auzi! Moromete zice: ma Nae, unii tot se cheama ca au fost primari, exista acolo la arhiva lui Oprescu iscaliturile lor negru pe alb, dar tu cu ce poti sa subtii ca ai fost, din moment ce semnatura ta nu figureaza la dosar?

Aristide începu sa râda, gineri-sau însa, desi ramasese tot timpul grav si atent, auzind ceea ce povestise Nae Cismaru, deveni si mai serios.

- Ma mir, zise el, ca notarul nu si-a îndreptat privirile si spre Moromete si atrase doar pe fi-sau. si cum zisesi si dumneata, tata socrule, fi-sau e baiat cu carte, dar pe urma domnul notar îl primi în birou pe alde Ouabei.

- Acum si-au facut si un sediu, zise Aristide, au pus mâna pe pravalia aia parasita a lui Ionel, le-a dat-o Ciocota, în calitatea lui de primar, si au scris pe deasupra, *P.C.R. Silistea-Gumesti*. Spunea asta al lui Jugravu ca cica l-ar fi întrebat cineva pe Ciocota "Pai bine, domn primar, daca se întoarce Ionel si va da afara?" "Ordin de rechizitie precum ca susnumitul

80

nu mai locuieste de mult în Silistea-Gumesti", a raspuns Ciocota. "Nu mai locuieste, dar e a lui!" "A lui o fi, zice, dar am rechizitionat-o noi!" îl învăta bine notarul, zise Aristide cu admiratie. Pâna pleaca, fiindca am auzit ca pleaca si el. Iar voi, cu partidul vostru social-democrat, se adresa el ginerelui, o sa va dedati si voi cu comunistii, fiindca n-o sa aveti încotro, asa spunea domnul Tache Maracineanu, fost prefect, m-am întâlnit ieri cu el pe la gara si ne-am dus pe la Balaci, pe la Slavescu. Tot asa zicea si el: am intrat în zona limitrofa, regele nu mai semneaza

decretele constitutionale, iar ministrii liberali din guvern n-or sa mai stea nici ei mult.

- Dar de ce? zise ginerele lui Aristide potrivit, dar si nelinistit, atins de banuiala ca împotrivirea lui s-ar putea sa nu-i mai ajute Ia nimic din moment ce întâmplarea sau fatalitatea a si hotarât dinainte pentru el. Nu înțeleg, zise el mai departe, fara sa tresara la ideea ca regele va fi înlaturat, ce zona limitrofa?

Asta era, nu vedea care era legatura între zona aceea limitrofa, soarta regelui si a întregului sau sistem legat de monarhie, cu soarta partidului sau social-democrat. Nu înțelegea sa fie împins pe acelasi drum cu cei legati de monarhie si îi spuse lui Aristide ca nici nu credea, din moment ce social-democratia urmarea, asa cum stia toata lumea, acelasi tel ca si comunistii, cu deosebirea ca ei, socialistii, preconizau alte mijloace.

- Socialismul e salvarea omenirii, zise el patetic, restul sunt chestiuni în litigiu, discutam, guvernăm pe rând si vedem care realizeaza mai bine acest tel.

- O sa guvernati voi la rând alta data, dar nu acuma, raspunse Aristide cu o ironie atroce. si adauga: faceti politica strutului (expresia asta o auzise probabil tot de la acel fost prefect, Tache Maracineanu, sau chiar de la fostul pretor al plasii, Ilie Slavescu, cu care era prieten), credeti ca daca nu va uitati voi la zona limitrofa, nici zona limitrofa nu se uita la voi. Asta va priveste, dar eu sunt obligat sa nu las satul în parasire, si sa astept sa-l salveze socialismul vostru.

- si oe vrei sa faci? zise ginerele nedumerit.

- Aici e toata chestia. De-aia v-am si chemat, raspunse Aristide. Asta cu sediul e un fleac, n-o sa aiba ei sediu în Silistea-Gumesti, nu e asa, Isosica?

Isosica nu raspunse nimic, tocmai termina de ros un ciortan si s-ar fi zis ca acum o sa raspunda, dar parca nici nu auzi ca despre el era vorba si lua din farfurie alt ciortan.

- Toata chestia e sa te retragi la timp, asta în ce va priveste pe voi, relua Aristide adresându-se mai departe ginerelei. Dar asta e, ca n-ai cum sa te retragi... Povestea domnul Maracineanu ca prin 1944, când au început

rusii sa-i împingă pe nemți înapoi, maresalul Antonescu era pe linia frontului și primește o telegramă de la Hitler să vie urgent la Berlin să discute cu el situația militară. Antonescu se urcă în avion, dar la aerodrom îi spune serviciul meteorologic că în aer e furtună mare la o oră de mers cu avionul și că e pericol să cada. Cât ține furtuna? întrebă Antonescu. Nu știu, zice aia. Ei, dacă nu știți, eu dau ordin de plecare, zise Antonescu și pilotul n-a avut încotro și a trebuit să execute. și nu era numai Antonescu singur, a trebuit să se urce în avion cu el și statul major și alții care mai erau de la guvern. Chestia asta, zicea domnul Tache, i-a povestit-o cineva care era prieten cu medicul personal al lui Antonescu care era și el în avion. N-au mers ei nici un ceas și așa era, cum a zis serviciul meteorologic, au intrat în furtună și avionul a început să-i răstoarne pe toți când în gât, când în cur. I-a învalmasit pe toți, abia au scapat, se mirau și piloții pe urmă... Ei, când au ieșit din furtună, toți prapaditi, galbeni la față, le-a venit inima la loc și arătau și ei mai veseli, au început să-și dreagă hainele și cravetele... și Antonescu odată se uita la ei și le zice: "Ei, ce râdeți, vă pare bine că ați scapat?... Ce vă pare așa bine? Dacă muream nu era mai bine? Am fi fost plânsi de toată lumea, ziarele ar fi fost pline de doliu, ni s-ar fi făcut funeralii naționale... Am fi fost niște bărbați de stat care am guvernat țara într-un moment al ei greu (când toți au fugit și s-au ferit) și care am căzut la datorie ca niște eroi. Dar așa?! O să pierdem războiul și cine știe... O să mai avem noi parte de onorurile pe care le-am fi avut acum? Așa că degeaba râdeți, mai bine ați plânge!"

- Om destept, zise Nastase parca mai înviorat în scârba aceea a lui care nu-l parasea. Așa s-a și întâmplat, cum a zis el, i-a judecat pe toți că pe niște trădători, avea dreptate!

- Asta ziceam și eu, relua Aristide, dar omul nu vrea să creadă, zice că n-o fi chiar așa cum își închipuie el.

- Nu cred eu că Franța și Anglia... zise inginerul agronom.

Dar nu-și duse gândul până la cap, se opri și-și arătă în chip mai elocvent brațele desfăcute.

- Ce? insistă atunci Aristide.

- Ca n-or să intervină ei în zona asta limitrofă, zise agronomul.

- Ce vorbești tu, mă Petrica, zise atunci Nastase clatinând din cap, sceptic, aici are dreptate Aristide, nu există ajutor de nicaieri când vin vremuri din astea! A sarit

cineva sa-l ajute pe Frantuz când intra Neamtul peste el si când ne lua si noua o parte din Ardeal de-o dete Ungurului? Ia adu-ti aminte!

Se lasa o tacere, fiindca toti care erau acolo își aduceau bine aminte. Era pe la sfârșitul verii lui '40 si citisera în ziare ca Hitler a dictat ruperea unei parti din trupul tarii si cum ministrul nostru de Externe, vazând harta,

a lesinat. în aceeasi zi Toderici a pus sa sune goarna si în ziua urmatoare s-a adunat lumea la scoala. Copiii recitau poezii și când unul a început sa spuna cu glasul lui nevinovat, Clujule, Clujule, multi au început sa plânga. Nimeni nu înțelegea de ce tara nu intra atunci în razboi sa-si apere pamântul. Era tocmai ceea ce vroia sa spuna acum Nastase, ca ramasesem adica singuri din toate partile, în fata neamtului.

- N-a sarit nimeni, continua el, din contra si daca nu întorceam noi armele în 44 si nu luptam, cine stie ce-ar mai fi fost... Anglia si Franta abia daca sunt în stare sa-si apere zonele lor limitrofe, dar sa mai aiba grija de-ale altora.

- De ce, zise agronomul, uite, în Grecia s-a oprit zona limitrofa! Daca nu era Anglia acolo, nu se oprea.

- Asta asa e, zise Aristide, dar daca mai traia paralyticul ala de Roosevelt trecea si peste Grecia.

- De ce? zise inginerul agronom. Nu vad legatura.

Aristide nu raspunse, se uita însa cu o privire trufasa peste toti cei adunati, ca sa se vada înca o data ca puterea lui asupra altora nu tinea de avere, ci de ceea ce avea în cap; iata, gineri-sau, om cu carte, declara singur ca nu înțelegea, în timp ce el, Aristide, de unde de neunde, înțelegea perfect. si ca dovada ca era asa, iata ca n-avea sa-i spuna care era legatura între Roosevelt si zona limitrofa; numai prostii se grabesc sa se arate ca sunt destepti.

- Nu ma doare pe mine capul de Grecia, zise el râzând ca de ceva demn de dispret. Pe mine ma doare ce facem aici cu Ouabei!

si zicând acestea batu insistent cu dosul palmei într-un anumit punct al mesei, ca si când Ouabei s-ar fi aflat chiar acolo pitit dedesubt si ei nu vroiau sa creada. în acea clipa se auzi o bataie afara în oblonul ferestrei. Aristide nu se mira. Se întoarse spre fi-sa si-i spuse sa se duca pâna afara si sa vada cine era.

XVII

- Fiindca pe mine nu ma intereseaza sa conduc numai eu comuna, continua el dupa ce fata iese, am fost primar zece ani, a venit razboiul, am scapat pe multi de rechizitie si de front, n-am nici o pretentie! Când se termina razboiul si veni ordinul cu animalele de captura, sa le dam rusilor îndarat, i-am bagat în ma-sa pe-aia cu comisia lor de armistitiu, sa se duca la domnul general cutare sau la domnul mosier cutare (care i-a trimes fi-sau maior sau colonel cai si vaci de captura), nu sa-i ia tot vaduvei vaca din batatura, ca n-are barbat s-o apere. Sa spuie domnul Terente,

83

baga-l-as în ma-sa si pe-asta, care veni primar dupa mine când se termina razboiul, cum era gata sa semneze ca un bou lista cu care venise niste hoti de pe la plasa. Țugurlan, care a fost si el primar o zi ca si tine, Nae, i-a dat afara din primarie... Terente, care a fost numit în locul lui, nu! Zicea ca e comunist domnul Terente, dar prima lui iscalitura de primar "comunist" era s-o puna pe vacile unor nenorociti. Baga de seama, domnule Terente, îi zic, ca o sa raspunzi de ce iscalesti... Ce e, ma, ce cauti aici? se întrerupse Aristide vazând ca pe usa fata lasase sa intre cineva.

Era un flacau cu o caciula mare cât o banita pe cap si cu o dulama cu guler de oaie tot asa, desi toamna abia începuse si noptile erau înca dulci.

- Ce te-ai încotosmanit asa?
- Nea Aristide, zise flacaul cu îndoiala, vazând atata lume adunata acolo...
- Zi-i, ba, da-i drumul, ce s-a întâmplat? aproba totusi Aristide.
- Au vrut unii sa sparga sediul partidului comunist.
- Ei, si?f
- I-au gasit acolo pe-al lui Gogonaru, pe Mantarosie si pe Ouabei, cu felinarul aprins. si asta, Ouabei, le-a strigat, ba, zice, eu stiu cine sunteti, ne-a spus tot unul dintre voi, ma, a venit azi un baiat la primarie si i-a spus pe toti notarului. Dati de dracu, daca nu va vedeti de treaba.
- si? întreba Aristide.

Flacaul rânji ca un tâmpit si apoi dadu din umeri, dar nu fiindca îi ardea sa dea din umeri, si era el atât de nepasator pe cât vroia sa para; era mai degraba speriat de ceva.

- Vreai sa spui, se dumiri Aristide ajutându-l, ca aia care venisera sa sparga sediul fu fugit...

- S-au dus dracu'! exclama si flacaul venindu-i deodata inima la loc.

- Bine, ma, Pataleata, bine ca mi-ai spus si mie, sa stiu si eu! Ia bea si tu ici un pahar de vin si du-te si-ti vezi de treaba.

si îi turna unul plin, pe-al sau, si i-l întinse flacaului.

- Tu de unde vii? îl mai întreba, ca sa zica ceva.

- Eu sunt de garda în noaptea asta cu alde Marin al Mariei lui Usturoi.

- Bine, zise Aristide, da-l peste cap si vezi-ti de garda ta.

Dupa plecarea flacaului, Aristide îi ceru fetei un pahar curat si îi porunci sa-i spuna maica-sii sa stea afara pe pridvor sa aiba grija sa n-asculte cineva la geam.

- Iar tu du-te în pravalie, si adu-mi mapa cu hârtii si un creion chimic... Isosica, zise apoi Aristide în timp ce umplea iar paharele, cu începere de-aici înainte ma înjuri prin sat si spui ca sunt asa si pe dincolo. Fiindca zise el, adresându-se la toti, trebuie sa ne gândim la niste insi pe care sa-i

84

vapsim comunisti, sa[^]i alegem noi sa intre în partid, fiindca nu putem sa lasam comuna sa ajunga pe mâna astora. De-aia v-am chemat! Fiindca pâna vine Anglia si America sa faca si sa dreaga, noi stam aici în zona limitrofa si o sa puna mâna pe sat drojdia de dedesubt, nu e de glumit, înțelegeti? Tu înțelegi, ma, Isosica?

Adica de ceilalti nu se îndoia, fiindca erau toti rudele lui, iar Nae Cismaru era un om cu mintea coapta si sigur ca înțelegea, dar el, Isosica?

- înțeleg, zise Isosica dupa ce lasa sa se scurga clipe lungi, învaluit în fum de tutun si dus parca pe gânduri de greutatea întrebării.

Fata tocmai se întorcea de-afara.

- Era cineva? zise Aristide.

- N-am vazut pe nimeni.

- Spune-i ma-tii sa stea pitita în pridvor, repeta el. Eu n-am nimic contra comunistilor, daca vor sa guverneze... si noi am guvernat, continua Aristide. Dar ei în loc sa stea de vorba cu oamenii care sunt ceva în comuna asta, nu zic sa stea de vorba cu noi, ca n-am pretentia, dar sunt atâtia insi care nu ti-e rusine sa le zici dom' primar, si sa-ti scoti chiar caciuca înaintea lor fiindca unii sunt batrâni si chiar si parintele are pentru ei cea mai mare consideratie... Dar cum sa-ti scoti caciuca în fata lui Ouabei? N-am nimic cu el, sa-si vada de cobilita lui, dar sa nu intre el în primarie cu ea si sa aiba si pretentia ca merita. Asta e chestiunea!

Pe masa nu mai ramasese nimic, nici farâmituri de pâine si nici macar urma de oase, totul fusese mâncat si fata scutura si lua farfuriile si tacâmurile (de care de altfel nu se servise nimeni). Mai aduse însa sticle de vin, de aceeasi culoare porfirie si turna ea în pahare, în timp ce tatal se stergea pe mâini cu un servet.

- Ia da-mi acuma tu linia aia de liniat, zise el.

si cu linia în mâna facu pe hârtie un tabel pe care scrise si apoi citi la toti cu glas tare, însa în mod consultativ. *Tabel nominal de locuitorii din comuna Silistea-Gumesti care se vor înscrie în Partidul Comunist...*

- E bine asa?

- E bine, aproba Nastase mai mult curios decât convins. si întreba: Adica ce vrei tu sa faci?!

Sub întrebare se ghicea totusi o îndoiala, fiindca ramasese în aer o neîncredere pricinuita de aparitia ciudata a flacaului îmbracat toamna cu dulama si caciuca de iarna. Cum era cu ceea ce zisese el atât de hotarât mai înainte ca n-or sa-si faca ei, comunistii, sediu în Silistea-Gumesti? Uite ca si-l faceau.

- E clar ce vreau sa fac, raspunse Aristide neturburat, cu atât mai mult cu cât se dovedeste ca au si început sa aiba si oamenii lor ascunsi, nu numai pe fata, cum vazurati si voi ce zicea baiatu-ala al lui Pataleata ca

s-a întâmplat chiar în seara asta cu sediul. Mai clar nici ca se mai poate! Aflam noi totul! Nu asta e important ca au pus ei o tabla pe pravalia lui Ionel. Ia scrie tu aici, Isosica. Numarul curent, numele si pronumele, comuna si judetul, ocupatia si p... ma-sii! Ai scris? Unul câte unul or sa se duca fiecare nevorbiti între ei si nestiuti, azi unul, poimâine altul si sa se înscrie în partidul comunist. Scrie, Isosica.

Isosica puse mâna pe creion si hârtie, dar finea tigarea în gura si când se apleca sa scrie se îneca cu fumul si începu sa tuseasca, se facu rosu ca sângele.

- Lapada dracu tigarea-aia, zise Aristide cu dispretul curat al celui care nu fuma. Scrie: 1. Cârçâdat I. Badea.

Se lasa o tacere. Isosica astepta cu creionul în aer. Ce se întâmpla acum? Ce era cu aceasta lista care devenea un fapt, o proba? Tacerea fu rupta de Nastase.

- Parca zisesi ca sa nu puna mâna pe sat drojdia de dedesubt.

- Da, dar nici sa intre cine vor ei, îi alegem, zise Aristide.

Vroia adica sa spuna ca atâti câti erau drojdie din cei care urmau sa fie alesi, ascultau de ei, de Aristide si cei care erau acolo.

- N-oi fi vrând, zise Aristide iar, sa bagam oameni care sa devina comunisti convinsi!

- Dar nici asa de-astia n-or sa primeasca, zise agronomul.

- Trebuie sa cautam numai de-aia care îi stim noi si o parte din sat, dar nu tot satul, zise Aristide. De-aia e bun Badea al lui Ilie Cârçâdat.

- Bine, zise Nastase. Ei, altul, mai zise el, cu un glas de parca ar fi fost cu neputinta sa se mai gaseasca unul ca ala care fusese pomenit.

- Pai spune tu acuma unul, zise Aristide. Ai scris, ma?

Isosica nu scrisese. Ramasese cu creionul în aer, nemiscat. Avea sa scrie, dar parca vroia sa se tina minte ca scrisul lui era pe hârtie, nu al lui Aristide sau al altuia. Se gândea: da, bine, avea sa scrie. Dar... si se apleca hotarât. înainte de a începe avu un gest de scolar sau de tâmplar, înmuie întâi vârful creionului în gura, apoi începu sa faca prima litera. Fiindca dedesubt nu era nimic, creionul gauri hârtia chiar în clipa când sa rotunjeasca prima litera a numelui Cârçâdat.

- Pune-i un caiet dedesubt, Lenuto, zise Aristide. Ei, Nastase! Pâna zici tu, ia trece-l, ma, acolo pe Neagu Postu.

- Da, zise Dan nu se stie de ce, asta e bun.

- Ăsta e un om blând, lucreaza la mine, când vorbești cu el trebuie sa spui de doua ori o vorba ca s-o înțeleaga, zise Aristide.

- Pai o vrea? se îndoii Dan.

- Daca îi spun eu, vrea, zise Aristide. Nu e prost, face el pe prostu, chestia asta cu spusul de doua ori se mai si preface. Ma, Neagule, îl întreb

86

eu într-o zi, e adevarat, ma, ce ti s-a întâmplat asta-primavara la deal? mi-a raspuns numaidecât, a râs: e adevarat, domnu Aristide, zice. si la te gândeai? zic. Ma gândeam si eu la multe, zice. Asa ca vezi, e foai bun...

- Da' ce-a patit la deal? zise Nae Cismaru care tot timpul fusese ochii pe toti, care cum deschidea gura se uita la el si asculta.

- N-a patit nimic, zise Aristide si privirea îi sticli de simpatie pent omul lui. Sta si el razimat în bâta, pe câmpul mare si pazea caii... si cu sta el asa nemiscat, cine stie cât o fi stat, s-a pomenit cu o barza pe ume A scos un urlet si a dat asa din mâini, s-a speriat si el, l-a luat barza dre pom... Scrie-l acolo, Isosica. Neagu Postu.

- Ăsta e numele lui adevarat? zise Isosica.

- Ăsta e!

- si ce sa faca asta la comunisti?! se mira Nastase.

- Sa nu faca ce i-o spune, zise Aristide.

- Pai îl da afara.

- Pâna îl da afara mai vedem noi, venim cu altii.

- Atunci, zise Nastase, trece-l si pe Nicu-Canel.

- Nicu-Canel, zise Aristide, da, dar asta e prea bun, nu e bun!

- Besleaga, zise Nastase.
- Besleaga, striga Nae Cismaru surprins, vecinul meu.
- Țsta e bun, zise Aristide, dar n-o s-o ia razna pe urma?
- Nu, zise Nastase, numai când bea, dar bea rar, asa ca... îl cuno eu, suntem prieteni de la scoala... Stam într-o banca. Scoate caciula înaint ta, are sapte copii, i-am dat pe iarna vreo zece saci de porumb împrumi
- E rau când bea, zise Aristide, asta-iarna când zici tu ca i-ai d sacii-aia de porumb a vândut el ce-avea în pod si trei zile si trei nopti baut uite aici la mine, nu vrea sa iasa afara la miezul moptii... Mi-e fri sa nu spuna la o betie ca noi l-am îndemnat si atunci nu e bine.
- Asa e, conveni Nastase si se scârbosi iar si nu mai zise nimic.
- Ma, Aristide, ce-ar fi sa vorbim cu Cornel? zise Nae Cismaru.
- Cine, ungurul? -Da.
- Foarte bun, zise Aristide. Omul nostru. si nu stie nimeni. Pe-asta îl adusese în sat Anghelina Neacsii lui Taraboanta, îl gasise

un târg, era mecanic de batoze si nu prea înțelegea bine româneste, d își facuse multi prieteni în sat. Cu Anghelina se certa în fiecare zi, dar se desparteau, batrâna, Neacsia lui Taraboanta, careia i se spunea, ninu nu stia de ce, Bibina, povestea ca dupa cearta îi apuca pe-amândoi, Con striga la ea, iesi afara, Taraboanto, si o dadea afara si înclua usa. Prieter lui cel mai bun era unul Calin Dogaru, tot un fel de lacatus-mecanic,

i

într-o zi ungurul a venit la el foarte nedumerit. "Ma, Caline, zice, An-ghelinul asta al meu striga la mine, ma, Stoica Mucedu... Cine pastele la mama al lui e Soica asta Mucedu?" "Un prost, ma,Cornele, cine sa fie, i-a raspuns Calin râzând", si atunci ungurul a zis, "Pai cum, ma Caline, eu sunt prost, ma Caline", si s-a dus peste Anghelina si a luat-o la bataie. Când o batea se auzeau tipetele muierii pâna afara din sat.

- Câți sunt, ma, ia citeste, zise Aristide. si dupa aceea adauga: Scrie acum la numarul curent care urmeaza pe Fane-Marin Bâznae.

Ramasera tacuti. Nae Cismaru zise:

- Cum, Aristide, nu stii? Pai asta e!

- Ce vorbesti? De când?

- De curând: asta si cu ai lui Ghice, fratii aia doi. Astia au fost si legionari, i-am vazut eu când au venit odata în sat, niste legionari de la Palamida, la un Craciun.

si Nae Cismaru le povesti la toti daca își mai aduc aminte cum au intrat atunci în lunile alea cât au stat ei la putere în sat, asa cam vreo zece insi în formatie de câte doi, erau si din Palamida si din Turnu, era printre ei unul cu piciorul drept rasucit si mai scurt decât celalalt. Era noroi si ninge, dar ei au început sa mearga prin mijlocul drumului si sa cânte, ca un pluton de soldati, tineau bine pasul si aveau voci puternice, învatasera bine cum sa cânte în mars. Au intrat pe soseaua mare, au strabatut satul de la un cap la altul, pe urma au pierit nu se stie unde.

- si? zise Aristide.

- si la coada lor, în spatele aluia schiop, era fane Marin Bâznae si Victor Balosu, si la coada astia doi ai lui Ghice.

- Nu stiam, zise Aristide. Mama lui de Bâznae. si acum s-a repezit la comunisti! Nu mi-a spus nimic, mai zise Aristide, si privirea lui avu o secunda o lucire îndârjita ca de otel. Mi-e dator cincizeci de mii de lei, i-am dat sa-si cumpere niste cai, zalog un pogon de pamânt, s-a rugat de mine cu caciula în mâna. Hm! vedem noi! Mama lui de Bâznae. Spuneti si voi altul.

Fiindca fusese vorba de Bâznae, lui Dan îi veni si lui în minte unul si îl numi, Țondrica Anton, si spuse ca ar putea sa fie bun. Era un prieten de-al lui, un baiat blând -, fiindca zisese Aristide ca astia sunt buni sa nu faca ce-o sa li se spuna. Țondrica, zise Dan, taman se însurase acum o sapatamâna, cu nunta, adica pe baza ca mireasa e fata mare si seara când lautarii l-au dus cu ea în odaie, blândetea lui l-a cam facut de râs.

- De ce? zise Aristide.

- Nu se auzea strigatul miresei dinauntru si taica-sau s-a înfuriat pe-afara, Antoane, zice, daca mai stai mult intru eu si pun mâna pe ea. Pâna la urma a iesit bine, a tipat mireasa, si Anton când a dat cu ochii de

88

tat-sau în tinda l-am auzit eu cum l-a înjurat; era galben de furie alde Anton, dar tat-sau a râs si nu s-a suparat de înjuratura în fata oamenilor, mai bine asa decât sa creada lumea ca fi-sau...

- Numai sa vrea asta, zise Nastase clatinând din cap, adica: e el blând, dar o sa vrea sa se bage?

- Vorbesti tu cu el, Dane, zise Aristide. Spune-i ca e nevoie. Hai noroc, hai sa mai bem.

Isosica lasa creionul jos si puse si el mâna pe pahar.

- Ma, zise Aristide, cu un glas ca de fier, hai noroc! Aveti grija sa nu vorbiti cu oricine, orice. Nu e gluma!

Paharele erau adunate în aer ca un buchet mare, asa de rubiniu era vinul în ele, la lumina alba a petromaxului care sfârâia nesimtit în perete. Apoi buchetul se rupse si dusera paharele sub nas.

- Asa, facu Aristide asezându-se la loc. Lenuto, mai adu vreo doua sticle din vinul asta, poate ni se mai face sete. Ce zici, Nastase?

- Sa mai aduca, se strâmba Nastase, ca si când pentru el totuna era daca bea vin sau apa.

Totusi parca se mai înseninase de când începusera cu lista: vedea parca o speranta clara.

- Mai departe, Isosica, spuse Aristide, ia trece-l tu acolo pe Ilie al Mariei lui Usturoi. Ce ziceti de-asta?

- E bun, se strâmba Nastase pufnind, parca ar fi vrut sa spuna: daca prin bun trebuie sa întelegem rau.

- De ce, surâse Aristide, Ilie al Mariei lui Usturoi lucreaza la mine la padure, baiat bun...

- Bun la ce? zise Nastase.

- Asa, bun sa fie vapsit comunist.

- Baga-l-as în ma-sa de nerod, de cine a gasit el sa-si bata joc..., zise Nastase.

Toti stiau despre ce era vorba. Unul de prin Cotocesti, de unde era si Nastase, avea o fata fara degete, bagase, când era mica, mâna sub test sa scoata pâinea (maica-sa tinea vatraiul si dadea niste oale la o parte) si atunci s-a rupt vârful testului, care nu se vedea ca se crapase si a cazut cu buza pe degetele fetitei, care a lesinat. A facut arsuri si a ramas numai cu podul palmelor, dar asta n-ar fi fost nimic, nu-i trecea sperietura nici când s-a facut mare si din pricina asta avea vointa slaba, tremura daca se rastea cineva la ea. si odata a trimis-o maica-sa dupa bureti în padure, ca nu avea ea degetele topite de tot si a dat peste ea asta al Mariei lui Usturoi. Nu era nimeni prin preajma si s-a rastit si el la ea si a pus-o pe urma jos... S-au pomenit cu ea ca a ramas însarcinata. Fata era si jumătate muta, si îi era frica numai de cel care se rastea la ea în prezent, încât nu

89

le-a fost greu la ai ei s-o faca sa spuna cine a fost. S-au dus cu seful de post peste baiat.

- Cum a scapat el atunci de nu l-au bagat la puscarie? întreba Nastase.

- A venit la mine si mi-a spus: domnu Aristide, toata viata o sa fac ce-o sa-mi zici, spune-i lui dom' sef sa nu ma ia la sectie sa ma bata. "Bine, ma, am zis, da' te-ai facut de râs, alta fata n-ai mai gasit si tu sa pui jos?" "Domnu Aristide, zice, n-am vrut, nu stiu cum s-a întâmplat..." "Bine, zic, du-te 'acasa si-ti vezi de treaba, da o declaratie ca nu e adevarat si pe baza de martori te lasa seful în pace, îi spun eu, dar înțelege-te si cu parintii fetei." S-a înțeles cu aia sa-i dea fetei, pe numele copilului, o juma' de pogon de pamânt si a scapat. Altfel intra la beci. ia mai pune, Dane, din vinu asta, ca mi s-a facut sete.

si Dan umplu paharele si ciocnira iar.

- Tu de ce tii, Vasile, paharul gol? zise Aristide adresându-se acelui nepot care nu scosese pâna acum nici un cuvânt.

- Nu, eu nu mai beau, zise Vasile ragusit de tacere.
- Ce, zise Aristide, nu te mai tin balamalele?
- Nu, am ametit, raspunse flacaul.
- Pai uite, stefan, de seama ta, parca nici n-ar fi pus picatura pe limba. Trufas, fiul cel mic al lui Nastase rãse încet, cu o semetie care se vedea

ca o împrumuta nu de la scârbitul de taica-sau, ci de la unchiu-sau Aristide. Afara, cocosii se pornira sa cânte întâia oara. Era miezul noptii.

- Isosica, ia du-te tu acuma pe-afara, zise Aristide, o fi adormit tata-ta Paraschiva în pridvor si o fi ascultând cineva la geam. Iesi tu întâi, Lenuto, si te uita si pe urma Isosica sa dea târcoale casei.

Fata deschise înainte usile si Isosica iese pe urma ei, întâi cea din tinda, apoi de la pridvor si pe urma de la gradinita. Mergea înaintea flacaului cu cozile pe umar si' la coltul dinspre drum al pridvorului se lipi de perete si-si rasuci, în tacere, capul si se uita spre banca. Paraschiva, era adevarat ce spusese Aristide, se întinsese în pridvor si se învelise cu cojocul, dormea de s-auzea din drum. Isosica se lipi si el de perete lângă fata si atunci ea se trase repede îndarat si se întoarse în casa. însemna ca vazuse pe cineva si se speriasa. Isosica se uita mai bine, se dadu jos în gradinita si iese sub acoperisul cârciumii. în spate, spre drum, se vedeau obloanele ferestrei odaii de unde iesise. Nici un fir de lumina nu se zarea pe sub ele. Dar nu era nimeni si nici nu putuse fi, chiar daca ar fi fost si-ar fi fugit, s-ar fi vazut, n-avea pe unde s-o ia ca sa se topeasca. Isosica ramase câtvã timp în mijlocul gradinitii, ca o umbra. Pe lângã el i se ridicau pâna la genunchi flori mari, cârciumãrese cu tija grãsa si zorele care se urcau peste toti stâlpzii casei lui Aristide, pâna la acoperis. Nu era absolut nimeni si cerul de miezul noptii era plin de lumina, cu toate ca luna lipsea, iar

90

satul, dupa ce fosiise la cântecul cocosilor, cazuse acum în tacere. O singura data se auzi de pe undeva de departe un suierat lung si gâlgâit, care se stinse si el si linistea recazu.

Pe la al doilea cântat al cocosilor terminara lista, si Aristide o lua si facu o copie dupa ea, pe care i-o dadu lui Isosica. Originalul cu scrisul lui Isosica ramase la el, la Aristide, si îl vârî în portofel. Pe aceste liste Isosica fusese si el trecut, desi el

spusese ca nu e nevoie, se tine el minte si fara lista, nu e nevoie sa se citeasca acolo ca sa-si aduca aminte cum îl cheama.

- He, he, he, răsese Aristide, he, he, he, auzi ce-a zis, baiat destept. Nu degeaba spune lumea ca e al meu, he, he, he... Mai destept decât fi-meu Tache, care nu stie decât sa guite si sa dea cu pumnii în oameni la moara.

Cu toate ca trecusera aproape zece ani si în rastimp se rostogolise peste toti un razboi, Aristide nu uita nici acum istoria din anul acela, cu bataia lui Tache la moara. Țugurlan se întorsese de la puscarie dupa câteva luni: Aristide platise un avocat sa-i faca recurs dupa ce se împacase cu el tot prin intermediul avocatului, iar unii tot îl mai înjurau pe Aristide ca nu trebuia el, pentru fi-sau Tache, sa-l puna pe domnul Florica sa-i faca lui Țugurlan proces. Numai putini stiau - si îi dadeau dreptate - ca nu din pricina lui fi-sau Tache nu-l iertase el de la bun început pe Țugurlan, ci pentru ca ala sarise la el în fata primariei si îl daduse cu ceafa de perete si îi crapase pielea capului. "De ce, întreba Aristide când venea vorba despre asta si cineva îi spunea ca n-a facut bine ce-a facut, de ce sa sara la mine? Ca nu-i facusem nimic, pusesem doar jandarmul să-l ia si sa-i dea câteva de ochii lumii, ca nu mi-era mie ca îl umpluse pe Tache al meu de bors, si Tache mai da în unii si eu i-am spus mereu sa se astâmpere, ca o s-o pateasca într-o zi. Dar el a sarit atunci la mine, mi-a înfipt mâna în beregati si a început sa ma înjure. De ce? îi facusem ceva? Nici nu ma gândeam sa-l bag la puscarie, m-ati vazut voi vreodata ca am bagat pe cineva la puscarie? Din contra i-am scapat pe toti care au venit la mine si m-au rugat..."

Aici asa era, si faptul ca întorcându-se de la închisoare Țugurlan nu-l amenintase si nu-i facuse nimic lui Aristide arata ca într-adevar cei doi, chiar daca nu se împacaseră în fundul sufletului, încercau sa se uite unul pe altul ca si când n-ar fi fost nimic între ei...

XVIII

Amintirea preotului plecat se sterse însa curând din sufletul Catrinei si ura ei împotriva lui Moromete iesi iar la suprafata. Drumul pe care apucase Niculae nu-i placea si îl învinuia de acest lucru pe taica-sau, daca

91

nu s-ar fi dus în anul acela la Bucuresti... si întâmplarea de atunci, dupa ce statuse atâta ani la întuneric, izbucni iar la lumina cu o forta sporifâ. Vrând sa se apere, Moromete se prefacu ca nu înțelege legatura si spuse ca de ce, drumul era foarte

bun, se spunea înainte ca daca vin comunistii la cârma tarii o sa manânce lumea. Uite ca au venit si...

într-o zi însa Niculae se întoarse în sat si dezmenti aceasta parere naiva a tatalui sau. Iata ce se întâmpla...

Sunase Baragan cu goarna sa se strânga lumea la primarie ca are iar notarul nu stiu ce sa le spuna. (Nu plecase încă din sat acest notar.) Moromete, ca de obicei, nu se duse, desi Baragan, trecând prin dreptul portii lui, îi spusese cu glasul lui spart, pe lângă care al lui Dumitru lui Nae parea cu totul obisnuit, ca al oricarui om, iar al oricarui om parea o soapta pipernicita:

- Du-te, ba, Moromete, pe la primarie, ca a venit alde fi-tau sa tina un discurs!
- si ce, ba, Baragane, raspunse Moromete din curte, fara mine nu poate sa-l tina?
- Ordin de la notar sa se strânga toata lumea, zise Baragan fara sa fi auzit, caci forta glasului lui si a goarnei în care sufla micsora pesemne atât de mult taria vorbelor altora, încât urechea lui nu le mai prindea întelesul.

Drept care Moromete îl înjura din curte cu admiratie si pe el si pe notar fara teama ca Baragan l-ar putea auzi. într-adevar, de când plecase, nimeni nu-l mai vazuse pe Niculae prin sat, dar nu numai pentru asta lumea se aduna la primarie în numar mare. Erau, de la o vreme, din ce în ce mai atenti cu acesti trimisi fiindca unora începuse sa nu le placa deloc ce faceau altii si altora nu le placea câtusi de putin ce faceau unii. Partidul comunist avea el sediu aici si mai erau si alte partide cu fel de fel de denumiri în care se înscriau multi, dar adevaratele partide de dinainte de razboi nu mai erau si nu prea înțelegeau unii cum se întâmplase acest lucru. Mai mult chiar, nu înțelegeau nici cum vechii taranisti si liberali stateau cu mâinile în sân si se uitau la valul care îi îneca fara sa faca nimic... Aristide, nu se stie de ce, își vânduse moara si își cumparase un restaurant la Bucuresti, se lasase de politica, nu mai stia nimeni ce e cu el... Trebuiau deci ascultati cu grija mare acesti tineri ca alde Niculae asta, fiindca trebuia descifrat totul mai dinainte, pentru a preîntâmpina pregatiti raul, sau, daca va fi cumva cazul, de lilat parte cât mai mult la eventualul bine, cum facusera cu mosioara Episcopiei, care e drept ca abia le ajunsese pe-o masea, dar oricum fusese si asta ceva... Numai un prost ar sta acasa linistit, dupa un razboi în care Neamtul a încercat sa dea si pâna la urma a mâncat bataie de la Rus si când un comunist vine aici înaintea ta si zice:

puteti sa luati pamântul care mai e al vreunui mosier, si pamântul sa fie luat si sa nu vie nimeni, nici armata si nici jandarmii sa te împiedice. Poti afla multe de la un baiat cu cas la gura, daca ai putina minte, si poti ghici din vorbele lui, cu mult înainte, la ce te mai poti astepta în viitor. Asa ca venisera în numar mare, în camasi si izmene, unii desculți si altii încaltati si cu chimire sau brâie rosii cu o simpla curea peste ele, cu palarii care fusesera odata negre, unii cu bastoane cu goga la cap, solemni, altii mititei, slabi si cu o licarire atât de mica de speranta în luminile ochilor încât semana mai degraba a disperare, si stateau toti împrastiati în fata acelui baiat, fiecai-e având aerul ca s-a oprit aici ca din întâmplare si ca nu va asculta mult si își va continua drumul spre treburile lui care poate ca nu pareau unora asa de importante cum erau cele de genul celor de fata, dar erau în orice caz mai stabile si mai durabile, pentru ca fara ele nimeni, de nicaieri, nu putea trai... si atunci sigur ca n-aveau sa piarda aci decât câteva minute, sa mai vada si ei cine ar putea crede ca îi poate învăta pe ei ceva, afara doar cum sa-i traga pe sfoara, sa le ia produsele si vitele daca s-ar putea, pe nimic: dar de stat sa auda ce e, or sa stea! Iar locul era acelasi de aproape o suta de ani, cam de când se ridicasera, asa cum aratau acum, biserica, scoala si primaria, aceste trei puncte de sprijin ale satului, toate trei având pamântul foarte batatorit la intrare, biserica si scoala mai mult, fiindca aveau curte, primaria însa n-avea decât una mica în care era tinuta sareta primarului si un obor necesar închiderii vitelor contraveniente sau sechestrate pentru impozite, încât adunarile de la primarie aveau loc chiar în mijlocul drumului, cele mai scurte bineînțelese, cum era cea de fata, cu un caracter oficial sau semioficial, cele electorale sau culturale fiind înghesuite tot la scoala.

Niculae începu sa vorbeasca si unii plecara aproape imediat, lamuriti: baiatul vorbea ca si notarul, doar poate cu mai multa patima, ca au facut reforma agrara (ce reforma? care reforma?), ca au rasturnat dictatura fascista si altele de acelasi gen. Cei mai multi însa ramasera fiindca nu era deloc limpede unde vroia el sa ajunga, si nu trecu mult si aflara ce era: cu toate ocolisurile pe care le facu vorbitorul, el nu putu sa-i faca sa nu priceapa ca nu era la mijloc nici o neînțelegere care în cazul de fata ar fi putut îndulci lucrurile. Dincolo de frazele lui acaparatoare reiesea ca partidul comunist considera ca nu era deloc bine ce se petrecea aici prin satele astea cu moldovenii goniti de seceta, ratacind si dându-si haina din spinare pentru o bucata de pâine. si nu numai ca considera, spuse baiatul, dar chiar se opune si face apel la toti sa se prezinte si sa vânda la pretul oficial cerealele destinate acestor oameni batuti de soarta, la centrele ce se vor forma în acest scop si ca sa se gândeasca fiecare ce-ar fi daca lucrurile ar sta invers si ar fi ei în locul moldovenilor si moldovenii

în locul lor? Vorbea bine si daca n-ar fi vorbit exact despre ceea ce vorbea, multi s-ar fi minunat, dupa cum chiar se întâmpla, dar acestia fiindca nu înțelegeau sau nu se considereau practic în cauza, fiindca nu le prisosea nimic, abia le ajungea lor din cât facusera. Dar nu erau numai dintre astia adunati acolo.

în acest timp aparuse pe dealul care urca cu zece cincisprezece metri satul mai sus, si la poalele caruia se afla primaria, un car cu boi. în el statea un flacau si el intra linistit în multime, silind toata lumea sa se desfacă si sa-i lase drumul liber. Un om mai în vârstă, adica cu o experienta oarecare în ceea ce priveste autoritatile, ar fi înțeles ce era acolo si ar fi ocolit din vreme pe o ulita dosnica.

- Treci, ma, si tu cu boii mai repede, zise seful postului de jandarmi, unul nou, cel vechi, caruia îi luase Tugurlan pusca, iesise la pensie si plecase din sat.

Parea în trecere pe-acolo, dar nu era, avea si el ordinele lui, însa nu prea hotarâte, cum învățase el înainte. Ce era asta? O întrunire legala sau una particulara? si contra cui se apara aici ordinea, în caz de dezordine, contra taranilor, sau a baiatului ala care nici nu se legitimase? încât el se adresase celui cu boii cu îndoiala si pe chip si în glas, care de altfel tot nu înțelesese, zdroncanitul carutei, boii uriasi din fata sa si vederea simpla a multimii fiind de ajuns pentru înțelegerea lui, ca adica toate acestea existau si mai mult decât atât ce mai putea fi? Oameni adunati acolo de pomana, care faceau totuna cu galbenul de miere al luminii soarelui, care batea din plin la ora aceea peste întreg pamântul.

O baba profita si ea de aceasta spartura facuta în multime de carul cu boi si trecu cu niste pui de gâsca, cu o expresie la fel de calatorita ca si a feciorului, desi ea mergea desculta pe jos... Iar seful postului de jandarmi se îndeparta si el, având aerul ca aceste întruniri civile erau totusi | perfect legale si nu-i inspirau nici un fel de nelinisti, fiindca era de fata notarul si asta însemna ca si el si primarul stiau ei ceva, altfel n-ar fi sunat cu goarna.

- Om vedea noi atunci ce-am face, ne-om descurca noi si fara tine, zise deodata, cu o voce sparta, unul dintre cei cu chimir. si se adresa apoi celorlalti: ia dati-l jos de-acolo pe baiatu-asta a lui Moromete. Alde tat-sau s-a procopsit chiar de dimineata cu o pereche de cizme noi pe un dublu de porumb si fi-sau ne face propaganda sa dam partidului comunist sa împarta el egal la toata lumea. Du-te, mai baiatule, si vezi-ti de treaba, nu veni tu aici sa ne înveti pe noi cum sa traim, oameni batrâni.

- Foarte rau ca si tata s-a luat dupa altii, fara sa-si dea seama ca cu o cizma nu te procopsesti, dar pe ala îl faci si mai nenorocit...

- Daca are cizme noi, nu e el asa de nenorocit, zise unul descult, având aerul ca nu s-ar da nici el în laturi pâna nu l-ar vedea pe acela cu totul

94

nenorocit, descult si fara camasa pe el, adica fara nimic de tot, sa-i mai ramâna doar sufletul, atunci poate ca nu i-ar mai lua nimic...

Câteva râsete aratara ca desi oamenii nu au fost câstigati de partea vorbitorului, totusi n-au fost îndepartati, li se mai putea vorbi înca, ceea ce tânarul activist si facu.

- Domnilor! racni atunci unul din ei, ca si când spusele oratorului ar fi ajuns la acea margine unde lucrurile, nemaiputând fi întinse mai departe, trebuiau oprite cu orice pret, permiteti-mi, domnilor!

si cum nimeni nu se grabi sa-i faca locul pe care si-l pretindea înaintând, începu sa si-l croiasca cu bastonul în mâna, dând pe unul si pe altul la o parte si oprindu-se în mijlocul adunarii. Era un ins cu fata trasa, ras complet si îmbracat într-un costum negru, cu palarie buna, pe care când scoase racnetul o dadu pe ceafa cu mâna în care tinea bastonul. Parea sa fie pravalias, functionar satesc, sau chiar învatator si chemarea sa i se permita sa vorbeasca o facu cu o voce cu prelungiri oratorice gâtuite, parca de nebun, pe care de altfel le si relua si le pastra tot timpul cât vorbi, producând asupra celor adunati, asa cum se dovedi, o adâncă turburare.

- Domnilor, zise el ridicând bastonul în aer si subliniind cuvintele zgomotos si agitat din tot trupul si mai ales cu pieptul si bratele cu care descria prin aer gesturi ca de prooroc care anunta venirea apocalipsului, astazi, domnilor, nu trebuie sa fii comunist. Trebuie sa fii... trebuie sa fii... anti-comunist!!!

Asta era tot ce avusese de spus si îi lucea în priviri o convingere holbata ca a spus ceva atât de important si hotarâtor încât dupa aceea nu mai era voie sa nu se mai întâmple o darâmare. si într-adevar horcaitul lui demential stârni îndata tumult si începura sa se auda glasuri care cu greu ar fi putut fi închipuite cu câteva clipe mai înainte. Parca erau zbierete de magari furiosi, loviti de strechie, sau latraturi de câini flocosi, întarâtati cu ciomagul de-a lungul gardurilor. N-or sa dea nimic, se auzeau glasurile lor urlate atât de tare ca se pierdeau în propria lor raguseala furioasa, nimic nu vor da, nici un bob, stiu ei ce fac, treaba lor, sunt stapâni pe târta si pe pamânturile lor, sa se duca în p... ma-sii toti aia care fac pe desteptii cu centrele lor de colectare cu tot. Sa nu îndrazneasca sa vie cineva sa le spuna lor ce au de facut, sa faca la ei acolo la oras, daca vor sa fie mai cu mot si sa le dea ei

moldovenilor sa manânce, si sa-i tina la ei, daca sunt asa destepti. Ce e asta, sa faca ei astfel de centre, cine le-a spus sa le faca, i-a rugat cineva? Pai daca nu i-a rugat nimeni, de ce se amesteca, de ce nu-si vad de treburile lor, cu politica lor? Au politica lor, au ajuns la putere, ce mai vor? Sa-si vada de partidul si de ce mai au ei acolo la oras, syndicatele-alea, si ce mai au... Taci ca se gasira milosii sa vina aici si sa faca ei pomana altora, dar nu din buzunarul lor. Uitasera

95

parca de Niculae, baiatul lui Moromete, si mai târziu, dezmeticindu-se, cei cu scaun la cap spusera ca daca au fost ei vinovati ca si-au pus mintea cu el, si el daca ar fi înteles în minutele alea ca tot ceea ce auzise nu i se spunea lui personal, ci celor care îl trimisesera si ca ei faceau asta acum fiindca își dadeau foarte bine seama ca nu mai au pe nimeni stapân, si ca si lui Aristide i se mai taiase nasul si nu vroiau sa vie altii noi peste ei nu s-ar fi întâmplat nimic, s-ar fi putut cel mult retrage din fata lor si sa se faca astfel ne vazut, lamurind, fara o înfruntare nelalocul ei, aceasta iesire a lor care "depasise marginile", era adevarat, dar începuse si lor sa le fie frica de ce se spunea, ca o sa li se ia pamântul si trebuiau sa se opuna acuma, cât mai aveau timp. Niculae însa se încorda ca un arc în fata lor, si deodata racni el însusi cu o voce parca plina de triumf:

- Ba o sa dati!

- N-o sa dam! urlara atunci si ei, cu ochii rosii si îngramadindu-se amenintatori si atâtati cum nu se mai poate.

- Ba o sa dati, striga si Niculae cu vocea ca o lama sclipitoare.

- N-o sa dam!

- Ba o sa dati!

Atunci ei se îmbulzira pe scari si pusera mâna pe el. îl traseră în jos de pe trepte, îl înghesura cu burtile lor revarsate peste chimir si începura sa-l loveasca. Individul în negru îl izbi cu bastonul în gât si numai o mâna ridicata în aer, care ea însasi vroia sa dea, feri capul baiatului de o noua lovitura de baston care poate ca l-ar fi dat gata. Statea mai departe între ei, înfipt ca o vergea, cu chipul ca piatra alba, cu privirea lucind si repetând din pricina surâsului care îi întepenise pe figura, prevestitor si sarcastic:

- Ba o sa dati! O sa dati!

- Uite ca dam! strigau ei înabusindu-l cu suflarea gurilor lor deschise, înghiontindu-l, împingându-l, plesnindu-l peste obraji, uite ca dam, sa te saturam, sa te înveti minte alta data sa mai vii în mijlocul nostru sa ne spui tu ce trebuie sa facem.

Sari notarul si îl trase din mijlocul lor, îl vârî în biroul lui si încuie usa cu cheia. Nu era însa nevoie, nimeni nu urca treptele primariei sa-l urmareasca, se potolira repede si o jumatate de ora mai târziu putu sa iasa si sa treaca chiar printre ei, fara sa-i mai faca nimic, pareau ca nici macar nu se uita la el, parca ar fi trecut nimeni printre grupurile lor dese si nemiscate.

- Sari, ma, Moromete, si du-te si apara-ti baiatul, strigase din drum Stan Moames, cu un glas de parca ar fi fost vorba nu de baiatul altuia, ci chiar de-al lui.

- Da' ce, ma Stane, l-am trimis eu acolo? raspunde Moromete înfuriat. Bine i-au facut, sa se învete si el alta data sa-si mai puna mintea cu toti

96

prostii. Vor ei sa schimbe lumea, ca n-o schimbara altii mai destepti, o s-o schimbe Marin al lui Radu Lungu cu Ouabei! Uita-te si tu la el fapta, vine în sat si nu da si el întâi pe-acasa, ca are si el o casa aici unde a copilarit si a învatat carte, i-o fi si lui dor de ei, de ma-sa si tat-sau...

Când daduse acest raspuns Moromete crezuse ca Stan Moames vruse adica sa spuna nu ca Niculae ar fi patit ceva la propriu, ci l-o fi încoltit cineva cu vorba, din astia coltosii fara nimic în cap care n-au alta treaba decât sa ia seama la ce spune un copil. Când însa auzi ce s-a întâmplat ^alerga acolo oprindu-se în drum pe la Parizianu, luându-l cu el, dar Niculae nu mai era de mult la primarie, iar cei adunati acolo aveau chipurile tacute si trase în jos si aratau acum ei însisi tristi si întunecati de pornirea care ' îi împinsese pâna acolo încât putin le lipsise sa nu devina niste ucigasi...

- Frumos va sta, ma, va muma în... de nenorociti, spuse Moromete rostogolindu-si ochii în fundul capului. si prosti sunt si astia, 'le muma în... si lor, ca va cheama pe voi sa va spuna cu frumosul, în loc sa puna parul pe voi sa va sature!

- Asta ai facut din copilul fau, striga Catrina fara crutare. Sa ajunga sa fie omorât de oameni, ca n-ai vrut tu, de dragul alora, sa-l mai lasi sa-si urmeze darul cu care l-a înzestrat Dumnezeu... Dar nu e nimic, ma duc eu si-i spun, ca el nici nu stie, si

sa nu te mai vada pe urma la fata câte zile ai avea... Te-aranjez eu pe tine, n-ai nici o grija...

într-adevar, nimeni nu putea s-o împiedice sa faca ceea ce spunea... Moromete arata îngrijorat... Asta ar fi fost cu adevarat o lovitura... Tacea, si chipul lui, care se tragea parca în jos, arata ca rezistenta lui slabea si ca îndura din ce în ce mai greu aceasta lupta în care mama dovedea dimpotriva din ce în ce mai multa putere. Nu se mai temea nici de plecările lui de-acasa, caci întoarcerile îi erau din ce în ce mai putin târzii si îl aduceau îndarat din ce în ce mai mult la fel cum plecase. Intr-o zi își rupse camasa de pe el si începu sa se vaite cu un glas plin de jale zicând ca mai bine ar veni o moarte sa-l ia si sa scape... si se puse la pat, nu se mai scula si nu mai vru sa manânce.

XIX

- Am simtit eu, zise atunci Catrina cu un glas înalt în care razbunarea se hranea acum cu nesat parca chiar din spinarea lui Moromete întors cu spatele spre usa. Ai intrat în anul mortii! Ma duc la ailalta în vale si o s-o iau cu mine si pe Ilinca, iar Tita s-o prind ca îi calca talpa pe-aici. Ca o sa mori si nu te-ai îndurat sa ne treci casa pe numele nostru, o sa aiba acum grija de tine Guica, o sa vie din smâncurile iadului sa-ti tie lumânarea.

97

si începu sa dea jos paturile si velintele de pe lada cea înflorata în care, dupa parerea lui Paraschiv, Nila si Achim, zaceau pe fund mamudele si icusari de aur din munca lor, scoase din ea hainele ei bune, se îmbraca cu ele, facu un pachet din altele si pleca lasând totul vraiste, sa se uite mai bine cel ce zacea la acest dezastru si sa vada si el cu ochii soarta pe care singur si-a pregatit-o. Venira fetele si aranjara totul la loc, se apropiara de tatal lor, îi pusera mâna pe umar, îl hâtânara: Tata, zisera, sa chemam un doctor, ce te doare?

- Nu ma doare nimic, raspunse el cu un glas stins si senin, de om care n-o mai duce mult si nici nu mai stie ce spune.

si în prima noapte când Catrina lipsi de-acasa el o întreba pe Ilinca în acelasi fel pierdut în nestiinta mintii în care cad, dupa cât se pare, toti cei carora li se apropie ceasul:

- Unde e ma-ta?

- La Alboaica, raspunse fata înfuriata.

- si tie nu ti-a spus sa te duci cu ea? se milogi subtire glasul stins al lui Morotnete.

Fata nu înțelese:

- Ce zici, tata?

- Tu nu te duci si tu dupa ea? Nu ti-a spus sa te duci?

- Ba mi-a spus, da' ce eu ma iau dupa capul ei?!

- Aoleo cum ma dor oasele, gângavi Moromete si cuvintele i se pierdura într-o tuse de mosneag prapadit care stii când începe, dar nu stii când se termina, ahî, ahî, poate s-o tina si pâna dimineata.

Îngrijorate, fetele se sfatuira între ele ce sa faca, fiindca le era frica de maica-sa... Cea mare, Tita, primise ea doua pogoane când se maritase, dar Catrina, prevazatoare, nu i le trecuse pe nume nici pâna acum si nu vroia sa se certe cu ea fiindca Niculae, plecând de-acasa, declarase ca el n-are nici-o pretentie la pamânt si deci puteau spera ca mama sa le mai dea câte-un pogon în folosinta, adica fiecareia câte trei, daca nu-i ieseau din vorba. Dar cum sa nu-i iasa din vorba fara sa se faca de râs în sat ca au avut dreptate cei trei când au fugit de-acasa si Guica, toata viata, ca sunt niste catele care le-au mâncat munca si averea allora si acum uite ca se adevereste, l-au lasat acolo sa moara singur? în acest timp Moromete zacea nemiscat în pat, îi crescuse barba mare si abia mai putea iesi pâna în gradina sprijinindu-se în ciomag si tinându-se de uluci. Tita si Ilinca se hotarâra sa faca asa: sa se duca peste mama lor la Alboaica si sa-i arate ca lumea abia astepta sa le vorbeasca de rau; ca daca pentru Tita nu mai e vorba de maritis, Ilinca e nemaritata si ajunge câti baieti i-a gonit pâna acum de la poarta, nu mai are chef sa i-l goneasca si pe-asta de-acum, mai bine se lipseste si de pamânt si de tot, îi spune baiatului ce fel de

mama are si daca el nu zice nimic si o ia si fara, se duce dupa el acolo la Ploiesti si îndarat s-o- mai vaza nu se mai întoarce niciodata.

Ilinca avea acum aproape douazeci si opt de ani si într-adevar viata ei de fata nu fusese usoara, din pricina mamei, care sarea cu gura pe ea de fiecare data când baiatul cu care era ea în vorba venea seara la poarta lor si fluiera s-o scoata din casa. I se facea rau mamei când auzea acest fluierat, si parca i se aprindeau flacari

de ura în ochi când se uita la ea și o vedea repezindu-se la oglinda să se dreaga înainte de a o zbughi pe usa: "Du-te la sant, îi spunea, să te întinzi în el ca Sora lui Ilie Pipa... Ca numai asta stii, și la Dumnezeu nu vreti să va gânditi!" "Da, răspuse în cele din urmă fata, scoasă din minti de îndarâtnicia smintită cu care maica-să i se punea înainte în prag și nu vroia să-o lase să iasă, parca tu mult te-ai gândit la Dumnezeu când ai fost fata. Dacă nu mă lasi în pace să stii că mă mărit ca Alboaică fără să te întreb și n-o să mă împac cu tine câte zile oi avea!" Dar mama nu se sperie și greu de spus dacă anii care trecuseră și nehotărârea fetei nu aveau ca prifina și persecuția aceasta a ei fără măsură, atârând-o pe fata neîncetat cu vorbe care nu o data o faceau să i se aprinda obrajii de rusine, sau să-o apuce plânsul și să tipe în gura mare: că o să fugă de-acasă cu primul care avea să-o ceară, sau să înceapă cu maica-să o luptă fără milă și întâmplă-se pe urmă ce să-o întâmplă, chiar dacă una din ele avea să intre în mormânt. Așa de tare ajunseseră să se urască. Avu însă noroc, baiatul pe care îl cunoscuse în ultima vreme, deși nu avea mai mulți ani decât ea, era un înțelept, cum se întâmplă nu o dată, și el nu fluiera seara la poarta ei, ci pur și simplu intra în casa și făcu acest lucru ziua, și zise "sarut-mâna" mamei și se purta nu se știe cum că ramaseră totți înmarmuriti: mama se potoli deodată ca un cazan în care ai fi varsat o caldare de apă rece, ura fetei se topi și ea, iar Moromete începu să discute cu acest strain că și când l-ar fi cunoscut de mult, deși el era de pe undeva din Ploiești, lucra la aviație, pe la magaziiile de scule... Fiindcă în apropierea gării, pe întinderea netedă a câmpiei se construise un aerodrom pentru avioanele astea noi care zburau ca glontul.

Amenințarea fetei celei mici își făcu efectul, și mama se întoarse acasă, dar nu trecu bine pragul că din pat se auzi o voce înabusită care nu mai avea de mult puterea să facă frică, dar al cărei gât pastrase totuși bine amintirea sunetului care făcea teama:

- Cine e?

- Eu sunt, zise mama sfidând, nu pentru tine am venit, pentru fata asta care se mărita, da' să nu te-astepti că o să murim de grijă ta.

- De ce să mori de grijă mea, zise Moromete distinct, ti-a cerut cineva să mori? Te-ai dus la ailanta în vale, de ce te-ai întors?

98

99

si spunând acestea se misca încet în pat, ca si când ar fi vrut sa sej culcuseasca mai bine si sa boleasca mai departe, fara sa-si arate fata'] barboasa.

- stiu, zise el, ca daca n-ar fi fetele astea nu mi-ai da nici o cana cuj apa. Asa ca...

Se facu tacere. Mama se dezbraca de hainele bune cu care venise sij nu raspunse decât târziu:

- Asa ca ce!? Le-ai facut si le-ai crescut tu? Ce le ramâne lor de pej urma ta? Vezi bine ca ai intrat în anul mortii si nu te gândesti sa le dai si lor câte-un pogon de pamânt!

- De unde stii tu ca am intrat în anul mortii?

- Dupa fapte, raspunse Catrina fara sovaire; si adauga: faptele te-au pus la pat!

In clipa aceea Catrina nici nu se uitase la el, si nu vazuse cum Moromete facuse unul din marile lui gesturi de odinioara, pe care ea i le cunostea totusi atât de bine. Ridicarea bratelor spre cer, întinderea lor în forma de cruce, pornirea brusca din loc cu pasi înfricosatori prin disperarea care le dadea un impuls atât de încordat, sau miscarea care îi înmuia ei totdeauna inima altadata si îl ierta de tot ce facuse si avea sa mai faca: izbirea genunchilor cu amândoua palmele, însoțita de un geamat adânc de suferinta...

- Faptele mele crezi tu ca sunt'rele ca sa ma vezi murind? striga el cu o voce de o tarie uluitoare. Eu sa mor din pricina faptelor mele? Atunci toata lumea sa moara si sa mori si tu, n-ai mai ajunge sa treci pragul.

si deodata se dadu jos cu miscarile vâjnoase ale unui om pe deplin sanatos si sigur de sine si se ridica în picioare cu amândoi pumnii înclestati ridicati în sus sa loveasca. Catrina tâsni spre usa, si iese afara ca si când n-ar fi fost în odaie. Moromete iese dupa ea cu pasi care faceau sa duduie pamântul, dibui dupa scara dupa acelasi par de porumb cu care îi ciomagise pe cei trei înainte de a fugi si se lua dupa ea.

- Stai pe loc ca te omor, striga el alergând. Ai zis ca te duci la ailalta în vale si ma lasi aici sa mor singur. Du-te la ailalta în vale, mâncate-ar pamântul!

si ridica ciomagul sa-i reteze picioarele. Catrina își pierduse firea, fiindca în loc sa iasa la drum, unde ar fi scapat, o luase pe dupa coltul casei, dar nu-si pierduse si instinctul, caci fugea ca o fetita de doisprezece ani, îi sfârâiau calcâiele. Moromete

alerga si el din rasputeri, cu parul în aer, dar era departe de a o prinde, însa era limpede ca o zapacise, nu vroia deloc sa paraseasca împrejurul casei, cu toate ca de câteva ori

100

Moromete fusese gata sa arunce dupa ea cu parul; dar în aceeași clipa „a pierrea pe dupa colt...

Lumea iesise într-o clipire la porti si se uita si unii aveau pe chip uimire: nu le venea sa-si creada ochilor. si în casa asta, parca spuneau ei „u tristete, se întâmpla astfel de lucruri? Nu s-ar fi putut sa nu se fi întâmplat? Bietul nea Ilie, a cazut si el odata bolnav si uite ce-a patit, nici sa boleasca linistit nu l-a lasat asta care se duce în fiecare duminica la biserica. De ce s-o mai fi ducând! Unul dintre ei, un barbat aproape mic de statura, tânar sa fi avut treizeci si cinci de ani, cu o privire de om atât de bun, încât te întrebai daca nu cumva el e asa de bun fiindca nu e în stare sa fie rau, intra hotarât în curtea vecinului Icaci era un vecin, îl chema Cârstache al lui Dumitrache) si îi taie drumul lui Moromete desfacând bratele ca sa nu-l mai lase sa treaca.

- Nea Ilie, mai nea Ilie! se auzea glasul lui cu o tonalitate egala si insistenta. Nea Ilie, mai nea Ilie. Nea Ilie, mai nea Ilie!

Moromete arunca din mâini, cu o vigoare iarasi de neînțeleș pentru un om bolnav, parul, si gemu:

- O, zise el, ma Cârstache, ma! Ma Cârstache, ma! Ma Cârstache, ma! Apoi dupa o lunga tacere continua: Ma, nu mai vreau decât un singur lucru, altceva nu doresc: sa se duca, sa nu-i mai aud glasul, sa plece...

- Ei, ho, c-o sa plece, nu era nevoie sa se uite lumea la noi ca la tigani, spuse Ilinca din pridvor, suparata pesemne numai din pricina asta. Ziceam ca esti bolnav si tu te prefacai! Ma miram eu cine umbla în cusnita dupa pâine si lua brânza din borcan. Ca mie îmi spuneai ca nu suporti decât "putin lapte", se maimutari Ilinca. Ie-te-te!

Catrina însa pleca de-acasa si nu mai tinu seama de amenintarea de mai înainte a Ilinchii si îi spuse ca ori merge cu ea la ailalta în vale pâna se marita, ori nu-i da nimic ca zestre, si o sa le dea pamântul copiilor Alboaicii, ca tot are ea multi si bietul Albei muncește din zori si pâna în noapte ca sa-i tie. Sa aleaga.

Speriata de asta data, Ilinca spuse ca o sa vina, gândindu-se în acelasi timp cum sa faca sa nu se certe cu maica-sa pentru totdeauna. Fiindca n-avea doua, avea una singura si nimanui nu-i e usor sa ramâna fara mama, oricât de mari si de îndreptatite ar fi pricinile care ar îndemna-o sa rupa cu ea. si atunci se gândi la Niculae. Sa vie Niculae pe-acasa si sa încerce el sa-i împace pe parinti. El era barbat si dupa câte stia ea pe tatal ei îl durea faptul ca el, Niculae, nu venea pe-acasa decât o data pe an, când avea concediu, desi ar fi putut sa vie asa cum faceau altii în fiecare duminica, nu era decât un ceas de mers cu trenul de la Palamida pâna la gara Balaci.

101

XX

Fata avea planul ei... Se urca în tren, ajunse la resedinta de raion, îl cauta pe Niculae si îi povesti tot. si ca el sa înțeleaga bine despre ce era vorba, îi povesti si ceea ce mama o oprise pâna acum sa-i spuna si anume ce se întâmplase de fapt la Bucuresti în anul acela când el se dusese pe la alde Paraschiv, Nila si Achim, dupa primirea scrisorii cu fotografia. Din pricina acestei calatorii nenorocite se iscase ura aceasta a mamei lor, si din pricina, zise fata, a zâmbatului ala de Gheorghe al lui Parizianu, care s-a apucat sa-i spuna lui tat-sau si ala sa povesteasca în sat. Bine era acum ca s-a ajuns aici, sa te arate lumea cu degetul, ca uite-o pe-aia, care alde ma-sa a fugit de la alde tat-sau, oameni batrâni amândoi.

- Ei, ce s-a petrecut la Bucuresti, o întreba Niculae, ia sa vedem!

- Pai n-a fost de gluma, raspunse Ilinca, acum ca tie nu-ti mai pasa, putem sa-ti spunem. S-a dus la ei cu chimiru plin de bani si le-a spus mai Paraschive si Nila si Achime, uite aici miile, pentru voi le-am strâns, am cumparat si un pogon de pamânt îndarat din cele doua vândute si de-aia l-am oprit si pe Niculae sa se mai duca la scoala, ca sa va întoarceți voi îndarat. Va fac case la toti, muncim împreuna. Ce va asteapta pe voi aici? Ce vrei tu sa faci, Paraschive? Ce casa poti tu sa-ti faci? si tu, Nila? Am facut cum ati vrut voi, am batut toate drumurile muntelui, nu e piatra pe piatra pe care sa n-o fi calcat-o copita calului. Va dau tot, si casa si pamântul pe care le am, îl trec pe numele vostru, ca sunt si ale voastre de la ma-ta, a muncit si ea pe ele înainte sa moara si noi o sa ne facem o cojmeliie alaturi, ca fetele alea o sa se marite si ele si or sa plece de-acasa si Niculae o sa gaseasca si el pe undeva sa se araneasca. Astea le-a zis, încheie Ilinca, si noroc ca aia n-au vrut, ca nu stiu ce-ar mai fi iesit. Ei, si mama când a auzit din ce pricina nu te-a mai dat el pe tine la scoala si cum planuise el sa ne bage si pe noi într-o

cojmelie cum facuse si cu Guica pe vremuri, i s-a facut rau, a cazut la daruri la biserica, a dat acatiste... Nimic, mânca si i se facea rau, se varsase, de, fierea în ea. Pe urma s-a mai potolit si eu am crezut ca s-a ispravit. Cât a fost în sat popa Alexandru îi nazarise pe el, tii si tu minte, de-aia nu-i mai ardea ei de tata... Dar pe urma, când a vazut ca din pricina lui ai apucat-o tu pe drumul "celor ce n-au credinta" si mai întâlnea si copii care de Pasti ziceau buna-ziua în loc de "Cristos a înviat", a început iar sa i se faca ochii turburi. îi oprea pe drum si îi întreba: "Cristos a înviat nu stiti sa ziceti? Ce pagâni va învăta la scoala ca nu mai stiti religia!" Aia ce sa zica si ei, putin le pasa lor de ce le spunea nu stiu ce muiere în mijlocul drumului. si a casunat iar pe tata. Vin tu acasa si spune-le sa se împece, nu le e rusine oameni batrâni, sa vorbeasca satul despre ei parca ar avea douazeci si cinci de

102

ani si s-au însurat si ei de câtvã timp si nu se înteleg, sa stea acolo amândoi în casa si n-au decât sa nu-si vorbeasca, daca nu se mai pot suferi, dar nu sa te prefaci bolnav ca sa te iai pe urma cu parul dupa ea. Sa nu spui ca am venit pe la tine, mai zise Ilinca.

Niculae raspunse ca el a banuit toate astea chiar din \$pa când tatal l-a oprit sa urmeze mai departe scoala normala, dar ca n-are nimic cu el, bine ca s-a trudit si l-a tinut si cei trei ani, alti tarani nici macar a zecea parte din asta nu fac pentru copiii lor. E drept ca sunt si unii care fac de zece ori mai mult, prin urmare la o medie iese totul normal, n-ai ce sa-i faci, bine ca alde Paraschiv si Achim n-au vrut sa vina, ca atunci chiar ca ne-ar fi aruncat pe toti pe drumuri, adica aia ar fi facut-o si tata n-ar mai fi avut puterea asupra lor, aici are dreptate mama ca nu poate sa-l ierte. I s-o fi parând si ei ca toata viata a mintit-o. Dar ce-a putut si el sa faca? A crezut ca le aranjeaza el iar cum au fost, n-a vrut sa se împece cu gândul ca i-a pierdut pe cei trei...

- Cine stie! mai zise Niculae. Poate ca si tu si eu am face la fel daca am fi în locul lui, de ce sa nu crezi ca nu se poate sa recâstigi ce-ai pierdut?

- Crezi, nu crezi, asta e situatia, relua Ilinca, în tine a ramas toata speranta, si mama si tata tin la tine si daca le spui tu, or sa faca asa cum le spui.

- Da, numai ca eu nu pot veni pâna la toamna, raspunse Niculae, asa ca deocamdata nu e nimic de facut, n-am timp de chestii de-astea, dar sa speram ca pâna atunci or sa se împece singuri.

- Niculae, mai zise Ilinca, eu la toamna ma marit si daca ramân cu tata în casa, cine stie ce e în stare sa-mi faca mama cu pamântul.

- Ai si tu dreptate, zise Niculae. Nu stiu ce sa-ti raspund, fiindca daca asi putea, îti închipui ca asi veni.

XXI

Era pe la sfârșitul lui iunie. începea campania de strângerea recoltei si în aceasta perioada activistii erau mobilizati chiar si duminica si uneori si noaptea, se sculau din somn, se urcau într-un *Gaz* si alergau în cutare comuna unde era nevoie de ei. De aceea Niculae îi spusese sorei lui ca nu putea. Avea comunele lui, cu totul opuse ca asezare în raion fata de Silistea, de care de multi ani se ferea.

într-o seara cineva deschise usa încaperii comune în care dormeau el si cei fara familie sau cu familiile prea departate de oraselul raional de resedinta si întreba daca tovarasul Moromete era acolo. Era o ora nu prea

103

tei.

târzie pentru aceea la care dormea orasul, nu prea devreme însa pentru acesti tineri tarani care se învatasera de mici ca ziua sa înceapa o data cu revarsatul zorilor si sa se încheie cu caderea întunericii: stinsesera becul din tavan si numai minuscule puncte rosii aratau ca o parte din ei erau înca treji si ca își fumau ultima tigare înainte de a adormi.

- Ce-ai cu el? zise o voce din întuneric, fara sa raspunda daca cel cautat era sau nu acolo, daca adormise sau înca nu venise.

- Mâine dimineata la ora opt, zise umbra din prag, sa treaca pe la tevarasul prim pe la comitet.

- Sa nu se mai duca la Broscoستي? relua cel dintâi.

- La ora opt fix sa fie la tovarasul prim, repeta atunci celalalt facând sa se observe printr-o usoara înasprire a vocii ca era de la sine înteles ca la tovarasul prim trebuie sa treaca înainte de a pleca la Broscoستي si o sa vada el atunci daca plecarea aceasta mai ramâne valabila sau nu.

si, fara sa mai adauge ceva, umbra se retrase. Abia acum se vedea ca încăperea era un sfert luminata de stâlpul de afara, lumina însă care nu se stie de ce balansa, ca si când firul electric ar fi fost agatat de un pom ale carui crengi le-ar fi batut usor vântul. Se auzi chiar în clipa aceea fosnetul apropiat, lângă ferestre, al unor plopi cu frunza bogata, care se opri curând fara ca o data cu acest fosnet sa se opreasca si miscarea de plutire a luminii electrice. Usa se deschise si intrara doi inisi care se strecurara în tacere printre paturile suprapuse. Unul lepada ceva din picioare: niste pantofi de aba cu talpi late, asa cum sunt cei talpuiti cu cauciuc de roata de automobil, care se zarira o clipa, mari cât niste pepeni la lumina ferestrei - si se urca sus. Câteva clipe dupa ei prin usa ramasa deschisa mai intra cineva si i se auzira si lui pregatirile de culcare undeva în coltul opus ferestrei, dar mai îndelungi si mai micosite...

- Pe unde umbli, Moromete? zise-din aceeasi directie aceeasi voce. Tovarusul prim-secretar te cauta personal prin toate partile si tu umbli cine stie pe unde.

- Am fost la cantina, zise Niculae cu glasul celui care crezând o clipa ca faptul era adevarat, repropoaze celorlalti ca au fost pasivi si nu i-au spus tovarasului prim sa-l caute în cel mai usor loc unde putea fi gasit de oricine, adica la cantina, dupa care însă își reveni si se indigna: hai, ma, Iosife...

- Ce, hai, Iosife, zise atunci o voce groasa si rece, mâine dimineata la opt sa treci pe la tovarusul prim-secretar.

Faptul parea neîndoielnic, era o voce care nu îngaduia confuzii pe astfel de teme. Urma o tacere.

- Asa e când nu pui mâna si nu studiezi temeinic, relua cel dintâi numit Iosif. si fiindca nimeni nu zise nimic, continua: A aflat tovarusul

104

prim ce raspuns ai dat tu azi la cabinetul de partid si a trecut pe-aici sa întrebe cum e, mai frate, chestiunea asta ca nu stiti lucrurile de baza, daca mergeti pe teren si aplicati în felul asta! Asa a zis!

- Ce raspuns am dat? întreba Niculae.

- Cum ce raspuns ai dat, relua Iosif, n-ai spus tu azi ca în problema aliantei trebuie sa ne sprijinim pe mijlocasi?

- Eu am spus asa?! N-ai înțeles tu bine. Am spus ca am avut o discutie cu unul Bâznae de la directia regionala a comertului care sustinea ca în actuala situatie sprijinul cel mare e pe mijlocasi si ca asta e o linie foarte gresita.

Urma o clipa de tacere fiindca raspunsul lui Niculae abia ca întarea ceea ce spusese mai înainte cel numit Iosif, nu se înțelegea cine a zis ca asta e o linie foarte gresita, acel Bâznae sau Niculae?

- Lasa, ma Moromete, n-o mai întoarce tu acuma, ca nu venea el tovarasul prim sa te caute pe tine la locul de dormit, zise a doua voce joasa în timp ce se foia energic, pregatindu-se sa-si întinda corpul si sa-si puna capul pe capatâi. Are el destule sarcini sa nu-si piarda timpul daca n-ar fi pe ici pe colo si câte-un caz izolat...

- Ce caz izolat? tresari Niculae.

- Sa spui tu ca trebuie sa ne sprijinim pe mijlocasi! zise acel Iosif parca coplesit de eroarea comisa care se abatea si asupra lor. E o problema foarte nesanatoasa, sa vezi tu ce-ti face mâine tovarasul prim.

- si cine s-a apucat sa se duca si sa-i spuna ce raspuns am dat eu? zise Niculae cu o voce brusc schimbata.

Asta aduse iar câteva clipe lungi de tacere în încăperea semiluminata.

- Cine, necine, uite ca a aflat, zise Iosif.

- A aflat gresit!

- Spune-i tu asta mâine dimineata tovarasului prim, c-o sa-ti priasca tie cafeaua cu lapte.

- Nu stii ca nu-i face bine cafeaua cu lapte? zise o alta voce de lângă peretele usii.

si în aceeasi clipa o traieorie rosie strabatu din directia aceea încăperea si iese pe fereastra deschisa, în noapte. Urma imediat o a doua de alaturi, dar asta nu nimeri afara si cazu în patul suprapus care acoperea fereastra pe jumătate. Cineva din acel pat care nu adormise înca se misca tocmai atunci, dar nu din pricina ca ar fi simtit țigarea aprinsa, si se întoarce pe partea cealalta oftând greu, ca un om trudit, dar bine hranit si împacat cu soarta lui. Un altul de-alaturi îi atrase atentia, cu o voce parca cu totul straina de a celorlalti care vorbisera înainte, ca o tigara aprinsa a fost aruncata în asternutul lui.

- Tovarusul Braga, de la cabinetul de partid, nu era acolo?! întreba cineva.*

j

- Sigur ca da, zise Iosif, prinzând ideea din zbor. Era acolo si era obligatia lui sa raporteze imediat tovarasului prim-secretar ce s-a întâmplat la învățământul politic, nu era nevoie sa se duca cineva special sa-i spuna, cum crezi tu, ma Moromete.

- Eu nu l-am vazut pe tovarusul Braga acolo, zise Niculae.

- Nu l-ai vazut tu, dar i s-a raportat...

- Mai bine sa dormim, zise Niculae afectând ca nu-i pasa de toata întâmplarea sau în orice caz importanta acestui incident în care era implicat era mult mai mica decât aceea a somnului.

Drept care, dupa un asemenea raspuns, care era parca scontat si care de asta data fusese peste asteptari, se facu o mare liniste în dormitor, nu mai zise nimeni nimic si în clipele urmatoare toata lumea adormi.

XXII

Dimineata Niculae se duse cu un sfert de ora mai devreme la sediul comitetului raional de partid, intra în biroul secretariatului si se aseza sa-l astepte pe primul-secretar. Ar fi putut sa vina la opt fix, asa cum i se comunicase, dar ora care se comunica e ora celui care te cheama, în timp ce a celui chemat nu pote sa fie aceeasi. Odata Niculae uitase si venise la o sedinta largita a comitetului regional de partid la ora la care li se spusese si s-a apropiat de el cineva si i-a atras atentia ca a întârziat. "De ce îmi faci dumneata observatie, i-a replicat Niculae, am venit la ora fixata." "La ora asta vin conducatorii, i s-a raspuns, dumneata trebuie sa vii riult mai devreme."

- Tovarase prim-secretar, m-ati cautat dumneavoastra aseara?! îl întreba Niculae când acesta intra pe usa.

Primul-secretar îi facu din cap un semn de confirmare si în acelasi timp de linistire, ca adica da, fireste ca îl cautase din moment ce i se comunicase acest lucru.

- Nu mai pleci la Broscoesti, îi comunica el. Ia loc, tovarase Moromete. Dumneata esti din silistea-Gumesti?

- Da, tovarase prim-secretar.

- si de ce te-am repartizat noi pe timpul campaniei la Broscoesti?. Nu e mai normal sa te duci la Silistea?

Niculae avu o tacere care nu confirma aceasta descoperire a primului-secretar.

106

- Cum, relua acesta, nu e mai normal sa te duci acolo unde cunosti mai bine oamenii si unde poti sa te orientezi mai usor?

- Tovarase prim-secretar, noi trebuie sa ne orientam oriunde în munca de partid, zise Nicolae.

- Nu chiar oriunde, ca daca te trimit eu acum la Moreni, la sondele petrolifere, n-o sa zici ca te orientezi... si atunci e normal ca un activist sa se orienteze mai bine pe un teren cunoscut de el, ca unul care a copilarit, asa ca te duci la Silistea.

în timp ce vorbea secretarul tot ridica de pe birou un dosar subtire, un fel de tabel, pe care ca pe o piesa de argumentare îl tot vârâ înainte în spatiul de aer care revenea activistului. Se vedea pe el scris cu litere mari de cerneala: *Evidenta* si dedesubt înca ceva cu litere mai mici, pesemne evidenta adreselor activistilor si a locurilor lor de nastere.

- Aseara m-am uitat si când am vazut, am trimis sa te caute.

si, spunând acestea, secretarul puse undeva mai la margine, la un loc mai nefolositor, dosarul acela pe care scria *Evidenta* si pe chipul lui se intensifica o lumina satisfacuta de destindere. S-ar fi zis ca rezolvase în sfârșit o problema care chiar daca nu se putea spune ca îi statea pe gât, îl sâcâia cam de mult si iata ca dosarul acela îl ajutase sa gaseasca solutia: fiindca era clar ca nu atât evidenta aceea concreta de pe tabel îl nemultumea, aia nu spunea nimic, orice om are un nume si un loc de nastere, ci aceea abstracta, ca adica era o evidenta ca Moromete n-avea de ce sa nu se duca tocmai acolo unde era cel mai indicat sa se duca, adica la el în sat si nu în alta parte si sa stea sa sprijine acolo desfasurarea în bune condituni a campaniei.

- Tovarase secretar, zise Niculae, eu n-am mai fost pe la mine prin sat de multa vreme...

- Cu atât mai bine, raspuse secretarul, te duci acuma! Ce, vrei sa spui ca nici parintii nu i-ai mai vazut de multa vreme?

- Ba nu, eu vorbesc de sat... Secretarul nu înțelese:

- Din moment ce te-ai dus sa-ti vezi parintii, n-ai trecut si prin sat? Sau ai aterizat cu avionul drept în batatura?

- Ba am trecut, tovarase secretar, raspuse Niculae ridicând vocea, dar n-am stat acolo sa activez cu o sarcina de partid si mai bine cunosc de exemplu oamenii si problemele din Broscoesti sau Scrioastea sau oricare sat vreti dumneavoastra de prin apropierea raionului, decât din Silistea, Surdulesti, si toate alea de pe-acolo...

- si ce e cu asta? zise secretarul ridicând la rândul sau putin vocea. Singur spusesi adineuri ca noi trebuie sa ne orientam oriunde în munca

107

de partid. Sau asta e valabil doar în vorbe, sa stam pe-aici pe lângă raion, ca nu e departe? continua secretarul cu o licarire triumfatoare în priviri.

- Tovarase secretar, dar eu n-am spus ca refuz sarcina de partid, sari atunci vocea lui Niculae parca l-ar fi înțepat cineva fara veste cu un ac, de ce îmi atribuiti dumneavoastra ca vreau sa stau pe lângă raion când eu ma duc oriunde îmi trasati sa ma duc?

- Pai daca te duci, atunci ce mai stai la discutie, tovarase Moromete, sari atunci si secretarul eliberând brusc parca o veche si turbure indignare care nu se stia daca era o trasatura a lui care se manifesta pe neasteptate fara legatura cu persoanele, sau numai cu acest activist din fata lui si numai pentru ca socotea ca atitudinea acestuia îl îndreptatea. Poti sa pleci, zise apoi cu un glas deodata binevoitor. si continua în acelasi fel: tineti legatura cu raionul si nu luati masuri înainte sa raportati tot ce survine. Cum stai cu stomacul, am auzit ca nu prea te simti bine, ai fost la spital? Daca vrei telefonam la spital sa te consulte doctorul Gafa, poate ai nevoie de regim.

- Apa minerala îmi face bine, zise Niculae.

- Ți-o fi facând bine, dar doctorul poate sa-ti prescrie un tratament si sa n-ai nevoie de apa minerala. Te duci acuma într-un sat si stai vreo patru-cinci saptamâni cât tine campania, de iinde o sa gasesti acolo apa minerala?

- Tovarase prim-secretar, zise Niculae ca si când n-ar fi auzit, am o rugaminte sa va adresez, spuneti-i dumneavoastra tovarasului Iosif ca eu nu sunt obligat de fiecare data când e vorba de unele sarcini sau altceva si se întâmpla sa executam amândoi un ordin sau cu ceilalti, dar e si el acolo, sa stam pe urma sa iasa unele încurcaturi care pe urma alti tovarasi sa spuna ca a fost din pricina mea. Sa ma lase în pace!

- Am auzit, zise secretarul si deodata surâse. Ce s-a întâmplat?

- Nimic, dar îmi spune el ca a venit la dumneavoastra tovarasul Braga, de la cabinetul de partid, nu va mai spun, tovarase prim-secretar..

- Ce este, zise însa secretarul abia alarmat si dorind acum sa stie ce era. Spune.

- Ca eu nu studiez bine si ca dau raspunsuri gresite la învatamântul politic...

- Nu stiu nimic, zise secretarul, ce raspunsuri gresite?

- Ca am zis eu ca în etapa actuala ne sprijinim pe mijlocasi.

- Nu ne sprijinim, zise secretarul, facem alianta, ne sprijinim pg^ saracime si lovim în chiaburi, cum ai putut sa faci confuzia asta?

- Pai n-am facut-o, tovarase prim-secretar...

- Ei cum, îi lua secretarul vorba din gura, își permite el asa...

108

Era o îndoiala ca tovarasul Iosif si-ar putea permite fara sa fie la mijloc un sâmbure de adevar.

- își permite, tovarase secretar, zise Niculae hotarât si adauga fara sa-si dea seama ca uita sa redea detaliul important referitor la faptul ca dimpotriva, tocmai el Niculae fusese acela care combatuse o asemenea idee într-o discutie cu acel Bâznae de la directia regionala a comertului si ca secretarul n-avea de unde sa deduca în ce sens speculase pe urma Iosif raspunsul sau la seminar, si ca n-avea

prin urmare de ce sa se arate atât de convins ca, o data cu aceasta convorbire, situatia se va schimba si Iosif o sa înceteze sa-l mai persecute în felul acela al lui: si mai erau si altii de fata, tovarase secretar, când a spus...

- Trebuie sa studiem cu atentie tezele si bibliografia care ni se indica, tovarase Niculae, zise secretarul sever, fara studiu teoretic nu e suficient, asa spune tovarasul Stalin, practica fara teorie este oarba. Nu pierdeti vremea, când aveti timp liber puneti mâna si studiatii temeinic, altfel n-o sa putem face fata sarcinilor tot mai complexe pe care le ridica înaintea noastra construirea socialismului.

Reiesea ca tot Niculae era vinovat si ca nu putea avea sprijin într-o chestiune de principiu cum era cea de mai sus, primul secretar neputând decât sa repete si el ceea ce spusese si Iosif ieri-seara în dormitor, ca adica Niculae n-ar studia temeinic si de aceea a putut sustine o teorie gresita.

- Tovarasie prim-secretar, dar nu e adevarat ca am sustinut eu ce a zis Iosif, sari el din nou si de asta data i se urca sângele în obraji. Daca e vorba de studiat sa studieze el, care îl picneste somnul în timpul referatului, s-a învatat sa tina ochii deschisi si în timpul asta sa doarma pe el, trebuie sa-l hâtâne cineva când se termina lectia...

Primul-secretar puse mâna pe buton si apasa:

- Tovarasul Iosif a plecat? o întreba el pe fata care intra.

- Nu, e cu tovarasul Nistorescu.

- Sa vina aici.

Fata vru sa iasa, secretarul o opri cu un gest si adauga:

- Spune-i si tovarasului Nistorescu sa vie si sa-mi aduca procesele-ver-bale ale organizatiilor din Pereti si Smîrdioasa. Mi-ai batut situatiile acelea?

- Mai am.

- Da-le drumul si spune-i lui Merdescu sa fie gata cu masina ca plecăm imediat. E gata?

- Nu e gata, e plecat seful Atelierelor Mecanice la Bucuresti si maistrul nu stie nimic, zice ca habar n-are despre ce piese e vorba.

- Da-mi Atelierele la telefon si spune-i lui Merdescu sa vina la mine.

109

Dupa un sfert de ora iesira din biroul primului secretar soferul, apoi Nistorescu, apoi secretara care îi adusese o parte a situatiilor si ramasera Iosif si Niculae.

- De ce dormi la învatamântul politic, tovarase Iosif? zise secretarul taios facând sa piara brusc de pe chipul aceuia o buna dispozitie complice la care se pare ca el credea ca o sa-l asocieze si pe primul-secretar si sa anihileze astfel posibila plângere a lui Moromete; dar întrebarea directa parca îi daduse una în stomac.

- Nu dorm, tovarase secretar, protesta el, la fel însa de neconvingator cum fusese Niculae mai înainte, cum o sa dorm tocmai la învatamântul politic?

- Tocmai asta te întreb si eu, cum te gândesti sa dormi în ceasul-ala când trebuie sa fii atent si sa înveti, tovarase Iosif, nu dormi noaptea destul, nu te culci devreme, pe unde umbli, tovarase Iosif, de n-ai când sa dormi si-ti alegi tocmai ora asta?

- Nu dorm, tovarase prim-secretar...

- Pai sigur ca nu dormi când te stii cu ochii deschisi crezând ca nu te vede nimeni, lasa ca îi spun eu tovarasului Enache si adio somn în timpul orelor de învatamânt, tovarase Iosif. Au reparat aia din Belitori sitele alea stricate de batoza?

- înca nu, tovarase secretar, asteapta sa vie seful Atelierelor Mecanice de la Bucuresti si le trimite la reparat.

- Hai, la treaba, si aveti grija sa nu mai repetam greselile*de anul trecut si sa îndeplinim planul la colectari de cereale în timpul iernii, când puteam foarte bine sa-l îndeplinim chiar în timpul treierisului.

- Ba la floarea-soarelui nici acuma nu l-am îndeplinit total, tovarase prim-secretar, zise Iosif parca cu duosie, si la porumb la fel...

si privirea îi stralucea ca de o mare minune uitându-se Ia secretar si aducându-i toate acestea la cunostinta. Dar secretarul nu-i mai vedea pe nici unul si le facu semn sa plece si sa-si vada de program.

XXIII

Cei doi activisti iesira si dincolo de usa pasii lor avura parca o ezitare, daca sa continue sau nu drumul împreuna, data fiind scena care avusese loc în biroul pe care tocmai îl parasiseră, sau sa se îndeparteze chiar acolo unul de altul în semn de raceala reciproca? Continuara însa sa meafga alaturi parând sa fie amândoi de acord ca împinsesera prea departe aceasta istorie care privea un lucru atât de important cum era învățământul de partid, si care nu putea fi deloc fara urmari în asemenea situatii când o

110

^)

!|W!>teca Jucieteaha "LUCIAN B1.A..V ,*!.■

. -. SECȚIA ADULT.

vorba aruncata în vânt putea sa-i determine pe cei în drept sa-ti opreasca drumul la alte studii si sa-ti schimbe deci cu timpul si natura sarcinilor în cadrul comitetului. Niculae mergea cu capul în jos si tacea, Iosif însa arata parca înmuiat de ceva si vorbele îi veneau parca din creier atât de aproape de exprimare încât îi fortau deja un surâs care cerea celuilalt sa treaca repede peste tot ce se întâmplase întrucât iata ca el... si îl întreba pe Niculae de ce l-a chemat tovarasul prim-secretar, recunoscându-se astfel vinovat ca a mintit aseara când i-a spus ceea ce i-a spus. Niculae îi raspunse ca nu se mai duce la Broscoesti pe timpul campaniei, se duce la Silistea..,

- Aha, facu Iosif, si când pleci?

- Acuma plec...

^ ,

- Bine, sa traiesti!

- La revedere, raspunse Niculae si se despartira.

Se spunea despre ei doi ca sunt prieteni, fiindca nu putine erau momentele când acest lucru parea evident pentru multi, dar pentru si mai multi era tot atât de evident ca nu se aveau deloc bine, în special despre Iosif exista aceasta parere, ca ar avea ceva împotriva lui Moromete. Nu farse cum era cea de azi, ci întâmplari care înlatura orice dubiu, nemailasând celorlalti posibilitatea nici uneia dintre acele interpretari care au în vedere caracterul capricios al acestor relatii si despre care, daca vrei sa nu te înseli, e mai bine sa pastrezi o imagine globala care sa

incluđa în același cerc sinuos al prieteniei atât certurile cât și împăcarile. Multa vreme, de pilda, și anume la început când Niculae venise la comitetul raional de partid, fuseseră văzuți împreună la sedințe, cu scaunele alături sau plecând în oras de la cantina, și de câteva ori chiar aranjându-se să fie trimiși să activeze prin aceleși localități. Fuseseră văzuți împrumutându-și bani. Dai nu mai mult decât atât, de pilda să se apere în sedințe unul pe altul, ev toate că de câteva ori s-ar fi putut foarte bine să se întâmple, în special o dată când i s-a adus lui Niculae o învinuire că din pricina că nu fusese el destul de vigilent, niște chiaburi sabotaseră undeva electricitatea unei comune, în realitate sabotorii fiind organele locale, care sustraseră cerealele date de țărani în acest scop și organele acestea întocmiseră apoi un dosar în toată regula înaintându-i pe acei chiaburi justiției (care de altfel îi și condamnase). În comuna aceea activase atunci și Iosif și e cunostea foarte bine care era adevărul și în timpul sedinței tacuse toți timpul și abia când văzuse că majoritatea îl apără pe Niculae de critici nedrepte care i se aducea, se ridicase și el și spusese că nu era adevărul și că vinovații erau alții. Cei care crezuseră până atunci că Moromete și Iosif sunt prieteni, nu mai crezuseră din clipa aceea.

Continuau totuși să fie văzuți împreună și opinia reveni, fiindcă dintr-o faptă mai puternică e cel care nu mai poate avea și o altă interpretare

11

decât cea conformă cu faptul însuși. A nu lua apărarea unui prieten într-o sedință putea avea și alte explicații decât aceea care se impunea la prima vedere, ce putea să însemne în primul rând? Câtva timp prinse deci consistență această impresie, dar când fu pe punctul să devină un fapt cert Iosif începu deodată să facă dezvăluiri: stiau ei oare ce fel de om era Moromete asta? Da, stiau, i se răspunse, așa cum stiau despre fiecare, conform comportării lor în cadrul muncii în comitet. Ei nu, răsă Iosif, să vedeți... și începu să dea la iveală acele lucruri care se spun între doi prieteni în fața de început, acele destainuri care sunt de obicei reciproce și tocmai de aceea nici nu se divulgă. și din felul cum le povestea Iosif reieșea tocmai acest lucru neașteptat, că aceste destainuri nu le făcuse decât Moromete și că Iosif se multumise doar să le asculte.

și astfel se afla că Moromete era odată la via și că i s-a făcut sete și s-a dus mai încolo la o covergă să ceară apă celui dinaintea și când colo a dat peste două fete care nu se știe ce faceau acolo împreună, dezvelite și una cu trupul peste cealaltă. și numai atât? întrebaseră unii plictisiți. Ce-a făcut Moromete? A luat-o la fugă, le-a răspuns atunci Iosif, și în clipa aceea așa înalt și voinic cum arăta el cu statura lui, s-a frânt brusc pe spate și s-a cutremurat de râs de parcă ar fi trosnit un palimar.

într-adevar, au convenit ceilalti, era ceva vesel aici... si înca ce? Ca alta data tot asa într-o seara la un clic, l-au scos pe Moromete niste baieti în tinda. Cum* s-au mirat cei care îl ascultau, pe el l-au scos, nu pe fata? "Nu, fata l-a scos", a raspuns Iosif si în clipa aceea s-a opintit iar în râsul acela al lui scurt ca un pâraie de gard. si? si acolo în tinda, în paie, Moromete a stat si el cu ea de vorba pe întuneric. Pe urma s-a dus zvonul în sat ca fata respectiva nu mai e fata mare. si nu era adevarat? au întrebat ceilalti. "Nu!", a raspuns Iosif. "Te pomenesti, a zis atunci un activist minunându-se, ca Moromete asta n-o fi având..." "Ba nu, a spus altul, o fi având, ca altfel s-ar bolnavi, dar n-o fi având..." "Le-o fi având pe toate mici", a zis altul si au râs toti si cel mai tare se auzea racnetul ca o rostogolire de buturugi a lui Iosif, dupa care tot el a restabilit lucrurile afirmând ca Moromete le are pe toate în regula, dar asa e el din firea lui. Fiindca iata de pilda tot la un clic ce i s-a întâmplat în alta seara, se juca ghicitoarea-n poezie, stiti cum e asta, unul zice asa: "Mai cutare, stii ca alde cutare mi-e frate?" "Unde l-ai gasit?" zici tu si atunci ala raspunde: "L-am gasit sub podul de arama, îl facea dracii pastrama", sau altele, dar trebuie sa ai grija ca poate sa spuna de tine în loc de el, l-am gasit pitit între soba, îti facea spinarea toba, sau altele mai rele, daca aveai vreo sora sau vreo fata la care tineai. Asa i-a spus lui Moromete, dar nu ca tineau el la ea, hi, hi, zice "Mai cutare, stii ca al lui Moromete mi-e frate?" "Unde l-ai gasit?" "L-am gasit în pod sub o grinda", si a spus ceva de una Sanda ca nu stiu

112

ce-i facea acolo Moromete. si Sanda asta în loc sa se supere a chicotit, dar Moromete n-a auzit-o, n-avea nimic cu ea, s-a facut rosu si a sarit la ala ca de ce sa zica de el si de Sanda... si aici, terminând relatarea, ochii lui Iosif, uitându-se la ceilalti, își marisera vizibil prunele, si în clipa urmatoare gura i se strâmbase cu limba afara într-o descarcare de râs de asta data parca chinuita. Nimeni nu observa ca era greu de crezut sau cel puțin greu de închipuit cum ar fi putut Moromete sa povesteasca chiar el despre sine niste lucruri din care sa iasa el chiar asa cum iese din gura lui Iosif. Ceea ce era însa neîndoielnic era ca totusi povestise ceva si, mai mult, continua înca sa povesteasca...

Fireste ca se gasira curând destui carora nu le placu deloc toata istoria acestei prietenii si îl luara pe Nicolae de o parte si îi spusera sa nu se mai încreada si el atâta în Iosif si sa-i spuna chiar tot ce-i trece prin cap, ca ala da pe fata la toata lumea si îl face dracului de râs. Nicolae îl evita si drept raspuns într-o sedinta îi trase lui Iosif una în cap de-l turti, relatea sub forma unei întrebări o istorie cu o petrecere de lasata-secului, în ale carei dedesubturi intrase cu totul întâmplator fiind în satul lui Iosif si nimerind peste un dusman al acestuia, de altfel un element

dubios, când Iosif era acolo secretar de organizatie, si neputându-se descotorosi de acest element care avea rude în locuri sigure si îl sustineau în functia de presedinte, îl îmbatase cu frate-sau la petrecerea aceea, îi sustrasese carnetul de partid din dulama si îi daduse foc cu chibritul; figura îi reusise din plin, acela fusese dat jos si din functia de presedinte si exclus si din partid. "Sa spuna tovarasul Iosif, formulase Niculae întrebarea sa, ce e cu istoria unuia I.P. Neacsu de la el din sat care mi-a povestit mie felul nestatutar cum a fost exclus din partid?" Iosif se facu galben, se ridica în picioare si, bâlbâindu-se cât era de mare, raspunse ca nu stia absolut nimic, cine stie ce betiv o fi fost cel care... si îi veni în ajutor tot Niculae confirmând ca într-adevar individul parea cam deochiat, dar ca i s-a parut ca totusi omul a fost nedreptatit. "Nu, nu, n-a fost nedreptatit, ezista proccsele-ver-bale", raspunse Iosif nemaidându-si seama cum îi ies cuvintele din gura si ce înteles mai are raspunsul sau, cu o voce împiedicata de parca i se lipea limba de dinti, în timp ce își stergea cu cotul fruntea umeda. Niculae, vazându-l cascând ca pestele pe uscat, renunta, adaugând ca el a pus doar o întrebare, i s-a parut ca omul a fost nedreptatit, dar daca tovarasul Iosif sustine ca nu, el îl crede, bineînteles, pe tovarasul Iosif, nu pe un betiv dubios.

Câteva luni Iosif nu mai scoase un cuvânt despre Moromete, cu toate ca acum erau vazuti împreuna parca mai des decât înainte. "Ce mai face Moromete, Iosife?" îl întrebau câteodata. "Ce sa faca, bine!" raspundea Iosif fara echivoc si celalalt relua: "Ce mai zice?" "Ce sa zica, raspundea

113

Iosif, si el ca omul". "Adica? Ce mai povesteste?" "Ce sa povesteasca, de-ale lui!" Dar nu mai spunea ce. în schimb însa aparura dupa câtva timp aceste farse, la început mici de tot si apoi din ce în ce mai groase, la care Iosif încerca si uneori reusea sa asocieze si pe altii care se nimereau prin preajma...

De la comitet Niculae trecu pe la dormitor, își lua servieta în care vârî din cufarul de lemn pe care îl pastra sub pat. câteva camasi si obiecte de toaleta si o jumatate de ora mai târziu se afla la gara, unde lua cursa care îl lasa, dupa un ceas de mers peste câmpie, la patru kilometri de Silistea-Gumesti.

PARTEA A DOUA

114

I

Prima care afla în sat ca Niculae al lui Moromete o sa vie acasa pe tot timpul cât o sa tina secerisul si treierisul fu Marioara lui Fântâna, fata lipoveanului; afla vestea chiar de cu seara, cu multe ceasuri înainte ca Niculae însusi sa fi stiut unde avea sa se duca el a doua zi.

Dimineata fata se trezi povestind mamei ca visase ca era la deal la secere si ca începuse o ploaie mare si cineva o chema sa se adaposteasca sub un pom sau sub o coverga între niste pepeni, dar pentru ca nu stia cine era sub coviltirul acela, ea nu se ducea si ploaia o ploua si de frica începuse sa strige. A strigat în somn. S-a auzit sau nu s-a auzit?

- Nu s-a auzit, zise mama, a plouat nitel azi-noapte spre ziua, a dat câteva picături, d-aia ai visat ploaia.

Fata însa întârzia în asternut fara sa-si dea seama, prinsa poate de ceea ce numai ea stia ca mai simtise încă în vis si maica-sa se rasti la ea sa se dea mai repede jos de pe prispa si sa se apuce de treaba, n-auzea ca vaca aia a început sa muga? Fata tresari, se dadu repede jos, își spala mâinile cu sapun (pe fata nu se spala, se dresa numai cu un fel de preparat vâcos de glicerina), își trase rochia pe cap, își puse un sort cnrat si, cu mânecile sumese, cu un vas mare de lut într-o mâna si o copaie mica de lemn plina cu tarâte în cealalta, o lua spre sopron unde într-adevar se auzea mugetul parca nedecis al vitei; era o chemare sa i se dea sa manânce si sa i se ia laptele care îi presa ugerul, nervoasa însa în acelasi timp ca avea sa ramâna fara el, amintire poate a vitelului care disparuse nu se stie unde si nu-l mai vedea în fiecare dimineata alergând cu botul întins spre ea si înghesuindu-i-se sub burta în timp ce ea îl lingea sub coada îmbârligata de placere.

Rasarea soarele, norii se topeau în zare. Ploaia care întâmpinase revarsarea zorilor scuturase copacii de flori. Marioara strabatu curtea descalta, cu un mers care nu era cu nimic turburat în leganarea lui fireasca de vasele pe care le ducea sprijinite cu mâna de sold si de subtioara.

115

I

f

Talpile ei desculte lasau urme nestricate pe batatura înmuiata. Calca fara sa se uite, peste petalele mici si albe împrastiate pe pamânt.

Sub sopronul deschis vaca se nelinisti, sufla puternic pe nari si schimba agitata locul, biciuind aerul cu coada ei lunga. Marioara n-o lua în seama, îi puse copaia înainte si din vasul cu care venise turna de câteva ori în mâna si îi spala ugerul, dar ceva nu era în ordine, vita schimba iar locul, de asta data fara veste, si îi trânti vasul sub care fata se pregatea sa înceapa mulsul.

- si tu ce-oi fi având, fire-ai afurisita sa fii, era sa-mi spargi oale, zise Marioara tare. Nu ti-am dat tarâte, ce mai vrei?

Vaca lingea într-adevar cu lacomie din copaie, dar cu capul dispus în asa fel încât ochiul ei mare sa vada si ce se petrece sub uger si pesemne ca era ceva care nu-i placea fiindca si pielea de sub burta avea cutremurari dese si prelungi, desi în staul nu se trezise înca nici o musca.

- Of, cum te prostesti tu si când ti-oi da eu acuma câteva, zise Marioara în soapta, nervoasa; mama, nu stiu ce-are vaca asta astazi, da cu piciorul, ce sa-i fac eu?!...

- Vorbeste-i frumos si stai linistita, raspunse mama. Sare mai are?

- Are.

- I-ai spalat ugerul cu apa calda? -Da.

- Spune-i pe nume, si nu mai tipa asa ca o nebuna, zise mama într-un târziu, prinsa de altele.

Acest dialog potolise vita si Marioara îi apuca ugerul si apropiind oala apasa. Laptele tâsni cu putere în peretii smaltuiti ai vasului împrastiind spuma alba si miros crud de ierburi. Fata avu în aceeasi clipa un surâs strâmb si cu amândoua mâinile pe uger izbucni brusc în plâns, si lacrimile îi navalira peste obraji în boabe mari si repezi udându-i sortul si genunchii dezveliti. Vaca sufla pe nari, rasturnând copaia, care de altfel era goala, izbi cu coada, dar nu se mai misca si Marioara stergându-se la ochi continua mulsul. Ca o rapaiala de primavara, plânsul îi trecuse...

Ea era fata care îl asteptase, facându-se de râs, pe Niculae al lui Moro-mete în paie în tinda. Despre ea se spusese pe urma ca ar fi ramas bortoasa cu el. Era mica atunci, abia împlinise paisprezece ani, si se duse la clic[^] pe furis (mâncase pe urma bataie îndesata când se întorsese acasa), vea^{^^} la ea o surata si îi soptise la ureche ca la alde cutare e clic sNtaifjWt ea cu un baiat sa-l aduca si pe Niculae, si acolo tot baiatul atgjffsSfta stinga lampa si o s-o scoata pe ea cu el în tinda. Asta era

cevagMBhii prea s[^] facea la un clic (stinsul lampii), de obi4dMAkînjtfffi2n7iJ fara sa se bage de seama cine e si pentru asta ieseai|JwH|HjBfIR?si numai uriul din ei ramânea pe întuneric în paie si abia pe urma CTa scoasa si fata, dar

116

asta în vazul la toti si silita, împinsa cu forta si ea trebuind sa se zbata si sa se propteasca în prag cu picioarele, sa nu se spuna dupa aceea ca a iesit cu voia ei. Nu erau însa siguri de Niculae si de-aia se hotarâsera sa stinga lampa ca sa nu se vada ca baiatul n-ar vrea, ceea ce ar fi fost nemaipomenit, s-ar fi bagat de seama ca de fapt fata e aceea care vrea, si s-ar fi facut în felul asta de răs. Se si facuse, dar nu pentru mult timp si nu intrase chiar în gura celor mari, ci tot a celor de seama ei care si acestia uitasera repede întâmplarea, mai ales dupa ce se dovedise ca acolo în paie nu se întâmplase chiar nimic (nici macar nu legasera vorba, sa se duca pe urma el singur pe la ea si s-o fluiera seara sa iasa la poarta). Bataia primita pe urma dimineata acasa, asa dupa cum îi spusese chiar mama târând-o de par, nu fusese din pricina ca se dusesse la clic. La clic putea sa se duca, dar la ce clic si cu cine? Acela la care fusese ea nefiind clic de fete mari, iar cea cu care se dusesse nefiind în orice caz, daca erai sa te iai dupa ce zice lumea, fata mare. Se spunea ca vaduva lui Ilie Pipa, mama acelei fete, se culca ea cu un baiat într-un pat si în patu alalalt fata ei, pe care o chema Sora, cu alt baiat si ca multi flacai furau noaptea din podul casei parintesti duble de grâu sau kile de tot felul de alimente fara de care muierea si fata ei nu le deschideau usa si ca se duceau acolo si petreceau, muierea aprinzând focul si facând gogosi calde în untdelemn, iar flacaii venind pe lângă altele si cu tuica în tunica, sau cu vin, care mergea bine cu gogosile. Ceea ce nu stia însa mama, dar ce stia foarte bine fata lipoveanului (si de aceea poate tacuse mâlc în timpul paruielii) iar Niculae stia si el, era ca vara Marioara se întâlnea cu alte fete dupa-amiezele sa pazeasca via si în coverga unde stateau pitite se petrecea numai ele stiau ce. Târnuiala mamei si vorbele care îi iesisera dupa acel clic curmasera, dupa câte se parea, prietenia ei cu Sora, dar ceva se întâmplase totusi între ea si Niculae al lui Moromete, si anume nu ceva de care stiau numai ei doi, de vreme ce venise cineva sa-i spuna ca Niculae o sa-si petreaca secerisul si treierisul aici în sat. Nu rasuflase însa nicaieri nimic care sa dea de vorbit.

jf Marioara terminase de mult, si când se ridica si iesi cu vasul plin, /surâsul ei strâmb era acum vesel si mama îi urmari pe furis, cu o privire banuitoare, pasii si miscarile cu care urca scara prispei si intra în tinda. Nu se stie ce nu-i placu, fiindca deodata ridica bratul si o lovi în cap... In loc sa se arate surprinsa si sa se indigneze, fata se feri si se îndârji doar cu o împotrivire care nu mai avea în ea nimic spontan:

- Stai, mama, la'n loc, vrei sa-mi cada laptele din brate sau ce te-a apucat?!

Ca si când asta ar fi fost grija ei, sa nu-i verse mama laptele, pe care de altfel foarte grijulie îl puse jos si începu sa se îndeletniceasca cu varsarea

<L

117

lui în diferite oale mai mari sau mai mici, la prins, la fiert, sau la duba pentru strâns de vânzare.

- Când ti-oi rupe eu tie moalele, suiera mama.

- Ce-ai cu ea, fa, interveni Adam Fântâna de pe prispa, unde își facea, pe îndelete, bocancii albi de pospaiul de la moara (el era responsabilul morii nationalizate a comunei). Ce tot o înghiontesti?

- Sta în asternut dimineata si acum uita-te la ea, zise mama, dar omul ntf se uita, își vazu mai departe de periat.

- Ce facu, îți sari tie în cap? continua el. E fata mare, nu mai are paispe ani, se marita mâine, poimâine... când o sa te duci pe urma pe la ea o sa te dea barbatu-sau afara din casa.

- O sa vezi tu ce-o sa faca asta, las-o tu în voia ei, sa vezi cum o sa ia câmpii. si tot eu o sa patimesc, n-o sa patimesti tu care stai toata ziua la nenorocita-aia de moara si nu mai stii nimic.

- De ce nenorocita? exclama lipoveanul. si continua îndata: nenorocita esti tu, ca stai toata ziua cu gura pe fata-asta, în loc s-o lasi în pacea ei sa-si vada de tinerete!

- Unde vezi tu ca n-o las?! Vorbesti si tu fara nici-un rost, raspunse mama cu un dispret acum linistit si prinsa de alte griji, în timp ce într-adevar rostogolea de undeva din pod pe o scara o cerga uriasa si cam rupta pe care vroia pesemne s-o cârpeasca. Vezi mai bine, adauga ea cu un fel de exemplificare, ca s-a oprit ala la poarta, Vasile al Moasei din Cotocesti, ce-o mai fi vrând si asta, a trecut si aseara pe-aicj. "Du-te la moara, îi zic, acolo îl gasesti." Nu, ca nu vrea sa se duca la moara.

II

Lipoveanul ridica barba de pe genunchiul frânt si se uita. Nu zise nimic când vazu într-adevar un om la poarta, nu dadu nici o încuviintare, își relua vaxuitul si abia într-un târziu întreba:

- Ce este, Vasile, intra în curte, ce astepti acolo? Ce, esti milog de stai asa dimineata la poarta si nu zici nimic?

- Buna-dimineata, zise Vasile apropiindu-se si continua sa nu zica nimic, când ar fi putut sa raspunda, daca ar fi fost vorbaret, ca milogii vin ei la poarta, dar nu tac din gura, se milogesc de se-aude din capul satului.

Adam Fântâna intra în tinda, se aseza la masa si începu sa manânce. Vizitatorul ramase afara, dar în apropierea pragului tindei si de acejp începu sa spuna ceva cu un glas înabusit si monoton. Era un barbat foarte tânar, cu trupul subtire, aproape delicat, dar cu mâinile lungi, cu labele mari, crescute parca la alt trup, groase si negre ca niste cazmale. în spusele

118

lui reveneau des niste insi care se numeau ba Isosica, ba Plotoaga, ba Mantarosie, ba Zdroncan si înca altii, pe care îi învinuia în linii generale ca dupa ce singuri au vrut sa faca anul trecut aici în sat o gospodarie agricola colectiva, tot ei pe urma sa-au apucat si au împiedicat-o sa ia fiinta, pe motivele ca nu le convine, dar fiindca i-a apucat raionul de lucrul asta, sa nu zica cineva ca n-au facut, dar uite ca nu vor oamenii...

- si oamenii vor?! îl întrerupse brutal Fântâna, înghitind flamând mari bucati de mamaliga duminata în laptele proaspat. Oamenii vor, 'le mama lor de oameni, când m-am ridicat eu în sedinta - si aici lipoveanul ridica un brat în sus drept ca lumânarea - am strigat, fratilor, cine vrea sa se înscrie sa ramâna aici cu mine în clasa, n-a ramas unul, am ramas eu singur, sa spuna pe urma domnul Isosica la raion ca eu am gonit oamenii sa nu se înscrie! si când am ridicat pe urma chestiunea în organizatie, de fata cu instructorul Filip de la regionala, ati tacut toti din gura, ca sa poata sa zica Bila despre mine ca visez! Va sa zica eu visam si voi toti, ca niste destepti, erati treji. Acuma veniti la mine sa-mi spuneti, dar asa pe furis, pâna si la moara va e frica sa veniti, sa nu va vada cineva si sa-i spuna lui alde Isosica sau Plotoaga ca ati venit la mine fara macinat, adica sa-mi spuneti mie cine stie ce si sa va ia asa Ia ochi. Ce sa-mi spuneti, ma, voi, mie? Ce sa-mi mai spuneti?

- Dar ceva care e în interesul dumitale esti dispus sa asculti? zise vizitatorul.

- Spune, zise responsabilul morii mai încrezător, având de asta data în glas o suspiciune de alta nuanță, una cronică, devenită parca a doua natură.

și continua să mănânce, în timp ce tânărul vizitator matinal continua să vorbească.

- și tu de unde știi de chestia asta? spuse în cele din urmă Fântâna cu un glas din care se vedea că nu e tot ce i s-a spus, mai rămânând de lamurit doar acest amanunț în ceea ce privea sursa.

- De la unul din ei, zise

- De la care?

- De la Plotoaga, Isosica sau Zdronean. S-ar putea să fie amestecat și Mantarosie,

înțele sfatului, Isosica secretar de organizație de Bila nu era nimic (adică nimic plătit, îl aleseseră pea de *Arlus*, - Asociația română de strângere a Sovietică - el era cu această sarcină, de care de L ca era foarte mândru), Zdronean secretar al sfatului, iar Waritașofe cântăreț la moară.

- Va să zică nu vrei să spui, zise lipoveanul.

- Ți-am spus, repetă tânărul, știu asta de la Isosica, Zdronean, Plotoaga și Bila.

Nu-i mai spusese pe cei patru în aceeași ordine, ca și când s-ar fi ferit ca nu cumva să lase un indiciu oarecare despre cel de la care stia secretul dezvăluit.

- și ce interes are unul din astia ca eu să știu ce-au pus ei la cale în privința mea?! zise din nou lipoveanul neizbutind să dea de firul tainei.

Vizitatorul tăcea.

- Spune, mă Vasile, tu n-ai ce te întreb?

- Ce să spun?

- Ești surd? Ce interes are unul din astia patru, care sunt împreună, ca eu să știu ce pun ei la cale în privința mea?!

- Ce interes? întrebă Vasile curios.

- Da, ce interes.

- Nu stiu, zise Vasile mirat. De unde sa stiu? si adauga cam suparat, ca fata de cineva care tot nu aprecia valoarea dezvaluirii care i se facuse: Prea multe vrei sa stiu!

- Bine, Vasile, zise lipoveanul cu o voce deodata calda, o sa vad eu, bine ca mi-ai spus! Dar si mai bine ar fi fost, adauga, daca veneai la moara si-mi spuneai, te-as fi crezut si mai mult, pe câta vreme asa, ce stiu eu ce mai puneti la cale.

- Nu te costa nimic c-ai aflat, zise tânarul rece.

- si pe tine ce te costa ca mi-ai spus?

- Tovarase Fântâna, zise tânarul posomorât, eu nu ti-o dau asta ca buna, ti-o dau s-o stii, nu stiu daca trebuie sa crezi sau sa nu crezi.

- Asta nu mai era nevoie sa mi-o spui tu, d-aia te-am întrebat de unde-o stii si ce interes are ala care ti-a spus sa stiu eu din moment ce el e cu ei. Plotoaga nu poate sa fie, fiindca el fara cumnatu-sau Zdruncan si fara Isosica, n-ar fi nimic, Zdruncan nu poate fi contra lui cumnatu-sau Plotoaga (contra alorlalti doi, Isosica si Bila, poate) dar numai ei doi, fara Isosica, nu poate el, cumnatu-sau Plotoaga, si atunci tot nimic n-am facut. Mai ramâne Isosica si Bila. Bila poate fara Plotoaga si Zdruncan, dar nu poate fara Isosica si iar n-am facut nimic. Ar însemna ca e Isosica. Isosica este? se holba Fântâna cu barba cu tot ca si când o astfel de idee l-ar fi pocnit în cap si l-ar fi capiat chiar si ca ipoteza.

- Nu stiu, zise Vasile suparat. si repeta: Prea multe vrei sa stiu!

si se ridica, își lua batul pe care îl lasase razimat de zidul casei si pleca încet, cu spatele la cei din casa si i se vazu îndelung mersul pâna la poarta, egal si impenetrabil ca si dezvaluirea pe care o facuse.

In acest timp Marioara disparuse în odaie si când acel Vasile se duse iesi în prag gatita de plecare.

120

- Unde te pornisi tu acum de dimineata? sari maica-sa.

- Ma duc nitel pe la surata Ilinca, raspuse fata cu o sugestie în glas a unei neînsemnatați atât de mari a ceea ce urma ea sa faca la surata ei, ca abia asa o facu pe mama banuitoare si o alarma mai rau decât daca ar fi spus ca se duce sa se marite pe furis.

Mama puse mâna pe vatraiul din vatra si îl ridica crâncena în aer:

- Dezbraca-te si stai acasa ca-ti rup spinarea!

- N-auzi ca ma duc nitel si ma întorc acusea, ce tot ridici vatraiu-ala la mine?!

- Pai ce, asta e în firea ei! zise tatal ridicându-se de la masa si facându-si cruce. Lasa, fa, fata în pace, sa se duca, nu ramâne acolo, n-o manânce nimeni si dac-o s-o manânce o sa strige si ea, e lume... Du-te, Marioara, hai, dar întoarce-te repede, ca nu sade bine sa pleci de dimineata de-acasa, râde lumea...

Fata trecu pragul si se dadu jos de pe prispa. Schimbase rochia, se spalase pe picioare si încaltase niste sandale, dar se vedea ca nu erau cele mai bune lucruri pe care le avea, sa nu se spuna pesemne ca s-a dus la ai lui Moromete de dimineata gatita, când lumea are treaba si poarta alte haine. Cu o expresie buimacita mama lasa vatraiul din mâna si se lua dupa ea. O striga cu vocea ei de mama blânda si întelegatoare:

- Marioara.

si când fata se întoarce, deodata o implora:

- Marioara, nu te duce tu la ala, maica, acum de dimineata, fa si tu o data cum te rog eu, dezbraca-te si treci în casa ca avem treaba sa cârpim cerga-aia, vine seceratul si treieratul si n-o sa avem cu ce înveli caruta si pune grâul...

Dar abia aceste implorari o scoasera deodata si pe flta din ale ei si scrâsni din dinti si chipul i se schimonosi de o împotrivire fara masura, aproape salbatica:

- Lasa-ma, mama, în pace, ti-am spus ca ma îryi6rc repede, ce tot îi dai zor cu treieratul si seceratul...

si îi întoarce spatele si se duse, deschise Djpta si i se vazu capul pe lângă vârfurile ulucilor, mergând grabita dagfts pas masurat, ca orice fata care a plecat într-un loc unde are treaj^pu unde se pierde timpul. în casa, Adam Fântâna, cu un picior pe

muierea lui ce-are cu fata. Femeia sa dea pe fata, ca aseara sau baiat, n-a înteles bin Moromete în sat si sta pJJPHWFJfina

- si? întreba omul neîntelegând.

mai întreba totusi o data pe ceea ce înainte nu vrusese a la poarta pe Marioara, fata mâine vine Niculae al lui Ilie treieratul.

121

- si! facu femeia. Vezi-ti de-ale tale, când ai s-o vezi aci în casa cu burta la gura sa nu zici ca n-am tinut-o din scurt.

- Da' ce e între ea si Niculae al lui Moromete?

- Nu e nimic, raspunse femeia dupa o ezitare.

- Pai daca nu e nimic, ce-ai cu ea, crestino, nu poti s-o lasi în pace? Unde vrei sa gaseasca un barbat, la tine în vatra?

- Ála nici nu se uita la ea si ea de cinci-sase ani...

- Ce e de cinci-sase ani?! se mira tatal, coborând de pe prispa si luând-o si el spre poarta. De ce nu zici tu de zece ani, ce mi-e cinci-sase ani, ce mi-e zece.

si se îndeparta si el pe lângă garduri, asemeni fetei, luând-o însa spre acea parte a satului dinspre care se auzea cântecul rar al motorului morii, care pe vremea aceea mergea cu uleiuri grase, scotând pe un burlan rupt, în acelasi timp, zvâcnituri de fum si un zgomot ca de jucarie, care izbea într-un fel vesel urechea celor care treceau prin apropiere. Iar muierea ramase acasa singura, sa coasa cerga, si cu gândul în doua parti: cu grija spre fata care se facuse mare si nu mai vroia sa mai asculte si cu pornirea spre barbat care, în loc sa sara si s-o opreasca, o lasa sa plece dimineata spre casele altora, sa se faca de rásul lumii...

III

Casa Morometilor era asezata la soseaua mare si se putea ajunge la ea usor din orice parte a satului. Casa era veche, dinainte de primul razboi, si numai pridvorul, grajdul si fanarul erau facute mai de curând. în pridvor era vazut de obicei Moromete, care parasise prispa de dinainte de cel de-al doilea razboi si dormea acum aici si ridicase în acelasi timp de-a lungul prispei un parmalác cu câte-o

floare romboidala taiata în mijlocul fiecărei scânduri. Sub pridvor își construise o pivnita plina cu butoaie si putini în care intrai ridicând o trapa chiar de lângă pridvor, de pe prispa, care acum era din scânduri, ca si dusumeaua celor doua odai din casa, altadata din pamânt.

Aici, în pridvor, veneau la el de câte doua-trei ori pe saptamâna si câte unul aproape în fiecare zi - uneori chiar si de doua ori pe zi - prietenii lui politici de dupa Iocan, fosti liberali ca si el, Nae Cismaru, Costache. al Joachii, Matei Dimir si Giugudel. Cu ei batuse muntele ani în sir. Cu Cocosila se împacase într-o vreme, dar nici unul nu mai reusise sa faca sa fie între ei ceea ce fusese pe vremea lui Iocan si se vedeau rar si pentru scurt timp, cu toate ca încet, ca dintr-o lunga boala, Moromete își revenise.

122

Arata mereu în plina putere, si se gasira destui care sa spuna ca anume jucase el comedia cu cazutul la pat, ca s-o poata goni pe Catrina de-acasa si sa se însoare cu alta. Presupunerea nu se confirma atunci, dar se adeveri mai târziu. într-adevar arata iarasi senin si se uita pe drum ceasuri întregi exact ca pe vremuri, fara sa aiba adica nevoie de nimic din afara ca sa se simta trairid, desi dintre copii, lângă el nu mai era decât Ilinca. Dupa maritisul ei cu Sandu, Tita nu se mai întorsese în casa parinteasca fiindca avea de la barbatul ei un baiat care mostenea casa lui. Moromete nu gasea în el nici o frica fata de trecerea anilor. Când Ilinca alerga la poarta si striga: "Tata, a murit cutare!" ai fi zis ca la aceasta stire Moromete avea sa tresara si macar din gura sa spuna ceva de bine de cel care nu mai era. "...Pe ma-sa, raspundea el într-adevar dupa un moment de reculegere. A murit fiindca n-a mai avut zile!" "O sa ai tu mai multe, o sa traiesti cât lumea", raspunsese într-o zi Catrina cu un glas înfiorat, de teama si de îndoiala, fiindca de atâta ani de când se ducea la biserica ea aflase nu fara neliniste ca în ochii Mântuitorului pagânul e mai nevinovat decât cel ce cunoaste învatatura, dar n-are destula credinta. Ea n-avea destula credinta, nu se putea însela, în timp ce el era pagân. "Nu, ca o sa traiesti tu cât lumea, îi raspunse si Moromete cu nepasare. Crezi ca daca te duci la biserica o sa traiesti mai mult ca altii!" "Nu, zise si mama, dar barim cât traiesc sa nu traiesc în întuneric! Ce-o fi pe lumea ailalta o sa vada Domnul Cristos!"

Adica o sa-si dea el seama cine merita sa fie ales sa traiasca alaturi de el si cine trimis în smârcurile unde domneste *Cinenupoate*. Astfel îi spunea ea adesea diavolului ferindu-se sa-i rostiasca numele: dar de ce considera ea ca diavolul e "Cel ce nu poate", era greu de întqfes, când stia bine ce putere avea el asupra oamenilor, vroia poate sa spi/na ca nu avea si asupra lui Dumnezeu si a celor ce

urmau învatatura hu Cristos? Aici Moromete ridica din sprâncene si le dadea într-o parte/confirmând subțirel: "Asa e!" facea. si se înghesuia singur în sine cy*un gest care vroia sa spuna ca nu e rau ce zicea ea, asa o fi, gest zadarnic de bunavointa menit s-o domoleasca si s-o faca sa uite cu timpul istria dusului lui la Bucuresti...

Revenindu-si, lui Moromete îi revenise si uita foarte intrigat la acesti oameni noi de pe. spunea primarie) care îi intrau în curte si îi cunoscut si n-ar fi stiut cine e. El nici nu le se urcau pe scara podului, cum apr* acolo si cam cât trebuia sa de stat. Avea aerul ca daca ar vorbi Jrstrica totul, în timp ce, dupa el, facea sa stai si sa te uiti la ei fara sa te saturi cu riscul ca puteai dupa aia sa

entru politica si se popular (nu se mai u ca si când nu l-ar fi jmic când îi vedea cum xe cam cât porumb era 1 oficial drept cota catre

123

pierzi câteva cosuri de porumb. Fiindca nici macar nu dadeau buna ziua când îi intrau în curte! Ii faceau apoi o hârtie, i-o lasau pe pridvor si plecau, atragându-i doar atentia ca daca nu se duce singur cu porumbul vor veni atunci tot ei, de asta data cu carutele. S-a dus vremea, ziceau ei, când cu porumbul acela domnul Moromete cutreiera muntii si facea negustorie (ca si când cuvântul negustorie ar fi fost ceva de rusine!).

Moromete surâdea: "Auzi, ma, Matei, ce zice lipoveanul-asta, ca tu si cu Giugudel (si l-a mai adaugat si pe Cârstache la rând) cica sunteti uneltele mele. Adica cum *unelte?*"(Era un cuvânt din ziare, prin care erau desemnati astfel acei tarani care continuau înca sa fie în relatii pasnice cu chiaburii, alt cuvânt necunoscut în sat prin care erau desemnati cei cu stare.) Prin unelte, Moromete dadea de înteles ca se gândeste la o furca, o sapa, o grebla... Iar în ceea ce priveste porumbul nu zicea nimic. Cum o sa se duca sa-l dea?! Asta ar fi fost culmea. Sa vina ei sa vedem o sa i-l ia cu forta?!

si într-adevar nu venira. în anul acela. Dar în anul urmator i se urcara linistiti în pod si îi luara câteva zeci de cosuri, din cele câteva sute, eliberându-i si o hârtie pe care îl pusera s-o semneze si îi dadura si niste bani, cam a zecea parte din pretul cu care se vindea porumbul pe piata, la munte ca si la balta. Nu reiesea de nicaieri ca i s-a luat ceva, ci pur si simplu *s-a predat* cantitatea cutare contra cost, ca orice marfa. Nu era cine stie ce, dar se zvonea ca nici la munte nu mai avea voie sa se duca.

"Ce-i facem, ma, Costache, îl întreba el pe Costache al Joachii îndata dupa aceea. Ce facem, ma, Nae?!" "Ce sa facem, raspunse Nae, întreaba-ma sa te întreb! întreaba-l mai bine pe baiatu-ala al tau, ca el trebuie sa stie." Costache, fara sa se omoare cu firea, se arata nepasator si spuse ca probabil sunt tot chestii de-astea care semanau cu istoria cu seceta din Moldova, cu deosebirea ca acum n-aveai încotro si trebuia sa dai ceva. Din zece duble dintr-o suta nu saraceste nimeni.

În anul urmator însa istoria se repeta, de asta data nu numai la grâu si la porumb ci si la floarea-soarelui, la carne, la lapte si la lâna. Mai mult, se judeca numarul de oi dupa suprafata de pamânt, chit ca Moromete, de pilda, mai ramasese doar cu o oaie. Pastea pe-acolo prin gradina, si nu înțelegea nimeni de ce n-o daduse o data cu celelalte sapte-opt pe care le vânduse, dupa cum spuse el, din pricina ciobanilor, care le mulgea pe izlaz si nici lâna nu-i iese cine stie ce. El nu spunea ca stofele se gaseau acuma la un pret mai ieftin la cooperativa si ca fetele si mama nu prea se mai aratara dornice ca altadata sa mai întinda razboiul de tesut în casa în timpul iernilor (singure velintele mai ramâneau). "Ce zic, ma, Matei, ailalti oameni?" îl întreba el pe Matei Dimir, ca si când asta l-ar fi interesat mai mult, ce ziceau altii, decât faptul în sine ca nu mai putea

124

merge la munte. "Ce sa zica, se rasti Matei (asa era felul astuia, semana pe undeva cu Cocosila, cu deosebirea ca totul la el ramânea la rasteala, nu ieseau prea multe cuvinte din creierul lui) nu zice nimic, ce sa zica." "Cum, ma, nu zice nimic! sarea Moromete ca si când nu i-ar fi venit sa-si creada urechilor, adica cum nu zice nimic? Pai ei nu vad?" "si ce daca vad?" "Cum ce daca? Adica cum?! Ce treaba e asta?!" "Treaba, ce sa fie?!" de rastea Matei Dimir silindu-se ca rasteala lui sa se transforme într-un raspuns, adica asta era, vedeau, dar nu ziceau nimic, ce puteau sa zica la urma-urmei, ca le place? "Cum, ma Matei, revenea el dupa câteva zile, pe alta cale, când se vedeau din nou, sa dau eu cota de la o oaie, ma?! Ce e aia, oaie sau magaoae?" în ce lume adica intrau ei în felul asta si care era partea lor în ea, sa fie cei cu oaia, adica cei carora avea sa li se ceara în Viitor altele si mai gogonate decât li se cereau acum, si la asta *sa se rezume* tot rolul lor, sau într-adevar avea sa se schimbe lumea din temelii cum se zicea si sa fie chemati sa ia si ei parte la ceea ce avea sa aduca în bine aceasta schimbare?

Fiindca iata de pilda *fonciirea*, acum ca Moromete nu mai avea bani, revenise, o simtea... I se trimeteau prin Ilie Micu, piticul satului, care mai era înca tinut pe-acolo pe la sfat, singurul care mai ramasese dintre slujbasii vechii primarii, niste hârtii în care i se spunea ca pentru fiecare zi de neplata a fonciirii i se majora cu nu

stiu cât zero virgula zero cinci, sase sau zece la suta din suma totala si ca asta mergea crescând... Mai bine, i se spunea cu nepasare, sa se duca la sfat si sa-si achite ce avea de achitat ca altfel suma se îngrosa singura "în detrimentul dumatiale, ti-o spun cu lacrimi în ochi", zicea unul Bila care nici macar nu se stia ce rol avea pe-acolo, dar care totusi se dovedea ca era el la curent si stia ce spune. Bineînteles ca Moromete nu se duse, cum sa se duca chiar asa de la începutul anului, era destul timp pâna la toamna, dar ajunsese curând sa nu mai stie nici cât avea de plata si nici daca, asa în general, se putea plati, dat fiind ca aceste majorari la rândul lor se majorasi si ele si acestea la rândul lor sufereau si ele de-o majorare la majorare, sf asa mai departe.

"Ce fac eu aicea, domnule?" zise el ducându-se tot/si la sfat cu aceste hârtii, uitându-se nedumerit la Zdroncan, unul din baietii lui Traian Pisica ajuns secretar în locul lui Oprescu. "Ce este, nea Iliy?" îl întreba Zdroncan fara sa-si miste ochii din hârțiile în care scria cu^erneala lui violeta. "Ma Zdroncane, pai eu degeaba platesc acum în fa^r ta, fiindca pâna îmi faci tu chitanta, suma s-a si majorat si trebuie^#ti platesc din nou, si pâna îmi faci iar chitanta, iar s-a majorat, sijwnHai departe."

Dar nici o tresarire din partea capaJt. si doar se spusesera în fata lui cuvinte uneori menite sa-i întindaJnKr un zâmbet, si un zâmbet face uneori pe doi oameni sa treaca pesteePllip. care altfel nu se trec niciodata.

125

i

"Nu-mi platesti mie, du-te la referentul încasator principal", raspunse Zdroncan fara sa-l auda bine, nu-i ardea lui de dedesubturile lui alde Moromete, nu era acum timp de dedesubturi de-astea. Astea erau bune pe vremea lui Aristide.

Moromete se duse la referentul încasator principal, care luase locul atât vechiului perceptor cât si agentului sau de urmarire, Jupuitu, scosi la pensie sau dati afara, nu le ducea nimeni grija, se aranjaseră ei bine cât fusesera la putere. Țsta se uita la Moromete tot fara sa-l vada si nu vorbi cu el pâna nu-si arunca întâi o privire în vraful de hârtii cu care omul venise nedumerit de-acasa. îi arata apoi si el ceva tiparit, cu pasaje subliniate cu cerneala rosie, zicând ca dupa ele si-a orientat si el calculele, nu le-a facut din capul lui. si îi facu semn spre usa: mai mult n-ar avea ce sa-i mai spuna, nici macar nu-l interesa daca tarantul platea sau n* platea.

IV

"Bine, continua Moromete adresându-se prietenilor lui liberali, dat fiind ca statul are nevoie de parale fiindca nu mai suntem ca pe vremea regimului burghez al mosierului ...de mosieri, cu samânta lor, de unde i-au mai scos si pe-astia, care stiti si voi alde Costache si alde Matei ca se lua mosia mare a coanei Marica îndata dupa alalalt razboi, si nu acuma, dar dat fiind ca numai ei au nevoie de bani, noi n-avem, sa zicem ca fonciirea trebuie achitata. Orice stat, nu asa, are functionarime de platit si toata lumea e datoare. Dar Valache a dat tot ce i se cuvinea si n-a zis nimic nici de cârciuma, când i-a închis-o, stiti cum îi placea lui sa bea cu notarul si primarul. Le facuram bine pe toate alelalte si ramase nerezolvata cârciuma lui Valache. Nu zic de moara si de paduri, trecura la stat, asa consideri dumneata din punct de vedere ca sa nu mai existe oameni cu averi, foarte bine, dar Valache ce bogat îl gasisi? în fine, sa zicem ca alcoolul fiind monopolul statului, eu, stat, ti-am dat autorizatia' de desfacere, eu ti-o retrag, am eu alte planuri cu meaturile, ma priveste! Dar ce-i facura ei cu alde Gae si aia care mai erau cu ei? Ca Valache nu plânge el dupa cârciuma, ce cârciuma, avea acolo câteva sticle, îi placea si lui pe vremuri sa stea cu alde notarul si primarul care era, sau când astia aveau treaba, cu domnul Gogu Pisculescu, saracul, pe unde o fi si asta, dar ati auzit si voi cum au intrat peste el, si alde Gae a ridicat ciomagul lui cu care pastea altadata oile oamenilor pe izlaz, si a izbit cu el în masa... Ca pe ma-ta de chiabur, scoate si plateste impozitele! Valache, spun unii

126

care l-au vazut, cum era el cu obrazii cam grasi, uite-asa au început sa-i tremure falcile si se uita asa la ei si asculta cum înjura Gae, ti-nchipui, om care nu-i facuse nimic, ca i-ar fi spus el daca era la mijloc o razbunare si zice Valache, de ce ma înjuri dumneata, ce ti-am facut eu tie, scoate si plateste, zice, facu-ti si dregu-ti de chiabur, te învatam noi minte sa mai uneltesti... Am platit, zice Valache, si-i arata chitantele, dar ala care nu stie carte ce sa înțeleaga el, nici n-a vrut sa se uite, îi da zor ca îi arata el... Pe urma au iesit de-acolo si au plecat. stiti si voi ce i-au facut pe urma: tot Gae l-a dat în judecata pentru ca nu si-a achitat impozitele, s-a dus Valache la Palamida la înfatisare, cu avocat. Onorata instantă, c-o fi c-o pati, uite chitantele ca învinuitul si-a platit îndatoririle care i se cuvin, cerem achitarea. Atunci s-a ridicat judecatorul si, zice, probele sunt necorespunzatoare, drept care urmeaza sa fie condamnat. Asta e! Saracul Valache! Nu le zisese nimic în timp ce alde Stan Ciocea l-ati auzit si voi cum spunea cu gura mare ca nu vin ei mai repede americanii aia sa-si faca un tâlv si cu ci sa bea sângele lui alde Isosica si Adam Fântâna. si n-a venit nimeni sa-l aresteze! L-au ridicat ei mai pe urma, dar nu din pricina asta. si îl bagara la beci pe Valache..." "Cica e sa iasa acum, lunile astea", a zis atunci Giugudel, care era totdeauna cel mai bine informat... "O sa iasa, dar cum

sa mai traiasca acum omul asta în sat? raspunse Moromete. Fiindca eu înțeleg, daca vii dumneata la putere, sa te rafuiesti cu al care a facut rau, tineti minte cum îl scoasera legionarii pe alde Ilie Pârvu si îl batura cu funiile ude în fata primariei. A si murit pe urma... Nu era normal ca aia doi legionari care au dat cu frânghiile si nu numai pe Victor Balosu, care e la beci, sa pui acum mâna pe ei si sa-i belesti, nu pe Valache? Asi! Unul din ei e pe la Bucuresti, tramvaist, iar alalalt își vede de treaba aici în sat, are chiar onoarea ca ulita aia din deal, de la marginea satului unde sta el, sa-i poarte chiar numele, ulita legionarului, asa îi spun muierele." "Cica l-ar fi întrebat alde asta al lui Bragadiru pe Gae, spuse iar Giugudel, care e fapta de care se face vinovat Valache. fapta, zice Gae, vezi sa nu te trimit si pe tine dupa el. Accept sa ma zice al lui Bragadiru, dar mult nu pot sa stau acolo si când ies dracu' care nu-ti roade beregata." "Asta nu stiam, zise Moromet ce i-a raspuns?" "Singur, zice, ai intrat la ascutirea luptei de clj Gae. Sa nu crezi ca mi-e frica mie de tine. si l-a luat si; la raion." "L-au bagat la zdup?" întreba Moromete. puscarie, ma, sta acolo alde al lui Bragadiru, îi pufi alde muierea aia a lui si-i duce de mâncare sa tie IWmetri cubi, ca asa cica, are de sapat atâtia metri cubi, daca îi face, îl elibereaza înainte de termen. si cica îi mai da si niste bani!" "Asa închisoare zic si eu, exclamase

127

hfcl

Moromete cu un entuziasm probant. si crezi tu ca asta al lui Bragadiru o sa-i roada beregata lui alde Gae dupa ce iese? Asa se lauda si alde Nae Marinescu ca daca el îl prinde pe Gae ca-i intra în curte si i se urca pe scara podului îi da una si îl lasa lat. Ei, si când veni Gae si intra în curtea lui fara macar sa bata la poarta si îl puse sa dea doua carute de porumb cota, nu mai zise alde Nae nimic. E drept ca Gae nu s-a ostenit sa se urce el pe scara podului si zice, de-aici se preda imediat doua carute, taie-i domnului Nae Marinescu chitanta de încasare la pret oficial si sa mergem mai departe. «Bine, ma, Nae, zice alde Boldeata, dupa câteva saptamâni, ca n-ai putut sa-i tragi una lui Gae atunci pe loc, mai înțeleg, ca era militianul cu el, dar spunea alde Tanasache al Gârii ca v-au vazut pe urma pe-amândoi la *meati*, tu plateai». «Minte al lui Tanasache al Gârii, eram acolo întâmplator, n-am si eu voie sa beau o tuica?» «Ba ai, dar Gae cica era singur, de ce nu i-ai tras una?» «Ce sa-i tragi, ma, zice, asta a înnebunit, nu e zi sa nu trimeata câte doi-trei cu militianul la judecata». «Ma Tanasache, asa e cum zici tu, ce dai acuma ca cote e un zero pe lângă ce dai pe urma daca te trece la chiaburi. Nici nu stii ce frica mi-e, îmi ramân copiii neînșurati...» Mira-m-as sa scape el multa vreme, mai spusese Moromete. Dar nu asta e problema! Ca daca azi îi faci astuia si aluia ceea ce îi faci, cine te mai

împiedica sa vii si peste alde Costache al Joachii si sa-i faci si lui la fel, chit ca el n-are nici în clin nici în mâneca cu ceea ce se cheama un chiabur!? Nu mai vorbesc de mine care am doua loturi, încheiase Moromete cu un glas totusi foarte linistit. Daca n-ar fi Niculae, mai spuse el, de mult asi fi luat-o si eu pe urmele lui Valache!"

Era exact ceea ce gândeau si prietenii lui în clipa aceea. Asta nu-i împiedica însa pe nici unul dintre ei sa vina mai departe la Moromete în pridvor. Li se parea ca daca si pe ei ar fi început acel Gae sa-i ia la ochi, asta ar fi fost sfârșitul lumii. Iar dovada ca nu era totusi sfârșitul lumii erau chiar adunarile acestea ale lor, în ciuda amenintarilor lipoveanului sau ale acelui Gae; nu li se întâmpla nimic si se reîntâlneau totdeauna linistiti, luând-o de unde ramasesera.

într-o zi însa Giugudel le spuse celor care aratau ca nu de mult timp | se vor mai bucura ei de libertatea lor de acum: noul presedinte, Plotoaga, 1 si noul secretar de organizatie, Isosica, pariasera între ei ca nu le e lori frica de Niculae si ca pe-o vatra de vin, zicea Plotoaga, ca îl va lua pe ? Moromete si îl va baga la beci pentru agitatie împotriva regimului (Isosica| paria ca Plotoaga nu va îndrazni) si ca Isosica îl va doborî pe Niculae î (asta era mai greu, si Plotoaga paria ca Niculae îl va doborî el pe Isosicaf în clipa când va miroși cine din comuna unelteste contra lui). MorometeJ se posomori: nu era de glumit cu smintitii astia... Dae nici o clipa nu se] feri sa se vada mai departe cu prietenii sai...

Nemaiputându-se duce la munte, Moromete, dupa oarecari ezitari, îi ceru bani feciorului, lui Niculae. De la cei doi, Paraschiv si Achim, n-avea ce sa ceara. Paraschiv izbutise într-adevar sa-si faca o casa în Colentina si izbutise chiar sa traga si lumina de la stâlpi si sa faca pac, cum zisese el, când intra în ea, dar se îmbolnavise de oftica, tusea de rasuna casa aceea a lui pe care si-o ridicase mâncând numai pâine cu cartofi. Moromete fusese la el o data s% vada cu Niculae. îl pensionasera pe Paraschiv care era si el în partid, cu\oate ca dupa un pahar de vin începuse sa-i spuna lui tat-sau si lui frati-sau vitreg ca nu le da comunistilor nici un an. Era înainte de abolirea momrhiei si Paraschiv, nu se stie de ce, era regalist si arata indignat ca se zicea despre rege ca nu mai face nimic, ca ar fi adica (si asta îl suparase j|g el cel mai tare) un *manochin*. *De ce manochin?!*

pa zic ei? (comunistii adica, din rândul carora , prins de o pornire ciudata se înrosise de furie te în sat, a continuat el adresându-se tatalui, eu tin cu el. (Asta era un fruntas taranist Aristide). De ce credea Paraschiv ca îl tinutul asta al lui tocmai de-acolo de ce pierdusera puterea si nici nu erau sa vreodata? Nu era de-a buna cu tusea ... însemna ca nu mai putea munci, desi Jeca de tot cu o doctorie noua care

se 'Achim, îi dădea înainte cu "Consumul lui lipsa de capital, ca altfel... ar ajunge adica

se stropsise el la Niculae] făcea și Paraschiv parte), și începuse să tusească, și spunea-i lui Stan Ciocej care avea cârciuma aproape mai poate încălzi pe Staș unde era și mai ales acur semne că ar mai fi putut-o asta a lui, om tânăr scos la se spunea că acum numea penicilina... Cât alimentară" dar zicea

mare negustor!

Spre bucuria lui Moromete, Niculae îi trimise numai de câțiva bani. însemna că avea, că era adică bine plătit acolo la Palamida și Moromete nu aștepta să treacă prea mult timp ca să-i ceară iar. "N-am bani, domnule, îi scria el ca să se justifice, cu ortografia lui din 1900, mă așază lipsa de bani și astia de la sfat mă apucă de sume mari... Dacă îmi dai o mie de lei, se plângea el, și îmi ceri să-ți dau tie pe ea un leu, pierd mîă, că n-am de unde să-ți dau leu-ala!" La început răspunsul lui Niculae nu întârzia și îi trimetea suma cerută, dar fiindcă scrisorile deveniseră pe urmă prea dese, nu-i mai răspunde la ele prin mandat ci prin tăcere, lășând să se scurgă cel puțin o lună până să-i expedieze ceva. Moromete se făcu că nu înțelege și începu să ia trenul spre Palamida. "N-ai primit scrisoarea mea?!" îl întreba pe Niculae fără prea multe ocoluri. "Ba am primit-o!" răspundea Niculae. "Păi dacă ai primit-o, atunci de ce..." Dar nu îndrăznea totuși să-l ia direct la rost, luându-l totuși în felul acesta.

128

129

Niculae, când îl vedea la poarta Comitetului de partid așteptându-l, abia izbutea să-și ascundă nemulțumirea. Nu înțelegea, îi spunea el tatalui, de ce îl caută? Din moment ce el nu-i trimisese bani, nu era limpede că nu putuse, că n-avusese? Ce adică, credea că a uitat?!

și într-o zi își iese din pepeni și îi spuse că s-a saturat, pentru că l-a ținut el în școală, i-a trimis bani destui și de-aici înainte n-o să-i mai dea nici un leu. Nu exista scrisoare pe care să fi primit-o de la el și în care să nu fie vorba decât de bani și niciodată nu l-a întrebat și pe el ce mai face și cum o mai duce, cel puțin că a fost militar a primit o singură scrisoare, fiindcă știa și el că acolo n-ai lefa, n-ai ce să ceri. Gata, s-a sfârșit și cu istoria asta. De-aici înainte n-are decât să facă ce-o vrea, dar să-și ia gîndul că o să-i mai trimită vreun sfant!...

"Sfant! sopti Moromete deodata înmuiat si începu sa clatine din cap a repros. Pai, ma Niculae, exclama el cu o duiosie care îți chema înțelegerea pe-aci pe-aproape, pe lucruri mici, dar adevarate si de neînțelaturat, daca eu asi avea, crezi ca ti-as cere eu tie?!"

Dar nu-i mai merse comedia aceasta a uimirii totale nici fata de fiul sau. Niculae continua sa strige ca îi ajungea, si ca daca pâna acum i-a tot dat, a fost din pricina mamei, ca s-a gândit la ea ca n-are. Ei, o sa-i cumpere de-acum încolo tot ce-i trebuie ei de îmbracaminte si încaltaminte si lui n-o sa-i mai dea absolut nimic. Asta era, si sa nu-l mai vada pe-acolo, ca n-avea ce sa mai caute.

în tot timpul acestei iesiri nestapânite Moromete se fâtâise pe scaun ba înainte, ba îndarat, si pe chipul lui aparusera si se topisera rând pe rând ba mânia si protestul, ba rugamintea prefacuta naiva, însotita de încercarea, repede curmata de mânia mai mare a fiului, de a o da pe gluma, ca sa-i alunge baiatului supararea. Erau la restaurant si mâncasera împreuna si aveau între ei si o sticla de vin si totul începuse de la o vorba a tatalui, care spusese la un moment dat fara nici o urma de bucurie ca își vedea fiul si se afla cu el la un pahar de vin: "Veni pe la tine zilele trecute Enache al Cârstichii!" "Ei si?" raspunsese Niculae. "Nu puteai sa ne trimiti si noua o sticla de untdelemn?!" "O sticla de untdelemn! îi sarise atunci lui Niculae tandara, au ajuns taranii sa ia untdelemn de la oras, mâine-poimâine o sa aveti pretentia sa iesim noi la plug si sa va dam si pâine! Ei, uite, eu n-o sa-ti mai dau nimic, daca e vorba pe-asa!"

si o tinuse aproape o jumatate de ceas în acelasi fel si din ce în ce mai aprins de furie. Ca nu le mai placea sa munceasca pamântul, ca altadata faceau câte cincizeci-saizeci de kilograme de untdelemn pe an si ca acum nu mai faceau nimic, le placea sa le dea altii de-a gata (nu spunea ca untdelemnul si împreuna cu el si floarea-soarelui constituia acum monopolul statului, samânta trebuia predata, contra cost, fireste, si ca din pricina asta nu mai semanaseră nici ei, în anul care venise, floarea- soarelui sau semanaseră prea putina), ca nu mai vor sa hraneasca pasarile cu urzici

130

cu malai si porcii cu laturi, le da acumă faina de grâu amestecata cu lapte, sa faca porcul carnea dulce, si pe de alta parte se plâng ca n-au pâine în casa, iar porcul îl vând la specula pe pietele Bucurestiului sa-si cumpere aparate de radio si butelii de aragaz, ca asta le lipsea, încolo le facuseră bine pe toate! La cooperativa le place ca sunt marfuri si unelte agricole ieftine, dar cerealele ei ar vrea sa le vânda de zece

ori mai scump profitând de faptul ca statul n-are înca rezerve ca sa desfiinteze de tot cartelele si sa-i scoata din circulatie cu produsele lor pe care le vând la astfel de preturi. Gata, nici nu vrea sa mai auda de % hai sa plece chiar atunci si sa mai vie când l-o chema el!

Moromete se resemnase de mult sa lase sa curga aswel peste capul lui aceasta ploaie de amenintari si învinuiri. Nu mai zictla nimic, tacea si asculta cu privirea alba, ratacind pe lucruri care nu emu acolo si nu se vedeau si din când în când doar tresarea, dar foartel slab, luptând cu mâhnirea si tristetea. Ce mai putea sa-i faca acestui taiat? Avea si el dreptate, leafa lui n-o fi nici ea cine stie ce, i-o fi trebuiiH si lui, nu poate sa traiasca aici fara haine bune si sa umble descult varaftumai în camasa si izmene, ca în sat. Dar de ce striga el asa de tare?Jsu ce îl suparase de-i sticleau asa ochii? Ca nu-i zisese nimic...

Când Niculae se opri, Moromete îsi îndrepta în< vada daca s-a oprit, sau se odihneste s-o ia iar de la colorasera obrazii si nasul lui alb ca de piatra i se fa© era. Se uita într-o parte si se uita si la îndârjirea din nu-i trecea, dar nici nu mai tâsnea în afara sa se "Lasa, ma, Niculae, zise atunci Moromete oftân soleze. O sa-mi dai tu, ca ai inima buna!" si oft; fost o mare nenorocire ca fiul avea o astfel de in^j se agitase pe scaun si flacara din el se aprinsese parca si mai tare, dar nu mai zisese nimic si încetul cu încetul se stinsese, lasând doar taciunii aprinsi, fiindca tot nu-i vorbi în ziua aceea. Dar într-adevar continua sa-i trimita tatalui bani, ca si înainte.

VI

Cu toate ca în munca lui de activist avea concedii foarte neregulate, totusi o data pe an tot venea pe-acasa si statea câte-o saptamâna doua. Nu era însa chip de odihna cât statea, fiindca de îndata ce sosea îl si lua în primire... Ca ce se mai aude? E adevarat ca americanii au o bomba care daca da cu ea la Bucuresti omoara si pe aici? Nu e adevarat?! Dar e adevarat ca rusii nu au o astfel de bomba si ca daca ar vrea americanii

131

spre el, sa oprise, i se alb decât pesemne ca în cuvinte, larca sa-l con-ca si când ar fi Auzindu-l, Niculae

le-ar face si le-ar drege? Nu e adevarat?! Atunci ce zice alde ala al Mariei lui Traila care are un radio mic, cu casti si aude în fiecare seara... Minte ala?! Aveau o curiozitate lacoma si, cu toate astea, nu mai citeau ziarele ca pe vremuri, nici macar Moromete. "înainte ne adunam la Iocan si vorbeam ce vream noi despre rege si nu

ne zicea nimeni nimic, îi spunea tatal fiului. Dar asta al vostru, Goe, crede ca acum de-aia l-au dat ei pe rege jos ca sa nu mai zica nimeni nimic de ei." "Ăstia sunt mai mari ca regele, ma Ilie, asculta si tu aici la mine o data!" raspunse Nae Cismaru cu indignarea celui care, stiind mai multe, nu înțelege de ce totusi oamenii se uita în gura celui care stie mai putine, unul din astia fiind de pilda Moromete, ale carui uimiri, ce puteau sa însemne decât ca nu stia? "Ma, eu zic ca ei n-au pretentia asta!" raspunse Moromete cu un bun-simt care trebuia negresit sa fie si al acelora din moment ce el îl avea si erau si ei tot oameni ca si el. "Ba au! striga Nae Cismaru. Asculta aici la mine: au! ai sa vezi tu ca au pretentia. Mai vorbim noi!"

Ceea ce îl facea însa pe Niculae sa-l ameninte pe tatal sau ca n-o sa mai vie deloc pe-acasa era faptul ca o chestiune considerata bine lamurita azi era luata a doua zi de la cap. în tot acest timp cât fiu-sau statea în sat cu ai lui, tatal dormea putin si nu-l lasa nici pe el sa doarma. S-ar fi zis ca totul îi zbura din minte îndata ce discutiile se terminau si trebuiau sa se duca sa se culce. Pe la orele trei dimineata, când la rasarit cerul vestea apropierea zorilor, Moromete se scula, se ducea prin gradina, se întorcea îndarat, se aseza în pridvor si începea sa fumeze. Nici macar nu încerca dupa aceea sa-si înnoade somnul întrerupt, intra în casa usurel si se aseza la fel de grijuliu pe marginea patului în care Niculae dormea cu pumnii înclestati.

Era deplina liniste peste sat, cerul abia se lumina, toata lumea dormea înca si în tacerea odaii Niculae auzea un fosnet retinut de ziar jupuit de o mâna linistita si treaza; deschidea ochii si alaturi de capatâiul sau, uneori pe un scaunel, rasucindu-si tigarea, gata îmbracat, statea tatal. "Ce vrei?" îngaima fiul. "Eu?! se mira Moromete. Nimic." "Atunci ce te-ai sculat si ai venit la capul meu?" "si daca am venit, ce? Nu poti sa dormi?" "Cum o sa dorm daca stai aici si-ti faci tigare? Ce vrei de la mine? zicea Niculae cu o voce îngrosata, care abia se stapânea. De ce nu ma lasi sa dorm?" "Pai cum, domnule, sa suprimi dumneata comertul liber?!" izbucnea atunci Moromete ridicându-se imediat dupa scaun si iesind cu pasi mari afara, cu tigarea în gura. Ca si când n-ar mai fi putut suporta discutia, care avusese loc tocmai aseara si nu numai aseara. Avea în glas un refuz de a înțelege atât de total încât îl împrastia parca în jur... Niculae arunca patura de pe el si înjura cu acea expresie chinuita a tinerilor pentru care somnul e ca o nastere din nou dimineata si trezirea silita din el ca o tortura:

132

"Mama lui de comert ca vii aici si ma scoli la patru diminejga dupa ce ti-am spus aseara de zece ori cum e cu comertul..." "Bine! înțeleg", se întorcea tatal blând si se

aseza iar pe scaunel si în mod <âfHat îl apuca veselia, zâmbea deodata sub mustata, se vedea ca nu era^Rmai discutia care se amesteca aici; întindea mâna si îl împingea pe ft£wHimar, ca si când prezenta acestuia acolo ar fi fost ceva de râs, câmmmm fapt nu se mai putea stapâni. Zilele treceau, el avea sa îmbratrâneascaS8P*> poimâine si barbatu-asta statea putin pe-acasa, cine stie daca aveamHNnai vada... si atunci trebuia venit lângă el si trezit din somn, sasaH^la el si sa-l auda vorbind, sa-i vada chipul lui tânăr, cu orice risdji^Bjnba se supara... Era singurul fecior care îi mai ramasese, dupa qjflHRtznise o viata sa-i aiba pe toti în jurul lui... "Asa e cum spuneti voi, iSyicepea el continuând sa surâda ca de o mare nazdravanie, dar daca dumneata cu mijloacele de care dispui, care le ai acum în mâinile tale, cai ferate, uzine, mine de sare, nu asa, mine de carbuni, ai aurul, domnule, ai argintul, ai fierul... De ce te legi de caruta mea când ma duc si eu pâna colea si vând niste porumb la mocani si pui militianul pe urmele mele, sa vie si sa se uite în caruta si sa-mi confiste porumbul? Ai tu nevoie sa ma împiedici pe mine sa vând si eu câteva duble de porumb, sa traiesc si eu? Din ce traiesc eu daca dumneata îmi iai posibilitatea asta? De unde fac rost si eu de-un ban sa-mi iau o camasa pe mine? Tu îmi spui sa vând statului ca asta e o datorie patriotica - adica nu tu, ca tu nu poti sa spui asa o prostie, dar astia de pe-aici... Ei! De când sunt eu pe lumea asta, si nu sunt de putina vreme si am auzit si eu vorbind multa lume, dar una ca asta nu mi-a fost dat sa aud." "Ei, auzi acum, raspundea fiul sarcastic, n-ai auzit-o pâna acum, o s-o auzi de-aici înainte. Faceti gospodarie colectiva daca nu va convine. Scapati atunci de toate." "Da, atunci o sa ne ia bucatele direct dintr-o magazie mare, ce sa mai stea sa se mai chinuiasca alde Cristache degeaba cu cotele!"

Cristache acela era în ultima vreme colector, adica "împuternicitul comitetului de stat pentru colectarea produselor agricole", functie noua în sat si de care Cristache, dupa felul cum pronunta el însusi aceasta denumire, se arata foarte mândru.

"Bineînteles, relua fiul, cât despre rest, daca o sa vreti sa faceti comert, o sa contractati cu statul si o sa câstigati dupa cum o sa munciti". La astfel de raspunsuri se vedea ca Moromete se stapânea din rasputeri sa nu uite ca era fiul cel care îi spunea aceste lucruri, si nu un strain si ca urmarile schimbului de cuvinte sa nu ajunga acolo în adâncul lui unde totdeauna se luptase sa fie liniste si nu cumva din pricina a ceea ce se întâmpla pe lume sa-si îndeparteze de tot si pe acest baiat, desfacea bratele ca si când s-ar fi lasat rastignit pe aceste mari neînțelegeri ale acestor timpuri, numai sa nu se supere copilul si spunea: "Nu stiu! Daca nu stiu,

nu stiu! De ce sa zic ca stiu când nu stiu!" si parasea odaia sa nu auda raspunsul fiului, care îl biciuia totusi din urma fara crutare si fara pic de încredere ca chiar asa gândea tatal în clipa aceea: "si poimâine dimineata iar ai sa vii aici la capul meu sa jupoi jurnalul si s-o iai de la început... Zic si eu ca vin în concediu acasa si când colo ma scoala din somn la ora patru dimineata, ca nu vrea el sa înțeleaga cum devine cu comertul! Sa te prind eu ca ma mai scoli din somn!"

Îl prindea chiar dupa un ceas când readormea. De asta data nu mai intra în casa, se chema ca îl lasa sa doarma, dadea însa târcoale pe-afara si se oprea de-atâtea ori în dreptul ferestrei, unde îl apuca tusea si începea sa vorbeasca singur (ca altadata) încât Niculae arunca iar patura de pe el si se da jos din pat. Atunci pierrea, o lua spre gradina, dar reusise deci sa-l faca pe baiat sa nu mai doarma. "De ce nu ma lasi sa dorm? Îl întreba Niculae ascunzându-si chinul oboselii sub aceasta curiozitate de suprafata, sa afle adica, chipurile, ce vroia la urma urmei tatal sau de la el. Ia spune-mi!" "Nu e timp acuma de dormit", raspundea Moromete cu ceva în mâna, o furca sau vreun lant, parca ar fi fost ca pe vremea când Niculae era mic, seful unei familii numeroase pe care trebuia s-o tina bine în mâna si s-o îndemne la treaba dând el cel dintâi exemplu. Numai ca acum era cam târziu si se uita la Niculae cu teama: s-o fi suparat sau l-a înteles? Îi dadea oricum înainte si fiul sta lângă el jos pe pamânt cu genunchii la gura si îl asculta. si totul parea asa cum trebuia sa fie: tatal cu fiul alaturi, acolo în ograda parinteasca, dimineata în zori, cum se scoala oamenii de când sunt ei pe pamânt...

VII

Niculae ajunse în sat pe la zece dimineata, dar înainte de a veni acasa trecu întâi pe la sfat, unde întârzie câtva timp, fiindca tocmai atunci se anuntase si vizita secretarului doi al raionului de partid, care sosi împreuna cu presedintele comitetului executiv raional.

Pe la prânz Niculae intra pe poarta si îl gasi pe tatal sau în pridvor cu cineva (totdeauna era cineva în pridvorul lui), mesterea ceva cu sula în caputele unui bocanc. Când îl vazu, Moromete se mira:

- Pai, parca ziceai ca în septembrie îti iai concediu.

Ai fi zis ca totul e în regula în casa si în familia lui, ca si când sa-ti fuga muierea de-acasa pe la saizeci de ani ar fi fost ca si la douazeci, aveai viitorul înainte... si numai venirea fiului i-ar fi stricat lui vreo socoteala prin faptul ca sosea în iunie si nu în "septembrie"...

- Nu sunt în concediu, zise Niculae trecând pragul și intrând în casa, am venit în sat cu campania.

134

uga: aha! auzi, ba, adica el personal și să ajute? Asta

când n-ar fi văzut _k de vorbit, ei doi, mult ascultând țeni și Moromete

- Cu campania, repeta total după o pauză. și adf alde Nae! Adica ce-o mai fi și aia campanie, ce să fal în aceasta așa-zisa campanie, să pună mâna pe sec ar fi ceva...

Alde Nae nu zise nimic când apară Niculae, și nici n-ar fi auzit cine venise și ce zisese. Aveai și după câțva timp își continuara spusele, Moroniș cu fruntea în bocancul de pe genunchi. În casa nu el ridică fruntea și striga spre gradina:

- Ilinco, unde ești?

- Ce-ai cu mine, tata?

- Treci încoace c-a venit Niculae și pufTe mâna și fă mâncare, taie o pasare și pune-o la foc. Ce faci tu acolo?

Ilinca nu răspunde, dar i se auzira pașii grabiți și apoi și glasul, se vedea că știe ea de ce se bucura.

- Ai venit, ma! zise ea urcând scara pridvorului. Hai încoace în casa.

- Uite-l pe Costache al Joachii, zise Nae din pridvor, fără să arate cu vreun gest unde e Costache. O fi auzit și el că a venit Niculae. Te întâlnești cu el, ma, Niculae?

- Ma întâlnești, răspunde Niculae din casa.

- Acuși pica și alde Matei, zise Nae iar.

- De unde știi? îl întreba Moromete fără curiozitate.

- Ma întâlnești eu cu el înainte să vin la tine. "Unde te duci, zise, te duci pe la alde Moromete?" "A-ha!" "Du-te, zice, că viu și eu acuși."

- Ce e, Costache, zise Moromete, fara sa ridice glasul, în timp ce Costache intra pe poarta parca alene, si cu o înfatisare linistita de proprietar ca si când ar fi intrat în curtea lui. Ce te-a apucat de te-ai sculat asa de dimineata?

Era ceasul aproape douasprezece si de la o vreme Costache al Joachii se scula la aceasta ora târzie, îl cam dureau oasele si pâna i se destepeneau si se înmuiau, se urca soarele sus. în pridvor se opri si duse doua degete la palarie:

- Buna-dimineata. .

- Mai traiesti, ma? zise Moromete. Mai apuci sa-i vezi pe comunisti dati jos?

- Eu zic ca îi apuc, raspunse Costache cu capul într-o parte, semn ca începuse sa nu mai auda nici bine, dupa ce ca mersul îi era stingherit.

- Ai surzit de tot, ma, zise Nae' cu afectiune.

- De unde, zise Costache încrezator, de auzit aud bine, mai rau e ca tigarea nu prea mai îmi place; eu zic ca am fumat în viata mea un vagon de tutun.

135

- Care va sa zica zece mii de kilograme împartit cam de la câti anî zici tu ca ai început sa-l bei? socoti Morometc.

- Pai de la doispe ani...

- Sa zicem de cincizeci de ani, zece mii de cincizeci, cincizeci într-o suta fac doi, adaugam doua zeruri, doua sute de kile pe an, cam o jumătate de kil de tutun pe zi! Pai nici nu e asa mult! exclama Moromete.

Se lasa apoi o tacere nestingherita de nimic, Moromete își vedea de bocanc, Nae fuma stând alaturi, Costache luând si el loc tot alaturi.

- Ma întâlnii cu alde Pavel Titica, continua Costache, se ducea încoace, cauta ziua de ieri. Zicea ca e de rau ca aia care au împrumutat grâu de samânta de la stat, le-a crescut niste neghina d-aia mare, cu sapte maciulii. Umbla dupa ei prin sat sa-i scoata la *privit*.

- Cine, Costache? întreba Moromete, fara sa acorde spuselor acestuia încrederea cuvenita.

Nu Costache era cel care le stia cel mai bine, ci Giugudel, care însa nu sosise si Moromete primea de la ceilalti cu rezerva orice stire, lucru care pe Costache nu-l supara, dar pe Matei Dimir de pilda îl scotea din sarite. În realitate, Matei Dimir, dupa cum o stiau toti, nu se pronunta niciodata asupra a nimic important, avea doar o intentie, dar din care nu ieseau decât rasteli, ce faci, ba, ce zisesi, ba, sau ce v-am spus eu atunci, ba, pe tonurile cele mai diferite cu putinta, de la uimirea scandalizata, pâna la cea mai violenta furie prefacuta; aceasta furie fusese cândva adevarata, si era adresata celorlalti trei, lui Costache al Joachii, lui Giugudel si lui Nae Cismaru, care nu-l luau în seama si continuau sa vina la Moromete în loc sa se duca la el, pentru ca în cele din urma sa se împace cu situatia si sa vina si el la Moromete. Dintre toti patru, singur Giugudel n-avea nici o pretentie, desi într-adevar afla cel dintâi faptele cele mai izbitoare din sat si le povestea, cu aerul ca el nu se întreaba daca ceilalti stiu sau nu, ci el le spune, si pe urma o sa se vada daca sunt sau nu cunoscute. Placerea lui vizibila era sa-l auda câteodata pe Moromete reflectând pe neasteptate, când toata lumea vorbea despre altceva: "Degeaba vorbiti voi, chestia asta care o spuse Giugudel adineauri..." "Cum? Ce chestie? Care chestie?" se rastea atunci Matei Dimir si Moromete spunea ci din nou ceea ce le spusese mai înainte Giugudel si lor nu le sarise în ochi.

- Astia de pe la sfat, zise totusi Costache. Le-a dat grâu de samânta cu neghina.

- Când? întreba Moromete.

- Asta-toamna.

- A! Aia care au luat grâu cu împrumut de la stat! Pai bine le-a facut, zise Moromete, sa se învete minte sa se mai încreada în stat.

136

- Da, si astia nu vor sa iasa. Panfe poti sa mai smulgi acuma neghina? si pe urma chiar daca o smulgi raijii cu grâu putin. Uite-l pe Giugudel. Giugudel, fusesi pe la deal? O fi fjuat si pe acolo pe la noi?

e Niculae pe drum si o pornise spre luna-ziua si la întrebarea despre ploaie ia, dar n-a dat nici o picatura, m, ar trebui o ploaie zdravana acuma

ge ca ploua în Uniunea Sovietica? Ce

Giugudel îl vazuse si el pese Moromete. Urca pridvorul, da raspunse ca a fost, si s-a dus

- Nu mai ploua! Ce dracu dupa raritat, încheie el.

- De ce? zise Moromete. nevoie e sa mai ploua

Costache îl întrebă dacă a luat asta-toamna cu împrumut grâu de samânta de lanST Giugudel raspunse ca a luat. Cu neghina? Da, cu neghina. L-a dat la trior? Nu. A auzit ca trebuie sa iasa sa smulga neghina? A auzit, cum dracu sa n-ajuda tocmai el, dar ce, e nebun s-o smulga? îi trebuie.

- Ce faceti voi acolo? se auzi apoi vocea unuia care, trecând pe drum, se oprise în dreptul podistei lui Moromete cu un bat în mâna si se uita la cei din pridvor, dintr-o parte, grabit parca dupa ce va fi auzit raspunsul sa-si continue drumul.

Dar nu-i raspunse nimeni nimic, ca si când nu l-ar fi vazut si atunci omul se urni de pe podisca si intra în curte sa vie peste ei. S-ar fi zis ca urca sa atinga pe vreunul cu batul. Avea bocanci buni în picioare, pantaloni si flanela fara petece sau rupturi, spre deosebire de ceilalti care cam aveau.

- Ce cauti, ma, aici, Giugudel? se rasti el când fu sus.

- îl vazui pe Costache acilea si venii si eu. Tu ce faci? zise Giugudel.

- Pe dracu fac, se rasti iar noul venit si ramase mai departe în picioare cu batu acela în mâna, pe care îndata dupa aceea îl ridica si îi lua lui Moromete palaria din cap cu el si i-o puse jos, descoperindu-i parul cu fire amestecate taiat scurt si fruntea albita parca de sederea îndelungata a palariei.

Moromete nu zise nimic si noul venit se aseza.

- Ție tot nu-ti vine mintea la cap, Matei?! zise în cele din urma Moromete cu un glas ca pentru el. Sau te pomenesti ca iar s-a însurat alde Gheorghe al tau si nu mai poti de bucurie?

Ăsta era Matei Dimir. Avea copii multi si unul dintre ei se însura des, se mira lumea cum de gasea el fete de le schimba parca de doua ori pe an.

- Ce-a avut, ma, cu asta a lui Traila, de,-a gonit-o? relua Moromete.

- A fugit ea singura, da-o dracului, zise Matei cu un glas parca suierând de admiratie sau de încântare. Bine ca s-a dus, mi se facea rau la masa.

- De ce, Matei? zise Moromete.

137

- Clefanea, da-o în pastele ma-sii, raspunse Matei cu acelasi suierat, în acest timp în casa Ilinca îi povestea lui Niculae ca nici gând n-avea

mama lor sa se întoarca si ca îi pare bine ca a venit, ca pe masura ce trece timpul în loc sa-si vie în fire, mai rau e pornita contra tatei. si tata nici el nu înțelege sa se duca pe la ea si sa încerce sa se împace. Bine, zise Niculae, lasa ca se ocupa el de chestia asta, vede el ce e.

- Nu stiu, Niculae, ca parca e un facut, acuma când am gasit si eu un baiat si mi-a venit sorocul sa ma marit, n-ajunge câte mi-a facut pâna acuma, parca expre a fugit ca sa n-am eu parte de un maritis ca toate fetele. si, daca n-ar fi pamântul, m-as duce si, în viata mea, nu m-asi mai întoarce.

- Hai, lasa, nu te mai vaita si tu, ca sunt destui care se ocupa cu chestia asta, zise Niculae ironic. stii si tu bine ca are dreptate mama.

- Are, dar ce vina am eu? zise Ilinca. în fine, daca zici tu, zic si eu ca tine, dar nu e seara sa nu-l trimeata pe Sande sa vii la ea si sa-l las pe i| tata singur. Ei, cum sa-l las? Ce-ar zice lumea? Eu îi spun ca o sa vii, dar cât o sa-i spun? Daca îi vine într-o zi nebunia si ma lasa fara pamânt?

- Nu te lasa! o linisti Niculae si se apuca sa-si desface valiza. Marioara Fântâna ajunsese la Morometi prin fundul gradinii si nu intra,

se opri lângă dud si o striga de-acolo pe Ilinca. Sora lui Niculae lasa puiul în grija Titei, care venise si ea între timp, si se duse sa vada ce-avea cu ea fata lipoveanului.

- Nu, domnule, nu asta e problema, i-am spus eu lui: sa fie al dracu daca nu-ti dau o vatra de tuica, o bem împreuna, daca tu îmi raspunzi j mie la urmatoarea întrebare: Care ar fi cauza...

Cineva întrerupse însa acest glas cu o voce mormaita, se auzira alte vorbe si apoi nu se mai auzi nimic, o tacere.

- Unde e el, surata? o întreba Marioara pe Ilinca.

- în casa, unde sa fie.
- si ce face?
- Ce sa faca, se rade.
- Neras nu sta?
- ...Care ar fi cauza faptului ca nemtii când au început razboiul n-au stat sa-si puna întrebarea: "Domnule, ce fac eu, ma iau la bataie cu *tot* globul?" Aicea sa te vad daca esti destept.
- si? A stiut?
- N-a stiut.
- si ai dat vadra?
- Pai daca n-a stiut cum sa i-o dau?
- Asculta... spune-mi, ma, baiatu-asta...

138

un razboi în Est. filaturi si împunse cu acul.

5U zicea nimic. Moromete

- Asta e nea Costache, zise fata lipoveaigilui. O fi iesit Niculae în pridvor, s-o fi ras.
- Asta... Uite c-am uitat, zise Costach^Stai. Asa! Spune-mi, ma Niculae, ce este în... Cum îi zice... în Est.

Moromete scoase sula dintr-o curea, o

- în Coreea, Costache, interveni el.
- Asa, în Coreea!

Se facu tacere. Costache statea linifi ridica fruntea si se uita o clipa la

- Ei, si ce vrei sa stii tu, Così
- A! Da, tresari Costache. Spune-mi... rusi sunt acolo?
- Nu, raspunse Niculae.
- Domnule, sari deodata Moromete ca si când ar fi bagat de seama ca toti ocolesc înadins ceea ce nu mai putea fi ocolit. El ridica fruntea, si aruncând bocancul undeva tocmai în fundul pridvorului, continua: Ia sa-mi spui dumneata mie aicea...

si mai venise acolo în afara importantilor liberali ai comunei si un membru de partid, acelasi Vasile care trecuse de dimineata si pe la Fântâna; intrase în curte, urcase si el în pridvor si se asezase sa asculte; Moromete îl cunostea si îl vorbea de bine, din pricina maica-sii care murise, si îl lasase mic printre neamuri...

- Ia sa-mi raspunzi dumneata aicea la urmatoarea întrebare, da' sa-mi dai un raspuns de om în toata puterea cuvântului, nu sa te joci cu mine... Cum poti dumneata sa guvernezi fara opozitie?!!

Niculae într-adevar se rasese si iesise în prag si, la întrebarea tatalui, în loc sa vie acolo unde i se spusese, se lasa jos si se aseza pe pragul tindei cu genunchii la gura. Liberalii își scoasera pungile de tutun si începura sa-si faca tigari groase ca degetul...

- Mai nea Ilie! striga cineva de la poarta.
- Vino, ma Cârstache, ca nu se da, zise Moromete în treacat.

Ăsta era Cârstache al lui Dumitrache, acel vecin al lui Moromete care i se pusese înainte când îl vazuse alergând cu parul în mâna dupa Catrina, venea si el pe la aceste adunari si totdeauna dupa ce striga la poarta si Moromete îi raspundea, Cârstache zicea: "Ce face câinele ala al dumitale, nea Ilie?". Moromete n-avea câine rau, dar asa intra Cârstache în vorba cu el si, cu timpul, Moromete nu mai astepta sa-l auda întrebând, îi raspundea direct. >

- Guvernez foarte bine, raspunse Niculae, ce-mi trebuie mie opozitie?
- Adica da, conveni Moromete, cu o voce micsorata ca si când la asta nu s-ar fi gândit. Dar apoi deodata își relua strigatul: si crezi dumneata

ca e bine asa? Crezi dumneata ca numai dumneata ai dreptul sa vorbești în numele tarii si ailalti sa nu zica nimic?

- N-ai decât sa zici, înscrie-te în partid, du-te la sedinta si ia cuvântul, zise Niculae. Dar în realitate la toti va e gândul îndarat, la vechiul sistem de guvernare. Ei, ati guvernat destul dupa sistemul vostru si stim ce-a iesit.

- Ei, exclama Moromete curios cum nu se mai poate, ce vorbești! Ia spune-ne si noua ce-a iesit, ca noi toti astia care suntem aicea - si el îi arata pe toti cu mâna si le spuse pe rând si numele, - nean-tau Costache, nean-tau Matei, alde Giugudel, alde Nae, nu stim!

Dar Niculae se uita la ei cu ochii abia crapati, cu o lama de lumina între gene de parca s-ar fi uitat ia niste salcâmi sau la stâlpii pridvorului si raspunse cu îngaduinta:

- întâi ca i-ati bagat pe toti comunistii în puscarii si cu asta ati guvernat fara nici o opozitie. Fiindca n-o sa-mi spui ca era vreo deosebire între taranisti si liberali când avea loc vreo greva, si când si unii si altii scoteau armata si trageau în ei.

- si a fost bine asa?!! protesta Moromete indignat.

- Asta urmeaza sa va întreb eu pe toti, zise Niculae. Nu va pasa ca altii erau la puscarie.

- Sa stii, Niculae, zise Cârstache luând cuvântul, ca absolut nimeni p-aici n-avea idee de ce zici tu acuma. Eu, si aici chipul bun al lui Cârstache se însufleti ca si când i s-ar fi aprins pe dinauntru o lumânare si se uita la Moromete cu dreptul celui care respecta atât de tare pe cineva încât poate sa recurga la el sa-i fie martor la ceea ce avea sa zica si care putea sa-si permita sa creada ca le gândea la fel si Moromete, eu, repeta el, citeam carti din scoarta pâna în scoarta si stii ca ti le dadeam si tie, Niculae, când erai mic, niciodata sa zic ca am gasit în vreuna asa ceva.

si Cârstache se opri si se uita iar la Moromete: vorbise bine?

- S-ar fi auzit, ma, Niculae, zise atunci Giugudel. Suntem oameni batrâni.

- Domnule, eu admit, striga Moromete dând peste cap teza aceasta, ca daca n-au auzit ei nici n-a fost nimic. Dar acuma vii dumneata la putere si frânele guvernului sunt în mâinile tale. Ce-ai cu mine? De ce te legi de mine, când eu nu-ti fac tie

nimic, stau colea linistit si mai vorbesc si eu cu alde Giugudel, ca de-aia mi-a lasat Dumnezeu gura?

Niculae începu sa dea din cap uitându-se demonstrativ în alta parte: adica n-ajungi la nici un rezultat daca într-o discutie vii si spui ca nu stiu cine ti-a spus nu stiu ce...

140

- Lasa ca stiu eu cum era când va adunati toti la Iocan, s'Vaprinse si Niculae, nu iese nimic din ce discutati voi acolo, si altii în t'fioul asta vindeau bogatiile tarii peste hotare.

Se lasa o tacere si Moromete deodata începu sa dea si el I uitându-se în alta parte: adica degeaba vorbesti daca nu vrei si ce ti se spune, degeaba spui tu pe urma lucruri adevarate, la ce folc

- Tu nu trebuie sa mai faci ce-a facut ala, domnule, striga el prinz de prin aer cu un gest larg acest adevar care plutea parca pe '*-* întelegi dumneata?

Niculae se gândea. întru târziu se hotărî, nu fara o privire banuij sa raspunda.

- S-a facut o experienta, zise el, s-au adus într-o sala o mie de oameni si li s-a spus sa strige un cuvânt, dar fiecare pe contul lui. S-a facut un fel de galagie... Pe urma li s-a spus sa strige acelasi cuvânt dar toti odata, la un semnal. S-au spart geamurile!

- Ce vrei sa spui cu asta? zise Moromete,

- Asta vreau sa spun: noi acuma avem un swgsr tel, sa construim socialismul si n-ar iesi decât un fel de galagie daca ar fi sa facem cum ziceti voi.

Costache al Joachii își arcui sprâncenele spre Moromete: Ei, ce zicea de chestia asta?! Moromete își adunase între timp bocancul de pe unde îl aruncase si îl cerceta acum foarte atent pe dinauntru si pe dinafara, bagase mâna în el si tot dibuia dupa ceva. începu sa traga de acest ceva si în cele din urma se auzi o pârâitura, fapt care îl enerva pe Moromete si trase mai tare, pâna scoase afara un fel de limba uscata si crestata de mânçarimea cuielor în care fusese, cine stie de când, prinsa.

- Bocancu asta, zise el scârbit, e bun acum sa-l roaza câinii!

si zicând aceasta îl si arunca peste pridvor drept în mijlocul bataturii, sperind câinele, care se apropie, îl atinse cu botul si, într-adevar, simtind pesemne mirosul de grasime de picior de om care intrase în el cu timpul, îl apuca foarte delicat de o ureche si porni cu el spre gradina, cu capul sus: era doar ceva care i se aruncase, nu era de furat...

- Noroc, zise Moromete, ca mai e mult pâna la iarna si poate îmi da si mie Armeanca asta de la cooperativa unii noi.

- Pe gratis! zise Costache.

- Pai dar pe ce!? zise Moromete. Eu nu le dau cote tot pe gratis? Apoi i se adresa lui Niculae: si unde zici ca s-a facut experienta aia cu aia care au spart geamurile, Niculae?

- Acolo unde s-a facut, i-o întoarse fiul. Parca daca îti spun o sa înțelegi tu mai mult de-o gramada!

- Pai nu zic eu, i-o întoarse si Moromete, le înțelegeti voi pe toate, ce trebuie sa le mai înțelegem si noi!

141

VIII

Ilinca își luase ceva cu ea, o bluza de fir spumos în care lucra cu matase dupa un caiet cu desene pe patratele.

- si când ajungi aici cum faci? zise Marioara aratând cu unghia un punct pe desenul colorat.

- Tot în patru, raspunse Ilinca.

- si cât sta, bia?

- Pâna se termina treieratul. Uite-o pe Sora, ce-i facem?

- Pai ce sa-i facem?

- Daca se aseaza si ea jos?

- Nu-i nimic, ca noi plecam pe urma, mai stam asa nitel si mergem. In fundul gradinii era un sant care despartea gospodaria Morometilor

de a vecinului din partea aceea, dar toti aveau acelasi sant si pe lânga el, printre ierburi mari si grase de nalba si lipane, se ghicea o poteca pe care treceau adesea cei care vroiau sa scurteze drumul spre cine stie ce ulita.

- Stai jos, Soro, unde te duceai? zise fata lipoveanului.

- P-aici prin gradini, raspunse Sora si se aseza. Va vazui de pe viroaga. îsi luase si ea ceva de lucru în mâna, dar bumbac. Marioara se uita la

ea cum îsi aseaza ghemele, neclintit la fruntea ei, la mâinile si genunchii ei ca la o ciudatenie. Fusesera ele prietene, dar nu mai erau, cu toate ca nimic nu se întâmplase între ele, nu se certasera si nu umblasera una contra alteia cu vorbe... Ilinca se ridica imediat ce Sora se aseza si ramase în picioare cu lucrul în mâna, dar fara sa plece.

- Ce mai faci, Soro, zise Marioara ramânând jos, rasfoind rar si atenta caietul cu modele. Ce mai face ma-ta?

- Bine, raspunse Sora cu o veselie parca doar a dintilor (tinea gura usor întredeschisa si printre buzele groase i se vedea sirul de dinti marunti cu cresterea parca neterminata). Bine, ce sa faca...

- Va duceti si voi la secere?

Parca ar fi spus: mai e nevoie sa va duceti la secere? Sau: Sunteti si voi în rândul oamenilor si faceti o astfel de munca?

- Nu, ca l-am pus porumb, avem si noi un pogon si mama a zis ca îi trebuie porumb sa dea la gâste.

- Ia spune, Soro, tu când ai de gând sa te mariti? Sau nu te mai mariti?

- De ce sa nu ma marit? se mira-Sora.

- Pai maica-ta de ce nu s-a maritat?

- Ea zice ca n-a vrut.

- N-a vrut?... Dar tu vrei, Soro?

în picioare, Ilinca avea sprâncenele una si o înfatisare mai mândra decât ar fi putut ea însasi sa-si închipuie ca putea fi vreodata. Cosea si

142

nu scotea un cuvânt, cu toate ca o anume nervozitate cu care t/ arata ca tot ceea ce se petrece e pentru ea o întâmplare de neînțe fără rost, sa-i tai cuiva limba si n-ar putea sa fie în stare sa spunea surata asta a ei, Sorei. Ce nevoie avea sa vorbeasca cu unaj

- De ce sa nu vreau, zise Sora.

- Pai bine, Soro, cum o sa te mariti tu, daca vorbești asa cu toti 1 Trebuie sa pui si tu ochii pe unul si numai cu ala sa vorbești. Pe urma t£ mariti si tu cu el!

Sora lasa lucrul din mâna si se uita rânjind la fata lipoveanului. Se uita neclintita, în timp ce Marioara, cu pleoapele lasate, întinsa jumătate pe iarba, continua sa rasfoiasca absorbita caietul lat cu desene.

- Pâna acuma, bia, ar fi trebuit si tu sa te mariti, continua Marioara ca de departe. Nu te-a cerut nimeni?

Sora clatina din cap muta: nu.

- Pai vezi! exclama Marioara din ce în ce mai absentă, si câțva timp nu se mai auzira decât vocile din pridvor si ciripitul vrabiilor din dudu gros sub care Marioara si Sora continuau sa stea.

- Ce faceti voi aici? se auzi glasul cuiva care trecea.

întrebase si el ca sa se afle în treaba, n-avea de ce sa se opreasca, dai îi raspunse Sora si raspunsul ei îl facu, dupa cum se vazu, sa se abata dii drum. Era un flacau de prin vecini, si se ducea undeva, avea o duba mica de tabla în mâna.

- Ce faci, Soro, zise el, au dat platagelele lui nea Valache? ,

- Nu stiu, zise Sora, eu nu lucrez la platagele.

- Dar cine lucreaza? zise flacaul curios.

- Mama.

- Ea lucreaza la platagele? si tu la ce lucrezi?

Ceva se întepenise în mintea Sorei si desi se uita în sus tinta la flacau nu raspunse, dar nu pentru ca ar fi împiedicat-o vreo pricina, ci fiindd întrebările baiatului si raspunsurile ei fusesera parca prea repezi si acum; nu mai stia ce spusese mai înainte.

- Da, sunt mari, zise ea anapoda, uite asa sunt de mari, si-i arati flacaului pumnul ei rotund.

- Sunt mari? zise el, si tie îti plac mari? Mici nu-ti plac?

- Nu, zise fata si privirea îi ramase agatata de a lui, complet deschisa în timp ce mâinile dadeau drumul în poala ghemelor si iglitelor.

- Ia plecati voi de-aici, zise atunci flacaul cu un glas gutural si imperios si era limpede ca nu se va sfii, daca ele nu fug imediat, sa faca di

îndata ceea ce îi trznise chiar sub ochii lor la lumina amiezii... si într adevar, când, dupa o clipa de uluire nu prea mare, ele plecara, fara s fuga însa, dar si fara sa se uite înapoi, flacaul se apropie de Sora, se las

14

r

în genunchi, o întinse pe iarba si îi ridica fusta. Miscările lui nu erau grabite, dar erau foarte decise si se vedea ca în clipele urmatoare nu-i va mai pasa de orice s-ar întâmpla în jurul lui... Parul fetei se amesticase cu iarba...

IX

Marioara urca pridvorul cu surata ei înainte, dadu buna-ziua si își continua drumul spre usa de la tinda Niculae statea în prag si fara s-o vada îi facu loc.

- Buna-ziua, Niculae, striga ea ca unui surd, si pieri în casa, de unde i se auzi înca glasul subtirel si tremurat, ce e, surata, cu Niculae, nu vede, n-aude, ce-o fi cu el saracul, sa chemam un doctor de la dispensar... Niculae, ia vino, ma, pâna aici, sa te întreb ceva. Spune-i, surata, sa vie, ca eu pot sa-l rog pâna mâine si el tot nu...

Niculae intra în odaia cea mare a parintilor si ramase nemiscat alaturi de prag.

- Eu zic ca esti cam surd, ma Niculae, dupa ce ca nu vezi, nici n-auzi bine.
- Ce este? întreba el.
- Trec pe lângă tine, ma uit la tine si tu te uiti la mine ca mutul lui Ciuca. Du-te si tu acolo la raion sa-ti dea ceva de ochi, ca ai ponogul gainilor.
- Ba te-am vazut foarte bine, zise Niculae brusc suparat, ce mai vrei, ai ceva sa-mi spui sau vorbești si tu ca sa te afli în treaba?

si iesi afara si o lasa singura în odaie fara sa-i arunce macar o privire. Marioara se duse la oglinda si își desfăcu si înnoda barisul cu miscari îndelungi. Deodata își prinse buza de jos cu dintii si ceea ce fusese de dimineata când mulsese vaca doar o tâsnire acum fu un adevarat potop de lacrimi, si asa de tare o picni încât tot chipul i se schimonosi ca si când ar fi fost pus pe foc ca o masca vie care ardea si înainte de a pieri se strâmba de groaza. Simtind ceva, surata-sa Ilinca intra înăuntru si se apropie repede de ea si o lua în brate.

- Fata esti tu, sau ce esti? îi spuse ea.

Marioara arata cu mâna spre usa făcând semne disperate, adica sa nu intre cineva peste ele si s-o vada asa, si Ilinca se duse si trase zavorul. Marioara se întinse pe pat cu trupul frânt doar pe jumătate si umerii începura sa i se zgâlțâie si de sub bratul sub care își pitise fata se auzi apoi un tipat neasteptat de puternic, un adevarat urlet, care trecu prin ferestre si tinda pâna-afara. Se pare însa ca fu luat drept un chiot de răs, cum le apuca pe fete cine stie din ce pricina, fiindca Moromete zise:

144

- Ma, ce faceti voi acolo!? Vedeti ca se strica vremea.

Adica se strica vremea, se încurca magarii, în cazul de fata magaretele. Tita puse mâna pe clanta sa intre dar Ilinca îi făcu semn prin perdeaua de deasupra jumătății geamului usii sa stea nitel în tinda. Toata odaia mirosea a lesin de fata, si Ilinca crezu ca Marioara chiar a lesinat si se apropie si o ridica în capul oaselor. Nu, parea linistita si se dezbrobodi cu miscari scurte, si numai faptul ca se dezbrobodi si îmbrobodi astfel de câteva ori arata ca mintea îi ratacea aiurea si nu mai stia ce face.

- Surata Ilinco, zise ea abia deschizând gura, sa stii ca daca îi spui lui Niculae, ma omor.

- Da, ca alta treaba n-am eu, decât sa ma apuc sa-i spun lui Niculae, raspunse Ilinca. si tu de ce esti proasta? Nu ca mi-e frate, zise ea, dar oricine ar fi, în locul tau nici nu m-asi uita la el.

- îmi place de el, surata, ce sa fac, raspunse Marioara. D-aia am stat asa mult în gradina, ziceam ca sa-mi treaca si când urcai adineauri scara pridvorului si îl vazui, mi se taiara picioarele.

Fata cea mica a lui Moromete ramase si ea tacuta în fata acestei marturisiri. Dar apoi se încrunta împotrivindu-se parca gândului ca asa ceva i s-ar putea întâmpla si ei vreodata si zise:

- Orisicât!

Marioara, însa nu pareea sa poata auzi pe cineva orice i s-ar fi spus. Se uita înaintea ei cu ochii înotând în lacrimi si cu obrazii fripti de rostogolirea lor fierbinte pe chipul ei, pe care lasau dâre ca de cenusa.

- Eu sunt mai mare ca tine, continua Ilinca în glas cu o mândrie de nezdruncinat, si nu-mi pasa, pe câta vreme tu...

- Pai pentru ca al tau tine la tine, surata, d-aia nu-ti pasa, raspunse Marioara. La toamna te mariti, si esti în vorba cu el abia de un an, doi... Iar eu...

- Marita-te si tu!

- Tu de ce nu te-ai maritat pâna acuma?

- Daca nu mi-a placut! raspunse Ilinca.

Vroia, adica, sa spuna ca nu i-au placut toti cei care au cerut-o, dar nu spuse ca asa cum zicea ea ca nu-i pasese, nopti în sir se perpelise si pe-o parte si pe alta de fiecare data când, din pricina mamei, baiatul cu care era în vorba întârzia s-o fluiere la poarta. Acum uitase, facea pe viteaza.

- Daca o fi sa fie, surata, zise Ilinca, trebuie sa te mariti cu cine îți place, daca nu, ce rost are!? Sa te mariti cu el si sa-ti placa numai tie, iar el nu? Ce viata e aia?

si zicând acestea Ilinca se duse sa deschida fereastra, fiindca prea tare mirosea în odaie a plâns. si atunci se auzira iar glasurile celor adunati în pridvor.

145

- Alege-ma pe mine ministru si atunci o sa vezi ce bine o sa-ti fie!

- Ce-ai face, nea Matei? zise Ilinca din odaie.

- în primul rând l-asi pune pe Gheorghe al meu subsecretar de stat la Finante, ca tot îl omoara pe el lipsa de bani, raspunse Matei Dimir.

- Eu asi face cotele de doua ori mai mari, sa te bag în draci, zise Costache al Joachii cu o însufletita satisfactie, uitându-se batos peste capetele a toti, ca si când l-ar fi si facut ministru si le-ar fi aratat el cam cum ar fi.

- Am auzit acuma ca si Bila o sa ia leafa, zise Moromete.

- N-o sa ia, da-l dracului, zise Giugudel cu invidie si nu mai adauga nimic, se încreti fumând si aruncând tigarea din mâna ca si când i-ar fi fost sila ca trebuia sa fumeze si mai ales sa si auda istorii de-astea cu de-alde Bila.

- Vad ca si-a pus niste creioane în piept, umbla cu ele în piept, vreo cinci are, zise Giugudel.

- Da-l dracului, nu stie nici sa se iscaleasca, spuse Costache al Joachii cu dispret.

Dupa câțva timp de tacere, Nae Cismaru, care se vede ca era si el intrigat de ceea ce se spusese despre Bila, întreba:

- Atunci ce tot umbla el pe-acolo pe la sfat, cu creioanele alea? Ca si eu l-am vazut!

- Cum! facu Moromete. Pai Bila tine legatura cu Uniunea Sovietica, nu stiati?!

- Ma al dracu! râse Costache.

- Acum vreo cinci-sase ani, continua Moromete, Bila striga pe toate drumurile cu gura la ceafa: "Domnule, zicea, astazi nu trebuie sa fii comunist! Trebuie sa fii anticomunist!" Dupa vreo doi ani îl vaz ca se înscrie în partid. "Pai ce faci tu, Bila, îl întreb, ce fel de comunist esti tu?" "Nu ma cunosti, domnule Moromete, zice. Eu sunt comunist anticomunist.."

- si acum tine legatura?!

Dar Moromete chiar se supara ca era luata în derândere functia lui Bila si începu sa dea din cap: nu se facea!

- E om greu, domnule, protesta el.

Soarele se urcase sus de tot pe cer si caldura începuse sa vie si la umbra în pridvor. Fostii liberali tacura îndelung ca si când existenta si devenirea lui Bila i-ar fi dat gata pe toti. Fiindca Bila era un ins mai degraba blând si numai când i se dadea un pahar începea el sa urle si ridica chiar bastonul (umbla cu un baston). Era "sarac", dar purta haine negre ca si când ar fi fost învatator sau notar si acum traia din trei pogoane de pamânt pe care i le munceau muierea si copiii. Nimeni nu-si amintea sa-l fi vazut vreodata la câmp. Cum umbla mereu printre autoritati, le transmitea dispozitiile fara însarcinarea cuiva... "Baga de seama, cutare,

146

spunea el cu blândetea aceea a lui din glas sub care zacea însa ceva nelinistitor, nu vrei sa vii la sfat si sa *lichidezi* afacerea-ai. Vino, domnule, si aranjeaza lucrurile, presedintele e separat, zau, ti-o spun cu lacrimi în ochi." Dar nu-i vazuse nimeni niciodata vreo lacrima.

- Ăstia ca astia, zise Giugudel cu vocea lui înceata si cam pe nas -din pricina asta nu prea erau atenti ceilalti când vorbea el, însa Moromete era -, dar spuse Ilie al Pintii ca se pune pe ei anu-asta. Sta de vorba cu alde Nastase si trece Arghirescu, de la sfat, care e cu impozitele, referentul încasator, cum îi spun acuma. Fiindca l-au chemat la raion sai ia la rost si asta, ce sa zica, zice si el, tovarase, chiaburii saboteaza. Se lauda cum a iesit el din încurcatura cu vorba asta, spuse alde Geaca si Danalache, ca astia umbla pe-acolo, ma întâlnii eu cu ei. Cica i-a placut foarte mult presedintelui de la raion când a auzit vorba asta si zice, pai ma, tovarase, daca chiaburii saboteaza, noi ce mama dracului pazim aici, ordin scris sa li se ia declaratii ca într-o luna vor achita impozitele si daca nu, pe ei! si trece Arghirescu prin dreptul bisericii si se opreste, povestea al Pintii, nea Nastase, zice,'nu stiu cum sa subliniez mai mult cotoiosenia situatiei în care, conform ordinelor, o sa te punem. Baga-l-asi în ma-sa, zice al Pintii ca a zis alde Nastase, au ajuns toti nenorocirii sa-mi vorbeasca ca la usa cortului. O suta optzeci de mii cica are de platit.

- si tu ce crezi, Giugudel, zise Moromete, ca alde Nastase o sa dea dosul sa plateasca?

- Ma, nu stiu! zise Giugudel. Când aveai tu datorii înainte de razboi, mai te ciorovaiai si mai scoteai aluia ochii cu câte-o mie de Ici, acuma...

Adica acuma timpurile se schimbasera de asa maniera, ca nu mai stiai daca un lucru de necrezut, cum era cel care îl privea de pilda pe Nastase, n-avea sa fie dus la îndeplinire fara nici un fel de sovaire.

- Asi vrea sa traiesc s-o vad si pe-asta! zise Moromete. Cine o sa îndrazneasca sa intre în curtea lui Nastase?!

- Pai nu intrara, ma, asta-iarna si îi luara vreo cinci carute de porumb? zise Costache. Ai uitat?

- Nu prea îmi aduc aminte, zise Moromete. si Nastase n-a zis nimic?

- A zis el, dar cine l-a crezut!...

- Ce-a zis?

- Ca n-are! si atunci i s-au urcat în pod si alde Cristache, colectorul, zice da' asta ce e? Du-te, domnule, dracului, ca-mi mor porcii de foame, cica ar fi raspuns Nastase!... Da' aia batrâna, povestea alde Ilie Brutaru ca ar fi visat noaptea dracu stie ce, ca i-a sculat pe toti din somn si i-a bagat în sperieti, cica îl asmutea pe nepotu-sau: Pazea, pazea! Dane, pune mâna pe el!"

147

- si crezi tu ca Isosica si Plotoaga or sa se duca ei peste Nastase sa-i încaseze o suta optzeci de mii de lei, Giugudel? relua Moromete.

- Ma, nu stiu cine o sa se duca, raspuse Giugudel, dar de dus îti garantez eu ca cineva tot se duce.

- Asta, ce e drept, asa e, recunosc Moromete, uitasem ca mai e si plutonierul Moise care nu sta el cu tine la discutie cum statea saracu Florica, pe unde-o fi, si-acum mi-aduc aminte când veni el sa-l ia pe alde fî-meu Achim la post si Achim taman plecase cu oile la Bucuresti. Da' si pe Nila saracu, a vrut sa-l ia de la premilitara, ca îi bagase mâna în gât lui Toderici. A mers si el cu el pâna la marginea satului si zice, du-te, ma baiatule, si vezi-ti de treaba, ai noroc ca îl cunosc pe domnul Moromete, un om, nu asa, care nu face sa-i iai baiatul la sectie. A! facu deodata Moromete cu gura plina, semn ca distinctia pe care avea s-o faca

aproape ca nici nu mai intra în discutie, pai asta crezi ca se mai uita si el sa vaza cine esti? Esti chiabur, chit ca tu esti descult si n-ai dupa ce bea apa, si imediat îți face hârtie si te trimete la raion.

- Ma, da' stefan dadu norocul peste el! zise atunci si Costache al Joachii.

- Da' ce noroc! se rasti Matei.

Nu se mai gândeau acum la Nastase, ci la baietii lui. Erau înca neînșurati, de la Dan fugisera vreo doua, stefan nu luase înca nici una, era foarte tânar, abia se întorsese din armata, pe care însa n-o facuse ca toata lumea, era printre cei dintâi fii de chiaburi care fusese exclus de la acest drept, în loc sa învete sa mânuiasca armele de foc învatase sa mânuiasca doar armele albe, lopata, târnacopul, roaba si caramida - daca si asta putea fi numita arma alba. Se întoarse într-o buna zi, venind pe jos de la gara, prafuit, cu lada în spinare, cu sudoarea siroaie pe gât, dar bucuros ca scapase, deloc îmbratrâni de cei trei ani cât lipsise din sat, ca si când s-ar fi întors doar dintr-o lunga calatorie. "Cum e, stefane?" îl întrebuse cel care îl vazuse si care povestise apoi în sat ce îi raspunsese flacaul. "Cam albastru, nea Gheorghe", zisese stefan uitându-se drept înainte si ducându-si cu nadejde cufarul în spinare, ca pe o povara cu a carei apasare se obisnuise si nu credea ca o s-o mai poata arunca jos. De atunci de când venise nu mai vroia sa stie de nimic decât de cai, care îi placusera de mic si pe care îi îngrijea de dimineata pâna seara, mereu era vazut cu tesala pe ei, sau busumându-i cu un somoiog de paie pe sub burta, sa le puna sângele în miscare si sa fie iuti si frumosi. si într-adevar erau, se ridicau pe doua picioare atât de sus si nechezau atât de patrunzator încât ai fi zis ca sunt sirepi si ar putea, luând-o la goana, sa te pomenesti cu ei sarind în zbor peste garduri si case. Se spunea ca daca n-ar fi fost el sa-l tina de rau pe frate-sau Dan, multe s-ar fi întâmplat în familia lor

148

si astazi ar fi fost cu totii închisi. Era mai ales vorba de o istorie de anul trecut cu varul lor Vasile (care era aci d& fata si nu scotea un cuvânt), se spunea ca daca n-ar fi fost stefan care sa fî stiut <;IHK sa vorbeasca la ancheta, n-ar fi scapat Dan.

- Niculae, zise Ilinca din tinda, tata, hai la masa.

si o data cu vocea ei iesi în pridvor si apoi începu sa coboare treptele Marioara lipoveanului. Se zapacise de tot si pesemne ca tot nu-si revenise, fiindca nu se uita la nimeni trecând pe lângă oameni si nu dadu, plecând, buna-ziua la nimeni.

- Uite, ma, ca se facu târziu, se rasti, scandalizat, Matei Dimir. Hai, ma, încolo de aici! Hai, Costache, hai, ma Giugudel!

Plecara toti... Era bine! Daca ar fi fost rau, le-ar fi spus baiatu-asta... Plecara deci înca o data linistiti, asa cum li se întâmpla de fiecare data când se adunau toti patru si spuneau care ce stia, celorlalti, sa vada ce se potriveste si ce nu din ceea ce auzisera sau li se întâmplase lor însile în rastimpul de câteva zile cât trecusera de când nu se mai vazusera... Veneau la Moromete cu o neliniste nedeslusita. Se întorceau acasa cu ea alungata, sau limpezita: aia era... pe ma-sa, duca-se, n-au decât sa se descurce aia care au luat grâu de samânta cu împrumut... si asa mai departe... si în felul asta... Iata ca Plotoaga n-avea curajul sa se lege de Moromete si daca nu se lega de el, nu se lega nici de ei... Cât timp?!... Mai ramase în pridvor doar Vasile al Moasii din Cotocesti. Moromete intra în tinda.

- Asi vrea sa va spun si eu niste aspecte de-aici din sat, zise Vasile. Nu cumva, când aveti timp...

- Le-ai spus întâi în organizatie? îl întreba Niculae.

Vasile, fara sa-si faca mai mare privirea micșorata de soarele care batea acum din plin în pridvor, tacu, drept orice raspuns. si atunci Niculae ridica putin glasul si repeta ca de-aia exista organizatie de baza, ca sa se discute acolo orice aspecte ar aparea în activitatea oricarui membru de partid. Nu era el, Vasile, membru de partid? Atunci de ce venea el aici în pridvor cu lucruri de-astea? Vasile nu mai zise nimic, își puse palaria în cap si pleca si el ca si Marioara, fara sa dea buna-ziua.

Despre ce aspecte vroia el sa-i vorbeasca? în orice caz cu Fântâna își atinsese scopul: cât ajunse la moara responsabilul începu sa strige furios la cei care macinau ca unde era cantaragiul Mantarosie, si ca sa se duca cineva imediat sa-l caute, ca si când cei care macinau ar fi fost salariatii morii si nu clientii ei.

149

Fiindca una din mori fusese desfiintata din lipsa de piese de schimb si piesele celei desfiintate le folosisera la cea ramasa, tot timpul era aglomeratie la moara. Unde sa se fi dus deci omul sa-si macine, în cazul în care ar fi avut chef sa nu înghita aceste tipete? în alta comuna? Dar si acolo puteai sa dai tot peste unul caruia sa nu-i pese daca tie îți plac sau nu-ti plac strigatele lui. înainte se întâmplase odata sa se strice moara lui Aristide si atunci se formase un convoi întreg de insi care si-au pus caii la ham si s-au dus zece kilometri în comuna învecinata decât sa macine la morarul

celalalt, cu care erau certati. Acuma însa, nu se stie de ce, înghiteau si se gasi chiar unul care zise foarte entuziast ca se duce el sa-l caute pe Mantarosie.

- Spune-i sa se prezinte imediat la mine în birou, ca am treaba cu el, mai spuse Fântâna, fara macar sa-i arunce o privire de bunavointa celui atât de dispus sa-l serveasca.

si o lua spre fundul curtii unde avea într-adevar o odaita lângă un sopron, pe frontispiciul caruia scria cu litere mari de pacura: BIROU. Nu era însa nici un birou înăuntru, doar o masa de brad cu o banca lustruita drept scaun, cu un sertar ruginit în care responsabilul morii vârî o cheie si scoase de-acolo un dosar jegos. Trase mai aproape banca si cotrobai în sertar dupa un creion chimic si desfacu dosarul, care continea bonuri diverse, chitante si tot felul de procese-verbale, toate amesticate varza sub aceleasi coperti si se facura si mai varza sub mâinile late ale lipoveanului, care cauta ceva. In cele din urma gasi, si anume o coala curata de hârtie. O lua, o puse deasupra dosarului si gemând de efort se apleca foarte tare asupra mesei si începu sa scrie. Dar trecura mai bine de doua ceasuri de când responsabilul buchisea la scrisoarea lui si Mantarosie tot nu venea. La cântar îi tinea locul ajutorul de cantaragiu, un baiat sub douazeci de ani, ruda a lui Fântâna, nepot al nevasti-sii si care statea lângă cântar chiar si când era Mantarosie acolo. Asa primise ordin de la responsabilul morii.

Adam Fântâna îi spuse sa aiba grija ca el se duce prin sat si daca vine cumva Mantarosie sa-i spuie sa-l astepte, sa nu plece nicaieri pâna nu se întoarce el. si pleca.

La sfat el gasi oarecare agitatie (Mantarosie însa nu era pe-acolo), iar un oarecine îi spuse ca se asteapta sosirea unuia din secretarii de partid de la raion, tovarasul Sârbu Ion, si a înca unuia, tot activist la raion, Niculae al lui Ilie Moromete, care o sa stea pâna dupa treierat.

Adam Fântâna se îndeparta de cladirea sfatului luînd-o spre centru, unde erau grupate cooperativa, un M.A.T. (*meate*, cum îi ziceau oamenii), un camin cultural si mai la vale o statiune de monta. Aici își aduceau unii iepele, în fata unui armasar voinic si galagios, caruia nevasta tehnicianului, care asista adesea din pragul casei la sedintele de reproducere - locuiau

150

chiar în aceeasi împrejmuire cu monta, într-o fosta casa boiereasca (a Coanei Marica), odinioara frumoasa, astazi cam darapanata - îi vorbea ca unui om,

adresându-i îndemnuri sa fie mai potolit si sa nu-i sperie pe tarani cu sfraiturile si nechezaturile lui de nebun. Adam Fântâna se întoarse însa repede înapoi întetind pasii si intra în cladirea sfatului, unde de fapt nici nu intrase, trecuse pe lângă si se oprise doar în fata treptelor, unde ascultase informatiile servite de acel oarecine.

Fântâna intra în biroul secretarului unde Zdroncan statea cu telefonul la ureche si lua o nota pe care o scria si o verifica în acelasi timp citind cu glas tare fiecare cuvânt care i se transmitea.

- Da, punct, fire-al dracu, zî-i mai departe, lua-te-ar dracii, spunea el celui de dincolo.

Zdroncan era al noulea baiat al lui Traian Pisica, vestit prin nepasarea totala cu care își crescuse el copiii, lasându-i sa faca absolut ce vroiau, sa bea, sa fumeze, sa-si sparga capetele, sa umble cu muieri, sa nu se duca la scoala, sa nu-si respecte parintii, sa nu se respecte între ei, orice, chiar sa mearga si la puscarie. Unul dintre ei chiar fusese plimbat prin sat cu catusi la mâini, furase o oaie si o vânduse si fusese prins, era iarna, si mâinile la spate ale baiatului se facusera negre de ger si lumea, uitând fapta, îl caina în gura mare, mai ales femeile, catusile acelea fiind o nenorocire care nu se mai putea repara cu nimic, în timp ce o oaie, da-o dracului, o dai îndarat si ai terminat... Dar în afara de acest fiu apucator si de Sfîrîlica, ramas mut si dupa ce se facuse mare, Pisica avusese totusi noroc cu baietii lui, se descurcasera bine si fara pamântul care nu le revenise la însuratoare, iar unuia din cei mai mici îi placuse chiar si scoala si dupa ce terminase sapte clase primare îl luase Aristide pe lângă el sa-l învete secretele scriptelor, prea satul probabil de secretarul existent, Opres-cu, ale carui betii ajunsesera, treptat, sa nu mai poata fi comparate decât cu ale lui Fântâna. Cu ceva însa tot ramasesera baietii lui Pisica de pe urma prea marii libertati acordata de tatal lor: înjurau. Zdroncan cel putin - de fapt îl chema Fanica, porecla i-o daduse maica-sa când era mic fiindca alerga toata ziua prin pat: "mai stai dracului locului, nu mai zdronceni blanile astea ale patului, Zdroncane"; si asa îi ramasese si numele si pronumele - ajunsese sa înjure aproape la fiecare cuvânt si daca cineva se supara arata foarte mirat si se ruga de acela sa n-o ia de buna. De fapt, nu se mai supara nimeni, fiindca înjuraturile lui erau atât de strâns legate de firea lui care era aceea a unui baiat cumsecade, încât își pierdusera de mult întelesul lor urât si omul înjurat mai degraba își descretea fruntea decât se supara. în privinta asta, Zdroncan se deosebea total de Cocosila, a carui fire era departe de a fi aceea a unui om deschis, cum era de fapt Zdroncan.

- Va sa zica sa-ti citesc ce-am scris, fii atent, fire-al dracu, sa nu zici pe urma ca am gresit eu nota.

si Zdroncan începu sa citeasca cu un glas monoton o lunga circulara administrativa si Fântâna auzindu-l vru sa plece, ca si când ar fi uitat de ce se întorsese. îl cauta pe Mantarosie, si îl întreba pe acelasi oarecine daca nu-l vazuse, desi acela îi spusese o data ca Mantarosie e la *meate*. Par secretarul sfatului îi facu semn sa ramâie, cu o gesticulatie ca ceea ce o sa auda acum îl priveste:

- ...Da, a, arde-te-ar dracii peste urechea aia surda, sa se ceara concursul ma-tii pentru a controla în mod eficace strângerea recoltei sub supravegherea directa a organelor locale, organele...

Urma o groaznica si minutioasa înjuratura... si astfel continua secretarul sfatului pâna termina toate paragrafele, a, b, c, d, e, f, inventând pentru fiecare noi mascari la adresa celui care îi dicta nota, pesemne un prieten.

- Da-mi, ma, o tigare, fire-al dracu', nu Vezi ce muncesc eu aicea? zise apoi agatând receptorul în furca. Du-te unul si cheama-l încoace pe tovarasul Isosica, n-oi fi vrând sa ma duc tot eu? Vezi daca tovarasul presedinte e la el în birou... Ai auzit, tovarase responsabil al morii, citeste ici si semneaza ca ai luat cunostinta, ce sa-ti mai trimit copie, ca n-am timp de copii, nu macini în timpul strângerii recoltei fara chitanta de predare, da-mi, ma, si-un foc, fire-al dracu'!

Telefonul târâi absorbind din nou atentia secretarului la treburile curente. Fântâna citi nota, înmuie tocul în cerneala si semna pe marginea ei, în coltul de sus si nu mai asculta observatia lui Zdroncan ca nu acolo trebuia semnat, acolo se pune rezolutia, ci jos, sub textul citit... Se grabi sa iasa si s-o ia din nou spre centru.

- Nu l-ati vazut trecând pe-aici pe Mantarosie? întreba el a treia oara pe unul de-afara.

- Ba a fost, dar a plecat cu Isosica si cu Bila *lameate*, raspunse Zdroncan tare, n-auzisi ca îti mai spuse ala de doua ori? S-au dus sa bea, lua-i-ar dracii, mai adauga el, dar se vede de-acolo când vine masina tovarasului secretar Sârbu, de-aia!

XI

Se explica deci de ce plecase Mantarosie de la moara: fiind membru în biroul organizatiei trebuia sa fie si el acolo la raspântie în centru, alaturi de Isosica. Era

lume multa. Cele câteva zile care îi desparteau de seceris, unii le omorau la *meate*, dar nu neaparat consumând ceva, mai mult J fumând...

152

Fântâna îi zari numaidecât pe Isosica, Bila si Mantarosie, lângă geam, la singura masa din *meate* cu o sticla mare înaintea, beau din pahare mici tuica buna, se vedeau de departe prunele vinete pe hârtia-eticheta.

- Mantarosie, vin pâna aici, ca n-am timp sa stau, plecasi de la moara si lasasi cântarul singur, nici macar nu m-asteptasi sa vin eu.

- Lasa, ca stie el nepotu dumatile ce face acolo, raspunse Mantarosie, schitând totusi un gest sa se ridice.

Dar nu se ridica decât dupa ce se uita întâi la Isosica.

- Ce este? întreba cantaragiul si se oprira amândoi în mica poiana batatorita din fata *meati-ului*.

Avea o sclipire jucausa în privirea lui mijinda de moldovean învătat de mic cu vinuri bune care înmoaie sufletul si pareea dispus sa dea totul pe fata daca un dusman mai primejdios l-ar fi înhatat brusc de guler si sa scape vânzându-i astfel pe ceilalti, dar nu se sfia în acelasi timp sa se arate si sfidator, simtindu-se pesemne cu toate cartile mari în mâna.

- Gheorghe, zise lipoveanul, ai auzit ce planuieste Isosica?

- Ce sa planuiasca?

- N-ai auzit nimic?

- Nu, raspunse Mantarosie, schimbându-si brusc înfatisarea si având un glas mic si curat care însemna: "N-am auzit si sunt mirat si nici nu cred, dar daca tu ai sa-mi dezvalui si sa-mi dovedesti cu fapte ca Isosica e altfel decât îl stiu eu, am sa cred si am sa cad pe gânduri". Nu, repeta, el, ce sa planuiasca, spune!

- S-au înteles între ei, Isosica, Plotoaga, Zdronean si Bila, sa ne dea pe amândoi afara de la moara si sa vie el în locul meu, iar pe Bila sa-l ia cantaragiul, zise Fântâna cu glas scazut.

Când fusese de dimineata la el, Vasile din Cotocsti nu-i spusese si cum v-a decurge redistribuirea functiilor ramase libere, el îi spusese doar ce pericol personal îl pândea pe el, si nicidecum ca va fi dat afara Mantarosie si înlocuit cu Bila.

- De unde stii? întreba moldoveanul brusc banuitor, dar nu numai în ceea ce privea spusele lui Fântâna, ci si banuitor la adresa celor doi pe care îi lasase la masa, cine ti-a spus?

- Prea multe vrei sa stiu, îl parafraza atunci lipoveanul pe acel Vasile. si tu stai la masa cu ei si beai! Trebuie, mai Gheorghe, sa terminam odata cu atmosfera din satu asta!

- Da, ai dreptate, murmura celalalt, dar nu mai adauga nimic.

- Las-o dracului de bautura, zise Fântâna avansând ("auzi cine vorbeste!" se mira Mantarosie în gând), nu te mai întoarce la ei si hai sa-i spunem si lui Niculae Moromete, baiatu ala^am auzit ca a venit si el si o sa stea aici pâna dupa recolta. Sa-i cerem sa convoace o sedinta si în sedinta...

153

- Spune-mi si mie un singur om care sa aiba curajul sa ia cuvântul contra lui Isosica, zise Mantarosie dând din cap suparat mai mult pe Fântâna care nu vedea acest adevar, decât pe lipsa de curaj generala a oamenilor. si relua: Cine ti-a spus tie ca Isosica vrea sa ne dea afara? Nu pot eu, continua apoi dându-si pesemne seama ca mai pusese o data întrebarea aceasta si nu primise un raspuns care sa-i alunge ezitarile, n-am eu cum sa ma bazez pe spusele unuia sau altuia si sa-i spun lui Niculae cine stie ce. Nu pot, ti-o spun sincer, ce-o sa zica ala, visezi cai verzi pe pereti, nene? si te sfatuiesc si pe dumneata sa nu te mai iai dupa oricine, fiindca ma mir, Isosica te vorbea de bine, când te vazu intrând zice, ia cheama-l pe Fântâna sa bem câte-un rachiu. Sa stii ca ma mir!

- Lasa, mai Gheorghe, vaz eu ca nu vrei, am sa vorbesc eu cu tovarasul secretar Sârbu, zise Fântâna.

- Vorbeste, îl îndemna Mantarosie aprobând, parca de aprobarea si nu de participarea lui avea nevoie celalalt. Vorbeste, ai tot dreptul, daca crezi în ideile dumitale, dar sa stii, ti-o spun, vorba lui Bila, cu lacrimi în ochi, esti în eroare.

- Gheorghe, îl striga lipoveanul parca fara voia lui, stai putin, Gheorghe. Mantarosie se opri dar nu se întoarce, nu reveni asupra distantei parcurse si Fântâna o parcurse el înaintând.

- Gheorghe, spuse el în soapta, ce ti-am facut eu tie?

si se uita la celalalt cu o privire întristata din ochii lui albastri si curati înca, neobositi, de om ai carui parinti îl crescusera în apele baltilor si care balti îl împiedicaseră sa stie prea multe despre oamenii de prin sate...

Mantarosie se posomorî si alunga parca cu mâna o viziune:

- Mi-ai facut pe dracu! Nu mi-ai facut nimic!

- Nici eu nu ti-am facut tie si, Gheorghe, atunci de ce...

Dar nu mai spuse nimic, se opri ca în fata unei porti închise. Mantarosie se smulse cel dintâi cu hotarâre si se întoarce si intra la loc unde îl gasise celalalt mai înainte. Fântâna se smulse si el în aceeasi clipa cu aceeasi hotarâre si o lua înainte pe sosea, dar îndata se vază ca la el hotarârea pasilor nu era sustinuta de o hotarâre dinlauntru la fel de clara, pentru ca dupa câteva zeci de metri parcursi în acest fel deodata se opri si dupa câteva clipe de ezitare o lua înapoi într-o directie contrarie, pentru ca dupa alti treizeci de pasi sa se raseasca iar pe loc si s-o ia pe un alt drum care se deschidea aici în raspântie în trei directii. S-ar fi zis ca discutia cu Mantarosie îl zapacise si nu mai stia încotro e moara, spre care se îndrepta de fapt dupa aceasta împleticeala de betiv, cum o socotira cei care îl vază în acele clipe, spunându-si unii altora ca iar a baut Fântâna din spirtul lui "medicinal", si se învârteste pe loc ca oaia capie. N-aveau cum sa stie ca de la o paralizie a unui picior care îl lovise pe iarna, speriat, lipoveanul nu mai pusese nimic în gura, nici medicinal nici din cel obisnuit si ca astazi era treaz ca orice om.

154

XII

In acest timp Isosica si Bila (cu creioanele în piept) iesira fara sa plateasca si o luara spre sfat: secretarul Sârbu nu mai venea si Zdrongan trimisese pe cineva dupa ei. în drum se oprira un minut în curtea scolii. Aci, copiii, cu toti învâtorii de fata, erau vaccinati si unii urlau cuminti si resemnati, trecând prin fata borcanelor cu ser, cu ferma convingere în urletele lor supuse ca nu vor mai trece teferi dincolo.

- Toata lumea la vaccinat, zise Bila cu blândete, desi nu era nimeni care sa nu stea la rând si sa astepte sa ajunga în fata sanitarilor.

- Mergem, zise Isosica si își duse doua degete la palarie în semn de salut global si o lua spre iesire.

Ajunsera apoi la sfat si intrara în biroul lui Zdruncan. Secretarul, cu capul în hârtii, își duse mâna la gura si tusi ragusit, apoi se întoarse spre telefonul agatat la perete si, tusind mereu, ceru dracuind oficiul.

- Ia si citeste astea, Isosica, fire-ai si tu al dracului, sa nu zici pe urma ca n-ai stiut. Citeste si semneaza. Alo, Broscocestii?

Isosica se uita peste hârtii fara sa le citeasca, se iscali si el sus în colt, alaturi de Fântâna si iesi.

- Asculta, Plotoaga, zise el întâlnindu-l pe presedinte pe coridor, daca îl vezi cumva pe Fântâna ca vrea sa vorbeasca cu Sârbu ai si tu grija, ca o sa am si eu, îi dai cu gura si nu-l lasi pe-ala sa auda.

- Bine, zise presedintele, n-ai nici o grija.

Tocmai se auzea zgomotul unei masini si iesira pe trepte. Era chiar masina raionului, *gazul*, si Bila si tâsnise înaintea la toii si se plantase alaturi deschizând usa si iesindu-i în întâmpinare secretarului. Secretarul nu era singur, îl culesese pesemne pe Niculae chiar de pe drum, se dadu si el jos de pe partea cealalta împreuna cu înca cineva, un ins scurt si îndesat, cu ochii vii si cu sprâncene groase.

- Du-te cu masina acolo si pune-o la punct, întoarce-te, ca nu stam mult aici, spuse secretarul adresându-se soferului. Cât îți trebuie? Intr-o ora esti gata?

- Imediat, zise Bila care era alaturi, într-o jumatate de ceas e aici. soferul însa clatina negativ din cap si își taie stomacul cu palma, adica

trebuie sa si manânce, nu numai masina avea nevoie de combustibil.

- S-a facut! Gata, tresari Bila din nou, urmarind cu o atentie parca absenta tot ce își spuneau cei doi, fiindca era vadit ca practic nu auzea prea bine, sau trecea sub tacere aceasta latura a traducerii în fapt a lucrurilor, dar vroia sa se auda totusi înlot momentul ca el era acolo, glasul lui, persoana lui, si gata sa faca chiar si ceea ce nu era cu putinta, nu i se cerea sau nu era nevoie sa se faca.

L

- îi servesti tu micul dejun, Bila? îl întreba Plotoaga coborând și iesind în întâmpinarea activiștilor.

- Numai decît, facu Bila, și în ochi îi licari ceVa parca amenintator și pe chipul lui negru și osos aparura broboane de sudoare ca sub stăpînirea unei adânci trude interioare.

Toata lumea iesise în fata sfatului. Masina se rasuci, întoarse și pleca. Secretarul Sârbu, Niculae și celalalt activist intrara în clădirea sfatului și Isosica și Plotoaga îi însoțira în biroul din fund pe usa caruia scria: *Organizatia de baza P.M.R.* Bila intra și el, desi Isosica și Mantarosie îi facura amândoi semne de interdicție și în același timp de încurajare, să stea adica afara și să n-aiba nici o grijă, totul e cum nu se poate mai bine, dar nu e cazul să vie și el acolo... Bila însa se facu ca nu înțelege, era doar membru în birou. În același timp în departare se vazu pe drum apropiindu-se silueta voinică și barba de preot a lipoveanului. Se grăbea să vina și el să-i întâmpine pe activiști, dar scapase momentul și chiar după felul cum nu se mai grăbea nici el, se înțelegea că renunțase la acest gând și că pașii îl aduceau încoace fara nici o convingere, în virtutea inerteiei.

- Cum stam cu pregătirea campaniei, tovarase președinte? intra secretarul direct în subiect, aveți ceva probleme pe-aici, cum stați cu batozele? Bagati de seama să nu repetam greselile care s-au facut anul trecut în chestiunea colectarilor. Anul asta avem o recolta bogată, planul trebuie împlinit suta la suta. Restante aveți?

- Avem, tovarase secretar, raspunse președintele.

- Ați primit circulara cum să se desfășoare recoltarea și predarea cotelor?

Isosica se uita cu o mica rasucire a capului la Plotoaga.

- Am primit, tovarase președinte, am și luat măsuri înainte să primim circulara, conform instructajului dumneavoastră, raspunse Plotoaga.

însemna că acesta era președintele raionului.

- Membrii de partid sa fie în frunte la predarea cotelor. Va luati angajamentul sa obtineti chitanta numarul 1? Ai, ce zici, tovarase Isosica? zise acum secretarul de partid.

- O luam, tovarase secretar, raspuse Isosica abia stapânindu-si vocea flegmatica de siguranta ca vor lua si raslua chitanta aceea.

- O luam, o luam! confirma si Plotoaga cu un glas administrativ si tocmai de aceea adauga strecurând un cuvânt care în alte împrejurari avea un înteles de îndoiala: *Cred* ca o luam, tovarase secretar, fiindca la noi totul e organizat.

Discutia continua în acelasi fel pâna se întoarse soferul cu masina. Nu existau probleme, toate masurile fusesera luate sau se vor lua, totul era sau va fi organizat. Numai cu neghina era ceva, nu ieseau oamenii s-o

156

I

smulga, încolo totul era în ordine, încheie Plotoaga si se ridicara toti multumiti, bucurosi si satisfacuti, ca si când secerisul si recoltatul erau ca si terminate, planul de colectari îndeplinit, taranii cu grâul în hambar si acum puteau si ei, tovarasul secretar Sârbu, tovarasul presedinte de sfat raional, tovarasul presedinte satesc Plotoaga, tovarasul secretar de organizatie Isosica, tovarasul Cristache colectorul caic nu era de fata, dar care iata-l si pe el si pe responsabilul morii, Fântâna, asteptând afara cu Zdroncan, puteau sa rasufle putin si sa se bucure în voie de rezultatele activitatii lor organizate.

Cu o mâna tinând larg deschisa usa masinii, statea Bila, cu aerul cel mai decis ca le-a aranjat el pe toate, a vorbit el cu tovarasii astia, si ce era de spus le-a spus el, pe-ai care i-au facut lui un bine i-a vorbit si el de bine, iar pe cei care s-au ridicat contra lui, n-or sa mai aiba ocazia sa se ridice de-aici înainte fiindca i-a zdrobit el pe toti...

XIII

Dupa plecarea masinii, Isosica nu mai vru sa sica ele vorba cu nimeni, desi atât Plotoaga, cât si Bila si Mantarosie se uitau la el întrebatori: ce facem, mergem iar pe la *meatel* Ar fi cazul dupa succesul cu secretarul Sârbu! învaluindu-se în fumul tigarii secretarul organizatiei le întoarse spatele drept raspuns si o lua încet spre casa.

- Lasati-l spuse Zdruncan tare din biroul lui, prin geamurile deschise, si continuând sa scrie, fara sa se uite însa afara, nu vedeti ca se duce sa nu-l ia Ciulea la bataie cu vatraiul? Lasa ca mergem noi, viu si eu acuma, stati nitel sa termin actul asta!

Nu era adevarat ca lui Isosica îi era frica de muiere, sau cel putin nimeni nu auzise si n-o vazuse pe Ciulea punând mâna pe vatrai. E drept ca nici pe Isosica ridicând vreodata mâna la ea, ceea ce era neobisnuit dupa atâta ani de când se luasera.

Fiindca Ciulea cea batrâna murise, Isosica, la îndemnul tetei, se mutase la ea, sa fie ei singuri în casa lor, sa nu se certe ea cu soacra, si Isosica, cine stie, sa se apuce sa-i tina ma-sii partea. Zonzi, singurul frate al Ciulchii, își facuse o casa a lui în alta parte în înțelegere cu ca. Tabârgel si Sita nu se suparasera, dar ramasi singuri luasera o fetita de suflet, a unei rude, bineînțeles, fiindca, ziceau ei, aveau sa îmbrâneasca si cine sa aiba grija si de ei, acolo în casa? La rândul lui, nici Isosica nu se supara, fiindca un copil de suflet însemna un mostenitor si trebuia deci sa i se lase casa dupa

157

moartea parintilor adoptivi si o parte din pamânt. Înțelegerea aceasta dintre Isosica si parinti stinse zvonul ca el ar fi fost facut de Sita cu Aristide si ca toata istoria mamei lui cu Maica Domnului pe izlaz s-ar fi nascut în capul ei, sperziata de frica sa nu afle lumea ca a ramas bortoasa de fata mare. La asta ajutase si plecarea lui Aristide din sat. În casa lui dormeau acum diversi functionari ai sfatului raional sau instructori si activisti de partid în trecere. Nimeni nu mai stia unde e acum Aristide, fiindca i se luase si restaurantul din Bucuresti, unii spuneau ca ar fi închis, altii ca ar fi spion si ar fi izbutit sa fuga peste hotare.

În timp ce statea la masa, Ciulea îi spuse barbatului ei ce se mai aude prin sat, acele lucruri care din diferite pricini un secretar de organizatie cum era el le auzea ceva mai târziu decât le poate auzi o femeie si uneori chiar "prea târziu". Ciulea facea parte dintre putinele fete din sat care absolvisera cursul primar complet, adica sapte clase, si care stia sa tina în mâna un jurnal si sa-l citeasca singura pentru sine, pentru curiozitatea ei si fara sa faca din asta caz, sa arate adica la toata lumea ca stie carte, cum vroia sa arate de pilda Bila cu creioanele lui în piept ca stie sa scrie (si abia ca lumea spunea ca nu stie, desi stia). Ciulea era asesoare populara si în fiecare marti si vineri se urca într-o caruta, se ducea la gara, lua cursa de dimineata de la ora sase si se ducea la raion, la tribunal si își ocupa locul la dreapta sau la stânga judecatorului si statea nemiscata ore întregi ascultând astfel, împreuna cu un

alt asesor popular, de asta data un barbat, un mecanic de la atelierele de reparatii din oras, scurgerea proceselor.

La plecare îi facea rost Isosica de caruta s-o duca la gara, dar la întoarcere nu stia când vine si atunci Ciulea se descurca singura, se urca în vreuna de ocazie si venea astfel acasa. Ciulea ar fi ramas multa vreme o femeie frumoasa daca de la un timp n-ar fi început sa se îngrase. îi placea sa manânce bine, gatea singura dupa niste retete aduse de la oras si ea fu prima gospodina din sat care facu rost pe-acolo pe la raion de o butelie de aragaz si se lipsi astfel pentru întâia oara în bucataria satului de paiele traditionale, sau de lampa de gatit cu petrol. Casa lor nu era dintre cele mici, dar nu prea avea acareturi, semn ca gospodarul nu prea se ocupa cu agricultura si n-aveau nici vite, nici nutreturi, Isosica fiind, înainte de a fi fost numai referent la sfat, agent agricol, sau achizitor la cooperativa. Cât fusese flacau acelasi Aristide îl ajutase sa câstige bani pe la gara, pe la negustori, statea la gura magaziiilor cu un plaivas la ureche, scria dublele care le dicta negustorul, în timp ce cu mâna stânga radea dublul taranului cu o râzatoare.

158

- Ei, ia spune, Ciulco, zise el asezându-se la masa si gâlgâind un gât de tuica din sticla mare pusa pe masa lângă mamaliga fierbinte. Tu ce-ai, ma, de te strâmbi asa? se adresa baiatului.

Aveau imul singur, era pe clasa a patra, Ciulea nu mai putuse ramâne însarcinata dupa prima nastere. Fusese gata sa moara la a doua, dupa cum povestea Isosica, cazuse noaptea în gradina si îl scârbise pâna si pe Zdroncan cu amanuntele acelei nenorociri, pe care Isosica le dadea însa cu un glas speriat si înduiosat, fara sa-si dea seama ca asemenea lucruri nu se spun, asa de mare fusese mila de muierea lui în acele clipe, sa nu moara si sa ramâna fara ea.

- Pai nu vazusi ca ne-a vaccinat la scoala, nu trecusi pe-acolo? zise baiatul gârâind cu dispret ca cineva care e tata poate sa nu-l vada pe fi-sau în rând cu altii asteptând sa fie vaccinat.

- si te-a vaccinat si pe tine?

- Dar pe cine!

- Bravo, ma tilimpla, zise Isosica cu o falsa admiratie folosind acest cuvânt cu care se adresa el în general de mult tuturor baietilor, numai el cunoscându-i întelesul si

se puse sa manânce pui fript cu mujdei, în timp ce Ciulea nu se lasa nici ea mai prejos si topira astfel toti trei o mamaliga întreaga cât ai clipi din ochi.

Câinele statea pe prag si îi era parca frig uitându-se la ei, bâtâia pe picioare si când femeia îi arunca un os nici nu se vazu ce se întâmpla cu el, nici nu cazu jos si câinele nu facu decât un singur hap si îl si trimise în el între coastele lui tremurânde.

- Astazi iar s-au strâns la Moromete o gramada de oameni, zise Ciulea, si domnul Ilie Moromete iar ne-a înjurat cu gura mare, auzea si lumea de pe drum...

- Ce zicea? se interesa Isosica.

- Zicea ca o sa vedem noi când n-o sa mai fie comunistii la putere.

- Ce-o sa vedem?

- "Când o sa-i vad pe americani colea pe izlaz, a zis el, sarcina mea proprie e sa beleasc zece comunisti."

- Ie-te-al dracu! exclama Isosica parca înveselit de aceasta perspectiva, dar nu prea interesat sa se convinga ca Moromete spusese cu adevarat acele cuvinte. si ailalti ce ziceau? Cine mai era?

- Pai era fi-sau Niculae...

- Aha, facu Isosica de asta data cam uimit, va sa zica era si el de fata? si n-a zis nimic?

- N-a zis. Era Nae Cismaru, Matei Dimir, Costache al Joachii, Giugudel, - Cârstache, era si Vasile...

159

- Era si Vasile? Ei, mânca-ti-asi ochii, Doamne, era si Vasile care va sa zica! si n-a zis nimic domnul Vasile?...

Asta era în sfârșit un lucru care merita sa-l auzi.

- Nu, n-a zis nimic, nici el nici nimeni care mai erau acolo. A fost întâi de dimineata pe la Fântâna, l-a vazut Aneta lui Danalache.

- Vad eu, zise Isosica reflectând, ca trebuie sa trecem de la pariuri la fapte. Pe mine nu ma intereseaza considerentul ca din punct de vedere ca fiul lui e activist la raion noi trebuie sa închidem ochii si sa nu raportam partidului cine întretine aici o agitare contra-revolutionara. N-are decât sa-l apere pe urma, fi-sau. Eu îl arestez.

- Nu numai pe el, zise Ciulea mai domoala, ca si când ar fi vrut sa-l apere pe Moromete.

- Nu, eu pe el îl arestez, fiindca una, el îi strânge la el si al doilea mi-a spus mie Zdruncan, rânjind, ca niciodata nu voi avea eu cu Plotoaga curajul necesar ca sa-l arestam pe Moromete.

- De ce n-ati avea curajul? se interesa Ciulea.

- Pai de-aia, ca fi-sau e cine e... Dar el mai vrea sa spuna ca nu numai din pricina asta, ci si asa, ca ne-ar fi rusine...

- Are dreptate, zise Ciulea, nu trebuie sa te bagi într-o chestie ca asta.

- Am pariat, raspuse Isosica fara nici o urma de înversunare. Eu pe-o vadra de tuica ca îl dobor pe fi-sau, Plotoaga pe una de vin ca îl ridica pe tat-sau. Dar nu pariul ma intereseaza. Eu trebuie sa-l arestez, sa nu ma pomenesc cu Fântâna ca raporteaza el la raion de atmosfera nesanatoasa pe care o întretine Moromete în sat si atunci cad eu foarte prost...

- Ai dreptate, zice Ciulea pe gânduri.

- si altceva? reveni Isosica.

- Alde Ilie al lui Trascot, veneam ieri de la raion si el venea de la gara cu caruta si-i zic: "Ia-ma si pe mine, nea Ilie!" dar el, "Te iau eu, dar caii-astia manâncă si ei ovaz". "Pai tot te duci acasa", îi zic. "Da, dar naduseala care le-o scot în spinare, daca te iau si pe tine, face exact doua traisti cu ovaz."

- Ie-te-al dracu! exclama Isosica din nou înveselit parca de capacitatea aceluia de a calcula exact sudoarea cailor lui. si? Ce-a mai zis?

- Pe drum prindem din urma doi tractoristi în salopete, mergeau pe jos si veneau spre sat sau doar treceau, ca n-au vrut sa spuna (nu erau tractoristi, erau securisti, ofiteri de la raion, îi cunosteam) si când i-am vazut, asa, numai de-a dracului îi spun lui Vasile: Opreste sa urce si tovarasii.

- si? facu Isosica.
- A oprit, ce era sa faca?!

160

11 ~ Si ^{n^oa ma'} zis nimic?

- Ce era sa mai zica!

Povestind, Ciulea trasese de câteva ori cu urechea spre usa si Isosica se mira:

- Ce este?

Tânara femeie nu raspunse, dar îi porunci baiatului:

- Ma, ai mâncat? Ei, ia du-te si te joaca. Apoi dupa ce ramasera singuri: Fântâna i-a dat azi la prânz postarului un plic catre raionul de partid, si pleaca cu saretă la gara abia pe la cinci, dupa-masa doarme. Mi-a spus nevasta-sa: "Fa, zice, daca mi-ati ajuta sa cumpar si eu o butelie de aragaz îți spus un mare secret".

Zicând acestea Ciulea lua de pe polita un plic si i-l întinse barbatului.

- L-am dezlipit eu la aburul mamaligii, îl lipesc pe urma la loc cu guma arabica; citeste si ai sa vezi; ma uitasem sa nu vie aia dupa el înainte sa-l fi citit.

Isosica pufni din ce în ce mai vesel si ar fi fost greu de spus ce îl bucura mai mult, abilitatea muierii lui sau patania expeditorului. Începu sa citeasca cu voce tare, cu pauze si exclamatii de uimire.

- "Tpvarase prim-secretar Ghimpeteanu («ie-te-al dracu!»), astazi 28 iunie a.c. a venit la domiciliul meu Vasile al Moasei, membru P.M.R. si mi-a declarat urmatoarele ca tov. Isosica secretarul organizatiei cu presedintele Plotoaga membru si în birou cu cumnatu-sau Zdrongan secretarul sfatului, cu Bila membru B.M.R., responsabil *Arlus* si cu cantaragiul meu Mantarosie, membru în birou organizatiei P.M.R. Sare li s-a alaturat, vor sa ma destituie si asta n-ar fi nimic. Daca partidul hotaraste eu ma supun bucuros («ie-te-al dracu!»), dar vor sa ma scoata de hot sa-l puie pe Mantarosie sa-mi sustraga din convoiul care va pleca la baza de receptie recent cu uiumul de cereale 3 (trei) saci pe care sa-i piteasca în padurea Cotigeoia, si ei sa vie cu militianul din partea opusa, sa opreasca convoiul si sa controleze dupa borderou («Hm!»). Constatând lipsa a trei saci, sa-mi încheie

proces-verbal de sustragere din avutul obstesc si în felul acesta sa puna ei mâna pe moara s-o jefuiasca, sa introduca irimicul si sa însele lumea la cântar («Ce vorbesti, ma!»). Când l-a întrebat odata cineva pe Plotoaga când era el la moara, ce e cu irimicul, el i-a raspuns da' ce te intereseaza, ba, pe tine («uite la el al dracului cum le nascoceste!»). Tovarase prim, eu v-am mai spus dumneavoastra anul trecut ca ei vor sabota gospodaria colectiva sa nu ia fiinta si dumneavoastra mi-ati spus baliverne, nu e adevarat asa si acu' eu îmi declin orice raspundere daca partidul nu ma vrea, eu nu insist («Pai nu insisti, fi-ti-ar barba a dracului, cine te pune sa scrii scrisori?»). Singur am ramas pe pozitie când s-a

161

constatat ca oamenii adunati de Isosica sa se înscrie în colectiv nu vor si am strigat fratilor, cine vrea, sa ramâna cu mine în sala. N-a ramas nimeni, au iesit toti, numai eu am stat zadarnic cu mâna ridicata si la prezidiu Isosica i-a dat cu cotul lui Plotoaga sa se uite la mine si sa-si bata joc («Pai daca ai fost bou! Ai crezut ca-ti merge figura»). Tovarase prim, eu mai mult nu va spun, ca e si cu campania si sunteti ocupati dar am constiinta curata si martori pe Vasile al Moasei si o sa iau si pe altii când o pleca convoiul ca sa va convingeti."

si scrisoarea se încheia cu o urare la adresa partidului si era semnata Adam Fântâna, P.M.R., responsabil al morii din comuna Silistea-Gumesti. Isosica vârî hârtia la locu ei în plic de asta data fara nici o urma de veselie, iar Ciulea o lipi la loc si o puse pe polita.

- Nu pot sa înțeleg, zise Isosica, de unde stie Vasile asta toata operatia!

- De! zise si Ciulea, nici eu nu pot sa pricep. De ce, ala care i-a spus, i-a spus tocmai lui Vasile si nu direct lui Fântâna. Fiindca de spus i-a spus unul din ei, Plotoaga, Zdroncan, Bila sau Mantarosie. Sa-i luam pe rând: Plotoaga nu putea, fiindca si el vrea sa nu mai fie Fântâna acolo, Zdroncan e cumnatu-sau; Bila îi vrea locul lui Mantarosie... Mantarosie sa-i fi spus?

- Sa zicem, dar de ce nu i-a spus direct?-E clar ca aici s-a întâmplat ceva care, daca ma gândesc bine, nici n-ar trebui sa mai dorm pâna nu aflu ce e. Ce cauta Vasile aici? striga Isosica izbind cu palma în masa.,

- Asa este, zise Ciulea rânduind prin diferite cuie si policioare vasele pe care le spala si le stergea. Doua lucruri sunt rele aici, cine dintre voi i-a spus lui Vasile si de ce tocmai lui Vasile.

- Ciulco, spuse Isosica într-o târziu ridicând ochii spre ea și privind-o lung și cu admirație, ca pe-o preoteasă a secretelor, tu n-ai putea să afli ce e aici?
- Ba cum să nu, spuse Ciulea, dar cu o condiție!
- Las-o dracului de condiție, spune numai dacă poți.
- Ți spun că o să mă interesez și până la urmă aflu absolut tot. Dar cu o condiție...
- Ei, spune condiția.
- Să-l iai pe frate-meu, Zonzi, cântăreț.

Isosica se încrunta, dar repede ridică fruntea și spuse că asta n-o să se poată, că o să bata la ochi și ce-o să zică lumea, dar Ciulea parca nici nu-l auzi și nici nu insistă, dar nici nu lua altă vorbă. Femeile nu prea au obiceiul să-și argumenteze dorințele și nici nu prea le aud pe cele care li se opun. Dar au aproape totdeauna în mână mijloacele de presiune. și Isosica înțelese.

- Bine, zise el, dar află cât mai repede. Mă calca pe ceafa când mi se întâmpla să orbesc cu mâinile înainte în întuneric!

162

XIV

După-masă Nicolae se îmbracă și iese din curte cu pași decisi ai celui care pleacă în sat chemat de tot felul de treburi. Ilinca se lua după el și îl prinse pe podișca.

- Nicolae, doarme ea.
- Ei, ce este?
- Unde te duci?

Nicolae se uita îndelung pe cer ca și când ar fi depins de starea timpului dusul lui încotro avea de gând, apoi se uita lung înspre partea dreaptă a soselei, pe lângă gardurile a căror potecă da, după douăzeci-treizeci de case, în fierăria lui Iocan, unde lucra acum unul din băieții lui, chiar se auzeau dintr-acolo slabe piuituri, îndepărtate, ca o părere. Nicolae se uita brusc în pământ și se posomorî, în timp ce gândul îi relua mișcarea îndreptându-i privirea în partea opusă a soselei, care ducea *deval*, se vedea țărâna albă printre sirul de salcâmi și podiști cu stanoage

pâna jos la pod, unde se faceau doua uliti la dreapta si la stânga, prima mai mica urcând spre magura si apoi spre cimitir, a doua mai lata, spre vale, unde erau râul si trecerile spre izlaz.

- Mda, facu Niculae fara graba si abia în clipa când avu aceasta exclamatie, se vazu ca toate aceste miscari si uitaturi, împreuna cu acest *mda* care voia sa spuna ca lucrurile sunt ele încâlcite daca stai sa te gândești, dar nici mintea care le vede asa nu se sperie cu una cu doua, erau curat Moromete, cu care Niculae, în mod ciudat semana la fire, dar nu si la fata, care era în întregime a mamei.

- Ei, facu sora-sa batjocoritoare, ce vazusi?

Drept raspuns Niculae se urni din loc si o lua spre pod.

- Unde zici ca te duci? repeta Ilinca.

Niculae merse câtva timp pe lângă garduri, dupa care raspunse ironic, fara sa se uite îndarat:

- La ailalta, în vale!

Alboaica statea într-adevar în valea satului cu o gradina distanta de gropile pe lângă care serpuia râul si se intra la ea printr-o ulita pe care n-o foloseau decât ea si înca un vecin. Era, timp de trei anotimpuri, plina de ierburi grase si de puieti de salcâmi care o tineau vesnic în întuneric si racoare, în timpul caldurilor.

Când intra în curte, Niculae vazu de departe casa împrejmuita cu meri si prisma de lut cu stâlpi vechi si cu scara înalta si în mijlocul bataturii pe Alboaica. Ea întoarse capul în felul acela al ei care o facuse pe maica-sa sa-i spuna ca e *poanca*, un cuvânt nascocit de ea pentru felul cum fata ei, când se uita undeva, nu întorcea linistita fata într-acolo, ci parca o arunca,

163

pentru ca dupa aceea sa si-o aduca îndarat sau chiar într-o directie cu totul opusa, cu aceeasi miscare. Nu-i statea deloc rau Alboaicii uitatura aceasta a ei pornita parca dintr-un elan de bucurie pe care anii si atâția copii câți îi nascuse nu-l stingeau, tinându-l subjugat si acum pe Albei al ei care toata ziua era prin sat cu tesla în mâna sa câștigi si sa-si tina familia.

- Mama, striga ea, uite-l pe Niculae!

si în aceeași clipă surpriza îi smulse nu numai aruncarea înapoi a capului spre casa unde pesemne era mama, ci și un soi de încântare speriată, ca își dădea seama de ce a venit el și cine știe ce-o să iasă acum de-aici. În ce-o privea, orice s-ar fi întâmplat era bine, fiindcă ea n-a avut și n-o să aibă nici de-aici înainte nici un amestec în hotărârile mamei ei, n-avea atâtă putere asupra ei ca s-o îndemne în vreun fel sau în altul.

Catrina Moromete iese întâi pe prispa, dar apoi nu mai putu să stea să aștepte și se dadu jos și o lua spre baie, calcând cu acel mers ezitant al mamelor în astfel de clipe când li se turbura cu adevărat mintea cum nu li se întâmpla în nici o altă împrejurare a vieții, căci rămân totdeauna pe deplin stăpâne pe ele, chiar și în fața morții părinților, și cu atât mai puțin în fața flacailor când sunt fete sau în fala altarului când sunt mirese. Rar se vad însă printre ele care să-și tina firea în fața copilului lor ajuns barbat:

- Niculae, mama, zise ea cu o astfel de voce taraganată ca se umplu parca tot aerul de dragostea ei fără margini și nu mai era în văzduhul alb de iunie loc pentru astfel de cuvinte și repeta, Niculae, mama, adică ea și el, mai mult nu se mai putea spune.

și când se apropiara de tot unul de altul ea îi lua mâna dreaptă și începu să i-o sarute, în timp ce Niculae își apropia fața, fără să se oprească, silind-o astfel să meargă alături de el și să renunțe la alte gesturi pe care dacă i le-ar fi încurajat ar fi sfârșit prin a cădea în genunchi înaintea lui.

- Ei, mama, o lua apoi Niculae repede, parca ar fi vrut să speculeze aceste clipe ale ei de parasire și să-i smulga astfel făgăduiala ca se întoarce acasă, ia să-mi spui mie acum, tu de ce ai plecat de-acasă, ca știu de ce ai plecat și îți dau dreptate, dar de ce nu te-ai întors, fiindcă aici nu-ti mai dau...

- Niculae, mama, zise atunci Katrina parca tânguindu-se și ai fi putut crede auzind-o că ochii îi înoată în lacrimi și de aceea glasul îi e așa de sugrumat, când de fapt nici o lacrimă nu se zări apoi sub genele ei în timp ce îi răspunse fiului. Niculae, mama, repeta, cum să te oprească el, maică, pe tine să urmezi la școală numai că să le cumpere atunci pământul îndarat și să ne dea pe noi afara din casă? De ce să facă el asta?

- Mama, dar el n-a făcut, a vrut doar să facă.

164

- Ba a făcut, ani de zile a umblat pe la munte cu gândul asta.

- Bine, mama, exclama Niculae rîzînd, dar sunt copiii lui, trei copii, cum tii tu la noi, care ne-ai facut, n-are si el dreptul sa tina la ai lui?

- Eu nu zic, mama, sa nu tina, dar cînd am venit la el demult, cînd nu va nascuserati voi, si i-am spus, ma, tu ai trei baieti, astia cînd se fac mari ma dau afara din casa, ce-ai de gînd? Eu la tine nu stau, daca nu treci casa si pamîntul si pe numele meu. Bine, o sa-ti trec, zice, n-ai nici o grija. si nu mi-a trecut, Niculae, si am vîndut si-un pogon de pamînt pe timpul foametei dupa razboiul alalalt, ca o aveam pe Tita si pe Ilinca si mi-era frica sa nu moara de foame. si le-am- dat sa manînce si la ai lui, ca nu puteam sa nu le dau... Ma, zic, trece-mi macar o jumătate de pogon pe numele meu, sa fie jumate-jumate, lasa, zice, ca i-l dau fetii cînd s-o marita, adica Titei. Abia cînd fu de te dete pe tine la scoala vîndu doua pogoane, pe care pe urma le cumpara la loc, sa-i aduca pe-aia îndarat, iar Titei cînd se marita nu-i dadu nimic. Spune si tu, maica, asta e om? Sa nu-l lasi singur si sa moara cu pacatele în spinare?!

- Da, dar nu întelegi ca îi faci Ilinchii rau, taman acum cînd îl gasi si ea pe aviatorul ala de la aerodrom? zise Niculae.

Aici interveni Alboaica dîndu-si cu o miscare parca de încîntare extrema capul întîi într-o parte, apoi în cealalta si zise ca asa i-a spus si ea, macar pâna se marita Ilinca si pe urma n-are decît sa stea aici, daca nu-l mai poate suferi.

- Dar i-a casunat rau pe el, Niculae, zise ea mai departe aproape rîzînd, desi nu era nimic de rîs aici.

- Nu pot, Niculae mama, sa mai ma uit la el, zise Catrina parca si ea curioasa de acest fenomen. Sa nu-l vaz în ochi. si nici Ilinca sa mai stea acolo: eu am patimit cu ea si daca nu ma asculta, dau pamîntul ei dida-tii!

- Fugi de-aici, mama, si nu mai vorbi asa, ca Niculae o sa creada ca eu te îndemn, Doamne fereste, exclama Alboaica si de asta data ramase cu capul cu uitatura putin poncisa, de unde îi venise pesemne mamei ei cuvîntul de poanca cu care o poreclise.

- Dar ce sunt eu, ma-sa sunt sau o miloaga de pe drum sa ma rog de ea! continua Catrina cu aceeasi voce duioasa pentru Niculae, dar neîmblînzita penferu barbat si fiica.

- Bine, mama, zise iar Niculae uitîndu-se acum în sus printre salcîmi, semn ca nici el nu putea trece peste ceea ce nu întelegea, daca mie nu-mi pasa de ce mi-a facut

tata, cum de îti pasa tie? daca eu m-asi plânge asi mai zice, dar eu nu zic nimic, si ca o dovada ca e asa, e ca nu mai mi-a placut sa fiu învatator, ca asi fi putut sa fiu dupa razboi. întelegi?

165

- Lasa ca stiu eu, zise mama cu o voce din ce în ce mai dura si mai întunecata. Daca te duceai la scoala mai departe, n-ai fi luat-o pe urma contra Domnului Cristos.

- Unde m-ai vazut tu ca am luat-o contra Domnului Cristos? zise Niculae râzând.

Alboaica începu si ea sa râda si mama, încoltita, nu mai zise nimic si câteva clipe ramase tacuta si cu o expresie încremenita.

- Lasa asta acum, porunci Niculae, daca vrei sa mai viu pe-acasa de-aici înainte, fa cum zic eu si nu-i strica Ilinchii maritatul. si cu tata vorbind, ori îti trece casa si pe numele tau, ori daca nu, îi spun ca nici eu n-o sa mai viu sa-l vaz si n-are decât sa ramâna singur si sa-i cheme pe Paraschiv si Achim de la Bucuresti. Vrei asa?

- Nu, mama, zise Catrina cu o voce blânda dar neînduplecata, nu-ti amestica tu tineretile cu pacatele noastre, cine ti-a spus sa vii?

- Nu mi-a spus nimeni, am venit pentru treieris, cu treburi.

- si cât stai? Niculae spuse cât.

- De ce nu stai tu aici la dida-ta Marita?

Asa deci! Niculae se ridica separat, pleca, ajunse acasa si se repezi fara mila în tatal sau; sa-i spuna ce i-a facut el mamei de s-a nascut ura asta în ea, fiindca nu se poate sa fie numai istoria cu dusul lui li Bucuresti, altceva mai grav poate s-a întâmplat. Ce? Moromete avu nevoie de un timp destul de lung ca sa se desmeticeasca. Apoi zise:

- Pai, nu stii?

- Nu! zise Niculae, de unde sa stiu!?

si se pregati sa asculte. Moromete se pregati si el sa-i spuna, dar apoi se întâmpla ceva de necrezut. Deodata el începu sa nu mai vrea sa spuna, se posomorî, îsi lasa

de câteva ori fruntea în pamânt, pentru ca în cele din urma sa ramâna tacut de tot. Semana în clipele acelea cu un bolnav care s-a însanatosit, dar n-a scapat neatins. Cu toate straduintele lui, Niculae nu scoase de la el nici un cuvânt de parere de rau, sau de recunoastere ca le-ar fi gresit cu ceva... Nu zicea nimic si puteai sa crezi ca da, se gândise, îi trecuse prin cap sa le faca rau, sau daca nu chiar rau, pur si simplu nu-i pasase, trecuse peste toti fara sa dea socoteala cuiva si își urmarise gândul asa cum vrusese el. Tacea si își tinea fruntea în jos ca un vinovat, dar se vedea ca în sinea lui nu se simtea asa, dar nu era nici senin. Era o tacere fara scapare. Fiindca pe urma ridica privirea si, redescoperind lumea, Niculae se pomeni cu el ca ia alta vorba; cu veselie, cu îngrijorare sau cu vechea lui uimire, dar fara sa fi raspuns la ceea ce se astepta de la el.

- Ma, exclama el, fata asta a lui Niculae al Niculii! 166

- Ce e cu ea, tata? întreba atunci Ilinca, zgâindu-se spre drum sa vada si ea ce era cu fata aceea care într-adevar tocmai trecea pe lângă garduri fâțându-si fusta.

- Picioarele ei, zise Moromete, trece porcul cu jjeu printre ele. Asta însemna ca fata aeea a lui Niculae al Niculii avea picioarele asa

de curbate în afara, încât porcul, caruia i se pune de obicei la gât un jjeu sa nu poata trece printre spaturile gardurilor, printre picioarele ei putea totusi trece. Ilinca chicoti înainte sa-si dea seama ca Niculae astepta de la el un raspuns. si pe chicotul ei, Moromete parasi locul, se scula si o lua încolo spre gradina. Nehotarât, se întoarse în mijlocul bataturii. Acuma ce sa fac eu, pare sa spuna, încotro s-o iau, spre poarta de la gradina, sau spre poarta de la drum? Pasii i se miscara si în cele din urma o lua spre cei doi salcâmi care strajuiau iesirea din curte. Iar Niculae ramase cu privirea dupa el pâna ce nu-l mai vazuu. Ai fi zis ca nu se întâmplase nimic daca n-ai fi stiut ca nu era nici o luna de când acest om pasnic si înțelept alergase cu parul dupa muierea lui, urlând la ea sa se duca din târla lui.

- Ce facusi, Niculae? susoti Ilinca apropiindu-se.

Adica ce-a facut cu mama, a izbutit s-o faca s-i vina mintea la cap? Dar Niculae nu înțelese si se dezvinovati învinuind:

- Eu, ce facui?! Voi, ce facurati! N-ati putut, tu si cu Tita, sa-i tineti de rau mai din timp?

- Nu stiu, dadu Ilinca din umeri cu nepasare. Mie sa-mi dea partea mea de pamânt si sa nu dea Dumnezeu sa ma stric si cu baiatu-asta din pricina lor, ca...

si nu-si termina vorba, nici macar nu voia sa se gândeasca la ce s-ar mai putea întâmpla în asemenea caz.

- Ce stai, zise ea, du-te dupa el.

Adica mai era vorba ca nu trebuie lasat sa taca si sa se fereasca?

- Asa face si cu noi, nici nu-ti dai seama cum te pacaleste: tu îi spui si el tace si o data îl vezi ca ia alta vorba.

Niculae se dadu jos din pridvor si din drum se uita apoi sa vada încotro o luase taica-sau.

- A intrat la Iocan, Niculae, spuse Cârstache din curte, unde dregea

un patul de porumbei.

XV

Soarele trecuse de cealalta parte a soselei, printre salcâmiile lui Cârstache. Era parca amiaza dupa-amiezii. Umbrele gardurilor si ale caselor începeau sa creasca spre rasarit, dupa ce câteva ceasuri stusera pe loc. Nu se stie

167

de ce la ora aceea se vedeau mereu pe drum fete sau muieri tinere, dupa a lui Niculae al Niculii aparua acum una însarcinata. Nu mergea pe poteca de pe lângă garduri, mai ferita, ci pe cea de pe marginea soselei, în plina lumina, cu burta înainte, fara nici o sfiata. Se si vedea copilul în ea rau pus, parca de-a curmezisul, te mirai ca n-o durea... In spatele ei, parca pitindu-se, una vesela, se opri, îi dadu buna ziua lui Niculae si îi sopti ceva. Niculae murmura un raspuns si tânara femeie își vazua apoi mai departe de drum, sarind sprintena santul si luând-o acum pe lângă garduri, cu aerul ca trupul ei nu stie nimic din ce-a facut capul, ce i-o fi spus lui Niculae, iata, si-l leagana cu nepasare în mers si simte din plin bucuria de a sari un sant fara sa misti o pietricica din locul unde laba desculta a piciorului a atins tarâna pamântului.

- Buna ziua, nea Ilie, i se auzi apoi glasul subtire si cântat, fiindca întra-adevar Moromete se întorcea acasa si tocmai se întâlnea cu el.

Nici Cârstache si nici Niculae nu-l vazusera când se apropiase pe lângă garduri. Venea cu oarecare graba, ca omul prins într-o treaba pe care ca s-o faca trebuie sa umble de colo pâna colo pâna îi da de cap. Niculae îl lasa sa treaca si în curând se auzi uruind polita de deasupra usii... Cauta ceva, cine stie ce îi trebuia...

- Lasa mai bine sa dregem altceva mai greu de reparat, zise Niculae când Moromete se dadu jos de pe scara si iese din nou pe poarta.

Se lua dupa el. Moromete nu înteti si nu-si micsora pasii, totusi se opri deodata nedumerit:

- Tu ce treaba oi fi zicând ca ai încoace? Sau n-ai nici o treaba?

- Cu tine, zise Niculae, nu se poate discuta decât de pe pozitii de forta?

- Adica cum? se mira Moromete. Vrei sa spui ca o sa ma sfortezi tu pe mine?

- Eu nu vrea, sa te fortez, dar pot sa ma pun pe o pozitie de forta si atunci sa vedem ce-ai sa faci.

- Ei, pune-te, zise Moromete.

- Uite, n-o sa-ti mai trimet bani. si sa stii ca nu glumesc oricât de buna inima crezi tu ca am!

Moromete nu sovai, dar ridica sprâncenele; nu-i placea totusi ce auzea si se vedea ca își da seama ca Niculae nu glumeste.

- Noroc, nea Ilie, zise unul grabit trecând pe lângă ei cu o nuia verde subsoara; noroc, Niculae!

- Bine, zise Moromete. Dar fa-ma sa înțeleg ce vrei tu?!

- Hai cu mine pâna la mama, zise Niculae.

- Bine, zise Moromete, hai.

168

si se întoarsera din drum si o luara devale. Moromete arata foarte senin si mergea cu mâinile în buzunarele din fata ale pantalonilor si cu pasi rari si lungi. Asta era la el semn ca, fara sa fie îngrijorat de ceva, era totusi preocupat, dar parca în mod

placut si singura dificultate era o anumita alegere care trebuia facuta din mai multe lucruri deloc rele. Deodata pufni într-un fel de râs care era mai mult o înduiosare pe care o prelungi cu dari din cap de protest ca a putut cuiva sa-i treaca prin cap ca...

- Ei! zise Niculae.

- Sa zici tu, ca... Hm... Auzi... Pai, ma, Niculae, crezi tu ca daca asi putea eu sa înham caisorii mei colea si sa fac nu zece, câte faceam altadata, cinci, hai trei, drumuri la munte, asi mai avea eu nevoie sa-ti cer? Sau tu crezi ca eu îti cer fara sa am nevoie?! zise el parca s-ar fi pomenit trasnit ca la asta nu se gândise.

si se si opri în mijlocul drumului uitându-se la fiu sa-si dea seama daca nu cumva era adevarat. Dar Niculae nu se opri si Moromete trebui sa se miste din loc si sa-l ajunga din urma.

- Eu nu ti-am spus ca asa o sa fac, zise Niculae. Eu te întreb ce s-a întâmplat între tine si mama de ati ajuns în siluatiya asta si tu iai alta vorba profitând de faptul ca nu poate sa-ti smulga nimeni vorbele cu clestele din gura. Nu e o modalitate de a rezolva o problema.

- Bine ca venisi tu cu alte modalitati, zise Moromete cu un glas cât p-aci sa te faca sa crezi ca într-adevar se bucura de posibilitatea asta. Noroc, ba Stane, raspunse el unuia care se apropiase si trecuse pe lângă ei cu niste pasi atât de regulati ca ai fi zis ca drumul de unde vine si se duce el nu are nici început nici sfârșit si n-are deci rost mergând pe el nici sa mergi iute nici sa te precipiti. Arasi alea patru pogoane care iesira prost cu porumbul pe ele? mai întreba Moromete.

- Le arai, zise celalalt (si raspunsul lui nu veni imediat).

- si ce pusesi în loc? mai zise Moromete.

între timp, celalalt, cu mersul lui nezgâltâit, se îndepartase mult si i se vedea turul pantalonilor miscându-se în ritmul adormitor al pasilor. Era prea departe ca sa mai raspunda si timpul se scurgea în urma lui în valuri l de asteptare pe care nu le turbura nimeni. Iar în urma lui ramânea o

- enigma: într-adevar, ce pusesese el pe cele patru pogoane ale lui pe care le

Întorsese?

■■; - ... pe ma-ta cu spinarea aia a ta lata cât o usa, dupa ce ca esti surd, 'esti si mare! mai zise Moromete fara sa-si micsoreze cine stie ce glasul, încât te apuca frica sa nu fi auzit cumva ala si sa se întâmple ceva cu totul neplacut.

169

- Tot porumb, raspuse atunci celalalt foarte distinct, dar fara sa fi ridicat glasul.

- Fiindca îmi spuse al lui Niculae al Pintii ca ai pus otava, zise Moromete strigând. E bine ca l-ai pus tot porumb, fiindca acum o sa se faca, atunci când veni si arasi tu în primavara cazusi pe seceta aia! si de-aia nu-ti cresc.

- Desteptu de fi-meu! se mai auzi în dosul spinarii celuilalt, tot fara sa fi întors o clipa capul sau sa-si fi schimbat o secunda ritmujbpâsîlor.

Dupa care nu se mai auzi nimic si Moromete, care între timp se întorsese cu trup cu tot spre cel cu care schimbase aceste cuvinte, reveni cu fata spre fi-sau.

- Avem de mers undeva, zise Niculae fara bunavointa. Mergem acum la mama. Daca vrei sa poti sa stai de vorba cu oamenii pe care îi poti întâlni pe drum, fa în scopul asta un drum special si distreaza-te.

Moromete se opri pe loc alarmat, amenintând astfel ca daca fiul continua sa se poarte cu el în felul acesta, s-ar putea, cu orice risc, sa nu mai mearga acolo unde se duceau. Dar Niculae nici macar nu se uita si din nou Moromete trebui sa-l prinda din urma.

- Cu toate ca s-a dovedit ca a fost în detrimentul meu, continua Niculae, nu pot sa nu recunosc ca nu-ti statea deloc rau pe vremea când ai câstigat atâtia bani ca ti-ai cumparat la loc cele doua pogoane vândute dupa fuga lui Paraschiv, Nila si Achim. Toata activitatea ta de-atunci avea la baza o idee gresita! si te purtai foarte urât. Crezi ca nu se poate sa devii activ decât pe baza unei idei gresite?

- Pai uite, ati venit voi cu idei bune, zise Moromete prompt, ne-ati interzis orice miscare, nici pâna la gara nu poti sa te mai duci cu o caruta ca si gasesti un militian acolo care te cauta sub ce"rga.

- Acum mergem la mama, repeta Niculae.

- si nu putem si noi sa vorbim asa ca doi oameni...

- Cum sa nu. De ce nu treci casa si pe numele mamei? Daca asta îti cere ea, ce te costa, crezi ca mai are acum nevoie Paraschiv de ea, când o are pe-a lui? Tu ti-ai cumparat la loc cele doua pogoane, ai un lot întreg, în timp ce mama a vândut un pogon pe vremea foametei de dupa primul razboi si a mai vândut pe urma înca unul ca sa am eu bani de carti si de taxe. Pentru aste doua pogoane nu face un loc de casa? La ce te gândesti, ca s-ar putea sa vie Achim în sat si sa se apuce iar de plugarie si ai vrea sa-i dai casa? Foarte bine, dar cine va împiedica sa va faceti în cazul asta tu cu mama alta alaturi si sa traiti linistiti?

- Locul ei, zise Moromete, l-am vândut lui Tudor Balosu sa te tin pe tine la scoala.

170

- Nu-i a asemen înt

7osti Niculae indignat. Ma mir cum poti sa spui o n. Cu cine crezi ca vorbesti? Locul ala era al Guichii, ^^ e destul de mare s-o împartiti în doua si unde e acum "" Jarâmati si sa va faceti o casa noua.

gf-- ivia Niculae! Ma Niculae! striga Moromete deznadajduit, tu crezi ca eu nu vreau?! Mâine, domnule, ma duc la sfat si îi trec si casa si locul pe numele ei inclusiv! Dar crezi tu ca asta e?

- Asta e! afirma Niculae fara înconjur. Fa tu chestia asta si ai sa vezi

ca asta e.

- Pai atunci, zise Moromete oprindu-se si dându-si palaria pe ceafa, ce mai cautam acolo, hai încoace spre sfat sa facem actul.

Adica, daca era vorba numai de-atât, în ceea ce îl privea, socotea intrarea aceasta în domeniul simplitatii practice a vietii drept cel mai precar lucru care se putea închipui, era gata oricând sa faca tot ceea ce se cerea de la el.

- Nu, zise Niculae, asta e o alta modalitate de a te abate din drum (se uita la ceas), mergem întâi la mama si pe urma de-acolo, daca mai avem timp, mergem si la sfatul popular.

- Mergem, conveni Moromete cu o tristete duioasa, abia simtita si ochii mari deschisi îi înotau parca în niste lacrimi care nu se scurgeau, dar care nu-i înecau mai putin vederea. Mergem, Niculae, zise el cu un^ glas %mic si curat, ca sa nu se bage pesemne de seama ceea ce îl coplesea pe el în clipele acelea, mergem unde zici tu, întâi la ma-ta si pe urma daca nu mai avem timp, mergem mâine la sfat, ca e timp si mâine...

Aproape ca nu se putea îndura acest glas si aceste cuvinte cu duiosia lor asemanatoare unei rugaminti voit inocente ca sa nu sufere pedeapsa teribila care se pregatea sub ochii lui înspaimântati. Niculae însa mergea înainte cu privirea tinta la ceva care numai el stia ce era, si nu baga de seama si nu i se paru foarte ciudat nici glasul si nici supunerea atât de totala, de neînteles a tatalui care primea tot ce i se spunea.

- Daca zici tu ca asa e bine, continua el, zic si eu ca tine, poate stii tu ceva...

- Ce spui, tata? zise Niculae, cu glasul celui care n-a fost atent fiindca n-a auzit bine.

- Zic ca poate, ca e bine asa cum zici tu, sa nu-ti închipui ca ai venit si tu pe la noi, ai vazut sau ti-au spus fetele astea ce s-a întâmplat si n-am ascultat si de vorba ta. Sa traiesti, Anghelache... Uite, plecai si eu cu baiatul-asta prin sat...

- Ia-l la secere, nea Ilie! zise acel Anghelache voios.

Moromete redevenise între timp stapân pe sine si se uita dintr-o parte la fiul sau: dadu din cap ironic aratându-l pe cel care trecuse:

171

- Acuma eu astuia, dupa teoria ta, nu trebuia sa-i mai raspund la ce-a * zis, fiindca ma împiedica sa merg! /;

- Nu sa mergi, sa ajungi, zise Niculae. >

- Adica cum, zise Moromete cu o dorinta sincera de a înțelege. Întrucât ma poate împiedica cineva sa ajung unde mi-am propus daca...

- N-am timp sa-ti spun si nici nu ma intereseaza îl întrerupse Niculae, mai bine gândește-te ce-o sa-i spui mamei când o sa te întrebe de ce ai gonit-o de-acasa, nu ca stai la taclale cu alde Anghelache!

- Cine a gonit-o de acasa?

- Tu ai gonit-o, raspunse Niculae, fiindca una e sa spui niste vorbe care poate sa nu-ti placa si alta e sa te prefaci bolnav zile întregi, ca sa poti pe urma sa pui mâna pe par si sa te iai dupa ea ca s-o gonesti. Astea sunt faptele, n-ai cum s-o cârmesti orice ai zice si asta trebuie sa rezolvi, nu altceva.

- Ma copilule, exclama iarasi Moromete, de asta data însa mai ferm, daca din pricina vorbelor s-ar fi întâmplat tot ce stii, nebun sa fiu eu si sa nu fac orice ca sa nu fie asa. Dar nu e vorba de vorbe!

- Dar despre ce e vorba? zise Niculae cu acel glas plin de siguranta pe care îl avem totdeauna când suntem încredintati ca întrebarea noastra va ramâne fara raspuns. Mama se întorsese de-bine de rau acasa, si nu zice nimeni sa-ti fi parut bine de fapta ei, dar era acasa, si era acasa *în dreptul ei*, ai înteles vreodata lucrul asta? Mie sa-mi raspunzi direct la întrebare.

*- Am înteles, ca nu e asa mare filozofic ce spui tu, zise Moromete suparat. Dar...

si nu mai complecta si restul gândului. Niculae astepta.

- Ei, zise el în cele din urma, vezi ca de fapt n-ai întefes bine despre ce era vorba? întelegi abia acum, dar atunci nu ti-a trecut prin cap ca n-ai dreptul sa recurgi la forta. Sa te vad acum cum te descurci.

XVI

Ajunsera si intrara în curtea Alboaicii. Ca si mai înainte Marita era, tot în batatura si îi vazu nu pentru ca se uita la ei, ci pentru ca prin-miscarea pe care o facea capul pe gâtul ei zarea tot timpul totul si nu seî putea petrece nimic chiar si în spatele ei fara ca ea sa nu-si dea seamal în aceeasi clipa:

- Mama, striga ea, pazea, a venit tata în pctit.

îi convenea sa râda, vroia parca sa spuna ca Albei al ei n-avea s-ol goneasca niciodata de-acasa orice i-ar face. Catrina fie ca nu se asteptase! sa-l vada pe omul ei venind dupa ea chiar în aceeasi zi în care venisefj

Niculae, fie ca nu stia ceriffiSftaca vazându-l ca se apropie de prispa, ramase câteva minutaLJufXflffiaucita, timp în care toata lumea se aseza pe-aproape. Alboaji^jtwRt^uste scaunele mici pe care le puse pe jos printre troscotulJ^Tde, care la ei se apropia pâna la marginea de .lut a prispei. Dar &&i Catrina își reveni, se ridica fara veste de la locul ei, si pieri în caj^srin tinda deschisa. Sa fi fugit astfel fara sa spuna nimic? Moronjjpffe se uita în pamânt mohorât.

_ .lama, striga Niculae încet, sa stii ca stam aici si te asteptam. Alboaica, parca rânând, își dadu capul pe spate cu o miscare de parca s-ar fi ferit de-un fluture care zbura prin preajma si zise în soapta:

- Lasa, Niculae, ca iese acusi. Apoi adauga si mai soptit: Dar sa stii, tata, ca nu e de-a buna, mai bine o mai lasati si veneati peste vreo luna...

- De ce peste vreo luna? zise în clipa aceea Catrina prin geamul deschis al odaii.

Se vedea ca se drege în oglinda si când iese chipul ei, sub o broboada noua, arata ca para focului iar din ochi îi scapau lumini verzi.

- Ce cauti aici? zise ea ramânând în picioare pe prispa, adresându-se barbatului care statea jos pe scaunel, afara din curte! Sa nu stai tu aici în fata mea si sa vii cu Niculae dupa tine! Hai, afara din curte! si daca Niculae tine cu tine si îți cauta în coarne, sa plece si el! N-am nevoie de feciori care umbla contra Domnului Cristos si îndeamna lumea sa nu se mai duca la biserica.

Statea mereu în picioare si din când în când îi dadea îndarat pe tata si pe fiu cu dosul palmei, cu miscari care n-aveau în ele nici o stiinta a efectului, dar erau totusi cumplite, fiindca arata în clipele acelea tot atât de tânara si patimasa ca si una de treizeci de ani care avea de mult banuieli ca viata ei e gresita, dar i-a trebuit totusi o dovada a tradarii, ca sa rupa cu cel care totdeauna a înselat-o.

- Tu, zise ea dându-si o data cu vorba bratele îndarat, ca o pasare gata sa zboare sau sa atace, azi daca ar veni feciorii, azi ne-ai arunca pe drumuri. Ca nu-ti ajunse ca fugira cu caii si cu oile si sparsera Iada si luara din ea banii cu care trebuia sa mearga Niculae la scoala!

- Pe unul din ei, macar, zise Moromete, iarta-l, c-a murit. Au mai ramas doi: unul e bolnav si o sa moara si ala mâine-poimâine. De cine mai ti-e frica?

- Mai bine ai fi murit tu, spuse Catrina cu mintea ratacita. Ca eu cu ei n-am nimic, i-am crescut si m-am trudit cu ei si i-a batut Dumnezeu dupa pacatele lor, dar tu...

Vroia adica sa spuna ca el a ramas singurul nepedepsit si ca trebuia deci sa moara si el pentru ca astfel sa ispaseasca. Ea era singura care n-avea nici o vina si deci nimic de ispasit, deci singura care merita sa traiasca.

173

- Mama, rupse Niculae tacerea încarcata de aburii înfierbântati de ura care otravisera numaidecât tot aerul din jur si era greu de vazut cum se mai putea vorbi mai departe fara sa fie împrastiati de cineva cu hotarâre.

(Moromete tacea hotarât, si nu stia daca venise aici cu gândul sa rabde sau sa dea lupta în fata lui Niculae si sa încerce sa câstige în felul acesta.)

Uite, mama, zise Niculae cu un glas care arata ca era singurul care putea sa-si pastreze aici o judecata limpede, desi necoapta si poate nestiutoare.

Tu ai fi vrut ca tata sa moara si, din câte am înteles eu, el chiar a vrut sa-ti faca pe plac si s-a pus pe pat si n-a vrut sa mai manânce. (Aici Niculae îi arunca Alboaicii o privire, si sora lui vitrega întelese ca nu trebuia sa râda.) Cine din sat de la noi sau chiar si din alte sate ar fi fost în stare sa faca una ca asta? Ca pâna la urma tata n-a reusit, asta e adevarat, dar si tu te-ai grabit sa-l lasi sa se chinuiasca singur si ai vrut s-o iai si pe Ilinca dupa tine. Cred si eu ca lui tata i-a pierit atunci cheful sa moara de d/agul tau.

în clipa aceea Moromete se agita pe scaunel si deodata se ridica în picioare. îl trânti fara sa vrea, bâjbâind din mâini si împiedicându-se în propriii genunchi pâna porni împleticindu-se si facând totusi pasi mari. Ce era cu el? Nu cumva e adevarat,

gândi Niculae, ce i-am spus eu mamei doar în gluma, ca sa-i arat ca nu e nimic de laudat nici în fapta ei, care la drept vorbind nu prea se deosebeste de a celor mai rele muieri din sat când ajung si ele la astfel de rascrucii ale vietii? De ce fugea el iarasi si nu statea aici sa mearga pâna la cap? Putea sa fie adevarat acest lucru de necrezut, ca nu vrusese sa mai traiasca? Dar de ce oare? Se simtise el asa de tare chinuit de remuscari? Sau într-adevar rautatea razbunatoare a mamei îl împinsese atât de departe? Oricum, chiar daca nu se gândise sa moara, bine nu-i facuse, prin urmare stia singur sa ispaseasca si nu trebuia sa vie ea mama sa-i doreasca sfârșitul, când el se'tinea mereu asa de voinic si mintea lui era atât de vie!

- Tata, striga Niculae cu glas ragusit, tata!

Dar el nu se oprea si mergea din ce în ce mai dezordonat si Niculae fugi dupa el si îl tinu.

- Tata, zise Niculae, unde pleci fara mine? Cum ne-a fost vorba? Moromete se opri si glasul tânar care îi pronunta numele îl facu sa-si

adune în sine patimile rascolite cum își aduna un cal puterea sa se opreasca înainte de a-si trânti calaretul. Se descotorosi cu blândete de bratul baiatului si își continua mersul, acum regulat si sigur de sine. Niculae îl urma.

- Ei, zise apoi Moromete pe ulita, ai vazul si tu? Ca vii si-mi spui ca de ce nu fac si nu dreg. Uite, am facut si-am dres, spune si tu acum daca asta merita sa se mai numeasca femeie, ca e ma-ta si n-ar trebui sa-ti spun 174

asa. Ca sa crezi ca ai nebuni, ma

- Da, dar t mohorât. Trebu:

Moromete sa afle de ce.

- Pune-te în cu gândul ca într timp a vazut ca dar pe urma tu t Sau în orice caz,

cum e, am zis ca tine sa vii sa stau de vorba. Pai vezi ca nu e în toate mintile? Lumea e plina de _iai încape!

lie sa-i treci jumate din locul de casa, zise Niculae Aci chestia asta mai demult. De ce n-ai facut-o? ipunse si nici Niculae nu avea aerul ca ar mai fi doritor

continua:

"1 ei, de la început de când noi nici nu eram traieste zi s-ar putea ca Paraschiv s-a arunce pe drumuri. Cât tii nici cu noi nici cu ei, a mai fost cum a mai fost, îi apucat si te-ai dus la Bucuresti... De ce te-ai dus? oau tu un^w ~>^ ..w ce te-ai dus cu caciula în mâna, când din contra, ei trebuia sa te prinjeasca pe tine smeriti, ca doar ei erau vinovati. Când colo, tu le-ai dat tclt! exclama Niculae cu o nedumerire împrastiata si cam absentă, din care Iu lipseau însa unde reci de neînțelegere.

Ajunesera la iapatul ulitei si Niculae o coti spre vagauni, si nu îndarat spre casa, cu o ^nfatisare nemultumita si iritata. Moromete facu acelasi lucru. îi trecuse duiosia aceea tremuratoare cu care venise, nu era nici un ceas, mai înainte, la Alboaica.

- Ati fost sase copii, zise el crezând ca Niculae nu mai avea mai multe de spus. N-am putut sa ma rup în sase parti ca mi-asi fi rupt si asi fi zis, na tie cutare, na si tie cutarica, tu asta du-te la scoala si studiaza, tu Paraschive ia si te însoara cu Mahda lui Bobârlache, tu Nila aranjaza-te si tu cum te taie capul cu ce-ti dau, tu Achime ia-ti oile si fa ce vrei cu ele, voi, fetele astea, vedeti cu ce va mai dau eu si cu ce va mai vine de la ma-ta arantiti-va si voi pe-acolo prin târla aluia cu care o sa va maritati!... Iar eu parintele sa ajung la mila voastra, sa ma trimiteti de la unul la altul cu mamaliga în mâna, ca n-o sa am cu ce s-o manânc. Ei, chiar daca faceam asa, tot n-ati fi fost multumiti!

- Sigur, de-aia pastrezi tu lotul numai pentru tine, ca sa n-ai vorbe! zise Niculae sarcastic. De ce nu le-ai dat lui Paraschiv, lui Nila când traia si lui Achim partea lor, daca zici ca de dragul lor te-ai dus dupa ei la Bucuresti?

- Ca sa-l bea pe-acolo cu muierile! zise si Moromete la fel de sarcastic.

- Care muieri? Când încep Paraschiv sa-si faca economii pentru casa, nu mai era vorba de nici un fel de muieri.

- De unde sa stiu eu? facu Moromete sumbru. Câte n-au început ei, si n-au dus nici una la cap!

- Dar nu despre asta era vorba, zise Niculae cu un glas mai înalt si mai curatit de o împotrivire ascunsa care nu întârziase sa apara câtva timp la adresa tatalui, când îi auzise primele cuvinte în ulita, dupa ce plecase

împleticindu-se de Ia Alboaică. Când te-ai dus la București așa cum te-ai> dus, i-ai arătat mamei că n-ai de gând să te tii de cuvânt. Ce-ai fi vrut' atunci să facă ea în cazul de față, să bata din palme? Acum ai să-i treci din locul de casa.

- De ce, că vrei tu? zise Moromete foarte mirat.

Niculăe tăcu o vreme în fața acestei reveniri neașteptate. În cele din urmă pufni cu nepăsare, deodată străin de toate acestea:

- Nu pot să sufar oamenii care nu e un ceas de când au promis un lucru și pe urmă uită despre ce e vorba.

- Ba asta s-o crezi tu că am uitat, răspunse Moromete și el cu aceeași nepăsare cu care vorbise fiul. Că să nu ziceți că am gonit-o pe ma-ta de ■; dragul alora de la București, trec jumătate din locul de casa, dar nu ei, * ci Ilinchi și cu condiția expre să nu-i spui nici tu nici Ilinca până la moartea mea. și nici să-i mai vad picioarele prin curte de-aici înainte. *

și cu acestea Moromete se răsuci brusc cu fața spre sat și o lua singur pe drumul de întoarcere, fără să se uite dacă fiul avea de gând să-l urmeze. Nicolăe nu-l urma, se îndepărta și el în același timp, grabit, ocolind și vogaunele pe acele poteci care duceau tot spre sat, dar cu totul în alta / parte.

XVII

Ce putea să răspundă Marioara, fata lipoveanului, dacă ar fi fost întrebată unde se duce în ziua aceea când plecând de la surata ei, Ilinca lui Moromete, o pornise pe drum? Încotro se ducea? Fiindcă un om sau ■ o fată într-un sat trebuie să se ducă undeva dacă picioarele îi s-au urnit *t* din loc și au început să le calce pământul. Poate să meargă la apă, la fântâna cu o galeată, sau se poate duce undeva departe, în alta parte a ■ satului unde are o ruda; și aici mersul e ghicit de toată lumea, e rar, : *asternut*. Se poate duce până colea peste drum, la cineva cu care are puțină treabă, sau fără treabă; și atunci mersul e liber, gata să mai piardă cu altcineva din timpul destinat să-l piardă cu cel la care se gândise de Ia început; și în afara de sărbători când toată lumea paraseste casa și se strânge ba pe marginea santurilor, femei și bărbați deopotrivă, sau la hora și la plimbări prin pădure, băieți și fete tinere, un om într-un sat nu se j mai poate duce nicaieri unde să fie văzut și să nu se știe ce e cu dusul J lui și ce rost are. Este cunoscut și mersul nenorocirii, când un barbat trece cu capul gol pe drum, cu niște pași rari și cu fruntea plecată și tăcut, strivit parca de fâlfâitul mortii care i-a intrat în curte și i-a rapit fie copilul, fie mama batrâna, sau chiar femeia încă tânăra... Mersul acesta însă *nicaieri*,

taraganat, care seceris al Mano cu asta? Unde se curtea cealalta si linistea zilei: "Uite-l si nu trecea mult duce acuma sa jo, fata!" o apara câte-dea barbatul, sa nu Se auzea protestul s< masura la vorba. Di interes, a unei surate - Unde te duci,

;t în dupa-amiaza aceea cu câteva zile înainte de antâna, stârni vorbe pe tot parcursul lui... "Ce e si trecuta de o casa silueta fetei era zarita din câteva clipe lungi de tacere se auzea soapta în Marioara lui Fântâna, de unde o fi venind?" uzea alta voce: "Asia le-a terminat pe toate, se "Ce-aveti cu ea, s-o fi ducând si ea pe la vreo ;las de femeie. "Pe la vreo fata n-ar fi nimic, raspun-reasca ea în alta parle." Unde ar fi putut nimeri? it al muierii, amestecat cu râsul scurt al celui fara lta curte tâsni chiar întrebarea curata, plina de re nu-si arata însa fata. rioara?

Marioara tresari, sil uita într-acolo si timp de câtiva pasi nu zise nimic. Pe urma raspunse tari, foarte raspicat si explicativ. - Ma duc la padu/e dupa bureti.

Da, asta ar puteai fi adevarat, plouase putin azi-noapte si puteau fi cautati bureti, mare minune sa-i gasesti însa dupa o ploaie atât de mica si care nici nu se stie daca o fi ajuns prin padure... Dar puteai sa-i cauti, bureti, sau melci, sau chiar peste, daca te mai duceai cu cineva, cu o plasa sa dai pe la fundul râului, aici la intrarea în padure, sub deal. "Se duce ea dupa bureti, cum ma duc eu acuma, de Sân-Petru, dupa iepuri", se auzi alt glas, ca si când de Sân-Petru vânatoarea de iepuri ar fi fost la fel de lipsita de noima ca si mersul pierdut al acestei fete.

Pe urma Marioara iese din.sat si scapa de sub ochii oamenilor. Ajunse în Valea Morii unde se vedea podul cel vechi de lemn, cu schelaria lui care în singuratatea care navalea parca din padure asupra râului, pare, împreuna cu o cruce si o fântâna de prin apropiere, la fel de veche ca s-ar fi zis ca e parasita daca jgheabul ei urias cu scoarta de muschi crescut din coaja fostului copac din care fusese facut n-ar fi aratat ca vitele si poate oamenii continuau sa bea din ea. O ramasita a unor timpuri de mult uitate, singura marturie ca în acest sat au mai trait cândva si alti tarani si ca cei din prezent vor pieri într-o zi toti si numai astfel de urme cum sunt podurile, fântânile, crucile, facute de mâna lui, sunt o marturie de om, restul, padurea si ierburile existând si singure, iar casele si drumurile fiind mai mult decât acestea din urma amenintate de tânacopul care le darâma sau le desfunda.

Marioara coborî încet pe spinarea domoala a micului deal în coasta caruia curgea râul si ajunsese, trecând pe pod, în poiana de lângă marginea padurii. în departare se vedea albia râului cotind lin, cu apa bogata, printre salcii plângatoare si ierburi înalte. Soarele batea din plin peste lastaris si

era liniste mare. Padurea se întindea dincolo de lastaris plina de racoare si umbra. Când Marioara trecu podul un strigat din launtrul padurii rasuna ca dintr-o casa uriasa al carei acoperis era cerul. Marioara se opri si se uita într-acolo, cu mâna pe frunte si cu privirea sticlind. Se auzira glasuri limpezi foarte apropiate. Un zgomot puternic de cai, trecând vijelios peste pod, îi întoarse privirea înapoi si curând caii zburara prin fata ei si pierira în adâncul padurii. O clipa doar zari fâlfâind camasa albastra a calaretului pe fondul verde-crud al lastarilor si dupa aceea nu se mai auzi decât tropaitul care se departa sporindu-si enorm viteza din pricina ecoului care dubla repede cele opt rapaituri de copite peste pamântul batatorit. Apoi tropaitul paru ca se domoleste si se îndeparteaza, dar reveni cu forta sporita parca de sub pamânt si umflându-se din ce în ce, pâna ce deodata se stinse de tot si linistea recazu.

Soarele cobora deasupra padurii si pareea mai puternic decât era în înaltul cerului, lumina mai tare, vaile mici si câmpia îndepartata zaceau scaldate în lumina coborâta jos, înca alba, desi galbenul din ea putea fi ghicit în stralucirea aparte a unor ierburi, în reflexul apei, sau în umbrele salcilor rasturnate cu capul în jos în dreptul gâldaelor adânci unde râul își încetinea scurgerea si își sporea adâncimea si suprafata. Marioara reveni parca indecisa, intra sub pod si dupa ce rataci câțva timp pe sub stinghiile lui de dincoace de apa, pline de cuiburi de rândunici si pânze uriase de paianjeni, o lua încet înainte pe albia râului pe o poteca de sub mal. Poteca facea o bucla de-a curmezisul malului înalt, ajungea jos si acolo dadea în alta poteca, chiar lângă apa, pe un mal mai jos, plin de ierburi cu firul subtire si rosu, ardeiul serpilor. Fata apei stralucea ca argintul, iar de o parte si de alta, pe maluri parca ardea un foc rece. Marioara își scoase sandalele si intra în apa, într-un loc unde curgerea râului se subtia si se vedea la fund pietrisul alb, trecu pe malul celalalt si se încalta la loc. Dupa o vreme de mers intra -din nou în apa si trecu iar pe malul celalalt, ca si când spre locul încotro vroia ea sa se duca nu se ajunge decât asa. Ocolind valea cu o miscare larga albia râului o lua acum pe la marginea padurii, pregatindu-se pentru un drum lung. într-o parte se înalta padurea iar în cealalta zarea fara sfârșit a câmpiei. Grânelc cresteau pâna aproape de mal si nimic nu se mai vedea sub cerul albicios în afara de ele, nici un pom, nici o ridicatura, doar soarele singuratec deasupra si Cerul înecat în ' lumina. Undeva în padure, prin apropiere, se auzira din nou glasurile de la început si balacarit de apa. Râul, ocolind padurea, intra pesemne în ea si baieti sau poate si fete se scaldau sau prindeau peste cu plasa. Marioara trecu râul si o lua într-acolo printr-o poteca. Dupa câțva timp de mers se facu deodata o poiana larga si se vazu din nou râul

oprit aci parca definitiv, atât de mare era găldaul în care se împotmolise. Nici poiana nu era dintre

178

veo

cele obisnuite, din cariere de piatra, pamânt humos de cara lor rosietice cu musuro; apropiere putea fi vazut sau mai mic al vreunui

Undeva înapoi, se ea fosta primarie, acum zarea roata bulgareasca într-adevar se prindea pe: zarva câtiva copii printre apropiere, le strigau de au treaba, nu e vremea aci se uita si ea în apa, unde o plasa cu apa pâna aproa

- Ati prins ceva, tata

- Am prins ceva, zise

dea în departare, dincolo de râu, un crâng si unde se lua pietris pentru bataturi, nisip si i cascau, aceste vagauni, de departe gurile . e; acolo era si cimitirul animalelor, din nul uscat sau capatul mare al vreunui cal,

pri

lua

aMj *ii*

irintre copaci casa lui Valache si dincolo de sfatului popular, iar în vale spre râu, se re își uda Valache gradina lui de zarzavat, si cineva își scalda caii, iar pe mal faceau re si flacai mai mari si câteva fete de prin fundul gradinilor mamele sa vina acasa ca a de stat la gălda. Marioara se apropie si muieri îmbracate în pantaloni trageau de de subsuori, ito? zise Marioara.

eia dupa câtva timp si se apropiara de mal

si varsara pe el mâl, broaste groase, mormoloci si nici un peste, nici macar de samânta.

- Au prins mai mult de-o gramada, spuse un flacau care statea pe vine pe creasta dealului si tragea din tigare cu aerul ca mai bine s-ar duce acasa cele doua muieri si ar lasa apa în pace. Vasilico, zise el mai departe uitându-se neclintit la nadragii

rotunzi pe care apa îi lipea pe trupul muierii, ce-a spus nea Ilie al tau când te-a vazut ca ai bagat-o în nadragi?

- Ma, asta al lui Udubeasca, Gheorghe, când oi baga eu mâna în namol si ti-oi da una în ochi, ai sa vezi tu ce-a spus.

Nu arata prea grozav Gheorghe al lui Udubeasca, descult si cam galbejit cum era si cu camasa rupta în spinare, dar el nu parea sa se fi vazut vreodata cu ochii lui.

- Pazea, Gheorghe, îl preveni una din muieri cu un glas binevoitor si matern, fiindca Vasilica aceea se si aplecase în apa si tineea în mâna namolul sa dea în el.

Dar nu dadu, îl lasa în apa si își vazu de plasa. Mai încolo se zarea pe mal peste ceva negru o camasa albastra a celui care, în mijlocul apei, își spala cu multa ardoare caii. Era stefan al lui Nastase din Cotocesti.

- Uitati-va la Vatica si Sora cum vin cu sapaligele pe umar, baga de seama un flacau care statea lângă cel numit Udubeasca si care arata si mai batos decât acesta, n-avea nimic rupt pe el, iar în lobul urechii stângi îi stralucea un nit de argint de forma unei mici stelute. Vatica, striga el, ma, tu stii ca Gheorghe al lui Udubeasca mi-e frate?

- Ce vorbesti, unde l-ai gasit? zise Vatica de departe cu un glas subtirel și cu un suflu slab, dar bucuros ca era întâmpinat astfel de un flacau cum

179

era cel cu nit în ureche, pesemne mai ceva decât altii si în orice caz decât cei de acolo.

- Ca, raspunse celalalt, l-ar fi gasit pe-al lui Udubeasca undeva într-un pat, îi dadea lui (lui Vatica adica, al lui Botoghina) cu ceva în cap, si spuse cu ce, o denumire restrânsa a ceva cunoscut numai de ei: cu stremeleagul. Sora își tineea fusta cu o mâna si trecea uitându-se în jos la apa, iar Vatica venea în urma ei trecând prin apa fara sa-si ridice izmenele, si se uita spre mal cu un zâmbet încrezator... Când ajunsera lângă ceilalti umarul pe care tineea flacaul sapaliga i se arcui lin spre pamânt si o data cu unealta se aseza si el jos pe-o parte, sprijinindu-se în cot. Arata trudit dar zâmbea mereu, cuprins de nu se stie ce fericire lipsita de sens, dintre cele usor de stins printr-un cuvânt sau printr-un gest. Ceea ce se si întâmpla: cel cu nit la ureche îi facu cu cotul lui al lui Udubeasca si asta apuca brusc de marginile

palarii lui Vatica si i-o trase astfel pe ochi. Fara sa se supere acesta îsi dadu palaria la loc si protesta:

- Stai, ma Gheorghe, ca-mi rupi palaria!

Nu se stia de ce nu crescuse ca lumea si nu se însurase baiatul lui Botoghina, avea peste douazeci si cinci de ani si arata ca de nouasprezece. Unii spuneau ca ar fi luat boala de la tat-sau, dar nu-l auzise nimeni tusind sau vaietându-se. Se stia doar ce-i raspunsese el lui Fântâna anul trecut când venise la el sa-l înscrie în gospodaria colectiva. "Mai bine manânc mamaliga cu cenusa decât sa ma înscriu acolo!" Ca si când cine stie ce avere ar fi pierdut daca se înscria acolo, cele doua pogoane care îi ramasesera de la taica-sau (sora-sa Irina plecase din sat de la paisprezece ani, când mai traia înca Botoghina, care o ajutase sa intre într-o scoala la Bucuresti).

- S-au facut rosiile, Vatica? întreba o muiere din gârla.

- De mult, raspuse Vatica.

- Cât îti da pe zi Valache?

Vatica vru sa raspunda, dar din nou Gheorghe acela aj lui Udubeasd îi trase palaria pe ochi, de asta data mult mai tare, încât musamaua veche a palarii se rupse si prin ruptura i se'vazu lui Vatica parul ravasit. El muncea acolo la gradina si sta în soare si palaria lui era cam arsa, nu tinea de joaca. Se facu rosu de necaz, îsi smulse palaria din cap si trântind-o alaturi de sapaliga izbucni:

- Mi-ai rupt palaria, Gheorghe... Mai si râzi... Du-te dracului cu dintii tai...

si se repezi sa faca si el la fel cu palaria celuiilalt, dar acela se rasturna pe spate si se feri forfecând în aer ca un câi caiac din picioare.

- Fire-ai al dracului de cloncan, mai spuse Vatica lacrimând.

180

Statea abatut si rasucea pai sari:

- Ce-aveti, ma, cu el? Ba,

Se dadu aproape de Vatica, îl ci apropiat, ca între prieteni:

- Ce mai faci tu, Vatica? Cum 1 odihnesti si tu din când în când în mai pune Vatica capul din când în

- Nu si-l pune, zise Sora zâmbin

- Nu si-l pune. Pa-i de ce, mai V;

- Ia du-te si tu în ma-ta, zise deo< pe umerii sai bratul lung al celuilalt...

Era tot ceea ce se stiu de drumul f amiaza acelei zile, când plecând de la loc s-o ia spre casa, o luase în nestire pod, si cum se auzise tropaitul cailor lui de-a lungul apei, trecând când de o par Fusesse vazuta de sus din gradinile oa unde se prinde peste si mai erau si a)

în mâna si atunci cel cu nit în ureche

^ubeasca!

umeri si începu sa-i vorbeasca

fu cu Sora la gradina? Te mai "ei? Ai? Tu ce zici, Soro? își

poala ta? "dintii ei marunti. p A? Ia spune! Vatica, încercând sa scuture de

ut de fata lipoveanului în dupa-

urata-sa Ilinca lui Moromete în

re padure si cum trecuse peste

tefan si cum ea o luase pe urma

când de alta a malurilor râului.

enilor. Iar de la gârla, din locul

baieti si fete, plecase înaintea lui

stefan si o luase de asta data prin padure si nu pe marginea râului, de unde venise.

Dar nu se întorsese atunci în sat, ci abia târziu de tot, spre seara, fusese vazuta din nou pe ulita de la pod... Acasa mama n-o întreba nimic, dar o întâmpina mai tacuta

decât în tinericul care se lasase. Fata însă n-o lua în seama, aprinse focul în vatra, puse de mamaliga, apoi se duse la fântâna după apă proaspătă și în drum se opri în dreptul unei porți, fără să lase toarta caldaroiului din mână. Acolo sopocai ceva cu o fetiță, repede să n-o audă cineva, după care se întoarse acasă și se așeză pe vatră. Nu-i pasa ei de aceste tăceri din casă, fiindcă o tăcere voită e mai slabă decât una adevărată și ea tacea fiindcă chiar n-avea în seara aceea ce vorbe cu maica-să. Ori, maica-să, dimpotrivă, alesese tăcerea ca să poată opri urletele care i-ar fi ieșit din gât dacă ar fi deschis gura, și parțială pe care i-ar fi tras-o fetei ca urmare. Ori, tocmai asta era, cum să mai paruiesti o fată care a trecut de douăzeci de ani? Cine poate să-ți spună dacă mai faci bine purtându-te cu ea ca și când ar avea tot paisprezece?!

Fetița cu care vorbise Marioara în tineric se urni de lângă poartă și o lua fuga pe uliți. Ieși la soseala mare și în curând ajunse în dreptul unei porți, unde se opri și striga:

- Tata Ilinco!

Ilinca lui Moromete ieși în pridvor și întreba în noapte:

- Cine e la poartă?

181

- Vin' până aici, tata Ilinco, vreau să-ți spun ceva. și când Ilinca fu la poartă ea îi șopti:

- Tata Ilinco, m-a trimis tata Marioara să-ți spun să-i spui lui nea Niculae să se ducă în seara asta pe la ea să-i fluieră la poartă, ca vrea să-i spună ceva.

Vorbise dintr-o suflare. și mai mult nu spuse, se întoarse și dădu dosul acasă, să nu fie cumva bagată de seama și lipsa ei și puțină de maica-să, așa mică cum era...

XVIII

Pe Niculae însă se grabise să-l cheme înaintea Marioarei, Ileana lui Costică Rosu, preoteasa din Balaci, care venise pe la părinți de vreo câteva zile, fiindcă la ea se spoia. Prietena careia ea îi povestise cu șase-sapte ani în urmă ce se întâmplase lângă fântâna albă de la sânea în coverga de pe lotul Morometilor, se maritase și ea între timp și făcuse și copii, de altfel ca și preoteasa. Neavând timp, Ileana lui Costică Rosu trimisese după ea și așa afla că venise în sat și Niculae.

- Ia spune, fa, zise ea, cum arata? Ca de-atunci nu l-am mai vazut, s-a schimbat?

Ba îl vazuse de mai multe ori, mintea...

- Nu s-a schimbat neam, raspunde cealalta, tot asa e cum îl stii, numai ca s-a facut si el mai mare. Dar nu cine stie ce!

- Tot asa e tuns?

- Tot asa.

- si ce spune lumea, s-a însurat?

Prietena raspunde ca lumea nu prea stie, numai unul de pe la vale, alde Voicu Iancu, ar fi vrut într-o vreme sa i-o dea pe fi-sa aia mare, Afrodita, care era studenta pe undeva. Nu învăta ea prea bine si tat-sau zicea ca ar fi multumit s-o vada învătoare pe-aici prin sat, dar pesemne ca nu credea nici el si de-aia i-ar fi placut s-o ia Niculae, s-ar fi dus dupa el la raion si ar fi scapat de ea, ca mai avea doua. Când îl întâlnea pe tatal lui Niculae pe drum își scotea respectuos palaria si, dupa ce spunea ca are marea onoare sa-l salute cu toata cinstea si consideratia pe domnu Ilie Moromete, îl întreba ce mai face baiatu-ala al dumatiale, ca nu l-a mai vazut de anul trecut... Pentru ca pe masura ce însuratoarea dorita de el se îndeparta din ce în ce mai mult de casa fetelor lui, acest respect sa se raceasca si în locul lui sa apara un fel de dusmanie vinovata, amestecata însa cu un soi de tristete racita, ca o dimineata de toamna despujata de frunze. Ar fi fost bun Niculae, baiat cu ceva carte, cu functia lui (oricare

182

ar fi fost, acolo la Palamida, numai leafa sa i se fi dat), le-ar fi facut o casa cu mobila buna de cires, si ar fi intrat amândoi în rândul lumii...

care

preoteasa, si cum asi face eu, bia, o foloseau mai ales fetele între inm ca în clipa aceea Ileana lui oaie de amintirile ei de-atunci, Sa stau si eu nitel de vorba cu

avu o astfel de voce plina de ca daca era adevarat ca numai totusi se afla ceva, fiindca ziua, intri într-o casa, dar seara, adica dus si tu cine stie de ce. Seara ea de ce" si n-veai ce sa mai zici. vada nimeni?! se mira Ileana.

- Va sa zica nu s-a însurat, adauga folosind aceasta expresi ele si mai putin sau deloc mui Costica Rosu era stapânita fara sa ma întâlnesc cu el si sa nu afle el!

- Pai asta numai seara, zise cea preveniri încât Ileana trebuia sa în asa se putea, era cu atât mai rau treaca mearga, daca te vede cineva noaptea, nu se mai putea spune ca 1] acest cine stie de ce se schimba în "s

- Ei, si nu poti tu sa faci sa nu ir]

Cealalta repeta atunci ca numai pi întuneric se putea si spuse si cum, o ducea mai din vreme pe la Stela lui Jugravu si sta acolo pâna se întune-ricca, pâna nu mai baga nimeni de sJama daca a iesit de-acolo sau nu. si se ducea ea pe urma dupa Niculae aa-l cheme.

- Dar daca nu vrea sa vina? ma/zise ea.

La care Ileana dadu un raspur# care nu se potrivea deloc cu ceea ce povestise ea despre Niculae cu ani în urma:

- Lasa ca vine el!

Adica stie ea ceva care o îndreptateste sa nu se îndoiasca de puterea pe care aceasta chemare avea s-o aiba asupra lui.

- într-adevar, când auzi cine îl cheama, Niculae se uita cu ochii mari la muierea care trecuse dupa-amiaza pe la poarta si murmura uitându-se uimit la ea: "Bine, spune-i ca am sa vin!"

Cele trei muieri aranjara astfel lucrurile încât sa se poata spune ca Niculae daduse cu totul întâmplator peste ele, el cautându-l de fapt pe Jugravu, care era plecat la gara pe santierul aviatic si venea târziu acasa cu vreuna din carutele care asteptau "trenul de doispe", de miezul noptii.

- Ei, spune, Niculae, zise gazda, Stela lui Jugravu, cu o uimire care îi sticlea în ochi, ce zici tu de Ileana cum ajunse ea preoteasa?

Ce zici tu, adica, mai însemna întrebarea ei, cum venira de trecura anii. si nu ca îmbrânriram, dar uite ca ne maritaram, facuram copii si numai tu ramasesi neînsurat, cu toate ca pentru un baiat asta nu e totuna cum e pentru o fata, dar oricum, e atâta vreme de când ar fi trebuit si tu sa amâi în rând cu fetele de seama ta...

- Ce sa zic, raspunse Niculae, îmi pare bine.

183

Dar vorbisera ca si când Ileana n-ar fi fost de fata si Niculae se uita chiar în pamânt. Dupa ce raspunse avu apoi unul din gesturile de pe atunci pe care fetele i-l cunosteau, gest de copil care nu stie înca sa dea din amândoi umerii în semn de manifestare plina a unei gândiri sau simtiri \ mature, ci numai dintr-unul, în mod spontan, plin de rezervele pe care un baiat nestiutor le are în sine si care constituie deocamdata singura lui > avere: nu stie, dar nici nu-i pasa.

- Ia uite cum da din umar, zise tânara muiere minunându-se, si avu ea însasi în aceeasi clipa acelasi farmec ca si el, cu deosebirea ca îl chema parca pe Niculae la judecata; ce facea el în acest timp, unde îi era gândul si ce înteles avea el pentru tinereata, daca nici acum el nu stia ce sa faca cu ea?

- Uita-te, ma, si tu la ea, Niculae! se minuna mai departe Stela Jugravu, ce stai cu capul în pamânt?

Ca si când tinereata aceasta era chiar Ileana, chiar daca era preteasa, si trebuia macar sa apuce ce-i scapase altadata. Niculae.se foi pe pat într-o parte si alta, își ridica fruntea si se uita spre fereastra neagra în întunericul de-afara. Zise:

- Intr-o zi vine la raionul de partid un om care ne spune ca vrea sa-l ajutam sa se faca si el tractorist. Avea palton bun pe el si era asa, ras si cu cravata. De ce vrea asta sa se faca tractorist?! O fi fost la canal... Ce meserie ai dumneata, îl întrebam noi.

Aici Niculae se uita în jurul lui la cele trei muieri din odaie care stateau ele pe-un pat si el pe celalalt si începu sa râda behaind ca un ied, cu ochii sticlind si cu nasul lui mic albindu-se ca o piatra spalata îndelung de apele unui râu:

- He, he, he! He, he, he! Erea popa! He, he, he! vroia sa se faca tractorist! He, he, he!

- Aoleo, Niculae, se vaita deodata cealalta muiere, prietena pretesei, ce bataie ti-ar trebui tie!

- Pai l-au mai batut pe el o data oamenii, zise Stela lui Jugravu, cu un glas care arata ca daca atunci când i se întâmplase lui Niculae acest lucru îi paruse rau, acum își spunea ca bine i-au facut.

- si ce, ma, daca vrea sa se faca tractorist! zise iar prktena Ilenii. Adica de ce râde el de un lucru care nu era de râs...

- E bine ca au ajuns preotii sa-si lase patrafirul si sa se urce cu de-alde voi pe tractor?

Niculae răsese din nou, dar fara sa mai behaie.

- Ma auzi pe mine ca zic ca e bine?! zise el. Sau esti ticnita?

184

la soarta preotilor, gândea de la ea atunci nu-si tricase cu răsul lui ceva si a. Vorbele nu se mai lipeau sa se topeasca în ele, pluteau trecea; se apropia ceasul când u trebuia sa-si gaseasca muierea plus, cu atât mai ciudata i-ar fi ete la el în casa. noi biserica, zise prietena Ilenii,

Muierea avu o miscare de dare înapoi ca si când ar fi fost împinsa în piept cu un pat de arma. își pierdu glasul si câteva clipe se asternu o tacere stingheritoare.

- Atunci de ce râzi? zise gazda. . - Da' ce vrei sa plâng?

- Sa nu plângi, dar nici sa nu râzi, Stela lui Jugravu parea mai putin simtii

doar ca nu e bine, si ca nebinele asta spargea capul sa vada ce si cum. Niculae zadarnic o luara iar de unde se întren asa bine de lucrurile despre care vorl prin odaie fara folos, cu toate ca tim Jugravu trebuia sa se întoarca de la gara asa de târziu stând la taclale cu altele;, parut prezenta lui Niculae al lui Mor

- Fiindca acuma trebuie sa tine înainte o tineea statul.

- Ți se parea tie, zise Niculae, t#t noi o tineam si pe preoti tot noi, dar prin buzunarul guvernului. De ynde crezi tu ca avea guvernul bani?

Muierile însa n-aveau gândul lafistorii de felul asta si nu mai zise nici una nimic, de unde cineva ar fi patut crede ca raspunsul lui Niculae le-ar fi convins.

- si ce faci tu, Niculae, acolo la raion?! îl întreba acum chiar Ileana. Ramasese aproape neschimbata fata lui Costica Rosu, ba s-ar fi putut

chiar spune ca acum arata mai fata ca atunci, numai ca era mai bine îmbracata, purta o rochie de culoarea crinului, în pantofi de vara fara tocuri, cum era moda pe

atunci si cu parul ei negru, bogat, strâns într-un coc care o facea sa semene cu o tânara învatatoare care înțelege sa ramâna bine îmbracata si îngrijita, în ciuda faptului ca va trebui de-aici înainte sa traiasca la tara; asta n-avea nici o importanta, fiindca si la tara e viata, numai daca nu te apuci sa umbli si tu murdar si sa începi sa miroși a sudoare de vita, sau a cocenii pe care îi manâncă ele; nu ca ar fi un miros urât, dar atunci care e mirosul tau, de om?

- Ce sa fac, zise Niculae, tai si eu frunza la câini!

- Ce vorba ai si tu, zise Stela lui Jugravu. Ii e drag omului sa te asculte.

- He, he, he, behai Niculae iar, he, he, he!

si nu mai zise nimic, sa spuna adica ce gasea el de răs în reprosul deloc glumet al muierei.

- si barim voi sunteti mai ceva decât un popa? zise prietena Ilenii. Ori 'ot popa o sa va îngroape si pe voi?

- De ce popa, zise Stela lui Jugravu, pe ei îi îngroapa fara popa.

- Uitasem, zise cealalta. si copiii tot nebotezati îi cresc.

185

- Ia spune, Niculae, relua Stela lui Jugravu, asa e cum se aude, ca Ouabei a ajuns director mare?

- Ce director? zise Niculae.

- Pai nu stii, tu trebuie sa stii!

- Alta treaba n-am, raspunse Niculae.

- Da' ce treaba ai tu, ma, zise prietena Ilenii, ca vaz ca aia nu, ailalt nu, de însurat nu te însori, ce railor e în capul ala al tau? Uite cum tac ca un mut... Tu îi vorbești si el nici n-aude!

- Numai cu alde tata-sau, bia, sta el de vorba, zise Stela lui Jugrav parând ca se minuneaza iar de felul de a se purta al lui Niculae. Câne vine pe-acasa îi vezi adunati pe toti în pridvor...

- Dar Ilinca de ce nu se marita, Niculae? zise prietena Ilenii. Cej asteptata, s-o ia printul, sau pe cine?

Niculae rânji:

- Care print? Printii...

Avea aerul ca stie el si despre printi lucruri si mai vesele decât despre| preoti petrecute tot pe-acolo pe la raion, dar nu mai vroia sa povesteasc nimic, pastra adica numai pentru sine aceste lucruri de care muierile nii rîd catusi de putin! Printii, de pilda, lor le plac si de-astia, chiar dac n-au auzit de cînd sunt ele sa fi luat vreuna unul de barbat, sau macai| sa-l fi vazut cum arata la fata.

- Ea e mai mare ca tine, Niculae, sau e mai mica?

- Cine, bia?

- Ilinca.

- E mai mare cu un an! zise Niculae.

- Auzi, e mai mare, ce-o fi asteptând...

- Se marita în toamna, zise Stela lui Jugravu, a gasit un baiat pe aerodrom, cica e subofiter... Asa e, ma, Niculae?

- Asa o fi! zise Niculae cu aerul unui fumator, cu coatele pe genunchii dus pe gânduri, cum arata toti acesti bautoori de fum în clipele lor de[parasire...

Niculae însa nu fumase niciodata si nu fuma nici acum.

- Parca el stie, zise prietena Ilenii, îi pasa lui de sora-sa cum îmi pas mie de vara trecuta.

- De ce sa nu-i pese, îl apara gazda, e sora-sa, dar asa e el, îi e lene] sa deschida gura... Ia sa intre acum aici alde Costache ale Joachii!

Niculae se uita cu o miscare cu totul discreta la ceasul de la mîna gest învătat la oras, dar nu apuca sa vada ce ora era ca prietena Ilenii si împunse:

- Sigur, acum vrea sa plece, se uita la ceas, nu mai vrea sa stea vorba cu noi! ■

- Vorbim duminica, raspuse Niculae absent, uitându-se într-o parte cu un surâs uitat în colturile gurii, dar fara sa arata ca ar fi chiar grabit sa plece.

Astepta si el sa ramâna singur cu Ileana?

- Uite al railor ce coltat e! se mira prietena Ileenii, fara sa dea însa vreun semn ca ar avea de gând sa se duca. De ce duminica, ma, acu ce treaba ai?

Asta o auzise Niculae în familie, spusa odata de taica^au, sa vorbesti adica în ziua când tot n-ai ce face, si nu în celelalte zile când trebuie sa muncesti, ca de obicei tocmai el se gasise sa spuna uimenenea lucru, care facea din orice zi de duminica, chiar când nu vorbeai. Bine revenind la felul lui de-a fi de altadata revenise si cu naravurile: tu^DB|fe pe care punea el mâna mai bine le-ar fi lasat asa, sa le faca Ileana sa-l caute. Cat rina: mai mult le încurca, le lasa neispravite si se pomeneau cuiiKfe<se ducea nu se stie unde si nu se mai întorcea decât seara.

- Vrednici va gasirati voi toti astia ai lui Moromete cS>iHReti timp de vorbit decât duminica, relua prietena Ileenii vazând ca NictaVnu raspunde. De-aia fugira aia trei de-acasa, si cu tine al patrulea, ffjrâ placura sa munciti!

- Cine ti-a spus tie ca am fugit? zise Niculae.

- Dar ce-ati facut, n-ati fugit?

- De ce, zise Niculae. Am mers încet!

- Aoleo, se vaita iar tânara muiere, o sa ajungeti bile, m'!. Am auzit ca Paraschiv e pe moarte si tat-sau habar de grija, sa fje duca si el pe la el pe la spital sa-l vaza!

- Nu se mai moare acum de oftica, zise Niculae, rj^a sens o scrisoare, i-am trimis niste bani...

- si Achim ce face la Bucuresti, Nicolae? îl întreba Stela lui Jugravu cu un glas din care puteai sa înțelegi ca Achim era cam de seama ei si ca îl cunoscuse bine când fusese fata.

- Ce sa faca, lucreaza acuma în comertul de stat.

- si are leafa?

Era o îndoială în felul cum întrebase, ca și când statul n-ar fi putut decât să-l pună pe Achim la corvezi și în schimb să nu-i dea nimic. Niculae se îndoii și el:

- O fi având, de unde vrei să știu eu, că nu m-am dus să-l controlez.
- Păi nu e, mă, frați-tau, fire-ai al railor, își iese prietena Ilenii din tatâni, și întinse o mână, o înfipse în umărul lui Niculae și cu cealaltă începu să dea în el, cu o sete ciudată, scrâsnind din dinți.

Niculae nu se apăra și începu să râdă, ca și când loviturile, altfel date cu toată puterea, l-ar fi gădilă. Atunci muierea întinse mâna să-l apuce

187

de par, dar el dându-se într-o parte cu o mișcare rapidă, ca de sopârlă, se feri și îi puse mâna în piept, nimerind drept în sânii ei bogăți. Odaia se umpluse de găfâitul muierii, nu se sinchisea de obstacol și se lupta mai departe navalind asupra lui cu toată greutatea trupului, brusc salbatică și mereu cu ghearele tintind să i le înfigă în cap.

- Dacă nu-ți smulg eu ție parul ala așa mic cum e...

Dar se potoli la fel de brusc cum se pornise și reveni la locul ei.

- Fii mă, serios, Niculae, zise acum muierea cu un glas așezat, că te întrebam și noi să știm! Am auzit că nevasta lui Nila a venit pe-acasă pe-aici cu copilul după ea, că să-i dea alde tac-tau partea lui Nila de pământ. și că nea Ilie ar fi gonit-o! Așa e?

- Așa e, ce-l mai întrebi și tu, zise Stela lui Jugravu, l-a auzit al Tinchii că era pe la ei: "Du-te creștino, și vezi-ți de treabă, cine ți-a spus ție că Nila are pământ pe-aici? Am dat eu cuiva pământ și l-am uitat pe Nila?!"

- Aoleu, ce i-asi mai fi făcut eu în locul aleia! amenința prietena Ilenii, după ce ca a murit, saracul Nila, pe-acolo pe front, alde Moromete nici măcar să zică și el că i-a lasat fi-sau un nepot, să-i dea și el nora-sii nu zic trei pogoane, cât avea dreptul, ci barim unul! Vrea să-o facă pe Ilinca cocoana!

Niculae înclină capul și aprobă în felul lui taică-sau subțirel și ironic:

- Păi o face!

- Nu vezi, bia, ca el nu stie nimic, îti racesti gura degeaba, zise Stela lui Jugravu.

si se lasa iar o tacere, care de asta data se lungi destul pentru ca în clipa când oricare dintre ele ar fi deschis gura, sa poata sa spuna ca e târziu si ca era timpul sa se duca fiecare la casa ei. Dar nu spuse nici una nimic, ca si când, ehe, mai era destula vreme sa ramâna Niculae cu Ileana în odaie. Pâna se facu miezul noptii si preoteasa trebui sa se ridice ea cea dintâi si sa plece. Se vede ca renuntase la gândul ca ar mai fi timp sa ramâna în seara aceea singura cu el, dar asta nu însemna ca nu mai erau seri si ca îi pasa ei de nu mai putea de ce-or sa zica cele doua când or s-o auda spunând ceea ce avea sa-i spuna:

- Bine ca te vazui, Niculae, zise ea luând-o spre usa, bine ca stai mai mult pe-aici... O sa stau si eu vreo saptamâna... Apoi adauga ceva menit sa nu fie înteles decât de el: e vreme frumoasa, nu mai ploua sa te ia pe dedesubt...

Adica, daca își mai aducea aminte de noptile când el o asteptase în vale la pod si ea iesise la el în gradina în timp ce de sus ploua asa grozav, sa vina iar acolo, fiindca de asta data ea o sa iasa si pe vreme buna, nu-i mai era frica de parinti ca atunci.

si nu mai asteapta raspunsul lui, zise la revedere si iesi.

188

Acasa, Niculae tocmai se pregatea sa adoarma (de prin iunie tatal se culca si el ca toata lumea afara, înjpridvor) când o vazui pe Ilinca intrând încet în întunericul din camera. Se aseza lângă el pe scaun.

- Niculae, zise ea, nu ti-am spus, ma, ca Marioara lui Fântâna o trimis pe cineva pe seara, dupa tine?

- Da, mi-ai spus, zise Niculae. si?

- Dupa ce ai plecat tu, a trimes iar pe cineva. Nu te-ai dus la ea. -Nu.

- Pai de ce?

- De ce, de nece, nu m-am dus, raspunse Niculae dupa un timp care se scurse linistit în tacerea noptii. Dar de ce? zise el la rândul""

- Pai, zise sora cu o voce soptita si cu glas mut, ca sub ceva mare la care n-aveai ce sa mai faci, sunteti în vorba de-a«

a venit si ea azi pe-aici si tu nici nu te-ai uitat la ea. Mi-e mila s? ea, ca... Treaba ta, faci ce stii, relua Ilinca. Nu-mi place sa ma ar nu stiu de ce o fi trimis vorba, dar mie la prânz mi-a spus ca mai Jj omoara decât ce crezi tu ca se tine de tine. Dar o fi vrut si ea ct ce sa-ti spuna la poarta. Te dureau picioarele daca te duceai?

- Ia întinde-o de-aici, zise Niculae, drept orice raspuns. Ha

XIX

si își trase patura peste cap si închise ochii sa adoarma. stii ce vine si nu mai putea de bucurie: i se facea lumina sub ochi ca si cârB ziua ar fi luat-o iar de la cap. Dar era o lumina si o zi miscatoare si ni/neaparat aceea care tocmai se încheiase. Nu era o parere, se uita plin *al* uimire la oamenii si lucrurile care își vedeau de mersul lor ca într-o viat/adevarata, scaldati adesea în culori niciodata vazute pe pamânt, totusi întâlnite undeva, fiindca nu se mira de ele. "Ca el vede asa niste chestii înainte sa adoarma, spunea Iosif pregatindu-se sa-si îndoiaie de răs trupul lui ca un palimar, dar adesea uita de aceasta intentie (de a râde) si prins el însusi de cele ce spunea numai trupul își facea miscarile lui de rupere, în timp ce gura » dadea înainte... Odata a vazut un cal prin salcii, cu frâu la gât si si-a întors gâtul la el si a facut hi-ha-ha! (si aici Iosif imitase asa de bine cum 'acea un cal, încât unul care era înauntru în cladirea comitetului a pretins ^mai târziu ca s-a dus Ia geam si s-a uitat în curte si a fost foarte mirat ca ^o-a vazut ce credea el, adica vreo gloaba intrata cine stie cum pe poarta ^ramasa deschisa). si Moromete a sarit de pe perina si s-a izbit cu capul de patul lui Zdaraboaja, de deasupra. L-a sculat pedala din somn, ho, ho, "^o... Sa spuna si Zdaraboaja când a auzit bufnitura, nu-i asa, Zdaraboaja?!...

189

Alta data, a vazut Moromete o poiana cu muieri goale la el la Silistea, la marginea padurii, jucau singure, fara fluier si a doua zi si s-a dus acolo sa vada ce era si a gasit iarba uscata, asa ca un cerc!..." Lui Iosif i se pareau toate acestea niste lucruri atât de nazdravane, încât toata fiinta lui de zbanghiu se cutremura de încântare povestind, el care dormea ca un bustean fara nici un fel de vedenii si se trezea dimineata vesel îndata ce deschidea ochii. Era primul caruia i se auzea gura si care sarea jos din pat, în ciuda staturii lui mari, în timp ce altii, printre care si Niculae, se sculau nu totdeauna bine dispusi, istoviti de odihna care le dezgropase în timpul noptii oboseala ascunsa în timpul zilei prin comunele pe unde de cele mai adeseori treceau strabatând zeci de kilometri pe jos... Bineînteles ca nu credeau nici ei o iota din cele spuse de Iosif, gândind însa în acelasi timp ca ceva trebuie sa fi fost, ca nu putea el Iosif sa le scoata pe toate din cap... în casa în care își aveau dormitorul lor

comun gasisera la un moment dat o carte ratacita de proprietarul ei printr-un fund de dulap si Iosif o luase si se întinsese cu ea deasupra pieptului, foarte grav, s-o citeasca. Fusese un moment ciudat, care le aratase la toti ca Moromete asta avea el tot dreptul sa vada sub pleoape ceea ce vedea si ca degeaba râdea Iosif de el, fiindca aici nu era de răs, ci de scos caciula din cap si salutat Moromete ca pe unul care avea si alte merite decât ei. Iata ce se întâmplase. Cu gura putin întredeschisa de o spaima care îi îmbrobodea fruntea, Iosif silabisea din cartea aceea si nu izbutea, dupa cum povesti el, sa treaca nu numai de prima pagina, dar nici macar de primele cuvinte si îl apucase frica sa nu se fi zapacit de cap din pricina atâtor lectii pe care le tineau cu ei tovarasul Enache, unde e drept ca el dormea cu ochii deschisi, dar tocmai asta era, sa nu i se fi întâmplat ceva cu creierul si sa ajunga ca nelumea... "Ma, Moromete, zisese el, ia vin încoace! Tu înțelegi ce scrie aici?" Niculae se apropiase si se uitase si chipul lui ramasese neschimbat, daduse din umeri și raspunsese: "Sigur ca înțeleg, ca doar nu sunt chior". "Titlul îl înțeleg si eu, spusese Iosif (si el citise fara îndoieli, desi prima litera *e* avea o liniuta deasupra, *i*, ceea ce, dupa câte stia el, nu trebuia sa fie, *La mire*, adica la mere, la cules de mere pesemne...) dar, spusese Iosif, mai departe, mai încolo mi se produce asa o încurcala înaintea ochilor si nu mai înțeleg nimic." "Ba cum sa nu, de ce sa nu înțelegi, raspunse Niculae, uite sa-ti citesc eu, tine cartea la tine", si Niculae începuse să citeasca foarte firesc, desi cu oarecare poticniri, niste cuvinte care, ce e drept, nu semanau chiar cu cele din vorbirea obisnuita, ci erau doar mai frumoase, asa cum sunt ele în carti, când se începe o povestire lunga. Pe urma Niculae îl batuse pe Iosif pe umar si îl linistise: "Nu e nimic, o sa-i raportam noi tovarasului prim-secretar ca esti cam surmenat si sa-ti dea un concediu, sa te mai duci si tu pe-acasa, sa te mai recreezi. Sunt sarcini

190

mari aicea si nu e usor sa le Faci fata". Asta a fost una din figurile bine platite de Niculae, mai ales ca unul din activisti care si-a dat imediat seama ca e vorba de o carte într-o limba straina si din care Moromete citise traducând, l-a sprijinit cu multa îngrijorare zicând ca nu e bine ca Iosif mai sta acolo în pat si nu se duce imediat sa-l consulte doctorul Ivanescu de la spital... Oboseala creierului nu e de gluma, adauga activistul, cunoaste el un caz la Buzau cu un lector de la scoala df partid, unul Diaconescu, foarte bun tovaras, care într-o zi a cazut în genunchi în timp ce citea ceva despre economia politica, i se înmuiasera picioarele. Dar nu era de la picioare, ci de la creier, ca picioarele cu creierul devine de sunt în legatura si asta era... S-a internat în spital... E o situatie grea... Se întâmpla... Dar sa speram ca nu e grav si o sa te întorci curând iar în mijlocul nostru, tovarase Iosif... Mai curios

a fost faptul ca pAirma tocmai el, Iosif, care răsese atâta pe seama lui Niculae, dupa întânbfe^sta a umblat câteva zile separat pe toti care fusesera atunci de fa^^H

XX

Niculae se foi în asternut si deschise ochii. Nu-i plaSOT ce vedea sub pleoape (era porcul care intrase în grajdul cailor si grohaWJfi ei cu râtul în sus, dispretuitor si familiar, parca ar fi vrut sa-i întrebe: e\cine sunteti voi, sunteti cai, ei si ce daca sunteti cai, care e deosebirea dMre mine si voi si în general dintre mine si restul lumii, nici una!) si se «toarse pe partea cealalta, si îsi aranja altfel palma sub obraz ca sa nu *ai apara ceea ce nu dorea. într-adevar întunericul se despica încet, asenVni unei perdele, si înaintea lui se întinse o ulita a satului care ducea spreVi-Da, asta era ceva în care puteai adormi ca la cinci ani, iata lumina sparelui cum scalda drumul si totul zace în liniste si nemiscare. Cunostea fceasta ulita cel mai bine, ani de zile mersese pe ea, iata gardul negrii al lui Gavriila, cu ulucile neregulate, pe urma poarta mare a lui Ion al lui Iacov, unde sta nasa... Nasa asta îl adusese odata în brate când mergea jumătate^m picioare jumătate de-a busilea, si mama povestea ca ramasese o taina Pe unde putuse el sa iasa din curtea închisa si sa ajunga tocmai pe ulita aceea... înnebunise când vazuse ca nu mai era pe prispa (si cum se daduse «jos de pe ea si nu cazuse) si a iesit la sosea si a început sa alerge când 'ntr-o parte când în alta, strigând zadarnic pe la curtile vecinilor. Dar nu-i^raspundea nimeni, fiindca satul era pustiu, toata lumea era Ia secere... Se^aPnnsese camasa pe ea de spaima, nu era nicaieri si îi trecuse prin cap^{sa} nu fi cazut în vreun gropan si sa se fi înecat... Atunci a auzit niste^opote de cai dinspre ulita aceea si s-a linistit, fiindca l-a si vazut strivit

191

sub copite si si-a zis ca acuma gata, copilul ei e mort si i-a si trecut prin cap de, unde sa faca rost sa cumpere niste pânza sa-i faca o camasuta pentru înmormântare... A luat-o spre ulita nasei si când l-a vazut în bratele femeii, cu mâinile încolacite de gâtul ei, abia atunci i s-a facut rau si a lesinat în mijlocul drumului, fiindca presimtirea ei n-o înselase, aflase pe urma ca într-adevar caili aceia trecusera peste el sub ochii îngroziti ai nasei, care taman venea de la fântâna cu o caldare de apa si îl zarise pe sub burtile lor. Ca sa vezi, ca si vitele astea, cât sunt ele de mari si alearga de zici ca nu le mai poate opri nimeni, vad si ele ceva când dau de-un copil si îl feresc...

Un om iesi dintr-o curte si o lua înainte pe ulita cu spatele întors la Niculae, un spate lat ca o usa si un fund si mai lat, încins cu un chimir peste un brâu rosu, cu

vesta si cu palaria în cap. «Mergea linistit pe lângă uluci, si nici nu se uita îndarat. "Cine p... ma-sii o fi si asta?! se mira Niculae chicotind. întoarce-te, ma, sa te vad si eu, fi-ti-ar fundul al dracului", dar omul nu vru sa se întoarca, îsi vazu de drum înainte cu acelasi mers egal pâna pieri la capatul ulitei, se topi la raspântia de unde porneau atâtea uliti ca Niculae nu le învatase încotro se duc nici pâna acum, stia doar ca la stânga una da spre magura si magura spre vii, unde pe-aproape se afla cimitirul satului, iar cealalta spre ulita Alboaicii. He, facu Niculae vazând ca deodata îi apare în fata ochilor vâlceaua plina de salcii care taia viile si se pierdeau în zarea îndepartata unde se aflau Pamânturile. Fiindca ghicise unde îl ducea gândul, la Marioara, si parca o vedea pe ea, ca si pe Stela lui Jugravu... "Ale dracului muieri, ce-or fi având cu parul meu! Noroc ca mie îmi place sa-l tai scurt, nici macar n-au de ce sa apuce..." Dar Marioara nu aparu, vâlceaua ramase pustie si verde, adormita sub cerul alburii de vara, cu salciile plângatoare aplecate peste curgerea subtire a unui pârâu cu apa asa de limpede ca ar fi fost buna de baut daca totusi nu s-ar fi spus, nu se stie de catre cine, ca înainte de a ajunge printre vii unde le lui cristaline treceau pe undeva pe sub iarba serpilor si ca erau otravite... "Ei, zise Niculae, hai sa le vad, ce vrei de la mine, arata-te la fata si spune-mi ce-ai de spus... Ca vad ca te tii de mine de ani de zile si pâna si pe Ilinca o gasi mila de tine ca suntem în vorba... în care vorba? De când esti tu în vorba cu mine? De-atunci? He! Asta e buna! Sa nu zici tu ca d-aia nu te-ai maritata tu pâna acum ca ti-am spus eu vreodata macar un cuvânt din care sa întelegi ca trebuia sa ma astepti-Ți s-a nazarit ca eu asi fi bun de barbat pentru tine si ti-a intrat în cap chestia asta... Cred si eu... Sa ma însor eu cu o proasta ca tine... Cam ghicesti tu ce-o sa fie mai târziu, sa pleci din sat si sa ajungi pe unde o sa ajung si eu, poate chiar la Bucuresti, sa nu mai dai cu sapa... Crezi ca daca te uiti la mine si-ti curg lacrimile, nu mai pot eu de lacrimile tale,

192

(nai bine te-ai maritata si ai lua un *aliat* de pe-aici, ai încheia socoteala... Ei, ia arata-te sa te vad... Cred si eu, nu-ti convine când ti se spune în fata, lasa ca daca eu nu va cunosc pe voi, atunci nu va mai cunoaste nimeni, ca si Ileana... Ileana barim m-a iubit si am iubit-o si eu pe ea... Nici nu mai simteam apa ca era fierbinte, cum îmi tinea ea piciorul sub brat si mi-l spala si se lipise de mine... O, ce dor mi-a fosele ea, a fost prima fata care mi-a placut si mie... îmi batea inima de ma înecam când vedeam cumpana fântânii de la sanea ridicata cu greutate în cer si stând asa, cu ciutura înecata în adânc... Era ea, venta^a mine si stam jos în coverga pe tunica mea si ne luam obrazii în paf^{tj}99^>iu'utam pâna se învârtea coverga cu noi... Mi-a fost foarte frica s< e^dHl^uit sa plece în ziua când s-a întâmplat, ce puteam sa fac, asa a fosf^Satri nu-i aduc nici o vina, cum sa-i fi cerut eu sa înțeleaga când nici eu

n-aQIB(!les...Putin îmi pasa cum se întâmpla cu altii, dar mie îmi venea de MtMfre data sa lesin ca nu mai vream pe urma nimic decât sa ma uit de-Mwe în ochii ei... Nu-mi venea sa cred ca o fata are în ea pe dracu, când o vesiMe-aproape cum i se zbat genele si mâna ei îti umbla pe gât si îti vârjfiw nestire degetele pe sub nasturii camasii... Nu trebuia ea sa plece alunctisi sa ma lase singur în coverga... Ca eu n-aveam nimic cu ea, ar fi putut !*si dea seama... Adica n-avea de ce sa-si dea seama, dar ar fi fost asa d\ bine daca nu pleca, cu toate ca, daca e sa ma gândesc drept, nici n-\ mai vedeam, asa de... Da, chestia aia nu pot s-o uit, m-a trecut sudoarea\ece de trist ce eram... si nu stiu de ce... Dupa zile întregi când ne vedeamY a patra sau a cincea zi, nu mai tin minte, nu mai i-am dat drumul din brlte si nici ea mie si atunci s-a întâmplat... A fost o zapaceala, si ea a înccjjut asa sa tipe încet si sa ma sarute orbeste... De fapt zapacita era ea, îi sufla gura foc, statea cu fata în sus, cu capul dat putin pe spate, cu ochii pe jumătate închisi si pieptul i se ridica si cobora de ziceai ca trage sa moara... Mai ciudat a fost ca... hm... tocmai în ziua aia eu eram pentru prima data, de când ne întâlneam, foarte linistit si numai când am luat-o în brate si m-am trezit ca eram în ea si a început sa ma legene rar în sus si în jos ^{mi} s-a parut o clipa ca ametesc. Pe urma, vezi, asta e, am simtit întâi ca «nai bine ar fi fost daca nu s-ar fi întâmpat, cu toate ca în ziua aceea de spalatul picioarelor mi-a fost asa de draga si as fi iubit-o asa de tare... Acum nu puteam s-o vad cum mai sta înca întinsa si nu se înveleste imediat \$i din apropierea ei venea un miros ca de iapa, dracu sa le ia de muieri, °â... Dar Ileana n-avea nici o vina, tare as fi vrut ca în seara asta sa ramân singur cu ea... Nu s-a schimbat deloc, ba parca s-a facut... si atunci era." Mi-aduc aminte de umerii ei, când i-am dezvelit odata, nici o fata nu cred ^sa aiba umeri asa de frumosi, rotunzi si cu oasele care se îndoiau sub ^mâna si aluneca palma peste claviculele ei dulci si catifelate. Pe câta vreme

193

tu ce vrei? Nu ti-e rusine? stii bine ca m-ai vazut când eu credeam ca nu e nimeni si stam eu singur... N-am obiceiul asta, nu puteam sa-i sufăr pe baieti la gârla cum se aruncau în apa goi... Pe urma umblau cu... prin apa, si vedeai câte unul. Zicea altuia... ca ba pe sora-sa, ba pe verisoara-sa... în timp ce în preajma fetelor odata îi vedeai cum se învârtesc ca niste oi capii si nu mai îndraznesc sa spuna nimic... Adica unii mai îndrazneau, se mai culcau pe câte una si se tavaleau cu ea prin iarba, dar aia nu prea era fata cine stie ce, era din astea proaste, ca si ei... Dar asta... He! O figura... Esti curios sa stii cât... Du-te, ma dracului, daca ar fi asa, te-ai împletici în mers si ai cadea în nas, tâmpitule... Nu ca, zau care minte... 'Te ma si te-nsoara, ce mai astepti, nu, ca nu vrea tata sa-mi dea pamânt, cica sa fac întâi armata, da' câti dracu ani ai tu, pai saispzezece, aoleo, mai ai patru ani pâna la armata... si tocmai atunci te-ai gasit si tu sa treci, sa zic ca n-ai vazut nu-mi vine sa

cred, ca doar te uitai drept la mine si te oprisei la trei pasi... Iar eu sa nu mai vorbesc, cum slam întins sub salcie... De unde sa cred eu ca la nimiez, pe via noastra, o sa treaca cineva... Cine sa treaca, lumea sta la masa, mie nu mi-era foame, mâncasem de dimineata si nu vream sa mai vin acasa, luasem cu mine teancul de foiletoane de la Cârstache cu *Izgonita în noaptea nuntii sau Frumoasa Renala* si vream sa citesc pâna se facea întuneric... Fiindca tata n-astepta sa ma vada ca n-am ce face ca gasea el ce sa-mi dea, ba ca sa încarc caruta cu baligar si sa ma duc la deal, ba sa fac si sa dreg, asa ca... Cine sa dea peste mine la vremea aia? Mai târziu încolo, când trece soarele pe partea ailalta, vin oamenii pe la vii si cine are prepeleac m-am uitat eu sa nu fie vreunul prin apropiere, ca din prepeleac vezi departe... Ce cautai tu pe-acolo? Ca via voastra e spre aia de la vale si daca veneai de-acasa n-aveai ce sa cauti pe-aici. Când aud iarba fosnind asa usor, ca de pasi de pisica, si când ma uit sar în picioare... am crezut ca si tu o sa iai la fuga urlând... Da' de unde, ca si când m-ai fi vazut ca tin în mâini un buchet de vioarele, pe care abia asteptai sa ti le ofer, poftiti domnisoara, în semn de omagiu si nu... Vesela, fata noastra zice ce mai faci, Niculae?... Ce citesti... Parca citind m-ai fi gasit tu pe mine! Daca îti fura cineva struguri din vie... Cine sa-mi fure... Eu sa-ti fur... Ie-te-te! Pe urma nu ca sa ma scoata ea în tinda, pesemne nu mai avea altceva în minte decât ce vazuse ea în viroaga ca tineam eu în mâna stând cu fata în sus si ar fi vrut din fata sa devina muiere... Noroc ca n-am înteles... Numai la asta va gânditi, sau daca hai sa zicem ca nu va gânditi, asta faceti, sau hai sa zicem ca nu chiar asa, dar asta stiti si voi bine, ca la altceva nu va pricepeti...Ma duc si eu într-o zi la o coverga sa cer apa, ca mi-era sete si nu mi-a placut niciodata sa iau apa cu mine... Nu stiu de.*ce, dar beam apa acasa si la plecare mi se parea ca n-o sa mi se mai faca mie sete pâna

194

în seara, ce sa mai iau cu mine urciorul, mi-ajungea ca trebuia sa alerg dupa Bisisica, mânca-o-ar câinii, bine ca s-a dus dracului Achim cu ea la Bucuresti, o fi belit-o cineva pe-acolo... si nu trecea mult si mi se facea o sete de tânjeau matele în mine si soarele, ehe, era sus... Ca pe vremea aia nu se facuse fântâna de la sanea, si pâna în Frunzari, unde era o fântâna, cum sa te duci, ca n-aveai cui sa lasi oile... Noroc ca uneori mai trecea câte-un om cu caruta si alergam la Capatul lotului si-Bfcjlteliam ca un milog: ai, ma nene, apa? si ala zicea: am, taica, am! si marginea carutii, ca la vitei si scoteai firul de porumb din lemn si începeai sa bei pâna i se ura omului care se oprise pentru tin nu vrei tu sa umbli cu urciorul... N-am putut sa sufar sa duc în m ceva, când dam cu sapa îmi venea sa mor, fiindca din palme ma apu îmi venea sa urlu, eu cred ca aici e ceva, fiindca la armata am facut m-au pus sa duc o piesa de mitraliera si am dat cu ea în pamânt... M-a scos

sublocotenentul la raportul colonelului, pentru neexecutare de ordin, perfect, grupa e împartita în cei ce duc în spinare piesele de mitraliera si cei ce nu le duc, de ce sa fac eu parte din prima categorie, noroc ca au vrut sa ma faca ofiter fiind membru de partid, dar altadata i-am lasat fetei geamantanul în strada, gasise cavalerul... si m-am dus spre coverga aia sa cer apa... Când ma uit înauntru, doua dezvelite, nu stiu ce faceau acolo, a doua erai tu! Cauti apa si dai de dracu în chip de fata... Cine ti-a bagat tie în cap ca esti în vorba cu mine!? Ti-am spus eu tie vreodata ceva? E adevarat ca te vedeam pe-aici de câte ori veneam în concediu si una-doua ce mai faci, Niculae, ce mai dregi, Niculae, când mai vii pe la Silistea... Eu abia venisem si ea ma întreba când mai vii... Nu vezi ca nu stii nici sa deschizi gura si sa legi si tu doua vorbe? Nici macar nu stiu cum arati, esti frumoasa, esti urâta... Cred ca esti urâta, ca daca erai frumoasa asi fi bagat eu de seama... Ia sa te vad..."

De mult pierise vâlceaua de sub ochii lui Niculae si el se rasuci iar si reveni cu fata de la perete pe obrazul celalalt... Când se gândea, lumina aceea de sub pleoape se stingea sau se amesteca fara forma, cu spirale si fluvii unduioase pe masura ce amintirea punea din ce în ce mai mult stapânire pe el. Acum se facuse liniste, de-afara se auzea sforaitul rar si regulat al tatalui din pridvor si cântecul întrerupt, ezitant, ca un plâns singuratic de fiinta parasita pe lume al unui greier vârât undeva jos pe dupa soba. Niculae chicoti pregatindu-se de asta data sa adoarma cu adevarat si închizând ochii o chema pe fata s-o vada cum arata ea de fapt, Prins de o curiozitate vie si vesela: "Ei, ia sa te vad!" si întunericul se dadu iar la o parte ca un zabralnic sfâsiat si Niculae vazu un om fumând dus pe gânduri si undeva, mai încolo, pe presedintele Plotoaga, facându-i acestui om un semn imperceptibil, cu ochiul. Acela care fuma era Isosica.

195

"Sa spuna si tovarasul Niculae, ca e de-aici din sat", zise Isosica si își lua (igara din gura si începu sa scuipe marunt pe ea, învaluit în fumul ei albastru, care brusc se transforma în fum de horn, si alaturi de horn aparu o barza cu picioarele ei ca niste catalige... "Te-n... ma-tii", se supara Niculae, si alunga barza si se gândi insistent la Marioara lui Fântâna, asa cum o vazuse el de dimineata, dar de fapt n-o vazuse, nu-si amintea cum arata. Culorile însa se turburara fara ca sa mai iasa ceva din ele, fata nu vroia sa apara si Niculae se gândi ca peste câteva zile avea sa înceapa secerisul si mâine si poimâine trebuia sa tina sedinte cu toti cei care urmau sa fie mibilizati sa ajute la strângerea recoltei, copiii de vârsta scolara, cu cadrele didactice locale, cu presedintele Plotoaga, cu Fântâna, sa stabileasca exact si amanuntit cum urma sa se macine dupa seceris conform situatiei existente si în general... asa... sa-i cam... pe toti astia din satul lui... care... hm... sa nu creada ei

ca... Dar nu mai avu timp sa gândeasca ce anume nu trebuia ei sa creadă si nici sa apara Marioara s-o vada si el cum arata ca începu sa respire abia simtit, cum e somnul celor foarte tineri, si adormi fara sa mai viseze nimic. Se trezi dimineata în zori, prea devremne, fara sa stie de ce, nedumerit el însusi... Dar pe urma își dadu seama ca fusese din pricina gândului ca iar o sa vina taica-sau la capul lui sa jupoaie jurnalul si se uita pe geam spre pridvor: nu, de asta data Moromete dormea si el... Niculae își trase iar patura peste cap...

PARTEA A TREIA

L

196

I

în acel an secerisul începu tot dupa legile agrotehnice nescrise ale satului, adica îndata dupa Sân-Petru, cu toate ca, dupa parerea specialistilor de la raion, grâul era deja copt si trebuia secerat putin verde, sa nu se scuture. Oamenii însa ramasesera la a lor, desi cadeau si ei de acord ca asa e, se cam scutura el... si nu mai adaugau: lasa sa se scuture, ce atâta grija pe voi ca se pierde acolo un dublu de grâu ia cinci pogoane, manâncă si pasarile cerului, ele nu trebuie sa manânce, sa traiasca si ele, numai voi vreti sa traiti? Ele tot sunt bune la ceva, curata pamântul de gânganii, dar voi la ce sunteti buni? Luati lefuri degeaba sa bateti drumul pe la portile oamenilor, pacat de încaltaminte. si în afara de toate astea, pamântul e al nostru, asa ca mai duceti-va si dracului pâna una alta, îl seceram noi când credem noi de cuviinta, dupa agronomia nostra proprie.

în curtea lui Moromete caruta astepta cu oistea spre drum, era racoare, luceafarul stralucea pe cer. Era ora somnului cel mai dulce, cel mai adânc si mai odihnitor, când oboseala care doboara fiinta omului seara e data afara de respiratia lui profunda si totala, rara si regulata. Iar aceasta moarte care nu sperie pe nimeni începe, o data cu subtierea cerului si cu sporirea limpezimii stelelor, sa-si subtieze si ea stratul gros de întuneric si omul sa porneasca în zboruri cu neputinta de realizat în viata lui treaza, si sa-si atinga dorinții neîmplinite, sa-si vindece rani care îl dor... Corpul începe sa geama, bratele izbesc pe cel de alaturi peste fata într-o rasucire violenta, din pieptul unuia iese chiar un suierat vesel, un râs singuratic care razbate din lumea lui tainica. Cei în vârsta nu mai au însa somn lung. Grijiile unei ^yieti s-au lipit prea tare de ei si odihna lor e mai scurta.

Cu toate acestea un baiat de vreo cincisprezece ani îl trezi în dimineata aceea pe Moromete. Intra usor în curtea tacuta, se urca pe scara pridvorului Si se opri în dreptul capatâului sau. Ilinca si Niculae dormeau în casa cu ferestrele deschise. Era descult si în izmene, cu camasa larg desfacuta Pâna la genunchi, fara curea, asa cum arata taranii în vârtoarea lucrului

197

în timpul verii, sa poata munci nestigheriti în miscari. Pâna si palaria o purta la fel, cu borurile trase în jos de jur-împrejur, sa nu pastreze apa ploilor sau praful si pleava ariilor. El puse fara nici o sfiala mâna pe umarul lui Moromete si îl misca energic.

- Bâtule, zise, scoal'! ■ . Moromete se trezi
si se uita nedumerit la el.

- Ce e, ma, cu tine, Sande? Ce cauti aici?

- Bâtule, zise baiatul aproape poruncitor. Scoal' în sus si hai la secera.

- Ce vorbesti, ma! zise Moromete. La care secere?

- Hai la deal la secere, zise baiatul ca un surd...

- Da' ce, zise Moromete minunându-se, terminasi tu la tine de secere si venisi la mine ca nu ai ce face? Cine te-a trimes?

- Bâta, zise Sande la fel de tare ca înainte si cu un astfel de glas ca reiesea ca bâta asta e mai mare peste toti si nu se sta de vorba despre spusele ei: se face cum zice ea si gata.

- Da' ce, zise Moromete în acelasi fel, bâta se boieri si te trimise pe tine în locul ei?

- Bâta se duce cu mama si m-a trimes pe mine în locul ei.

- De ce nu te-ai dus tu cu ma-ta! se mira Moromete.

- Hai, bătule, hai, ca acusi se face ziua si ne prinde soarele în sat, zise Sande fara sa fi auzit ultimele cuvinte ale lui Moromete care între timp se sculase si începuse sa-si jupoaie o foita de jurnal sa-si faca o tigare.

Baiatul Alboaicii se dadu jos în batatura si o lua spre grajd. Casa era asa de linistita, încât parea pustie, Ilinca înca nu se sculase. Moromete se dadu jos si o lua încet spre gradina. Era noapte plina, nici vorba de apropierea zorilor, stelele nu se rasucisera în felul în care se vad ele când începe sa se albeasca de ziua, sa fi fost la unul sau doua ceasuri dupa miezul noptii.

- Ma, asta, Țugurlane, zise Moromete întorcându-se din gradina, lasa tu caii în pace, ca nu asta e al mai greu în dimineata când pleci la secere, sa pui caii la caruta. Ia tu mai bine oala aia cu pacura de-acolo din cui și vin cu ea încoace sa ungem caruta. Pe urma mai vedem noi ce mai e de facut. Sau pe tine nu te cheama Țugurlan!? zise Moromete cu aerul ca în acest caz se schimba socoteala.

- Pe mine ma cheama Sande, bătule, zise baiatul si el cu aerul ca asta înseamna mare lucru.

In acest timp Ilinca se trezise si ea; avea o caldare neagra în mâna si o varsa de pe pridvor drept în mijlocul bataturii; Moromete, care fusesă cât pe-aci sa fie înmuiat de sus pâna jos, nu zise nimic, nici nu se uita. «1^

- Tu ce cauti, ma aici? se rasti ea la Sande. Cine te-a trimes? Alboaică sau mama?

ii

198

- Cea mai buna socoteala, Ilinco, e sg-mi arunci apa direct în cap, de ce s-o mai prapadesti pe de laturi, zise

- Pai miscati-va mai repede, ca acusi^{BPBffi} s' parca vaz ca tot va mosmonditi, zise Ilinca.

- Auzi, ma, Sande, cica noi ne mosmondim! laVN^{gu} si pune oala colea.

Ilinca îl trezise si pe Niculae, care spusese de cu^{JSJK} ca vroia sa mearga si el, nu sa secere chiar pâna la sfârșii, ci sa dea si eFwfcva ceasuri si pe urma sa plece peste loturi, sa vada care era situatia si satopata pe urma sa raporteze ce vazuse la raion. Fumul alburiu iesea nesVtit pe cos, undeva în gradina se auzi un cârâit de pasari, apoi un erau scWt si fata, cu cutitul în mâna, intra în curte si porunci tatalui sa vina sa c^{ie} pasarea. Linistit si important, Moromete îl lasa pe Sande la caruta si pu mâna pe cutit, apoi, întorcând spatele gainii care sarea în sus parca veselie ca nu mai avea cap îl saluta de jos pe Niculae ridicându-si palaria si nu se turbura când

fata îi spuse sa lase parascoveniile si sa calce de doua ori într-un loc ca acusi se face lumina si nimic nu e gata. De mult trebuia sa fi fost plecati, se si aud carutele oamenilor.

- De mult trebuia sa fi si secerat, ce zic eu, sa-l fi si treierat, zise Moromete.
- Vorbim duminica, zise fata luând pasarea si urcând vioaie pridvorul. Aprinse apoi focul, puse de mamaliga, opari gaina.
- Niculae, zise Moromete cu intonatiile de autoritate de altadata, vino tu sa ungem caruta, ca baiatu-asta mi-e frica sa nu se bosorogasca p-acilea, ma omoara pe urma Alboaica, ma pune sa-l platesc ca pe-al bun.

în sfârșit Sande de hlizi, înțelegând si el ca bātu-sau glumea. Totusi tineea cu nadejde cu umerii si cu spinarea caruta, în timp ce Moromete tragea roata pâna la marginea osiei si cu somoiogul înmuiat în pacura ungea întâi buceaua si apoi fierul albit de frecatul lui cu lemnul. Se opintira apoi amândoi si roata aluneca pocnind la locul ei.

- Hai sa trecem acum la cealalta, spuse Moromete cu un glas de parca l-ar fi invitat la ceva extrem de placut. Sa trecem s-o ungem si p-aia! Ma Niculae, tu tii minte caruta asta?

- Cum sa nu.

- Ei, tot aia e! Ce caruta, a facut-o saracu Iocan înainte de a muri acum zece ani si mai tine zece ani! N-am schimbat eu la ea o piulita. Era gata sa ramân fara ea, taman o adusesem noua de la fierarie si se oprira doi la poarta: nu, ca sa ma prezint cu ea la rechizitie. O sa ma prezint, zic, dar nu acuma. Fiul meu si-a dat viata pe front, pentru tara, acuma veniti sa-mi luati si caruta din batatura. Nu credeti ca ati depasit marginea?

între timp trecuse la rotile din urma; se opinteau, trageau roata afara ca ai fi zis ca o sa cada cu caruta cu tot, Moromete fleascaia cu somoiogul

199

de-a lungul ei, apoi facea acelasi lucru cu buceaua pe dinauntru si apoi pac, o împingea sa alunece la loc cu capatâna sub loitra. în aer nici gând sa se lumineze. Undeva într-o gradina îndepartata se auzi un pâlپâit de aripi si un cocos dadu un

semnal lung si insistent. Raspunsul care urma umplu vazduhul de tipete ca si când corul pasarilor ar fi vrut sa alunge astfel din aer umbrele noptii.

- Gata, striga Moromete cu o brusca spaima în glas. Mâncarea în caruta, bota cu apa. Secerile în cutie, hai, Niculae, sa punem caii.

Dar mai era pâna la cai, nu se nelinisti nimeni de glasul lui. Când fu gata, Ilinca se apropie si începu sa puna mâncarea în cutia desfacuta a carutei. Oala sta bine? Sa nu se verse. Vezi ca se clatina cutia, întepeneste-o cu ceva, ca tata stie doar sa comande, dar sa dreaga o cutie nu vrea. Stai sa mai leg înca o data oala, tine-o bine, Sande. Vezi ca se freaca tigaia de strachini, au sa se sparga, pune sacu ala între ele. Ce e cu tigva asta? Urca-te în pod, Sande, si ad-o pe-aia mare, dar mai repede ca au si început carutele sa treaca... Pune si ghioarsa asta de secere, ca e buna sa strânga tata cu ea snopi. Rogojina n-o luam? Daca vine o ploaie? Pune capatâiul pe cutie.

Moromete si fiul scoasera caii din grajd si îi înhamara. Nu erau grozavi caii, erau cam mititei si cam de timpuriu bagati în ham, dar erau buni, erau vioi si bine îngrijiti. Unul din ei își ciuli urechile si Moromete îl apuca de nari si îl trase în jos si câteva clipe capul lung al calului ramase lipit de burta omului în timp ce primea palme posesive pe gâtul lui cam subtirel dar tânar si plin de vigoare.

- Da, Doamne, vreme buna, spuse Ilinca bagând printre strachini si linguri niste ceapa smulsa din gradina. Gata, tata! Hai, toata lumea în caruta.

Capacul cutiei fu închis, se urcara, Ilinca si Sande în spate, pe o cerga sub care pusesera paie, tatal în fata pe cutia carutei, cu haturile si biciul în mâna. Niculae deschidea poarta mare. Caruta iese, Niculae închise la loc si punând cu grija un picior pe bara rascrucilor se urca si el alaturi de tatal sau.

Se grabisera bine, nimeni nu iese înca de prin curti... Coborâra spre râu, îl trecura pe undeva pe unde era mai mic, unde apa ajungea doar pâna la capatâna rotii si începura pe urma sa urce dealul spre câmpie. Moromete lovea din când în când caii si nu vorbea. Dupa atâtia ani de viata pleca la secere fara Catrina si daca în timpul pregatirilor pâna sa iasa din sat, s-ar fi putut zice ca mai era o speranta ca în dreptul ulitii Alboaicii s-o vada iesind si în felul asta simplu sa se întoarca ca acasa si sa uite cu totii ceea ce se întâmplase, urcând dealul aceasta speranta se spulbera, fiindca ulita Alboaicii era pustie si nici urma de muierea lui, se uita zadarnic de-a lungul ulitei. Moromete tine mereu fruntea în jos.

în spatele lor se putea în sfârșit să se vadă stelele, stelele luceau mai tare, cerul începea să se albăstrească pe o parte care cuprindea jumătatea din el, în timp ce cealaltă dormea încă în ceașcă de cafea groasă. Moromete arăta că anume nu vrea să se uite și să vadă răsunet cum făceau Sande și Ilinca, stând puțin într-o parte, cu fața într-acolo, căryjțineau capetele în jos, cu acea expresie a tuturor care se astern la o parte de durată și pe care numai gândul care o ia înaintea acelei trude cu el în timpul și măsura ei, face posibilă ducerea până la capăt a efortului. Moromete începu deodată să dea din cap, așa cum faci când cineva spune ceva și îți pare rău că trebuie să auzi asemenea cuvinte care nu sunt câtuși (și puțin apropiate de adevăr).

- Ei, ce e? facu Niculae intrigat, după o lungă tăcere pe care nimănui n-o turbura.

Expresia lui Moromete se schimba; se întoarse spre fiul său cu o înfățișare explicativă:

- De la bogat ia tot, iar săracului nu-i da nimic! zise el.

- Asta ce mai e? zise baiatul.

- Pai asta e socialismul vostru! Fiindcă noi ne ducem acum să seceram, zise Moromete, dar nu mai e rodul muncii noastre al nostru, și nici să zici că ni-l ia și îl dă aluia care n-are. Înțelegeți dumneata?

Niculae tot nu răspunse, se vedea că el însuși se gândea la ceva și că spusele tatălui nu-l stinghereau, putea să asculte și în același timp să le aibă în minte apropiate pe ale lui... Peste câmpie, totul era nemiscat și curând intrară pe un drum de plan, printre ziduri galbene de grâu și după o vreme opriră. Ajunseseră. Grâul, cu spicul plecat, parca îi aștepta. Moromete lăsa caii pe seama baiatului și începu să jupoaie iar o foită de jurnal. Sande și Ilinca se dadură din caruța și își schimbă îmbrăcămintea cu haine proaste. Nimănui nu vorbea. Numai caii turburau liniștea câmpiei sforăind din când în când cu botul în grâul crud, amestecat cu iarba, pe care Niculae îl taiase repede și li-l puneă la spatele carutei. Când nu sforăiau, tăcerea câmpiei nemarginite era așa de mare că li se auzeau falcile macinând.

- În tot ce spui tu, zise într-un târziu Niculae, un singur lucru scapi din vedere.

Moromete nu se grăbi să întrebe care. Era chiar posibil că să-i scape lui ceva din vedere și să mai aibă un singur lucru, și anume, pesemne, cel mai important?

- Ei, care? zise el în cele din urmă, curios mai mult de formă.

- Faptul ca pamântul asta pe care calci nu e al tau, zise Niculae.
- Dar al cui?! zise Moromete deodata alarmat.

201

- Tot ce e proprietate se desfiinteaza, inclusiv pamântul, taie glasul lui Niculae, si pronunta aceste cuvinte el se uita în zare posomorât, ca un emisar care stie dinainte ce vaiete si plâns de femei aduce el cu sine; dar tot ceea ce tine de puterea lui era doar sa fie drept, sa desfiinteze adica peste tot fara exceptie proprietatea, pentru ca durerea si izbavirea sa fie generale. Sau crezi, continua el, ca la orase construim socialismul si desfiintam proprietatea si la tara va lasam pe voi de samânta!? Nimeni n-are drept asupra a nimic, decât asupra muncii bratelor sau a mintii lui. Iar pamântul a fost la început liber ca si omul si trebuie sa redevie liber.

- Crezi, zise atunci Moromete, ca omenirea asta, de când e ea pe pamânt, n-a stiut sa traiasca si venirati voi s-o învatati?!

- Asta în orice caz! raspunse Niculae.

- Adica voi sunteti mai destepti decât tot globul?

stia bine acum cum era cu rotunzimea planetei, tot se alesese si el cu ceva ca îl tinuse pe Niculae la scoala, atât cât tinuse. Niculae pufni:

- si ce te miri asa? Sigur ca suntem mai destepti.

- Cu Stalin în cap?... zise Moromete si pronunta numele cum ar fi zis Marin.

si se enerva brusc si porni din loc, o lua încolo pe drumul de plan cu o tinta foarte precisa; se opri la marginea unui lan de porumb si ramase câtva timp cu spatele întors. Când reveni, fata îl lua la rost:

- Hai, tata, lasa acuma discutia, îi zise, pune mâna si taie de legaturi, cât e grâul jilav, ce astepti, sa se urce soarele la nimiezi?

- Unde-o fi vazut fata asta soare, eu nu înțeleg! raspunse Moromete. Dar se urni si puse mâna pe secere. Moromete se uita lung la fata lui

cum facea pârtie cu Sande în zidul des. începusera, fara codeala, secerisul. Niculae legase caii cu opritorile si le taia înainte grâu verde, de pe margine, amestecat cu iarba.

- Pazea! exclama în sfârșit Moromete, dar tot fara sa se uite. Ilinca si Sande se uitara înapoi. într-adevar, la rasarit norii se dadura

la o parte si la marginea orizontului aparuse buza rosie a discului solar. Deodata întreaga lume se schimba, peste întinderea de spice începu sa joace o pulbere care era când aurie, când albicioasa, amestecata cu reflexe albastre si verzi, când stralucitoare de roua pulverizata parca si în aer, nu numai peste spice si porumburi, de mâinile invizibile ale diminetii. Soarele ieseia implacabil si triumfator punând astfel capat acestei ore nesigure de pe pamânt când nu e nici noapte, nici zi, si gasindu-i pe oameni gata aplecati la radacina spicelor, celebrând, pe lângă un vechi blestem, tâsnirea de foc a razelor lui.

202

- Ia spune, ta cu tatal sau grâu era si el acolo în

- Ce sa-ti spuna? Dupa cât se parea

pricina asta nu spusese socialismului. Drept r cele care dezvalua acelui Vasile, întoarceri acolo de nenorocit.

- Da' ce ti-â facut, m cu el...

Niculae nu raspunse

- Ca niste aspecte, organizatie, ca d-aia

Moromete facu doi

II

e cu Vasile asta din Cotocesti, zise Niculae taind capul locului, anume pentru legaturi. Alaltaieri vrea? Nu, ca sa-mi spuna nu stiu ce! ii dupa un timp, curios.

se gândise deci Niculae pe drum si din _ despre definitia pe care tatal sau o daduse , Niculae adresa o înjuratura fara fereala dintre iutita si inexplicabila, si prin care i se dorea origine, în maica-sa, si anume sa se bage singur

ce-ai cu el, se mira tatal. Parca n-aveai nimic

îidata.

aveti

nu stiu ce, ce-mi spui mie, spune acolo în organizatie^ de baza.

...~.~.~*~_____rjasi mari si strânse grâul secerat de fi-sau si îl

facu, adaugând pe al sau/maldar. Era plin de mana si mâinile lui batrâne si vânjoase se înnegrisea de acest polen care în aer, când era scuturat, parca era pulbere de aur galben. De la distanta, din lanul vecin, tâsni în sus, cu un zburatacit gras de pasare grea, o prepelita si casu în grâu mai încolo, într-un loc nedeterminat. Niculae lasa taiatul si uitându-se atent, asemeni câinilor de vânatoare spre locul nesigur de unde zburase pasarea de câmpie, intra în grâul vecinului si începu sa mearga prin el. Deodata se opri.

- Le-ai gasit? întreba tatal. -Da.

- Câte sunt?

Niculae nu raspunse, se apleca jos si nu se mai vazu. Tatal se duse si el acolo si se uita. Ca o mica minune aparu sub ochii lor un cuib cu ouale pestrute, împletit din frunze fine de paie de grâu, descoperit si fara aparare, în aceasta lume înalta, în care firele de grâu se pianau cu o padure si cei doi oameni, cu doua animale uriase. Ei se uitau la el fara sa puna mâna, stând în picioare tacuti, fiinte blânde care ocroteau, dupa felul cum dadusera si tineau spicele la o parte, acest miracol latent din care aveau sa zboare mai târziu niste pasari.

- Face si ea pui, numai sa nu-i manânce vreun câine, zise în cele din urma Moromete, si se urnira si se întoarsera la locul lor. Spune, ma, continua apoi, putin agasat, ce-ai cu el, nu stiam ca ai ceva cu el, ce ti-a facut?

203

- Nu mi-a facut nimic, dar s-au învatat toti, nu intri bine într-un sat si , dai de-astia care au nu se stie ce, ba cu presedintele, ba cu secretarul organizatiei. Ca si când un presedinte ar putea sa le faca pe plac la toti. Ridica problema acolo în organizatie, daca ai ceva si nu esti un fricos nenorocit. Daca esti, du-te în..., nu veni la mine sa ma lupt eu pentru tine.

- Bine, zise Moromete, dar ce ti-a facut, ce-ai cu el?
- N-am nimic cu el, zise Niculae taind cu miscari regulate grâul înalt, de jos de tot de la radacina. si relua: Vine în pridvor si sta si nu zice nimic si pe urma nu, ca vrea sa-mi spuna... Sa zicem ca are dreptate si ca spusele lui nu sunt minciuni. Ei si? Astepta sa vie raionul de partid si sa-i rezolve lui toate problemele?
- Da' ce tu esti raionul de partid? zise tatal. Esti si tu un om si poate ca o fi vrut si el sa-ti spuna ceva. Nu trebuie sa te porti asa cu cineva, ca asta nu e ca Gae, sa-ti intre în curte si nici buna-ziua sa nu-ti dea. Ce-ai cu el, ce ti-a facut?

Tatal era acum curios si fiul lui raspunse agasat:

- N-auzi ca nu mi-a facut nimic, nu-ti spusei?
- Când îmi spusesi?
- N-am nimic cu el, dar lasa ca-I stiu eu, zise fiul, veneam odata de-acasa si ma duceam pe izlaz, pasteam caii cu Marin al lui Țugurlan si dimineata îi pastea el si dupa-masa eu. si când viu îl gasesc pe Marin al lui Țugurlan plecat si caii lasati pâna viu eu unuia al lui Pretorian, baga-l-as în ma-sa si pe-asta, care sta ca un tâmpit lângă un tufan si caii iesisera de pe miristea lui si intrasera pe o miriste a lui alde Nastase Radulescu si pasteau acolo. Eu am crezut ca aia e miristea astuia care îl gasisem acolo, al lui Pretorian, ca i-am vazut si caii lui acolo, stateau si pasteau împiedicati... Când ma uit eu, cine venea de la capatu-alalat al lotului? Asta, Vasile, nici nu stiam cine e si "Ba, asta al lui Moromete, zice, de ce pastii, ma, caii pe locurile noastre?" si când îmi trânteste doua palme peste obraz mi-a sucit gâtul si m-a zvârlit cât colo cu cracile în sus. "Ma nene, zic eu, eu n-am fost aici când au intrat caii pe miristea voastra, Marin al lui Țugurlan sau asta i-au bagat", dar el nici nu m-a auzit, si m-ani uitat la el sa vaz daca da si în ala al lui Pretorian, ca erau si caii aluia pe miristea lui. N-a dat, i-a scos aluia caii de pe lot si s-a dus în... ma-sii fara sa spuna nimic. O luna întreaga m-a durut gâtul, dar nu l-asi fi tinut minte daca l-ar fi cârpit si pe-ala al lui Pretorian, ca ala lasase caii sa intre pe miristea lor! Nu, aluia nu i-a spus nimic, nici nu s-a uitat la el. Ori i-a fost frica de el, ori înseamna ca avea ceva cu mine si nici nu spun ca în viata mea n-am luat asa palme de la cineva.
- Ai luat tu, nu zi asa, replica Moromete, ti-am mai dat si eu din când în când... si ti-au dat mai ales oamenii colo în fata primariei! Ce, ai uitat?

- Nu tin minte, raspunse fiul cu nepasare, dar pe-asta îl tin minte.
- Da' câti ani aveai tu atunci si câti avea el?

dus la scoala. Taman în toamna aia, jzianul, Gheorghe. Nu stiu daca e de-am stat ca un prost si nu frica, m-a luat fara veste... stiu eu, de când esti baiat .i n-am auzit din gura ta.

Fdar parca cu admiratie si nu mergeau parca singure taind traia maica-sa si nu ajunsese

P ii i

- Era în anul când nu mai m-a venise pe izlaz cu caii si asta al \ mai mare ca mine, da' si eu ce i-am sarit pe urma în cap. Nu stiu,
- Ma Niculae, zise tatal intrigat, mare si ai facut si tu armata si atâtea îr

Fiul nu zise nimic.

- Urât mai înjuri, Niculae, zise si Ilt cu repros. si continua, în timp ce mâini spicele si facându-le poloage: Pe vremea;

ce-a ajuns mai pe urma, sa-l bata verii cu Viciul pe miriste, zise ea.

- De ce îl bateau? întreba Niculae.

- Din te miri ce. Odata pierduse calul ut capastru, si l-au batut pentru capastru-ala de-a zacus o saptamâna în pali nu mai putea sa mearga.

- Bine i-au facut, zise Niculae, stiu ei de ce l-au batut, asta cu capastru zice lumea, dar de stiut stie numai ala cari era acolo. Degeaba nu i-au batut ei.

- Asa o fi, zise tatal, dar pe ma-sa ei ;£u omorât-o, toata lumea stie. Cum a fost, Ilinco?

i

- Va gasira acuma povestile, zise Sande care nu înțelegea felul asta de munca, desi era si el baiat mare. Pâna acuma, zise el mai depare, nu vorbirati si va gasi acum vorbitul.

- Cu ma-sa a fost asa, ca întâi pe alde tata-sau veni de-l omorâra cu bataia, zise totusi Moromete cu aerul ca facerea legaturilor îi permitea foarte bine sa si munceasca, sa si povesteasca.

Niculae îi taia grâul si i-l facea maldar si Moromete facea legaturi, le puneau alaturi facând alt maldar si în acest timp îi spunea fiului povestea lui Vasile si a parintilor lui, neam cu Nastase si Aristide. Vasile asta copilarise în familia unchiului cel mare, Nastase, de ai carui fii, Dan si stefan, Vasile era si astazi legat. Nastase si Aristide, fratii mai mari ai mamei lui Vasile, fusesera împrorietariti dupa primul razboi mondial si se priceusera nu numai sa-si pastreze întregi loturile lor de pamânt, dar sa si ajute altora sa scape de ele, cei care dupa împrorietarire se înglodasera în datorii prin banci sa-si cumpere unelte si vite. Nastase, si de la el Aristide, învatase în timpul razboiului, pe care îl facuse la întendentia cu gradul de sergent, cum se poate ca fara sa furi cuiva avutul sau banii din buzunar, sa-l faci sa vie el singur sa ti-i dea si înca sa nu uite toata viata binele pe care i l-ai facut ca unul care n-ai pregetat ca altii sa-l ajuti la nevoie. In anii de dupa primul razboi începusera sa circule

205

prin sate tot felul de hârtii numite polite, scadente, ordine de licitatie t« altele asemenea, care erau ele niste hârtii mici si colorate ca niste jucarii de copil, dar pe baza lor niste necunoscuti care se ascundeau sub denumirea de "Creditul Agricol" sau "Banca Marmoroschblanck" puteau sa-ti vânda pamântul si sa ramâi pe urma de izbeliste, fiindca boier sa te duci la curtea lui sa-ti dea de lucru nu mai era si ramâneai muritor de foame cu copiii pe drumuri. Ei, si se ivisera astia, Nastase mai ales, Aristide doar la început, te duceai la ei, uite, mai Nastase sau Aristide, asa si-asa, ma scoate la vânzare, ce fac eu. Cât datorezi? Atât si atât. Pai de ce sa-ti vânda tie locul la licitatie si sa pierzi la el jumătate si sa nu-mi vinzi mie o jumătate din el si sa pierzi doar un sfert? Oameni saritori, îsi dadeau vita din batatura sa-ti faca tie rost de bani sa nu pierzi lotul, puteai sa-i mai uiti? Pe multi au scapat de la nevoie si s-au înmultit, s-au adunat acolo în Cotocesti si si-au facut case în spatele bisericii, Nastase are chiar o strana a lui personala si o icoana mare de argint în altar... Mama lui Vasile s-a maritat tocmai în timpul când se facea împrorietarirea generala, imediat la doi-trei ani dupa primul razboi mondial si ala pe care I-a luat ea, unul Ilie al Moasei, cu toate ca facuse si el razboiul, n-a fost împrorietarit, nu se stie de ce, nu s-o mai fi ajuns pamântul, ca altii au luat lot de opt pogoane, altii de sase si unii au ramas si fara, si atunci a lasat-o pe asta a lui Radulescu si s-a însurat cu o vaduva de razboi care primise un lot de opt pogoane. Vaduva însa avea copii si astia, cu toate ca nu erau mari, J au înteles ei sau i-a învatat cineva ca ma-

sa le va aduce frati vitregi de 1 la un tata care n-avea lot si vor trebui, când s-or face mari si s-or însura, | sa împarta cu ei lotul mamei. Ei sau neamurile, sau ei cu neamurile cU tot, facura ce facura si îl gonira din casa si asta trebui sa se întoarca la nevasta dintâi. Mama lui Vasile îl primi dar în loc sa stea la locul lui sa se multumeasca cu ce avea de la ea, câteva pogoane de pamânt, se amestica în averea fratilor nevestei, pretinzând nu se stie ce pentru casa parinteasca si înca ceva din pamânt, spunând ca din munca ei traisera toti si ca trebuie sa-i plateasca pentru asta, lucru care nu era deloc sau nu era întru totul adevarat. Fara sa faca galagie fratii Radulescu încercara cu binisorul sa-i bage nerodului mintile în cap, dar fiindca acest lucru nu le izbuti, atunci hotarâra sa i le scoata. îl batura cu ciomegele într-o noapte atât de raul ca nu mai ramasese Ilie al Moasei zdravan si dupa câtiva ani muri cu zile. 1 Mama lui Vasile nu se mai marita, trai în casa parintesca împreuna cu fratele ei mai mare si îl crescua pe Vasile o data cu copiii acestuia. Muri si ea dupa vreo zece ani si unii spuneau ca tot din pricina neamurilor... Vasile avea o gramada de veri si verisori de-al doilea si de-al treilea, bunici ■ si unchi, si era la rândul lui var si fin si nepot de bunic si nepot de unchi | si nepotel de bunica, de tusa, de tata... Cât traise maica-sa muncise ea

206

Nastase si ale altora din ' cum se întorcea cu cârdul bage în curtile rudelor, neile care au stat la capul ta închisa si zacea si cica udele si ea a zis s-o lase sa parte de liniste. Una din ele daca o doare ceva si ea a spus sa-l întrebe pe popa: dupa ce |pii chinuieste cine stie pe unde? ¹ pe la poarta si s-a întors si i-a gerul chiar din pat si îl duce la

pentru el si îl pazise de aceste rubedenii, dar dupa ce ea muri, nu mai avu cine sa-i tina grija. "Vasile, du-te pâna la tusa-ta Steliana ca are ceva cu tine..." "Vasile, manâncă si du-te pâna la unchi-tau Traian..." Baietii de seama lui se jucau cu zapada în drum spre scoala, se scaldau vara în padure si se luau cu caii la întrecere^jAsile statea seri întregi si legana copilul Tusei Steliana, zile întregi învii|^Ja o socala de rasucit cânepa, iar vara pazea vitele multe ale lui ui neamul lor, oile mai ales, si lumea îl vedeai de la pascut si sta sa le aleaga de miei sî Maica-sa nu muri fara sa-i blesteme, asa * ei în ziua când s-a dus... Statea în odaia îi era rau si una dintre ele a vrut sa ^ moara barim linistita, daca de trait n-a a între"bat-o sa spuna ce are, de ce suferi ca n-o mai doare nimic si i-a spus unei.-j moare omul se duce drept în rai sau se Aia a iesit si ea pâna afara, a stat nitj spus ca parintele a zis ca pe om îl ia îil

lumina în rai. Sta la fereastra și asteapta și când vrea Dumnezeu îi spune îngerului să vie la capătul tau și să te ia. Muierea care a povestit zice că ea s-a speriat spunând vorbele astea, fiindcă tocmai atunci s-a zbatut craca de mar de la fereastra și în curteț zbughit-o un purcel la fuga. Mama lui Vasile cica nu s-ar fi speriat del

- și să-și ales? zise Niculae, când Morometc se opri.

- N-ai zice! răspuse tatal. Asta-iarna, relua el, a vrut Vasile să scape de ei, zicea că fac gospodărie colectivă și el se înscrișese să se ducă acolo, au venit aia doi peste el acasă, că el are o casă mai mică exact în spatele

207

aleia mari a lui Nastase, i-au făcut-o alde verii lui când s-a însurat Vasile cu Florica lui Ciupageanu, și lumea spune că Dan i-a tras o palma Florichii și când Vasile a sarit la ei, aia au scos cutitele. Era și o fată acolo de la *uteme*, cica ar fi lovit-o și pe aia prin geam cu o caramidă, i-ar fi spart capul. I-au arestat, dar nu-s' ce-au făcut ei și ce-au dres, c-au scapat... stie el ce spune, Vasile asta, încheie Moromete, când zice de-astia de la sfat, de alde Plotoaga și Isosica, fiindcă vezi cum vine, dacă ei nu s-ar fi opus să se facă gospodărie o faceau astialalti, alde Fântâna cu Mantarosie, că Mantarosie n-are nimica, și Vasile intra și el acolo și scapa de veri. Nu erau ei mulți, dar patruzeci-cincizeci de neispraviti tot se gaseau și se chema că sunt. Acum ai înțeles?

- Am înțeles, răspuse Niculae înfigând secerea în maldarul de grâu și stergându-și fruntea de sudoare. Apoi după câțva timp, schimbă subiectul. Văz că ai cea mai

înalta parere despre Isosica si Plotoaga si numai de forma, asa, zici ca sunt asa si pe dincolo.

Moromete tacu o vreme, luat prea repede si neînțelegând despre ce e vorba. Înainta câtiva pasi si culese niste spice, care ramasera apoi întregi ca niste flori cu tija delicata în mâinile lui vânjoase.

- Vrei sa spui ca dat fiind ca Isosica si Plotoaga sunt contra gospodariei îi consider oameni cu scaun la cap? zise el întru târziu, putin mirat ca se putuse trage o asemenea concluzie din spusele lui.

- Da, asta vreau sa spun, zise Niculae. .

- Parerea mea, spuse Moromete cinstit, c ca erea mai bun Gae. Îi stii pe Gae?

- îl stiu.

- Ei, ala sa fi vazut om! Nu sta el la discutie cu tine, ca alde Isosica! Ba, facea, pe ma-ta si pe tac-tau, si te si lua de guler si te da pe mâna militianului.

- Nu mai spune, zise Niculae ironic. si de ce?

- Parca mai stiai de ce!? se mira Moromete. Te pomeneai la militie si când ajungeai acolo mai gaseai si pe altii, îi mai venea inima la loc....; Unii mai râdeau, altii mai glumeau, altii ca lasa ca vine el Gae si vedem\ noi ce-are cu noi. si venea Gae: Ce sa aiba! Ereau de-aia care mai vorbeau^ si ei cum vorbesc si eu cu alde nean-tau Matei, alde nean-tau Giugudel, < alde nean-tau Cristache al Joachii când vin pe la mine si stam în pridvor;^ Dare în judecata, facu-va si dregu-va, pentru ascutirea luptei de clasa, contra regimului. Înaintarea lor sub stare de arest la raion, sa se învete^ minte! Tu trebuie sa stii, ca esti acolo, mai zise Moromete. Sau tu nu te] ocupi cu partea asta?

- Nu ma ocup, zise Niculae.

208

mai cu stare: a odata urla la zice Isosica a izmenele

ire. Facu-i mai batut . Da va sa a toamna si-l Moromete pe de tuica si de oara... Eu am plecat,

- Ei, si venira si-l schimbara pe Gae, veni alde Plotoaga si Isosica. Moromete se strâmba, nemultumit: nu sunt buni! asta, Isosica, are si el un baiat si vine într-o zi pe la ei Sita a lui Tabârgel, ma-sa lui Isosica adica, bunica baiatului. si-l spune lui tat-sau ca uite ce-a facut ala, erea pe la ea a Pintii, femeie batrâna, o crestina, dar de,

trecuta recent pe lista si nu-s'ce îi zice ea baiatului ea: taci din gura, zice, bestie chiaburesca. Ia vino-n baiatului si îl pune cu burta pe prispa si se desface la jos, zice, sa nu-ti prapadesc izmenele, ala urla, aoleo aoleo ca asa ne-a citit si învatatorul la scoala din carte si dregu-i si învatatorului ala, zice Isosica, dar pe urma ca a vazut si el ca asa erea trecut în carte, nu minte ^ zica rezulta ca Isosica nu e bun? Nici nu-l vaz eu ca dau altii jos... Bine i-ar face, baga-l-asi în ma-sa, înc neasteptate, ca au pus pariuri ei doi, cu Plotoaga, pe y vin, pe mine ca ma duc legat la raion si pe tine ca te

- Ce vorbesti, zise Niculae ironic. si puse secerea mai zise.

- Du-te, mai tovarase, îi raspunse Moromete convelind, uite, ia-o pe-aici, dai de barza-aia de-acolo care vine încoace. Staf si tu de vorba cu ea, poate te învata sa te însori si tu...

într-adevar se vedea înaintând rar pe firele ei cp picioare, mergând prin grâu, o barza singuratica cu penele în culori *smu* ciocul lung si rosu constituind parca împreuna cu corpul ei ca un ou mare si picioarele înalte si rosii, o figura geometrica vie, un desen miscator prin lanurile lungi asternute pe câmpia nemarginita. Era înca racoare, era ora când roua înca nu se uscasa. Se auzea doar din când în când pitpalacul. Ciocârlia înca dormea.

III

Raionul își trimisese în aceste zile prin sate toti activistii organizatiilor de masa si Niculae întâlne pe cineva chiar în cea dintâi dimineata a campaniei când porni pe câmp de la locul tatalui sau, dupa rasaritul soarelui. Er&o fata îmbracata în pantaloni si ai fi zis de departe ca e unul din acei baieti care începeau sa se vada din ce în ce mai des prin sate, pe tractoare, \$i când Niculae o întreba cine era si unde îi era tractorul, ea raspunse ca nu e tractorista, e de la U.T.M., dar ca se pricepe si la tractorie.

O luara împreuna pe la capetele loturilor si Niculae calca rar si se uita drept înainte peste lanuri, oprindu-se din când în când în dreptul câte

unui om, dând buna-dimineata la toti, schimbând cuvinte despre numarul pogoanelor aceleia, valoarea spicului strivit în palma, a boabelor pe care le suflau de pleava trecându-le dintr-un pod de palma în celalalt si le aruncau apoi în gura amestecându-le ca pe niste mieji... Fata îl însotea cu un vag aer de subalterna - tovarasul era de la raionul de partid, ea era doar de la U.T.M. - se oprea o data cu el, se uita direct la tarani cu o privire sigura de sine în care nici o clipa nu licarea îndoiala asupra rosturilor ei printre acesti oameni sau asupra importanteii prezentei ei acolo, ca si când de când lumea taranii ar fi fost astfel însotiti de altii mai înțelepti decât ei si fara de care existenta lor de tarani nici n-ar fi fost posibila.

- Foarte bine, exclama Niculae din când în când între doua opriri, uitându-se mereu înapoi, preocupat, pâna ce într-o vreme fata îl întreba despre ce era vorba si el raspunse: Foarte bine ca te pricepi si la tractoare, zise el.

si se opri iar în dreptul unuia pe care îl cunostea, îi dadu noroc, dadu mâna cu el si o arata cu capul pe utemista.

- Se pricepe si la tractorie, zise el.

si porni mai departe spre tinta lui care nu era grabnica, si pe care n-o uita în opririle lui ici-colo. Se încrucisara la un moment dat cu alti doi activisti, se salutara si în mod ciudat fata, desi tresarise la vederea lor si se arata chiar bucuroasa de întâlnire, nu ramase cu ei, își continua drumul alaturi de Niculae. Avea acum o privire întoarsa în sine, atenta la ceva ca si când s-ar fi apropiat parca momentul sa-si faca datoria pentru care fusese trimisa aici si se pregatea gândindu-se cum sa înceapa fara sa dea gres.

- Tovarase Niculae, zise ea deodata, am si eu un fost utemist aici care abia a devenit membru de partid, asi vrea sa va spun ceva despre el.

- Spune, tovarasa, raspunse Niculae binevoitor.

- A fost unul dintre cei mai seriosi utemisti din raion, trebuie sa-l stiti, ca sunteti de-aici, e vorba de Vasile al Moasei. M-am întâlnit ieri seara cu el si am stat de vorba. Mi-a spus ca a încercat sa va spuna si dumneavoastra, dar l-ati sfatuit sa se duca mai bine în organizatie si acolo sa discute.

- Da, asa i-am spus si foarte bine ar fi sa Iaca asa, zise Niculae trecând pe Unga un cap de lot unde saluta si fu salutat ca o veche cunostinta, dar el nu se opri si continua: nu crezi?

- Ba da, dar el avea ceva sa va spuna în legatura chiar cu organizatia, j

- Ei, ia spune, despre ce e vorba? zise Niculae rece.

- Nu pot sa va spun, ca mergeti prea repede. Am venit special sa caut, m-am gândit ca trebuie sa fiti pe-aici...

- Bine, am sa merg mai încet... Spune.

210

tdin oameni reuseasca Isosica,

despre si înalt de

fcCȚIA ADULT

- E aici un om pe care îl cheama Adam Fântâna, începu fata, si asta-iarna tovarasu' asta - e responsabil al morii - s-a dus la raion si s-a laudat el ca sunt conditii coapte sa se înfiinteze si în Silistea o gospodarie colectiva. Foarte bine, i-a spus raionul de partid, formati un comitet de initiativa si începeti munca de atragere. Am fost mobilizati si noi si am venit aici tot eu, era prin februarie. Ce se întâmplase? Comitetul era fort

care nici unul nu vroia gospodarie, dar ca nu cumva FântâH au intrat toti în comitet, tovarasul presedinte Plotoaga, te noul secretar de organizatie...

- Cine fusese vechiul secretar?

- Fântâna, care era si referent la sfat. Pai tocmai asta era, însufletire. Fântâna vroia sa dovedesca, înțelegeti, ca n-a fostj schimbat pe el din functia de secretar si si-a zis ca o sa faca i colectiva în sat si o sa vada atunci tovarasul secretar Ghimf raionul de partid cât a gresit în ceea ce îl privea.

- Ia sa stam jos colea pe dâmbul asta, zise Niculae. Sa vad : ce e vorba.

La treizeci de metri mai încolo, ia radacina unui zid galbe spice, lega snopi, nevazut, un taran. El auzi tot ce se spuse..]

Fata se aseza pe dâmb cu spatele la lanul înalt de grâu si Ijiculae lângă ea.

- Fântâna, continua fata, a avut o idee buna, sa atraga în syecial tineretul care nu era asa legat de proprietatea privata cum erau *cm* mai batrâni si s-a pomenit lângă el cu Vasile asta gata sa faca si el parte din comitet. Mergeau prin sat, Fântâna Zdroncan, secretarul sfatului si Isosica si lucrurile se petreceau asa, Fântâna, vorbea, ducea munca de convingere si ceva mai în spatele lui, Isosica sau Zdrocan cladeau asa din cap uitându-se la taran, adica *nu*, nu era nimic de baza, erau vorbe fara rost ale lipoveanului, nici discutie ca ei, Isosica sau Zdroncan sau Plotoaga, erau contra. si taranul se prefacea si el ca asculta, dar în timpul asta se scarpina pe spinare lângă soba. si atunci, le-a venit ideea lui Isosica si Plotoaga sa-l compromita rau pe Fântâna în fata raionului si l-au lasat sa organizeze o adunare festiva la care urma sa înceapa înscrierea în noua gospodarie colectiva din raion. Au venit vreo suta de insi, au venit si câtiva activisti de la regionala, dar nu prea multi, n-au lasat ei sa vina chiar multa lume din partea raionului sau regionalei, ca nici asa nu era bine, ieseau si ei Prost, au aranjat-o sa vina doar sa vada si daca totul avea sa iasa bine, la sfârșit urma sa aiba loc si adunarea cea mare, cu tovarasul Ghimpeteanu de la raion, cu ziaristi si cu oameni care sa filmeze... A iesit ceva, cum sa ^va spun... Nu s-a înscris nimeni, taranii au iesit afara si a ramas doar Fântâna în mijlocul salii, strigând ca el sta pe pozitie si sa vina sa se

211

grupeze toti în jurul lui. Nu s-a grupat nimeni. Ei, si atunci s-a sesizat tovarasul Cîhimpctcanu si a trimis doi activisti sa stea aici si sa ajute si a trimis-o si pe ea, din partea raionului U.T.M. Când a venit în Silistea în dimineta aceea a aflat ca nici macar Vasile nu mai vroia sa faca parte din comitetul de initiativa si a fost trimisa la el acasa sa vada despre ce era vorba. Acolo a aflat de la nevasta lui o istorie întreaga, dintre Vasile si verii lui, cum venisera cu o dimineata înainte si astia îi pretinsesera sa nu se înscrie, altfel îl da afara din casa, un bordei mic din spatele lor, facut cica pe pamântul care nu era al lui. S-au luat la cearta si a zis si ea ceva, nevasta lui Vasile, si ala mare, Dan, i-a cârpit una peste obraz. Vasile a sarit la el: "Ma, zice, de ce dai tu în nevasta mea?" Dar n-a putut sa-i faca nimic, ca aia erau doi, au iesit pe usa înjurând ca daca îl prinde ca se înscrie vede el pe dracu...Vasile avea un hectar de pamânt de la maica-sa, dar cica nici ala nu era pe numele ei.

- Asta mi-a povestit-o nevasta lui Vasile, ca pe el nu l-am gasit acasa, continua activista U.T.M. Am stat si m-am gândit cum as fi putut interveni si l-am asteptat pe Vasile sa vorbesc cu el si sa vad el ce spune. Mi-am dat seama ca în situatia în

care se afla el gospodaria colectiva era o scapare, si ca astia patru, Plotoaga, Isosica, Zdruncan si Bila, îi stricase toate planurile. Pâna sa vie Vasile de unde se dusesese, nevasta-sa a iesit în tinda sa puna de mamaliga si m-a chemat si pe mine sa stau lângă foc. Era foarte frig, ma rebegisem pe drum de la gara pâna aici, fiindca era vremea rea, nu era nici de sanie nici de caruta si batea un vânt de te patrundea pâna în oase si a trebuit sa venim pe jos, eu si cu tovarasul Stratila, de la sfatul popular, putea sa ne manânce lupii.

Pâna sa fiarba mamaliga, nevasta lui Vasile spuse ca Vasile are un prieten, unul Ion al lui Ripitel, era si el ulemist, se pricepea la aparate de radio, își facuse unul singur, din piese detasate, citind dupa un manual si cica Plotoaga ar fi vrut sa-l puna la taxe, si ca Ion al lui Ripitel ar fi zis de ce sa platesca el taxe pentru aer, ce, consuma combustibilul cuiva? si Plotoaga cica n_-ar mai fi stiut ce sa-i raspunda si ar fi lasat-o balta. Mai târziu, a doua zi, când activista U.T.M. vorbi cu acest Ion al lui Ripitel între patru ochi afla si ce se mai întâmplase cu Vasile în dupa-amia/a care urmasse dupa istoria cu palma data nevastei lui si cum petrecuse Vasile noaptea.

Ratacise ceasuri întregi pe-afara, pe lângă casa, prin fundul gradinii, cautând parca ceva, cu lopata în mâna, curatind zapada, facând pârtii,] spulberând zadarnic troienele care se formau repede la loc în urma i Era vazut de pe drum, se zarea peste gard lopata neagra ridicându-se cu miscari regulate în aer, muncea linistit, tusea, uneori se oprea si se uit pe drum... Dar când nevasta iesi la prânz si îl chema la masa, nu-i raspun

nimic, nu veni si continua curatatul asta, fara noima al zapezii pâna ce ascurta zi de iarna începu sa se întunece.

Seara manca totusi ceva, dar ea, nevasta lui, nu putu sa manânce, îi dadu doar lui si fetitei si apoi se culca si adormi îndata. în schimb Vasile ramase treaz lângă ea toata noaptea si dimineata se scula tacut si posomorât si când cineva de la sfat trecu pe la ei sa-i spuna ca este asteptat la sedinta comitetului de initiativa, nevasta lui iesi si-i spuse aceluia ca nu-i arde lui acuma de comitet. Mereu mohorât si galben la fata, Vasile plecase apoi la Ion acela al lui Ripitel, de la care nu se mai întorsese tot timpul diminetii.

- Pâna la urma a venit, am stat de vorba cu el, încheie activista U.T.M. Nu prea era vorbaret, n-am putut sa-l conving sa lase totul la o parte si sa vina la sfat si sa-l sprijine pe Fântâna sa actioneze mai departe. Mi-a spus ca "actiunea a fost compromisa pe mai multi ani" si ca el ma roaga, întrucât si el si Ion al lui Ripitel

împlinesc vârsta de iesire din U.T.M., sa-i ajut sa fie primiti amândoi în partid. "în partid, zice, o sa pot mai

bine sa fac si ce spuneti dumneavoastra." Din felul cum vi sau poate mi s-a parut, ca avea, în viitorul apropiat, ce mai important de facut decât gospodaria colectiva. Dar putut sa smulg mai mult... "si din ce-o sa trairi? l-am sa va munciti pamântul daca va despartiti de veri?" "Ne d mi-a raspuns. Bineînteles ca din comitetul de initiativa nimic, a esuat si încercarea asta si atunci l-am recoma al lui Ripitel sa intre în partid, si au fost primiti foari Vasile, daca nu-l avertizam eu personal pe tovar Ghimpeteanu sa trimita pe cineva acolo nu l-ar fi prii Isosica cu el, n-am înteles de ce se opunea si nici n

am înteles, grabnic si e? N-am Cu ce o

mai ales si pe Ion mai ales el, prim-secretar Nu stiu ce avea putut sa aflu de

la cineva despre ce putea fi vorba. Pâna la urma i#bu avut încotro, au ridicat mâna si au votat, cam în sila, dar n-au ayut ce face, fiindca la întrebarea tovarasului de la raionul de partid sa/puna motivele pentru care se opun, n-au putut spune nimic concret. C/sa fie amânat, ca sa se cerceteze daca nu cumva e omul chiaburilor, afl neamurilor lui adica, si wea "sa se strecoare în rândurile partiduluiJjrTovarasul de la raion le-a raspuns scurt "s-a cercetat, tovarase", si le-a închis în felul asta gura.

- si ce e cu caramida care s-ar fi aruncat în geam si te-ar fi lovit pe dumneata în cap? întreba Niculae. N-au fost arestati astia doi, Dan si stefan?

- Ba da, dar s-a dovedit ca nu stefan daduse cu caramida, ci un altul, Probabil tot pus la cale de Dan, dar nu s-a putut dovedi ca ar fi existat⁰ întelegere între ei si l-au închis numai p-ala, astora doi le-a dat drumul.

- si ce propui? zise Niculae ridicându-se.

212

213

,

Fata se ridica si ea si își continuara drumul printre lanuri.

- Ce va spuneam si la început, sa-l ascultati pe Vasile.

- Oriunde intri într-un sat, zise Niculae, dai peste unul ca Vasile asta cu o istorie asa cam dubioasa. În realitate, cum ai observat si dumneata,[^] chiar în legatura cu el, cine stie ce urmareste. Trebuie sa fim atenti si sa nu facem jocul unuia sau altuia, fiindca fara sa-ti dai seama te poti pomenii ca ai fost tras tocmai în jocul pe care zice ala ca îl fac aia pe care el îi demasca. Întelegi?

- Înteleg, zise fata posomorâta deodata si adauga mai mult de forma: Tocmai d-aia v-am spus si dumneavoastra, ca sa va semnalez faptele. Dumneavoastra aveti posibilitatea sa le analizati mai adânc.

Niculae se posomorî si el si își vazu de drum, în timp ce fata ramase în urma. Se opri în dreptul unui lot si intra în vorba cu un taran...

- Bai Niculae, zise acel taran desdoindu-se de spinare si apropiindu-se fara graba cu secerea si cu grâul în mâna. Mai frati-meu, zise el - si dupa felul cum vorbea se vedea ca era cu feciorul lui Moromete prieten mai de mult - ce-i facem, ma, cu neghina asta, parca nici nu zici ca e grâu ca , neghina, ci neghina cu grâu! Hai noroc!

- Noroc, Ilie, zise Niculae.

- Ce-i facem, ma?

Manunchiul din mâna seceratorului era o proba aproape nelinistitoare prin abundenta ei, ca o prevestire a ceva necunoscut, o parte era grâu si doua neghina, dar parca nu era o neghina obisnuita, ci un soi foarte reusit cu maciulii multe si mari, cu grauntele negre ca taciunile si umflate de spatiul sevei pamântului din care se hranisera nestingherite de nimic. Spicele de grâu galbene pareau neînsemnate printre tulpinele cracoase ale acestui statornic însotitor al grâului, cu care era greu de înteles ce afinitati putea avea.

- Ce sa faci, îl seceri, zise Niculae, cu glas tare, sa-l auda si altii de prin împrejurimi ca si când n-ar fi vrut sa-si raceasca gura cu fiecare în parte. ?a va fie învatatura de minte sa mai semanati de-aici înainte fara sa dati grâul la trior. Ca nu numai ca îți iese neghina însutit - da' ce zic eu însutit, înmiit' - dar îți înabuse grâu propriu-zis...

■- Aia o stim noi, ma Niculae, zise omul eu glas scazut, ca si când în ceea ce îl privea pe el, n-avea nici un chef sa-i auda vorbele si altii. O stim noi pe viitor, dar ce-i facem acum? Am auzit, adauga el coborând si mai jos vocea - si de asta data intentia lui era clara, daca era adevarat ce auzise el, fiind vorba în mod evident de

un secret, îl ajuta în felul asta pe Niculae sa coboare si el vocea când o sa-i raspunda -am auzit, repeta el, ca având în vedere si dat fiind ca situatia e de-asa natura încât recolta e buna pe tot cuprinsul tarii si o sa fie cereale destule, se considera ca

214

nu mai e cazul sa platim Semeteul de anul trecut si îl platim numai pe-al de anul asta, pe considerentul ca anul trecut recolta a fost slaba.

- Nici sa nu-ti treaca prin cap Ilie, raspuse Niculae îndepartându-se, tocmai d-aia, tocmai pentru ca anul asta e recolta buna, o sa trebuiasca sa achitati tot pâna la ultimul bob. Când dracu sa achitati plata pentru araturi, daca nu acuma, ca s-a facut! Anul trecut când nu s-a facut, Semeteul v-a iertat, desi nu era normal, fiindca îl costa... Ma întreb cine dracu va baga voua asemenea idei în cap, mai spuse Niculae nedumerit.

- Nu ne baga nimeni, ma Niculae, zise omul de asta data tare, nemaiavând pesemene ce ascunde, dar ne gândim si noi daca e sa dam si restantele si aratura de asta-toamna, si cote, ne mai ramâne pe dracu!

- Lasa, Ilie, nu-mi spune tu gogosi de tufa, ca, daca ar fi dupa tine, ar trebui sa renuntam la tot si sa ramânem tot cu boul de coada, în timp ce alte tari stau calare pe tractor si automobil. N-o sa ne închinam noi la boul tau. Cu boii nu mai faci nimic, s-a dus epoca boilor. Noroc, nea Stane!

- Noroc, ma Nica!

- si dumneata esti de parere sa sta

- De, mai Nica, mi-ar placea si mie e tot al vostru...

- si ce dracu sa facem noi cii el? râse

IV

de coada boului? actorul meu, dar vad ca

e. Tot pentru voi e!

Stai putin ca vreau sa te întreb

Kia de taiat ce apucase cu mâna, fiicele si punându-le pe polog. Apoi 1. Era Marioara, singura cu maica-siul sa iasa la munca, la câmp. De i pogoane pe care le adusese muierea

- Unde-ai plecat Niculae, unde te di; ceva.

Era glasul unei fete... Tocmai ter dând cu o miscare usoara peste umar; parasi lanul si o lua spre drumul de ; sa, Fântâna nemaiavând de mult oh altfel ei nici nu aveau mult pamânt, când îl luase.

Fântâna facuse trei copii, ui^{fl} murise pe frontul rusesc, unul mai mic decât Marioara era la liceu, desi la scoala învatase prost, era un "zaltat", cum spuneau oamenii, adica un ticnit, dar trecuse la examenul de admitere fiindca avea "origine sanatoasa". Marioara, desi învatase bine la scoala, facuse doar cursul complet, de sapte ani, n-o daduse taica-sau mai departe, fiindca nici ea nu staruise. Era o fata care nu crescuse prea mare, semana 'a par cu lipoveanul, dar statura nu era a lui, ci a maica-sii, ai fi putut lesne sa-i dai saispzece ani, desi ea trecuse de douazeci. Fântâna, cu anii, ajunsese un urias, desi o parte din marimea lui îi mai venea si din

215

grasime si când te uitai la el si îi vedeai capul asa mare te întrebai daca nu cumva si creierul lui suferea, si poate ca de aceea bea el spirt albastru cu speranta ca, cine stie, alcoolul acela fiind "medicinal" ar putea sa-i mai topeasca din grasimea care îi apasa mintea. Marioara mai mostenea de la maica- sa scârba pentru mâncare si mai ales pentru bautura, era de mirare cât de putin mânca ea la masa si n-ar fi pus pe limba o picatura de tuica s-o pici cu ceara, si mai ales o limpezime a gândurilor si a faptelor pe care tatal ei nu o avea.

în drum spre capatul lanului fata se abatu pe la caruta si scotoci în cutie si lua din ea o mica basma înfiorata pe care si-o puse repede pe cap si se uita într-o oglinda cât palma pe care o razimase de buceaua osiei, se apleca jos si se drese, sa *njp* vada Niculae.

- Uite acusi viu, ca eram cu basmaua rupta, zise ea apropiindu-se. si adauga: la secere, de, n-are rost sa te duci gatita ca la hora.

si își arata picioarele în ciorapi grosi, sa nu i le arda soarele si sa nu i le zgârie miristea.

- Da, da, sopti Niculae ca pentru sine, uitându-se la ea dintr-o parte, sigur, asa este, frumusea fata, nimic de zis, numai ca eu nu prea am timp de stat de vorba, aici e problema!

- Nu e nimic, zise Marioara pornind alaturi, încotro se ducea el. N-avem noi mult de secerat, un pogon si jumatate de grâu, în trei-patru zile l-am terminat, daca dam încet.

si s-ar fi zis de departe ca ea parasise locul nu din întâmplare, fiindca trecuse Niculae pe-acolo, ci fiindca asa se înțelese cu el, sa vie el s-o ia de-acolo si sa plece pe urma împreuna.

- Da, da, tine-te tu dupa mine ca o sa ajungi departe, zise Niculae întetind pasii. Eu m-am oprit fiindca am crezut ca vrei sa ma întrebi ceva, cum ma întreaba oricare dintre cetatenii astia care au ceva de întrebat când de fapt tu n-ai nimic sa ma întrebi. Sau ai? Daca ai, întreaba-ma mai repede si întoarce-te la secere, ca te striga maica-ta.

Era adevarat si Marioara se opri si facu în urma un semn vesel cu mâna. S-ar fi zis ca era o Jhilceata cum se avea ea de bine cu maica-sa, asa de cristalin îi era glasul si de copilaresc gestul:

- Viu acuma, mama, vreau sa-l întreb ceva pe Niculae când s-o duce pe la Palamida.

Asadar aici era un interes nu gluma, pe cine mai putea ea sa întrebe acel ceva pe care îl avea în vedere nu se stie pe cine din Palamida, poate chiar un baiat, decât tot pe cineva care traia acolo, pe Niculae asta a lui Moromete?

si atunci Niculae se opri, fiindca era limpede ca ea îl va însoti atât cât avea ea nevoie, mersul înainte nu era bun.

216

- Fii concisa, zise el întorcându-se drept în fata. Te ascult.

Ea surâse si ca într-o sclipire sub buzele ei umede care tremurara o fractiune de secunda ca într-o rasucire de plâns i se vazusera dintii albi, regulati si frumosi ca niste podoabe nefiresti, care n-ai fi zis ca sunt facuti ca sa muste si sa mestice: margaritare, repede acoperite o data cu zâmbetul ei care se topi înainte de a se fi format.

- Bine, Niculae, sopti ea, tu asta îmi Iaci, fara sa-mi spui si mie, Marioara, uita-te la mine ca nu e nimic de capul meu, degeaba zic eu ca nu ma uit la nici o fata si nici la tine nu ma uit, ca la Ileana lui Costica Rosu ma duc seara în gradina si stau cu ea pâna la ziua, muiere cu doi copii care si înainte sa se marite se facuse de răs prin sat. Venea Chiran la poarta si prin gard îsi batea ala joc de ea, ea zicea ca nu vroia sa iasa afara din curte, ca sta aia batrâna cu ochii sa nu iasa din curte. N-am nimic, bunico, zicea, vrea si el sa-mi spuna ceva^{^j^}, nici nu ies pe poarta. Nu iese, dar se lipea de uluca si prin uluca...

duci, care cât a auzit ca ai venit în sat l-a si las dupa tine!? Din partea mea poti sa faci ce barim ea e preoteasa, si nici nu e o muiere urâta la Sora lui Ilie Pipa, daca îti place sa-ti râzi de t

Se opri. Se facuse alba la fata si arata fru o moarta în sicriu, acoperita de fiori si plan Niculae se facuse la fel de alb. Marioara însa nimic înainte ei, pate doar o prapastie si ac când trebuia sa sara: sa scape dincolo sau sa c; ales.

- Nu te tine nimeni legat si descântat, conlînua ea, vii o data pe an, eu vin sa te vad, trimit dupa tine sa te chemt/., si când pleci si când te întorci, vezi ca mai sunt fete si muieri, poti sate tii dupa ele ca un câine, pâna o sa îmbatrânesti si n-o sa se mai uitemimeni la tine!

si apoi tacu. De alaturi, de la capatul uryri lan la care nu secera nimeni sau poate secera de la capatul celalalt (si m aceea instinctiv atât Marioara cât si Niculae se oprisera amândoi în dreptul lui sa nu-i auda nimeni), tâsni o ciocârlie atât de aproape, încât oricine ar fi tresarit si s-ar fi întors fara voie, fie chiar si pentru o clipa. Ei însa nu auzira nimic, se uitau acum unul la altul drept în ochi si pe masura ce clipele se scurgeau, albul ochilor fetei se facea din ce în ce mai mare, pleoapele lui Niculae se închideau din ce în ce mai mult, pâna nu mai ramase decât o dunga ascutita ca la animalele salbatice care daca le-ai judeca dupa ochi ai crede ca dormiteaza, când de fapt toate instinctele lor stau la pândă. El chiar scoase un fel de ■Bârâit, îsi lua ochii de la ea si întorcându-i spatele o lasa acolo în mijlocul drumului de plan. si exact dupa atâta timp cât trebuia ca ea sa nu se mai

217

ai gasit tu sa te ia acasa si a venit e numai Ileana, oti sa te duci si

o mireasa sau ca suratele ei... Dar si mne ca nu mai vedea simtea ca venise clipa în ea, nu mai avea de

îndoiasca de faptul ca asta era singurul lui raspuns la tot ceea ce auzise, dar nu prea târziu încât s-o faca da râs fata de toata lumea care se uita poate la ei pâna pe la al saptelea lot, glasul lui Niculae se înnoda în continuare cu cel pe care el îl avusese mai înainte si zise:

- Asa o sa fac, cât ajung acolo numai grija asta o sa am, ma si reped sa-t spun, nici o nadejde! Ma gândesc chiar daca n-ar fi cazul sa ma duc imediat pâna la sfat si sa-i dau un telefon!... si schimba tonul, brusc înstrainat: Noroc, nea Gheorghe, cum merge?! Câte ai pus anul asta?

- Ma Nica, câte am pus eu ar mai fi cât ar mai fi, dar am doua pogoane însamântate cu grâu de împrumut si a iesit, ma Nica, neghina, cum n-| iesit grâul, însutit, cum spune în parabola...

- Ei, cum spune în parabola?

- Pai nu stii, se mira omul. Iesit-a semanatorul sa semene samânta

- Foarte bine, zise Niculae, dar semanatorul ala a iesit sa semene! *samânta sa*, pe câta vreme dumneata te-ai împrumutat de la stat. Pai dej ce, nea Gheorghe, ramasesei fara samânta?

- Ramasesem, Nica, ca nu mai aveam...

- Nu mai aveai pe dracu, n-ai vrut sa semeni, ca ai vazut ca se ia cota mai mare la grâu si ai vrut sa semeni la primavara mai mult porumb! LasaJ| nea Gheorghe, ca stiu eu cum devine, nu mai veni dumneata cu parabola semanatorului ca n-o sa-ti ajute la nimic.

- Ce-o sa ne faca, mai Nica?

- Ce-o sa va faca, nu stiu, dumneata sa fii sanatos, raspunse Niculae fara sa se uite o clipa înapoi sa vada ce mai facea Marioara, careia totusi i se adresa: regret ca v-am dezamagit, domnisoara, dar daca m-asi încarca cu tot felul de rugaminti când m-oi întoarce la Palamida ar însemna sa plec de la raionul de partid si sa ma fac comisionar. Noroc, nea Gheorghe, da-i înainte si alta data fa-ti si dumneata socotelile la o lampa de gaz cu un numar mai mare, ca n-o sa spuneti acum ca nici gaz n-avem destul.

si își continua apoi neabatut drumul, al carui itinerar începea sa se ghiceasca. Mergea spre linia terata, unde se terminau pamânturile celor din Silistea si de unde

avea sa faca apoi un lung ocol si sa se întoarca dupa aceea în sat pe partea cealalta, care cuprindea la înapoiere toate pamânturile de dincolo de padurea Cotigeoia si de dincolo de drumul raional care lega gara de sat.

între timp se facuse cald peste câmpie si soarele începuse sa inunde grânele de lumina. Micii copaci, stejari singuratici, peri sau meri padureti, împrastiati ici-colo peste loturi si pastrati de oameni mai mult pentru umbra, pe care îi ocoleau ani în sir si cu plugurile, cu fructul mic, dar adesea având un gust si o aroma care faceau sa licare ochii copiilor mai tare decât pentru cei de-acasa din gradina, încremenisera fara pic de vânt

218

în aerul albastru, iar verdele coroanelor lor se facuse negru, ca si dunga îndepartata a padurii si aceea si mai îndepartata a satului acoperit cu salcâmi. Vitele mâncau iarba cu grâu si izbeau din cozi la carutele lor, le venise rândul sa sada si omul sa munceasca, fiindca ele arasera aceste întinderi si el mersese doar în urma lor tinând în brate lucrul acela care le omora de greu ce era de tras, le fluiera rasuflarea în gât sa-si dea duhul, si tot trupul lor se umplea de spume când ajungeau la capatul unei brazde. Acum era bine pentru multa vreme si sforaiau cu putere cu nasul în maldarul de grâu fraged si de placere izbeau din când în când si cu câte-un picior în pamânt sau se repezeau deodata cu dintii sau cu coarnele în coama sau burta perechii cu care traia si muncea. si atunci se auzea glasul *lui*, de care le era frica, dar care le scotea fara voia lor un muget sau nechezat de bucurie când îl vedeau ca se apropie cu faptura lui mica, dar cu vointa cumulata, ca le izbea uneori cu ceva tare ca se pomeneau în

avi

genunchi, huooo, racnea el si glasul urechi însotit de amenintari nelamurite lor care si ea era supravegheata.

In acest timp soarele tot urca din ce în pierise de mult, iarba își pierduse si ea jil la radacina spicelor, începuse sa miroasa a t își întepenisera si ele paiul si chiar spicul usurinta în palma si din boabele lui sa s ea tâsnind de sub sita de jos a batozei drumul ca nu e de stat, trebuie sa termi snopii, s-a pus pe noi asta sa ne coaca spi e nimic daca te doare capul, du-te colo în cu ele la frunte. si sa stii un lucru, ca du te mai punem la secere, gata, te scutim! fti pe mine nu ma scutesti, tata?

umplea aerul si le intra în potoleau numaidecât joaca

iu si mai arzator. Roua r pamântul, chiar jos scata. Jerbele de spice fi acum
sfarâmat cu asa cum avea sa arate va începe treie isul. Dati-i saptamâna asta, se
scutura , de dimineata ne lua. Nu umb, rupe niste foi si leaga-te ajungem la cap, pe
tine nu

rile.

ce

t eu sa te trec cu vederea taman

misc din locu-asta daca n-o sa

ramâie nici ce e ala spic pe toata

pâna la anul nu te mai punem la

mea! Baiatul râde cam palid, îl

Asa e, pe tine te uitasem, cum de-am pe tine, vrednic cum esti! Uite, sa nu fac asa
cum îti spun, dupa ce n-o sa iu suprafata asta a lotului nostru, sa stij secere! Ai
promisiunea asta din p;

doare spinarea, osul lui nu s-a copt si munca îi face rau, îi simte chinul, suferinta
aceea parca fara nume si fara înteles care îti strânge sufletul la gura cum ai strânge
baierele unui sac plin si l-ai lega. Degeaba glumeste tatal ca n-o sa-l mai puna la
secere pâna la anul, pai sigur, daca nu mai e nici o secere, cum o sa-l mai puie, ca
doar nu sunt doua veri într-un an! Durerea trece o clipa, oasele desdoite o alunga
din sale, râsul mai alina acea plângere a întregii tale fiinte si crezi ca poate s-a dus
de tot, dar dupa ce te apleci începe iar si nu mai stii ce sa mai faci, îi dai înainte

219

si sudoarea te scalda de sus pâna jos si din gât îti iese un geamat... Ce e acolo, ma,
te-ai taiat la dest, nu ra-ara taiat, atunci de ce gemi, îti vine sa feti, si ceilalti râd si
trebuie acum nici sa nu mai gemi, sa înduri în tacere si sa dai fara nici o nadejde,
fiindca grâul nu se va secera singur pâna n-o sa-l termini tu, polog cu polog, mii de
poloage, azi si mâine si poimâine si raspoimâine... Nici nu mai vezi bine înaintea
ochilor, îti joaca zarea sub priviri ca o apa fara sfârsit...

Iar sub bolta înalta a cerului se ridicaseră cu spinarea în sus ciocârliile, multe la număr, ai fi zis că tot văzduhul e plin de ele, și de cântecul lor fără oprire ai fi putut crede, ascultându-le, că așa era cum spuneau glasurile lor, că pe deasupra pământului e o neîntreruptă sărbătoare. Nu se mai opreau, când una se urca alta se lasă, întetindu-și parca o dată cu creșterea puterii soarelui cântecele (cu cât înainta el pe cer cu atât trilurile lor umpleau mai tare câmpia) încât o jumătate de ceas mai târziu, când glasurile lor amutiră, s-ar fi putut zice că soarele le fulgerase pe toate din zbor și că se prăbuiseră prin grâne fără viață.

La prânz, Niculae coborî în sat și se duse la sfatul popular, unde lua prin telefon legătura cu unul din secretarii comitetului raional de partid căruia îi raporta că în Silistea secerișul a început peste tot în bune condiții. Întreba la rândul său dacă tovarășul avea ceva să-i comunice. Nimic. După-masă se duse apoi pe la siloz și la baza de recepție de la gară să controleze dacă și acolo toată lumea se pregătea din timp să primească recolta.

Seară gândi că de atâția kilometri câți strabătuse nici n-o să aibă timp să se urce în pat și o să pice frânt de oboseală. "Da, își spuse el înșă, așteptând să adoarmă, după ce că m-am stăpânit și nu ți-am spus nimic din ce meritai, crezi că o să stau acum să nu dorm din pricina ta!..."

Niculae casca lung, de i se pară că o să-i rămână falcele întepenite și clăntani din gură... "Ma dor oasele... și palu asta... totdeauna la noi s-a dormit fără... mai sanatos, dar... decât filozof ofticos, mai bine magar sanatos...eu prefer magar filozof... saracu domnu învățator Teodorcsu, muri de oftica..."

Niculae deschise ochii, își puse mâinile sub ceafa și răsări cu fața în sus: va să zică, își spuse el, Marioara se gândise bine înainte de a vorbi. .. "Bine, nu vrei să te lași, să vezi ce-o să patesti tu acum... he-he! facu Niculae tare, în întunericul odăii. și-aia nebună, auzi, prin gard, avea haz fața asta, dacă o fi adevărat..."

220

Ilinca nu terminase de strâns vasele în tindă și auzindu-l la început cascând și apoi chicotind singur deschise ușa și îl întreabă:

- Ce răzi, mă, așa singur? Niculae nu răspunde.
- Dormi, mă?!
- He, he! facu iar Niculae și fața, curioasă, se apropie de pat și se așeză.

Niculae ridica un picior, i-l puse pe ceafa si o împinse. Ilinca îi cârpi una peste nas bestecând în întuneric cu palmele si strigând ca pe vremea când erau mici:

- Tata, uita la asta, mi-a dat cu piciorul în ceafa.

În copilăria lor Ilinca primise într-adevar multe picioare de la Niculae, fie în piept, fie în inimă, pesemne că nu le uitase. "Mama, răcnea Niculae, mi-a dat cu cotul în ochi..." ca să-o impresioneze pe mama. Niculae descoperise o dată că Ilinca era o paratoare, rar se întâlnea vreodată să-i ascundă ceva mamei. Odată se jucau împreună în curtea și Niculae vruse să-o atragă de partea lui împotriva unuia din "NJSJ vitregi care aproape că îl deselase aruncând după el cu o bucată de răc turcesc, din pricina unui ardei... Cumparaseră gogosari și Paraschiv^J tepa cu o furculiță și îi arunca într-o putină la murat. Bagând pe cât de absent era fratele său, Niculae găsi un ardei înainte și simțind că era de iute i-l întinse lui Paraschiv, i hap, muscaseră din el, dar n-apucaseră să mestice bit să-l scuie și scosese un urlet și se uitase în jurul lui ala care o să rupsesse la fugă. Îl nimerise pe Niculae din fund și lovitura îl pusese în patru labe, vruse să mai rădă mai lepe, dar îi cam înghetase răsul în el, așa de tare îl pocnise cu dovleț^J Mai ales nu-i venea să creadă că îl putuse ținti așa de bine tocmai că se lăsa Ia prispa la poarta grădinii, prin care tocmai fusese gata să scape... Și într-o zi îi spusese Hînchi, cum stătea cu ea și jucau amândoi pietre și el credea că tot așa gândea și ea și că puteau împreună să aibă ei doi) taina a lor..." "Ilinco, tu ai văzut?" "Ce?" întrebă Ilinca. "Te-ai uitat la Paraschiv?" "Ce să mă uit?" "Ai văzut ce prost e?" susotise băianul înfiorat de conspirația care tocmai se năstărea împotriva fratelui cel mare și se uitase la sora lui așteptând să-o vadă și pe ea marturisind aceeași descoperire, dar în loc de asta Ilinca deodată cască gura parcă ar fi tăiat-o cu un cutit la gât și începuse să orăcăie: "Mamaaa!". Mama robotea prin curte și auzind strigatul acela din gura de sarpe venise la ei să vadă ce era. "Ce e, fată, ce ură ai?" "Mama, spuse Ilinca, Niculae l-a făcut pe nenea Paraschiv prost!" * mama pusese atunci mâna pe o jordine din maldarul de coceni de fîoară^s oarelui din apropiere și pleosc, îl croise pe Niculae pe spinare, care, de

, de seamă îl gustase bine, și nean-sau, se și aplecase să arunce în

221

ii'IL.

uimit ce era, uitase până să se și ridice și să-o ia la goana să scape, cum făcea în alte clăti.

- Ia spune, Ilinco, zise Niculae, cum a fost cu Ileana lui Costica Rosu si cu Chiran, înainte ca ea sa se marite?

- Da' ce, tu nu stii? zise Ilinca fara sa-l creada.

- De unde vrei sa stiu? se supara Niculae. Crezi ca eu sunt Bibina. Asta era ghicitoarea la care se ducea nu o data mama când Moromete

era plecat pe la munte cu porumb. Uneori o chema si pe la ea si o pune sa dea si în bobi, nu numai în carti. "Vine, Catrino, spunea ea batând cu convingere mare cu vârful degetelor craiul de toba care era Moromete. Uite-l pe drum de seara cu un dar de bani, soseste la vremea rea, dar cu inima îndoita, fa! Nu se bucura de darul asta! Cu niste vorbe, de la o dama de verde, în afara casei... îi cade un necaz, uite ici muierile astea doua, cu craiul de rosu." "Guica trebuie sa fie si cu Parizianu, si cu ala de pe la Bucuresti", raspundea mama. "Nu stiu", facea Bibina, si iar lua cartile si începea sa le bata ca sa le mai dea o data. Era prietena cu Catrina si nu vroia sa ia nimic de la ea, desi de fiecare data mama încerca sa-i dea ba un ou, ba un franc...

- Pai cum, zise Ilinca, n-a umblat Chiran nebun o toamna întreaga, calare pe cal cu o maciuca la sea, zicea ca e haiduc, îl nenorocisera aia cu ciomegile într-o noapte când l-au pândit si l-au prins în Cotigeoia cu Ileana?... Sau tu ai fost chior, nu l-ai vazut cum trecea peste porumbisti calare pe-o mârtoaga si nici nu se uita nici lâ dreapta nici la stânga?

- Ba l-am vazut, dar nu stiam ce e cu el.

- Vai de capul lui, saracul! zise Ilinca. Saptamâni de zile umbla numai pe câmp, si ziua si noaptea si când vedea usa câte-un pâlc de copii se oprea si el si statea cu ei de vorba. Ca sa-i spuna lui daca i-a batut cineva, ca le arata el la aia care i-au batut. "Nu ne-a batut nimeni, nea Chirane", ziceau copiii. si atunci se urca în sea si o lua înainte. Toata lumea se mira de calul ala, ca n-a murit, da' slabise de-i iesise curu-afara si nu prea mai putea nici el s'?. alerge la trap.

- Voi ce faceti acolo, nu dormiti, zise tatal cu un necaz ciudat intrând în odaie.

Se vedea ca nu din pricina ca nu dormeau ei îi pasa, ci de faptul baiatul statea de vorba cu Ilinca si nu cu el.

- Ia du-te tu de-aici si te culca, îl alunga fata.

Dar Moromete nu se dadu dus si s6 aseza alaturi de pat.

- Pai a fost comedie mare cu Chiran, ma Niculae, ma mir ca n-ai auz zise el, ca de vazut sper ca l-ai vazut si tu cum trecea asa pe câmp noapte de ti se facea frica de el daca nu stiai cine- e.

- Ȃia l-au nenorocit, Costica Rosu si fi-sau, zise Ilinca.

222

- Ȃsta, alde Costica si fi-sau, ce s-au gândit, continua Moromete. Domnule, una si cu una face doua, daca stam si ne uitam, într-o buna zi ne pomenim cu Chiran cum s-a pomenit Tudor Balosu cu Birica, fuge cu fata într-o noapte si pâna sa sari tu, nu mai e nimic de facut... Ia sa-l prindem noi mai bine si sa-l învatam minte! Si l-au pândit în padure si s-au pus cu ciomegele pe el sa-l omoare.

- N-a murit el, dar e, ca nici zdravan n-a ramas, zise Ilinca, s-a însurat pe urma, a luat pe una a lui Cochintu...

- si când s-a oprit el sa mai umble pe izlaz calare pe Rozinanta aia a lui, ca eu nu mai tin minte, zise Niculae.

- Ce Rozinanta? zise Ilinca.

- Mârtoaga aia pe care mergea calare.

- Nu era mârtoaga, ca era cal bun, zise Moromete, dar slabise cum îti spuse si fata asta din pricina ca dadea mereu târcoale uite asa cât e câmpia de mare, o lua de pe la drumul-de-fier, pe la Ciolancsti, ocolea Cotigeoia si te pomeneai cu el pe drumul de la Râca, prin Pamânturi. Pesemne ca nici nu prea îl lasa sa manânce pe calul ala, numai apa îi da, îl vedeai cum se oprea la fântâni si se da jos sa-i scoata apa cu ciutura. Ce flacau, domnule, exclama Moromete. îti placea sa te uiti le el, îl prapadira ca niste smintiti noaptea la miezul noptii, toata lumea credea ca n-o sa-si mai vie în fire. Fiindca stii ca multi spuneau, ca vorbeau cu el când umbla el asa peste câmp, ca n-avea nimic din punct de vedere ca îl vatamasera cu ceva, venise si îl jrecuse capul spart, si îl oprea câte unul, baieti, de... Ce e, ma, cu tine,âMrane, de ce nu te dai tu jos de pe cal si sa te întorci în sat, de ce umbjflBfcp si ziua si noaptea, ca un besmetic, vrei sa zica lumea de tine ca eaM^un si sa te bage la balamuc? si el cica raspundea ca o sa alerge asa iSVo sa moara si el si calul si sa-i manânce lupii pe-amândoi în padurBtfc venea si dormea în padure.

- si nu l-au mâwjEEzise Niculae.

Moromete facuKjjKtunericul odaii un semn de protest din cap:

- Nu l-au mâffiflpzise, dar asta e o pedeapsa, nu un bine, ca n-a murit.

- De ce?! selffra Niculae.

- Tu nu înte

- Nu, zise Nfculae si mai mirat, aproape vesel. Daca zici ca i-a trecut bataia si s-a însirat, ce mai vrea?

- Pai îi plicea, ma, de Ileana, explica atunci Ilinca cu un gest în care razbateau ze/i de aluzii ironice: adica uite-l pe tata cu glas moale ca îl apuca mila ie Chiran si uite-l si pe Niculae, ca se face ca nu înțelege ca

murea/lupa ea, dar murea cum se moare, nu ca era aia bogata, îl cu/leuca, parca alte fete nu mai gasea...Hai, gata, mai adauga ea, Sisi acilea parca de mult n-ai mai fi vorbit cu Niculae, de ce nu e-i fi ducând sa te culci, cât e ceasul, ma?

223

Niculae se uita la ceasul lui de mâna cu cadran fosforescent si spuse ca era ora noua; Moromcte iese.

- si e adevarat ca venea seara la ea la gard? o mai întreba Niculae pe sora-sa cu un glas de parca abia si-ar fi stapânit încântarea.

- Ei, facu Ilinca, la gard, la negard, ce te-o fi interesând si pe tine! Parca tu nu te-ai întâlnit cu ea? De ce n-ai întrebat-o?

- N-am avut timp, zise Niculae imitându-l aici pe taica-sau si atunci sora avu o exclamatie în felul ei ironic si îi baga degetele în coaste, sa se duca încolo de lângă ea si sa doarma, sa nu mai întrebe atâtea prostii...

si se ridica repede de pe pat, fiindca Niculae se si pregatise sa-i traga iar un picior în ceafa...

VI

"Va sa zica aici n-a fost o chestie cum ai vrut tu sa spui; dar nu e nimic, îti trec cu vederea, fiindca tot ce e în capul tau rezulta din ideea... he, he, lasa ca viu eu într-o seara la tine si îti explic, uite, o sa-ti fac pe plac si o sa viu la tine la poarta sa te fluier... Dar ce-o sa afli tu de la mine, mai bine... Bine ca mi-ai spus vorbele alea acolo, ca daca mi le-ai fi spus când nu ne-ar fi vazut nimeni, nu stiu... huo!" facu Niculae în gând, fiindca sub pleoape îi aparuse o ulita larga cu un câine care se da la el, una dintre acelea pe care ani de zile iesise el cu oile si cu caii când era mic. Era pustie si mereu înecata în lumina verii - \$ iarna nu se dusesse niciodata pe ea sa vada cum arata - avea doua fântâni, una lângă alta, pentru vite si pentru oameni, si da drept în vale la vagauni, vestita "vale", unde pe o ulita mai mica statea si Alboaica, cu bâtul Nafliu. Ce om si bâu asta, asa gros si batrân si cu nadragii aia ai lui n-ai fi crezut ca e în stare sa se ia dupa un copil si sa fuga dupa el. Fiindca o data se luase dupa Niculae si fusese cât pe-aci sa puna mâna pe el si sa-l prinda, sa fi avut pe atunci saptezeci, optzeci de ani, poate chiar nouazeci, ca nu mai stii câti ani are un om batrân când te uiti la el... Dar pe urma se împacaseră, ca Niculae îi pazea si lui vaca, chiar acolo în vale, era foarte mic atunci si era foarte mirat când urcând dealul în vârf vedea ca cerul fuge de pe creasta, cu soare cu tot. si bâu asta într-o zi a aparut pe seara la marginea vaii cu ceva alb în mâna si îl flutura asa în aer cum arati cuiva un lucru pe care vrei sa i-l dai. Niculae a luat-o la goana spre el cu inima ticaind: îi facuse batrânul un toiag pe care-l curatase^e coaja, îi crestase si un mar la cap, si bâu, a strigat, bâu, si mai mult nu-si aducea aminte, doar atât ca întelesese ca în timp ce el îi pazea vaca dar îl si uitase, îo acelasi timp bâu migalise pentru el cu briceagul si îi facuse un toiag asa

224

„lb si cu mar la cap... "Ce-oi fi facut cu el, nu stiu! Cine mi l-o fi luat, îmi pare rau si acuma de el, nimeni nu mi-a mai dat de atunci *mie* un lucru ca asta facut de el cu mâinile lui *pentru mine...*, bietu bâu, cum a tras el pe urma cu pusca dupa mama, poc, poc..., he-he, mama are talentul asta, recent si tata s-a luat dupa ea cu parul de porumb... Dar bâu la nunta, saracul, când s-a facut Alboaica mireasa cu copil de trei ani, sta si el la masa mare si lua cu lingura din strachina si îi bâu mâna, pâna s-o duca la gura nu mai ramânea nimic în lingura, dar el tot sorbecaia din ea si o lua iar de la cap... Nici nu stiu când a murit... dar uite ca eu îl vad tot acolo, la marginea vaii... Niculae, mai Niculae..."

Dar tot nu pieria câinele pe care îl huiduise Niculae pe ulita, era flocos si rau, clantanea din dintii rânjiti, ham-ham, parca ar fi vrut sa-I manânce si iesi si un om dintr-o curte cu un ciomag si dulaul o lua la goana pe lângă garduri, dar cu capul întors sa vada când o porni spre el lovitura si sa se fereasca sa scape dupa directia

pe care avea s-o ia ciomagul. Dar si omul cunostea figura si gonind în paralel cu el întâi se prefacu ca da, si câinele înteti goana, dar atunci porni si ciomagul prin aer cu un vâjâit si îl prinse drept de-a latul, trântindu-l cu burta într-o parte si facându-l sa urle lung si ragusit... "Asa, fire-ai al dracului, asa îti trebuie, eu ma gândesc la bâu si tu clantani la mine ca un turbat, când eu nu ti-am facut nimic... Nu, stimata domnisoara, asta nu te priveste pe tine... Ileana e fata pe care am iubit-o eu din tot sufletul meu si putin îmi pasa ca mai înainte a iubit-o si Chiran... Daca vrei sa stii de^ia nu te pot iubi pe tine si nici pe nimeni altcineva, fiindca am iubit odflVsi îmi ajunge. Eu nu sunt omul mai multor iubiri, în picptu-mi de ararnjQHLaia m-am dus iar la ea, acolo pe pod în fundul gradinilor, ca sa traieUHB^iou clipele când ploaia a început sa rapaie pe lipanele din gradina «^^nai traiesc o data clipele când am zarit-o pe ea venind si susotinduM^M) aburul fierbinte al gurii ei ca nu poate iesi acolo si sa ma gândcsdO^pftun unde, undeva în afara satului... (I-am spus: "Pe lotul tatei din f j&^Hri, si semn de recunoastere lumânarea trasa în jos a fântânii lui 9Mm£-") §' acum am vazut-o iar aseara ca odinioara, apropiindu-se prinjffadina de pod, umbra draga care îmi facea inima sa-mi bata ca un ciocW... si am luat-o în brate si am strâns-o cu disperare, ca ma scoseseraJBîn sarite cu o seara înainte Stela lui Jugravu si celelalte muieri ale drawlui, care n-au vrut sa plece si sa ne lase pe noi singuri în odaie... Ileana; Ileana... Ce dulce era acum trupul ei si ce fericit m-am simtit dupa ce ari iubit-o, nu ca atunci când o tristete sfâsietoare îmi chinuia inima si mi s/facuse de ea si de trupul ei o scârba de moarte... «Niculae, zice, tu tot sroarat esti pe mine ca am plecat atunci din coverga, nu stiam nici eu, eurni si eu proasta, ca degeaba ma iubise Chiran, ca tot nu întelesesem»^<Dar acuma, zic, întelegi mai mult de-o

225

^te-

gramada»; «Vorbeste mai încet, zice, nu ca mi-e frica de cineva, din partea mea nu mai ma intereseaza, dar pentru tine...» «Da, zic, chestii d-astea întelegi, nimic de zis, nu mie frica mie si ti-e frica tie...» «Lasa, Niculae, ca au venit acum vremuri rele pentru noi, dar nu-mi pare rau decât de ziua aia cum am putut eu sa plec, stau si ma gândesc uneori si te vad cum ramasesei tu încremenit si-ti curgea sudoarea pe obraji»; «He, he, acuma îti aduci aminte si de sudoare, dar atunci te-ai apucat, dupa ce te-ai facut preoteasa, sa spui în sat la noi sa râda si copiii de mine ca... Eu nu te învinuiesc, dar ce mult as fi tinut eu la tine, si ti-as fi spalat eu pe urma picioarele cum mi le-ai spalat tu mie si ti le-as fi tinut si eu în brate daca nu plecai din coverga sa te duci la popa al tau...» «Daca vrei, fug de la popa si îmi las si copiii si vin dupa tine»; «Da, zic, dar eu nu vreau»; «Ți-e frica, zice, de situatia ta

din partid...» «Mai esti si acum cum ziceai ca nu mai esti, Ileano, neroada, si zici ca ai înteles...» si atunci o data a gemut: «Asa e cum zici tu, nu se mai poate nimic, o, Niculae, eu nici n-am tinut Ia tine, am zis ca barim daca ma pîraste popa ca dragostea mea cu Chiran a fost pâna la cap sa stie si el pe ce, dar tu m-ai zapacit zile întregi în coverga si cum m-ai asteptat nopti întregi în ploaie, nu mi-am dat seama ce-o sa-mi ramâna în suflet... O, ce mi-a ramas în suflet, sufletul tau, si ce rau am ajuns... Sa dea Dumnezeu sa nu ajungi sa-Ji fie si tie scârba si sa-ti vie sa mori de o femeie pe care n-o iubesti, cum am ajuns eu sa-mi fie scârba de barbatul pe care l-am luat...» «Nu înteleg, Ileano!» «Popa» zice. «Ce e cu popa?» «Manâncă si bea vin si când te-am vorbit eu de rau ziceam despre el ca uite un barbat si acum am ajuns sa fiu fericita doar în alea câteva zile pe luna ale oricarei femei pe care le lungesc la o saptamâna...» «Dar de ce nu-ti place?» «Mi se face jyeata. Cred ca o sa ma îmbolnavesc într-o zi si o sa mor...» «N-ai decât sa-ti vezi de copii si sa-l lasi sa se duca la alte muieri...» «Am încercat, e mai rau, ma dau jos si ies afara fiindca îmi vine sa vomit...» «Dar de ce? Nu te-ai dus la doctor?» «Ce sa-mi spuna doctorul, ca sta cu izmenele pe el?» «Dar în ce-ai vrea sa stea, n-ai mai vazut izmene la tac-tau!?» «Sa nu mai vorbim», zice. Am pus mâna pe obrazii ei, adica i-am luat în palme ca în coverga si m-am uitat la ea si a început sa plînga... Dar eu am început sa râd: «Ileano, cum era mai bine, sa ne fi cunoscut si sa ne fi iubit, asa cum s-a întâmplat, sau sa nu ne fi cunoscut, dar nici sa ne fi iubit... Popa al nostru din sat mi-a spus odata când a murit nea Sandu ca asta e întrebarea, cum e mai bine, sa te nasti si sa mori, sau sa nu te nasti si atunci nici n-ai ce muri...«Îti spun eu, Niculae, e bine sa te nasti, dar de murire bine sa mori când faci cea dintâi prostie, fiindca pe urma degeaba mai traiesti...» Saraca Ileana, are dreptate, uite, eu... n-am facut nici o prostie, dar are dreptate, daca o sa fac si eu una, mai bine sa ma omor decât sa... E bine ca poti sa-ti

226

faci singur chestia asta, în deplina cunostinta de cauza... Precis... Cât te-ai prins ca ai facut negliobia cea mare, gata îi pui singur punct vietii. N-au Jecât sa traiasca altii daca le convine... Sa manânce si sa se îndoape pâna la adânci batrânete... Pe urma sa verse-n mormânt toate bunatatile pe care le-au înghitit în timpul vietii. Macar Ileana vomita de pe acum, ca îsi da ea seama ca s-a bucurat de ce nu trebuia, la început cu Chiran, care între timp a înnebunit dupa ea, si pe urma cu popa al ei, pe care l-a preferat mie... Tot e bine ca a dat greata peste ea, în timp ce altii... «Nu era bine, Niculae, daca eram eu moarta?» «si când sa fi murit?» am întrebat-o. «Atunci când te-am lasat singur si am trecut pe lângă fântâna. Sa ma fi aruncat în fântâna.» «Cum sa te arunci daca nici nu te gândeam?» «Asa, fara sa ma gândesc, sa-mi fi venit si sa ma fi aruncat înaintea trenului care tocmai trecea prin gara când

am ajuns la bariera si a venit popa si m-a luat cu saretă.» Da, uite, Ileana a gasit raspunsul la întrebarea care zicea popa al nostru din sat... Ca el a zis atunci ca tot mai bine e sa te nasti, dar n-â spus de ce, unde e binele asta, fiindca nea Sandu murise dupa ce traise cinci-sase ani cu moartea în sân pe front. «Ma Ciorosbulinga, n-a fost zi sa nu belesc ochii le ea, *haiti*, acuma s-a ispravit, ma loveste si pfiu, pfiu! pfiu, pfiu! si vâjîîî-bum! Bum, bum!» Noi n-am stiut nimic... Traiam linistiti în sat, tata se ducea la munte si pe urma hazaica! Ce hazaica! (Se facuse mama rosie de furie, Tita si Ilinca se pitisera sub pridvor, du-te, zice mama, de-aici din curte lua-te-ar Cinenutrebuie!) Avea un buboi la ceafa cu vârful alb, se oprisera în centru si în cinci minute umplusera satul cu transmisiuni pe motociclete cu atas... un om le-a dat un pepene si ala cu buboiul l-a taiat cu briceagul si mâncau si scuipeau în dreapta si în stânga, ma mir ca nu i se spargea buboiul, ca îl atingeau mereu gulerul tunicii... al lui Pataleata râdea ca prostul, de unde e? Nu stiu cum l-a înteles, a rasucit ghido; zice, si au pierit încolo spre gara. Matei Dimir mai fi si asta sa-i spui vacii *carova*, ce zici tu, ma nimic, tu crezi ca asa cum spui tu la vaca se zice dar nici cum zice alde Ivan asta, da-o dracului e vaca»... Doua luni mai târziu a venit si nea Sai 'a nici treizeci de ani si o gaura în burta, raspuns la întrebare, e drept ca aici nu se nea Sandu, el, n-a facut nici o prostie, dar a ni Ce vina avea? Dar Ileana facuse marele plângea, i-am lasat obrazii si am desfacut-o l<-^au ramas. Da, cum ramâne omul acelasi, nimic de pe tine». «Ma duc, Niculae, ca Putut sa te mai strâng o data în brate si

icicleta, motocicleta prrr, americanski, a ca «ce limba o «Ce sa zic, nu zic t globul?» «Da, ca aia nu mai fire de par alb a el si popa n-a ce zice Ileana, ca credea ca a scapat, gresit, si degeaba mai meri, sa-i vad daca tot asa nu mai e. «Da, nu fuge pot sa mai stau, bine ca am fiu fericita, tot e bine ca esti

227

tu asa cum esti, mai pot si eu sa traiesc cu gândul la tine, ca altceva nu mi-a mai ramas...» si tu vii sa-mi spui ca ma tin dupa muieri ca un câine taci ca stii tu ce fac eu! Le stiti voi pe toale! Pâna o sa îmbrânesc \$j n-o sa se mai uite nimeni la mine... He, he, he, râse Niculae iar, de astj data însa mai înabusit, sa nu i se para iar, lui taica-sau, cine stie ce... Ca si când daca nu va mai uitati voi la cineva, gata s-a terminat cu el... Zi mai bine invers, dar lasa ca-ti arat eu tie."

Niculae se ridica într-un cot: a doua zi avea s-o întâlneasca iar pe Marioara, adica ea venea sa-l caute, sau daca nu, a treia, sau o sa vie iar pe aici si pe urma si pe la raion cum se întâmplase în câteva rânduri. Nu-i facuse pâna atunci nici un rau, e drept ca nu-i placuse când o vazuse venind la comitet, crezuse ca poate are nevoie

de vreun lucru sau are vreun necaz, dar pe urma îi spusese portarului sa-i transmita ca nu e acolo. Da, dar acuma uite ca îl oprise în mijlocul drumului si asta n-ar fi fost nimic, fiindca era învățat sa se opreasca sau sa fie oprit si sa asculte tot felul de oameni, dar ea îl luase la rost ca si când i-ar fi fost barbat de multi ani si l-ar fi prins ca se ducea noaptea pe la alte muieri. Asta însemna ca mâine-poimâine n-o sa se mai multumeasca sa plece din fata comitetului de partid când o sa i se spuna ca tovarasul e pe teren, ci o sa se aseze mai încolo pe o banca în parcul de alaturi si sa-l astepte... Trebuia lichidat...

La ora aceea a noptii însă Niculae își dadea seama pentru întâia oara ca de mult timp el traia anii de glorie ai tineretii lui când fiinta sa turbura si facea sa sufere alte fiinte care se gândeau la el si ca mai târziu nu va mai fi asa. "Dar eu nu vreau sa sufere nimeni pentru mine si nici n-am nevoie de nimeni nici acum si nici mai târziu, gândi el. Singura Ileana ramâne pentru mine asa cum am cunoscut-o eu atunci, cum am asteptat-o la pod si tot ce-a mai fost în zilele care au venit. Mi-ajunge! Sa stea altii sa se uite la dintii frumosi ai Marioarei si sa-i asculte prostiile care îi ies din gura. Ca asta era la ea, ca nu mai putea ea trai din pricina Denii care i-a facut nu stiu ce Chiran prin gard. Bine ca nu ti-i facut tie, asta te durea pe tine!"

si Niculae se uita la ceas si când vazu ce ora era (încă devreme, abia zece), începu, cu miscari usoare, sa se îmbrace. Apoi iese în curte si dupa o ezitare o lua prin fundul gradinii pe unde era mai aproape spre casa Marioarei.

VII

Niculae învățase si el când era mic si nu uitase ce trebuie sa faci î° fata portii unei fete si când ajunse în dreptul casei lui Fântâna în liniste³ noptii care se lasase peste tot se auzi un fluierat de flacau care s-a op" pe loc si spune ceva. Asta nu era usor de deprins, sa scoti un astfel de

suierat cu limba îndoita în cerul gurii si sa se auda si placut si sa se înțeleaga si ce înseamna. El facea ca o pasare de câmp (se straduise o vara întreaga pâna învățase) una din acelea pe care le vedea pe la sfârșitul lui august cum zbura la mica înaltime pe miristi ca peste niste valuri, nu le stia numele, erau asa de multe, piu, apoi o pauza ca o unduire, apoi iar piu, rar si domol, ca si când o nostalgie fara nume îi strângea gâtlejul, pesemne chiar sfârșitul verii, apropierea toamnei si odata cu ea a marii calatorii spre miazazi...

Apoi Niculae tacu si se aseza pe stanoaga podistei lipoveanului si nu trecu nici un minut si fara ca dinauntru sa se II auzit vreo usa deschizându-se, vreo treapta coborâta sau vreo curte strabatuta de cineva, poarta de la drum se deschise usor ca de o mâna nevazuta si pe ea aparu Marioara. Puteai sa crezi ca statuse tot timpul în dosul ei si asteptase, fiindca altfel cum sa se îmbrace cineva în mai putin de un minut, sa-si puna si ceva în picioare si sa-si mai dreaga parul asa cum îl avea ea rasucit în doua cozi mici care i se odihneau pe umeri si pieptanat lins în fata? Ramase nemiscata, lipita de poarta si își duse bratele la sâni, pe care le încrucisa linistita, ca într-un ritual, semn al tacerii si al asteptarii care premerge orice început când ai nevoie de o deplina economie de miscari în vederea unei adânci chibzuieli: putea sau nu putea sa aiba omul un rost pe aceasta lume si era sau nu era acest flacau din fata casei cel sortit sa mearga cu ea pâna la sfârșitul vietii? Aici nu încapeau înșelatoriile sau vapaia sângelui, avea sa se retraga imediat în dosul portii, în sânul familiei, daca el va lasa sa vorbeasca astfel de porniri: corpul ei parea de neatins în felul cum statea si astepta, iar daca ar fi fost atins el n-ar fi raspuns la nici o întrebare, mai bine era sa nu se apropie prea mult...

Dar iata ca flacaul caruia i se dadeau de înteles aceste adevaruri ner tite nu se apropia nici macar atât cât îi era îngaduit, statea prea depa pentru ca sa-i poata auzi glasul si vedea fata. si tacea si el. Lungi min se scusera astfel. Atunci fata se misca si misca si poarta înapoi cu umaru cu înteles: n-avea de gând sa stea acolo pana la miezul noptii, avea ° plece.

- Buna seara, spuse atunci Niculae.

- Buna seara, zise fata. si adauga: tu erai, Niculae?

- N-am putut la prânz sa-ti raspund la ce mi-ai spus, fiindca ar lumea, zise Niculae în soapta. N-as vrea sa auda nici acum cin Pentru mine, pentru tine, ca tu esti fata; unde putem merge?

Marioara nu raspunse. Bratele ei încrucisate nu se miscara si nîrhc nu dadu la ea de înteles ca se gândea macar sa raspunda în clipele unrnatoare. Toti cauta locuri ascunse unde sa te duca, nu le place poarta yhde nu se P°ate întâmpla nimic din pricina ca oricând putea trece cina/a pe drum

229

nu

sau veni unul din parinti pe furis sa se uite peste gard. si atunci nascocesc cele mai baltate minciuni, care proasta are însa mintea sa le creada? Se gasesc si din astea!...

- Va sa zica nu-ti pasa, zise Niculae dupa o lunga tacere, eu îti vorbesc si tu te faci ca n-auzi. Bine, atunci am sa-ti spun aici, dar macar da-te mai încoace, stai colea pe stanoaga lângă mine, sa nu ma faci pe urma sa spun o vorba de doua ori, ca n-ai auzit-o bine.

Aici Marioara îl asculta imediat, se desprinse cu o miscare nesilita, ca de pisica, de stâlpul portii si veni si se aseza lângă el. Dar își încrucisa iar mâinile peste sâni, tot atât de neatins ca si înainte când statuse la distanta.

- N-am impresia, începu Niculae, ca nu esti o fata cu scaun la cap si cu toate astea te porti ca si când n-ai fi, ca si când între noi ar fi ceva sau ar fi fost ceva vreodata. Ia sa-mi spui Iu când si în ce împrejurare ti-am dat eu de înteles ca ai avea vreun motiv sa te gândesti la mine, si mai mult decât atât sa te amesteci unde nu te priveste si sa ma iai si la rost alba la fata! Pe loc atunci era s-o patesti dar pe urma m-ara gândit si eu si zic, ma, cine stie, i-oi fi spus eu vreo vorba si ea a înteles asa sau cine stie ce si-o fi închipuit vazând ca nu ma însor, trebuie lamurit, sa nu-mi fac pacat cu ea, ca e de la mine din sat si orisicât... De ce sa ma port eu cu ea cum nu trebuie pâna nu-i vorbesc!? Ca sa[^]stii ca eu nu am obiectul sa stau si sa-i spun cuiva, fata sau baiat, o chestie de care ma simt absolut în afara, îi trântesc una în cap de-l satur si sa se învete minte pe urma sa se mai agate asa fara nici un rost, ca n-are el o axa si crede ca nici altii n-au. Ți-aduci aminte sau oi fi auzit si tu, ca nu mi-a fost mie frica de-un sat întreg, atunci pe vremea secetei, când au crezut ei ca daca dau cu pumnii în mine mi-astupa gura. Asa ca d-aia ti-am spus sa mergem undeva sa vorbim, sa n-auda cineva ca am venit la poaia ta si ca ti-am spus ca a venit timpul sa-ti iai gândul si sa-ti vezi de treaca! Mai ramâne doar daca eu sunt vinovat cu ceva! Ei, daca eu sunt vinovat, atunci sa stii ca accept consecintele si cu toate ca nici nu-mi trece prin cap sa ma însor, chiar mâine viu la taica-tau si te cer în casatorie. Sunt vinovat cu ceva!? Iata întrebarea.

- Nu te-a învinuit nimeni de nimic, raspuse Marioara dupa câteva clipe de întârziere.

- Ba m-ai învinuit, rosti el imediat, ca umblu ca un câine si altele de felul asta, azi dimineata mi lc-ai turnat pe toate, ca o sa îmbrânesc si n-o sa se mai uite nimeni la mine. Ei si? Ți-ai luat tu grija asta, ca sa nu ma Iasi singur la batrânete? He, he, he! Cine ti-a spus? behai Niculae sarcastic.

- Nici eu nu stiu ce mi-a venit, rosti fata calma si gânditoare, trezindu-se ca dintr-un somn straniu. Nici nu mi-aduc aminte ce ti-am spus.

- Ei, tocmai asta poate sa te coste ce nici nu gândești, daca nu iai seama de-aici înainte la ce faci.

- Am sa iau seama, raspunse fata, bine ca stiu, fiindca eu nu prea am obiceiul, surata Ilinca ma cunoaste: n-as spune eu o vorba unui baiat sa ma pui cu ochii pe foc.

- stiu eu de ce ai facut o exceptie cu mine, dar uite ca eu nu ma supar, te-am înțeles...

si tacu si nu spuse ce anume ar fi putut sa-l supere din ceea ce înțelesese, dar nici Marioara nu se arata dornica sa afle.

- Nu vrei sa stii ce, se mira el vazând-o ca tace. Ea tacu înca un timp apoi zise:

- Niculae, treaba ta, eu ma gândesc mereu cum am putut sa-ti spun dimineata vorbele alea.

Asta înseamna ca n-o interesa sa afle explicatia de la el, ci s-o gaseasca pe-a ei, fiindca îi venea greu sa-si închipuie ca ce n-a înțeles ea din ce-a facut, a înțeles altul mai bine; daca era sa iei drept adevarate vorbele ei ca se gândea chiar la lucrul acela!

- Ai s-o lamuresti tu si mâine si poimâine, daca o sa mai ai ce lamuri, zise Niculae, nici nu vad la urma urmei ce importanta lukre din moment ce eu am uitat si tu ai înțeles ca asa ceva nu trebuie" ^■taifaci! Adica cu mine, fiindca nu ma apuc eu acuma sa-ti dau lecti HI^B|te porti cu altii. jUr

- Nici sa nu mai vorbim, n-are nici un rost, sopti ea JRJP^{im} clipa aceea atâta caldura în glas încât s-ar fi putut zice ca tot «Kv ei iesise afara si îl învaluisse pe el cu rugamintea sa nu mai pomenea SOTS" un astfel de lucru care îi facea lui atâta rau; orice vorba în plus «flpemeni unui pacat care înnegrea si murdarea inimile.

- He-he! behai Niculae, nici sa nu crezi tu acuma cafltarbele alea ar fi pricina, ba eu zic chiar ca bine ai facut ca m-ai oprit ffmi le-ai spus, fiindca altfel ai mai fi tinut-o asa cine stie cât! Marita-teftdomnisoara, si n-avea tu grija muierilor la care umbla altii. Asta vronKi sa-ti spun si nimic mai mult! si acuma, sopti el

apropiindu-si gura de ufechea ei, ridicate tu de pe stanoaga si pleaca sa nu se spuna, în caz calse uita cine stie ce ochi la noi prin cine stie ce fereastră, ca te-am lasat ei în drum fiindca n-am mai vrut sa mai stau de vorba cu tine. Lasa-ma tuA)e mine în drum, e ultimul sacrificiu pe care îl fac pentru tine, fiindca magândesc ca trebuie ^sa am si eu o vina pe undeva ca n-am facut din vrenwe ceea ce am facut .n seara asta.

- Am sa plec acusi, dar vreau sa-ti spun si eu ceva, zise fata.

231

- stiu ce vrei sa-mi spui, asa ca eu consider ca mi-ai si spus, zise Niculae si se ridica de pe stanoaga, semn ca nu mai vroia sa se sacrifice si ca în clipa urmatoare va pleca el.

Fata întinse un picior în aer cu o ezitare de parca n-ar fi fost sigura ca acela era si si pocni apoi într-un anumit loc pulpa cu violenta; de departe s-ar fi zis ca cel care era cu ea îi cârpise una peste fata. Casa lor era mai aproape de râu si prin preajma se auzeau într-adevar bâzâind tântarii prin salcâmi.

- Niculae, nu fi suparat, zise ea în soapta, du-te, dar sa stii ca poti s-o întrebi si pe surata Ilinca daca am eu obiceiu sa fac ce-am facut. Mi s-a întâmplat si mie, mai bine luam secerea în dinti decât sa deschid buzele si sa-mi iasa din gura ce mi-a iesit. Mi-am dat si eu seama pe urma si nici n-am mai putut sa mai manânc, când ma uitam la soare stiam de ce îmi arde fata: nu era de soare!

- Vorbe multe, înțelegere putna! mîrîi Niculae întarâtat. Vad eu ca nu vrei sa înțelegi oricât îti explica omul. Nu e nimic.

- Dar am înțeles, sopti ea si mai precipitat si vocea îi deveni tânguitoare: ce vrei, sa ma spânzur cu betele de craca unui salcâm ca sa te conving ca am înțeles? Oricât as tine eu la tine, dar asta chiar ca nu pot s-o fac, s-o stii o data pentru totdeauna.

- He, he, he, izbucni Niculae si râsul lui gâlgâi în noapte atât de ciudat ca nu mai semana cu al unui om, ci mai mult ca oricând cu al unui tap întarâtat. O data pentru totdeauna, repeta el, ca si când de aici înainte o sa tot avem de-a face unul cu altul si e bine sa stiu ce poti tu pentru mine si ce nu. Nu ma intereseaza ce poti si ce nu poti. Sa fie clar, sa nu astepti sa avem a doua oara de vorbit împreuna ca nu mai avem ce vorbi. E limpede?!

- M-am exprimat gresit, zise ea.

- Nu, domnisoara, te-ai exprimat foarte corect, de gândit ai gândit gresit si eu înteleg ca nu poti gândi dintr-o data bine, dupa ce atâta vreme ai gândit strâmb. Dar sunt convins ca pâna la urma olfâ reusesti. Eu am încredere în oameni, zise el ironic, asa m-a învatat partidul. Buna seara.

- Buna seara, Niculae, sopti ea cu un glas senin si îi întoarse spatele si o lua spre poarta, în dosul careia pieri tot asa cum aparuse, fara un pic de zgomot nici când o închise si nici când urca prispa si o deschise pe cea de la casa strabatând distanta ca o naluca.

Cu toate acestea, când se culca, minute întregi mama îi auzi gâfâitul în asternut: parca se înabusea. Dar nu-i mai zise nici ea nimic, înțelese ca pentru întâia oara fata ei avea un semn, venise în sfârșit la ea la poarta baiatul acela al lui Moromete care îi placea ei, se daduse pe dupa coltul casei si îl recunoscuse. Bine ca venise, ca se facea de râsul lumii, ea dupa el si el nimic. Acuma pesemne ca era si ea oucuroasa...

232

VIII

Timp de aproape doua saptamâni dupa aceea, tot secerând si facând clai, Moromete vazu aproape zilnic trâmbe de praf pe drumul dintre gara si sat, facute de tot felul de masini. O lua ca odinioara spre lotul vecinului sau, cel cu buna-dimineata locule, multumim dumitalc Voicule, si de departe i se auzea glasul întrebând de câte doua ori acelasi lucru, vrând sa spuna ca nici de trei ori si nici de zece ori nu era destul ca sa întelegi cât de cât despre ce era vorba.

- Mai Voicule, ma Voicule, ce e, ma Voicule, ce e, ma, cu acest du-te-vino, ce vor, ma, astia de la noi?...

Fiindca veneau adesea si pe drumurile de plan, se opreau, coborau din masini si mergeau pe jos kilometri întregi, asemeni lui Niculae în prima zi. Moromete se oprea din secerat când îi vedea ca se apropie de capatul lotului, si o lua spre ei.

Pureau oameni de treaba, cu sepcile lor pe cap, si cu pantalonii lor de doc censusiu, în camasile lor colorate simplu, ca ale fietecui. Dar ori vorbeai unei carute, ori le vorbeai lor, tot aia era, nimic nu puteai smulge din spusele lor, oricum ai fi întors-o. Cum merge, cât mai avety^Jfe hectare, cu ce îl carati la arie, aveti carute bune (daca n-aveti sa sj cu tovarasul presedinte de sfat sa va faca legatura cu altii i si sa va dea prin buna întelegere) si asa mai departe, si apoi noroc, spor la lucru. Nu

lasau sa se vada nimic din ce gândeau nici nu ascundeau nimic. Ai fi putut sa ramâi chiar încredintat ca stiau nimic, daca nu ti-ai fi adus aminte la timp ca sunt mari si ca poate sa nu stie ei chiar nimic.

- Ma, ce-i facem, Ilie, cu astia? Ce ti-au spus?

- Voicule, zice Moromete, pâna acum am zis si eu ca stiu ce zica nimic. Ei, exclama el cu un glas plin de admiratie, n-am stiut.

- N-ai stiut? -Nu!

- Ma, sa fie-al dracu! se mira si Voicu.

- Ascuta aici la mine, relua Moromete, ori vorbesti cu calu ala al ta ori vorbesti cu unul din astia, tot la rezultatul ala ajungi.

- Te pomenesti ca tot ce spunea baiatul asta al tau e adevarat, zija Voicu.

- N-ar fi exclus, raspundea Moromete, dar nu-mi vine sa cred.

- Nu-ti vine tie, dar ai sa vezi ca asa o sa fie.

și Moromete se apuca din nou de legat snopi si de facut clai, încredintat 5' el ca si ceilalti, dupa cum si-o marturisea, dupa ceasuri de munca sub cerului când treceau unul la altul sub un pom de pe razor sa fumeze

233

o t'gare, ca nu se putea sa fie adevarat ce spunea alde Niculae, zicea si el asa ca sa nu spuna ai lui de la raion ca ia leafa degeaba, realitatea fiind ca nu stie nici el nimic. Numai astia mari stiu si nu vor sa spuna cine stie din ce pricina... si poate ca chiar n-o sa fie nimic, o sa fie ca anul trecut, o sa ia de la cine are mai mult, de la astia cu averi, si de la cine are mai putin o sa-i lase în pace. si dupa ce fumau tigarile se întorceau la snopi si începeau cu familia lungi socoteli, cu cine din rudele lor sarace se puteau întelege sa le dea la treierat o parte din grâu, sa faca sire mici la arie... Un ordin scris puse în vedere ca vor fi acuzati de sabotaj acei proprietari care nu vor repara batozele si nu le vor pune în buna stare de functionare si nu le vor scoate la timp pe izlaz, la locuri anume destinate, în vederea treierisului. Un alt ordin le puse în vedere acelorasi ca uiumul luat ca plata pentru treierat revine acum statului în proportie de optzeci la suta, iar cele douazeci

la suta de cereale care ramân vor fi supuse cotelor ca la orice taran, bineînțeles cu plata aferenta per kilogram, asa cum se va stabili în acest an prin H.C.M. si înca alte ordine si instructiuni sosira în sat, unul dupa altul, tot timpul cât dura secerisul, încât Zdrongan abia mai prididea sa le transcrie în condica, sa le afiseze în afisierul de lângă sfat, sau sa-l puna pe Baragan sa sune cu goarna si sa aduca si astfel la cunostinta continutul lor. De altfel, functionarii rurali, învatatori si tineret scolar erau mobilizati, constituiti în echipe si trimisi prin casele oamenilor si pe câmp sa "popularizeze" aceste dispozitii si instructiuni. Preotul însusi, în prima duminica de seceris, citi în biserica o enciclica a Patriarhiei Ortodoxe Române prin care, cu texte din evanghelie sau din scrisorile sfântului apostol Pavel, erau îndemnati taranii sa asculte de ordinele autoritatilor si sa adune cu grija "darul ceresc" al pamântului, sa nu risipeasca grâul, sa-l secere la timp si sa nu-l scuture întârziind recoltarea. Pe un panou urias la raspântia satului fusese afisata o lozinca scrisa de elevi cu litere rosii de hârtie care se referea tot la strângerea recoltei, dezvaluind urmatorul adevar: *Te-ai grabit, ai câstigat, ai întârziat, ai pierdut* si semnata I.V. Stalin. Iar pentru gazeta de perete a ariei principale din mijlocul izlazului, alaturi de lada de nisip si uneltele ore se amenajara împotriva incendiului, se obtinu de la acelasi preot urr articol pe care Zdrongan îl copie cu cerneala violeta pe hârtie mare cu scrisul lui plin de înflorituri la fiecare început de fraza: "Un popor, sau multime, cum o numim, n-a putut fi liber decât prin puterea de unire si consolidare între el fara a se tine seama de burghezimea care ne-a supt sângele. Partidul Muncitoresc Român este singurul partid care poate sa culmineze gândurile tuturor ce ar putea sa se gândeasca la supraputernicie %. Toate partidele politice, sau cum sa le numim, toate frânturile care s-au perindat la alegerile

234

trecute..." si asa mai departe, semanând mai degraba cu un articol electoral decât cu unul de seceris, dar Isosica si Plotoaga nu stateau ei acuma sa se uite la deosebiri din astea. Lor le trebuia iscalitura preotului si cu vorbe care sa zica de bine despre regim, restul le incumba lor, ca organe locale. si într-adevar, o aveau aceasta iscalitura, adevarata si cu cerneala, dedesubtul textului.

IX

Oamenii însa se miscau încet si toata febra aceasta politica si administrativa trecea pe lângă ei si pe lângă carutele si vitele lor fara sa-i atinga. Fara sa afle nimeni si cu aceasta lentoare în miscari dadeau si ei o lupta, dar una mai putin spectaculoasa, subterana si eficace. De aceea si erau senini si linistiti si îi primeau pe activisti parca anume cu acea înfatisare si acele vorbe care justificau enormul val de cuvinte

care se revarsa din aparatele de radio, din ziare si de pe sonorul benzilor de filme despre bucuria taranilor din timpul strângerii recoltei, despre cresterea constiintei lor de clasa si alianta lor cu clasa muncitoare sub conducerea acesteia din urma. Nimeni nu observa ca în acest an, în ciuda recoltei bogate, sirele de paie care începura sa se cladeasca dupa seceris, în jurul batozelor, erau în mod ciudat destul de mici si relativ egale între ele, si ca erau departe de a reflecta contrastul real, diferentele adevarate dintre hectarele de pamânt pe care le avea fiecare. Sa stea cineva si sa cerceteze ca alde cutare, de pe atât pamânt, nu putuse sa faca atât de putin, si cutare de pe atât de putin sa faca atât de mult. Scriptele nu erau bine puse la punct, cum avea sa se întâmple mai târziu, iar aparatul de control nu atât de priceput sa înțeleaga un lucru atât de simplu. si în afara de asta atentia lor cea mare era îndreptata asupra celor bogati, sa strânga grâul de pe câmp, sa-l duca la arie, sa nu cumva sa-l lase nesecerat, sau sa-i dea foc, cum li se spunea prin brosure si literatura difuzata în cantitati mari cu aceasta ocazie, ca faceau chiaburii...

Treierisul începu ca în toti anii, cu cete de cincisprezece-douazeci de oameni, care își uneau vitele si carutele. Cerul câmpiei se umplu în preajma ariilor de praf si de pleava. Batoza începu sa murmure de dimineata din ^zori si din departare se vedea roata cea mare a locomobilei, cureaua uriasa care o lega de axul principal al masinii de treierat si doua oua de metal care se învârteau tot timpul deasupra locomobilei, ca doua testicule ciudate, .nfipte acolo nimeni nu stia în ce scop.

Din prima zi însa, treieratul chiar se opri pentru câteva ore: se afla ca nimeni nu avea voie sa duca grâul acasa înainte de a preda cotele cuvenite statului, S.M.T.-ului, restantele si grâul împrumutat. Mai mult, baza de

235

receptie care se afla la gara trimise înapoi primele carute care se prezentara sa predea aceste cote, pretinzând ca grâul cu neghina sa fie dat la trior, si sa se predea cotele fara corpuri straine. Cei care se întorsesera erau atât de convinsi ca e vorba de o neînțelegere încât aratau nepasatori, si vrura s-o ia spre casa cu carutele pline cu grâul acela al lor pe jumătate amestecat cu neghina, dar fura opriti în mod hotarât de catre paznici si sefii de tarlale. si ce sa facem? întrebara oamenii. Desertati grâul jos, li se raspunse. Vedem. Telefonam la raion si va spunem. Continuati treieratul puneti grâul în gramezi pe arie si asteptati, nimeni n-are voie sa duca recolta acasa fara chitanta de la baza de receptie.

Urât grâu le iesise celor care semanaseră cu samânta împrumutata asta-toamna si nu-l dadusera la trior. Se vedeau gramezile acoperite ici-colo cu rogojina, si se

apropia câte unul si se uita, dadea puțin rogojina la o parte si contempla boabele clipe îndelungi.

Pe baza acelui telefon care urma sa fie dat la raion, nici cei care aveau grâu bun nu se dusera sa-si predea cotele: tot nu credeau ca trebuie sa predea toate restantele si toate cantitatile prevazute dupa numarul de duble. Il pusera si ei pe jos si se asezara lângă el sa astepte... Câtiva mai sceptici încarcara tot ceea ce datorau, predara si se întoarsera cu chitanta respectiva. Astia nu credeau în minuni si își dusera grâul acasa si cu chitantele acelea se putura duce si la moara sa macine, sa manânce pâine noua. Printre aceste chitante nu era însa în nici un caz aceea cu numarul 1, cu care se laudasera Plotoaga si Isosica.

În acest timp, ca si când cei care urmau sa intre la rând la batoza ar fi foat altfel de insi, cu o situatie speciala, care n-aveau nici în clin nici în mânăca cu cei care își pusesera grâul pe jos, alti oameni trageau carutele pline cu snopi de o parte si de alta a masinii si treieratul continua. si când în partea din fata a batozei se umplea lada în care curgea grâul si un referent de la sfat îi citea proprietarului cantitatile pe care urma sa le predea, acesta se uita neîncrezator în hârtiile aceluia si cu o privire naiva pe chipul lui ars de soare si cu palaria plina de praf si pleava, întreba: Cât zisesi? Atâta si atâta, repeta functionarul, directia baza de receptie gara Balaci, chitanta la nenea în palma si acasa cu recolta sa manânci pâine calda. Care gara? întreba atunci omul închipuindu-si poate ca daca o da pe gluma, o sa zica si ala ca a glumit si atunci o sa se întoarca la cei cu grânele de pe jos si o sa le spuna: încarcati, ma, prostilor, grâul în caruta si duceti-va acasa, voi ati crezut ca e serios? Au glumit astia sâ mai râda p-acilea de voi, ca voi n-ati înteles cum devine, sa-i dati si lui acolo un sac de grâu si sa va dea drumul acasa. Parca stie cineva ce socoteala tine el acolo? si i se adresa în soapta functionarului, hai ma, ca

236

{ti dau cinci duble de grâu, lasa-ma s-o iau cu caruta spre casa, ca nu ne vede nimeni. Functionarul însa scotea un racnet sa goleasca lada si sa mai taca din gura, sa plece de acolo si sa se duca dracului, dar nu fara chitanta, sa predea întâi grâul si pe urma sa se duca si-n ma-sa, daca avea chef.

Între timp Plotoaga si Zdrongan fusesera avertizati de catre Isosica asupra necesitatii de a afla urgent de unde stia Vasile din Cotocesti de "Operatiunea Cotigeoiaia", cum numeau ei plasa pe care se pregateau sa i-o întinda lui Fântâna. Nu le spusese ca el, Isosica, stia foarte precis ca lipoveanul era informat si alarmat. Nu-l vazusera ei pe Mantarosie vorbind cu el în ziua aceea în fata *meate-ulu* si

cum arata Fântâna mai rau decât ar fi fost beat? Era exclus ca chiar Mantarosie sa-i fi spus, banuitor ca odata Fântâna înlaturat va fi înlaturat si el, Mantarosie?

- Fir-ar mantaua lui rosie a dracului! Cel mai sigur e ca mie la suta Vasile îi pândea din umbra, de-aia s-a dus el în dimineata aceea la Fântâna, acasa, sa se înțeleaga amândoi... N-a uitat pesemne cum s-au opus ei doi, Isosica si Plotoaga, la primirea lui în partid.

- De fapt de ce te-ai opus? se mira Plotoaga.

- Cum de ce?! se mira la rândul lui si mai mult Isosica. Ai uit!

- A, da! exclama presedintele amintindu-si si apoi tacura ai posomorâti.

De fapt nu-si aminteau nimic precis, pur si simplu se opusesera, fiind Vasile le era strain si nu le placuse privirea lui tacuta si sfredelitoare, decisese mai ales sa se opuna felul cum vorbise el când i se daduse cuvâm stia sa vorbeasca si simteai ca asta nu intra în partid doar ca sa-i îngroase rândurile cu înca unul. Zdroncan, care asista la aceasta discul în tacere, se ridica în clipa aceea, grabit, de la masa, o lua spre tejgh si pronunta printre dintii lui zâmbati, care stateau parca vesnic dezveliti aceste cuvinte misterioase si de neînteles pentru cei care se aflau acolo s: le auzisera (si bineînteles ca le raspândira, ca pe niste ciudate semne de întrebare).

- Fir-ati ai dracului, nu va mai convine acuma. si, ca si când constatarea] aceasta l-ar fi înveselit peste poate, striga în continuare, adresându-se asta data vânzatorului, lui Stancu'Tumbea: Da-mi, ma, mie în fuga rom, ca am treaba, nu ca astia care stau aici si n-au nici o grija. Auzi, ^sosica, fire-al dracu'? Am plecat, 'va oasele în..., noroc, ba, al Ciupageanu, fire-ai si tu al dracu'!

ui

237

si pleca rânjind cu veselia aceea a lui care din pricina dintilor parea ca nu-l paraseste niciodata si a carei expresie mereu surprinzatoare chiar si pentru cei apropiati erau înjuraturile lui izvorând ca dintr-un strat subteran închis vederii celor din afara. în fapt nimeni nu stia ce gândea cu adevarat secretarul sfatului despre cei din preajma lui, cu care conducea satul, despre satul însusi în care se nascuse si despre evenimentele pe care le traia acest sat de câtiva ani. Se facuse indispensabil tuturor si nimeni nu se gândea sa-l schimbe o data cu schimbarea comitetului executiv. Era reales.

La a doua întâlnire Zdroncan nu mai era de fata, era doar Bila, care pare sa fi descoperit ca nu era exclus ca seful postului de militie sa le faca greutate în actele de constatare a viitoare fraude a morarului. Ceea ce spunea el însa parea întunecos si de neînțele pentru presedinte. Plotoaga se uita la el nedumerit si pe de alta parte dispretuitor, iar Isosica fuma si îl asculta cu o curiozitate împrastiata si absentă; se vedea ca nici macar nu-i trecea prin cap sa fie atent la ce le-ar putea spune Bila, chiar daca din întâmplare responsabilul *Arlus* ar fi descoperit în evenimentele viitoare o anume fisura. Care fisura? Nu era asta cea mai mare fisura, ca Fântâna aflase de la Vasile? Cine i-o fi spus lui Vasile? Secretarul organizatiei se chinuia zadarnic sa afle si nici Ciulea nu daduse pâna acum de nici o urma, desi avea aerul ca în curând o sa tina fara doar si poate în mâini firul întregii istorii. "Spune-mi macar la ce te gândesti?" o rugase Isosica. "Ma gândesc ca va are pe toti la mâna Vasile", raspunsese Ciulea. "Dar de ce?" "Asa cred eu, si o sa-ti spun pe urma si de ce, pe baza de fapte. Dar nu acuma, ca nu stiu nici eu."

- Asa e, Bila, ai dreptate, zise Isosica dupa ce îl asculta pâna la cap pe responsabilul *Arlus*. O sa vorbesc eu cu seful de post, dar nu acuma, stiu eu când. Hai, Plotoaga, adauga apoi ridicându-se, hai sa vedem ce-au facut aia cu butoaiile de apa la aria chiaburilor, le-au pus sau nu le-au pus?

si se ridicara apoi amândoi si o luara repede spre iesire, încât Bila nu mai avu timp sa se tina dupa ei, si sa mai ia parte la ceea ce aveau sa-si spuna. Presedintele sfatului si secretarul organizatiei de partid mergeau unul lângă altul spre biserica, pe drumul cel mare pe care se intra si se iese din sat spre gara, care dadea întâi spre un pod de Mment de deasupra râului (si facea aci la poalele câmpiei, sub dealul argilos, un al doilea gâldau adânc al satului, dupa cel din padure) si apoi urca sus si taia izlazul în doua pâna în zarea îndepartata. In dreapta izlazului cum ieseai din sat si te aflai pe muchia câmpiei, se aflau instalate de curând trei din cele sase sau sapte batoze ale comunei. Asta era aria principala, celelalte fiind

238 -

împrastiate una în Valea Morii, si doua în apropierea garii, sa nu se care tocmai de-acolo claile de grâu si sa se scuture spicele. Asta se facuse în urma unei dispozitii venita de la raion, pâna în vara aceea batozele fiind în general instalate cât mai în apropierea satului, de frica incendiilor. Acum însa se organizasera din timp peste tot echipe speciale si materiale necesare de stingere, nisip, lopeti, galeti si butoaie cu apa. Iar scoaterea si transportarea batozelor pe arie nu se mai facuse ca pâna acum cu boi, înjugati în mod spectaculos câte patru sau cinci perechi si condusi cu strigate si racnete de-a lungul satului, ci cu tractorul, si la una din arii se obtinura

de asemenea doua tractoare în locul locomobilelor cu aburi pe care proprietarii nu putusera sa le mai puna în buna stare de functionare.

- Asculta, Plotoaga, eu nu mai cred acuma ca Mantarosie i-a spus lui Fântâna toata operatia, eu cred pur si simplu ca numai Bila era în stare sa se gândeasca la Vasile si sa se duca sa-i spuna.

- De ce? zise Plotoaga.

- Fiindca o fi mirosit ca n-o sa-l iau eu pe el cantaragiu, ca nu sunt prost si atunci s-o fi înfuriat si el si si-o fi zis ca daca îi spune lui Fântâna o sa-l ia ala în locul lui Mantarosie.

- Toate astea sunt presupuneri fara nici o baza, zise Plotoaga, si eu zic ca si ideea ta ca Fântâna a aflat ceva de la Vasile ma mir de unde ai nascocit-o! Altceva nu înțeleg eu si de mult vreau sa-ti spun, de ce l-ai vârât tu pe Bila între noi si te-ai apucat si i-ai promis ca îl iai cantaragiu? Nu înțeleg sa ma tai cu cutitul. si tot asa nu înțeleg de ce l-ai bagat si pe Mantarosie sa stie, ca sa nu mai poti pe urma sa-l dai afara, stau si ma întreb si sa fie al dracu' care te înțelege.

Mergeau pe marginea soselei, pe lângă garduri si era caldura si liniste peste tot satul. Oamenii erau toti iesiti la seceris si cei doi își închipuiau poate ca nu mai e nimeni prin case si nu-i aude nimeni si își continuara fara grija conversatia.

- Nu i-am vârât eu, raspunse Isosica. Ei s-au vârât.

- Ei s-au vârât cum se vâră oricine, zise presedintele iritat, dar cum a ajuns Bila sa stie de moara si tu sa-i promiti ca o sa-l iai cu tine? Sa te vad cum îmi explici tu chestia asta.

- Pai uite cum a fost, nu ma face pe mine vinovat: el s-a apucat sa ne spuna, erai si tu de fata si era si Zdruncan; ai memorie scurta, el a venit cu ideea "Operatiunii Cotigeoiaia" si noi nu ne-am dat seama ca el vrea locul lui Mantarosie. Fiindca la început n-a vrut nimic, ne-a lasat sa vada ce zicem noi. si noi în loc sa tacem din gura si sa nu-l mai lasam sa stea 'a masa noastra, am zis ca e o idee extraordinara; Zdruncan a zis, daca U-aduci aminte. si pe urma când a vazut ca e în regula, Bila a venit cu Pretentia. Daca ziceam nu, era clar ca se ducea si ne spunea lui Fântâna.

Tot mai puteam sa-l dam la o parte, dar n-a trecut mult si tot el a venit si cu ideea sa-l atragem pe Mantarosie... si Zdroncan iar a sarit în sus: formidabila idee. Ei, cearta-te acuma cu Zdroncan! Te certi degeaba, n-ai cum sa mai scapi de Bila...

- Decât într-un singur fel, zise deodata presedintele rece si hotarât si avu o astfel de expresie si un astfel de glas încât nu se putea înțelege decât ca e vorba de o suprimare fizica si ca numai astfel se putea scapa de Bila.

Isosica îl înjura atunci pe Bila cu mânia scârbita a celui care e silit sa recurga la ce nu trebuie, ca sa faca ordine într-o situatie grea ajunsa la impas din vina chiar a celui care va fi victima unei asemenea masuri extreme.

- Iau eu asupra mea cum sa scapam de Bila, continua presedintele, dar cu o conditie, sa nu-l pastrezi pe Mantarosie cantaragiu, sa-l iei pe frati-meu Grigore.

- Nu pot, zise Isosica, trebuie sa-l iau pe cumnatu-meu Zonzi. Asta e situatia.

Presedintele tacu. Aici era mâna Ciulchii, nimic de facut. Apoi vorbi cu acel glas al celui care era silit acum sa-si modifice fara ezitare si cu toate pierderile cuvenite planurile de pâna atunci.

- Bine, atunci ia-l pe frati-meu Grigore ajutorul lui Zonzi. Fi-i-ar bila lui a dracului, cum staturam noi ca niste prosti si ne uitaram în gura lui...

si, convins acum nouazeci la suta ca toate urmele tradarii nu puteau sa duca în alta parte, Isosica începu deodata sa-l înjure pe Bila cu creioanele lui cu tot, zicând ca sa si le scoata pe toate din piept si sa le bage în aia ma-sii de porc, cum i-a înselat el pe toti strecurându-se pe nesimtite în biroul organizatiei si agatându-se de pantalonii lor cum se agata ciulinii de coada cânelui.

- Ma, Plotoaga, ia asculta aici, zise ei din ce în ce mai furios, tu mai ti-aduci aminte ce-a patit al lui Moromete în '46 când erau sa-l omoare oamenii în fata primariei si abia l-a scapat notarul din mâinile lor?

- Cum sa nu-mi aduc aminte, zise Plotoaga. Nu eram si eu acolo?

- Ei, tu tii minte cum a urlat atunci Bila? "Domnilor, astazi nu trebuie sa fii comunist, trebuie sa fii anticomunist!"

- Cum dracu sa nu tiu mite, exclama presedintele, din pricina urletelor lui au început sa urle si ailalti si sa-i dea lui Moromete cu pumnii în cap! j Era beat mort.

- Ei, tu stii o chestie? continua Isosica. Eu l-am^azut pe urma cu ochii mei cum a ridicat ciomagul lui cu goga si a vrut sa-i dea lui Moromete una în cap. S-a lovit ciomagul de mâna unuia care si ala vrea sa dea, altfel

240

îl omora pe Niculae. Ce-ar fi sa-i spunem noi lui al lui Moromete? Scapam dracului de domnul Bila, îl curatam...

- Pai tocmai la asta ma gândeam si eu adineauri, îmi luasi vorba din gura, zise presedintele, si uite cum o sa facem: îi punem întâi pe altii sa se duca la al Iu' Moromete acasa si sa-i spuna, si dac-o fi nevoie, dam si noi declaratie. Baga-l-as în ma-sa pe domnul Bila, ca de mult stam si ma uitam la tine cum umbli cu el în toate partile, si toata lumea ne înjura din pricina lui.

Se apropiasera între timp de arie si devenira tacutjjDoi insi sapau

L1s1

si niste itie cu nga oua

aaga

ai

într-un Ioc cu niste cazmale niste gropi, altii înfigeau panouri cu instructiuni si gazeta ariei. Pe pamânt zacea o cruce rosie pe ea, probabil farmacia volanta, iar mai locomobila tacuta, altii se opinteau rostogolind spre un loc putini uriase, necesare probabil pentru cazanul de aburi al loc

- Danalache, chema Isosica cu o voce scazuta si tainica sj gropi se desprinse acel Danalache, un om cu statura înalta si

si se apropie în graba de cei doi. Cu cine esti tu acolo?

- Cu Geaca, zise Danalache aratând cu degetul gros înapoi. Isosica avu o expresie elocventa de multumire si se uita la PI

semnificativ: ce zicea, nu era o potriveala perfecta?

- Geaca, striga si presedintele cu acelasi glas ca al lui Isosica de înainte si cel strigat lasa cazmaua si se apropie si el în graba.

- Ia veniti voi încoace, le spuse Isosica luându-i mai la o parte silîn timp ce se îndeparta încet cu ei continua cu glas ceva mai tare ca si-l auda ceilalti si sa nu-si închipuie cumva ca e vorba de altceva decât ne ceea ce își pot închipui în mod normal: terminati azi aici si mâine ducetivva la Cotigeoia, ca scoatem batoza lui Nastase Radulescu si aveti grija sa nu saboteze chiaburul instalarea ei; aria lor o sa fie aria chiaburilor si daca nu suntem atenti cine stie ce figura poate sa ne faca.

Plotoaga zise si el ceva de acelasi gen celor care continuau sa lucreze, si statu lângă ei mereu, în timp ce Isosica vorbea acum cu cei doi fara sa se mai auda ce le spunea. în cele din urma cei doi revenira, presedintele » parasi pe cei ce lucrau, se îndeparta cu secretarul organizatiei, iar Danalache si Geaca, cu niste expresii impenetrabile, pusera mâna pe cazmale si continuara cu sapatul gropilor.

Geaca era un om care ar fi putut trece drept un ins gras, daca n-ar fi foat asa de rosu si n-ar fi avut în cap niste ochi asa de mari cât niste cepe. Asta se vedea întâi la el si cine nu-l cunostea si-ar fi putut închipui, pe lângă toate, ca trebuie sa fie si iute la mânie si periculos nevoie mare. nu era, dupa primele vorbe pe care le auzeai ca le spune cu ochii

241

aceia ai lui mari se întâmpla ceva, parca zâmbea de o istorie pe care vroia sa ti-o povesteasca si chipul lui cu pielea umflata si rosie parea si el parca încarcat de un val de bucurie ascunsa care îi inunda porii. în zilele de duminica, dimineata asa spre prânz mai ales, o mare parte din sat auzea dinspre casa lui valuri de cântece dintr-un instrument pe care numai el îl mai avea dintre toti si din care numai el mai stia sa mai cânte: din cimpoi. Cine statea atunci alaturi de el îl vedea cum degetele lui groase joaca pe cele câteva gauri ale tevii de lemn care ieseau din burdof si cum ochii i se umflau si mai mari si chipul i se facea si mai rosu suflând în teava de aer din capul aceluiasi burdof. Nu juca nimeni dupa cântecele lui si nimeni nu-si arata dorinta sa belesca, asa ca el, o capra, si sa vie la el sa învete cum se cânta din ea. Geaca avusese un copil care îi murise în razboi, în 1945, într-un lagar de prizonieri nemtesc. Cei care scapasera de acolo povesteau ca din pricina foamei pierise, își schimba pâinea pe tutun si când venise iarna si facusera paduchi, nu rezistase la mizerie si se prapadise. "Iar cânta saracu Geaca, spuneau muierile când îl auzeau, cânta dupa Anton al lui ca nu se mai întoarse de pe unde îl târî rezbelul". Geaca era

foarte sarac, era dulgher si membru de partid înca de la început, de când venise notarul acela în sat, se înscriesese odata cu Fântâna. Dar nu reusise sa fie nimic în toti anii care urmara.

- Ce e, ma Geaca? zise unul din oameni adresându-i-se ca si când era de la sine înteles ca degeaba l-ar fi întrebat pe Danalache, ca asta n-ar fi spus nimic. Ce zicea Isosica?

Dar avura o surpriza. Geaca se supara pe neasteptate si paru ca se înroseste si mai mult decât era el rosu, iar ochii lui negri, bobosati si înca tineri, nu mai surâsera ca asupra unei istorii pe care era gata sa ti-o povesteasca.

- Ce sa fie, ba Tanasache, racni el, tu n-ai auzit? Sau ai cam surzit de o ureche?

- Du-te, ma, dracu', se supara atunci si numitul Tanasache. si adauga parca în sila: Crezi ca eu stau sa aud prostiile voastre. Taci, ca alta treabaf n-am.

- Pai daca n-ai, atunci de ce întrebi? zise de la locul lui celalalt con-| spirator, Danalache, sef de tarla, numit de Isosica, omul lui cel mai sigur,] stia toata lumea.

Numitul Tanasache însa parca nici nu auzi, dadu mai departe cu cazmaua si nu mai raspunse nimic. Chiar ca parea surd. Tacerea care urma însa starui timp de câteva minute lungi asupra tuturor. si unora li se umbrira chipurile: ce era cu asta, de se suparase Geaca? Ce putuse Isosica sa-i spuna de îl facuse sa strige asa? Ce se întâmpla în sat cu oamenii de nu

242

mai puteau vorbi unii cu altii ca

taine?

XI

aceste banuieli si aceste

si iata cum prin jocul imprevizibil al foi"ftW pe care le declanseaza totdeauna o uneltire, inspiratorul "OperatiunîfflCotigeoiaia" care îi tinea înclestati pe cei ce conduceau comuna Silistea-GuCesti tocmai în perioada când Niculae Moromete revenise cu o sarcina de p«Hid în satul sau natal, Bila adica, deveni deodata omul care trebuia definitiv îndepartat de pe scena satului. Dar câti erau cei care, judecati

dupa trecutul lor, nu meritau sa fie exclusi? Nu exista decât o singura posibilitate M se afle raspunsul la aceasta întrebare, sa i se cerceteze dosarul la raion înVrma unei sesizari: a declarat oare tovarasul Dobrescu, la intrarea lui înlpartid, cine era? (Asta era numele adevarat al lui Bila, nimeni nemaiamintindu-si cine si de ce îl poreclise cu acest cuvânt care însemna ceva rotund si ce înteles avea aceasta sugestie pentru înfatisarea sau felul lui de a fi, chipul lui osos si negru nepotrivindu-se deloc cu aceasta porecla; poate doar vorba lui egala si persuasiva, cuvintele lui masurate si avertismentele lui unduioase însoțite de acel "ti-o spun cu lacrimi în ochi", fiindca cealalta latura a firii lui, exploziva si dementiala, apare doar când se îmbata, si asta se întâmpla extrem de rar, necunoscându-i-o decât un numar foarte restrâns de persoane). Daca de la raion venea informatia ca "partidul stie", atunci totul trebuia altfel construit, cu mai putine sanse ca Bila putea fi "curatat", dar actionându-se în orice caz în vederea obtinerii unui rezultat care sa duca cel puțin la scoaterea lui din birou si îndepartarea lui de pe primul plan de conducere a treburilor comunei. Nimeni adica sa nu mai poata sa faca vreo alianta cu el, si în nici un caz Fântâna.

Asa se face ca în zilele secerisului Niculae se pomeni într-o seara cu doi inși la poarta, pretinzând, cu o voce coborâta si cu un aer misterios, ca vor sa-i spuna ceva si ca vor sa-i dea si în scris... Unul dintre ei, care parea sa fie un ins gras, dar care tot asa de bine putea sa fie doar voinic, statea mai în fata, iar celalalt, înalt si slabanog, ceva mai în spatele lui, având parca aerul sa spuna ca desi rolul lui este acelasi cu al celuilalt, pozitia nu e aceeași, el fiind un ins fara importanta anume, putea doar sa întareasca cele ce avea sa spuna grasul, fara sa adauge însa ceva nou. Amândoi în schimb asteptau linistiti si convinsi ca Niculae o sa le deschida usa, sa intre în curte si, undeva în gradina sau în pridvor, sa se aseze pe ceva si sa înceapa sa-i povesteasca. Niculae însa îi întreba fara bunavointa:

- Despre ce e vorba? si adauga si mai neprietenos: Ce este, nea Geaca, ce s-a întâmplat?

f

243

Se vedea ca pe celalalt nici macar nu-l întreba cine e si ca, daca nu l-ar fi recunoscut pe Geaca si n-ar fi stiut ca e un om cumsecade, s-ar fi rastit la ei si i-ar fi gonit pe amândoi de la poarta înainte chiar ca vreunul din ei sa apuce sa deschida gura.

- Mai Nica, zise Geaca fara sovaire, de asta data cu o voce obisnuita, si parasind brusc si parca scos din sarite orice taina, noi am venit sa-ti spunem ceva care te priveste individual, dar daca nu te intereseaza, plecam si buna-seara...

- Cine v-a trimis? întreba tânarul cu alt glas, coborât, sec si foarte rapid.

Parca nici nu mai era glasul aceluiasi om. Urma o clipa de tacere. Geaca ramase teapan în întunericul serii. Atunci se auzi soapta taraganata a celuilalt:

- Nu ne-a trimis nimeni, am vazut ca ai venit în sat si n-ai mai dat de mult pe-aici si ne-am gândit sa-ti spunem ce stim ca o datorie a noastra de membri de partid...

- Ce vorbesti? si pâna acum ce-ati facut? Vreti sa va spun eu de ce ati venit? zise Niculae. si continua: Sa-mi spuneti ca Bila era la primarie când au sarit oamenii la mine, asa este? De ce nu spui, nea Geaca?

- Mai Nica, asta e, recunosc Geaca intimidat.

- si erai si dumneata acolo de fata, când s-a întâmplat.

- Pai ereum.

- Pai creai, relua Niculae taios si ereai si dumneata care nu te cunosc, cum te cheama?

- Danalache!

- Ereai si dumneata si ereau si altii si ce-ati facut? Ati stat si v-ati uitat si acum veniti sa va pârâti unul pe altul crezând ca eu gata, o sai va ascult pe voi si o sa va primesc declaratiile voastre scrise. Ia carati-val de-aici si, daca va mai prind ca umblati cu istorii de-astea, va pun eu în[discutia organizatiei si o sa afle toata lumea cu ce va ocupati.

si le întoarse spatele si intra în curte. Din cuvintele sale însa necrutareal îi izbise atât de tare pe cei doi încât ramasesera mai departe la poarta I tinuti parca de piept de ghearele ei furioase si invizibile: nu se mai puteau] urni din loc, stateau mereu lângă poarta ca doua momâi fara sens, prelungiri | sau repetari tacute ale stâlpilor portilor sau trunchiurilor din preajma.

- Cine erea, ma? întreba Moromete când baiatul intra în tinda.

- Geaca si Danalache.

- si ce cautau?

- Sa-mi spuna ei mie nu stiu ce! exclama Niculae cu dispret. si când i-am întrebat cine i-a trimes, Geaca, om în toata firea, ca ti-e mila de el cum a ramas fara Anton, a tacut din gura si a raspuns alalalt, Danalache,

244

crezând ca ma prosteste el pe mine: nu ne-a trupes nimeni! Nici macar nu i-am lasat sa vorbeasca, le-am spus sa pledftsa nu-i mai vad.

Moromete iesi în pridvor si se uita spre sa verifice în felul asta spusele fiului. Statu întoarse si exclama cu o uimire care parca se cer

- Pai, îi vad ca stau mereu la poarta! Niculae se ridica si el de pe prag unde se as<

usii uitându-se si el lung în aceeasi directie. El si reveni spuse ca în sfârșit cei doi s-au urnit de l

- Fa si tu cum crezi, zise Moromete întru târ: zici ca Geaca...

- Tocmai d-aia, raspunse atunci Niculae rii sau. Nu poate sa ramâna Geaca, Geaca, asa cu striga. si adauga dupa câteva clipe lungi, tintuind^ sa tânara care nu clipea: De ce nu poate? Ce

si când ar fi vrut pe lungi, apoi se nsasi verificata.

aparu în cadrul mai mult si când 5rta, s-au dus... cu îndoiala. Dar sigur

nd fruntea spre tatal stim toti? aproape ca pe tatal sau cu privirea ica?

XII

Tatal nu raspunse si nici fiul nu mai zise nimic. Alta data, în alta zi, mai ales cum era acum, dupa o zi de odihna - era prima duminica de la începutul secerisului - Moromete ar fi luat-o negresit de la cap, dar se întâmplase în cursul zilei ceva cu Catrina acolo la Alboaica si tatal si fiul aratau îngrijorati. Bâta, povestise acelasi Sande trimes de Alboaica pe furis, venise la prânz de la biserica, se culcase în pat si nu mai vrusese sa vorbeasca cu nimeni. Nu staturse nici la masa, si se facuse seara si tot în pat statea. "Ce e cu tine, mama, o întrebase Albei nedumerit, te doare

ceva, sa-i spunem lui Niculae sa chemam pe doctorul Ruiu de la spital, îl cunoaste personal, daca îi da un telefon de la sfat sa stii ca vine!" "Nu ma doare nimic", raspunse mama cu o voce foarte sigura dar foarte mohorâta, si alte vorbe nu mai scosese si se înțelegea limpede ca daca le scosese si pe-astea fusese doar ca sa împiedice venirea zadarnica a medicului tocmai acum în zi de sarbatoare, când poate ca se odihnea si el ca orice om. "Ce e, mama?" o întrebase si Alboanca cu blândete, dar trebuise s-o lase în pace, fiindca degeaba vorbea cu ea. Statea întinsa în pat în casa, îmbracata asa cum venise, în fusta ei buna si cu bluza ei de zile mari, cu spatule la toti cei care ar fi intrat pe usa si nu scotea un cuvânt. Era atât de mohorâta încât toata odaia parea plina de împotrivirea pe care o împrastia parca în jurul ei sederea aceasta în pat, neclintita. Vecinii si rudele mai îndepartate stiau ca mama lui Niculae își purta supararile pe picioare, asa cum facea mai toata lumea, dar numai tatal,

245

fiul si fiica cunosteau felul acesta al ei de a se culca si de a nu vorbi când ceva dusmanos o coplesea din afara, sau dimpotriva când ea coplesea pe altii cu dusmania ei. si cele mai rele stari care o tineau cel mai mult la pat, cum era cea de azi, erau cele în care aceasta dusmanie nu se limpezea: cât venea din sufletul ei, cât din al altora si care dintre ele erau mai rele. Pentru ca ea învătasese de la biserica si o spunea si altora, ca trebuie sa uiti faptele rele si sa le tii minte numai pe cele bune, fiindca asa îi place Domnului Cristos. Nu reiesea însa de nicaieri din cele patru evanghelii ca asta era una din placerile Nazarineanului, totusi asta fusese cea mai des repetata dintre învăaturile pe care Catrina Moromete o desprinsese de-a lungul anilor ducându-se la biserica. Familia ei însa, Moromete îndeosebi, si altii care îi cunosteau tinerețea înțelegeau de aici mai multe, de ce chiar uitarea ar fi fost una dintre marile învăaturi ale lui Cristos: trecutul Catrinei lui Moromete nu parea sa fie pentru aducerile ei aminte un izvor de lumina...

Moromete se ridica de pe prag, se duse pe vatra, scormoni cu vatraiul în cenusa si lua de pe el spuza rosie de la care își aprinse pufaind tigarea lui de tutun rasucita în foita de mâna. Alaturi, Ilinca spala vasele (când Niculae fusese strigat la poarta de cei doi, abia terminasera cu masa) si le rânduia la locul lor pe polita de lemn din perete. Sperând ca poate îi va pica totusi ceva de mâncare atâta timp cât lumina tindei si umbrele stapânilor se miscau marite de-a lungul peretilor si podului pridvorului, câinele statea întins într-o parte pe patru labe aratându-si doar botul la lumina lângă stâlpul usii, clipind rar din ochii lui parca vinovati de constiinta de a fi câine si de a nu fi mai mult, vita de pilda, fata de care stapânul are mai multa dragoste, se scoala anume dimineata si o îngrijeste si îi da mai mult sa manânce, nu

numai farâmiturile lui de la masa. Era unul tânar, nu mai era Dutulache, acela murise de mult, pierise într-o zi de acasa si nu-l mai vazuse nimeni.

- Vezi cum devine, zise Moromete, îti spuneam acum o saptamâna când venisi cu noi dimineata în caruta la deal: nu mai e el secerisul de alta data cu tot rodul muncii noastre! Asa e si cu biserica! In loc sa se duca si sa se întoarca de acolo cu sufletul senin, se întoarce si cade la pat. De ce? E bine asa?!

Tacu si se întuneca si el la fata, ca si când ar fi patit si el ce patise mama în acesti ani când biserica fiind dezlipita de stat si copiii nemaînvatând la scoala religia, nu mai stiau de Dumnezeu decât de la oameni, si oamenii... Cu toate ca în viata lui, nici de Pasti nu se ducea totdeauna la slujba, Moromete se trezea acum ca e credincios!

246

- Când erati mici va luam din pat în noaptea Pastilor si va duceam la biserica si ma-ta punea peste prag un strat de pamânt proaspat cu iarba cruda... va dadeam pasti pe el... continua Moromete.

- Ei si?! facu Niculae.

începea parca sa-l scoata din sarite aerul acesta pasnic al tatalui sau, dupa ce o gonise pe maica-sa de acasa cu parul. Oricum, avea aerul sa creada ca ea sta acolo la Alboanca de dragul lui, sa-i faca pâine sau cozonaci si sa vie pe urma acasa bucuroasa ca de zile mari, ca pe timpul frumoaselor vremuri când toti copiii erau la un loc, si în zilele de sarbatoare, de Pasti sau de Craciun, nu se mai înjura si nu mai ridica nimeni mâna unul la altul. Ce tot îi da el zor cum era cu pamântul pus pe marginea pragului si ttekc^^au&înLoriLc care nu mai puteau sa ascunda nimic?

^P^HjBjnille împovarezi tu cu lucruri care nu te privesc, zise Nicul^K, si cuTBBH&re te privesc direct, te scuturi ca si când nici usturoi n-ai mâncat si mRjMra nu^ti miroase.

- Pai ma întâlrirKB^i la prânz cu Catrina lui Baltoi, raspunse Moromete indignat si zice "Ilie^wwrea s-a suparat rau nasa (adica ma-ta), am fost cu ea la biserica si dupa slujltpopa a citit ceva ca sa ne ducem la secere si sa dam cotele.." Asta e lognsa?!! exclama Moromete furios. De ce îl amesteci pe preot în astea? Ca do>w tu nu crezi în Dumnezeu!

Asadar din pricina asta cazuse Qsirina la pat, ca preotul lasase la o parte evanghelia si vorbise de cote... \

Când Moromete se opri, se ivi Ilinca scoasa si ea din sarite ca tatal ei vorbeste de maica-sa ca si când amândoi ar fi fost de fata si s-ar fi uitat unul la altul ca niste prunci.

- Voi nu mai taceti din gura, Niculae? zise ea. Nu va dor falcile de atâta vorba?
- Nu ne dor, pe tine te dor? zise Moromete înțelegând ca lui îi erau adresate aceste cuvinte.

si schimba subiectul.

- Cu alte cuvinte, relua Moromete adresându-se fiului, te feresti sa vorbești cu unul sau cu altul din ce motiv?

Ai fi zis ca întrebarea avea rostul ei. si adauga situându-se nu fara o anume încântare de sine pe un plan din afara:

- Care sunt metodele dumitale?

Sigur, nu erau amândoi oameni politici? Faceau schimb de vederi...

- Metodele mele sunt ca am în fata un sat vechi si actionez sa iasa din el unul nou, raspunde Niculae. Ori, intriga si turnatoria n-o sa faca niciodata din nimeni si pe nimeni un om nou.

- si cotele crezi ca or sa faca? întreba Moromete.

247

- Cotele o sa le desfiintam, dar deocamdata suntem siliti sa recurgem. la ele, fiindca n-avem încotro. Cu ce sa aprovizionam orasele la un pret convenabil?

- Bine, conveni Moromete, dar dupa ce le desfiintezi îmi dai îndarat ce mi-ai luat?

- Sigur ca o sa-ti dau si îndarat sub o forma sau alta o sa-ti iai singur, raspunde în cele din urma Niculae ridicându-se de pe prag si pregatindu-se sa se culce, având acum acea expresie a celui care ghiceste ce i se va raspunde si n-are nici un chef sa auda, n-are acuma timp de discutie.

- Da-mi dumneata un bon la mâna în care sa se specifice urmatoarele, zise într-adevar Moromete fara sa ia în seama intentia fiului de a parasi terenul. Am luat de la cetateanul cutare din comuna cutare raionul cutare cereale cantitate cutare în valoare de lei, care nu corespunde cu pretul pietii. Prin prezenta, ma oblig ca, stat, sa-i achit diferenta, asa, esalonat. Drept care i-am eliberat prezenta spre a-i servi la nevoie.

- Nu merge cu chestii d-astea, zise fiul hotarât si agresiv.

- Nu merge?! se îndoi Moromete, ca si când ar fi crezut o clipa ca faptul era posibil si ar fi putut încheia tranzactia chiar atunci si anume cu fiul sau, care ar fi avut împuterniciri speciale.

I

XIII

Isosica, Plotoaga, Zdroncan si Bila si Mantarosie care facea si el parte din biroul organizatiei, dar care înainte de a li se alatura sovaise un timp între ei si vechiul secretar, Adam Fântâna, nu-si dadura cu adevarat seama de ceea ce se petrecea pe arii nici dupa ce numarul celor care își întindeau grâul pe jos crescua atât de mult încât, vazuta de departe, o arie începea sa semene cu un fel de bivuac. Gramezile conice de grâu cu rogojini pe ele aduceau a corturi, iar taranii în camasii tolanite pe lângă ele a trupa în repaos. Isosica, în a doua zi de treieris, plecase la raion de unde se întoarse pe seara cu stirea pe care o comunica lui Plotoaga si lui Zdroncan, ca Bila nu declarase la primirea sa în partid ce rol jucase în evenimentele din '46 din fata primariei si ca era momentul sa se trimita la raion declaratiile respective si sa fie curatat. Plotoaga însa, presedintele sfatului, nu se putu lauda cu un succes asemanator si spuse ca Niculae al lui Moromete era complet refractar dezgroparii trecutului lui Bila si ca nici macar nu vrusese sa stea de vorba cu Geaca si Danalache, pur si simplu îi gonise de la poarta fara discutie.

- Pe noi nu ne intereseaza daca el vrea sau nu vrea, zise atunci Isosica aproape dispretuitor, dând parca de înteles ca în chestiuni de astea nu

248

\

persoana ta intereseaza... Avem noi si alte socoteli cu el si cu tat-sau, domnul Ilie Moromete. Nici o grija, nu vom scapa momentul potrivit pentru a-i demasca pe amândoi pentru agitatie pe care o duc... Asa, Niculae avea ocazia-sa-l iertam pentru

ceea ce face taica-sau. N-o sa-l mai iertam. Zdroncan schimba subiectul cu un surâs impenetrabil:

- Cu cine ai vorbit la raion?

- Am vorbit chiar cu tovarasul care are sarcina sa se ocupe cu probleme de-astea, raspunse Isosica. si adauga ironic: ce, credeai ca m-am dus sa vorbesc cu tovarasul Merdescu sau cu Bumbea?

ui din soferii comitetului de partid raional si cel numit Qjjii de la poarta, care te opreau sa intri neanuntat. ZdronffiTn ripostsSMkîrijuratura admirativa la adresa lui Isosica spunând ca era dat în pasteltySfcsii. dar ca o sa vada el ce-o sa-i faca mâine sau poimâine tovarasul prniRiS^tar Ghimpeteanu când o sa afle ca oamenii si-au pus grâul pe jos si nu VOTW se duca sa-si predea cotele la baza de receptie. Ce masuri înțelege sa iar

Isosica își desclesta falcile si casba cu gura pâna la urechi, abia înregistrând faptele. Se aflau acum la sfatB» biroul presedintelui, luminat puternic de becul din tavan, si nu mai era n|pieni pe acolo, afara de un paznic vigilant care facea ce facea si se dadea ca din întâmplare când pe lângă usa, pe coridor, ascultând încremenit, dar si gata sa-si reia mersul daca ar fi fost surprins, când pe-afara, pe sub ferestre, ca si când ar fi pândit sa nu sara cumva vreun dusman de clasa peste cei dinauntru si el sa nu fie acolo si sa dea alarma. în realitate tragea cu urechea...

- Nu egzista, zise Isosica toropit de somn si de o multumire esentiala, care înabusea nesilit orice încercare a oricui, nu numai a lui Zdroncan, de a-i strecura în preocupari vreo îngrijorare cât de mica. Cotele trebuiesc predate fara discutie si cine nu vrea, nu duce grâul acasa. N-are decât sa-l tina acolo pe câmp, sa vedem cât îl tine. Trecui si eu pe-acolo când venii de la gara, adauga el putin mirat, si unii îmi spuneau ca n-au carute... Niculae al lui Moromete n-a fost pe arie?

- A fost de dimineata, zise Plotoaga, si pe la prânz a plecat la raion, l-a chemat tovarasul Ghimpeteanu.

- Adica n-a zis nimic!

- Ce sa zica, si mie îmi spusera tot asa, ca n-au carute si ca îl duc mâine dimineata.

- Poate ca n-or fi având? admise Isosica desclestându-si iar falcile, vedem noi mâine, organizam noi altfel convoaiele, luam carute de la cei care stau si n-au intrat în ceata si le dam lor...

Niculae se întoarce în aceeași seara de la raion și dimineața ținu o ședință cu Isosica, Plotoaga, Bila și Mantarosie, cei trei membri ai biroului

249

organizației, plus Plotoaga în calitate de președinte al comitetului executiv și nici el, Niculae, nu pomeni nimic de situația de pe arie. Le reaminti doar pe scurt instrucțiunile și măsurile care trebuie respectate în vederea unei bune desfășurări a treierii, punând însă accentul insistent pe o supraveghere specială a ariei chiaburilor.

După felul cum le vorbea era lesne de înțeles că pentru asta fusese el chemat ieri la raion și exemplele pe care le dădea confirmă imediat această presupunere. În cutare sat un chiabur a refuzat pur și simplu să-și strângă grâul de pe câmp, un altul a stricat sitele de la batoza, un altul a încercat să fure niște saci cu zoana, acel praf amestecat cu pleava și boabe rupte de grâu care se scurge alături de lada mare, altul a fugit din sat nu se știe unde și și-a împartit recolta la alții, crezând că cu manevra asta...

Niculae era încruntat. Exemplele sale erau meschine, dar nu le inventase el, cum, necum, astia cărora le vorbea trebuiau să bage bine la cap să nu spună că n-au fost prelucrați...

Aria chiaburilor funcționa însă fără nici un fel de accidente, se treiera neconținut, batoza avea toate sitele în regulă, chiaburii erau toți prezenți lângă sirele lor de grâu și, în afara de toate acestea, la ei nimeni nu-și pusese recolta pe jos și nimeni nu zicea că n-are caruta să-și ducă cota la baza de recepție, cum ziceau ceilalți. Bogații satului treierau în tăcere și pareau surzi la strigatele pe care le scotea din când în când Plotoaga când ceva îi se părea lui că nu e în regulă sau nu se misca bine și numai copiii pareau veseli sau strâni de ideea că au fost pentru întâia oară despartiti de sat printr-o arie specială; fugeau și se zbenguiau printre sire, sau carau cu aceeași veselie paiele de la curul mașinii, iar alții țineau de capstre caii înhamți la carutele încărcate și botul cailor abia le ajungea la urechi și caii stateau cuminti în mâinile acestor omuleți care, în afara de faptul că erau așa mici, semănau întrutotul cu părinții lor, de la palariile și cămășile, până la chipul energic, ars de soare.

A doua zi dimineața, așa cum își repartizaseră sarcinile, Niculae și Isosica o luară de la sfat spre aria principală, de pe izlaz, unde funcționau trei batoze. Lângă padurea Cotigeoia, fură trimisi Bila și Mantarosie din conducerea organizației. Când Niculae ajunse printre musuroaiele de grâu întinse până departe pe arie, la început merse printre ele în tăcere și cu oarecare grabă și fără să manifeste o atenție

speciala. După ce ieși însă din ele și fără să se oprească din mers, îndepărtându-se deci de arie, îl întreba pe Isosica cu o voce tăioasă ca un brici:

- Ce e cu gramezile astea de grâu?

Isosica își încetini nu se știe de ce pași, și nu se grăbi să răspundă, dar celălalt nu și-i încetini și atunci se creă deodată între ei o distanță care nu putea fi micșorată decât ori de Niculae, care ar fi trebuit să stea

250

sa-l aștepte, ori de secretarul organizației, care ar fi trebuit să-și întetească mersul. Nu se știa însă încotro se ducea, așa glont, Niculae și în cele din urmă Isosica mai micșora din distanță, grabind pașii, dar izbînd din când în când cu vârful pantofului în scăietii sau pietrele pe care întâlnea în drum, avînd, pentru cei care s-ar fi uitat la ei de departe, aerul celui care nu pune el mare preț pe cel ce merge așa iute înaintea lui și că situația lui nu depinde de asta, deși aparent trebuie să...

- Erau numai câțiva care aveau grâul cu neghina, zise el, nu știu ce mama dracului e cu ailaltii... Cica n-au carute...

° unuia care nu știe cum se treiera grâul și tu s-o ie, zise Niculae ridicînd glasul.
Gramezile astea Q f^ am văzut și eu că baza de recepție îi trimete

cu grâul îndarat pe ^B^jB^h^hia. dar ieri ce-ati pazit, tu și cu Plotoaga, de i-ati lasat și pe ai cu grâul cura^*a^l. puna pe jos? De ce nu răspunzi, ce-ati făcut ieri?

Dar tot nu se uita la el și tot mai rămânea îhfare ei o oarecare distanță, pe care secretarul local tot nu se străduia să-o micșoreze complet; nu mai izbea însă nici în maracini, nici în pietre.

- Plotoaga nu știu ce dracu a pazit, zice că a umblat pe la Ciolanesti după niste mahine! răspunse Isosica cu un glas egal în explicațiile lui cu cel al caruia îl tragea la răspundere. Eu am fost la raion, la comitetul de partid, am avut treabă cu serviciul de documentare.

- și alta zi nu ti-ai mai găsit să te duci la serviciul de documentare?

- De unde dracu să fi știut eu că aia cu grâul curat o să-l puna pe jos?! Ma duceam în alta zi, răspunse Isosica.

Acum nu mai era între ei nici o distanță și între timp se lamurise și încotro se ducea al lui Moromete așa glont: spre aria chiaburilor. Intra în ea și dadura ocol batozei și tractorului care înlocuia locomobila. Tractoristul îl saluta pe Niculae cu un deget la capela lui unsuroasă, iar referentul de la sfatul raional făcuse același lucru, având însă și o expresie întrebătoare: avea tabelele cu chiaburi în mână, le ținea bine, vroia tovarășul de la raionul de partid să se uite în ele? Niculae se uita în trecut în lada cu grâu, își vârî mână în el, vânturându-l, și întreba unde e presedintele.

- Uite-l colo, zise referentul local arătând cu degetul spre niste sire și ordona unui țaran care statea și se uita și el la grâu: ia cheama-l înapoi pe tovarășul presedinte!

Niculae însă nu-l aștepta, se îndepărta de batoza și o lua spre marginea ariei. Mergea însă acum agale, și Plotoaga și Isosica, susotind între ei, se apropiară de el fără grabă, fumând țigari, și cu niste expresii preocupate... Stateau acum toți trei împreună, în picioare, sub soarele apăsător și cei doi așteptau în tăcere în timp ce Niculae îi privea sfredelindu-i; parul lui

.L

251

tuns scurt și dat într-o parte îl făcea mult mai tânăr decât era cu adevărat fata de ei.

- Ce e asta, tovarășe presedinte? zise Niculae cu o ironie bruscă și necrutătoare. Poti să-mi explici, tovarășe presedinte? Unde e chitanța f numărul 1, tovarășe presedinte?! continua Niculae în același fel, parca ar

fi avut o sulita în mână și o înfigea cu fiecare cuvânt în omul impenetrabil din fata lui. Nu părea însă să-i pese lui de această impenetrabilitate. "Luți chitanța numărul 1?" v-a întrebat tovarășul secretar Sârbu. "O luăm, o luăm," zice tovarășul presedinte așa flegmatic, acompaniat de tovarășul secretar de organizație Isosica. și când eu v-am atras atenția că e o problemă cu neșina asta, ei, zice tovarășul presedinte așa binevoitor: î "Lasă că va explica eu'..." Da, da, explică-mi!

;

Îi ținea fără să clipească sub privirea tăioasă a ochilor lui negri. j

- Parcă nici n-ai zice că ai în fata doi oameni care se gândesc la î problemele comunei cum mă gândesc eu la problemele papalității, continua Niculae. Așa niste tovarășii care au organizat ei totul, l-am chemat chiar

si pe parintele sa-si dea contributia.

Isosica si Plotoaga erau si ei negri de soare, dar parca se înnegriseră chiar în aceste clipe sub ploaia batjocoritoare de cuvinte care se abatuse asupra lor. Cel mai lovit arata Plotoaga, care chiar transpirase sub cazna aceasta care îl muncea vizibil, sa nu înghita ceea ce i se facea, si frâna gândirii care îl avertiza probabil ca daca se hotara sa raspunda, trebuia sa se împace în acelasi timp si cu ideea ca era foarte posibil ca dupa aceea sa nu mai fie presedinte. Erau amândoi oameni cu pamânt si nimeni nu-i silea sa se lase astfel biciuiti, se pare însa ca Niculae cunostea bine soiul acesta de tarani care iesise la iveala în viata satului, si în cuvintele lui nu razbatea nici cea mai vaga grija ca ar putea avea din partea lor surpriza unei tresariri de independenta.

- Ce ordonati sa facem, tovarase Niculae? zise Isosica prinzând pauza din zbor. Aveti dreptate, ne facem autocritica, dar ce dracu îi facem cu aia-cu neghina? Cu aia fara neghina, lasati ca se aranjeaza, vorbim noi cu ei si o sa plece toata lumea la baza de receptie. Nu se poate, ordinul e ordin, ai arat, platesti, ai contract... Dar baza de receptie ar trebui sa le primeasca grâul cu neghina ca doar ei l-au dat, nu l-am inventat noi. Vorbiti dumneavoastra cu baza de receptie la telefon si noi mergem la arie sa formam convoaiele cu ailalti.

- Am vorbit ieri cu baza de receptie, zise Plotoaga.

- si? întreba Niculae.

- M-au trimis la Ciolanesti, ca sunt acolo doua mâhine, sa le luam s»| sa dam grâul la trior.

- si? relua Niculae.

252

- Nu era nici o mahina, erau stricate, am batut drumul degeaba, la telefon mi-au spus ca sunt bune... Sa-i ia mama dracului!

Presedintele spusese aceste cuvinte cu gura plina, obidit si înfuriat. Niculae se urni din loc si o lua spre sat.

- Mergeti pe arie si pâna în seara sa nu mai existe gramada de grâu pe jos, ordona el. Ma duc eu sa vorbesc la telefon cu baza de receptie. Executarea imediat!

XIV

receptf

biroul lui Zdroncan si îi ceru sa-i dea se rasuci pe scaun, ridica receptorul sa învârteasca energic la

Ajun; la telefon

de pe furca lui mare de manivela.

- Alo, urla el apoi în receptor, oficiul? si contîni^î repede ca si când ar fi chemat pompierii sa stinga un incendiu: Oficiul, oficiul, oficiul! Alo, oficiul, racni dupa aceea scârbit si insistent si spuse: Da-mi baza de receptie, fi-ti-ar urechea aia stînga cu care tii receptorul, a dracu'! Alo, baza, vorbeste aici...

Avea un glas de parca ar fi fost pe frontul din '914, asa racnea pâna primea o legatura.

Niculae lua receptorul si întreba daca la telefon era seful bazei. I se raspunse ca era chiar el.

- Din partea raionului de partid, zise Niculae sever, spune-mi, tovarase, ce e cu oamenii care au grâu cu neghina, care e situatia?

- Trebuie sa-l dea la trior, nu le putem primi cotele si plata S.M.T.-ului si nici restantele cu un procent mai mare de sapte la suta, zise seful bazei. Astea sunt instructiunile Consiliului de Ministri.

- Chiar si în cazurile în care baza le-a dat grâu de samânta cu neghina? întreba Niculae.

- Chiar, raspunse functionarul linistit. Nu trebuia sa-l semene asa cum l-au luat, trebuia sa-l dea la trior.

- Bine, asta în ceea ce priveste S.M.T.-ul care are dreptul sa i se plateasca aratura cu grâu curat. Dar cotele?

- si cotele, zise functionarul.

- Bine, dar daca asta e calitatea grâului, cum poate baza sa le pretinda alta?

- Trebuia sa-l fi dat la trior înainte de a-l fi însamântat, raspunse mai departe seful bazei.

Urma o pauza, apoi Niculae întreba:

253

- si dumneavoastra, care ati dat grâu cu neghina, cantitatea propriu-zisa împrumutata, o vreti tot fara neghina? Vreau sa spun nu cotele, ci samânta datorata...

- Fara neghina, spuse seful bazei neturburat.

- Dar voi l-ati dat cu neghina.

- N-are importanta.

- Cum n-are importanta? Ce raspuns e asta?

- Sunt ordine precise, raspunse seful bazei, laconic.

Niculae puse receptorul în furca si iesi afara. Dar nu pleca nicaieri, ramase în pragul cladirii pe scarile de ciment, îsi vârî mâinile în buzunare si ramase asa, drept, uitându-se peste drum cu privirea în curtea celui ce se învecina cu sfatul popular, curtea lui Valache, grasul si veselul partener ' de table al fostilor primari si notari de odinioara ai acestei comune. Pe vremea lor, un primar n-avea de rezolvat astfel de probleme, nu existau nici campanii si nici baze de receptie. Primaria era o cladire în general linistita, înregistra nasterea si moartea populatiei, avea un perceptor de impozite si un agent de urmarire, dadea bilete de vite si verifica masuratorile si greutatile si executa un buget comunal nu prea încarcat, iar si daca vreunui om i-ar fi venit chef sa-si semene de pilda pamântul cu sticle de lampa, toata lumea ar fi ramas complet indiferenta. Sticle de lampa vrea sa semene? Foarte bine daca are omul ideea asta, trebuie lasat cu ideea lui, nu toti oamenii seamana între ei sa aiba fiecare aceasi idee. De-aia sunt mai multi oameni, ca sa aiba mai multe idei.

Valache nu facea nimic, gaseai în cârciuma lui covrigi si bautura, nu te silea nimeni sa intri la el sa iei ceva, dar când vindeai sau cumparai o vita nu era asta o schimbare în gospodaria ta si nu trebuia sa bei un paharel în cinstea acestui eveniment? Ici semnai biletul în primarie si dincolo treceai si beai în sanatatea vitei (cumparate sau, vândute). Dar în sanatatea cui nu beai! Parca daca treceai copilului

care se însura doua pogoane de pamânt te înduram sa te întorci acasa ca si când nu s-ar .fi întâmplat nimic? si Valache era acoloa, vesel în permanenta, sau poate nu era el chiar vesel, dar te înveselea pe tine vederea lui când te gândeam ca tot câstigul lui la cârciuma se topea la table pe tuici cu pungasul de notar si de primar care îl beau fie ca pierdea Valache la table, fie ca pierdeau ei. Era acoloa, ca un paznic voluntar al primariei, cu toiul în mâna, si cine nu-l auzise macar o data strigând cu vocea lui moale de încântare, sa traiti, dom' primar, sa traiti, dom' notar? Ca si când ar fi fost parca platit sa întretina în mintea oamenilor ideea ca aceste doua cladiri care stateau fata în fata îti erau prietene, cu oamenii din ele cu tot. Pe urma venise razboiul si dupa razboi... Chiar aici în fata casei lui Valache se întâmplasera atâtea rasturnari! Aici cunoscuse cineva pe un

254

notar nou si petrecuse cu el pe terasa lui Valache o noapte dintre cele care nu se mai uita. si tot aici, putin mai târziu era chiar gata sa fie omorât acelasi baiat, care chemase oamenii cu goarna sa le vorbeasca... Acuma sta pe aceleasi trepte si se uita, pe gânduri, la fosta cârciuma... Obloanele erau închise... în casa lui Valache vrusese sa se mute odata un învatator, fiindca altfel, fara rafturi, odaia era frumoasa, avea ferestre mari, acoperite pe jumătate de vita agatatoare. si se mutase, dar pe urma plecase de-acolo si sfatul nu mai trimisese de-atunci pe nimeni sa-l înghesuie pe Valache cu mui^gX^odaia din fund... fi aveau însa în evidenta.

zise Niculae de pe trepte, ire nu mai era gras câ% dinioara, ci negru si parca si care ducea de funie o vaca, venea de la fântâna din apropiere, de

sa scoala.

Valache se uita la tânarul de pe treptele sfatului si fie ca nu auzise întrebarea, fie ca o auzise si nu vrusese sa raspunda la ea, dar cu privirea asa tinta, îsi vazu de drum, baga vaca în curte, închise poarta si se pierdu undeva în fundul gospodariei.

- N-o mai duce mult nea Valache, zise paznicul de serviciu care urmarise scena de undeva de alaturi unde statea jos.

- Dar ce-are? zise Niculae.

- Nu stiu ce are, dar nu mai vorbeste.

- Adica, are vreo boala?

- Cica n-are nici o boala, zic unii, nu-l doare nimic, dar nu mai vrea sa vorbeasca. A intrat o data alde Gae peste el si nu stiu ce i-a facut acolo. Cica l-ar fi injurat... I-a facut pe urma proces...

- si de ce a intrat peste el?

- Pai în calitate de presedinte! -si?

- Nu stiu ce-a vrut de la el, cica i-ar fi rasturnat masa si ar fi ridicat ciomagul la el sa dea impozite... Unii spun ca l-ar fi injurat, mai adauga paznicul, punând un semn de egalitate între aceste doua actiuni, ridicarea ciomagului si injuratura, dând chiar de înteles ca injuratura ar fi fost, prin natura ei, mai grava decât lovirea cu ciomagul.

- Dar de auzit aude? zise Niculae intrigat.

- Cine stie? Muierea spune ca aude, dar ca din ziua aia de la proces ^a luat hotarârea sa nu mai vorbeasca. Are mai bine de un an de când tine gura închisa si nu mai vrea sa scoata un cuvânt.

- Dar ce s-a întâmplat la proces?

- Pai cica Gae îl trecuse ca nu-si platise impozitele si nea Valache ^zice onorata instanta, va prezint chitantele care le am asupra mea ca dovada ^câ sunt nevinovat. Dar judecatorul cu asesorii populari nici n-au vrut sa

255

L

se uite la ele, zicând ca sa nu umble el cu uneltiri și cu avocat, ca n-o sa-i mearga. Probele nu sunt din punct de vedere concludente, a zis judecatorul, si a zăcut nea Valache vreo paisprezece luni în puscarie. Cica acolo a început el sa refuze sa mai vorbeasca, zice muierea, ca se ducea cu mâncare la el și ea îl întreba una si alta si el nimic. Paznicul tacu. Niculae întreba:

- si ce face acuma Gae?

- Ce sa faca, sta acasa. Asteapta sa fie iar presedinte. Posomorât, Niculae parasi treptele si se întoarse în biroul lui Zdruncan.

- Ia da-mi raionul de partid, îi spuse, pe tovarasul prim-secretar Ghimpeteanu.

Se vede ca se gândise tot timpul afara daca sa cheme sau nu raionul si ca în cele din urma se hotarâse sa-l cheme. Zdroncan lasa scrisul, puse mâna pe receptor si reînceptu urletele catre oficiu.

- Merge greu, zise într-o vreme, raionul e ocupat...

Dupa vreo ora de truda reusi în cele din urma sa obtina legatura' si Niculae lua receptorul si începu sa raporteze. Primul-secretar era la postul sau si îi raspunse ca cunoaste situatia, ca acelasi lucru se petrece si în alte comune si ca totul se datora agitatiei chiaburilor...

- Mobilizati membrii de partid si combateti agitatiea cu toata energia, tovarase Niculae, si în acelasi timp strângeti toate trioarele existente sau mâhinele, cum mama dracului le spun unii pe-aici, si selectionati cantitatea respectiva de cote si sa se predea la baza de receptie. Nu putem sa perpetuam sa dam bazei grâu cu mare numar de corpuri straine, pe urma baza îl pastreaza pentru la toamna si îl vinde cui n-are si o tinem asa ca gaiamatu. Trebuie explicat oamenilor ca nu exista alta solutie.

- si trebuie predat fara neghina chiar si grâul de împrumut? întreba activistul.

- Dar ce crezi ca bazele astea de receptie lucreaza de capul lor? Care sunt dispozitiile? zise secretarul.

- Dispozitiile sunt pentru întreaga tara? întreba Niculae.

- Pai sigur ca sunt pentru întreaga tara, n-oi fi vrând sa se dea dispozitii fiecarui taran în parte.

si convorbirea se încheie în felul acesta. Niculae închise. |,

- Câte trioare avem în sat? îl întreba pe Zdroncan. I*

- Sunt câteva trioare, raspunse Zdroncan, dar zice ca sunt toate stricate, s-a interesat ieri tovarasul presedinte si le-a vazut cu ochii lui. S-a dus pe urma la mama dracului la Ciolanesti sa ia pe-ale de-acolo, le-a gasit s» pe-alea stricate.

- si nu se pot repara?

- Nu se pot, ca le lipsesc tot felul de piese. Nu stiu ce-au facut cu ele, ca nu e unul bun.

- Da-mi S.M.T.-ul. Poate gasim la ei.

- Sunt date. Se lucreaza cu ele în alte *mi*

- Da-mi iar baza de recep

Dupa c[^]sfoâbmLuistiw&l&tîciilae îi spuse aceluiasi sef ca situatia era fara soliu[^]JjHflfSaOTKeva trioare ale S.M.T.-ului nici pâna la toamna n-o sa s[^]HpRgfectfona atâta grâu. "stim, dar n-avem ce face, raspunse functio[^]HT Se pare ca numai în regiunea lor se ivise complicatia asta.

t[^]j regiune s-o fi primit vreo dispozitie speciala de la Consiliul de

- Da-mi comitetul regional de partid, ceru Niculae si Zdroncan se puse iar pe urlat.

Dar iata ca legatura cu regiunea se obtinu mai usor decât cu raionul si Niculae lua receptorul si ceru sa vorbeasca cu un anume tovaras Geor-gescu. si se întâmpla ca acest tovaras sa fie chiar în sediu, cu toate ca în aceasta perioada mai toti activistii erau plecati pe teren.

- Tovarase Georgescu, zise Niculae, puteti sa-mi spuneti si mie care e situatia cu bazele de receptie care au ordin sa nu primeasca grâul care are mai mult de sapte la suta corpuri straine? stiti ca la noi s-a ivit o complicatie si am vorbit si cu tovarasul prim-secretar Ghimpeteanu, dar solutia asta cu datul grâului la trior este practic de neaplicat. Ce-i facem?

- Raionul o sa primeasca dispozitiile care se vor impune, raspunse scurt tovarasul Georgescu. Nu înțeleg de ce veniti voi cu chestiuni de-astea la comitetul regional! De ce nu tineti legatura cu raionul?

- Tovarasul Georgescu, replica Niculae iritat, v-am spus ca am raportat tovarasului prim-secretar Ghimpeteanu si dânsul mi-a spus ca mai sunt si alte sate în situatia asta. Problema e daca nu'cumva mai sunt si alte regiuni în aceeasi situatie si în cazul asta ce masuri sunt de luat, ca sa stim cum sa ne orientam...

- Țineți legătura cu raionul, raspunse impasibilă vocea de la celălalt capăt al firului.

și închise. Niculae închise și el și de asta dată foarte hotărât o lua spre ieșire și nu se mai opri în pragul clădirii sfatului să se mai gândească. Un sfert de ora mai târziu fu văzut apropiindu-se de aria principală și Isosica și Plotoaga îi ieșira în întâmpinare. Se vedea însă după felul lipsit de chef și sovaielnic cum li se urneau pașii că ei nu făcuseră între timp nimic și că în general nu prea înțelegeau ce era de întreprins într-o asemenea situație decât să execute ordinele. Se miscau în așteptare, sau așteptau niiscându-se, nu pareau sau poate chiar că nici nu se deosebeau cu ceva de ceilalți țărani, sau poate că un vechi instinct le spunea că în astfel de

257

împrejurări e mai bine din toate punctele de vedere să te retragi în masă din care ai ieșit și să lași autoritățile superioare să acționeze direct, sau o persoană anume trimisă de sus pe care s-o lași să ia contact pe viu cu întregul sat pe propria-i răspundere... Bineînțeles că nu trebuia să te retragi prea mult și, să lași această persoană complet singură, fiindcă atunci te va curăța după, și va pune pe altul care va ști să execute mai bine decât tine ordinele și dispozițiile date, dar poți să stai așa de forma alături de el, ca să nu se observe că nu vrei să te amesteci, și alături de țărani nefăcând nimic, ca să au-ti ridici satul în cap după ce valul va fi trecut și să se plângă contra ta și iar să te curețe...

- Ordinele sunt următoarele, zise Niculae fără menajamente. și începu să le spună ce aveau de făcut. Erau ele, chipurile lor, de nepatruns, dar prin coaja lor îngrosată de straturi de experiență seculară pătrunseseră, ciuruind-o parca cu o mitralieră, necrutarea unuia care ieșise tot dintre ei și care îi cunoștea și stia cum să le înfrânga împotrivirea și siretenia.

- Hai, dați-i drumul, încheie Niculae. Dați-i drumul și începeți și combateti efectele acțiunii chiaburilor. Treceți la contraacțiune. În loc să duceți munca politică susținută, duceți munca să-i mobilizați pe Geaca și pe Danalache și să-i trimiteți la mine! Numai achitându-va de sarcinile care vă revin, puteți să scăpați și să nu vă demască ca unelte ale chiaburilor! Eu mă duc la Cotigoeaia să vad cum decurge acolo treieratul și când mă întorc uite-asa să vad convoaiele înșiruite spre baza de recepție.

XV

Isosica si Plotoaga o luara înapoi spre centrul ariei si se vedea cum o cumplita furie pusesese stapânire pe ei. Când un grup de oameni le iesi înaintea cu expresii parca vesele care sovaiau între speranta si îndoiala, vrând sa stie adica în ce sens se modificase situatia, renuntasera sau nu renuntasera autoritatile la cote, având deci aerul ca totul se misca între aceste doua extreme si ca existau sanse si pentru si contra, Isosica si Plotoaga începura sa strige rând pe rând cu chipurile schimonosite de o mânie cu totul neasteptata si bizara, cu atât mai mult cu cât pâna atunci nu zisesera nimic, având si ei aerul ca chestiunea asta cu cotele ajunsese putin cam prea departe: ^

- Atentiune aici, urla Plotoaga. t

- Rechizitionarea trioarelor, îl urma Isosica cu un glas nu mai puBj^l urlat, dar parca mai rece si mai amenintator.

258

- Cine nu prezinta triorul reparat se confisca pe loc si nu se mai da îndarat, relua Plotoaga, si se interzice cu începere din acest moment depunerea grâului pe jos. r

Se apropiara de batoza.

- Cine treiera? facu presedintele.

- Eu, raspuse un taran tânajxtrun glas de parca ar fi fost strigat la apel în armata si i-ar fiJa^{iifp}Tacere sa-si reaminteasca, raspunzând asa voios, de acele fruHMp^{umpuri} petrecute în cazarma.

Tnala?

acarcarea în ea a cotei convenite si directia gara Balaci. [Stai, tovarase presedinte, ca n-am terminat, protesta atunci taranul ^energie disproportionata fata de argumentul pe care îl invoca. 'Presedintele o lua spre gramezile de grâu, dar tânarul taran tâsni de lângă lada, îi iesi înaintea si protesta si mai înversunat, de asta data rosu de indignare si cu fulgerari scurte de spaima în privirile ochilor sai mariti de o încordare pâna atunci ascunsa.

- N-am terminat, tovarase presedinte, ce te legi tu de mine când eu abia am bagat în batoza si uite colo carutele la rând sa traga la cos.

- Ai neghina? îl lua presedintele din scurt.

- N-am.

- Ai arat cu S.M.T.-ul?

- Am arat.

- Atunci ce... ma-tii crezi tu, ca S.M.T.-ul asta e pe gratis, n-ai iscalit un contract ca o sa platesti în produse?

si trecu peste el fara sa-l mai ia în seama, dar celalalt reveni îndârjit.

- si tu ce... ma-tii casunasi pe mine, care nici n-am terminat, când astia stau cu gramezile pe câmp de doua zile si nu le zice nimeni nimic. Nimerisi peste mine, Dumnezeu... de presedinte, ca daca ma reped acuma în tine te fac de uiti pe toata viata ca ai fost vreodata presedinte.

- Cristache, ordona presedintele adresându-se unui baiat care statea cu furca în mâna si se uita, du-te la postul de militie si spune-i tovarasului Moise Ion sa vina imediat aici pe arie.

Țaranul nesabuit amuti deodata, ca si când i-ar fi luat cineva indignarea cu mâna. în acest timp se adunase în jurul lor toata aria, si numai batoza continua sa treiere. Baiatul cu furca nu se grabi sa alerge sa cheme militianul, dar nici presedintele nu-si repeta ordinul.

- Suntem martori ca tu l-ai înjurat întâi, zise un taran cu glas potolit §' presedintele se facu ca nu aude, dar nu dadu curs ciocnirii, continua

strige ordinele asa cum începuse.

259

Le repeta nu tocmai asa cum i le spusese Niculae, ci deformându-le împins de furia aceea a lui pe care n-o pricepea nimeni si tocmai de aceea capatau parca în auzul celorlalti un caracter incredibil: se confiscau trioarele, se confisca recolta, se puneau cu militia pe ei...

- Sa ne ia tot grâul si sa stim o socoteala, zise linistit un taran adresându-se practic presedintelui, cu o astfel de voce care nu lasa nici o îndoiala ca el stia ca

presedintele nu nascocise el ordinele astea si ca prin urmare, daca facea pe intermediarul, sa transmita mai sus propunerea asta.

- Sigur ca da, admise un altul, ce sa mai stam sa ne mai socotim, ca S.M.T., ca U.T.M., ca F.D.P. ...Sa ne ia tot grâul, tot acolo ajunge.

F.D.P. era Frontul Democratiei Populare, denumire sub care se prezentase partidul si guvernul la alegerile recente si nu stia de ce îi ramasesera astuia în minte initialele respective. Cât priveste U.T.M.-ul (Uniunea Tineretului Muncitor), organizatia asta nu cerea nici un fel de cote, dar tot asa, se pare ca în mintea acestui taran nu se facea nici o deosebire între Statiunea de masini si tractoare, organizatie cu scopuri strict tehnico-V agricole, si organizatiile de masa existente care aveau alte sarcini. Nu se stie de ce propunerea cu luatul în întregime al grâului de catre organizatiile numite potoli treptat furia presedintelui si începu sa-i ia pe fiecare la rând, ocolind linistit gramezile de grâu.

- Ce e, Costache, de ce nu vrei sa-ti duci cotele aferente la baza? -Pai acumai treierai, astept sa vina alde cumnatu-meu cu caruta de la

Mozaceni si îl duc. De ce sa nu-l duc? îl duc! Cum sa nu-l duc! Tocmai pe mine ma gasisi sa nu-l duc?

- si tu, Patac? Tu ce astepti?

- Pai acu' treierai si eu! protesta Patac uimit ca evidenta acestui fapt era atât de greu de presupus. Acu' treierai si astept sa vie Ilie cu caruta si îl duc si eu.

- Care Hie?

- Cum care Ilie? Ilie Usturoi, cu care sunt în ceata.

- Lasa ca va facem noi rost de carute, n-avetj nici o grija, sa vedeti cum o sa platiti voi si transportul pâna la gara, zise presedintele si continua: Noroc, mai Aguta.

- Noroc, Plotoaga.

- Mai Aguta, trebuie sa-ti duci cotele la gara, zise presedintele ca între prieteni. N-ai ce face. Asa sunt dispozitiile.

- Ce vorbesti, se sperie Aguta. Pai zicea ca le taie.

- Nu le taie, Aguta, cine dracu ti-a mai spus si prostia asta?
- Lumea. Sa stam, zice, sa nu le duca nimeni si n-are ce sa ne faca.
- Are, Aguta, mai bine încarca si du-le, nu mai pierde vremea de pomana.

260

- Ma, eu ^{^nflSMffV* to't>} ^{'e d^{uc} *' eu>} ^{ZISC} Aguta cuminte, uitându-se cu ochii marLJHK^eritate în cei încremeniti si duri ai presedintelui.

Isosica uraHse sa nu mai zica nimic, îl însotea pe Plotoaga si, în clipele câncfj|Hta arata mai prins în vorba cu omul, el se uita vizibil în alta parte, avllflpfterul ca asta era misiunea presedintelui, sa raspunda de aspectul asta qKotele...

- Bine, aljP^e ca daca le duce toti, le duce si el, continua Plotoaga oprindu-se lângă un purcoi mare de grâu, galben si curat ca aurul, fara pic de corpuri straine, dar dumneata de ce te apucasi sa-l pui pe jos de pomana? Crezi ca cu atâta grâu n-o sa dai nimic statului, sau crezi ca dumneata n-ai nici o obligatie patriotica fata de poporul care munceste în fabrici si uzine?

- Mai Nica, zise tarantul neted, pe mine sa nu ma amestecati în chestiunile voastre de partid ca grâul e proprietatea mea si fac ce vreau cu el. Daca dumneata vrei sa mi-l iai, ai puterea s-o faci, dar sa nu ma puneti voi pe mine sa iscalesc, ca nu iscalesc...

- Poti sa nu iscalesti, dar încarca grâul în caruta si du-ti cotele aferente, zise presedintele.

- Lui Ilie al lui Moaca, începu omul sa povesteasca, si avea în privire si pe chipul lui lung ca o lubenita o expresie de triumf ca si când ceea ce avea el sa le dezvaluie va stârni senzatie, i-au intrat asta-iarna în curte si i-au luat un bou. "Ma, zice Ilie al lui Moaca, astia nu se multumesc sa-ti ia vita din grajd, dar te mai pune pe urma sa iscalesti ca ai dat-o de bunavoie."

- Dar când a încasat banii în avans de contract i-a placut, zise presedintele întorcându-se spre Isosica, ia sa-l trecem noi pe asta, în cap cu domnul Ilie Moaca, pe lista de agitatie contra regimului, sa-i învatam noi minte sa mai umble cu minciuni! Cum te cheama pe dumneata?

Omul însa se feri si deodata chipul lui alungit se decolora si se închise si nici urma de triumf nu mai pastra pe trasaturile lui dungate de soare si de o mânie oarba cu care nu mai stiuse ce sa mai faca. Acum parca descoperise brusc ce-ar fi trebuit sa faca: s-o pastreze doar pentru el si sa nu-i dea frâu în gura mare. Vazându-l ca si-a dat seama .singur de prostia lui, Plotoaga nu starui nici el sa-i afle numele, dar îi repeta sa încarce imediat cotele în caruta, daca nu vroia s-o pateasca... Imediat, acusi, în fata lui, dar ce, ne jucam aici de-a cotele, trebuie s-o duci întâi acolo si pe urma mai stam si la discutie, daca mai e ceva de discutat...

Lânga purcoiul urmator se agita un omulet mic, chemând pe cineva care se afla undeva printre siri, își vâră degetul mic în gura, fluiera si striga:

261

L

- Mai Costica, vino, ma, încoace, mai repede cu caruta sa încarcam cotele si sa le ducem, nu vezi ca s-a suparat aici toata lumea, o sa creada tovarasul presedinte ca nu vrem sa le ducem, hai mai repede, Costica, sa le ducem acolo si gata...

- Ba, fi-ti-ar capu-al dracu' sopti Isosica întrerupându-i strigatele, tu esti membru de partid sau ce mama dracului esti? Ia încarca repede si sa nu te mai prind cu grâul aici.

si trecura mai departe si în urma lui omuletul nu se grabi sa puna în practica strigatele lui catre acel Costica, sopti unui baiat care sta lânga el sa aiba grija de grâu si disparu într-o directie cu totul contrarie celei de unde ar fi putut veni caruta cu Costica în ea. De altfel asa facura si ceilalti acum când nimeni nu mai astepta nimic nou din partea celor doi, presedintele si secretarul: se limpezise în ceea ce îi privea pe ei, n-avea nici un rost sa mai stea sa-i asculte. si se pitira printre sirele de paie sau o luara nepasatori si singuratici care încotro, lasând gramezile de grâu pe seama copiilor sau femeilor. Ramasesera numai cei cu grâul cu neghina, care aveau aerul ca ei sunt scosi din cauza din moment ce lor nu li se spunea nimic.

- Sigur ca da, zise unul dintre ei, muncitoru ala trebuie sa manânce si el, nu poti sa-l lasi asa sa dea cu ciocanul cu burta goala... Sa vedem cum îi facem, ca de dat dam noi, dar sa stim...

- Dar ce, ne dam si noi seama, îl continua un altul prefacându-se ca nu-l vede pe un activist necunoscut care se apropiase între timp de gramezile de grâu si începuse sa vorbeasca în soapta cu Plotoaga si Isosica. E chestia asta cu S.M.T.ul, ti-a arat,

ti-a grapat, te-ai înteles sa dai, dai! Sunt, nu asa, diferite forme, tu muncesti aici pe ogoare, el muncesti acolo la nicovala, trebuie sa te întelegi... Toata lumea are nevoie de pâine, nu numai tu, plus ca acum suntem toti muncitori cu bratele! Tu ai nevoie de piulita lui, el de datoria ta patriotica... Ce poti sa-i faci? Clasa muncitoare, în unire cu taranul muncitor...

Ii apucase acuma grija de muncitori si aveau aerul ca nu spun lozinci, ci cred cu tot dinadinsul ca trebuie sa se într-ajutoreze. Erau atât de naivi în viclenia lor încât își închipuiau ca chestiunea era în mare fierbere acolo sus, si ca nu strica sa se auda si sa se transmita din partea lor ca ei nu sunt smintiti la cap sa pretinda anularea S.M.T.-ului sau a datoriilor, dar trebuie sa înțeleaga si ei ca istoria asta cu cotele... Ca sa nu mai vorbim de pretentia cu corpurile straine...

- Degeaba zice el Plotoaga sa ne apucam acuma sa dam la trior, relua altul. Asta e asa o gluma! Pai ce ne mai ramâne daca îl dam la trior?

- Neghina, asta îți mai ramâne! raspunse altul mirat ca evidenta asta nu era înțeleasa.

262

altul cu un glas care sugera daca ar sti muncitoru ala, ar

se despartea de Isosica si cura si ei la fel, dar nu prea

- Asta e mare isprava, cu neghina, rejj ca o s-o povesteasca si nepotilor; si adj da cu ciocanu în pamânt...

Pe acestea activistul necunoscut to<! Plotoaga si se îndeparta grabit. Iar cei dq

grabiti, ci mergând agale, parca gânditori TTS-ar fi zis ca acel activist cine stie ce le spusese, sa lase poate lumea în pace sa-si încarce grâul si sa se duca acasa, cum se întâmplase anul trecut... Nu vezi, au plecat fara sa mai zica nimic...

XVI

Nu se lamuri însa ce era cu acest activist în timp ce se adusera pe arie trioarele (sau mâhinele, cum li se zicea) si se dovedi ca toate erau în buna stare, nu le lipsea nici cel mai mic surub... Nu era deci nici o gluma, trioarele fura instalate pe arie si începura sa functioneze. In mod ciudat, tocmai ei, cei cu neghina, care erau în felul acesta rau nedreptatiti, parasira orice împotrivire si începura sa-si dea grâul la trior.

Erau toti tacuti si posomorâti si prin tacerea aceasta docila cu care acceptara ideea sa dea înapoi grâul curat în locul celui neghinos pe care îl primisera, s-ar fi parut ca ceilalti nu mai aveau acum nici un sprijin în rezistenta lor si nici un motiv sa mai întârzie formarea convoaielor.

si, cu toate acestea, nimeni nu se misca, gramezile de grâu continuara sa ramâna pazite doar de femei si copii, iar cei care treierau, în loc s-o ia spre gara cu caruta, trageau, cu aerul cel mai firesc, caruta cu grâu pe arie, întindeau cerga pe pamânt si începeau sa depuna cuminti grâul pe ea. Aratau foarte harnici în aceasta îndeletnicire si uitându-te la ei ai fi putut spune chiar ca depun mult sârg, ca si când ar fi vrut sa dovedeasca în felul acesta ca iata ce oameni vrednici si de înteles sunt ei, cât de harnici si saritori... Strigau la copii sa întinda cerga bine, vorbeau în treacat cu caili promitându-le ca dupa ce treaba va fi terminata o sa le adea ovaz în traisti, aveau în miscari un zor destins si multumit, chiar plin de o anume recunostinta (dar adresata nu se stie cui) si se uitau la cei din jur foarte senini si elocventi: uite, parca ziceau, o facuram si pe-asta, treieraram, asa e viata noastra, muncim ce muncim, dar pe urma e bine, îti aduni grâusorul de pe câmp si manânci pâine... în acest timp Isosica si Plotoaga depuneau acelasi zel. în ceea ce privea activitatea trioarelor, dadeau ordine, supravegheau, treceau de la un trior la altul, dadeau sfaturi si adesea chiar Puneau mâna la manivela care învârtea roata care la rândul ei învârtea cilindrul selector, având si ei aerul ca asta era situatia, erau toti o familie și în astfel de împrejurari n-are rost sa stai cu mâinile în buzunar, trebuie ^sa ajuti... Când ostenesti, pe urma mai stai de vorba, mai fumezi o tigare... Niculae revenise între timp de la celelalte arii si cazul tocmai când unul

263

din tarani, cu merticul în mâna, se pregatea sa-si descarce linistit recollj pe cerga si se duse la el si îi zise:

- Stai, de ce îl pui pe jos? N-ai auzit ca se interzice depunerea grâulj pe arie? Preda cotele si du-ti grâul acasa.

Omul arata cea mai nedumerita dintre figuri:

- Pai unde se predau cotele?

- Du-te la gara, zise Niculae.

- Cum, sa ma duc cu caruta cu tot? se mira mai departe omul, dar nu prea mult, întelegând dupa cât se pare ca fata de nestiinta celui alt mirarea lui prea exagerata

ar putea sa fie necuviincioasa. si explica: pun partea mea acilea pâna una alta si daca e sa ma duc la gara, nu e nevoie sa ma duc cu toata caruta, duc numai cotele, ce rost are sa ma trambalez pâna acolo cu tot grâul?

Avea dreptate. Convoaiele trebuiau sa se formeze bineînțeleles numai din cote si într-o caruta trebuiau sa fie puse cotele a mai multor insi, masurate foarte exact si puse în saci. Dar de ce aceasta operatie atât de simpla continua sa nu se faca?

Vazând scena, Isosica si Plotoaga se apropiara indecisi si dupa semnele cunoscute numai de ei înțelesera ca se pot apropia de tot si lua parte la discutie.

- Noi ne-am gândit cum sa evitam greselile de anul trecut. si acuma s-au ivit altele, zise activistul sfatului raional.

- si de ce, tovarase presedinte, relua Nicolae adresându-se de asta data lui Plotoaga, nu se formeaza convoaiele si sa lichidam gramezile de pe câmp? Ce asteptati? Ce vorbiram noi mai înainte?

- Am fost dupa trioare, explica Isosica luându-i în felul acesta apararea presedintelui, acuma trebuie sa asteptam sa dam grâul la trior.

- De ce trebuie sa asteptam?! exclama Nicolae.

- Cotigeoia cum merge? întreba Isosica.

In loc sa raspunda se apucase sa puna el întrebări. Nicolae îl scruta câteva clipe cu privirea micșorata de intensitate ca si când s-ar fi întrebat ce trebuia sa faca cu asemenea ins care în mod evident se ferea din fata sarcinilor care îi reveneau în calitatea lui de secretar de organizatie si îi lasa pe altii sa le execute în locul lui si el doar sa stea si sa apara astfel în fata oamenilor ca un prunc nou nascut.

- O sa discutam noi în organizatie toate problemele astea, raspunse Nicolae cu un glas care promitea multe. Sa iesim din campanie si o sa analizam noi aceste evenimente.

Fara îndoiala ca asta ar fi putut sa se întâmple întocmai cum promitea. Dar pâna una-alta se aflau în campanie si Isosica si Plotoaga nu riscau ei sa fie pusi în discutia organizatiei (mai ales acum când aveau atâtea planuri)

<Jaca situatia cu strânsul recoltei nu i-ar fi depasi[^] ce putusera ei sa faca si nu facusera? Puteau.

puteau si mai ales ordine, dar iata ca

Kcolta în grija celor cu Ifmeilor. foarte coborâta, semn de ^kMozaceni s-a procedat asa [eieratul la primul om care face si Ie-a dus, dar pe ba sa treiere nimeni. Iar la au dat drumul la boi peste

nu le executau taranii, parasisera aria si la care nu se putea sta de vorba, a copiilor[^]

- Tovarase Niculae, zise Isosica cu mare neliniste daca l-ar fi auzit oamei cum spui dumneata, din prima zi s-a oj n-a vrut sa-si duca cotele la baza si n-a' urma s-au oprit de tot batozele si nu Zâmbreasca a venit un camion de militiei!

ei, erea sa-i rastoarne în sant si sa-i omoare boii cu coarnele.

- Cum sa-i rastoarne în sant? întreba Niculae uitându-se cu dispret la acest secretar satesc alarmist, care era în stare sa debiteze asemenea bazaconii.

- Au aflat din vreme ca vine un camion cu militieni si când l-au vazut ca intra în sat au dat navala cu boii din toate partile, explica Plotoaga. Boii, continua el aratând si cu mâinile, fusesera strânsi anuine prin ulitele din preajma si când au vazut camionul, hua, hua, si trosc-pleosc cu bicele în ei sa se repeada orbeste... Ereau sa-i omoare, mai spuse el simulând o îngrijorare extrema si dupa câteva clipe adauga filozofic: ce poti sa le faci la niste boi!

si parca era si o oarecare admiratie în felul cum rostise el aceste cuvinte, dar fireste nu pentru boi, ci pentru cei care stiusera sa-i foloseasca atât de bine, taranii aceia din numita comuna.

- si de ce a venit camionul cu militieni? zise Niculae.

- Cica i-ar fi chemat presedintele de-acolo, ca ar fi sarit aia pe el, încerca Isosica sa povesteasca. Tot cu cotele, ce mai încoace si încolo, o încheie el taindu-si singur firul.

Dar nu fara o intentie foarte subtire, fiindca tacerea care urma dupa aceea rezuma elocvent întreaga lui gândire si comportare, a lui si a lui Plotoaga, în sensul ca iata ca aici la Silistea nu s-a întâmplat nimic de acest gen si ca nici nu e bine sa se întâmple, fereasca Dumnezeu... Ca Niculae nu trebuia sa se plânga de ei si ca n-

avea nici un rost sa-i tot "ameninte si sa-i batjocoreasca, o sa iasa bine daca o lasa mai încet... Dimpotriva, daca se forteaza ceva era chiar foarte periculos, dintr-o pripeala putea iesi o daravela sa ia foc toata aria.

Niculae le întoarse spatele si o lua spre sat. Ajunse la sfat si îi ceru .ui Zdruncan sa-i dea legatura cu Zâmbreasca, cu presedintele sau secretarul de-acolo. Zdruncan avea de lucru si mânca la masa lui pâine cu brânza, nu se mai dusesse acasa si avea la piciorul scaunului si o sticla cu un dop de cocean de porumb, din care tragea fara sfiala: era un lichid

265

alb-tulbure, tuica facuta din surse locale, pesemne porumb, cea de struguri sau corcoduse de anul trecut fiind de mult bauta în sat.

- Alo, oficiul, scoase el un urlat ragusit, de o agresivitate nepasatoare, învârtind din manivela si în acelasi timp mestecând vârtoș din falci.

Se facuse foarte cald si peste dejunul lui Zdruncan roiau muste. Nu mai era nimeni afara de el, pâna si paznicul se vârșe cine stie în ce cotlon mai racoros.

- Alo, Zâmbreasca? Cine e acolo? striga Zdruncan. Ce faci, ba, nea Ilie?... Presedintele ala al vostru mai traieste sau a dat ortu popii?... Uite îl cauta raionul de partid, vorbeste aici.

- Alo, cine e la aparat? întreba Niculae si dupa ce afla cine e si își spuse si el numele si calitatea îl întreba pe functionar ce activist de la raionul de partid se afla acum la Zâmbreasca? Tovarusul State? Vreau sa vorbesc cu el, trimite pe cineva sa-l caute. E urgent.

Dupa o jumatate de ora cel din Zâmbreasca se afla la aparat.

- Alo, State, zise Niculae, sa traiesti, Moromete la telefon.

- Sa traiesti, zise celalalt, ce s-a întâmplat?

- Cum merge strângerea recoltei la Zâmbreasca?

s|j

- Destul de bine, raspunse State. La Silistea?

- Merge bine, zise Niculae. Ceva nou? Am auzit ceva cu niste boi...

- Ce?! striga celalalt neuzind bine, sau profitând de faptul ca putea sa nu auda bine.
- Niste boi, zise Nicolae, o chestie cu niste boi. Daca s-a întâmplat la Zâmbreasca o istorie cu niste boi, repeta.
- A, se dumiri celalalt, istoria cu boii, da, s-a întâmplat, dar nu în Zâmbreasca.
- Dar unde, State?
- In Atârnatii! He-he! râse deodata tovarasul State, dar nu spuse nimic, desi prin râsul sau trada ca detine amanunte. stii cine era acolo?
- Nu. Cine era?
- Ghici!
- Nu-mi pot da seama!
- Erau acolo Iosif si tovarasul Beju. El a dat ordin militiei, a trimis un camion...
- Iosif?! tresari Nicolae.
- Nu, nu Iosif, tovarasu Beju!

Era vorba de unul din secretarii comitetului regional. Nu era însa vadit ca State răsese cu acel he-he al lui, neînsoțit de explicatii, cu gândul la relatiile de prietenie dintre Iosif si Nicolae, ci mai degraba se gândise la secretarul Beju, despre care reusise sa afle ca personal si fara aprobarea primului secretar Mircea, îl stersese pe el, pe State, de pe lista celor care

urmau sa fie trimisi la scoala superioara de partid "M. G. V. I. L. M. > fly". si acum nu se putuse stapâni sa arate ca îi parea bine de cele înnlfcbe... Se stia de altfel ca Beju mai facuse altele de acest gen si altora FIR fusese criticat de forurile superioare, dar în ciuda acestor critici continua sa-si exercite functia de secretar-trei si sa fie apoi reales în biroul regional si sa i se încredinteze mai departe aceeași functie, desi toata lumea se asteptase sa fie în cele din urma scos din ea. Ori, se întâmplase tocmai pe dos, adica în cele din urma fusese reales... Era un ins cunoscut în special pentru tendinta lui de a urmari si exclude din partid pe toti cei care credea el ca

sunt dusmani si nu trecea saptamâna sa nu se auda cum umbla prin organizatiile regiunii si excludea câte doi sau trei. Probabil de aceea era el asa apreciat mai sus... Se înțelege de la sine ca multi dintre cei exclusi de el înaintau apoi forurilor superioare contestatii, dar dosarul lor ajungea tot la tovarasul Beju si rari mai erau aceia care se adresau dupa aceea Comitetului Central. Acum Beju daduse ordin militiei sa intre în actiune, dar iata ca taranii aceia din Atârnatii își luasera si ei masurile lor, folosind resursele locale.

- Am vorbit cu Iosif la telefon, continua State.
- Ai vorbit?! si ce ti-a spus? aproape ca striga Niculae.
- N-auzi, tovarasul secretar Beju a dat ordin sa vie militia, zise State obiectiv, cu o voce ciudat îngrosata.

si nu mai spuse nimic, tacu la celalalt capat al firului si Niculae tacu si el un timp nedefinit, opriti parca amândoi la marginea cuvintelor ca la marginea unui gard fara porti.

- Spune-mi, la dumneata sunt unii care au grâu cu o mare cantitate de corpuri straine? rupse Niculae tacerea.

- Sunt, zise State.

- si cum ati rezolvat?

- Rezolvam pe parcurs, raspuse State dupa o pauza de gândire.

- Adica cum, insista totusi Niculae, desi se putea lesne înțelege ca situatia la State era cel puțin la fel de neclara ca si la Silistea. Ce însemna asta ca rezolvau pe parcurs? Care parcurs?

- Organizam pe baza de tabel, raspuse tot asa de obscur State. îi avem pe toti pe lista.

Niculae mai continua în felul acesta câteva minute, apoi închise, si cu o voce în care razbate^{ip} unda joasa de îngrijorare ceru legatura cu comitetul de partid. Primul-secretar Ghimpeteanu era mai departe la postul sau si-i raspuse imediat.

-Tovarase prim-secretar, zise Niculae raportând, am mobilizat trioarele și le-am adus pe arie, se lucreaza cu ele, sunt în numar de trei.

- Foarte bine, tovarase Niculae, raspunse secretarul înainte ca activistul sa fi terminat, dati-i înainte si obtineti aceleasi succese.

- Tovarase prim, ar mai fi o chestiune, zise Niculae cu o diminuare aproape reflexa în voce a importantei însasi a problemei despre care voia sa vorbeasca. S-a raspândit zvonul ca o sa se taie cotele si avem unele dificultati pe chestia asta. si de-aia v-am telefonat iar, sa vedem ce îndrumari ne mai dati ca sa ne descurcam... Profitând de chestiunea asta cu neghina nici altii nu vor sa-si predea cotele si s-au strâns gramezile pe câmp si sta lângă ele câte-un copil sau câte-o muiere si...

Secretarul însa îl întrerupse cu acea nerabdare a celui care având o perspectiva a întregului, de mult nu mai aude el nimic nou în ce i se spune din diferitele lui parti.

- De dimineata si pâna acuma, ca s-a facut ora unu, va explic ca aici nu exista discutie, cotele sunt o datorie patriotica si nu e nici o situatie speciala! Nu vad nici o situatie speciala. Actionati cu raspundere, evitati orice neînțelegere si, acolo unde exista, lamuriti cu tenacitatea specifica comunismului ca asa se pune problema si nu cum îi trasneste cine stie cui prin cap. E clar? Doar esti la tine în sat! Mai ai vreo nelamurire?

XVII

Era foarte clar, dar claritatea aceasta se oprea foarte net pe arie.

- Vasile al lui Troscot a terminat si l-a dat la trior si nu i-a mai ramas nimic, spuse unul apropiindu-se de un grup de lângă o sira de grâu si asezându-se jos cu o vadita placere, având aerul ca, iata, s-a aranjat si problema asta si acum o sa fie bine.

- Nu mai spune, exclama un altul, chiar nimic nu i-a mai ramas?

- Conform calculelor, trebuie sa predea tot, raspunse celalalt cu aceeași încântare. Ii mai ramâne neghina.

- Ce face, domnule, baiatu asta al dumitale, nea Ilie? exclama un altul, adresându-se lui Moromete care statea mai la o parte într-o râna si fuma si vorbea nu se stie ce cu Nae Cismaru.

- Ce vrei sa faca, mai Cîrstache, raspunse Moromete (era chiar Cîrstache, vecinul sau de poarta) cu un glas în care stateau în cumpana convingerile lui politice cu

înțelepciunea lui de taran care stia ce înseamna o autoritate de stat constituita si un singur ins... Ce putere are el?

- Mai asta, Ilie, sari atunci Nae Cismaru de alaturi, ma, eu în locul tau nu I-asi primi în casa, ma!

- Da, dar tu nu poti fi în locul meu, exclama Moromete ridicând un deget în sus ca sa sublinieze deosebirea.

268

- Nea Ilie, relua repede Cîrstache, sa nu-i ia cineva w^Mtin gura, pai bine, domnule, el nu vede situatia cum sta în realitate? De^Hku spune acolo ca nu se poate? Eu sunt convins ca el nici macar nuWe-a spus: domnule, nu se poate!

Moromete tacu îndelung si cine îl cunostea stia ca acum el nu-i va raspunde lui Cîrstache. Câtiva însa, care erau strânsi acolo, nu-l cunosteau bine si se întrerupseseră câteva clipe din vorba si se uitara la el sa vada ce-o sa zica. Cîrstache era un admirator al celor patru, dorind mult sa fie el al cincilea, sa-l cheme Moromete si pe el când veneau ceilalti si nu sa-l lase sa vina singur, mai ales ca nu era un simplu vecin. Când era Niculae mic, baiatul venea pe la el si Cîrstache scotea de sub pat un cufar cu carti si îi dadea câte una sa citeasca. Cartile astea si le cumpara singur cu bani din buzunar, nimeni nu stia când si de unde si nu le dadea nimanui, mai degraba venea el singur seara în casa omului, se aseza lângă lampa si citea la toata lumea... Ai fi putut crede, auzindu-l, ca erau scrise de el toate povestirile acelea asemanatoare basmelor, sau adevarate, dar pline de o taina care ramânea pâna la urma tot nedezvaluata. Numai lui Niculae îi împrumuta el aceste carti, dar nici lui fara limita. într-o zi cufarul ramase închis înaintea baiatului si Cîrstache îi spuse sever, asa cum spui cuiva care a ajuns la marginea lucrurilor permise: "Gata, nu-ti mai dau, ce, tu vrei sa-mi citesti toate cartile?".

Cîrstache trecuse prin ani grei pentru el, cu însuratoarea, când luase o muiere cu casa pe lângă cimitir si nu traise bine cu ea, o prindea mereu cu câte unul prin vie si chiar prin gradina, seara pe la miezul noptii. si se povestea ca fugise de la ea nu din pricina asta, ci pentru ca într-o noapte se pomenise cu un om negru pe pieptul lui, cu doua cornite iesindu-i din cap ca la iezi. Cîrstache s-a zbatut sa-l dea jos, dar n-a putut si ala îi spunea mereu: "Deschide gura, sa-ti scuip în gura, sa faci copii urâti ca mine". S-a întors la casa parinteasca, i-a dat taica-sau o parte din curte, ca nu era el singurul fiu, si-a ridicat un bordei al lui si s-a însurat cu alta, facând o crila de copii (nici mai frumosi nici mai urâti decât altii, de unde se putea presupune ca ala negru cu coarne de ied nu reusise totusi sa-i scuipe în gura).

Morometăwuiu intrase niciodata cu el în aceste amanunte, nici când îi mersese bine, nici când îi mersese rau, era însa binevoitor cu el, de pilda nu-l mai lasa sa întrebe la poarta ce face câinele, ci îi raspundea direct: "Hai, ma, ca nu se da, Cîrstache, intra".

- De unde esti tu convins, Cîrstache? zise atunci unul vazând ca Moromete nu raspunde. Ai stat tu lângă el când a vorbit?

269

Cîrstache rasuci în dreapta si stînga priviri de respect pentru Moromete si de protest fata de cel care punea problema în felul acela si zise în celjj din urma:

- Dumneata, nea Vasile, crezi ca pentru a sti un lucru trebuie sa acolo corporal?

si se si facu imediat rosu, izbit el însusi de ceea ce spusese. ",

- Ei, nea Vasile, mai zi ceva! exclama altul dându-l drept învins pe acest Vasile si cu multa consideratie pentru Cîrstache, care își întarea cu modestie si imperceptibil gâtul, semn ca adevarul descoperit de el nu era dintre cele de toate zilele.

- Dar cum?! zise acela. De unde poti tu sa stii cum devine un caz la Pitesti, daca tu esti la Silistea? De unde stii tu ce-a zis Niculae Ia raion daca tu ai fost pe arie? Poate ca a spus, de ce sa zici tu ca n-a spus?

Se lasa o tacere. începura sa fumeze tigari si numarul celor care se adunaseră aci spori încetul cu încetul, unul câte unul. Veneau agale de pe undeva de printre sirele de snopi, se uitau si vedeau grupul si se apropiau si ei si se asezau la margine cu un aer elocvent: n-avem nimic de facut în acest ceas al zilei, parca spuneau, am secerat ca si voi si ne-am adus grâul aci, si asteptam linistiti sa vedem ce iese... N-o sa ne apucam noi sa facem ce nu fac altii, sa ne ducem adica grâul la gara si sa-l lasam acolo ca niste prosti în timp ce altii stau si asteapta si poate scapa cu el nedus, dar nici daca ne vine o idee buna n-o sa stam sa asteptam sa le vie la toti, încarcam grâul în caruta si fuga cu el acasa. Li se citea pe fata aceasta pînda linistita a împrejurarilor si aratau destinsi si încrezatori fiindca ei stiau mai de mult ca înaintea vointei oamenilor se schimba întâi împrejurările, faptele omenilor sunt amesticate cu împrejurările...

- Din contra, zise unul cu ochii mari lucind de o hotarâre si un sacrificiu posibil, de ce zici dumneata, nea Nae, sa nu-l primeasca în casa? Daca o fi sa învete baiatul meu ca Niculae vînd dracului tot ce am si îl dau încolo, în scoli... Ce sa stea sa

manânce cu mine mamaliga cu fasole toata iarna... Mai, nea Ilie, exclama el cu acelasi entuziasm de care parca îi era plina inima, adresându-se direct lui Moromete, era iarna de nu te vedeai din nameti si parca îl aud pe Niculae cum spunea poezii. Eram prin gradina si dam coceni la cai si el fugea în gradina desculț si în camasa... Țin minte ce zicea...

Pasarica cea isteata

Nu-si mai cânta cântul sau...

270

Omul declamase naiv aceste doua versuri si se uita în jur sa regaseasca pe chipurile celorlalti emotia care îl încercase pe el pesemne în clipele acelea si pe care n-o uita. Dar pe chipurile celorlalti nu era nimic; continua:

- Le vedeam cum stau însiruite pe craca de mar de lângă geam si afara era un soare de ziceai ca e vara. Dar ce ger, îti pocneau maselile în gura. si deschideam geamul dimineata si când fereastra atingea craca le vedeai cum cad jos ca niste nuci. Erau înghetate toate, saracele, se asezaseră si ele lângă geam unde simteau aburi de caldura, dar degeaba...

Se lasa o mica tacere, ce era si cu asta, cu pasaricile lui?! Ce pastra el în mintea lui?

XVIII

- Niculae ce zice, nea Ilie!? întreba unul cu un glas proaspat crezând ca el e primul caruia i-a venit în cap ideea asta, sa-l întrebe pe Moromete ce zice alde fi-sau.

- Niculae?! se mira Moromete. Niculae zice ca are în fata lui un sat vechi si vrea sa faca din el unul nou. Cum, ma, Niculae?! exclama Moromete cu o nedumerire totala, amestecata cu o tristete simulata sfâsietoare. Cum vrei tu sa faci un sat nou?! repeta.

Aceste sentimente nu pareau însa sa fie ale lui, ci închipuite, sau mai bine zis ale altora, la care el însa ajunsese prin gândire, transformându-le în semne de întrebare, lucru care celorlalti le era mai putin la îndemâna. Dar o pâlpâire a privirii si un geamat ascuns si rau acoperit care scapa celor care nu-l cunosteau le aduse aminte celor apropiati ca totul era acum la el adevarat si ca în dosul acestei gândiri

a lui, cu ajutorul careia se straduisese multi ani sa stea sus, se zarea o surpratura noua: era singur, muierea lui fugise de-acasa si nu se întorsese.

- Adica cum ai tu în fata un sat vechi, continua Moromete parca implorând, de ce spui tu ca e vechi?! Ce înseamna asta vechi!? Noi avem loturile noastre cam de treizeci de ani, asta înseamna la tine vechime? Vazusi tu ca trecura sutele de ani peste noi si lumea se schimba si numai noi ramasesem în urma la plugul de lemn? Unde vazusi tu sat vechi? Ca pe vremea lui tata se treiera grâul cu«;aia si n-apucau eu sa ma fac mare și aparu batoza de treierat si când erai tn copil veni tractorul si seceratoarea și toate uneltele agricole care tu te lauzi ca le-ai adus tu. Alea care le-ai adus tu nu zic ca nu sunt, dar sunt ale tale nu vrei sa mi le vinzi mie, sa ar eu când cred eu de cuviinta, nu sa te las pe tine sa-mi ari prost de-mi iese bolovanul într-o parte sa te pui zece inisi cu maciucile pe el si tot nu-l spargi. Agricultura de-asta în combinatie o fi ea buna cui nu-i place sa munceasca, dar nu pentru mine, fiindca eu daca vad ca porumbul se îngalbeneste sau grâul creste rar, repede pun caii la ham, pun plugul în

271

caruta, ma duc la deal si-l întroc, seman din nou sau seman ce stiu eu ca îmi iese, si nu pierd nimic, dar cu tine pierd, fiindca pâna stau eu la discutie cu tine, pâna te conving ca am dreptate, în fine, pâna te misti tu, a trecut vremea! (daca te misti, daca îti convine sa vii de la locul unde te afli pâna la terenul cu pricina, ca te costa benzina si carburant!) Ca ati înfiintat ici-colo colhozuri, si îndemnati lumea sa faca la fel peste tot, pai da' crezi ca eu nu m-am dus si n-am vazut? Ce vrei dumneata? Sa nu mai am eu cai, sa nu mai am eu pamânt, sa nu mai am eu cu ce-mi creste o oaie, o vaca, o pasare sau un porc. De ce? Ce vezi tu rau în asta? Vrei sa cresti tu la colhoz? Pai niciodata n-o sa ajungi tu sa cresti atâtea oi, atâtea vaci si atâtea pasari câte cresc eu daca ma lasi în pace sa-mi vad linistit de gospodaria mea. Poti dumneata sa cresti la ferma dumitale mii de vaci câte avea satu asta înainte de razboi? Vita daca nu e a ta, ce-ti pasa tie de ea daca moare, se îmbolnaveste sau nu mai face vitei? si atunci ce sa mai vorbim, sa ne mai racim gura degeaba. Am fost la gospodaria astora din Balaci, continua Moromete. si ce credeti ca am vazut? Vite neîngrijite, nutret risipit, pui de gaina care în loc sa manânce ce li se da, se învatasera cu carne si se ciuguleau unii pe altii pe spinare, aveau spinarile pline de sânge, apuca-te si baga în oala o pasare ca asta!

- Dar ce carne le dau ei? De unde? întreba cineva.

- S-au apucat si au omorât caii, raspunse Moromete mai departe. Cica "consuma mult" si atunci le-au dat cu parul în cap, i-au belit si carnea au tocat-o si au dat-o la pasari.

- si cu ce cara când au ceva de carat?

- Au mai pastrat ei, ca nu i-au omorât pe toti, dar "pe masura ce ne industrializam, asa mi-au spus, o sa-i dam pe la fabricile de conserve, sau o sa-i omoram noi p-racilea..."

- Fie-al dracu' care s-o înscrie cât o trai în gospodaria colectiva, exclama cineva cu un glas încarcat de o decizie fara întoarcere.

- Ei, si zic eu, continua Moromete cu o voce foarte potolita si senina, ca si când ar fi povestit lucruri nu cine stie ce iesite din comun, cum munciti, cum faceti împarteala, cât va iese... Iese bine, zice, muncim bine, si atunci le-am spus si eu: "Ori munciti ori nu munciti, fara "vite tot ati ramas!" si am plecat, n-am stat eu sa ma pun cu ei la discutie. Nu înțelege el ce-i spui, ca omul de când e el om n-a trait fara vita! Pentru ca daca azi omori calul, mâine le omori si pe-alelalte si ai terminat socoteala, scapi de grija! A! exclama Moromete aducându-si parca aminte cu surprindere de un lucru pe care nu-l putea nicidecum trece cu vederea. Ai tu tractoare ca sa-mi scuteasca mie calul de poveri, bucuros, pune-le în vânzare la pravalie, când ma duc pe la Palamida, sau pe la Pitesti sau pe la Bucuresti, sa le vad si eu cât costa si daca nu sunt mai scumpe decât o pereche de

272

cai buni sau de boi... eu cumpar, domnule, ca îmi convine, dar de cal tot nu ma lipsesc pentru ca mie îmi trebuie calul, nu pot sa ma misc fara el, eu am treaba, degeaba îmi spui tu ca daca ma pui pe mine calare pe tractor si pe orasean în automobil, ai facut socialism. Ca asa mi-a spus Niculae, ca asta ar fi scopul... E unul Lenin, care le-a spus asa, mai adauga Moromete pronuntând numele cum ai fi zis Calin. Foarte frumos, zic, si daca te însori si chemi si tu lumea la nunta si duminica dupa masa pleci cu mireasa în sat cum se obisnuieste, cu lumea în carute si cu flacaii calare cu brazii, de unde iai cai, ca n-o sa te apuci sa remorchezi carutele cu tractorul, fara sa mai vorbim ca n-o sa-ti aprobe nimeni de-acolo de la S.M.T. sa-ti dea tie tractor sa plimbi mireasa, si în loc de cântecul alora cu vioara sa se auda pacanitul motorului. Pai sigur, zice parca pe jos nu poti s-o plimbi pe mireasa, o dor picioarele daca iese pe jos. Pai bine, ma Niculae, zic, tu nu stii ce e o mireasa, o mireasa e si ea o singura data mireasa în viata ei si cât o trai ea dupa aia o sa tot mearga pe jos, dar în ziua aia fie c-o duci sau n-o mai duci la biserica,

dar de la un cap la altul al satului trebuie s-o plimbi cu beteala si cununa pe cap, cu muzica, cu rochie alba pâna jos, cu pantofi cu tocuri înalte si cu flacai cu bradul pentru tine si asa mai departe, cum stii si tu ca trebuie sa faci. Face cine vrea, zice, cine nu vrea, nu face. Da, bine, zic, dar una e sa nu vrei, fiindca n-ai posibilitatea materiala momentala, si atunci faci nunta mai târziu încolo, dupa un an sau doi, si alta ca n-o faci fiindca tu cai nu mai ai, caruta nu mai ai... si ce parca numai de nunta e vorba? Vrei de pilda sa te duci pâna la Zâmbreasca sa-ti vezi o ruda, patru kilometri, si te îmbraci si tu cu haine de sus si iai si ceva, ca n-o sa te duci cu mâna goala. Ce-i faci? Te duci la S.M.T. si faci cerere sa-ti dea un tractorist sa te duca? si cum sa te duca, încaleci pe motor, sa-ti arda fundul, cum îi faci? Dar ca sa nu zic eu de o ruda, sau altceva, trebuie sa te duci la moara sa-ti macini, ca n-o sa-ti dea de la gospodarie macinat, îți da cereale, grâu si porumb, ce-o sa faci, iai sacul la spinare o data pe saptamâna si te duci cu el asa ca un tigan? Te duci, zice, la presedintele gospodariei si închiriezi un atelaj. Mai întâi, zic, ca daca le-ati dat cu paru-n cap de unde sa-ti dea ala cai si caruta si în ÎS doilea, admitem cazul ca tot ati mai pastrat câtiva de samânta, si va sa zica de unde eu pâna acum aveam caisorii mei acilea si faceam ce vream cu ei, sa ma duc la ala cu caciula >n mâna si sa ma rog de el, cam asta ar fi scopul. De ce, zice, sa te rogi? E dreptul tau, e obligat sa-ti dea. Pai uite de ce, zic, el fiind presedinte o sa vrea sa-mi scot palaria înaintea lui când îl vad si poate ca eu n-am chef s-o scot, fiindca de pilda când a ajuns odata primar Stan Ciocea, alde nean-tau Matei a spus asa, ba, eu astuia nu-i dau buna-ziua, nu-l

273

consider din punctul meu de vedere ca merita sa stea în fruntea satului, si când trecea pe lângă el întorcea capul în alta parte si alde Stan Ciocea ce putea sa-i faca? Nimic nu putea, ca n-avea nevoie sa se duca la el si sa-i ceara ceva. Dar asta are si vrei nu vrei trebuie sa-ti scoti palaria, fiindca daca nu ti-o scoti el nu zice nimic, ca nu e prost, stie si el ca e obligat, dar când te duci sa-i ceri cum ziceai o caruta cu cai, parca el o sa-ti spuna nu vreau? O sa spuna ca sunt la brigazi si cu nespus regret nu poate sa te serveasca... si atunci n-ai de ales decât doua solutii, una mai buna decât alta, ori îți iai picioarele la spinare si te duci asa la Zâmbreasca sau la moara cu sacul, mai rau decât saracul cel mai sarac din satu asta care zici tu ca e vechi, sau sa-ti rânjesti fasolele la tovarasul presedinte si sa te rogi, hai, ba tovarase presedinte, ca de-aici încolo o sa te laud la toti ca om ca tine nu s-a mai vazut si te propun presedinte pe viata. De, dar atunci trebuie sa recunosti si tu ca daca ar fi sa zicem asa ,■ doua sate care sa traiasca, unul asa vechi cum spui tu ca e, si altul nou, cum vrei tu sa-l faci, sa consideram ca atare doua comune cam egale între ele, Silistea si Balaci. si sa treaca, sa zicem, cât sa zicem? Cât ai tu nevoie sa-ti

omori toti caii si sa te dezvolti? Zece ani ti-ajunge? Nu-mi ajunge, dar sa zicem. Ei, sa zicem douazeci si dupa douazeci de ani aduna astea doua sate aici pe izlaz si întreaba-i pe astia vechi din Siliste: ma, voi vreti sa schimbati cu astia noi din Balaci? Sa treceti voi în locul lor si ei în locul vostru? Ai sa vezi ca nici unul din Silistea n-o sa vrea. Dar când o sa-i întrebi pe aia din Balaci sa vezi cum te pomenesti cu ei gramada ca vor toti.

Moromete tacu, își pleca fruntea si desi toti se uitau la el asteptând, tacerea lui se prelungi si el nu mai zise nimic.

- Ei, si Niculae ce-a mai zis, nea Ilie? exclama cineva neobservând ca Moromete se posomorâse si avea acea înfatisare elocventa a celui care își da seama ca argumentele lui nu se lipsesc de nimic si ca, în ciuda lor, lucrurile despre care spune el ca ar trebui sa nu se întâmple, se vor întâmpla totusi orice ai face.

Arata foarte tacut si însingurat, desi toti stateau în jurul sau linistiti si nu erau putini si prin tacerea lor confirmau ca gândesc ca si el; pâna si Nae Cismaru uitase sa-I contrazica. Era limpede ca nu era vorba aici de soarta cailor, plimbarea unei mirese sau drumul nu stiu cui pâna la o ruda din Zâmbreasca.

- Ce-a zis, nea Ilie, Niculae? Ce-a raspuns el când i-ai spus asa? repeta acelasi si atunci Moromete ridica privirea cu o secunda de uimire si-neîntelegere.

Asta putea fi un semn ca fie ca fusese smuls dintr-o adâncă tacere în care omul nici macar nu mai gândea, ca un refuz de a mai considera

274

lucrurile despre care vorbise în ordinea în care gândirea oamenilor ar mai putea interveni cu ceva, fiind deci vorba de lucruri straine gândirii lor normale, fie ca tot ceea ce povestise el nu se petrecuse decât în mintea lui si ca în aceasta discutie fiul sau fusese absent ca prezenta fizica.

- Niculae, raspunse el apoi, si în clipa urmatoare își trase adânc rasuflarea si ofta coplesit de asta data nu de o tristete a altora, la care ar fi ajuns prin întelegere, cum facuse impresia la început, ci de o tristete a lui proprie, mai mica, mai putin sfâsietoare, dar mai neagra, mai singuratica, mai dureroasa. Niculae e un copil, zise, si el nu stie ce stim noi. El nu stie ca binele n-a disparut niciodata din omenire. Binele, domnule, relua Moromete de asta data cu o voce schimbata în care simtirea lui proprie fusese reprimata si razbatea iarasi placerea lui pura pentru cuvinte, binele n-a disparut niciodata din omenire, r'epeta stârnind o înghesuita

uimire pe chipurile tuturor. Da-mi, ma, Nac, o tigare, ca îl terminai pe-al meu, se adresa apoi lui Nae Cismaru si Nae Cismaru îi dadu si Moromete nu se uita la nimeni tot timpul cât o rasuci, o lipi si o aprinse învaluindu-se în rotoagoale de fum.

- Aici n-ai dreptate, zise un altul la fel de îndoit.

Se vedea ca nu înțelegea nici el, nici altii: adica ce vrea sa spuna Moromete, ca a fost bine întotdeauna? Cum putea sa sustin^ o asemenea idee?

- Aici n-ai dreptate, zise si un altul la fel de îndoit, cu mult regret ca fusese alaturi de el pâna aici, si ca aici Moromete nimerise aiurea. Cum poti sa spui ca a fost bine în omenire...

- Da, ascultati-ma pe mine aici, asa e cum va spun eu, relua Moromete cu tarie, binele n-a disparut niciodata în omenire. Dar, zise el cu un gest care înhata parca din aer adevarul care avea sa urmeze, n-a fost pentru toti!

Ei, asa da! Tocmai se mirau si ei cum ar fi putut el sa spuna ca... Unii își desclestara falcile nerase si rânjira cu o lumina intensa sticlindu-le în priviri, uitând parca în clipa aceea tot ceea ce li se înfatisase ca nesigur, încetosat si de rea prevestire în ceea ce spusese si mai ales în felul cum spusese mai înainte Moromete ca va fi viata lor în viitor.

- N-a fost pentru toti, relua el, dar de disparut n-a disparut niciodata si aici nu trebuie sa vii tu si sa strici si binele ala care a fost, pe motivul ca faci ceva nou. începe de colea de la capul unde e rau, nu de la capul unde e bine, daca zici ca asta ar fi scopul. înțeleg sa vii sa-mi dai, nu sa-mi iai. Eu nu zic sa-mi dai, ca nu sunt nebun sa-ti cer daca nici tu n-ai de unde, dar macar nu-mi lua. Daca tu zici ca ai în fata un sat vechi si vrei sa faci unul nou, de ce...

275

Se opri însa brusc si facu un gest de neputinta de a înțelege; se întorcea de unde plecase si luând-o de la cap ar fi întâlnit mereu acelasi obstacol: de ce se întâmpla ceea ce se întâmpla si mai ales cum se putea sti daca tot ceea ce avea sa se întâmple în viitor avea sa se întâmple orice-ai face? Oare asta sa fie schimbarea vesnica a lumii pe care cât esti tânar n-o simti, desi poate ca altii batrâni când tu nu stiai nimic au suferit ca si tine acum? Asa sa fie oare?

- Ma, mult nu mai avem de trait, zise el deodata, uitând ca printre cei care stateau într-o râna în jurul lui erau si tineri, cine stie, o fi bine asa cum zice Niculae al

meu. Cine o trai o sa vada. Fiindca el asa zice, ca nu e asa cum credem noi, continua Moromete. Se face un sat nou si se distruge ala vechi, fara sa te mai întrebe nimeni daca asta nou e mai bun sau mai rau ca ala vechi, îl face si s-a terminat si n-ai unde sa te mai întorci, trebuie sa te aranjezi cu ce e. si cum, ma, Niculae, zic, o sa ne forteze? Asi, zice, de unde, o sa fie prin liberul consimtamânt. Asa ca, încheie Moromete cu nepasare, asta e! Cine o mai apuca si timpurile alea!

Asta putea sa însemne ca toate nelinistile lui priveau doar un viitor la care el nu va mai lua parte si ca macar atât cât mai avea el de trait avea sa fie scutit sa verifice daca ceea ce spunea Niculae al lui avea sa se întâmple sau nu. Dar se vedea ca nici de asta nu era sigur.

în departare, în trei directii care reunite ar fi putut înscrie pe aria cea mare un urias triunghi, se vedeau cele trei batoze treierând neîncetat. Treierisul nu se oprea, totul parea pasnic si linistit sub bolta întinsa pe care o facea cerul deasupra câmpiei. Printre sirile de snopi se vedeau oamenii mici în carute cu patuluri înalte, redusi la albeata camasii sau la punctul negru al palariei lor. Caii de asemenea pareau mici între aceste departari si numai câmpia era mare, fara limita acum când caldura unui soare care parca nu mai vroia sa alunece spre apus topea zarile si stergea contururile orizontului. si pe aceasta întindere a sesului încetosata de lumina si caldura, se vazu deodata un om alergând dinspre padurea Cotigeoia si strigând...

XIX

De peste tot de unde stateau astfel întinsi sau împrastiati pe la sirele j lor toti îl zarira pe acest om si se ridicara rând pe rând în picioare; ce era cu ala de alerga asa si urla? Luase cumva foc aria de la Cotigeoia? | Sau nimerise vreunul în batoza si pe asta îl apucase groaza si alerga sa spuna si aici, cu speranta smintita ca asta mai putea folosi la ceva? Oricum goana lui alarma pe paznicii, functionarii si activistii celor trei batoze si

276

câtiva îi iesira înainte si îl oprira, dar în urma lor se si strânsese un numar mare de barbati si femei, în special cei care treierasera si asteptau cu grâul pe arie. Doi activisti vrura sa-l ia foarte energic pe om deoparte cu intentia vadita sa afle ei cei dintâi despre ce e vorba si sa-si dea astfel seama daca nu cumva trebuia oprit imediat insul sa vorbeasca, ceea ce si reusira timp de câteva minute ducându-l hotarâti mai încolo, dar aproape în acelasi timp aparut un altul venind tot în goana dinspre Cotigeoia si fu numaidecât înconjurat de oameni:

- Ce e, ma, ce s-a întâmplat? racni cineva.

- La Cotigeanoaia, tâsni deodata glasul acestuia, Bila a sarit la Nae Marinescu si i-a dat cu goga în cap si atunci oamenii l-au pus jos. si Mantarosie s-a dus la militia... Vine militia, striga el cu ochii într-o clipa mariti cât cepele si își facu loc si o lua întins spre centrul ariei cu pasi si înfatisare de vestitor anuntând o navala sau un revarsat de ape. Toti de la Cotigeanoaia încarca grâul în carute si îl duc acasa, racni el.

Cei doi activisti îl lasara pe cel dintâi si se luara dupa acest al doilea cu ochii lui mariti care mergea ca un orb drept spre un grup mai mare de oameni care îl asteptau cu picioarele ciudat întepenite în pamânt, gata parca fiecare s-o ia în mai multe directii contrarii, atât erau de împrastiati, încordati, neîncrezatori si în acelasi timp sorbind cu priviri nesatioase vorbele aceluia.

- Sa sara el cu goga... I-a spart capul... L-au pus jos si l-au strâns de gât...

- L-au omorât, ma? se înfricosa unul cu un glas înalt.

- Nu l-au omorât, c-a scapat. A fugit sa cheme militia. Toti încarca grâul si îl duc acasa...

Zadarnic încercau cei doi activisti sa împrastie pe cineva, erau gata împrastiati toti, cu mare distanta între fiecare, dar erau adunati totusi în felul acesta pe o întindere enorma si puteai trece printre ei în linie dreapta fara sa te lovesti de vreunul, ftel dintâi se potolise, nu se stie ce-i spusera cei doi activisti, se cam posomorâse si nu prea mai vroia sa vorbeasca. Cu toate acestea, înspre el si nu spre cel de-al doilea se îndreptara cei mai batrâni si mai stapâniti, ca si când nu le-ar fi placut deloc sau n-ar fi înteles nimic din strigatele celui din urma.

- Spune, ma, ce s-a întâmplat?

- Au trecut pe-acolo Isosica si Plotoaga, începu omul sa povesteasca, nu stiu ce le-a spus ei lui alde Bila si Mantarosie... în tot cazul, reflecta omul încercând el însusi sa înțeleaga pe masura ce relatea faptele, dându-si dupa cât se pare seama chiar atunci ca totul a început de fapt de aici, din momentul trecerii acestora doi pe la aria unde se aflau Bila si Mantarosie. Ce le-o fi spus ei n-a auzit nimeni, dar de spus le-a spus... în

tot cazul, nu stiu ce i-au pus ei în vedere lui Bila, ca n-a auzit nimeni ordine de-ale lor, ca cine a stat sa le asculte, s-au tras asa mai într-o parte si se uitau cam urât la Bila. Ilie Neata zice ca se uitau urât si la Mantarosie, dar mai mult se uitau la Bila. si pe urma au plecat. AI lui Ilie Nica spuse ca s-au dus pe urma în sat, nu i-a mai vazut nimeni pe alde Plotoaga si Isosica. Era la batoza Nae Marinescu, treiera si își punea grâul pe jos, facuse asa o gramada cam mare, avea grâu alde Nae. si vine Bila si se apropie de el si de unde pâna atunci nu zisese nimic, își da palaria asa pe ceafa cu goga si-i spune lui Nae Marinescu ca începând cu el nu se mai admite descarcarea grâului din carute si ca Nae Marinescu sa se faca el cap de convoi. Nae Marinescu n-a vrut sa se ia cu el, nici nu-i raspundea, își vedea de treaba, descarca grâul si Bila îi spune lui Mantarosie sa se uite pe tabel si sa vada câte cote are de dat domnul Nae Marinescu. Avea cam multe, arase cu S.M.T.-ul, dar grâu cu neghina n-avea, avea cotele astea, S.M.T.-ul si cât îi revenea... si mai avea si doua carute pline de snopi netreierate, stateau sa le vie rândul, ca nu terminase, grâu mult, ce mai încoace si încolo. si Bila îi spune ca dupa ce ca cu atâta grâu nu e trecut la chiaburi, nici cotele nu vrea sa le dea? Imediat sa devina cap de coloana. si atunci Nae Marinescu i-a spus: "Du-te, mai Bila, si vezi daca nu sunt pitit pe dupa gramezile alea de paie, nu sta aici pe capul meu, tu nu vezi ca n-am terminat?" Asta a fost, si Bila odata a început sa urle. Parca nu era în firea lui, urla ca un zaltat, nici nu-l mai cunostei; alde Gheorghe Patac spune ca era beat... S-au adunat toti ai lui Nae Marinescu, s-a oprit treieratul si Bila urla mereu ca imediat sa se formeze coloana ca daca nu, o sa vedem noi pe mama dracului daca nu ne satura el pe noi sa mai punem grâul pe jos. Ai lui Marinescu s-au apropiat de el si Nae i-a zis si i-a facut un semn cu mâna spre sat: "Du-te, ma Bila, cu *adusul* tau si lasa-ne pe noi în pace, ce cauti tu aici, tu tii legatura cu Uniunea Sovietica, du-te acolo si nu mai face umbra p-acilea". "Domnilor, a urlat atunci Bila la noi cu gura de i se vedea omusorul din gât, ati auzit, domnilor, ce a zis acest spion anticomunist luând în derâdere lagarul. Esti arestat, te arestez în numele comitetului executiv." si s-a repezit în el, a ridicat goga si i-a dat lui Nae Marinescu una în cap. Nae Marinescu a cazut jos plin de sânge si atunci ai lui au sarit toti si au pus mâna pe Bila. Erau sa-l strângă de beregati, se facuse vânat, daca nu sareau altii sa-l scape îl omorau. si au fugit pândarii si s-au dus la militie. Când au vazut unii ca pândarii fug, au început sa încarce grâul în carute si s-o ia la goana cu el spre case. Toata lumea încarca! încheie omul cu o voce parca deznadajduita si începu sa strige pe cineva: Gheorghe, ba, Gheorghe, vino ma dracu încoace, ca pe tine te caut. Pune grâul în caruta si du-l acasa. - Nu se mai da cote? întreba nedumerit acel Gheorghe.

- Vedem noi mai pe urma. Cât vrei sa-l tii aci? Vrei sa vie o ploaie peste noi sa stai pe urma sa-l întinzi la soare sa se usuce?...

În clipa aceea se auzira dinspre padurea Cotigeoaia tipete ascutite si prelungi de femei parca scoase din minti, iar imediat dupa aceea doua împuscaturi de arma, una dupa alta, amplificate de ecoul padurii. Un fior trecu cu repeziciunea unui circuit secret prin toata aria si omenii o luara la fuga în toate partile prin preajma batozelor. Se auzeau ordine scurte, încordate. La caruta. Fuga si înhama caii. Asterneti cerga! Aduceti sacii. Spune-i ma-tii sa mature în odaie. Puneti o parte în pod, o parte pititi-l în patul...

Cei doi activisti treceau de la unul la altul fara sa-si piarda calmul.

- Nu încalcati dispozitiile, nimeni n-o sa fie scutit de cotele datorate, avem tabele si sa nu credeti ca o sa plateasca altii S.M.T.-ul pentru dumneavoastra. Degeaba îl duceti acasa, moara are ordin sa nu macine la nimeni fara chitanta de predare, înțelegeti omeneste.

Pareau sa înțeleaga, dar continuau sa încarce cu o graba linistita, ca si când tocmai asta li se cerea sa faca. In acest timp, dinspre Cotigeoaia se mai auzira o data tipete de femei si urma iarasi trosnetul amplificat de padure a doua împuscaturi. Nu se stia ce se petrece acolo, dar nici nu pareau curiosi sa afle, si dupa câtvă timp se si afla, dar asta nu modifica absolut cu nimic activitatea febrila de pe arie, încarcatul grâului si dusul lui acasa. Bila, povesti cineva, se întoarsese cu seful postului de militie, tovarasul plutonier Moise Ion, si vrusesera sa-l aresteze pe alde Nae Marinescu. Sarisera însa mai ales femeile, tipând, si seful trasese în aer sa le împrastie, dar fara sa reuseasca. Acuma cica a plecat si Moise de-acolo si au plecat si toti care mai erau de pe la sfat si raion. Nu mai e nimeni pe arie, dar de treierat se treiera înainte fara ei.

Nae Cismaru nu treierase, n-avea ce duce acasa, dar îi straluceau ochii în cap si îi îndemna pe altii:

- Hai, ma, hai pe ei, hai sa-i dam jos de la primarie, sa scapam de ei! El credea ca acum toata situatia e/a în joc, îl apucase si nu mai contenea:

- Hai, ba, hai, Ilie, hai sa ne slrângem toti si sa ne ducem gramada peste ei, peste Isosica si toti astia.

Trioarele fusesera parasite pe-acolo pe unde fusesera aduse si cei care își dadeau grâul lor cu neghina la ele încarcau totul în saci, care cu mer-ticele, care cu

palariile, iar altii pur si simplu cu bratele, puneau gura sacului jos la baza gramezii de grâu, tineau cu dintii de baiere si cu amândoua palmele, cu coate cu tot, cu miscari adânci si rezezi trageau grâul în el cu o veche pricepere... Tot asa faceau ei si în alte dati cu alte treburi, cu aceeasi pricepere si graba când venea o ploaie si ceva trebuia cules de pe câmp, sau ceva trebuia strâns si pus la adapost sau învelit si

279

aparât de un vânt neasteptat... Sau si mai demult bunicii strabunicilor lor, când în zare apareau caii armatei dusmanului, cu nevoia vesnica a tuturor navalitorilor de aceleasi cereale, acelasi nutret si aceeasi nevoie de tot ceea ce în general numai la ei se gasea în cele din urma mai lesne, vite de taiat, pasari si alimente de jefuit...

- Hai, ma! Hai, ma! se auzea din când în când glasul lui Nae Cismaru îndemnând. Puneti mâna pe ei, care sunt comunisti! Aratati-i cu degetul, fratilor, sa se învete minte! Uite-o pe Ciulea lui Isosica.

într-adevar Ciulea era pe-acolo, statea razimata de o caruta si mânca linistita seminte cu fruntea putin plecata. Se uita însa cu atentie peste tot pe arie si la auzul glasului lui Nae Cismaru nu se feri si nu se sperie câtusi de putin.

- Ce e, nea Nae? zise ea cu un glas neasteptat de ascutit si de calm, totusi pasnic, mai mult curioasa, s-ar fi zis, sa stie cu adevarat ce vrea omul de la ea.

- Nu mi-a spus mie Vasile al lui Troscot?! striga Nae Cismaru.

- Ei, ce ti-a spus?

- Ca venea într-o zi de la gara cu caruta si te-a luat si pe tine si tu pe drum l-ai oprit sa mai ia doi!

- si ce daca l-am oprit?

De furie ca nevasta lui Isosica nu se speria deloc, Nae Cismaru își iesi din pepeni:

- A început ea sa dea ordine în sat, ie-te a dracului... Acuma s-a terminat cu tine... O sa raspunzi tu pentru toate judecatile care le-ai facut la Palamida, sa nu crezi c-ai sa scapi...

Ciulea nu-i mai raspunde, pieri de-acolo dar nici Nae Cismaru n-o mai urmari, alti mesageri soseau neîncetat cu vesti de pe aria Cotigeoia si el se ducea sa-i asculte ce spun...

XX

- Isosica si Plotoaga sunt la sfat, au dat telefon la raion sa le vie militienii, striga un om care navali pe arie cu caruta si trase lînga o gramada mare de grâu care lucea ca mierea în bataia soarelui.

Nu se putea sti întrucât vestea aceasta avea în ea ceva neasteptat, dar felul cum omul o rosti si mai ales cum din goana carutii rasucise caii împrejurul gramezii cu grâu cu o mâna de fier, facând animalele sa frîneze din cele patru picioare gata sa se prabuseasca mai degraba unul peste altul decât sa mai înainteze un singur pas, arata ca asta era clipa hotarâtoare si ca altii actionau ca s-o câstige, Isosica si Plotoaga, în timp ce ei, cei

280

Jl

de-aici, nu se miscau, si aveau sa-si merite pe deplin soarta care li se pregatea.

- Nu v-am spus eu, racni Nae Cismaru. Nu v-am spus eu voua, ba! repeta el si abia acum se petrecu cu el o schimbare: nu mai era întarâtat, ca si când lumea pe care el o vazuse pâna atunci se rasturnase brusc înainte ca ea sa se rastoarne si în realitate... Hai peste ei, zise el, sa-i dam jos, sa nu mai gaseasca pe nimeni când or veni. Sa ne gaseasca pe noi. Hai, Ilie, ce mai stai? Hai Cîrstache!

si îsi drese palaria pe cap, îsi trase camasa pe sub brâu rosu încins cu o curea neagra, puse mâna pe-o furca si cu ea pe umeri o lua la goana spre sat alergând ca un om tânar chemat undeva de o mare primejdie, moartea tatalui, a copilului, sau focul care i-ar fi aprins casa; i se vedea fundul zbatându-i camasa la spate si calcâile ridicate în aer, si nici urma de sovaiala care sa fi înmuiat acest trup copt; se putea presupune ca e condus de o minte la fel de coapta si putuse sa aiba timp, dupa prima suta de pasi, ca aceasta minte sa-i soptasca sa-si încetineasca goana. Dar în ciuda distantei care de la sine da celui din urma iluzia ca un om fuge din ce în ce mai încet, Nae Cismaru se vedea, dimpotriva, fugind din ce în ce mai tare si atunci, numaidecât se luara dupa el si altii, tâsnind fie cu furcile, ca si el, fie cu mâinile goale. Tot atunci dadura peste paznici noi carute încarcate cu grâu, o luara însa peste câmp. Se duceau în sat, dar pe drumuri ocolite, altele decât cele care se

vedeau cu ochii pornind de pe arii. Cu privirea iscoditoare un functionar raional, cu tabelul în mâna, se consulta cu Danalache si Geaca întrebându-i în soapta cine sunt cei care fugeau cu carutele si cine era cel care o luase la goana spre sat. Danalache le spunea numele si functionarul facea un semn în dreptul lor... In dreptul lui Nae Cismaru facu o cruce...

- Ce-i facem? întreba unul din activisti. Sa oprim treieratul?

- De ce, se mira functionarul raionului, grâul trebuie treierat vedem noi cum decurge cu cei care au încalcat dispozitiile.

Vorbise ca si când numarul celor care le încalcasera era neînsemnat, în timp ce grosul celorlalti stateau cuminti pe arie si le respectau. Geaca și Danalache îgpa se uitau tot mai des spre marginea satului urmarindu-i cu ochi nelinistiti pe cei care se luasera dupa Nae Cismaru si fugeau spre sfat. Isosica si Plotoaga erau acolo, dar unde pierise Niculae al lui Moromete? Sau era si el cu ei? si aici de ce nu venea nimeni, îi lasasera pe ei, pe paznici, pe Geaca si Danalache cu astia de la raion, care nu stiau nici ei ce sa faca!?...

Tocmai când grupul celor care se topeau în zare spre sat era gata sa coboare si sa nu se mai vada, se auzira dinspre partea aceea împuscaturi si toti cei care plecasera sa-i dea jos pe Isosica si Plotoaga, în frunte cu Nae Cismaru, fura vazuti gonind ca niste nebuni înapoi, scotând strigate ¹âgusite de spaima si cazând pe izlaz ca si când i-ar fi nimerit gloantele

281

si i-ar fi omorât. Dar se sculau repede de pe unde cadeau si își continuau goana. în urma lor se zarira curând pe fondul negru al saicânilor de pe coama dealului siluetele a patru^ cinci sau sase militieni cu pustile în mâna urcând potecile si tragând... îi urmareau foarte energic pe cei care vrusesera sa ia cu asalt satul, si se apropiau de arie în formatie de lupta, rasfirati si împuscând la comanda. Câteva gloante piura si sfârâira prin aer pâna aproape de batoza unde se aflau Geaca si Danalache, care se speriară asa de tare ca se dadura repede pe dupa putinile cu apa. Nu mai era nici o îndoiala, se tragea fara sovaire si o noua salva facu sa piuie din nou gloantele la mare înaltime pe deasupra ariei. Geaca începu sa se bâlbâie adresându-se lui Danalache:

- Ce-ar fi sa ne bagam în putini? Glontul se stinge daca da de apa.

- Se stinge el, zise Danalache laconic, dar tot te gaureste.

- Ai dreptate, zise Geaca, murim si înecati si împuscati.

si se uita pe dupa putina. Militienii se oprisera, lasasera pustile în jos si se întorceau acum îndarat, mergând agale. Se duceau la umbra, sub salcâmi... Nu omorâsera pe nimeni, dar nu parea sa le arda de gluma. Nae Cismaru si toti care navalisera îndarat pierira repede printre siri si instigatorului i se auzi glasul înspaimântat:

- Ba, Moromete, unde esti ma? Ai vazut, ma! Ne împusca, ma! Ne împusca cu pusca, ma, ce-i mai facem noi acum?!

- Ce-o sa patesti tu acum, mai Nae, se auzi atunci glasul linistit al lui Moromete, o sa fie vai de curul tau!

- Al meu, ma! De ce? Da' ce-am facut?! se auzi vocea din ce în ce mai nelinistita a celui alt. si continua: M-am dus si eu acolo sa vad ce e! Ce, n-am voie sa ma duc? Nici n-am ajuns, m-am dus pâna colea si am dat de ei, stateau culcati pe burta la umbra cu pustile în mâna. Nu le-am facut nimic, ce, de ce zici tu ca...

Dar nu mai primi nici un raspuns din partea prietenului sau, sau daca îl primi nu-l mai auzi nimeni... Câtiva mai reusira s-o ia anapoda peste câmp cu carutile pline, dar cei care mai încercara dupa acestia fura opriti hotarât de vocea îndepartata a unuia din militieni, care taindu-le drumul din timp le striga foarte prietenos, dar cu pusca în mâna, sa se întoarca înapoi. Doar atât: "înapoi pe arie."

XXI

Niculae era în acest timp la sfat cu Isosica si Plotoaga. Dar înainte de a se fi întâlnit cu acestia în biroul lui Zdroncan, dupa convorbirea lui cu acel State si dupa a doua convorbire cu primul-secretar al comitetului de partid raional parasise cladirea si o luase grabit spre moara.

282

- Ma duc sa vorbesc cu Fântâna si sa mobilizam toate fortele organizatiei, îi spusese el lui Zdroncan înainte de a iesi. De ce sta el deoparte si nu ne ajuta? Asa ca daca ma cauta cineva, sau e nevoie de ceva, sunt acolo, sa trimiti repede un om sa ma cheme.

Fântâna era la postul lui stând afara printre oameni si carute, i se vedeau de departe parul si barba albite de pospai, ai fi zis ca era preotul satului care venise si el sa macine un sac ca oricare om.

De când începuse treierisul, începuse nu de mult dupa aceea si moara sa functioneze, ceea ce însemna ca toti acestia de-aici își predasera cotele si ca prezentasera responsabilului chitanta emisa de baza de receptie. Carutele umpleau curtea larga a morii si erau ele însele pline cu saci. Cai grasi, bine îngriiti, cu piele stralucind si cu picioarele înalte ca niste copaci tineri plini de seva stateau deshamati în spatele carutelor mâncând din suslet iarba verde sau trifoiste cosita. Oamenii însa nu aratau la fel ca vitele, erau desculti, în camasi adesea rupte, nerasi, cu palarii scofâlcite pe cap, tacuti si înnegriti parca nu numai de soare. Niculae trecu printre ei salutând, o singura data toata curtea, si responsabilul, vazându-l, se dezlipi de lângă o caruta unde stateau de vorba cu cineva si îl astepta cu barba în aer.

- Ia vino putin sa discutam unele aspecte, zise Niculae uitându-se în jur si cautând vizibil un loc unde s-ar fi putut duce, sa nu fie auziti de nimeni.

- Mergem în birou, zise Fântâna si o luara într-acolo si apoi dupa câțva timp intrara în asa-zisul birou.

- Țstia sunt majoritatea chiaburi care macina, explica Fântâna luând în brate banca din spatele mesei si punând-o de-a curmezisul micii încăperi de lemn sa stea amândoi pe ea. Toti au chitante de cotele predate, cu astia nu merge discutie...

- Ia sa-mi spui, zise Niculae, de ce nu ajuti dumneata organizatia acum pe timpul campaniei când e un moment greu si te multumesti sa stai aici în loc sa vii cu noi pe unde e nevoie?

Fântâna își pironi privirea lui albastra în cea a tânarului si o secunda se uitara astfel unul la altul, lipoveanul cu o stralucire cam nesigura, dar intensa în ochi, Niculae cu raceala si duritate. Se vedea ca, spre deosebire de el, care spusese direct tot cee^ce avea de spus, Fântâna, care avea prea multe, nu putea sa faca acelasi lucru, desi dorea din toate puterile, în cele din urma, înghitind de câteva ori, reusi sa-si aduca aproape raspunsul, de prin departarile de unde ratacea oprit de atâtea obstacole si zise:

- Nu pot sa închid moara si sa viu eu sa activez în locul lui Isosica, daca nu stie sa se descurce! Altceva cum stie? Când e vorba sa se duca 'a raion cum stie? si sa se duca la directia moraritului cum stie? Astea de ce stie sa le faca? stie sa nu se bage

unde nu vrea. Eu nu pot! Eu am ordin sa macin, sa predau statului uium, am un plan de îndeplinit, nici noptile nu ma duc acasa sa dorm, stau si macin permanent...

283

- Nu-ti cere nimeni sa nu îndeplinesci planul, raspunse Niculae retinând doar aceasta parte a raspunsului celuilalt, dar înainte sa fi început treieratul, toate aspectele astea negative din comuna puteai sa contribui si dumneata, ca membru de partid, sa le înlaturati. Atunci nu' mergea moara, cât a durat secerisul n-a macinat nimeni.

- Aveti dreptate, zise Fântâna bâlbâindu-se, aspectu asta cu neghina... de-asta-toamna nu trebuia semanat, dar mi-aduc aminte ca n-a vrut nimeni sa-l dea la prior, cu toate ca nici nu prea mai era timp... Eu eram secretarul organizatiei si ramasesem în urma cu însamântarile de toamna. Cetateanul din sat, relua el apoi, crede ca cine stie ce fac eu aicea cu uiumul si cu cerealele si se uita urât la mine ca si când ar fi averea mea si nu i-asi da si lui. Dar o sa plec dracului într-o zi si o sa-mi vad de treaba, îmi vad de agricultura, nu-mi trebuie mie sa ma înjure toata lumea si pâna la urma tot sa ma scoata de aici, dar nu ca un om cinstit, ci ca hot! Ce-mi trebuie mie asta când eu am pamântul meu, îmi iau caii de capastru si... Auzi din ce pricina sa ajung eu sa nu mai dorm, ca vine cineva într-o zi si fara sa am absolut nici o vina îmi încheie proces... Mai bine plec singur si-o las dracului de moara sa traga de ea cine-o vrea. Fiindca cetateanului sa nu credeti ca îi pasa unde ajunge uiumul pe care îl da el! Statului, dracului, din moment ce i-ai macinat si poate sa se duca cu faina acasa, puțin îi mai pasa! De ce i-ar mai pasa? si daca i-ar pasa ce-ar putea sa faca el? Poate el sa vina aici peste mine sa ma controleze? Pai îi dau cu chitantele si cu registrul în cap, nimic n-o sa gaseasca!

si zicând acestea responsabilul morii trase iute sertarul, scoase un registru gros si soios si o varza nemaipomenita de alte hârtii, le rasfoi ca sa fie si mai rasfoite decât erau, nemaîntelegându-se ce vroia el sa demonstreze prin asta si continua:

- Nu ma bazez eu pe ce zice cetateanul din sat, ca el tot nu ma crede, orice i-asi spune, ma duc eu la raion, la sfatul popular, la directia morari-tului si îl caut pe tovarasul director... E tot de prin satele astea iesit, dar mai destept, om cu ceva carte, nu ma compar cu cu el. si stau si vorbesc cu tovarasul director azi, si îmi spune sa vin sa vorbesc cu el mâine, si mâine îmi spune sa vin sa vorbesc poimâine, si ma duc si poimâine sa vorbesc cu el, ce sa mai vorbesc, ca ce-avusesem de vorbit vorbisem din prima zi, adica eu vorbisem, ca el mai mult asa, îmi aratase dintii dintr-o parte. Eu îi spun, tovarase director, uite asa si asa, va aduc

asta si aia la cunostinta, ca dumneavoastra m-ati numit. si se uita la mine: hî, da, te-am numit! Tovarase director, zic, si îi spun iar, asa mai pe larg, amanuntit cum devine cu activitatea morii din comuna Silistea si ce probleme sunt în*perspectiva*... Da, da, zice, hî, am înteles! A trecut si Isosica pe-aici! Când am auzit asa am iesit în strada si m-am sters pe ochi cu foaia camasii de la spate, uite asa curgea sudoarea pe mine. Ce cautase Isosica la directia moraritului?

284

- Cine a fost înainte director la morarit? zise Niculae.
- Ouabei, raspunse Fântâna.
- si acum unde e Ouabei?
- E la *Ucecop*, la Turnu, nu-l stiti?
- Nu. Ce face acolo?
- E sef!
- Ouabei te-a recomandat? -Da.
- Uite, acum n-avem timp de aspectele astea ale activitatii moraritului, zise Niculae, suntem în campanie, întelegi ce vreau sa spun?
- înteleg, raspunse Fântâna docil, trasati-mi sarcina respectiva si eu o execut.

XXII

Deodata însa sari de la locul sau si dadu buzna afara. Lînga birou, în spate, un om, se îndeparta repede, fara sa se uite înapoi, cu aerul ca n-avea nici în clin nici în mîneca cu biroul de lînga care de fapt se smulsese vazîndu-l pe lipovean. Nu se putea sti de cînd statea el acolo si asculta. Fântâna îl înjura, cu glas tare, direct si de mama, fara nici o posibilitate de interpretare ca nu l-ar înjura pe el, ci cumva pe un altul si se întorse furios înapoi, lasînd usa deschisa. O femeie tocmai trecea pe-acolo si mersul ei încet parea mersul obisnuit al unei femei din sat, desi un ochi atent s-ar fi putut îndoi ca era un mers neatent la ceea ce se petrecea în jur. Niculae se ridica în picioare grabit.

- Opreste macinatul, zise el scurt, asta e sarcina ce ti o trazes. Macina-l pe ala care e acuma în cos si pe urma spune ca s-a stricat ceva la motor si ca trebuie sa te duci la raion sa faci rost de-o piesa. Vino la sfat si, daca nu sunt acolo, o sa-ti spuna .Zdroncan la- ce arie ma gasesti.

si iesi afara si o lua repede înapoi spre centrul satului. Pe drum auzi împuscaturi dinspre padure si se opri o clipa tragând cu urechea neîncrezator. Nu cumva era vreo joaca de copii, vreo pocnitoare? împuscaturile se repetara. De la moara pâna la sfat era departe, Niculae înteti pasii si când intra înauntru si îi vazu pe toti adunati acolo în biroul lui Zdroncan, 'n afara de Isosica si Plotoaga, pe Bila, pe Mantarosie, pe plutonierul Moise si înca vreo patru pe care nu-i cunostea, întelese ca s-a întâmplat ceva si o cuta crâncena îi aparû între ochi.

- Ce e asta, zise el, cine a tras cu arma? Ce este aici?

- Tovarase Niculae, zise Isosica, veniti putin pâna încoace.

Iesira pe coridor si intrara în biroul sediului organizatiei si acolo secretarul îl puse pe Niculae la curent cu cele ce se petreceau la Cotigeoia.

285

îi spuse apoi ca îl trimisese pe plutonierul Moise sa-l apere pe Bila si sa-l aduca aci si pe alde Nae Marinescu, sa potoleasca lucrurile. Dar iesise mai rau, sarisera muierile si plutonierul fusese silit sa traga în aer sa scape de ele. Ei, si acum nu mai stiau din ce parte s-o mai ia ca sa dreaga ce facuse Bila.

- Adica! rosti Niculae taios.

- Pai sa vedeti, fug oamenii din toate partile cu grâul acasa si nu mai stim ce sa mai facem, paznicii nu mai au nici o putere. Am impresia ca Bila anume a facut asa, fiindca nici nu trebuia ceva mai rau decât cum a procedat el, ca sa ne pomenim în situatia asta.

Niculae îi întoarse spatele si reintra în biroul lui Zdroncan.

- Da-mi mie raionul de partid, îi porunci el lui Zdroncan, cere-l urgent pe tovarasul prim. Iar dumneata, tovarase plutonier, trimite imediat militienii pe care îi ai pe aria principala la marginea satului cu ordin sa nu permita nimanui sa intre în sat cu grâu si du-te si dumneata la fata locului.

Plutonierul însa nu se misca.

- Ce e de discutat aici, tovarase plutonier, ce mai astepti?
- Tovarase Niculae, nu am militieni, zise plutonierul.
- Dar unde-ti sunt militienii?
- Am primit ordin sa-i trimit la Balaci.
- Bine, asteapta, zise atunci Niculae.

Tocmai se obtinuse legatura cu raionul de partid si Niculae trecu ca peste un cal peste masa lui Zdruncan si duse receptorul la ureche.

- Tovarase prim-secretar, tot eu sunt, din Silistea, Moromete.
- Ei, ce mai e, tovarase Niculae, cum merge, ia raporteaza.
- Tovarase prim, zise activistul cu sânge rece (si nu facu nici o pauza de gândire ca sa continue), aici anumite elemente au sarit asupra paznicilor și au început sa fuga cu grâul acasa fara sa predea cotele. (Acum însa facu pauza.) E o situatie grea, tovarase prim-secretar, ce-i facem, îi lasam sa duca grâul acasa?!
- In nici un caz, striga de la celalalt capat al firului primului-secretar, el însa fara nici o pauza la auzul semnalarii acestei situatii grave. si continua: Nu putem admite în nici un caz, tovarase Niculae,'ca aceste elemente sa stârneasca dezordini în campania de strângere a recoltei. Mobilizati activul de baza al organizatiei, dati dispozitii în consecinta sefului postului de militie si asteptati ordine. Te chem eu îndata.

si închise. Era la curent. Nu trecura nici zece minute si suna militia raionala. Plutonierul Moise asculta fara sa spuna altceva decât "am înteles" si "sa traiti" si apoi îi spuse lui Niculae ca "deocamdata" ordinele primite de el erau urmatoarele: sa se mobilizeze urgent un numar de paznici (sefi da tarlale) câti erau necesari pentru aria principala (patru sau cinci insi) care au facut armata si stiu sa mânuiasca în mod sigur arma, sa nu traga în cineva din greseala, sa-i îmbrace în uniforma de militieni si sa opreasca

în felul asta oamenii care fug cu grâul acasa. "Deocmadata", repeta plutonierul. Sensul era ca raionul avea sa ia mai târziu masurile pe care le va crede de cuviinta si ca ei aici sa încerce sa se descurce pâna atunci în felul acesta.

- Sa încercam! exclama el încrezator si sceptic în acelasi timp, ca orice militian care stie ca utilizarea armei poate sa dea si în acelasi timp sa nu dea rezultatele dorite, dar de încercat trebuie sa încerce, fiindca altceva n-aveau ce sa mai faca. Numai sa nu-i... Hm! Asta ar fi vesel!

Avea haz Moise asta, clatina din cap tot gândindu-se la ce ordin primise, se vedea ca îl excita ideea sa îmbrace tarani în uniforma si sa le dea pusti în mâna. Pusti avea, soldati n-avea, dar oricum... Numai sa nu-i recunoasca oamenii, ca atunci s-ar face militia de răs...

Nu mai pleca însa dupa paznici pe la arii, plutonierul îi lua cu el chiar pe cei patru care erau acolo si se duse sa-i îmbrace în uniforme, tot paznici erau si acestia si seful postului de militie nu se mai uita la ei sa vada daca aveau sau nu o înfatisare care sa-i inspire o încredere deplina: orice om de la tara stia sa tina p pusca în mâna si, în afara de asta, avea sa se duca chiar el cu ei pe liziera satului si o sa procedeze în asa fel încât sa nu-i recunoasca nimeni: avea sa-i tina mai tot timpul cu burtile la pamânt si de ridicat sa se ridice numai el... Ceea ce si facu, exact la timp ca sa-i întoarca îndarat nu numai pe Nae Cismaru si cei care se luasera dupa el, ci si pe cei care încercau sa fuga peste câmp cu carutele pline de grâu.

Nimeni nu mai stia însa ce se mai petrecea pe aria de la Cotigeoia si, când își adusera aminte de ea, navalira, iar câtiva paznici dintr-acolo si spusera ca ai lui Nae Marinescu cu neamurile lor au luat-o spre sat si ca s-au dus spre casa lui Bila si Plotoaga sa le dea foc. si ca mai toata lumea fuge cu grâul acasa fara sa mai tina seama de nimeni. Casa lui Bila era chiar în deal, în apropiere de cladirea sfatului si într-adevar se auzeau dintr-acolo tipete de muieri si în curând sa vazu si o dâra de fum înaltându-se spre cer. Iesisera toti afara.

- Mergem acolo, zise Niculae. Sau asteptati sa vina domnul Nae Marinescu si la sfat sa ne dea si noua foc? Ce asteptati, tovarase presedinte?

Pornira repede câti erau, mai bine de zece insi, si numai Zdrongan ramase lângă telefon. Ai lui Nae MarinSfccu nu mai erau însa acolo, îi sparsesera lui Bila goamurile si usile si dupa ce îi dadusera foc o luara la goana spre casa lui Plotoaga. Sarira toti si începura sa stinga focul care era foarte lenes si se lasa stins cu usurinta, nu adia de nicaieri vântul. S-ar fi zis ca tineau cu Bila. Iesea însa fum mult si lasara totul pe seama vecinilor, o luara spre casa lui Plotoaga. O muierle le iesi

înainte și le spuse că ai lui Nae Marinescu au fugit în pădure și au spus că la noapte, de, o să vada el Plotoaga pe dracu.

287

- O să vada ei pe dracu, nu eu, până mâine dimineata, spuse Plotoaga îndârjit. Doar dacă nu fug din sat și trec granița... Altfel, dacă nu pun eu la noapte laba pe ei tot și-i belesc, nu-i mai belestă nimeni niciodată.

Se întoarseră apoi din nou la sfat și Zdroncan le dadu să citească o circulară urgentă, pe care tocmai o primise telefonic. Avea o înfățișare ironică Zdroncan, scria mai departe în hârtiile lui și parca spunea că în timp ce ei se zbat și alearga de colo până colo și nu fac nici o brânză, sau fac ca Bila de ajung în situația să se uite cum se da foc satului, el, Zdroncan, duce în spinare tot greu și rezolvă esențialul. Uite dovada: să citească ei circulara și să vada ce scrie în ea și să se chioască mai bine dacă n-or să-o înțeleagă de la prima lectură, că era scrisă citet și nu puteau să dea vina pe scrisul lui... Ceea ce Plotoaga și făcu. Se vedea că de furie nici nu mai vedea literele înaintea ochilor și atunci lui Isosica i se făcu mila de el și începu să citească el ordinul circular, dar cu voce tare, ca să-l scutească pe presedinte de trudă.

- E clar, spuse Niculae. Mergem pe arii.

și o luara întâi spre cea principală. De departe se vedea cum toată lumea astepta, nu se mai zărea nimeni întins pe jos sau fugind cu carutele. Numai treieratul continua implacabil mai presus de aceste zvârcoliri, cu oameni sus la cos, străini parca de cei de pe pământ, cu mișcările lor care se repetau și creșteau în dimensiuni pe bolta albastră, patată de fum, a acestui sfârșit de amiază: prinderea snopului pe aripa batozei și dezlegarea lui, rasfirarea în gura scânteietoare cu dinți metalici, care îl smulgea și îl amesteca într-o fracțiune de secundă urmata de geamatul înecat de satisfacție al întregului corp al mașinii, aruncând prin spatele ei, care, de departe, semăna cu un fund urias de albina, paie, pleavă și pulbere înecăcioasă...

Plotoaga se urca într-o caruță să-l vada toată lumea și începu să strige. Problema s-a solutionat, urla el triumfător. Tovarăși de răspundere au înțeles situația și au aprobat că bazele de recepție să primească de la cei care au grâu cu corpuri străine peste șapte la sută, toate cotele care le au ei de dat, S.M.T., împrumut, și așa mai departe. Nu mai exista acum nici un motiv de instigare să chibărească și cu începere din clipa asta se pot forma convoaiele și pleca spre a fi predate, încheie el cu această frază și cu un astfel de glas încât cineva care n-ar fi știut despre ce e vorba ar fi putut să creadă că până atunci toți oamenii de pe arie se tot

îngramadisera s-o ia spre gara, dar ca autoritatile îi împiedic^era. Acum însa îi lasau, puteau sa înceapa si ei sa-si puna linistiti gr^ul în carute si sa se duca cu el acolo unde totdeauna s-au dus ei de fapt cu recoltele lor, cu o placere deosebita si înainte de a da pe-acasa, la gara, la magazii. si într-adevar, începând din ceasul acela se formara si pornira de pe arii primele coloane spre baza de receptie... Nae Cismaru însa disparuse.

288

PARTEA A PATRA

încât dupa treieris, când fostii liberali ai comunei se adunara iarasi în pridvorul casei lui Moromete, Matei Dimir se mira zgomotos:

- Ce e, ma, cu Nae?

- Nae?! exclama Moromete surprins. Nae s-a dus si el sa se plimbe pe la Palamida, ce te miri asa? Sau, dupa tine, n-are voie sa se plimbe. In regimul nostru democrat-popular si tarantul are acuma dreptul sa se plimbe. Mai ales ca el a facut si treaba, n-a stat ca mine sau ca tine sa se uite!

- Ce vorbesti tu, Ilie!

- Dar ce credeai tu?

Era acolo în pridvor si Cârstache, dar nu venise singur, cum se întâmplase atâta ani, ci pentru întâia oara Moromete nu-l mai asteptase sa-l vada aparând la poarta cu pasul lui masurat de respect si o trimisese pe Ilinca îndata ce se zarise pe drum Costache al Joachii, zicând: "Uite-l pe Costache, acuma o sa vie si Matei Dimir si Giugudel si bietul Cârstache o sa iasa si el si iar o sa ma întrebe ce face câinele ala al nostru; ia du-te tu mai bine si spune-i sa vie pe la noi!" Fata se dusese si strigase de pe podisca, tare de auzise toata lumea, si Cârstache iesise la poarta: "Te cheama tata, nu stiu ce vrea sa-ti spuna", si Cârstache raspunsese cu o voce cu atât mai micsorata cu cât erau mai vadite pe chipul lui surpriza si bucuria care îl napadisera: "Spune-i lui nea Ilie ca îndata ce voi termina de învârfuit niste paie, cu placere am sa viu!"

Liberalii aratau acum linistiti, chiar încântati, ca si când evenimentele care avusesera loc de când nu se mai vazusera întrecusera asteptarile lor, fara sa se poata însa ghici în ce directie. Costache al Joachii, cu durerea aceea a lui de oase, parea sa se simta mai bine pe caldura si chj^r s-ar fi zis ca si auzul îi era mai bun,

iar Matei Dimir, cu felul lui rastit de^ vorbi, vorbea si mai rastit, ceea ce la el în anumite împrejurari era semn de multumire, de triumf asupra celorlalti, care nu l-ar fi crezut sau i-ar fi

289

contestat dreptul de a se fi pronuntat mai dinainte asupra a ceea ce urma sa se întâmple.

- Moromete, ma, am auzit eu ceva, dar tu ereai acoloa, ia spune, ma, cum a fost, zise Costache.

- Nici nu încape discutie, exclama Moromete înlaturând orice dubiu: A facut treaba alde Nae, ascultati-ma aicea. N-a stat cu mâinile în sân ca unul sau ca altul. "Aratati-i cu degetul, fratilor, striga. Hai la sfat sa ne gaseasca pe noi acolo!"

- Cine sa gaseasca?! zise Costache.

Moromete îi arata celuilalt palmele goale sugerând ca asa cum nu înțelege Costache nimic, tot asa nu înțelege nici el ce era în mintea lui alde Nae.

- si pe cine zicea el sa-i aratam cu degetul? zise si Matei.

Dar Moromete nu-i raspunse si continua ca la început, imitând glasul lui Nae:

- Hai, zice, la sfat si când or veni, sa ne gaseasca pe noi, nu pe ei. si a luat-o la fuga spre sat. Crezi ca nu s-au gasit, cât ai clipi din ochi, destui care sa se ia dupa el?

- si pe urma? zise Matei.

- Pe urma, continua Moromete si deodata începu sa strige speriat, dar cu vocea mica, ma Ilie, zice, ne împusca, ma! ne împusca cu pusca, ma! si când stai sa te gândesti, adauga Moromete, el nici nu treierase si nici n-avea cine stie ce de dat, ca arase cu caii lui si nici samânta împrumutata nu avusese. îmi spusese mie mai înainte: împartii, zice, grâul cu alde cum-natu-meu Gheorghe, ca el n-are decât de pe-un pogon si ma interesai cam ce cota mi-ar iesi: doi saci de grâu. La cât, Nae? zic. Pai sa fie, zice, sa-mi iasa vreo doua sute de duble. Cu alte cuvinte, una peste alta, cam zece la suta din recolta.

- si daca nu-l împartea cu alde cumnatu-sau, cât trebuia sa dea? zise Costache al Joachii.

- Ceva mai mult, zise Moromete, aproape dublu, daca nu chiar triplu.

- Dar tu ce întrebi, Costache, parca tu n-ai împartit cu alde Gogoasa? se rasti Matei furios.

- A? facu batrânul.

^

- Tu n-ai împartit cu alde Gogoasa, ce te faci <-\ nu stii?

- Pai fiindca eu am dat mai putin de doi sci, raspunse Costache.

- Dupa cât?

- Pai cam dupa doua sute cincizeci de duble, raspunse Costache.

- Va sa zica mai mult decât Nae Cismaru, se rasti Matei.

- De ce mai mult? Mai putin! se mira batrânul.

290

- Cum mai putin? Mai mult, se rasti Matei furios.

- De ce mai mult, se mira, de asta data cu îndoiala, Costache, am dat opt duble de grâu, un sac si trei duble, Nae zice Moromete ca avea de dat doi saci.

- Da' n-ai facut mai mult grâu decât el?

- Ba am facut!

- Atunci de ce zici ca mai putin? se rasti de asta data Matei furios de-a binelea, dar batrânul nu se lasa si o tinu pe-a lui, explicând:

- Pai nu, ca tu zici ca am dat mai mult si eu tocmai asta ti-aratam, ca nu stii sa numeri^ degeaba vii tu pe la asta!

si îl arata cu capul pe Moromete, ca pe-un învățator. Lui Cârstache îi sticleau ochii vazând încâlceala mintii celor doi, dar nu se amesteca, ca si când n-ar fi avut înca acest drept, tragea cu coada ochiului la vecinul sau sa vada el ce-o sa zica.

- Parca tu, Matei, ai fi mai breaz decât alde Costache, zise Moromete, parca tu nu i-ai fi dat sora-tii jumătate din grâu!

- Asa e, recunosc Matei, dar voi stiti ce mi-a facut pe urma sora-mea Rada?

- Ce ti-a facut? zise Costache.

- Nu vrea sa-mi mai dea grâul îndarat! exclama Matei nedumerit. Fa, zic, tu esti nebuna? Nu, zice, ca da-mi si mie un sac de grâu ca n-am neam. Cum n-ai neam, n-ai facut de pe pogonul tau din Grama, si pe urma n-o sa faci porumb dupa ale doua din Cotigeanoaia? Ma, zice, zgârcit mai esti, fire-ai al railor, nu-mi trebuie grâul tau, dar am vrut sa te încerc...

JAuzi, Ilie, sunt eu zgârcit, ma?

i î - Esti cam zgârcit, zise Moromete, dar nu despre asta e vorba. Vorba ie ca asa stând lucrurile, altceva îl ardea pe alde Nae sa se duca el la sfat... Nu cotele era problema: cotele...

si aici Moromete se strâmba si în aceeași clipa fruntea îi aluneca încrêtindu-i-se în doua parti, jumătate în sus si jumătate în jos cu o sprânceană ridicată si una coborâtă si clatinând din cap în semn ca problema asta cu cotele nici nu merita sa mai vorbesti despre ea. Se uita apoi la ei si expresia chipului i se refacu; deodata zise:

- Unde mergem noi, domnule? Ce ajungem noi în situatia când tie du-ti mai pasa de nimeni si faci ce vrei tu si rostul meu pe lumea asta

im e decât sa zic ce zici tu? Din ce punct de vedere? Sa ma bagi în colectiv ti sa-l pui pe Bila sa ni dea cu goga în cap? Ce i-a facut alde Nae Marinescu. cu? Nu era normal sa fie acum acolo unde e Nae Marinescu si Bila cu el? De ce l-au luat sa-l judece numai pe Nae Marinescu? Nu vorbesc de alde Nae asta al nostru, Cismaru, sa-l lasam pe el la o parte. Uite, eu va

291

asigur ca daca Giugudel în loc sa ne fi spus cât veni ca Bila si toti astia i-a adunat de pe la raion si sta cu ei în sedinta, ca Nae Marinescu si Bila i-a luat pe-amândoi plutonierul Moise si i-a dus si i-a bagat la beci, ca unii care, si aici Moromete începu sa bolboroseasca repede asemeni unui slujbas de cancelarie care nu tineau cu nimeni, având în vedere ca sus-numitii au tulburat bunul mers al străngerii recoltei

de pe teritoriul comunei ce fac si ei parte, cu onoare vi-i trimit din post în post spre a li se încheia proces, conform legii; ei, daca asa s-ar fi întâmplat lucrurile, va asigur ca mi-asi fi scos palaria si asi fi zis: domnule, este o lege! Daca e buna, daca e rea, nu discutam acum! buna sau rea, e pentru toata lumea si daca tu, care ai facut-o, o s-o simti si tu pe coaja ta ca e rea, o sa te grabesti cât mai repede s-o schimbi. Da, dar tu vii si nu respecti legea, îl iai tot pe ala lovit si-l judeci, iar pe ala care a lovit stai cu el în sedinta.

- Da, zise Giugudel, sunt la scoala toti adunati, si cica nu sunt numai de pe la raion, au venit unii mari de pe la Bucuresti.

- De orideunde ar fi venit, tot cu Bila sta ei la prezidiu, ce s-o mai încurcam, zise Moromete. Ca n-o sa ma cheme ei pe mine, poftim, Moromete, dumneata, ia te rog loc în prezidiu si sa stam sa vedem cum s-au întâmplat lucrurile.

4

- Nea Ilie, zise Cârstache, nu esti dumneata, dar e baiatu dumitale, si eu cred ca el n-o sa se lase el si o sa arate...

- Ce s-arate, Cârstache? zise Moromete binevoitor. O sa spuna toti ca alde Nae Marinescu a avut o atitudine provocatoare si ca asta e!

Ramasera mirati de ultimele cuvinte ale lui Moromete (de unde stia el ca asa o sa spuna?!) si câtva timp tacura asteptând ca el sa le explice în vreun fel ce însemna mai ales cuvântul *provocatoare*. Dar Moromete fie ca nu voi, fie ca nu stia nici el sau nu-si dadu seama ca nu stiau ceilalti, ca nu le explica si firul discutiei se rupse.

- Hai acasa, se rasti Matei ridicându-se si luându-si batul gros si strâmb cu care umbla mereu, hai, Giugudel. Hai ca ploua!

Se dadu jos din pridvor si o lua grabit spre poarta, fara sa-l mai astepte pe Giugudel. Mergând își arunca un ochi într-o parte, uitându-se câtva timp în zare. într-adevar se vedea spre Cotigeanoaia o pata întunecata si o îngramadire îndepartata de nori. Nu mai plouase de mult si putea sa fie chiar ploaie, acum sau la noapte. Putea însa tot asa de bine sa nu fie nimic, dar omul era dator sa-si puna la adapost viteht si uneltele si sa faca înca o sumedenie de alte treburi pe care ploaia le-ar fi stricat.

Dupa Matei Dimir plecara si ceilalti si cercetara si ei o clipa cerul cu orizontul negru: da, avea sa ploua, aici sau acolo. Aceia nu erau nori care sa treaca degeaba pe deasupra pamântului.

II

si se puse de altfel pe ploaie, mai curând ca norii sa fi acoperit tot cerul si sa poata ajunge acasa cei care se aflau pe drum sau pe câmp. Era furtuna, dar nu jos, ci undeva sus de tot, se vedea cum pe deasupra norilor mai coborâti si mai negri, urcau cu o viteza de parca ar fi fost fiinte vii alti nori, de un alb amenintator, precedati de brate uriase de fum care încercuiau repede spatiile albastre. De* plouat însa nu ploua din ei, ci foarte pasnic din cei de jos, încetosând vazduhul si micsorând lumina ca într-o înserare.

Moromete intra în casa si din prag lasa usa larg deschisa, pastrând însa un pumn înclestat pe clanta si celalalt pe lemnul de deasupra broastei, într-una din pozitiile lui de crucificat, când ridica si fruntea si se facea parca si mai înalt:

- Ei, zise el, v-ati socotit? Tu, asta, acuma ca ai aflat, cu toate ca am spus expre sa nu sufle nimeni o vorba, ce mai cauti aici? Doua pogoane pe care vrei tu sa i le dai fetei asteia ca sa ma lase pe mine singur, ei, i-am dat eu trei si i-am trecut si loc de casa sa se marite cu baiatul ala al ei si sa stea aici: Nu mai zici ca sunt gata sa te arunc pe drumuri? Acuma sa te întelegi cu fi-ta, fiindca credeai ca numai tu ai pamânt si o sa se ia fata asta dupa o smintita ca tine! Du-te la asta în vale, de ce te-ai întors iar?

Catrina tacea potolita, dar neîmpacata. Lumini ascutite îi sticleau în ochii ei verzi. Nu se stie de la cine aflase totul si venise s-o ameninte pe Ilinca, si Moromete le lasase pe amândoua în odaie si el iesise în pridvor sa-i primeasca pe-alde Giugudel si ceilalti.

- O brazda de pamânt n-o sa-ti dau, zise Catrina, nu cu alt glas decât daca ar fi vorbit unei straine. Țsta te-a înselat cum ne-a înselat pe toti toata viata si mâine când o veni Achim ai sa vezi ca o sa se duca sa-ti ia îndarat ce ti-a dat. Numai în judecati o sa va tineti.

Dar Ilinca nu se sperie.

- El macar, de bine de rau, mi-a dat si nu mi-e frica mie de Achim, dar tu nu mi-ai dat nimic, si daca nu era tata cine stie ce mai iese, ca nici acuma nu ma maritam. Sa te duci si sa ma lasi în pace. Daca o sa vrei sa-mi dai ceva peste o luna, când m-oi marita, o sa zic si eu ca am o mama, daca nu, n-ai decât sa-i dai Alboaicii, dar atunci sa nu te mai prind p-aici!

- Asa vorbesti cu mine, ca te-am crescut si am patimit? zise mama.
- Asta a fost odata, facu Ilinca si mâna ei voinica flutura prin aer în semn ca e asa de mult de-atunci ca chiar sa vrei si n-ai mai putea sa stai acum si sa-ti aduc- aminte...

293

m

Între timp, atrase de ceea ce se putea întâmpla acasa la parinti prin întoarcerea aceasta neasteptata a mamei (nu se stia înca de ce se hotarâse ea brusc la pasul de împacare) venisera si Tita si Alboaica si fara sa întrebe nimic aflasera numaidcât din gura mamei ce se întâmplase. Alboaica își plimba linistita capul de la un umar la altul si surâse. Desi era adevarat ca nu i-ar fi stricat un pogon de la maica-sa daca ramânea la ea, totusi nu l-ar fi vrut cu pretul unei rupturi atât de adânci în familia mamei, cu toate ca unii erau în stare pejitru mult mai putin sa se înstraineze de ai lor pâna la mormânt si sa traiasca învrajbiti si singuri ca niste lupi. Tita însa când auzi se facu alba la fata. Trei pogoane de la tata Ilinchii si ei nimic, plus jumătate din locul de casa!...

- Tata, striga ea, ridicându-se de pe pat si apropiindu-se de geam, ia vin' încoace! Lasa-i nitel pe nea Costache si pe nea Matei!

Moromete se supuse cu o graba obisnuita, tocmai ca sa nu înțeleaga prietenii lui ca la el în casa se întâmpla iar ceva neobisnuit, si intra înauntru, închise cu grija usa si întreba ce era.

- Pai eu credeam, facu el apoi - si auzindu-l ai fi zis ca e asa de încoltit ca nu mai stie pe unde sa scoata camasa - totdeauna am zis ca daca e pamântul meu, fac ce vreau cu el!
- Cum faci ce vrei, zise Tita, fara sa mai ia în seama aceste întorsaturi de gândire, tocmai în astfel de clipe te repezisi sa-i dai ei trei pogoane si acum o sa-i dea si mama, si ce socoteala e asta care-o faceti voi în cap? Aveti copii sau niste tigani prinsi de mici, de care sa va bateti joc! Unuia cinci pogoane si altuia doua?

Moromete însa nu se turbura:

- Spune si tu, de, tu daca ai fi în locul meu ai face ce ti-ar zice unul si altul sau te-ai lua dupa mintea ta, dat fiind ca esti liber sa procedezi cum crezi tu de cuviinta? Tu

ai luat de la ma-ta doua pogoane, dar Ilinca vrea si ea sa se marite si ma-ta o ameninta ca nu-i da. E aci de fata, socotiti-va cu ea nu cu mine, ca n-o sa ma scoateti acuma vinovat ca va dau pamântul! Asta ar fi culmea, mai zise Moromete, si situatia i se paru asa de enorma ca n-o admise si le întoarse spatele si reveni în pridvor.

Ce vrusese el sa spuna? Ca, daca mama nu s-ar fi purtat asa, el ar fi împartit aceste trei pogoane în mod egal celor doua fp'.<i>? Pai daca era asa, lucrurile se puteau drege, mama îi putea da fetK celei mari înca un pogon si jumatate de pamânt si Ilinchii înca o jumatate si ar fi avut amândoua câte trei pogoane si jumatate. Dar pentru asta ar fi trebuit ca mama sa se întoarca acasa de la Alboaica si sa se împace cu tatal.

- si tu, ce nebunie te-a apucat de te-ai facut de răs în sat cu dusul tau la Marita? zise Tita cu glasul ei care niciodata nu era ridicat, dar era egal si greu ca un ciocan de lemn cu care te-ar fi tot lovit în cap. Ia sa

294

faci bine si sa te întorci, sau sa nu te întorci, dar mie sa-mi dai partea de pamânt pe care i-a dat-o tata Ilinchii.

Nici nu apuca bine sa termine ca nu numai mama si Ilinca, dar si Alboaica sarira toate trei cu gura pe ea, cum sa-i dea ei si" de unde atâta pamânt, când mama mai avea mari si late patru pogoane?

- Din alea patru, scrâsni Tita surda, fara sa-si dea seama ca din spusele ei se înțelegea ca mama sa-i dea ei trei pogoane, cât îi daduse tatal Ilinchii.

- De ce nu zici tu sa-ti dam tie tot si noi sa ne bagam cu ziua la tine?! se mira Ilinca.

- De ce sa va bagati cu ziua? Fiecare la casa lui, dar sa fie o dreptate, nu unul sa ia de doua ori cât altul, când altul a muncit de doua ori mai mult.

- Unde ai muncit tu de doua ori mai mult? zise Ilinca. Ai muncit si tu ca fiecare si ti-a dat mama ca sa te mariti, ce mai vrei? Tare mult o sa te vaz eu pe-aci când tata o îmbatrâni. O sa ai tu grija de el?

- De ce sa n-am grija, zise Tita, ce, numai tu ai mâini?

- O sa te vedem atunci! zise Ilinca, el mai are trei pogoane, o sa-ti dea din ele, daca o sa-i dai si tu un pahar cu vin când o veni pe-la tine...

- Paste murgule iarba verde, zise Tita, daca era asa, tie de ce ti-a trecut?

- Pai, n-auzi, Tito, sari Alboaica, i-a dat fiindca mama îi tot spunea ca nu-i da si în toamna vrea si ea sa se marite...

- N-are decât, zise Tita cu acea privire mereu oarba pe care o da o furie bine tinuta în mâini, dar ai carei aburi turbura totusi mintea. Treaba lui ca i-a dat, dar sa nu mai vie coala cu pretentia sa-i dea si mama.

- Nu dau la nimeni nimic, zise atunci mama încercând sa puna capat certei, însa cu un glas nelinistit de situatia întoarsa, în care ea era acum amenintata de fete si i se pretindea cu glas turbure sa dea... si nu v-a oprit nimeni sa va maritati, dar sa va faceti de râs v-am oprit si acuma uite roadele!

- Mama, zise Ilinca în culmea unei nedumeriri pe care avea aerul ca ar da mult s-o desluseasca, îți cere cineva ceva? Cu cine crezi tu ca vorbesti, cu Sande? Pe mine m-ai împiedicat sa ma marit, si daca n-aveam noroc cu baiatul asta, nu-mi ramânea decât sa iau unul cu copii, sau un vaduv cu copii mari, sa ma ia aia la bataie. Asta mi-ai facut, ai vrut sa ma marit si eu tot ca tine, numai ca tu ai uitat ca înainte sa-i iai pe tata si sa ne faci pe noi... Când ma uit la tine îmi vine sa-mi smulg parul din cap, te întorcesi de la dida ca sa bagi iar zâzanie în casa, ca mai e o luna pâna se muta baiatul ala aici. Macar luna asta tine-o la tine, dida, se adresa ea Alboaicii, ca daca mai sta pe-aici taman acuma, nu stiu ce-i fac.

295

- Ei, fire-ai si tu a inghinatilor, se supara atunci Alboaica în felul ei ciudat, în care miscarea de "poanca" a capului si surâsul de pe chip n-o paraseau, nu ti-e rusine sa vorbesti asa cu mama?

si sari si Tita:

- Ce, zice ea, si-a luat-o în cap unde tatal îi trecuse locul de casa si pamântul?

- Da, zise Ilinca, si va dau pe toti afara. Ia iesiti afara! în casa la mine fac ce vreau!

In casa la ea! Tita si Alboaica strigara amândoua o data spre geamul dinspre pridvor:

- Tata! Ia vin pâna încoace! Ilinca ne da afara din casa, zice ca e casa ei.

- Vedeti sa nu vina, zise Ilinca, mai strigati-l o data.

si într-adevar tatal nu veni, se facu ca nu aude. Hotarât, fata cea mica pusese stapânire pe tot ce fusese odata gospodaria Morometilor si tatal tinea cu ea, nu mai era nimic de facut.

- Asa ca, mama, sa vii când ma marit, continua Ilinca. si tu, dida, la fel, de Tita nici nu mai vorbesc, din partea mea n-are decât sa-i dea mama cât vrea, nu ma supar, sa nu ziceti ca sunt femeie rea. Dar cu certuri sa nu-mi veniti pe cap, baiatu ala mi-a si spus, ramân în Silistea, zice, la tine, dar cu conditia asta.

Alboaica râdea. Ii placea. Tita se gândea poate ca si ea avea casa ei ramasa de la barbat si ca la urma urmei Ilinchii îi trebuia si ei o casa. Unde sa-si faca si sa-si creasca si ea copiii? Pe de alta parte sora cea mica se arata si înțeleapta, n-avea nimic contra ca mama sa-i mai dea ei, Titei, ceva pamânt... Mama însa înțelese ca tatal a câstigat contra ei si ca fetele, pe care ea se bizuise în aceasta lupta, o paraseau.

- Treaba voastra, zise ea neînduplecata, în ziua când o sa ai tu nunta eu o sa dorm si o sa ma întorc pe partea ailalta, crezi tu ca o sa viu sa te vad. Nici o grija, ca nu ti se pune nimeni în cale, mincinoaso, de când te stiu numai cu minciuni ai umblat, ca Guica.

Atunci intrase Moromete.

III

- N-am venit pentru tine, zise mama dupa ce îl asculta uitându-se un perete. E fetele mele, eu le-am facut si n-o sa-ti !rer tie voie daca ceva de vorbit cu ele.

- Ai terminat de vorbit? zise Moromete.

- Ei, atunci...

Dar Ilinca nu-l lasa sa mai spuna si restul, adica sa plece, îi facu un semn cu mâna spre usa:

- Hai, tata, iar începi si tu, ajunge o maciuca la un car cu oale, las-o ca se duce, ca nu vrea sa vie la nunta mea, i-e necaz ca ma marit!

- Mi mi-e necaz? zise mama. Putin îmi pasa.

Moromete le lasa înauntru si iese pe prispa. Ploua acum cu clabuci, curtea se umpluse cu apa si pâraiele începura sa curga pe sub uluci si sa se verse în santurile drumurilor. Barbati sau femei cu câte un sac în cap alergau pe sosea, prinsi cine stie pe unde, pe la arie unde dupa plecarea batozelor mai ramâneau o zi sau doua paiele câtorva, sau pe câmp cu carutele, trecând în goana cu caii, abia zarindu-se prin pânza vazduhului. Intrau apoi prin curti cu zbierete sa deschida cineva dinauntru mai repede poarta, deshamau si bagau caruta sub sopron, fugind apoi în casa sa se dezbrace si sa-si schimbe camasile. Totul se ascundea sau se pitea, în afara de rate; frematau sub trâmbele de apa, tâsnind dupa râme, pe care le smulgeau din pamântul moale cu oracaituri care aminteau ca odata fusesera si ele salbatice. Pamântul se umplea de omizi trântite de prin cracile pomilor, de frunze si ramuri subtiri de salcâm, ca si când pamântul trebuia astfel sa fie sarbatorit pentru ploaia care îi lipea la loc tarâna si îi reumplea izvoarele secatuite.

Atras în mod ciudat de ploaie, îi era sete, sau poate îl excita aerul încarcat de electricitate de afara si îl îndemna sa iasa si sa faca nici el nu stia ce, un cal scapase din grajd si se plimba sforaind prin curte, amenintând sa darâme'una din porti, când pe cea de la drum, când de la gradina, oprindu-se si frecându-se cu spinarea de stâlpii gardurilor. Le priise cailor în timpul verii, se facusera mai mari, celui care alerga acum prin batatura îi lucea pielea si parca îl înțelegeai ca nu putea sa stea mult timp închis în grajd cu atâta putere în el.

i) - Ce e, ma, Isosica, zise Moromete, cu un glas numai pentru el, când ' ti vazui, vezi sa nu strici vreo uluca, fiindca sa stii ca atunci e vai de pielea

4ta.

■3 si

- Am terminat.

296

si plecându-si fruntea, Moromete începu sa coboare scarile, dar fara i ia-si ia nimic în cap, numai cu palaria si arata atât de absorbit încât intrând sub potopul de ploaie el nu grabi pasii si nu facu nici una din acele miscari pe care le face un om muiat

într-o clipa din cap pâna în picioare, sa-si fereasca adica fata sau sa-si schimbe în vreun fel mersul. E drept ca se îducea direct spre cal, dar cu mâinile în buzunare si cu pasul neturburat J-pe care îl are orice om sub un cer senin de vara.

)\ - Tu de ce zisesi ca^esisi, numai asa ca sa te prostesti, zise Moromete Iar, si calul, auzindu-i glasul, necheza si se opri.

297

Omul îl lua de coama si pornira amândoi spre grajd dar tot la pas, si în mijlocul bataturii Moromete îi dadu drumul si calul se duse direct spre usa neagra de unde iesise. "Adica se poate ca ele sa nu stie?! se mira Moromete cu barbia plecata. Ilinca e mai desteapta si e mai tânara, ea a auzit ce vorbesc eu mereu cu Niculae, ce-o sa se întâmple cu pamântul... Sau te pomenesti ca au si ele dreptate... Pâna în clipa din urma omul e dator sa tina la rostul lui, chit ca rostul asta cine stie ce s-o alege de el!..."

începuse sa tune si sa fulgere, semn ca abia acum se pregatea a ploaie mare, putea sa tina si pâna mâine, astfel de amestecatura de nori se învalmaseau în straturile înalte ale vazduhului. Trosnete si bubuituri cutreierau si sfâsâiau cerul de-o parte si de alta, ai fi zis ca e o activitate planuita acolo sus de niste insi, asa de mult semana acum a minte de om felul cum tuna ici si raspundea dincolo... Sub apa care cadea, grumazul lui Moromete arata rosu ca arama în care însa timpul sapase ciudate semne, asemanatoare si ele cu pamântul, când e crapat de o prea îndelungata seceta.

între timp ploaia se întetise asa de tare ca picaturile nu mai puteau sta nici unele lângă altele, nici curge ca picături, ci se uneau si formau mari gramezi de lichid care înecau totul, nu se mai vedea nimic. Moromete se misca din loc si își scoase palaria din cap, pe care în mod bizar o scutura de apa, ca si când nu si-ar fi dat seama ce cadea de sus. si-o puse în cele din urma la loc, dar nu s-ar fi putut spune ca din pricina ca îl supara ceva, ci pentru ca o palarie trebuie sa stea pe cap si nu în mâna. "Uita-te la mine, continua Moromete luând-o fara graba spre gradina, am peste saizeci de ani si în mintea mea e ca o sa traiesc o suta. De ce sa nu traiesc? Ce, nu e bine de trait? si atunci de ce sa ma mai mir eu ca fetele astea se cearta pentru pamânt crezându-l al lor, desi nu se poate sa nu fi auzit si ele ce-o sa fie în viitor?"

Ocoli cu grija mare sura de paie si se uita în sus cercetând-o atent. Era bine facuta, ploaia aluneca peste creasta ei ca si când ar fi fost acoperita. Moromete nu se arata însa multumit, puse mâna pe o furca de lemn pe care o trase chiar din paie si cu

coarnele ei lucioase izbi zdravan de mai multe ori într-un anume loc. Avea o înversunare puțin cam sâcâita, doar el facuse sira, cum de-i scapasera astfel de burti și goluri prin care apa putea patrunde și mucegai paiete, și îi dădea înainte cu lovituri rare, dar foarte îndesate, uitându-se mereu în sus în timp ce ploaia îi spăla din belsug chipul osos, cu fruntea lui bombată și cu ochii ferți sub arcade puternice și drepte. Cu anii, adaptându-se parca de soare și de ploie, ochii lui i se trăsese mult în orbite și de-acolo când stătea liniștit și se uita înainte, vedea parca mereu zărea câmpiei (îi trebuiau totdeauna și j)

298

v

v

lui și altora de-o vârstă cu el cel puțin o secundă în plus ca să vie aproape și să înțeleagă ce-i spuneai: "Ce ziseși tu, Gheorghe? A, da, așa e!"

Dând lovituri cu furca, Moromete nu înceta să vorbească. Dar nu avea ceva anume de soluționat, în ultimii ani apăruse la el acest fel puțin diferit de a vorbi singur, prin grădina sau pe la loturi, care nu avea un obiect precis, și nu se ferea dacă cineva din familie era pe aproape și îl auzea, semn sigur acum de bătrânețe, cu deosebirea că expresia chipului și privirea lui rămăneau foarte vii și te fulgera din ochi reproșându-ti cu mișcări din cap și din umeri că ești complice într-o istorie care să crezi tu că n-ai aflat-o lumea și nu vorbește... "Da' ce-am făcut, tata?" îl întrebase Ilinca într-o zi. "Ce-ai făcut, mai și întrebi, parca tu nu știi că asta nu e o faptă..." Era însă în același timp și un semn că era mulțumit și că se simțea bine în asemenea clipe...

Moromete lăsa furca, își pleca sub ploaie grumazul și tăcu. Terminase să-și spună ce avusese de spus și nu arăta deloc mulțumit. Era însă parca o nemulțumire mulțumită, nu vroia să plece, îi era bine acolo. "...și . socoteala ciobanului?!" se întreba el deodată nedumerit și parca indignat. Avea aerul că tot ceea ce gândise el în acest timp mai era cum mai era, dar cum de uitase un lucru atât de important, dacă mi s-a mai important? Tot atunci cedând presiunii apei care pesemne la marimea ei era cu atât mai mare, o cracă uriasă de salcâm pârâi și se lăsa apoi în jos, dezvelind trupul copacului și lăsând pe tulpina lui groasă o rană albă din care bratul rupt încă nu cazuse de tot. Moromete se uita într-acolo pe sub palăria lui ale cărei boruri nu se flectaseră de atâta ploaie, dar pe care se făceau basici ca pe jos, și începu să pasească în direcția aceea să vadă ce s-a întâmplat. Pesemne cracă era ea de mult bătrână de se rupsese din senin, nici măcar n-o trăsese, o apuca de vârf și trase de ea să-o dea jos. Cracă se întinse, dar nu vru să se desprindă din locul ei și atunci Moromete se uita în sus mirat și o lăsa. Dacă mai avea în felul asta legătura cu seva trunchiului, se putea drege și rămâne verde mai departe. "Socoteala

ciobanului e achitata", zise Moromete acum cu un glas pe deplin tare, care daca n-ar fi fost ploaia ar fi putut fi auzit si din curte. "Ce s-o mai încurcam c-o fi, c-o pati, asta e, daca îți place. Daca nu, fa si tu ce-oi sti, pe mine nu ma priveste! ...Nu te-o fi privind pe tine, dar pe mine ma cam, fiindca, hm, unde vrei sa ma duc?!!"

S-ar fi zis ca vorbea mai departe feciorilor, lui Nila care nu mai era, sau lui Achim înainte de a se hotărî daca sa-l trimita sau nu la Bucuresti cu oile. Dar cui se adresa el acum? Nu o data era auzit raspunzând cu aceasta referire la socoteala ciobanului a carei sursa cei mai tineri n-o cunosteau, si nici el nu le spunea când îl întrebau ce însemna, uitase ori nu-i statea în obicei sa explice lucruri care, daca n-au fost traite, nu pot

299

fi înțelese. Nu stia niciodata cine era cel care punea atunci de demult o asemenea întrebare, dar vocea se auzea foarte limpede fiindca se auzea la urma, dupa ce împaratul nelinistit de aparitia acestor magi care urmareau o stea îi chema la el si vroia sa le smulga secretul; cei trei crai dupa ce își izbeau sabiile lor cu a lui Irod ori de câte ori raspundeau, dadeau apoi sa plece, când se auzea vocea: "si socoteala ciobanului?" Dar ce cauta el acolo în spatele lor, îmbracat în pielea lui de oaie întoarsa pe dos pe urma unor crai care, ei, pornisera în cautarea unui nou Mesia? Flacaii magi cu hlamide stralucitoare de hârtie colorata peste tunici îi acordau ciobanului un rol mut care nu atragea însa mai putin atentia: se culca pe jos în zapada, se prefacea ca doarme, sforaia... Lumea râdea. La auzul întrebării se ridica în picioare, se proptea în ciomag si astepta. Se producea o nedumerire, dar apoi unul din magi raspundea cam în graba si cam de forma (era limpede ca nu se putea sustrage si nu putea trece peste asta fara un raspuns): "Socoteala ciobanului e achitata", dar spus cu un astfel de glas ca reiese ca dimpotriva, nu era achitata deloc, si lumea iar râdea. Moromete ridica uneori fruntea si îi spunea câte unui om, pe neasteptate: socoteala ciobanului e achitata!, si din glasul lui se înțelegea cum: Ca vai de lume! Sau, în alte dati: era prea târziu sa se mai poata face ceva, socoteala ciobanului era achitata, gata, s-a terminat, ce, sa mai stam s-o mai sucim si s-o rasucim... Alteori însa nu trebuiau ei sa-i duca ei astialalti, cum aveau sa iasa din situatia aceea...

Moromete se apropiase de gard si lua de lângă el o sapa razimata cu taisul înauntru. începu sa faca în pamântul moale al gradinii un mic sant spre viroaga. Nu mai zise nimic si parea ca nici nu se mai gândea Ia nimic. Avea aerul sa spuna ca din moment ce totul era în regula, n-avea la ce se mai gândi. Sau în orice caz, daca mai era ceva, sa se gândeasca aia care i-au achitat-o, el avea acuma treaba. "Uite,

daca nu faceam eu santulețul asta, o nimica toata, apa asta care s-a facut balta în gradina ar fi intrat sub paie si mi le-ar fi putrezit. Ori, mie paiele îmi trebuiesc, ce astern iarba la cai în grajd si cu ce fac focul sa încălzesc soba în casa? Fiindca orice-ai spune tu, bolborosi Moromete mai departe, în timp ce mâinile lui spalate de izbiturile ploii mânuiau cu atâta pricepere sapa încât ai fi putut crede, uitându-te la el, ca brat, trup, sapa si pamânt se înțelese-se-ra sa se miste în asa fel încât toata apa din jur sa alerge spre locul acela si s-o ia apoi vesela la vale, într-o casa tot trebuie sa stai si focul în ea tot trebuie sa-l faci, indiferent ca tu vii si strici rostul... Fiindca daca o sa ajungi sa nu mai ai nici casa ta, o sa fie vai de capul tau, si daca nici cu ce sa faci focul în ea n-o sa ai, o sa fie vai de copiii aia ai tai pe care o sa ti-i nasca muierea, fiindca tu aci mai bine ca nimeni altul poti sa te aranesti si sa ai grija de vita si de casa, în timp ce pe mâinile altuia o sa

300

"~

alergi ca un nenorocit cu caciula în mâna pentru orice fleac... si o sa ajungi sa fii si multumit dupa una si alta, nici n-o sa-ti mai dai seama ce rau ai ajuns si o sa ti se para ca ti se face o mare cinste daca o sa primesti, cu chiu cu vai, ceea ce ti se cuvine de drept, adica rodul muncii tale... Fiindca ma uitam la unii când veni Plotoaga si alde fi-meu pe arie, sa le spuna ca chestia cu neghina s-a aranjat, ca tovarasi cu munci de raspundere au înțeles situatia si ca nu se mai tine seama de corpurile straine. si ma uitam la unii ca le luceau ochii ca au scapat si ca n-or sa dea, uitasera ca asta era un drept al muncii lor si ca n-aveau ei nevoie sa-i înțeleaga nimeni... Ei, uite asa o sa va zbateti pentru cel mai mic drept si o sa va lungiti gura pâna la urechi de bucurie când o sa vie unul sa va anunte ca s-a aranjat... Fiindca sa nu-mi spui tu mie cum e omul, eu îl cunosc cum e facut, si de câte ori trebuie sa se loveasca cu capul de pragul de sus ca sa-l vada pe ala de jos! De-atâtea ori ca în timpul asta neomul încalica pe umerii lui si el îl duce si pâna își da seama ca la urma-urmei cu ce drept sta ala pe umerii lui, îi trece si viata si abia de mai apuca sa le spuna si el copiilor lui ca asa n-a fost bine, si moare. Iar copiii, care își mai aduce aminte, ba, tata a zis asa, bine, care nu, care pe unde apuca o ia de la cap sau învăta de la altul cum nu e bine, ca de la ta-sau nu s-a priceput.! Ca tu vii si-mi spui ca noi suntem ultimii tarani de pe lume si ca trebuie sa disparem... si de ce crezi ca n-ai fi tu ultimul prost de pe lume si ca mai degraba tu ar trebui sa dispari, nu eu?J Eu nu zic asta, fiindca prostul e dat si el de Dumnezeu si trebuie sa traiasca si el, dar nu sub denumirea de destept, sa nu se mai înțeleaga cine e, ci sub denumirea lui de prost, asa cum l-a stiut dintotdeauna lumea si nu l-a pus niciodata în vârful... A, ca totdeauna el a încercat sa arate ca nu e asa cum e, si a ajuns nu o data sa-i dea jos pe ai cu minte, nimic de zis, dar a ajuns singur prin puterile lui, a dat din coate si a asudat, ce sa-i faci, pe lume sunt si puturosi si pe spinarea lor se urca prostii

destepti...- Dar n-a venit nimeni sa-l caute la el acasa si în vazul lumii sa-i spuna: vino, ba, încoace, tu al prost, ca tu esti bun, treci aici si fii mare si tare, 'le muma în... la ailalti, lasa ca le aratam noi lor! De ce?"

si aici Moromete se opri din vorbit, dar altfel ca pâna acum, linistit, cu întrebarea parca în mâini amesticând-o cu apa si pamântul pe care îl sapa cu miscari fara gres. jjAșa ca vezi, relua apoi Moromete în glas cu o admiratie de sine neacoperita fata de generozitatea lui, eu te las pe tine sa traiesti!... Dar rau fac, ca tu vii pe urma si-mi spui mie ca nu mai am nici un rost pe lumea asta. si ce-o sa manânci, ma Bâznae? Ce-o sa manânci, ma, tâmpitule", exclama Moromete apăsând cu un fel de mila nesfârșita, aproape parinteasca, pe ultimul cuvânt, contemplând parca cu jale mizeria mintala a celui Bâznae care îi spusese lui asemenea lucruri

301

despre soarta care le era rezervata în viitor taranilor. (Nu-i spusese lui, ci lui Niculae, si de la Niculae stia si Moromete.) "Macar, zise Moromete mai departe, eu tot am facut ceva, am crescut sase copii si le-am tinut pamântul pâna în momentul de fata - ca n-au vrut sa-l munceasca, ce sa le fac eu, toata viata le-am spus si i-am învatat - dar pe tine sa te vedem daca esti în stare cel putin de-atâl! O sa fii în stare? Nu sa-i îmbraci si sa le dai sa manânce, ca asta e lesne, de mâncare îi dai si unei vite în grajd, dar ce le spui!? Ce-i înveti, fiindca un copil chiar daca nu-i intra lui în cap cât e mic, când se face mare își aduce aminte. Bietul Paraschiv, când fusei pe» Ia el anul trecut, zice, ma tata, ce bine asi fi trait eu acum daca n-asi fi fost bolnav. Daca nu fugeam de-acasa si plecam si eu în mod normal, cum au încercat multi sa-si faca alte rosturi si la momentul greu când am avut nevoie de bani pentru casa sa nu fi rabdat de foame din ambitie si sa-mi fi trimes banii macar de pe-un pogon de pamânt, nu

ajungeam aici! ori, noi te-am refuzat când ai venit la noi, sa fie zece-cincisprezece ani de-atunci, cu chimirul plin de bani... Nu ne-am dat seama ca muncisei pentru noi trei ani de zile si ca ne vroiai binele, nu raul... de, ma Parascive... daca mor, zice, macar n-o sa-l înjur pe tata cum fac unii... Poti sa ma înjuri, zic, prapaditule, numai sa te faci bine, ca daca v-am spus si v-am învatat, vedeam eu ca nu e lesne, dar zic lasa, când s-or face ei mari or sa-si aduca aminte... Acum, ca n-ai avut nici tu noroc, si asta e adevarat, dar se cheama ca si-a facut fiecare datoria si daca ar fi fost si vremurile mai bune, izbuteai. Nici copii nu facusi! Dar tu, asta de-acuma, care nu vrei sa mai stii de nimic, ce-o sa le spui la ai tai? Fiindca degeaba o sa le spui tu din vorbe, c-o fi si c-o pati, ca mai destept ca tine nu mai e nimeni, din fapte ei o sa vaza ca nu esti nici destept si nici n-ai ce sa le spui si or sa ajunga de capul lor si-or sa te învete ei pe urma minte când oi îmbatrâni... O sa-si stearga picioarele pe tine, ca n-ai stiut sa faci din ei oameni..."

Moromete se apropia încet cu santul sau de viroaga, îl termina si se întoarse apoi si îl lua de la cap sa-I adânceasca. Apa se scurgea la vale cântând si de sus continua sa toarne fara oprire. Moromete ridica fruntea si se uita si ceea ce vazu îl facu sa-si dea palaria pe ceafa de admiratie. santul cel mare, comun tuturor gradinilor de pe-acolo, dadea peste mal de-atâta apa si daca n-ar fi curs cu repeziciune spre o directie a ei care ducea spre râu, te-ai fi putut teme ca daca ploaia nu se va opri curând, va îneca satul.

Lipsind atâta vreme din pridvor, Ilinca se nelinisti cea dintâi de tatal ei si iesi dupa el cu un sac în cap. Când îl vazu cu sapa în mâna si ud de sus pâna jos începu sa strige la el sa se întoarca numaidecât în casa, nu-si dadea seama ca putea sa raceasca si sa moara? Dar Moromete parca nici

nu auzea si zadarnic fata se apropie si îl trase de mâna, fugi de-aici, o goni el, nu vezi ca e ploaie calda? Dar asa calda cum era, fata si începuse sa clantane din dinti. Se întoarce în casa si curând iesira si celelalte surori si începura si ele sa strige spre gradina, tata, vin încoace, însa fara ca el sa le asculte, conducând mai departe torentele de apa, facându-le loc cu sapa si continuând linistit si neturburat sa vorbeasca, prizonier parca fara scapare al elementelor si al lui însusi....

IV

De unde stia însa el ca în acest timp Bila se afla într-adevar la prezidiu, asa cum le spusese lui Costache al Joachii si celorlalti? Fiindca de la Niculae nu avusese cum sa afle, era si el acolo. E drept ca Bila abia avea loc, era ultimul din margine si statea pe colt, împreuna cu moldoveanul Mantarosie. Masa prezidiului era formata din trei catedre puse unele lângă altele si acoperite cu obisnuita pânza rosie folosita la pavoazari si la ea stateau în mijloc doi necunoscuti având la dreapta si la stânga pe primul-secretar al raionului de partid, Ghimpeteanu, si pe Niculae, dupa care venea înca un activist necunoscut într-o parte si apoi Isosica.

Venisera fara veste si toti membrii de partid fusesera mobilizati de urgenta. Ceva asemanator, sa vina adica atâția inși care se vedea cât colo ca sunt mai mari decât raionul (Ghimpeteanu statea si el la prezidiu mai al treilea) nu se mai întâmplase de mult. Functionarii sfatului, paznicii si tot ce detinea o responsabilitate în comuna se raspândisera în tot satul si reusera sa-i faca pe membrii de partid sa înțeleaga ca se va întâmpla ceva neobisnuit si ca prezenta trebuia sa fie de asta data completa. si se adunara aproape toti, în jurul a o suta de inși, cam câți si erau, din cei aproape doua sute câți fusesera pâna la verificarile care începusera prin '48 si tinusera mai mult de un an. Erau pe atunci unii care nu fusesera niciodata la o sedinta si care si uitasera ca sunt membri de partid, fiind exclusi fara ca ei sa stie si nu aflasera de acest eveniment decât într-o buna zi când un baiat cu sapca, însotit de secretarul din acel an al organizatiei, batuse la poarta lor si le ceruse sa predea carnetul. Care carnet, întreba omul, închipuindu-si ca era vorba de ceva în legatura cu vreo chitanta de impozite, singura hârtie care era bine s-o pastrezi, sa nu te puna cumva perceptorul sa platesti de doua ori... Era cunoscuta o întâmplare cu unul care nu întelesese nici dupa ce i se raspunsese despre ce era vorba, zicând ca n-avea un asemenea carnet, nu-si aducea aminte... "Carnetul de partid, explicase atunci secretarul, ala cu scoarte rosii si cu o secere si un ciocan pe el." "O secere si un ciocan!" repetase omul încercând

vizibil sa-si reprezinte aceste unelte pe un carnet si ce rost aveau ele si ramasese cu gâtul într-o parte, întepenit în acest efort de memorie nedumerit. "Ioane, vin dracu' încoace ca avem treaba", strigase femeia din curte si omul tresarise luminat la fata si le spusese celor doi sa astepte ca trebuie sa stie muierea aia unde poate fi acest carnet, daca era asa ca îi fusese cine stie când înmânat... si într-adevar se întoarsese cu el, învelit într-o hârtie, bine pastrat, si acum își aducea perfect aminte ca prin '45... Da, da, se si pozase cu ocazia asta, venise de pe front, i se daduse doua pogoane de pamânt din ramasitele mosiei coanei Marica, moarta de mult, si i se ceruse o poza... El credea ca asta era dovada de împrumputare!... "Nu e dovada de împrumputare", raspunse suparat insul cu sapca, luân-du-i carnetul din mâna. si daduse sa plece, dar i se paruse pesemne ca omul trebuia macar acum sa afle ce-a pierdut si-i spusese: "Afla, tovarase, ca de-aici înainte o sa ramâi în afara partidului". "Parca pâna acum am fost în centrul lui!", raspunsesse omul deodata suparat si el brusc de supararea celui alt asemenea celor care n-au nimic cu tine pâna în secunda când afla ca ai tu cu ei si atunci se supara ei mai al dracului decât ar avea dreptul.

Cei care ramasesera nu se considerau chiar în centrul partidului, dar începusera cu timpul sa vina mai des la sedinte, fiindca, spuneau ei, de ce sa ma înjura acolo pe mine alde Gavriila si eu sa stau acasa si sa nu zic nimic, cu atât mai mult cu cât observasera de-a lungul anilor ca ala care îi înjura în loc sa-si faca nume prost în sat cum se asteptau ei, si cum se întâmpla pe vremuri, din contra, era pus ba vânzator la *meate*, sau la cooperativa, ba sef de tarla, ba paznic la sfat sau la scoala, sau achizitor, sau cantaragiu la moara, ba chiar referent încasator, cum era alde Arghirescu. Ca sa nu mai vorbim de functia de presedinte, care daca o îndeplinea Plotoaga, mâine o putea îndeplini bine oricare dintre ei! Chiar mai bine! Ce, era mai destept Plotoaga decât vreunul din ei? Din contra, era mai prost... Totul se povestea apoi în sat si se tineau minte sedinte mari când se ridica sau cadea câte cineva sau când nu cadea si nu se ridica cel care se asteptau sa se ridice sau sa cada.

Despre prima parte a celei de azi nu se povesti mai târziu nimic, fiindca nu se gasise mai nimic ce sa se spuna. La început n-a fost nimic, se zicea si se trecea imediat la ceea ce se petrecuse dupa. Cine erau aia doi care venisera? Aia doi?! Pai erau! Erea primul secretar de la regionala! si alalalt! Pai eria si alalalt! Erea tocmai de la Bucuresti de la CC. Avea si-un nume, stai ca ti-1 spun acum, Bâcu, asa îl chema, ce anume o mai fi si asta! si de ce venisera astia doi? Cum de ce venisera! Auzisera si ei chestia cu Bila si Nae Marinescu. Om mare si Bila asta, s-a

auzit de el tocmai pe-acolo! Ce vorbesti?! Stai sa vezi! Tovarasi, zice Ghimpeteanu,

304

facem analiza, uite aici tovarasii care vor sa auda cum a decurs, ce mai, aratam exact asa cum e... Se ridica Niculae al lui Moromete, si el la fel... Au vorbit ei multi si Danalache si Geaca... N-a fost nimic, ca desigur Nae Marinescu o sa-l judece organele noastre populare pentru cuvintele ce le-a zis de bastionul socialismului la adresa tovarasului Dobrescu ca unul ce era personal însarcinat, dar nici din partea tovarasului Dobrescu n-a fost just ca s-a luat dupa el! Cine era Dobrescu asta? Cum, nu stii? Asa îl cheama pe Bila, asta e numele lui. Trebuia, tovarasi, în legatura cu atitudinea neîmpaciutorista a lui Nae Marinescu, chemat de la început plutonierul Moise Ion si mai cu vorba buna, mai aplicându-i dictatura proletariatului... si aici se răsese în sala, ca de un lucru îndeobste cunoscut prin veselia lui, cum era dictatura aceasta când intervenea, si cel care vorbise nici macar nu mai avusese nevoie sa spuna ce rezultate s-ar fi obtinut în felul asta de la Nae Marinescu, aproape ca i-ar fi placut si lui!... Trimisul CC. nu scosese în acest timp decât putine cuvinte, întrebase de pilda care era tovarasul Dobrescu si Bila spusese ca el era, sau îl întrebase pe Geaca daca fusese de fata când Nae Cismaru, altul adica decât Nae Marinescu, strigase sa se duca cu el la sfatul popular si sa-i dea jos pe presedinte si pe secretarul organizatiei. "Am fost la fata locului individual", raspunsese Geaca foarte hotarât si cu aerul ca în privinta asta se puteau baza în întregime pe el si ca daca era sa fie ceva sa fie chemat el si nu altul, ca el stia bine.

Se facuse seara si cineva aduse sa aprinda un petromax. Comuna era electrificata înca din 47, dar fiul fostului morar, Tache al lui Aristide, care avusese grija de motor, fugise si el din sat o data cu tat-sau si cel de-acum, unul al lui Gheorghe al lui Pataleata, nu se stie ce tot îi facea el motorului acela ca ba mergea, ba se opra. Acuma când erau de fata si oameni straini, tocmai ca lumina nu se aprindea. Se lua o pauza si toti se ridicara sa-si miste oasele, iesira pe coridor, iar prezidiul se retrase în cancelarie.

Primul-secretar al regiunii de partid si trimisul CC. îi cam luasera fara veste cu venirea lor nu numai pe Isosica si Plotoaga, ci si pe primul secretar al raionului de partid, Ghimpeteanu, si pe Niculae. Fusesera precedati doar de niste telefoane, dar nu pusesera ei bine receptorul în furca si masina de tip militar a regiunii își si facuse aparitia, întâi în fata sediului comitetului de partid din Palamida si apoi dupa câteva ceasuri direct la Silistea-Gumesti. Isosica dormea când Zdroncan alerga chiar el sa-l anunte. Ciulea intra si ea în odaie.

- Trebuie sa mobilizezi urgent toti membrii de partid, ai dat de dracu... oasele în... zise Zdroncan.

- Ce sa fac, ma?! se holba Isosica întinzându-se si cascând cu gura pâna la urechi, cine zici ca s-a anuntat?

Dar, ori parca stia, ori ca se asteptase de la o zi la alta la o astfel de sedinta, ca nu se grabi câtusi de putin sa se îmbrace si sa plece.

Zdroncan repeta, cu înjuraturi cu tot, ce spusese mai înainte si dadu sa iasa zicând ca nu putea sa lase sfatul fara nimeni, ca si Plotoaga lipsea, a trimis dupa el sa-l cheme si a trimis si dupa Niculae al lui Moromete.

- Atunci stai aici si asteapta-ma, ca nu fuge sfatul de la locul lui pâna ma îmbrac eu... N-ai cerut si tu niste amanunte?

- Ce amanunte?

- Tu n-ai întrebat?

- Pe cine sa întreb?

- Cu cine ai vorbit Ia telefon?

- Cu tovarasul Cârcâdat, de la sfatul raional.

- Cârcâdat, mâine mat, pleaca posta la Balaci, zise Isosica. Stai linistit, nu te misca fara sa ma întrebi pe mine. Eu personal o sa mobilizez pe toata lumea! Iti spun eu, se oferi Isosica, asteapta-ma la poarta pâna ma îmbrac.

Dar o data Zdroncan iese, privirea lui Isosica se încrucisa cu a muierii.

- Ce-i facem, Ciulco? Punem în aplicare planul? E pericol! Crezi ca o vrea sa se împace cu mine? Uita el ce i-am facut?

- Are altele pe suflet, nu-i pasa lui la ora actuala de ce i-ai facut tu anul trecut, zise Ciulea. Ai sa vezi!

- Bine, zise Isosica. Pericolul e mare. Nici n-am alta solutie... Dupa câteva minute Isosica iese agale din casa. Zdroncan îl astepta,

aprinsera tigari si asa pufaind ca doi sefi se îndreptara cu un aer foarte pasnic spre sfat.

- N-aud nimic, exclama Zdroncan dupa un timp. O sa-i mobilizezi tu pe toti, ca esti dat dracu, si de ce sa nu fac eu nici o miscare fara sa te întreb?

- Mobilizarea se face din momentul ce o sa vedem de ce vine aici Ghimpeteanu si ceilalti, zise Isosica scuipând gânditor asupra tigarii pe care o fuma, ca s-o faca sa arda cu mai mult fum. si adauga si mai gânditor, aproape cu duiosie: Asa se face o mobilizare.

- si daca te întreaba de ce nu sunt oamenii mobilizati, ce-i spui? zise Zdroncan nedumerit.

- îi spui ca acusi se aduna toata lumea si ca ai trimes-sa-i caute.

- si?

306

- si nimic. Stai si afli despre ce e vorba si dupa ce afli, pleci chiar tu dupa ei, aratând ca fara tine nu e nici o nadejde.

- Ma, al dracu' te-a mai facut pe tine ma-ta, exclama Zdroncan cu admiratie, capul tau a mai fost la un cur de muiere, dar vezi sa nu ti-o ia al lui Moromete înainte si sa mobilizeze el organizatia fara sa te mai întrebe pe tine. si fara sa-ti mai spun, si eu zic ca în cazul de fata nici nu e nevoie de explicatii, vin ei toti sa-l vada pe Bila juganit, ca îl aranjara voi bine, tu si cumnatu-meu Plotoaga, 'va oasele în...

- Ar fi cazul sa vorbesti ceva mai tare ca sa te auda toata lumea, sopti Isosica.

într-adevar, se spunea pe ici-colo ca Bila fusese victima îndemnurilor lui Isosica si Plotoaga sa nu mai admita depunerea grâului pe jos, ca întâi îl îmbatasera nu se stie cum înainte de a merge pe arie si ca pe urma trecusera pe la el si îl incitaseră.

- Va merge gura prea mult, adauga Isosica de asta data mohorât, fara prietenie. Dupa ce ca...

Dar se opri net si nu mai spuse si restul gândirii care îl fulgerase parca si pe el însusi prin imprudenta ei, daca ar fi exprimat-o. Zdroncan se uita la el:

- Dupa ce ca ce, ce?

- O sa-ti spun eu, zise Isosica, cu o sincera promisiune în glas. Nu esti tu omul cu care sa ma cert! Tu o sa ramâi toata viata secretar la sfat, ma Zdroncane!

Asta gândise el oare în clipa aceea?

- Ce vrei sa spui? Zise Zdroncan.

- Nimic nu vreau sa spun! Ce-ai auzit!

Zdroncan avu o clipa o expresie de deruta uitându-se iar la omul de lângă el, care mergea cu fruntea în pamânt, cum nu avea obiceiul. Cu un gest reflex, ridica mâna în care tinea tigarea si dupa ce tragea din ea, o umezea grijuliu ca si când dupa fumul tras tigarea s-ar fi dezlipit undeva.

- Mai vere, sa nu te legi de mine, ca eu nu sunt Bila, spuse Zdroncan fara grija sa nu fie auzit.

Isosica se îndârji:

- Nici voi sa nu va legati de mine ca nici eu nu sunt Mantarosie. Am fost numai noi patru, si cineva i-a spus lui Vasile de "Operatiunea Cotigeoia". Fântâna era singur, izolat, si acuma îl are pe Vasile, care a intrat în partid cu sprijinul raionului, are oamenii lui pe linie de...

si aici din nou se opri, la timp.

- Pe linie de ce?

Dar Isosica se înfurie linistit:

307

- Lasa ca stii tu. Tot ce pot sa-ti spun e ca e mai bine sa ramâna fiecare cu ce stie. Nu te apuc de mâna, nu ma apuca nici tu de picior. Ma vezi pe mine ca îți repropoz ceva?

Zdroncan se simtea pesemne asa de încolțit, ca nici nu mai stia pe unde merge si la un moment dat calca alaturi si aluneca în sant cât era de mare. Se ridica numaidecât înjurând si facea sa-l vezi cum chiar si în asemenea momente nu-si putea acoperi dintii si ai fi crezut ca tot vesel e...

- Nici n-ai avea ce sa-mi reprozezi, zise el furios, dar fiindca dracu stie ce te-apuca pe tine câteodata, ma fac ca n-am auzit si nu-i spun nici lui cumnatu-meu Plotoaga. Sunteti prieteni si n-as vrea sa va certati degeaba.

Dar Isosica de mult nu-l mai asculta. De altfel se apropiasera de sfat, se vedeau în fata intrarii Plotoaga, Bila si Niculae. Zdroncan avusese dreptate, Niculae si daduse toate ordinele si se auzeau câinii prin sat latrând la portile celor care erau chemati de urgenta sa se adune la scoala. Isosica se arata multumit de aceste masuri si zise:

- Perfect! Ma duc si eu sa-i ajut. Pe Fântâna si pe Mantarosie s-a dus cineva sa-i anunte? mai întreba el în trecut.

- Da, zise Plotoaga, l-am trimis eu pe Ilie Micu.

- L-ai trimis pe dracu, zise Zdroncan, uite-l pe Ilie Micu înauntru. Ba, Ilie Micu!

- Uite-acuma ma duc, ziceam sa iau si niste scrisori striga un glas ciudat dinauntru ca de copil.

- Vezi de treaba, zise Isosica, lasa ca ma duc eu la moara.

si pleca cu aceiasi pasi asezati si calmi cu care venise. Zdroncan se dadu pe lângă cumnatu-sau Plotoaga si îi spuse:

- Ia vin încoace, tovarase presedinte, sa semnezi corespondenta, sa nu ne zica cineva ca suntem în neregula.

Intrara însa în biroul lui Arghirescu, caruia îi facura cu un gest rapid semn sa iasa afara.

- Trimite pe cineva sa se ia dupa el, sa vada unde se duce, zise Zdroncan.

- Cine? întreba Plotoaga.

- Isosica.

- De ce?

- Nu stiu. Fa cum îti spun, de unde vrei sa stiu eu? Ai sa afli când o sa afli.

- Dar ce s-a întâmplat?

- Cumnate, zise Zdronean batjocoritor, nu stiu, ca daca as sti, ti-as spune.

308

Plotoaga se posomori si timp de câteva clipe chipul lui pietros, cu falcile care îi faceau împreuna cu fruntea un patrat ca din caramizi, ramase tacut si dur, încercând sa înțeleaga:

t- Nu înțeleg, exclama el cu mâna pe clanta usii, cu o voce care datorita intensei sinceritati pe care o exprima parea încarcata de o brusca neliniste.

Dupa câteva minute se întoarse.

- L-am trimis pe Arghirescu, care a dat fuga sa-l trimita pe fi-sau ala micu, care nu-l cunoaste Isosica, dar el îl cunoaste.

- Perfect, exclama Zdronean si reintra apoi în biroul sau, puse mâna pe toc si își vazu de scris.

Arata senin: nu-i spusese el Isosica exact acel lucru menit sa linisteasca pe oricine, ca nimic nu-i ameninta existenta si munca de pe urma careia își tineau muierea si copiii? Fiindca Zdronean n-ar fi avut chiar nimic din ce trai, daca ar fi fost dat afara din biroul acela...

VI

Isosica fu usor de urmarit «le catre feciorul lui Arghirescu: secretarul organizatiei o lua spre moara si acolo îl cauta pe Mantarosie cu care se trase de-o parte si începu sa vorbeasca cu el nu se stie ce. Ca de obicei, curtea morii era plina de carute cu oameni, de femei si copii, si feciorul lui Arghirescu se pierdu printre ei apropiindu-se însa cât putu mai tare de locul unde cei doi stateau de vorba. Le întoarse spatele razimându-se de loitra unei carute si începu sa traga cu urechea. Nu se auzea însa nimic si de altfel nici ceea ce își spuneau Isosica si Mantarosie nu dura mult.

- E clar? zise Isosica de asta data fara sa-i mai pese ca putea fi auzit. Rapid! mai adauga el.

Rapid, ce? Feciorul lui Arghirescu se întoarse si îl vazu pe Mantarosie îndepartându-se si cautând cu privirea pe cineva.

- Enache! striga el. Ba al Cârstichii!

Enache al Cârstichii se desprinsese de lângă caruta unde aștepta stând de vorba cu alții și se apropie repede de Mantarosie, desculț și în izmene cum era și fără cingătoare la cămașă, care îi atârna de jur împrejur ^de la umeri în jos în mod egal.

- Ce e, mă, zise el cu biciul în mână.

- Avem sedința, zise Mantarosie. Lăsa-ți caruta aici și du-te repede până la Vasile al Moasei din Cotocești și spune-i că i-am spus eu să stea acasă și să mă aștepte, că am ceva să-i spun. Da' să nu plece de-acasă înainte să vin eu!

309

- Adică unde să se ducă? zise omul vrând și el ca măcar cu atât să se aleaga de pe urma a ceea ce avea să facă, dar moldoveanul nu dadu nimic dinainte.

- Du-te tu și pe urma îți spun eu, zise el, lăsa-ți caruta în grija cuiva de-acasă să-ți macine și fă ce-ți spun. Dar uite cum: în drum spre Vasile treci și pe la Fântâna... și aici nu se mai auzi nimic din ce-i spusese Mantarosie celuilalt. După care striga iar, ochind pe cineva de la alta carută: Ba Milica! Ia vin încoace, mă! și după ce acel Milica se apropiase: Du-te până la Geacă să se ducă la Danalache și să aștepte amândoi la el.

- Pe cine să aștepte? se arătă și asta curios.

- Pe nimeni. Să stea și să aștepte.

- Și dacă mă întreaba eu ce să le spun?

- Să le spui să aștepte, nu mai întreba atâta, du-te și pe urma de-acolo tu te duci la școală, că avem sedința de partid; vino și tu la sedința și fii atent...

și aici Mantarosie puse în mișcare în mod sumăr un sistem de semne din mână, din cap și din gât care sugerau că centrul interesului era el, Mantarosie, și ce-avea să facă el să fie atent și Milica să facă la fel...

În acest timp blondul nepot al lui Fântâna ieșise și el în pragul ușii de la intrare a morii și se uita pierdut în gol; ai fi zis că doarme de-a-npicioarele și visează rezemat de stâlp, picnit de liniștea dimprejur și monotonia modernă a morii, cu pâcăitul ei intermitent prin cosul acela construit dintr-un burlan tăiat ca un fluier de salcie, anume că să se aude din departare ca moara macină. Când însă Isosica și Mantarosie plecară luând-o agale spre centrul satului, adormitul de nepot pieri într-

o clipa în interiorul morii și după câteva clipe ieși grabit aproape fugind și intra în camera mică în care se afla motorul. Când ieși de-acolo cineva îl însoțea și intra în locul lui în moara, iar el o lua la fel de grabit undeva în sat.

Feciorul lui Arghirescu aștepta câțva timp până ce Isosicasi Mantarosie se îndepărtara bine, apoi o lua iar după ei pe lângă garduri, pastrându-se un timp la distanță, apoi ajungându-i pe la spate, trecând, de ei și pierind la o raspântie; tocmai acolo cei doi se despartiseră... Isosica se opri în dreptul curții unuia numit Neagu Postu, omul despre care se povestise odată că îl luase o barză drept pom și i se așezase în cap, membru de partid, și striga foarte autoritar să iasă cineva afară. Ieși chiar Neagu Postu alergând, dar și nedumerit și chiar speriat.

- De ce, ba, nu ti-ai predat cotele pe arie, striga Isosica furios, ia să faci bine să-ți încarci imediat caruta și să te duci la baza...

După care se lasă o tăcere nefirească; apoi tăcerea fu ruptă:

- Ce, crezi că o să vin a doua oară să-ți spun, militianul nu pot să-l trimet?

310

După care n vorbi iar altceva în aceeași tăcere săptită, tot nu se auzea ce-i spunea și pleca de la poarta lui. De la Neagu Postu secretarul organizației intra pe ulița următoare la Danalache, unde Geaca și venise. Dar rămăsese cu el și Milica, și Danalache se uita întrebător la Isosica.

- Geaca și Milica, porunci secretarul cât intra, mergeti la școală și adunați-va că vin și eu acum. Bagati de seamă, luați și voi cuvântul și spuneți exact cum a fost, că noi n-avem nevoie să ascundem realitatea în fața tovarășului prim-secretar Ghimpeteanu și cine o mai fi. O să iau și eu cuvântul și o să vedeti că noi, organizația de bază, nu închidem ochii la greselile unora sau altora. Cât a gresit, îl dam jos, că nu e batut în cuie. O să vedeti voi, ce mai, comitetul executiv ca organ local... Cine a avut sarcina bună desfasurării sub conducerea organizației, nu el, președintele comitetului executiv, ce mai încoace și încolo!?

- Așa e, zisera deodată cei doi, înțelegând.

- și atunci?! exclamă Isosica sincer. Ce, o să stăm și să ne uităm la el? Să-și facă autocritica și dacă n-o să vrea să-și facă autocritica, atunci...

si aici Isosica puse si el în miscare, prin semne, ca si Mantarosie, un sistem de sugestii linistitoare ca în acel caz o sa aiba altcineva grija de presedintele comitetului executiv, sarcina lor limitându-se la atât... Cei doi iesira...

De la Danalache Isosica o lua înapoi pe acea ulita zisa "a legionarului", si își continua drumul pâna ajunse în dreptul casei lui Vasile din Cotocesti, un bordei cu ferestre mici si întunecate asezat chiar în spatele casei lui Nastase, unchi-sau. Vasile si Mantarosie erau chiar în poarta, îl asteptau.

- Unde putem sa stam de vorba, Vasile, ca vreau sa-ti spun ceva, zise Isosica.

- în casa putem, raspunse Vasile.

- Atunci de ce nu m-astcptati în casa?! Nu e nici o graba, avem destul timp, mai zise el scotând din buzunarul mic de sub cureaua pantalonului un ceas alb si subtire pe care îl cerceta, adaugând: numai prostii se grabesc.

- îmi pare bine ca suntem noi destepti, zise Vasile ironic.

Intrara amândoi si Mantarosie pleca înapoi spre sfat. în prag dinaintea lui Isosica se dadura la o parte doua fetite, rau îmbracate amândoua, cea mica având fustita complet decolorata.

- Du-te tu si te joaca, zise cea mare sever, adresându-se celeilalte, care o si zbughi, iar ea intra o data cu oamenii, închise usa si trase perdelele de la geam cu miscari ferme, urcându-se cu genunchii pe pat.

Dupa care ramase lângă soba, sprijinind-o cu spatele ca în timpul iernii, si uitându-se acum cu aceeași severitate la Vasile. Se vedea ca nu numai ca stia tot ce stia el, dar ca avea chiar grija ca nu cumva el sa uite o parte din ceea ce stiau împreuna.

311

- N-ar fi bine sa stea muierea aici, zise Isosica.

Fetita aceea asa mica era deci nevasta lui Vasile si mama celei care plecase.

- De ce, zise Vasile, ce-ai cu ea?

- N-am nimic, dar stii cum e muierea...

- De ce, relua Vasile, Ciulea ta o dai afara din casa când vine Plotoaga pe la tine?

- Florico, zise atunci Isosica vazând ca Vasile nu vroia s-o dea pe nevasta lui afara; uite ce e, ce-o sa vorbim noi acuma numai peretii astia sa stie. Fiindca lumea atâta asteapta, sa ne înjure. si cui îi place sa fie înjurat?

- Dar tu esti bun sa înjuri pe altii, zise deodata femeia si apoi tacu, nemiscata.

S-ar fi zis ca nu ea ar fi vorbit, ci o alta femeie, matura si necrutatoare, ascunsa în podul casei; mica femeie elibera scurt o respiratie suieratoare si privirea ei aproape ca se topi în aceea a barbatului ei: îl ruga s^o mai lase înca sa vorbeasca; cu privirea dreapta, barbatul încuviinta, posomorât, clatinând din cap: da-i drumul, parca îi spunea, nu te sfii, avem lupul între noi, a venit singur când a vazut ca e încoltit...

- Ar fi trebuit, Isosica, zise atunci nevasta lui Vasile, sa te dam afara pe usa câte am înghitit noi din pricina ta si a Ciulchii si cum v-ati ridicat voi contra lui Vasile sa nu intre în partid. Acuma v-ati facut de râs cu treieratul si v-a intrat frica în oase, dar Vasile n-o sa se ridice el sa va apere pe de-alde voi decât daca va vede în tron cu mâinile pe piept, pe cât ati fost de nemernici! Eu nu vreau sa-ti spun mai mult, ca esti la mine în casa, zise femeia, dar o sa-ti spuna el Vasile acolo în sedinta! Sa afle toata lumea cine sunteti voi.

- si atunci de ce zici ca m-am opus sa intre Vasile în partid? suiera si Isosica. Sa sprijin un dusman? Daca ma învinuiesti tu, te învinuiesc si eu.

- Atunci nu ti-era dusman! Când a auzit Dan ca vrem sa scapam de ei, a venit aici si a scos cutitul la Vasile. Ai auzit si tu si în loc sa-l ajuti sa intre în partid v-ati ridicat toti contra lui. Toti stiati cine e Vasile si câte am patimit noi din partea rudelor si în loc sa-l ajutati pe el, l-ati ajutat pe Dan sa scape, si în sedinta ati spus ca Vasile e omul chiaburilor. O sa spuna el acuma Vasile cine e omul cui. Crezi tu ca Vasile nu stie de ce v-ati opus sa intre el în partid?

- Tocmai d-aia ne-am opus, o întrerupse Isosica, fiindca stiam ca el stia de ce ne opunem. Cât timp sta în afara partidului, spusele lui, despre mine în special - fiindca de ceilalti treaba lor, n-aveau decât sa traga

312

consecintele - nu le-ar fi dat nimeni crezare, în timp ce odata intrat în partid, se schimba situatia si nimeni nu putea sa stie ce-o sa iasa.

- Uite ca a intrat si n-a facut ce credeai tu, zise nevasta lui Vasile cu obrazii în flacari. Fiindca nu de-aia a intrat el, ca sa se tina de ce va tineti voi, tu cu Plotoaga, cu Mantarosie si cu Zdrongan, cu toate ca are lista cu scrisul tau, scrisa cu ghearele tale în casa lui Aristide! Nu te gândea tu, continua nevasta lui Vasile cu un glas ca la o judecata care în sfârșit venise, ce-ai facut când te-a pus ala s-o scrii si pe urma a bagat-o în portofel pe-a ta si ti-a dat-o tie pe-a lui. Acuma Aristide a fugit, nu-i mai pasa lui de lista de atunci, dar tie îti pasa!

- Da, zise Isosica suparat, si taci ca i-a bagat Vasile lui Aristide mâna în portofel sa i-o ia. Adica ce sa mai vorbim degeaba si sa mai spunem astfel de prostii pe care nu le-ar crede nici un copil!

- Culca-te tu pe urechea aia, zise atunci nevasta lui Vasile si apoi, la un semn al barbatului ei, tacu.

si tacerea continua, Vasile o lasa sa se scurga parca anume ca sa înțeleaga celalalt ca nu era câtusi de putin sigur ca acea lista nu s-ar afla în posesia lui, a lui vasile, si ca deci avea pe deplina dreptate femeia când îl sfatuia sa nu se bazeze pe faptul ca pentru asta ar fi neaparat nevoie sa se fi bagat mâna în portofelul lui Aristide.

- Uite, zise Isosica, eu nu ma culc niciodata nici pe-o ureche nici pe alta, dorm cu fata în sus sau în jos, îmi pastrez bine urechile, fiindca am nevoie de ele. Eu pornesc de la ideea ca Vasile ar putea sa se ridice în sedinta si sa spuna, cum zisesi tu, Florico, care cine suntem. O sa spuna si n-o sa iasa nimic, zise Isosica pe deplin stapân pe sine. Cel mult o sa profite lipoveanul. Uite, acuma o sa va spun si eu ce am de spus si pe urma sunteti liberi sa faceti ce vreti. Prima problema: De ce-ati vrut voi sa faceti gospodarie colectiva aici în sat si v-ati unit cu betivu ala de Fântâna? Gospodaria colectiva e buna daca vrei s-o faci, dar daca nu vrei, poate sa fie ea cea mai formidabila ca idee, nu iese, fiindca omului îi place sa nu-i comande nimeni. Cu câti n-am vorbit?! Mai bine manânc mamaliga cu cenusa, dar nu ma duc eu sa-mi comande mie Marin al lui Usturoi, zicea pâna si nenorocitu ala de Vatica al lui Botoghina. Asta e situatia în momentul de fata, continua Isosica, si daca domnul Fântâna vrea el sa se grozaveasca fata de raion ca face el gospodarie colectiva, voi de ce sa-l sprijiniti pe drumu asta? Tu-i mama lui de nenorocit, ca mi-am pus în gând sa nu mai înjur pe nimeni, dar cu asta mi se învârteste capul când vine vorba de el. Asta ar fi prima problema. Sa v-o spun acum si pe-a doua. Nu pe calea asta v-asi fi recomandat eu prin urmare sa rezolvati ce e între voi si rudele voastre. De ce sa te înjure pe tine satul ca ai tu nu stiu ce cu alde Dan sau cu alde tat-sau? De ce vrei sa faci tu satului un

rau si nu un bine? Fiindca asta e problema cea mai grea, cum poti sa faci satului un bine si bineînteles sa-ti rezolvi si tie problemele în litigiu. E clar ca înainte de orice nu cu Fântâna o sa ajungi la o înțelegere si nici cu Bila sau Plotoaga. La înțelegerea asta poti sa ajungi cu mine, cu Mantarosie, si cu altii, Zdroncan fiind, dupa parerea mea, absolut neutru, adica el sa ramâna secretarul sfatului, *indiferent* cine vine presedinte sau secretar de organizatie. (De-aia nu mai trebuie amestecat în ceva.) Iar presedinte al comitetului executiv, sa fii tu, Vasile, Plotoaga dovedindu-se incapabil sa faca fata situatiei, cum a fost cazul cum a decurs campania de strângerea recoltei. O sa vrea el sa dea acuma toata vina pe Bila, dar nu merge chestiunea asta. Bila e el vinovat, dar Bila a fost a cincea roata la caruta si o sa-l scoatem si pe el din biroul organizatiei, dar asta nu e suficient. Înțelegi, Vasile, aici e cheia situatiei: *nu e suficient!* Ce vreau sa spun prin asta? M-am gândit bine si când am vazut ce-a iesit cu Bila si cu toata campania, mi-am dat seama ca n-o sa se multumeasca Ghimpeteanu sa dam noi toata vina pe Bila si atunci o sa se întâmple ca lipoveanul o sa profite de situatie si o sa se ridice în sedinta si o sa traga tare de tot în presedinte. (în mine n-o sa mai aiba curajul, fiindca asta n-o sa-i placa nici lui Ghimpeteanu, înseamna ca e vinovat si Niculae al lui Moromete si e vinovat si Ghimpeteanu personal, ca n-a stiut sa ne îndrume.) Ei, cine ne spune noua ca procedând în felul asta nu iese ca organizatia o sa ceara sa-i schimbe pe amândoi, sa-l treaca pe Plotoaga la moara si sa ajunga Fântâna în fruntea satului presedinte al comitetului executiv? Un lucru e sigur: nici unul n-o sa vrea sa stie de tine si problema sta în felul urmator: eu, ca secretar de organizatie, Mantarosie, ca membru în birou, Danalache, Geaca, Enache al Cârstichii, Milica Rosu, Stancu Tumba de la *Mat*, Armeanca de la cooperativa si daca mai vrei îți mai spun, toti o sa te sustinem sa fii numit presedinte al comitetului executiv. Fiindca ei o sa se orienteze dupa cum o sa vorbesc eu. Da, dar noi n-o sa putem face asta decât daca "cineva" o sa se ridice acum si sa spuna *tot ce stie* despre Plotoaga si sa-i taie lui Fântâna apa de la moara. Daca asi fi ajuns mai repede la concluzia asta, încheie Isosica, asi fi venit si ti-asi fi spus mai din timp, dar aveam eu o problema neclarificata, cine ti-a spus tie tot ce stii în legatura cu moara, anumite lucruri pe care le stiam numai noi. Zilele astea am aflat de la cine si, dupa parerea mea, bine a facut ala care ti-a spus, eu îl apreciez din punct de vedere ca o învățatura de minte. Vasile, asta e situatia, oricum ai rasuci-o, mai bine nu poate sa iasa! Da, sau nu, esti decis sa parasesti niste aliati care se uita la tine ca la o gânkanie?

- Nu se uita nimeni la mine ca la o gânkanie, zise Vasile crunt la fata.

- Adam Fântâna cum se uita?

- Adam Fântâna nu e aliatul meu.
- Fortamente, zise Isosica. Nu poti sa faci nimic singur cu al lui Ripitel. O sa va treziti în sedinta de partea lui, vrând nevrând, în timp ce eu va propun un rol independent.
- O sa vezi tu ce rol o sa joc eu, raspunse Vasile amenintator.
- O sa vad, nu mi-a fost niciodata si nu mi-e nici acum frica de tine, zise Isosica, dar recunosc ca e ora ta! Daca îmi declari razboi acum pe fata, ai putea sa ma nimeresti, dar nici tu nu scapi teafar. Gândește-te!

si Isosica se ridica si iese. Când ajunse la scoala toata organizatia era adunata si toata lumea, inclusiv primul-secretar al raionului si cei doi necunoscuti, îl asteptau doar pe secretarul de organizatie satesc ca sa înceapa.

- A trebuit sa conving pe unii care nu se îndura ei sa-si lase treburile si sa vie la sedinta, zise Isosica linistit. Sunt oameni de baza, si trebuie rabdare cu ei, mai adauga si avu în clipa aceea atâta caldura si sinceritate în glas încât chipurile cam reci ale celor trei oaspeti se facura ceva mai binevoitoare: da, putea fi adevarat ce zicea el, altfel cum sa-ti explici riscul la care se expunea un secretar de organizatie satesc lasându-se asteptat în felul acesta ca un boier?

VII

Prima parte a sedintei nu se desfasura însa asa curii se povesti în sat mai târziu, ca nu se întâmpla nimic; pentru multi membri de partid evenimente cum ar fi numirea sau scoaterea unuia ca Bila din biroul organizatiei nu însemna înca, asa cum nu însemna nici pentru oameni ca Moromete, mare lucru si cu atât mai puțin prezenta sau absenta cuiva de la sedinta, fie ea chiar onorata de necunoscuti venind de la forurile mult superioare ale partidului. Ori, tocmai un astfel de lucru, uimitor pentru cei ca Isosica, Plotoaga, Mantarosie si Zdruncan si cei care se învăteau în jurul lor, se petrecu de asta data: Adam Fântâna lipsea. si orele treceau si el nu aparea. Dupa aceea într-adevar ca în prima parte a sedintei nu se mai întâmpla nimic deosebit, sedinta nu curgea înca în nici o directie vizibila, nimeni din conducerea organizatiei nu lua cuvântul, nici presedintele comitetului executiv si nici altcineva cât de cât ca sa usureze scoaterea la iveala a problemelor care agitasera atâtea zile satul. Fusesera îndemnati pe rând de primul-secretar raional, Ghimpeteanu, de Nicolae Moromete, de celalalt necunoscut, care se afla ca era

instructor regional, care însa nu prea fusese vazut prin Silistea, si se ridicasera din sala si vorbisera, criticându-l foarte blând pe Bila si aratându-se asa în general ca le cam lipsise la toti vigilența si le daduse posibilitatea chiaburilor sa faca agitatie contra predarii

315

cotelor... dar ei își vor primi pedeapsa... si uneltele lor ca alde Nae Cis-maru... si ca alde Nae Marinescu... si asa mai departe, stând toti cu privirea fixa si asteptând, în timp ce vorbeau si tragându-si putinele cuvinte care se învârteau în jurul acestor idei, sa se întâmple adica nu se stie ce acolo, la masa prezidiului, sa auda un cuvânt sau sa vada un semn.

Luase apoi cuvântul primul-secretar al regiunii de partid, cu acelasi scop, sa-i îndemne sa intre mai adânc în analiza muncii organizatiei. Ce, zise el batjocoritor, asta era tot ce aveau de spus, ca tovarasul Dobrescu n-a fost just ca s-a luat cu ala de piept?

- si presupunând ca tovarasul Dobrescu o sa ia cuvântul si sa arate cum s-a lasat el provocat si a gresit, de-aia am venit noi aici, eu, primul-secretar al regiunii de partid, si tovarasul delegat al CC. tovarasul sef de sectie Bâcu si tovarasul Ghimpeteanu, sa auzim autocritica tovarasului Dobrescu?! He! facuse primul-secretar aratând brusc o veselie rece si sarcastica si exclamatia aceasta a lui putin behaita facuse pe un oarecine din fundul salii sa izbucneasca într-un râs repede reprimat din pricina izolarii lui, caci sala nu reactionase în nici un fel, ramânând toti tacuti si nemiscati ca niste pari. Vad ca cineva a râs acolo, continuase primul-secretar parca înmarmurit de acest fenomen. Cum, tovarase, de-aia am venit noi aici, sa auzim cum râzi dumneata? Ce zici, tovarase Bâcu? A? Dumneata ce zici, tovarase secretar de organizatie?

- Au amortit si ei, tovarase prim-secretar, raspunse Isosica degajat, nu vedeti cum stau câte trei în bancile astea mici, ca n-avem si noi o sala mai mare, abia anul asta proiectam...

Primul-secretar parca nu auzise acest raspuns si continuase aratând ca în nici un caz nu putea fi asta scopul venirii lor acolo, sa auda autocritica tovarasului Dobrescu. Se înseala cei care își închipuie ca au atâta vreme de pierdut. încât, el si cu tovarasul Bâcu asteapta linistiti si cu rabdare sa se intre serios în continutul ordinii de zi. Era clar chiar si pentru cel din urma membru de partid prezent la aceasta sedinta ca acum trebuia sa ia cuvântul secretarul organizatiei sau

presedintele sfatului popular, sau macar Mantarosie, fara sa mai intre în discutie Bila, ca unul care trebuia sa-si faca neaparat autocritica.

Acum stiau ce era asta, autocritica, spre deosebire de primii ani, când le fusese mult mai greu... O data unul din ei, un fel de cizmar, cârpaci, dresese bocancii cuiva si în loc sa-i dea înapoi, îi bause. Pâna la urma se întelesese el cu pagubitul, îi platise bocancii la loc, dar facuse, ca membru de partid, o impresie foarte urâta în sat si din pricina asta avusese apoi loc sedinta organizatiei unde i se ceruse de catre un baiat de la raion, asa ca Niculae, sa-si faca autocritica. Nu vroia însa în ruptul capului si s-au

316

chinuit cu el o dupa-amiaza întreaga pâna l-au hotarât sa se ridice în picioare si sa spuna ceva: "Tovarasii, a gângavit el, recunosc! îmi fac critica

si autocritica."

Cu un aer de o blândete, de-ai fi zis ca asta nu putea fi în stare sa faca niciodata nimanui nici un rau, se ridica în sfârșit Bila si începu sa vorbeasca. Ca el n-a vrut sa se ia cu domnul Nae Marinescu, ca el i s-a adresat cu frumosul...

- Mai omule, nu pune grâul pe jos ca e pacat, de ce nu încarci dumneata în caruta sa-ti duci cotele la baza si pe urma sa te întorci frumos si sa-ti duci si restul de grâu acasa? Ți-o spun cu lacrimi în ochi, spre binele dumitale si în felul asta ai da si-un exemplu altora, te-am cita la gazeta de perete ca un caz înaintat si spre mândria feciorilor dumitale, care au si ei nevoie sa fie remarcati în serviciul militar. în loc de orice raspuns, continuase Bila cu blândetea aceea a lui de un patetism neverosimil, care facu sa se umfle de atentie pâna si privirile celor care își închipuiau ca îl cunosc pe dinafara pe Bila, domnul Nae Marinescu a început sa ma înjure pe mine si sa înjure si Uniunea Sovietica. Domnule, îi zic, fii serios, nu se leaga nimeni de dumneata, îți dau un sfat, daca vrei îl primești, daca nu, sa fii sanatos... S-a repezit la mine cu feciorii lui, tipând ca niste turbati, aveam goga în mâna. Nu te apropia, zic, ca îți dau la cap, sunt în legitima aparare! Poate sa declare si plutonierul Moise care a anchetat pe urma

cazul.

si Bila se asezase apoi jos cu un aer mâhnit. Urmasera dupa aceea câteva minute de tacere grea. Se aduna totdeauna în sedinte astfel de nori invizibili deasupra capului cuiva si fara sa se spuna vreun cuvânt toti asteptara ca el sa se ridice si sa

vorbeasca. Adunarea statea cu ochii întepeniti pe Isosica. si atunci i se auzise într-adevar vocea rostind cu degajarea lui obisnuita:

- Poate are ceva de spus tovarasul presedinte! Presedintele se ridicase în picioare ca fulgerat.

- Sigur ca am, raspunse el.

si începu sa vorbeasca, dar vizibil luat prin surprindere si foarte nehotarât, nestiind pâna unde sa mearga cu relatarea faptelor, s-o ia de la început de tot ca sa poata sa explice cum au decurs lucrurile, sau sa se refere la cazul anume, care daduse nastere la turburarile cunoscute. își descarca furia asupra celor care profitasera de turburari si fugisera cu carutele cu grâu acasa fara sa predea cota. O încurca înghesuit sub aceste extreme, cu tâsniri de furie disproportionale si fara adresa precisa, uimind foarte tare adunarea care nu se astepta, cum povestira unii mai târziu, sa-l vada tocmai pe el, un om pe care îl stiau destul de batos si pe picioarele lui, sa se încurce asa de rau în fata celor doi straini, parca ar fi fost prins

317

ca el i-ar fi îndemnat pe aia cu carutele sa fuga. "Lasa-i dracului pe aia cu carutele, îmi venea parca sa strig la el (povestea mai pe urma unul), j ce te tot legi de ei, spune cine e vinovat si n-o mai ocoli atâta."

Astfel de surprize cu privire la zapaceala de neînteles a unora care multa vreme sunt crezuti oameni tari erau însa la începutul lor si de aceea ". Bila facu o impresie mult mai buna decât presedintele, care, la urma-umei, se purtase bine în aceste împrejurari cu campania si nu înțelegeau frica lui de acum sau dracu sa-l ia ce-l apucase. Sa fi spus: da, tovarase, suntem vinovati, nu trebuia sa-l lasam pe tovarasul Dobrescu sa aiba el de-a face cu oamenii, propun sa fie scos tovarasul Dobrescu din biroul organizatiei si sa-si vada de treaba lui ca orice om. Iar în ce ne priveste pe noi, ne luam angajamentul ca pe viitor sa fim mai vigilenți si sa facem mai putine greseli ca pâna acum... Dar el, în loc sa vorbeasca asa, îi da înainte ca aia cu carutele au facut si au dres...

în pauza, cât iese pe coridor, Plotoaga dadu peste Arghirescu, care desi era membru de partid lipsise si el ca si Fântâna, dar absentia lui nu fusese bagata de seama.

- Tovarase presedinte, zise el tare, ceva urgent în legatura cu impozitele, am stat la telefon si d-aia n-am putut sa vin la sedinta.

Zdroncan le facu semn sa iasa afara si se ciuciulira apoi câtesitrei în întunericul ploios sub streasina scolii si Arghirescu începu sa spuna foarte alarmat tot ceea ce putuse sa afle fiul sau urmarindu-l pe Isosica. Baiatul, zise el, s-a pitit în spatele casei lui Danalache si l-a auzit cum le spunea lui Geaca si Milica Rosu sa se ridice în sedinta contra presedintelui, ca se înțelegea de la sine ca si Danalache avea sa faca Ia fel, plus Enache al Cârstichii si Mantarosie. Pe urma nu se stie ce-o mai fi vorbit acasa la Vasile din Cotocesti, ca s-a dus acolo si a stat al dracului aproape un ceas, cu toate ca aici toata lumea îl astepta, mai adauga referentul încasator de asta data cu admiratie.

- Ce-a vorbit cu Vasile? întreba presedintele ragusit de furie si de banuieli nedes'usite.

- Asta n-a mai putut sa afle, zise Arghirescu, fiindca a crezut ca o sa se dea câinele lui Vasile la Isosica si în timpul asta sa poata trece el în spatele casei, dar al dracu' câinele a dat din coada, Isosica are daru asta ca si câinii se pun cu labele în sus când îl vad si l-a mirosit în schimb pe baiat si a sarit sa-l manânce cu dintii. Vasile a venit la sedinta? încheie Arghirescu.

- De ce? zise Zdroncan.

- Fiindca baiatul spune ca el nu l-a vazut plecând de-acasa.

- A venit nitel mai târziu, zise Plotoaga. Cu Ion al lui Ripitel.

- Cu Ion al lui Ripitel? se mira Arghirescu.

318

- De ce?

- Asta cine mai e!?

- Au intrat amândoi în partid pe linie de U.T.M., asta-iarna, zise Plotoaga. Ai uitat?

- Aha! exclama Arghirescu.

- Ati dat de dracu, 'va oasele în... zise Zdroncan rânjind cu dintii lui deja rânjiti, hai înaintu sa nu se bage de seama... Trebuie sa iai cuvântul, Arghirescule, altfel esti mort! O sa iau si eu sa va apar, dar n-ajunge, trebuie vorbit repede si cu ailalti,

cu alde Stancu Tumbea de la *Mat*, cu Armeanca de la cooperativa si atras Mantarosie, care n-a luat nici el cuvântul. si în situatia de fata ar fi fost cazul sa fi vorbit si cu Fântâna, sa ne fi împacat cu el, dar vad ca n-a venit, unde mama dracului o fi pierit si asta taman acum!...

Se întoarsera pe rând înauntru si se amesticara în înghesuiala de pe coridor. Cu toate ca cele trei ferestre mari ale salii ramasesera tot timpul deschise, fumul iese greu, peste tot mirosea ascutit a hârtie arsa din care își faceau ei tigarile, a ploaie si a naduseala racorita. Se vorbea putin si aproape nici un cuvânt despre cele ce se petrecusera sau credeau ca aveau sa se petreaca în sedinta si desi se auzea un fel de murmur, tacerea cea mai nefiresca domnea peste adunarea aceasta de aproape o suta de oameni voinici, cu grumazuri puternice, pe care erau în stare sa duca fara sovaire saci de câte saptezeci si cinci de kilograme, dar care grumazuri ramâneau mult mai încordate si mai îmbrobonate de sudoate când proprietarii lor erau pusi în situatia sa-si spuna o parere aici în sedinta... "Ce faci, Ilie?" "Ce sa fac, fusei si eu pe la moara sa macin..." "si marinasi?" "De unde, îl lasai cu alde Gheorghe, cumnatu-meu, nu stiu ce-o fi facut..." "Ce faci, ba, Buricule?" "Ce sa fac, ma!" "Vorbesti si tu aici?" "O sa vedem daca o fi situatia de asa natura, o sa ridic mâna! Ce, ma doare mâna?" Țasta, Buricu, pare si viteaz dupa toate! "Ba, al lui Pacica! Ce faci, ma, f... iapa! Zici si tu ceva acilea?" Țasta dupa glas pare cel mai viteaz dintre toti. "Dar tu de ce ma întrebi?"

In loc de raspuns, acela întindea înainte, între degete, si cu gura dupa mâna, un tigaroi cât un cocean si îl aprindea îndelung de la al celuilalt, pentru ca dupa aceea sa intre în vorba cu unul de-alaturi ca si când nu el ar fi pus înainte întrebarea. Armeanca de la cooperativa, Stancu Tumbea de la *Mat*, Mantarosie si altii de la care încercara Zdruncan si Plotoaga sa smulga o promisiune se comportara în acelasi fel, pastrându-si adica dreptul sa vada care va fi situatia. Ori situatia nu trebuie asteptat s-o vezi care va fi, ci trebuie s-o faci tu, daca vrei sa fii stapân pe ea, si când cineva îți raspunde în felul acesta înseamna ca se fereste sa se angajeze, sau chiar si mai rau, ca s-a si angajat fara sa stii tu fata de altii.

319

Presedintele arata crunt si amenintator si avea acea înfatisare a celor care vor sa sugereze ca lupta abia începea si ca nu s-a spus înca nimic decisiv... își facu loc prin înghesuiala de trupuri si intra în fund în cancelarie, o manevra nedibace, care se dovedi repede jalnica, fu dat afara de-acolo de o voce care îl facu sa iasa imediat si sa închida usa la loc. Ori, Isosica era înauntru, si iata deci ce însemna sa fii secretar de organizatie... Mantarosie statea deoparte cu Bila si fumau amândoi în

tacere, Bila aratând nespus de blând si de linistit, asa cum e orice om complet nevinovat, dar peste care a cazut o belea si n-are ce sa faca, se gândeste si el ce dovezi ar mai putea aduce ca sa fie toata lumea convinsa... Nimeni nu se uita la Vasile al Moasei din Cotocesti si la al lui Ripitel cu care statea într-un colt si, tot asa, fumau si nu ziceau nimic. Plotoaga se apropie de ei si îl întreba pe Vasile, dar uitându-se la al lui Ripitel:

- Ce faci, Vasile?
- Ce sa fac, tovarase presedinte, bine, raspunse Vasile cu claritate si nu mai adauga nimic.
- Iai cuvântul?
- In mod sigur, zise Vasile cu acelasi glas.
- în mod sigur?! se mira presedintele.
- Da, foarte sigur.
- îmi pare bine, zise presedintele. De când ai intrat în partid nu te-am auzit niciodata vorbind.
- O sa ma auzi acuma.
- O sa fiu curios... Vai de capul lui Bila, ca o sa va repeziti acuma toti în el!
- De ce? se mira Vasile. Pâna acuma vad ca nu s-a repezit nimeni. Nu vad de ce s-ar repezi de aici înainte. Eu personal nu vad...
- Macar Bila a facut treaba, continua presedintele. Asa patesc toti care fac treaba, iar altii stau si nu se baga si pe urma la sedinta te întreaba ei de la prezidiu daca n-ai ceva de spus. Mama lui de om care ai crezut ca e om!
- Ce sa-i faci, zise Vasile, si eu asa am crezut ca daca o sa fiu recomandat de U.T.M. sa intru în partid, o sa fiu primit cu bratele deschise. Când colo, s-au ridicat brate contra! <
- si la mine la fel, zise celalalt fost utemist, Ion al lui Ripitel.
- Eu n-am stiut nimic, zise Plotoaga. Isosica m-a indus în eroare. Cei doi tacura cu înfatisari impenetrabile. Nu aveau aerul ca au auzit

aceasta explicatie a celuilalt. în acest timp în locuri diferite, Zdruncan si Arghirescu stateau de vorba cu altii, si într-o vreme trecura pe rând pe lângă Mantarosie si Bila, care nu se miscasera din locul unde nimerisera la luarea pauzei. Aprinsera tigari unul de la altul, se atinsera pe umeri prieteneste, Zdruncan rânjind vesnic cu dintii lui zâmbati ca si când totul îi mergea mai bine ca oricând si n-avea nici o grija pe cap. Cei mai multi

320

nu faceau însa nimic, aratau doar priviri lucitoare cautându-se unul pe altul din ochi, neputând ascunde ca faptul acesta ca erau legati unul de altul prin apartenenta la acelasi partid îi bucura ca atare, ca se puteau adica aduna împreuna cel puțin o data la patru saptamâni si ca toate treburile comunei se discutau si se hotarau în orice caz cu stirea lor. (Unii ramasesera numai la atât, desi erau ani de când veneau la sedinte; pentru ei oricine era în conducerea organizatiei era bun, fiindca nu venea el acolo fara sa stie partidul si când nu mai era bun si trebuia schimbat, tot partidul se îngrijea de asta, ca unul care stia el mai bine cum stau lucrurile!...)

si în sfârșit usa cancelariei se deschise si Isosica iesi singur si anunta reluarea sedintei, toata lumea sa se adune iar în banci. Se apropie de Mantarosie si întreba repede:

- Ce e cu Fântâna?
- Nimic, zise Mantarosie.
- N-a venit? -Nu.
- Perfect! zise Isosica. Hai!

si intrara printre cei dintâi în clasa si se apropiara de prezidiu, dar fara sa se aseze. Un minut mai târziu aparura si cei trei, primul-secretar al regionalei, delegatul CC. si Ghimpeteanu. Pâna sa se aseze acestia la locurile lor, Isosica se duse sa închida usa, dar o închise si pe cea dinafara dinspre curte.

- Ba, zise el, adresându-se unui om care sedea în pragul usii de la intrare si se uita pierdut cum ploua, al lui Leoasca, ti-am mai spus sa nu stai pe coridor când avem sedinte de partid. Vrei sa te dam afara si sa punem un membru de partid în locul tau?

Speriat, omul închise usa, dar Isosica iese după el pe pragul scării de ciment și continua:

- Unde e cheia?

- E la mine.

- Închide usa și nu mai dai drumul la nimeni să intre, oricine ar fi! Spui că ședința a început de la orele cinci și s-a terminat, acumă tovarășul de la Comitetul Central trage concluziile. El a dat ordin să nu mai intre nimeni în sală și să fie liniște! Scurt și fără discuție!

VIII

Ședința apoi reîncepu și dimpotrivă, luând cuvântul Isosica, spre deosebire de Plotoaga, încremeni organizația de uimire prin hotărârea și siguranța cu care vorbește și cere sancțiuni, deși până atunci el lasă multora impresia unui om în orice caz foarte prudent și care se cam ferea să fie

321

drastic... I se dădu cuvântul îndată după începerea ședinței și vorbește puțin, intrând însă imediat în miezul problemelor. Că el nu era de părerea celor care au luat cuvântul aici și l-au atins pe tovarășul Dobrescu așa, cu un fel de floricele care s-ar chema critică. Adică cum, după cele ce-a făcut tovarășul Dobrescu, după greselile savârșite, asta era tot ce merita el din partea organizației? Nu, zise el, astea erau fapte de statut menite să compromită acțiunile partidului în sânul taranimii, și ei nu puteau trece pe lângă ele ca câinele prin apă! Să ridici ciomagul și să lovesti un cetățean în cap și încă în numele "comitetului executiv", cum strigase tovarășul Dobrescu acolo pe arie, era o faptă incompatibilă cu calitatea de membru de partid. De altfel tovarășul Dobrescu a mai ridicat el o dată goga la cineva, în timpul când partidul lupta împotriva secetei după război, când venise aici în sat, trimis de plasa, tovarășul Nicolae Moromete. El a urlat atunci să sara chiaburimea, în mijlocul cui se afla, și l-au lovit să-l omoare pe tovarășul Nicolae; poate să spună aici care l-au văzut, Danalache, Geaca și alți tovarășii care mai știu. Asta n-ar fi fost nimic dacă tovarășul Dobrescu ar fi declarat la intrarea lui în partid fapta savârșită, partidul poate că l-ar fi iertat sperând în cairea lui.

- Dar el a mintit și ne-a înșelat pe toți. Iată de ce, după o matura gândire, propun să fie sancționat tovarășul Dobrescu, fără a se mai trece, conform statutului, prin toate

treptele prevazute, vot de blam si vot de blam cu avertisment. Direct excluderea, tovarasi, si prin aceasta organizatia se va curati si se va întari si mai mult.

Cei mai multi crezura, asa cum povestira mai târziu, ca tot ce spusese si avea sa mai spuna Isosica în cuvântul lui se hotarâse în pauza acolo în cancelarie si ca i se daduse lui sarcina asta. De aceea ei strigara imediat ca asa era, trebuie dat jos Bila, si sa fie scos pe loc din partid.

- Am fost eu de fata când Bila era sa-l omoare pe tovarasul Niculae, zise Geaca ridicându-se în picioare.

- Bine, zise primul-secretar al regiunii, o sa iai dumneata cuvântul si o sa spui ce stii.

si ceru liniste. Isosica își continua apoi cuvântul spunând ca cu regret trebuie sa arate aici ca nici tovarasul presedinte al comitetului executiv nu si-a facut datoria cum se cuvine, desi a fost permanent îndrumat de tovarasul Niculae Moromete din partea raionului de partid si de tovarasii» de la sfatul popular raional. Tovarasul presedinte a mers tot timpul în coada maselor, lasându-se influentat de acele elemente *neinteresate* în predarea cotelor si datoriilor catre baza de receptie. Una erau sfaturile si îndrumarile care i se dadeau si alta era atitudinea tovarasului presedinte când lua contact cu acei cetateni recalitranti aflati sub influenta chiaburilor. Tovarasul presedinte nu stie ce e autocritica. în cuvântul lui

322

nici n-a fost pomeneala. Toate acestea trebuie sa aiba o cauza, altfel nu se explica atitudinea împaciuitoare a tovarasului presedinte fata de greselile savârsite. Trebuie sa se intre mai adânc în aspectele astea ale muncii comitetului executiv, el a aratat o parte din ele, dar mai sunt si altele mai grave, deocamdata el se opreste aici cu o privire autocritica din pricina ca nici biroul organizatiei n-a îndeplinit pâna la cap îndrumarile tovarasului Niculae, si ale tovarasului Ghimpeteanu personal, ori de câte ori a fost cazul.

- Ce n-ai îndeplinit, tovarase secretar? zise Niculae taios.

- Pai din prima zi, raspunse Isosica linistit, când ati venit dumneavoastra, ne-ati atras atentia asupra grâului cu neghina si a plivitului care ar trebui facut si nu s-a facut. Tovarasul presedinte s-a aratat foarte dispretuitor auzind ce-ati spus si datoria mea era sa-i arat ca era o greseala grava ca n-au fost convinsi oamenii sa iasa si sa smulga neghina.

Niculae se încrunta, dar nu mai zise nimic. Arata rece si potrivnic la tot ceea ce spunea vorbitorul, dar primul-secretar regional si trimisul CC. aratau multumiti, era vizibil ca desfasurarea sedintei începea sa le placa. O mâna se ridica aproape în aceeasi clipa când secretarul organizatiei încheie si o voce se auzi imediat dupa a lui:

- Cer cuvântul.

Era Vasile al Moasei din Cotocesti.

- si eu, se auzi o voce lângă el si posesorul ei se ridica chiar în picioare. Era celalalt fost utemist, Ion al lui Ripitel. Dupa el se auzira si alte

glasuri si alte mâini tâsnira în semiîntunericul de prin fundul salii si cerura sa li se dea si lor cuvântul. Se mai înscrie cineva? se puse întrebarea de la prezidiu. Se mai înscrisera doi: Bila din nou si Mantarosie cel din urma. Avea sa plateasca scump mai târziu Mantarosie aceasta prudenta, vorbind ultimul, când îi era foarte lesne sa vada în ce directie se îndreptau evenimentele; fu scos fara menajamente de la moara si numit în loc de referent la sfat, cum i se promisese, sef de tarla si, ca sa nu fie scos si de acolo, trebui sa taca si sa se arate multumit. Fântâna continua sa lipseasca de la aceasta sedinta.

- Ai cuvântul, tovarase, i se spuse lui Vasile dupa ce înscrierile se terminara.

si, ca si mai înainte când vorbise Isosica, se lasa o liniste atât de mare ca nu se mai auzea în sala de clasa decât murmurul de afara al ploii; în lumina petromaxului, trupul subtire al lui Vasile parea înalt din pricina umbrelor încaperii si i se vedeau palmele mari iesindu-i din mânecile albe ale camasii; nu stia ce sa faca cu ele si, foarte linistit, le puse pe coltul bancii ca pe niste unelte si se razima în ele.

323

Vasile începu apoi imediat sa vorbeasca si pâna își gasi suflul, tusind de câteva ori, zise ca el era de acord cu ce-a spus aici tovarasul Isosica în ceea ce îl privea pe Bila, ca adica Bila nu merita sa mai ramâna în partid dupa cele întâmplare si mai ales daca e adevarat ca n-a declarat la adeziunea lui ca a fost un element decazut în perioada secetei... El e pentru propunerea de excludere fara sa se mai treaca prin treptele statutare, ca unul ce fiind demascat pentru trecutul lui, sa i se dea lui domnu Bila direct sanctiunea maxima.

- Ma chiama Dobrescu, stimate tovarase Vasile, zise Bila ridicându-se cu blândete de la coltul prezidiului si vorbind cu o uimitoare liniste si înțelepciune în glasul lui parca plin de mila fata de toti, atât de mare parea sa-i fie înțelegerea. Nu înseamna, continua el, ca daca chiaburii si-au pus de gând, prin intermediul altora, sa ma umple pe mine de noroi, eu o sa ma las sa fiu umplut cu noroi. stiu si eu anumite lucruri, sunt informat, tovarase Vasile, nu te pripi dumneata sa mi te adresezi cu porecla, ca nu s-a ajuns pâna acolo.

- Când o sa ai iar cuvântul o sa raspunzi si sa spui ce stii, zise Vasile la fel de linistit, deocamdata eu ma iau dupa fapte si faptele sunt astea, tovarase Dobrescu.

- Multumesc, zise Bila trist si se reaseza.

- Am spus, continua Vasile stând mereu proptit în palmele lui late, ca în chestiunea la care s-a dedat tovarasul Isosica privitor la tovarasul Dobrescu, sunt de acord si n-am ce adauga, dar în chestiunea a doua cu tovarasul presedinte al comitetului executiv, sunt în total dezacord. El a vorbit aici de floricele si de câinele prin apa, dar tot asa a facut si el cu tovarasul Plotoaga.

De ce? continuase Vasile explicând pricinile pentru care Isosica se aratase atât de blând cu presedintele. Fiindca în realitate Plotoaga nu mai merita sa ramâna în fruntea satului atâta timp cât câtiva tovarasi stiu absolut de bine cine e tovarasul Plotoaga si el, Vasile, o sa spuna aici în fata organizatiei cu *de-amanuntul* faptele lui din trecut si cum s-a ascuns si el în organizatie ca om direct al celui mai mare exploatator din câti s-au vazut, Nastase Radulescu si fiii lui, cei mai chiaburi din câti exista, ciomagarii si hotii din comuna Silistea-Gumesti.

- Asta-iarna, în ziua când era vorba sa începem actiunea pentru formarea unui comitet de initiativa pentru atragerea în *geace*, a venit la mine în casa domnul Dan, varul meu. O sai spun eu acum pe ei cine sunt, ca nimeni nu stie si crede ca mai vorbeste lumea, muierile, si n-o fi chiar asa, ca I-o omorât pe tata cu bataia si pe mama au lasat-o sa zaca fara nici un ajutor, desi era sora lui. Sa zicem ca nu e adevarat, dar ce-o sa va spun eu acuma e trait de mine, nu e nevoie sa întrebam babele sa aflam

324

ce-a fost. Domnul Dan a vrut sa ma omoare cu cutitul, el si cu frati-sau stefan, ca de ce sa dau eu pamântul la colhoz care nu e al meu, am martor pe tovarasa secretara a raionului U.T.M., era la mine în casa. Pamântul asta de care zicea domnul Dan era al meu, de la mama, si pentru locul de casa le-am muncit ani de

zile ca sa nu ma considere nici pâna în ziua de azi platit. Dar eu sunt om mare, mai stiu eu sa si rabd, am facut armata si am învatat sa trag cu mitraliera si cu tunul de 110, nu mi-e frica mie de unul sau de altul, dar un copil ce stie? Când era fata mea de trei ani, se ducea vara la usa lor si nu le facea nimic, sta si ea pe prag si se uita la ei cum mânca, fiindca un copil când e mic e ca o pisica, n-are ce mânca acasa sau nu se satura, se duce si el unde vede cu ochii. si într-o zi se întoarce prin gradina cu lacrimile siroaie si o întreb eu: ce e, tata, de ce plângi, ca nu vrea sa spuna, si când ma uit eu mai bine îi vad urechea plina de sânge, asa cum ti-ai vârî unghia unde e cercelul fetelor si m-am dus cu ea de mâna la ei. "Ce v-a facut voua, zic, copilul asta de v-ati batut '■ joc de el?" "Sa nu-l trimeti, zice domnul Dan, sa întinda mâna pe la portile oamenilor, ca rfu sunteti neam de milogi, s-o învatati sa cerseasca." "N-am trimis-o noi", zic. "Nu, c-om fi trimis-o noi, zice, ca nu putea ea sa vie j. singura daca n-o învata cineva." si sa zica ca avea atunci ceva cu noi, ca î as fi fost înscris în U.T.M., dar nu eram, fiindca abia în armata m-am !i înscris! stia ca n-am cu ce ara, ca n-aveam vitele mele cum n-am nici i acuma, si ca sunt la cheremul lor. Lumea a saracit dupa razboi si nu-ti j | da nimeni sa ari si sa semeni, ca abia poate pentru el. si atunci m-am !!! hotarât eu ca *geace-\i* ar fi salvarea noastra si a altora care tot asa ca noi gasesc ca cooperativizarea agriculturii, bun înteles prin liberul consimtamânt, ne scapa de exploatarea chiabureasca si ne da si noua posibilitatea sa traim liberi. si aici a venit tovarasul presedinte Plotoaga si a sabotat în mod constient, stiind ca noi vrem, atâtia câti eram, treizeci sau patruzeci. De ce a sabotat el? Am sa spun mai pe urma. Sa ne întoarcem la dimineata când noi am vrut s-o luam de la cap cu comitetul de initiativa si m-am pomenit în casa cu domnul Dan si stefan. "Buna dimineata, vere, zice, am auzit .ca iar vrei sa dai pamântul la colhoz." Intrasera în casa cu zapada pe ei parca intrasera în grajd si nevasta-mea s-a facut rosie: cum sa intre ei asa în casa ca la niste tigani? si le-a spus ca a mai vazut si ea oameni, dar asa fara nici un simt în ei, n-a mai vazut. "S-a boierit cocoana, a zis atunci Dan, e lene sa dea cu matura." si atunci i-a spus si nevasta-mea: "D-aiia au fugit de la tine din casa trei fete, ca le-a fost scârba sa dea cu matura în urma ta. Iar altele nici nu se uita la tine". Asta n-a rabdat-o el, ca era adevarat si toata lumea stia ca o ceruse cu un an înainte pe Didina lui Palici si Didina pe urma a plecat din sat, a intrat într-o fabrica si se auzea ca dadea la facultate fara frecventa. Nu vrusese sa intre în neamul

325

lor. "Da, zice el, am auzit si eu ca domnisoara Palici a intrat Ia facultatea de prostologie. Regret foarte mult ca nu m-a luat, intram amândoi la facultate, luam diplome de prostologi. Oho! zice, ce-am sa încalic eu o data pe balana si ce pinteni o sa-i dau când o sa-i vad pe comunisti darâmati. Vin ei americanii încoa', si daca

n-o sa-i adun eu pe toti prostologii lânga Cotigeoia si o sa pun mitraliera în ei, or sa muste tarâna cu sânge." "Vezi sa n-o musti tu pâna atunci", zice nevasta-mea, si atunci o data a sarit de pe pat, a înjurat-o pe nevasta-mea si a plesnit-o cu dosul palmei peste ochi. M-am uitat si eu la ea si când am vazut-o galbena la fata i-am spus lui Dan: "Ma, zic, de ce dai tu în nevasta-mea? Ce ti-a facut ea tie de dai în ea?" si am sarit la el, dar aveam mâinile goale si el avea cutitul în buzunar, l-a scos si sta cu el în mâna sa ma taie. A sarit si stefan tot la mine si ma tinea de mâini. Asta e domnul Dan, la fel ca si tat-sau, si când am venit la sfat si i-am spus tovarasului Plotoaga, a dat din umeri, ca n-are ce sa-mi faca. si ma întorc acum si spun de ce a dat el din umeri si toata activitatea lui cum apare în legatura cu *geace* si acum cu strângerea recoltei. si vorbitorul se întoarce iar cu ani în urma si povesti întâlnirea de dupa razboi care avusese loc acasa la Aristide si cum discutasera ei acolo ce oameni de încredere sa "vapseasca" pentru a nu scapa satul din mâinile lor de exploatatori în anii care aveau sa urmeze. Vorbitorul fusese de fata când Nastase a spus sa fie chemat Plotoaga la el sa-i dea ordin sa se faca comunist, sa se înscrie în partid si sa ajunga primar.

- Eu vreau sa-i pun tovarasului Plotoaga întrebarea, continuase Vasile, daca tovarasul Plotoaga a declarat când a intrat în partid, ca a fost omul de încredere al chiaburilor, daca din momentul ce se înscrie în partid a rupt-o cu ei. Daca el a declarat asta, atunci tot ce învinuiri i-am adus pe directia asta, nu mai sunt valabile si am încetat sa i le mai aduc. Dar el nu poate sa zica pentru ca n-a declarat nimic, tovarasi, ca si Bila, a mintii partidul, sperând ca nimeni nu stie cine e si ce joc face el, îndeplinind functia de presedinte al comitetului executiv.

si cu aceasta, Vasile se aseza. Tot ceea ce spusese el produse asupra organizatiei si asupra prezidiului un efect covârsitor, nu atât prin faptul ca dezvaluirile sale zdrobeau pe cineva, cât mai ales prin afirmarea fortei lui, cât de bine vorbise si cât de stapân se aratase ca era pe sine si pe evenimentele prin care viata lui trecuse, nestiute de nimeni pâna atunci. Urmara ceilalti la cuvânt si începu dupa aceea o batalie pierduta, care dura însa ceasuri întregi, pâna pe la miezul noptii. Zadarnic au încercat unii din ei sa-l apere pe Plotoaga, se povestea mai târziu, Vasile îi astepta de la locul lui pe fiecare sa ia cuvântul si dupa ce terminau, se ridica în picioare si cerea prezidiului sa-i puna aluia o întrebare. Ei, si cu sistemul asta îi zapacea pe toti, fiindca nu se stie de unde dracu le aflase el pe

326

toate si le tinea minte. Pe Arghirescu spre exemplu l-a întrebat când a primit el noul plan de încasari si ce masuri s-au prevazut în sarcina sfatului popular în

vederea îndeplinirii lui si daca s-au executat masurile respective. Nu se executasera. De ce? Când s-a primit planul? La întâi ianuarie. si acum în câte suntem? în 25 august. Aproape opt luni. S-au luat declaratii de la fiecare, ca se obliga sa plateasca impozitele care le revin? Nu s-au luat. Cât avea de dat domnul Nastase? O suta optzeci de mii. A dat vreun leu? N-a dat. (si aici toata adunarea fluierase si se facuse zarva mare, din momentul acela fusese gata cu Plotoaga, nimeni nu mai credea ca o sa mai vie a doua zi la sfat.) Iar Vasile strigase ca nici n-o sa dea domnul Nastase o suta optzeci de mii, nici el si nici ceilalti chiaburi ai comunei si nici Arghirescu n-o sa-i încaseze, câta vreme tovarasul Plotoaga era acolo ca presedinte al comitetului executiv si îl ferea pe domnul Nastase si pe fi-sau Dan si pe toti bogatasii satului cu spatele lui lat... Arghirescu, ca sa scape, o lasase moarta cu apararea presedintelui, dadea vina pe el ca tine hârtiile încuiate în birou...

si astfel lua sfârșit aceasta sedinta care îl aducea pe acest Vasile la ordinea zilei si nimeni, în afara de Isosica, nu-si dadu seama atunci ca o data cu iesirea acestuia din umbra începea pentru sat o noua perioada de zvârcolire care avea sa dureze mai bine de zece ani, la sfârșitul carora pamântul tuturor, cu vitele mari si uneltele agricole, aveau sa fie cooperativizate. El însa, Vasile, avea sa continue, cu unele întreruperi, sa ramâna în fruntea satului si dupa aceasta perioada...

Pe la orele trei dimineata Isosica se întorcea acasa cu Ciulea. Luase si ea parte la aceasta sedinta. în general lipsea, îi ajungea ca se ducea el. Multa vreme mersera unul lângă altul fara sa-si spuna nimic.

- Ai vazut, zise ea apoi întru târziu, ca asta a fost firul, pe care l-am prins eu? Cum a mers acasa cu Vasile?

- N-a mers prea usor, zise Isosica, din pricina Florichii, muierea aia a lui mica. E desteapta, dar nu stie sa uite, n-o sa faca bine Vasile daca

■ o sa se ia prea mult dupa ea.

- D-aia el nici nu-i spune tot, zise Ciulea.

- De ce crezi?

- O stiu eu pe Florica lui Ciupageanu, daca Vasile i-ar fi spus pâna unde a ajuns el pe linie de U.T.M., nici n-ai mai fi putut tu sa le calci pragul si sa stai de vorba cu el. Te-ar fi dat afara. El nu cred ca s-a mirat ca l-ai propus tu presedinte, dar Florichii cred ca i-a batut inima ca un ciocan când te-a auzit... Fiindca nu stia ce

stia Vasile! Fiindca daca ar fi stiut l-ar fi sfatuit sa traga si în tine tare si sa te darâme. si cine stie ce-ar

jjfi iesit, ca muierile nu stiu ce este puterea, pe care n-o poti avea singur fsi trebuie s-o împarti cu altii daca vrei sa nu cazii repede...

327

- Crezi ca nu i-a spus el ce mi-ai spus tu mie, ca a ajuns pâna la presedintele regiunii în audienta? Crezi ca nu i-a spus el asa o isprava formidabila ca presedintele sfatului popular regional e ruda cu fata aia care I-a sprijinit pe Vasile sa intre în partid, de la raionul U.T.M?! Mira-m-asi!... Dar ia spune, cum ai prins tu firul, ca am uitat sa te întreb: care a fost primul fapt care te-a ghidat?

- A, facu Ciulea! Nu ti-am spus? într-o zi am aflat ca Vasile nu e acasa, adica nu e în sat, fusese vazut la gara asteptând cursa de Turnu. Unde se putea duce? La raion sau la regiune, si cum stiam ca e prieten cu secretara U.T.M., poate mai precis la U.T.M.... si atunci mi-a venit în minte sa aflu ce e cu fata asta, cine e, de unde vine, ce rude are, cine sunt rudele, si atunci am aflat ca presedintele sfatului popular al regiunii e unchiul ei!... Am plecat la Turnu si acolo am aflat de la Bâznae ca Vasile fusese vazut prin Turnu cu fata asta. Era clar pentru mine... utemista, nereusind prin al Iu' Moromete sa-si impuna omul ei, în întâlnirea de pe câmp în prima zi a secerisului, s-a dus cu Vasile în audienta la unchi-sau...

- si fetei asteia de la U.T.M. ce mama dracului i-a casunat pe Vasile?

- Nu stiu! E omul ei! I-o fi placând de el!

- Bine, si Zdroncan de ce ne-a tradat? De ce i-a spus el lui Vasile despre "Operatiunea Cotigeoia"? Ce interes avea?

- Pai Zdroncan stia înaintea mea de legatura asta a lui Vasile cu fata si prin fata cu presedintele regional, si s-a gândit si el ca, de... Dar audienta a avut loc dupa ce i-a spus el lui Vasile ce vreti voi sa-i faceti lui Fântâna. Numai simpla legatura l-a facut pe Zdroncan sa-i divulge lui Vasile secretul...

- Norocul lui Vasile, gemu Isosica intrând în curte, a fost Bila si prostia lui Nae Marinescu! Ca altfel, cu toata legatura lui, mai avea el de asteptat...

si cei doi soti continuara sa discute în acelasi fel pâna se culcara, atât de obositi totusi amândoi ca uitara adevaratele cauze care îl adusesera pe Vasile la suprafata,

de care se temusera si ei, intensificarea luptei de desfiintare a celor bogati din sat, parându-li-se acum ca Nae Marinescu, si ca Bila, si ca Zdroncan...

IX

Vasile fu numit presedinte al comitetului executiv chiar a doua zi, fiindca în anumite situatii schimbarile acestea se opereaza fara formalitati de prisos si cu o rapiditate uluitoare. Bila fu exclus din partid si Plotoaga sanctionat cu vot de blam. La a doua abatere urma avertismentul si apoi excluderea, dar nemaifiind presedinte aceasta amenintare n-avea nici un sens si pe

328

urma poti fi exclus si direct daca ajungi în situatia lui Bila, treptele statutare nu sunt un obstacol de netrecut. Noroc ca Plotoaga avea pamântul Iui si putea acum sa-si vada de plugarie, mai ales ca nu avea chiar putin, nu era adica "sarac", cum se trecuse el în dosarul de membru de partid în autobiografia pe care si-o scrisese.

Vasile lua foarte minutios de la el în primire toate scriptele si dupa ce îi petrecu pe activistii care venisera de dimineata sa-l puna în functie (venise chiar presedintele sfatului popular raional), se întoarse în biroul sau, încuie sertarul si dulapul cu cheile si iesi si intra peste Zdroncan.

- Sa traiesti, tovarase presedinte, zise Zdroncan respectuos, continuând însa sa-si vada de scris. Ai nevoie de mine?

Vasile se apleca si se razima de bara de lemn ca orice taran si statu astfel pe gânduri câteva clipe lungi.

- Ma Zdroncane, ia vin' putin încoace! zise el în cele din urma.

si iesira amândoi, si Vasile o lua spre biroul pe care era scris "presedinte", deschise usa si ramase în picioare mergând agale încoace si încolo în bocancii si pantalonii lui usori din piele de drac.

- Ce crezi tu ca trebuie sa fac eu acuma, Zdroncane? zise Vasile. Primul lucru pe care ar trebui sa-l fac?

- Nu stiu, zise Zdroncan, eu ce-am stiut ti-am spus si când o sa mai stiu ceva, o sa-ti mai spun. I-am spus si lui cumnatu-meu Plotoaga ca mai bine ar fi facut daca se

împaca cu dumneata si i-am spus si de ce, dar daca omul a fost sincer si mi-a spus si el?

- Ei, ce ti-a spus?, zise Vasile.

- Mai Zdroncane, zice, daca asi putea, m-asi împaca, dar numai când ma gândesc vad rosu.

- si de ce, ma, Zdroncane, ca doar nu i-am facut nimic! zise Vasile fara sa se mire prea tare.

Parca era singurul lucru care încetase sa-l mai mire înca de mult? El care fusese un baiat sarac si traise greu, sa nu poata tocmai el sa intre în partid si sa trebuiasca sa lupte ca sa fie primit?

- Asta chiar ca nu stiu, zise Zdroncane, mai bine întreaba-l pe Isosica, fiindca vaz ca te-ai înteles bine cu el. Felicitările mele.

Era un repros ca divulgându-i ceea ce stiuse, Vasile nu-sî îndreptase totusi lupta contra lui Isosica si sa-l fi crutat deci pe Plotoaga?

- Va sa zica nu-ti trece prin cap care ar fi primul lucru pe care ar trebui sa-l fac eu în calitatea mea de presedinte? zise Vasile ocolind reprosul.

- Nu, nu-mi trece, zise Zdroncane.

- Bine, ai sa vezi.

329

Isosica plecase la raion de dimineata, si spusese ca se întoarce peste câteva zile, avea multe de facut acolo. Dupa-prânz pe la ora cinci, fura vazuti Nastase Raduleascu si Dan intrând în cladirea sfatului si apoi în biroul presedintelui. Vasile daduse ordin sa vie si acestia venisera. Câteva minute mai târziu sosi pe-acolo ca din întâmplare si plutonierul Moise. Dar el intra, cum avea obiceiul când venea la sfat, în biroul lui Zdroncane si începu sa rasfoiasca pe gratis ziarele si revistele altora. Paznicul de afara care vazuse si auzise prin fereastra deschisa povesti apoi în sat cum se desfasurasera lucrurile acolo în biroul presedintelui. Vasile se ridicase în picioare la intrarea celor doi si le daduse apoi scaune si le zisesese sa ia loc, ca avea ceva sa le spuna.

- si nu putusi sa astepti pe-a doua zi? zise batrânul Nastase negru de o umilinta disperata pe care nu putea sa si-o înfrânga, desi facea eforturi vizibile sa se uite în alta parte si sa nu-l vada pe Vasile instalat în partea cealalta a biroului. Crezi ca nu stim noi de ieri-seara, înaintea ta, ca a venit un ordin sa te puna pe tine mot? Nu era nevoie sa ne chemi aici chiar îndata, puteai si tu sa mai astepti trei-patru zile, sa nu râda lumea de tine.

- M-am gândit si eu, zise Vasile, sa astept o zi, doua, dar pe urma mi-am zis ca am asteptat destul pâna am pus mâna pe voi. Nici nu stiti cât am asteptat si câte am înghitit, de câte ori era gata sa ma dau batut si sa fug din sat. Acuma am pus mâna pe voi.

- si ce-o sa ne faci? exclama Nastase dispretuitor.

în clipa aceea Vasile se apleca si îl plesni pe batrân atât de naprasnic peste fata încât îl lungi pe podea cu scaun cu tot.

- Sari, domnule Dan, sa-ti aperi tatal cazut la pamânt! sopti presedintele iesind de dupa birou si uitându-se la varul sau cu un ochi arzând rece de o ura de nevindecat. Aveai un cutit, nu-l mai porti la tine?

într-o clipita Dan avu scaunul în mâna si îi dadu lui Vasile cu el în cap. Cazura amândoi, dar Vasile se ridica îndata, în timp ce Dan se perpelea pe jos. Fusese el însusi lovit undeva, dar când si în ce fel? Vasile îl lasa sa se perpeleasca, îl ridica pe Nastase si îl puse pe scaun. Batrânului îi curgea sânge din nas, i se facuse camasa rosie.

- închina-te la Dumnezeu, zise Vasile gâfâind, ai sa mori pe- acolo pe unde am sa te trimit eu si din averea si din tot ce ai tu o sa se aleaga praful. N-am sa dorm ca lumea pâna n-am sa va stârpsc pe toti din radacina, dar o sa încep cu tine, ca ruda ce-mi esti...

Alarmati de paznic, Zdroncan si plutonierul Moise intrara înauntru.

- Cine v-a dat voie sa intrati aici fara sa bateti în usa? striga Vasile furios. Afara!

330

Pe urma se linisti:

- Plutonier Moise, zise el, iai pe astia pe-amândoi si cu Arghirescu mergi cu ei acasa sa plateasca o suta optzeci de mii de lei impozit. Daca nu platesc, luati-le tot grâul si îl trimiteti la baza de receptie contra chitanta. Sa se cerceteze pe urma exact cât pamânt au si îi dam în judecata pentru ca au indus în eroare sfatul popular nedeclarând suprafetele de pe care au strâns recolta. Fiind chiaburi înraiti si periculosi, u trimiti pe urma cu escorta la raion pe baza de declaratii de la toti pe care i-au omorât astia cu maciucile în viata lor.

Plutonierul Moise îi facu semn batrânului sa se stearga pe fata si pe gât de sânge, dar acesta parca surzise, parea cu adevarat cu totul strain de ceea ce se petrecea în jurul lui si se ridica foarte grabit si aferat sa plece de-acolo. Dan însa nu-si revenea din lovitura primita. Fusese atins undeva, în burta sau între picioare, fiindca mâinile si bustul le misca fara greutate. îi curgea sudoarea în siroaie si arata vinetiu, asa de tare îl secase.

- Mi-a spus cineva ca asa trebuia sa-ti fac când ai scos cutitul la mine în casa, dupa ce ai plesnit-o pe nevasta-mea, îi explica Vasile, dar nu m-am gândit. Sa dai tu în nevasta mea, murmura el deodata cu alt glas si în aceeasi clipa îl si cârpi pe Dan ca si pe batrân mai înainte si îl întinse fulgerator cu spinarea pe podea. Am venit atunci la tovarasul plutonier Moise si i-am relatat cazul si tovarasul plutonier mi-a spus ca, neexistând dovezi, n-are ce-mi face. Poftim dovezile, tovarase plutonier, exclama Vasile sarcastic, sa declare domnul Dan ca n-a intrat el în casa mea cu cutitul, cu frati-sau si mi-a batut nevasta. Sa îndrazneasca sa minta. îi iai declaratie si lui si lui domnul stefan si le aduci la mine. Da-i astuia afara sa se spele sa nu-mi faca mie bâlci prin sat cu sângele lui puturos pe camasa.

- Vere, mârâi Dan ridicându-se de jos, de asta data sigur pe sine - ai fi zis ca palma care îl lungise avusese în mod bizar un efect înviorator -fa-ne tu noua cel mai mare rau pe care poti sa ni-l faci, ca daca venim noi si cadeti voi, sa nu-ti para rau ca nu l-ai facut...

- Sa fii linistit în privinta asta, îl asigura Vasile, n-o sa-mi para rau de nimic si o sa ma straduiesc de asa maniera încât piatra pe piatra n-o sa mai gasiti când o sa va întoarceti. Daca o sa va mai întoarceti!

si facu semn din cap sa fie scosi afara de-acolo. Plutonierul iese cu cei doi si în aceeasi zi le facu acte de dare în judecata si îi trimise la raion sub stare de arest: înselasera autoritatile la arie, nu declarasera suprafetele si cantitatile exacte; si nu platisera mai nimic din cele o suta optzeci de mii de lei impozite, câte le aveau

înscrise pe rol. Pe stefan însa nu-l prinsera, fugise la timp de-acasa si nu mai reveni niciodata în sat...

331

Printre hotarârile luate în sedinta organizatiei, în afara de excluderea lui Bila din partid si sanctionarea cu vot de blam data lui Plotoaga, mai era una considerata de primul secretar Ghimpeteanu ca foarte importanta si anume formarea unei comisii locale care sa mearga în zilele urmatoare prin sat si sa strânga în carute cotele celor care fugisera cu ele de pe arie si credeau ei ca au sa ramâna fara sa le dea. Era, de altfel, zise el, si ultima sarcina pe care o mai avea de îndeplinit în satul sau natal Moromete, dupa care putea sa se întoarca linistit la raion si cu asta sa se considere ca încheiata, în fapt, campania de strângerea recoltei din anul acela. Instructiunile prevedeau ca aceasta comisie sa fie formata din organizatiile de masa, în special din Frontul Plugarilor si chiar si din oameni asa, mai respectati din sat, si sa faca parte bineînteles din ea si membri de partid, ca sa-si atinga scopul: adica de la chiaburi sa ia cereale în contul impozitelor si de la ceilalti restantele. S-o conduca, fireste, presedintele sfatului si tovarasul Moromete sa-i îndrume sa iasa totul bine...

Niculae dormi târziu dupa ce se întoarce de la sedinta si pâna se scula si se îmbraca se facu prânzul, nu mai pleca de-acasa, încât instalarea lui Vasile se facu în lipsa lui.

- Sarcina mea s-a cam încheiat, zise el adresându-se tatalui, mâine sau poimâine plec. Bine ca s-a terminat, o sa-l aveti acum presedinte pe Vasile, singur spuneai ca e un om...

- Când am spus eu? se apara Moromete.

- în ziua când am început secerisul, si mi-ai povestit la capul locului cum l-a omorât Nastase pe tatal lui Vasile si alte istorii de acelasi gen.

- Bine ca stii tu istorii de alt gen, zise Moromete suparat si ca niciodata pâna atunci se arata foarte putin dornic de discutie, se ridica si se pierdu pe undeva prin gradina.

Spre seara Niculae se duse pe la sfat si îl gasi pe Vasile acolo.

- S-a operat, zise Zdruncan, de dimineata pe la doispe, o schimbare în sânul comitetului executiv. Am trimes pe tâmpitu asta de Ilie Micu sa va cheme si n-a

stiut ce sa spuna, ca nea Ilie Moromete n-a vrut sa te scoale, zicea ca dormi, si îl arata cu capul pe acel Ilie Micu, care nu stiuse ce sa spuna.

- Foarte bine, zise Niculae, stiam ca o sa vina Vasile.

- Ei, uite-l pe tovarasul Vasile, continua Zdroncan, noul presedinte. Niculae se uita pe sub sprâncene la cel numit, care era acolo si câțva

timp nu zise nimic. -

332

- A si bagat spaima în chiaburi, zise acel Ilie Micu, care era într-adevar un om mic de tot, aproape un pitite, sedea la un colt al mesei lui Zdroncan si sorta niste scrisori.

Era chiar pitic, mic si spân, îndeplinea functia de curier, dar demult, dinainte de razboi, îi placea lui Valache sa-si aprinda tigarea de la el ridicându-l cu trup cu tot pâna la gura. El ducea toate scrisorile prin sat si era foarte batos, nu astepta sa vie omul pâna la poarta dupa ce îl striga, îi arunca plicul peste gard si își vedea de drum spunând ca el n-are timp de pierdut, îl astepta dom' primar si dom' notar... Acum îl degradasera pe Ilie Micu, nu se stia sigur daca i se mai dadea sau nu leafa de curier si nici prin sat nu mai era vazut în fiecare zi, ca pe vremuri.

- Taci, ma, din gura, Ilie, ca daca te prind ca mai spui ceva de oricine-ar fi, te dau afara, zise Zdroncan. Ia du-te mai bine si adu apa, uite cana ici, spal-o nitel, fire-al dracu', vezi c-a baut Arghirescu din ea si miroase a usturoi. Ca si asta, al dracu', parca n-ar mai gasi altceva ce sa mai manânce.

- Ia vino, tovarase presedinte, zise Niculae adresându-se lui Vasile, Isosica unde e? Ia sa se duca cineva sa-l cheme.

- Isosica?! exclama Zdroncan. Cred ca la ora asta sta la discutie cu Fântâna pe la Palamida au plecat amândoi de dimineata, cred ca s-au întâlnit în tren, daca nu cumva barbosul l-o fi aruncat jos din tren, aflam noi!

- Adevarat, zise Niculae, de ce n-a venit Fântâna la sedinta aseara?

- Nici Isosica n-a crezut ca o sa se prinda, dar a încercat si i-a reusit perfect, zise Zdroncan. L-a trimes pe Enache al Cârstichii sa-i spuna lipoveanului ca sedinta are loc la ora noua seara, si nu la cinci cum a fost.

- si Fântâna a crezut?

- N-a fost numai asta, zise Zdronean stergându-si penita pe cap si punând-o apoi pe suport, a venit tocmai atunci si nepotul lui si i-a spus ca poate sa-l prinda la moara pe stefan al lui Nastase. Fântâna era montat rau de muierea lui ca s-a facut Marioara de răs din pricina aluia si când a auzit asa a venit la moara, l-a lasat pe stefan sa plece cu caruta si când a luat-o ala la dreapta s-a urcat peste el cu nepotusau, ca asta venise cu caruta cu coviltir de frica ploii, l-au dat peste cap si l-au dus spre Cotigoeaia. "Bine, ma, zice barbosul, de ce te-ai apucat tu sa umpli satul ca te întâlnești în padure cu fata mea, ce fel de flacau esti tu?" "Nea Adame, zise stefan, eu n-am suflat o vorba, poate Marioara sa fi spus ceva." "Cum Marioara, zice asta, ai mai pomenit tu ca o fata sa bata singura toba si sa se faca de răs ca se întâlnește în padure cu un flacau?" "Nu stiu cine a spus, zice stefan, ca daca afla tata ma da afara din casa." "Va sa zica nu vrei sa juri, zice asta, ti-e frica sa minti! Ei lasa ca-ti arat

333

eu tie." "Nea Adame, uite jur ca n-am suflat nimanui o vorba, crede-ma, ce dracu, am facut si eu armata, nu mai sunt un prost..." "Bine, zise Fântâna⁵ atunci de ce când ai bagat de seama ca s-a aflat n-ai zis ca nu e adevarat? î si dupa una si alta te-ai mai apucat sa si minti, ca n-a fost vorba de însuratoare." "Nea Adame, n-a fost vorba de absolut nimic, nici macar sa I zici ca am schimbat asa o vorba, nici n-am vazut-o în ziua aia care zice i lumea ca a ramas cu mine în padure. Cheam-o aici si ai sa vezi ca nu mint." "Atunci lumea de ce vorbeste?" "Dracu s-o ia de lume, zau ca nu stiu de ce, uite poti sa ma si bati, ca nu stiu nimic." "Bine, zise barbosul. Dar daca cu începere de mâine, n-o sa spui la oricine te-ntreaba exact cum mi-ai spus mie aici, atunci sa stii ca pun eu iar mâna pe tine si pastele si clopotnita ma-tii care te-a mai facut." Seara la noua vine Fântâna la scoala la sedinta si da de Ilie al lui Leasca cu usa închisa care nu vrea sa-i dea drumu înauntru. Ordin expre de la Comitetul Central. Ei, sa fi auzit înjuraturi de dimineata când a venit barbosul pe aici si a aflat cine a dat de fapt ordinul asta si mai ales la ce ora a început sedinta, încheie Zdronean. Unii zic ca eu înjur. Eu nu înjur decât cum zicea alde tata: ...oasele în... sau: fir-ai al dracu', sau lua-te-ar dracii! Ei, sa-l fi auzit voi pe Fântâna de dimineata, mai zise Zdronean cu dintii lui zâmbati, sticlind de încântare.

- Dar dumneata de unde stii, domnule Pisica, zise Ilie Micu cu respect, spunându-i pe numele adevarat lui Zdronean, nume cu care semna el foarte încogârlitat si cu o coada lunga de jumătate de pagina actele legale ce emanau de la sfatul popular.

Zdroncan, desi evident flatat de respectul lui Ilie Micu, nu catadicsi totusi sa-i raspunda si continua explicând de ce Isosica se grabise prin urmare sa prinda de dimineata trenul de sase spre Palamida. E drept ca era adevarat ca avea el si ceva de aranjat pe la directia moraritudinii... si de felul cum pronunta secretarul sfatului aceasta ultima fraza se vazu numaidecât ca nici nu stia ceva precis în legatura cu plecarea celor doi la Palamida si unde avea fiecare din ei treaba.

Niculae spuse ca în cazul asta sa poftasca Zdroncan cu presedintele la o sedinta pe care s-o tina eâtesitrei în legatura cu comisia; mâine dimineata trebuia pornit prin sat si lichidata aceasta lipsa din timpul campaniei. Pâna se ridica Zdroncan si încuie hârâtiile, Niculae îi spuse lui Vasile în biroul acestuia:

- Ai vorbit foarte bine aseara în sedinta. Daca te apucaî sa-mi spui mie asa cum ai vrut, când am venit la începutul campaniei, n-ai mai fi obtinut acelasi rezultat.
- Chiar de-atunci v-am dat dreptate, raspunse Vasile.

Zdroncan tocmai veni si el si sedinta restrânsa intra în subiect. Formara doua comisii. Cazura apoi de acord ca trebuia chemat imediat

334

împuternicitul comitetului de stat pentru colectarea produselor agricole si sa i se dea sarcina sa adune mâine dimineata la sfat pe membrii celor doua comisii: una avea s-o conduca Maxim al lui Pataleata, electricianul comunei, si sa mearga cu ei si Mantarosie, si alta avea s-o conduca chiar noul presedinte, sa împarta adica satul în doua si sa se termine actiunea

în câteva zile.

împuternicitul acela veni. Ajutat de curierii si paznicii comunali, el pleca sa-i anunte pe cei numiti. împuternicitul acesta nu era de fapt altcineva decât Cristache al lui Cioaca si era vecin chiar cu unul numit în comisie si începu chiar cu el; era chiar Enache al Cârstichii.

- Bagati de seama, spuse împuternicitul, Cristache al lui Cioaca, adresându-se lui Enache al Cârstichii. Daca vreunul din ei pretinde ca n-are, ca nu-s' ce, ca pe partea ailalta, faceti perchezitie si confiscati. Aveti împuternicirea asta de la mine, împuternicitul comitetului de stat pentru colectarea produselor agricole. S-a înteles? || - Hai, ma, ca stim noi! raspunse Enache tot asa, la plural, cum vorbise

bi Cristache.

Dar de fapt nu stiau nimic. În viața lor nu facuseră perhezitie și nu confiscasera ceva cuiva.

- Maxime, zise împuternicitul când vorbi cu electricianul comunal, baga de seama, ești șef, îl investești el. Cu tine stau de vorbă, mai adaugă cu un glas care promitea multe referitor la avantajele acestei investiții, dar care totodată avea și ceva amenințator, ceea ce dădea de înțeles că exista și ^dezavantaje, dacă nu chiar neplăceri.

Asta depindea de felul cum îl asculta pe el.

I - Hai, mă, că am înțeles eu, protesta și Maxim arătându-i împuternicitului brațele sale desfăcute: chiar așa mă iai? Am și eu cap, adaugă, și clatina din cap drept dovadă parca.

XI

| A doua zi dimineața Maxim al lui Pataleata electricianul și Mantarosie¹ cântăragiul erau la sfat. Dar nu veni Enache al Cârstichii, vecinul împuternicitului, și în afara de el nu venise nici un anume Busuioc, membru în Frontul Plugarilor. Din cealaltă echipă veniseră însă toți, și Vasile se pregătea să plece cu ei.

- Să se ducă cineva și să-l cheme pe Busuioc și pe Enache al Cârstichii, zise el, ce așteptați? Maxime, mai adaugă el, aveți grijă cum intrați în curtea omului, explicați-i că nu se poate să nu dea, că a fost o eroare că au fugit de pe arie, dar acum trebuie îndreptat... Asta în cazul în care

335

vedeți că omul e cumsecade și nu prea are el putere economică. Cu chiaburii însă să nu intrați în discuție, adaugă el, deși până la ora aceea nu se știa nimic dacă vreun chiabur profitase și el de împrejurări și fugise cu grâul de pe arie; aveau însă impozite de plătit.

- Pe chiaburi îi executăm, spuse atunci o voce foarte blândă, dar foarte hotărâtă și Vasile se uita înapoi.

Era Bila. Tocmai sosise si el si auzise ultimele cuvinte ale noului presedinte.

- îi executam la sânge, repeta el.

Avea aerul ca nu i se întâmplase nimic alaltaieri, ca adica nu fusese exclus din partid si ca putea mai departe sa vie pe la sfat si sa fie vazut dând sau executând diferite însarcinari ca si înainte. Singurul semn care fu observat la el ca suferise marea înfrângere era ca nu mai avea creioanele acelea în piept, si le scosese pe toate.

- Mantarosie, zise Vasile, decât sa stai acolo si sa sprijini sfatul sa nu cada, mai bine te-ai duce sa-l chemi pe Enache al Cârstichii si pe Busuioc, ca n-avem timp de pierdut.

Niculae statea în biroul lui Zdroncan si vorbea la telefon cu raionul de partid, Mantarosie afara, razimat într-adevar de una din coloanele cladirii, rasfoia linistit tabelele de colectare. Arata foarte vesel Mantarosie, dar era greu de stiut din ce pricina.

- Gata, imediat, zise Bila cu un zel indiferent. Ce, ne jucam de-a baba-oarba? Proces-verbal, ordin de la raion, asteapta aici tovarasul presedinte Vasile.

Era însa ceva de o tristete care nu se mai stergea în glasul lui. Fusese zdrobit, dadusera în el ca în fasole, fara nici o mila si nu-si revenea, nu putuse sta acasa dupa ce atâtia ani își petrecuse zilele în jurul acestei cladiri albe.

- Uite ca Enache a si venit, spuse Mantarosie rânjind fara sa fi ridicat fruntea din hârtii.

într-adevar se vedea pe soseaua putin înalta coborând de departe un om. Cu toate ca distanta era mare, se distingea bine cum se apropia cu o calcatura larga si neregulata, balabanindu-si bratele. Din când în când ducea mâna la palarie fara nici un rost si se uita în toate partile cu un aer triumfator, parca ar fi fost mai-marele satului. Vazându-i pe cei adunati, le facu un semn foarte nedeslusit si i se auzi glasul, ca un fel de chiot sau de chemare.

- Da, e Enache, zise si Vasile. Noi am plecat, ne vedem la prânz! Al lui Pataleata, ti-a spus Cristache ca esti sef, cu tine stau de vorba. Hai sa mergem, le spuse apoi celorlalti si se îndepartara toti grabiti.

Trei carute cu cai cu cergi în ele se pusera în miscare si îi urmara îndeaproape. În ele trebuiau puse cotele.

- Hehehe! facu Enache din nou, acum la câtiva pasi de sfat, stati asa.

- E beat, constata Bila cu o superioritate plina de remuscari, ca un cunosctor.

- Fratilor, ehehe, stati asa, striga Enache si se opri înaintea lor si își dadu pierdut palaria pe ceafa. Sa umblati voi de-a lungul Dunarii de unde intra ea în tara de la Turnu-Severin si pâna se revarsa în mare si muiere ca a mea n-o sa mai gasiti. N-a zis ea nimic, au! sau of! De dimineata asa pe la cântatul cocosilor, ma scol din pat si ma duc la ea si zic, eu dorm acilea si ea, saraca, s-o fi luptând în o mie de sudori. Nimic! Uite, sa-mi saie ochii din cap! Râdea! Zau, sa fie prost! Sa fie al dracu' care va minte! Când am intrat acolo sta în pat si când m-a vazut mi-a râs... Ce facusi, fa? zic. II facui, zice. Ei, pa dracu! Zau ca l-am facut! Aoleo! Când am auzit-o asa, mi-a sarit inima. Unde e, fa, sa-l vad si eu. îl spala, zice, îi leaga buricul. Ce este? Baiat, zice, seamana cu tine. O sa avem acum, *ezact* zece copii. Muiere, zic, esti cineva. Fie-al dracu' daca mai e careva

ca tine...

Enache sufla greu, își scoase palaria din cap si se sterse pe frunte de sudoare. îi apuca pe Maxim si Mantarosie de brat si îi lua cu el.

- Hai înauntru, zise el. Plotoaga e aici?

Habar n-avea ca Plotoaga nu mai era presedinte.

- Ce s-a întâmplat, Enache? îl întreba Zdrongan iesind pe coridor, întreba degeaba, fiindca auzise totul prin fereastra deschisa.

- Ma, asta, zise Enache apucându-l de umeri pe secretar. Da- mi primu-întâi! Da-mi alea douazeci de mii de lei.

- He! facu secretarul. Ce vorbesti? Ți-a nascut muierea al zecelea? Ai dreptul! Decretul Marei Adunari Nationale!

- Ah! facu Enache si dându-sc un pas înapoi își smulse pearca lui de palarie din cap si o izbi de podea. Pe urma se apleca dupa ea, o ridica si si.-o puse în cap, dupa care îi apuca iar pe Maxim si pe Mantarosie de brat, îi trase afara si le spuse grabit: stati acilea, sa ma duc sa-i spun muierii! Vin acum!

- Enache, striga Mantarosie în urma lui. Vezi ca Busuioc sta chiar acolo, lângă casa de nastere. întoarce-te cu el! Ba, sa nu vii fara el.

Maxim intra din nou în biroul secretarului si se aseza suparat pe un scaun. Biroul spatios era ca de obicei plin de oameni cu tot felul de treburi. Pe pereti se vedea dintr-o parte portretul lui Stalin care de mare ce era scapa pafCa atentiei, iar din fata portretele conducatorilor partidului printre care si o femeie, grupati în fotografii egale, sapte sau opt.

- Poftim! Fa treaba cu Enache! spuse Maxim urmarindu-l cu privirea pe Niculae, crezând ca Niculae o sa intre astfel cu el în vorba.

337

Dar Niculae nici nu se uita la el, iese în prag si ramase multa vreme cu privirea tintita spre casa lui Valache. Nu se mai vedea de nicaieri Valache, parca era pustiu în gospodaria lui.

In curând Enache se întoarce cu Busuioc care mergea parca l-ar fi împins cineva din spate.

- Haide, ma Busuioc, ce dracu astepti, sa te chemam cu lautari? striga Maxim încruntat. Ce e cu tine? N-am fost eu aseara pe la tine si ne-am înteles? De ce n-ai spus ca nu vrei?!

Busuioc se uita în pamânt si tacea. Când ajunse în fata cladirii sfatului se opri si se uita în alta parte, ferindu-se sa dea ochii cu cineva.

Din cauza noroiului - abia ieri spre seara se limpezise cerul - toti se însiruiră în flanc câte unul si spre uimirea lui Zdruncan si a lui Niculae . care se uitau în urma lor, se amestica si Bila în echipa.

- Ce e cu asta? exclama Niculae.

- Dracu sa-I ia! zise Zdruncan si dadu din umeri.

Nu se gândea nimeni sa-i strige lui Bila sa paraseasca echipa, sau chiar daca se gândea, își spunea poate ca Bila nu face totusi nici un rau nimanui, putea sa fie trimes cine stie unde, sa faca pe curierul, daca îi placea. în frunte mergea astfel Maxim al lui Pataleata, dupa el venea Enache, care, de coplesit ce era ca avea acum zece copii, nu se mai ferea deloc de noroi, plescaia din bocanci si se uita mereu în

toate partile cu un aer triumfator; apoi în spatele lui calca Busuioc, umil, strain parca de toti si uitându-se în pamânt, si, în sfârșit la coada, Mantarosie, cu tabelele în mâna si prins mereu de starea aceea a lui care nu i-o cunostea nimeni, batându-si parca joc de cineva sau ca si când si-ar fi batut altul joc de el si acuma nu-i mai ramasese si lui decât sa râda de el însusi...

XII

- Nu mai plescai asa, Enache, ca ma umplusi de noroi pâna la genunchi, spuse Busuioc cu un glas soptit si evlavios.

Dupa care urma o lunga tacere. Toti se gândeau poate la faptul ca acuma în plina vara plouase ca toamna si se facuse aproape frig.

- Ce-o fi cu Dumnezeu asta de-a varsat atâta ploaie, se mira Enache rupând tacerea.

Nimeni nu zise nimic. într-un târziu Mantarosie -constata din urma:

- Nu îndeplinise planul la plouat.

- Ehe! I-auzi ce zice! Ehe! exclama Enache râzând zgomotos. Maxime, auzisi?

338

Maxim mergea înainte tacut si încruntat. Bila se tinea în urma lui, cu modestia lui batoasa. Enache îl împunse în spinare:

- Auzi, ma, Bila! Auzisi ce zice ala? Bila, fi-ti-ar bila de răs. Da' tu, am auzit ca nu mai esti în partid, ce cauti aici? Hehe... continua Enache, ramânând în urma si calcând prin noroi alaturi de Mantarosie.

Deodata Busuioc se rupse din rând si o lua înainte grabit. Dupa pasi se vedea ca e mânios si ca paraseste echipa.

- Ce e cu asta?! exclama Enache nedumerit. Busuioc, unde te duci?

- Scuipati peste chipul lui Dumnezeu, bolborosi Busuioc patimas, ' grabindu-se cât putea mai tare. stiu eu de ce nu vin la adunarile voastre! ■ O sa va roada viermii cei neadormiti!

Mantarosie începu sa râda în gura mare.

- Du-te dupa el, Enache, si adu-l îndarat. Mai râdem p-acilea! Enache se grabi sa-l prinda din urma si sa-l aduca înapoi pe Busuioc.

- Mantarosie, de ce nu-ti vezi de treaba ta? spuse Maxim. Lasa-l pe om cu credinta lui! Ce te legi tu de credinta lui?

- Haha, facu Mantarosie neturburat. N-ai auzit? Cica o sa ne roada viermii cei neadormiti.

- Pe marginea santului o sa mori, ca un câine, spuse Busuioc cu ura. Maxim interveni si-i lua apararea lui Busuioc. Aveau ordine sa nu se

lege de credinta oamenilor, li se spusese în mod special. Cu parere vizibila de rau, Mantarosie trebui sa-si înghita deci pornirea nestapânita de a se hlizi pe seama lui Busuioc si sa taca.

Busuioc ajunsese bisericos datorita unei întâmplari destul de ciudate, petrecuta cu multi ani în urma când într-o zi se apucase sa dreaga un perete al casei si pusese copiii si muierea sa aduca pamânt galben de la vagauni, sa-l amestece cu paie si balega si sa faca din acest amestec un soi de caramizi cât toate zilele de mari numite chirpici. Era într-o zi de vineri si muierea se împotrivise: nu vroia sa lucreze vinerea. Busuioc se înfuriase, o înjurase atât pe ea cât si pe sfânta vineri si spusese ca da, sa fie pacatul lui, sa-l munceasca pe el dracii pe lumea ailalta, dar pâna una-alta sa puna muierea mâna si sa pregateasca pamântul, sa n-astepte sa puna el mâna pe vreun retevei. A doua zi cel mai mic dintre copii, o fetita, începu sa se plânga de o zgârâietura la picior capatata pesemne în timpul când framântase pamântul, dar nu se sinchisi nimeni, asemenea zgârâieturi capatau copiii aproape în fiecare zi. în noaptea urmatoare însa, fetita avu un somn chinuit, iar femeia se destepa îngrozita si povesti barbatului ca a visat-o pe sfânta vineri amenintând. Copilul muri în calduri mari si Busuioc se înspaimânta si începu sa se duca la biserica. în timpul liturghiei statea smerit si tot timpul se închina. Când preotul pomenea de focul gheenei gema înfricosat si întetea crucile frângându-si grumazul.

Ținea tot timpul în mâna un busuioc, din clipa când iese pe poarta, cât dura slujba, si pâna se întorcea acasa. Cu timpul i se uitase numele adevarat în schimbul poreclei de Busuioc, de la floarea aceasta care cu vremea nu se mai stia daca mirosul ei fusese de totdeauna acelasi si fusese doar aprobat de biserica, sau floarea însasi își schimbasese mirosul în narile oamenilor, amintindu-le de slujba din altar si de icoanele de jur-împrejurul carora era pus în cununi groase.

Echipa mergea înainte prin noroi în frunte cu Maxim și primii pe la care trecura, avizati pe cai simple ca se apropie comisia, lasara muierea singura acasa si se pitira prin vecini. Maxim se supara:

- Indiferent pe cine gasim, stam si cercetam, hotarî el. Asa nu se poate, taranul nostru crede el ca poate sa însele statul. Nu exista, legea e lege si gata.

Maxim spusese "taranul nostru", desi continua sa fie si el tot taran, cultiva cereale ca toata lumea. Fiind însa electricianul comunei, începuse pesemne sa-i placa sa se; detaseze...

în curând se oprira în fata altei porti. Bila ridica ciomagul si enervat ca nu gasisera pâna acum pe nimeni acasa, lasa modestia aceea a lui falsa la o parte si batu autoritar în uluca. Uitase ca nu mai avea acest drept.

- Ia uite al dracului cum bate! zise Maxim. Ia nu mai bate asa, dom'le Bila, ca nu esti stapân pe curtea omului, îi si spuse direct. De altfel dumneata n-ai ce cauta în echipa, mai bine ti-ai vedea de situatie...

Dar Bila nu pricepu sau se facu ca nu pricepe, si nu se opri din batut, în ograda omului nu se vedea nimeni. De undeva din fundul curtii iesi un dulau roscat, mare cât un vitel, care numaidcât se avânta înainte, si începu sa se arunce asupra portii. Oricare alt gard s-ar fi prabusit, afara de acesta care avea uluci groase din lemn de fag, batute bine în cuie. Dulaul se zbuciuma si se izbea neîncetat, încercând rezistenta portii din toate partile. Totusi el nu era prea îndârjit, hamaia si facea salturile sale cu oarecare indiferenta.

- Hai, ma, du-le dracului, zise Enache confidential, adresându-se câinelui. Ba Gheorghe! Gheorghe!

Iata ca stapânul casei iesi în batatura. Era un om scurt si îndesat, cu umerii puternici, parca n-avea gât. Ar fi fost greu de spus ca exista ceva binevoitor în înfatisarea sa, totusi deschise poarta în graba si se îndeletnici grijuliu cu alungarea cât mai departe a dulaului. Chiar întârzie putin cu aceasta treba lasându-i pe membrii comisiei sa intre singuri în casa.

- Gheorghe crede ca o sa-l scape câinele din încurcatura, zise Mantarosie.

- Hai, ma Gheorghe, treci încoace la raport, zise Enache tare, pefa-cându-se autoritar.

le ie e

Gheorghe se grabi sa le deschida usa casei si se pre gluma sau poate chiar nici n-o pricepu.

- Cum sa nu, dar nu stiu pe unde or fi, unde le-o fi pus : - * Zina (stati jos! stai jos, Enache!), unde ai pus alea?

In casa nu era nimeni, dar Gheorghe avea doua odai. Zina nu ra^ probabil ca nu auzise si atunci Gheorghe se grabi sa iasa. Toti menii li. echipei stateau în picioare, nimeni nu se aseza. Erau cam stingheriti. Cânt^ Gheorghe iesi s-o caute pe Zina, Mantarosie se lua dupa el.

- Zino, unde ai pus, fa, alea de la masina? spuse Gheorghe din tinda, nevroind sa intre în cealalta odaie.

Mantarosie nu se sinchisi, apasa pe clanta si patrunse dincolo lasând usa deschisa. Acolo, muierea lui Gheorghe statea pe un scaunel si taia dintr-o oaie rastignita, facuta pastrama. De alaturi, de pe plita de tuci iese un miros greu, dar atâtator de carne fripta. Pe pat, un copil de vreo patru ani, cu burta goala, mânca dintr-o strachina pastrama din asta cu mamaliga. Muierea își ridica fruntea. Era tânara, în plina înflorire; avea niste ochi mari si frumoși, negri si sprâncenati. Copilul nu semana cu ea, semana cu tatal, sau, trunchios si fara gât, cu privirea banuitoare si închisa.

Echipa veni în urma lui Mantarosie. Gheorghe întreba din nou muierea, iar aceasta îi raspunse ca nu stie, el stie, sa caute acolo în chichita lazii, acolo sunt toate hârtiile.

- Nu e nevoie, spuse Mantarosie, stim precis. Ai de dat o suta douazeci de kilograme de grâu si doua sute de porumb restanta din anul trecut.

- Floarea-soarelui a dat? întreba Maxim.

- Am dat. Am dat. Floarea-soarelui am dat, se grabi Gheorghe sa raspurtda.

- !>i pe alelalte? întreba Mantarosie.

- Ei, nu, nu! Dar am dat. Floarea-soarelui am dat. (Stai jos, Enache.) Chiar am zis: sa ma duc acolo, sa dau floarea-soarelui. De dat, am dat.

Asta era tot o istorie de anul trecut, cu floarea-soarelui. Cotele se luau când trebuia facut untdelemnul, dar unii, vazând asa, dadusera mai bine samânta la porci decât sa le ia fabrica cote. Omul își ferea privirile si își cauta de lucru: muta un scaunel de ici-colo, îl îndemna pe Enache sa stea... Busuioc tinea fruntea în pamânt, dându-se mereu pe dupa Bila, iar Bila statea batos lângă Maxim, gata sa întareasca orice ar fi spus acesta. Singur Enache era voios. Se asezase pe scaunel aproape de muierea lui Gheorghe si îi povestea ceva în soapta...

- Auzi, Ghita, alde Aristita a facut azi-noapte! Al zecelea, saraca de lea!

- A facut lesne? întreba Gheorghe. Nu s-a canunit?

341

- Cine sa se canuneasca?! Muierea mea? Pai am întrebat-o: "Te-a durut, fa?" "De unde!" zice. N-auzi ca statea în pat învelita cu un cearceaf d-ala si când m-a vazut mi-a râs? Zau ca mi-a râs!

Muierea lui Gheorghe se ridica de pe scaunel, se duse la plita unde sfârâiau bucatile, lua de pe soba o strachina mare si începu sa puna în ea.

- Ia, nea Enache, hai luati, zise ea asezând strachina învârfuita pe un scaunel.

In acest timp Maxim se uitase prin casa cu atentie. Sub pat se vedeau marginile unui balot gros de fire de bumbac si în dreptul ferestrei era asezata o masina de cusut *Singer* fara capac.

- Ai putere economica, spuse Maxim posomorât. De ce ai vrut sa înseli statul?

- Ce facusi tu, fa? Pai adu niste mamaliga, zise Gheorghe adresându-se muierii, ca un surd total, dupa care deschise usa si iesi foarte grabit.

Mantarosie se apropie de Maxim si-i sopti la ureche:

- Nu trebuie sa-l lasam, ca asta n-o sa dea. Sa scoata acum ce-are de dat si sa duca la carute...

Maxim ramase cu chipul nepatruns. Nu raspunse nimic. Gheorghe se întoarse cu o oala mare plina cu ceva si se grabi sa întinda fiecaruia câte o cescuta galbena de pamânt smaltuita.

- Beti, luati.

Era tuica veche, de anul trecut, cum de-o mai pastrase... Enache si Bila mâncau pastrama cu mamaliga, Busuioc nu vru, spuse ca el nu manâncea miercurea carne... Maxim statea posomorât.

- Haide, nene Maxime, îl îndemna muierea. Ati plecat de dimineata si n-oti fi avut timp sa luati ceva în gura.

Maxim continua sa ramâna posomorât, dar întinse mâna si începu si el sa manânce. Muierea zise:

- O sa dam si cotele alea, ce sa facem!

- Nu-nu! O sa dam! De dat o sa le dam, ca nu e cine stie ce! Asteptam sa vie alde cumnatu-meu de la Tecuci, ca i-am dat caruta si caii sa se duca, spuse Gheorghe cu convingere, atent mai mult la obligatiile lui de gazda fata de musafiri decât la cele pentru care venisera acestia.

Bila, cu paharul în mâna, se apropie de Gheorghe si începu sa-i soptasca tainic la ureche:

- Gheorghita, asculta-ma pe mine! Da cotele, domnule! Ia câteva duble de grâu si gata... La puterea ta economica nu conteaza, zau, ti-o spun cu lacrimi în ochi!

Gheorghe însa nu-l lua în seama, se uita în alta parte ca si când Bila n-ar fi existat. îl urmarea cu o privire îngrijorata pe Mantarosie.

342

1

XIII

Dupa ce staturse un timp alaturi de ceilalti fara sa se atinga însa de mâncare si bautura, Mantarosie iesise apoi pe nesimtite din casa. Gheorghe îl vazuu urcând scara podului, apoi îl vazuu iesind în curte si luând-o spre soproane. Curând îl vazuu

întorcându-se. Mergea și rânjea tot timpul. Intrând în casa, Mantarosie se uita disprețuitor la gazda și spuse:

- Te-ai chiaburit, dom' le Gheorghe.

Deodata se făcu tăcere. Se posomorâra toți, în afara de Maxim care își păstra înfățișarea de nepatruns.

- E, asta e acum! exclama Bila indignat.

Busuioc își lăsa fruntea și mai jos, ca și când ar fi vrut să intre în pământ de rusine, iar voiosul Enache rămase cu gura cascata.

- Da, te-ai chiaburit și nu vrei să mai dai cotele, spuse Mantarosie din nou. Acuma șase ani când erai sarac și ai primit pământ, era bun partidul, acum nu mai e bun, împrăști Mantarosie cu un zâmbet plin de răutate și

plăcere invidioasă.

- De ce nu mai e bun? Cine ți-a spus ție că nu mai e bun? M-ai auzit tu pe mine vorbind? Ori ești nebun?! zise Gheorghe pe neașteptate. Începu să strige: Te știu eu pe tine, Mantarosie. Să nu crezi tu că poți să mă apuci și pe mine de piept... Ce?! Ai muncit tu în locul meu? Când eu umblam desculț și cu izmenele sumese prin noroi și cultivam sfecla și tutun și munceam de dimineață și până seara, tu ce făceai? Ai, mă? Am muncit pe spinarea ta? Te-am *exploatat* pe tine acolo în Moldova de unde ai venit?

Striga, se framânta de mijloc și izbea cu pumnul când în direcția usii, când a peretelui, când în aerul de deasupra capului. Se făcuse urât la față, salbatic, și ochii îi aruncau lumini întunecate.

- Te-am *exploatat* pe tine, mă, am *exploatat* pe cineva de spui că sunt chiabur? Sunteți martori! Ați auzit ce-a spus!

Pufni greu pe nari, cuprins parcă de o vâlvătaie. Își dădea palăria pe spate, își apuca chimarul cu mâinile, izbea scaunele de pământ mutându-le fără nici un rost dintr-un loc în altul.

- Da' ce, ba, am ajuns de râsul lumii să vii în târta mea să-ți bati joc de mine?! Ei lăsa, că nu rămân ele lucrurile aici! Fie-al dracului care o lăsa afacerea asta așa! Vii

aici si te urci în podul meu, îti bagi nasul prin toate partile, te duci în sopron... Lasa ca te aranjez eu! Daca nu te-oi aranja eu, nu te mai aranjeaza nimeni.

Se parea ca va pune mâna pe ceva si-i va lua pe toti la goana... Bila se^ daduse mai spre usa iar voiosul Enache se ridicase de pe scaun si arata încurcat de tot. Cât despre Busuioc, el pierise, nimeni nu bagase de seama când si pe unde iesise.

343

- Nu striga, ca nu mi-e frica de tine, spuse Mantarosie sfidând. Te-ai chiaburit si nu vrei sa mai dai cotele, asta e socoteala!

Peste chipul lui Gheorghe trecu o umbra, ochii i se facura ca pacura. Parea sa înțeleaga ca nu mai e nimic de facut, ca adica se apropie încet de el pacostea si el n-avea cum s-o înlature: pe baza spuselor astuia aveau sa-l treaca la chiaburi. Asta însemna distrugerea totala a tot ce agonisise el în atâția ani de munca pe brânci; cu chiaburii nu se discuta. O umbra de nebunie licari în privirile lui negre. Era nelinistitor sa vezi nepasarea lui Mantarosie, nici macar nu se uita la Gheorghe. îti trecea prin cap ca iata, uite asa putea muri cineva. El parasi din nou odaia si disparu afara. Dupa câțva timp se auzi de pe prispa un zgomot de trapa care se ridica; era, pesemne, de la pivnita lui Gheorghe în care Mantarosie intra. Se facu din nou liniste.

- Tovarase Gheorghe, asta o sa vedem noi, ce spune Mantarosie, daca o sa trebuiasca sau nu sa te trecem la chiaburi, zise Maxim împaciuitor, ca si când asta o data facuta nu era cine stie ce. Dar pâna atunci, promise Maxim, trebuie sa dai ce ai ca restante.

- I-am spus si eu pe arie ca trebuie sa dea si uite ca n-a dat, iar asta-toamna am mâncat tot porumbul ca porcii, zise femeia, ignorând restul amenintarii, poate în felul acesta se uita de ea.

- Gheorghita... începu Bila si dupa ce-i sopocai câteva clipe nu se stie ce la ureche, se retrase clatinând din cap. Zau, ti-o spun cu lacrimi...

Dar Maxim îi spuse si el pe sleau sa taca din gura si sa nu se mai amestece. Bila tacu dar nici Maxim nu mai stiu ce sa spuna. Se scusera astfel câteva minute. Femeia mai turna tuica. Gheorghe tacea, crunt si nelinistit, acum parca paralizat de ceva, incapabil sa ia o hotarâre. Prin fereastra, razimat de stâlp, se vedea pe prispa Busuioc. Aparuse iar de unde disparuse, vazând ca nu se întâmpla nimic.

- Astea ce sunt, dom'le Gheorghe? zise Mantarosie intrând în casa si aratând ceva.

Era un pachet mare si lunguiet învelit în hârtie ceruita. Mantarosie îl desfacu si aparura cinci-sase încarcatore de pistol-mitraliera încovoiate ca niste roscove.

- Erau acolo în pivnita, pitite bine, continua Mantarosie vârând unghia într-un încarcator pe care îl scutura.

In palma îi luci galben un glont ca o ghinda mica. Toti se uitara la el, nemiscati, apoi se ridicara si se uitara mai de-aproape. Ce era asta? Dadusera de un dusman de clasa care tinea munitie la el? Gheorghe capata brusc o expresie ratacita si deodata sari de la locul lui, îl împinse la o

344

parte pe Mantarosie, tâsni afara si începu sa alerge spre gradina. Sari pârleazul si o lua spre viroaga satului.

- Dupa el, prinde-l, striga atunci Maxim cu un glas încordat, dupa câteva clipe de ezitare.

Vocea lui avusese, strigând, o tensiune parca improprie, tâsnita dintr-o spaima naturala si veche; la fel ar fi strigat daca ar fi fost noaptea sentinela în post si ar fi zarit fara veste în raza sectorului sau o umbra necunoscuta, cine e, stai! si tâsni cel dintâi si o lua la goana în urma celui care fugise. Toti îl urmara, Busuioc speriat dar ca si când ar fi vrut sa fuga de acest loc nelegiuit si într-adevar el pieri si nu se mai vazu încotro o lua, Mantarosie rânjind, Bila având o înfatisare severa, parca ofensat. Iar Enache ezita si el câtva timp si striga de câteva ori:

- Gheorghe, mai Gheorghe! Ma, n-auzi?

si se lua în cele din urma dupa fugar, dar mai strigând de câteva ori, vrând parca sa faca totul pentru Gheorghe si daca el nu vroia sa asculte, el, Enache, în felul acesta sa-si decline prin aceste strigate raspunderea pentru situatia care se crease. Casa lui Gheorghe era asezata la marginea din partea aceea a satului si el iesi din primele clipe la câmpie. Vru s-o ia la stânga, unde se vedea dunga neagra a padurii Cotigioaia, dar urmaritorii, fara sa se fi înteles între ei, îi taiara drumul si nu-i lasara libera decât partea care îl ducea spre râu. Poticnindu-se fugarul o lua într-acolo si în curând se vazu panglica alba, de culoarea prafului, acum umflata de atâta ploaie sticlind orbitor sub soarele de august. Maxim striga lui Mantarosie sa-i taie lui Gheorghe drumul în susul malului, lui Enache sa înainteze direct spre el, si

împreună să-l încoltească astfel pe fugăr din trei direcții. Gheorghe se uita înapoi, fugi câteva zeci de pași în sus, apoi în sens contrar sovai și deodată întinse bratele și se arunca în râu cu capul înainte. Urmăritorii se apropiară repede și îl văzura zbatându-se, sforăind și plescaind să ajungă la celălalt mal și să dispară în pădure. Era ușor de observat că ori nu știa să înoate ori vroia să înoate prea repede și hainele de pe el, cămășa și o flanelă, îl stinghereau, ori că se agatase de ceva care îl tragea de picioare la fund. Nici nu dura o jumătate de minut cât îi tot zarira capul zbatându-se să nu se cufunde.

Când se adunară la mal toți urmăritorii, el nu mai iese la suprafață. Alergă înainte, se opriră, alergă înapoi tăcuți și gâfâind. În cele din urmă se liniștiră și rămaseră nemiscați cu privirile și chipurile nedumerite îndreptate spre locul banuit unde dispăruse Gheorghe. Erau așa de smintiti la minte de atâta alergătură că nimeni nu-i veni ideea, sau nu avu curajul să sara să-l scape?...

345

-S-a înecat, zise unul dintre ei, ea o justificare, adică nu mai era de sarit să-l scape, unde să sara, în care parte, nu se mai vedea nici o urmă peste suprafața curgătoare a apei de câmpie, nu se zărea nici o bolboroseală.

- Ce dracu l-o fi apucat de să aruncat în râu? zise Enache cu un glas de parcă nu și-ar fi dat seama de întâmplare și mai aștepta încă să-l vadă pe consăteanul lor iesind la mal.

Dar valurile apelor umflăte curgeau nepasătoare și singure, iar întrebarea lui Enache nu micșoră, ci sporii tăcerea grea care plutea pe deasupra undelor turburi.

346

PARTEA A CINCEA

Timp de câteva săptămâni Moromete nu înceta să se mire: Ba, ce-a mai plouat, făcea, parcă în viața lui n-ar mai fi pomenit una mai mare. Ilinca și vecinii se uitau la el cam dintr-o parte: întinerise, nu-l mai recunosteau. Fata povestea că înghetase când își daduse seama de cât timp statea el afara. Moromete își îndreptase umerii, fruntea i se descătuse, mersul îi devenise mai hotărât, iar din glas îi pierise acea neliniște adâncă pe care oamenii i-o simțiseră pe arie când el încercase să vadă cum va fi viața lor în viitor.

Prietenii lui liberali aratau la fel, si, în cele câteva zile c⁵t mai statu pe-acasa, Niculae fu scutit de întrebările lor pe care le uitau a doua zi dupa ce i le puneau.

Cei mai tineri nu înțelegeau bine aceste ciudate stari ale celor în vârstă. Ei nu traisera atât de mult ca sa-si dea seama de unde le venea acestora bucuria aceea a lor care îi umplea de vigoare. Nu venisera ei de la arie cu carutele pline acasa? Acolo sus, în pod, nu aveau ei tot ce le trebuia pâna la anu? si un an e lung, pâna la vara viitoare mai vedem ce-o mai fi...

Se stie ca mai nelinistiti de viitor sunt cei în vârstă desi ei au mai putini ani de trait decât cei tineri. Dar nu tocmai de aceea se bucura ei atât de tare de câtă viață le-a mai ramas? Nu de aceea se nelinistesc ei atât de adânc de lucruri care celor din urma lor li se par trecătoare? Seninatatea pe care acestia le-o cer n-are nici-o noimă, mai bine le-ar oferi-o. De aceea întâmplările care urma, desi grave si hotărâtoare pentru sfârșitul vieții lor de tarani, nu îngrijorara decât pe cei batrâni...

La câteva săptămâni dupa treieris, Moromete se pomeni din nou în pridvorul lui cu prietenii sai liberali... Costache al Joachii era atât de tulburat încât, dacă nu l-ar fi vazut schiopătând Moromete, nu l-ar fi recunoscut.

347

- Ce e, ma, Costache? zise.

- Ba Ilie, e rau, ma! M-am certat cu al lui Gogoasa si ala a spus ca am împartit grâul cu el ca sa dau cota mai putina.

- Pai nu erea, mai, Costache, nevoie sa spuie ala, zise Moromete, toata lumea stie, ca ai avut tu grija sa vorbesti. Ei si ce?

- A venit Vasile al Moasii, noul presedinte, cu carutele si mi-a luat grâul din pod!

- Tot? se mira Moromete, stiind dinainte ca prietenul sau mintea.

- Aproape tot.

Se lasa o tacere, care confirma ca si celorlalti li se întâmplase acelasi lucru. Asta nu era bine. Ce era cu Vasile asta?

- I-a luat si lui Matei, care a împartit cu sora-sa, zise Costache, desi Matei era de fata si ar fi putut sa spuna singur. Dar Matei nu zicea nimic, nu-i mai ardea sa se

rasteasca la nimeni. Zice ca nu s-au facut bine calculele când era Plotoaga presedinte, mai spuse Costache.

- Pai nu s-or fi facut! zise Moromete.

- Nu s-or fi facut si ce, vine el acuma sa le faca el?

- Uite ca vine.

- Nu scapi nici tu, zise atunci Giugudel cu un glas de parca ar fi vrut sa spuna ca a sunat, în sfârșit, ceasul si pentru Moromete, care pâna acum a fost mereu ferit de loviturile pe care altii le-au tot îndurat. Niculae al tau, continua el, nu mai e la Palamida, l-au scos de-acolo si nu la bine l-au trimes.

- De unde stii tu? zise Moromete deodata fara prietenie, desi parca întru nimic zdruncinat.

- l-au facut astia pe-aici un raport ca din pricina ca n-a îndrumat bine munca s-a înecat alte Gheorghe, ginerele lui Trafulica... Ca adica, el l-ar fi înecat pe ala. Asa s-au laudat ei, o fi adevarat sau n-o fi adevarat, ca pe baza raportului lor l-au scos pe Niculae, fapt e ca l-au scos...

- Mi-ar parea bine daca ar fi asa, zise Moromete cu dispret. Nu era locul lui acolo, cot la cot cu toti neispravitii.

- Vorbele astea sa nu le mai spui, se rasti atunci la el Matei Dimir foarte îngrijorat. "Daca va mai prind ca va adunati la Moromete si vorbiti tot ce va trece prin cap, cu regret o sa iau masurile necesare si o sa va închid gura."

- Cine a spus asta? zise Moromete si fiindca Matei nu raspunse: Vasile?

- Nu, zise Matei cu un glas din care se vedea ca nu vrea sa-i puna aceluia în spinare chiar si ce n-a spus. Nu, adauga, unul pus de el. Unul care poate s-o si faca.

- Adica?

348

Fruntea lui Matei se încreti în sus: dezvaluirea pe care o va face va confirma exact ceea ce Moromete ar vrea sa nu creada!

- seful de post!

- Cui, ma, Matei? zise Moromete.

- Lui Giugudel.

Adica tocmai omului care le povestea cel mai bine tot ceea ce se petrecea în sat. Moromete izbucni:

- si adica cum sa nu mai vorbim ce ne trece prin cap?!! Adica cum, el când vorbește, vorbește despre ce îi trece prin cur?... Adica cum, el crede ca mi-e frica mie de ce-o vrea el sa-mi faca. Macar ca si ala, Vasile, daca i-a spus el, el crede ca sta mult acolo daca nu lasa lumea în pace?!

- Nu stiu ce crede el, zise Costache, dar vaz ce face! Ai auzit? A venit alde Nae. I-au dat drumul.

Moromete, între timp, se întunecase la fata. Nu paru ca a auzit stirea despre Nae Cismaru. Vedea cumva cu ochiul mintii lucruri care pâna atunci îl lasasera de fapt nepasator? Fusesse cumva pâna atunci protejat si el crezuse ca oameni ca el si ca prietenii sai si-au câstigat pentru totdeauna dreptul de a nu se mai atinge nimeni de ei? Putea fi adevarat ca acest simplu fapt, caruia el nu numai ca nu-i dadea importanta convenita, dar îl simtise ca pe o suferinta si remuscare secreta, ca fiul sau nu se afla unde trebuia, îl aparase de primejdii care pe altii îi lovise?

- Degeaba zici tu ca îți pare bine ca Niculae nu mai e acolo, rupse Giugudel tacerea. In tot cazul, adauga el, trebuie sa recunosti ca atâta timp cât era el acolo mai puteam si noi sa vorbim ce vrem.

- Nu-l înjurati voi pe toate drumurile ca Niculae ce pazeste acolo? zise Moromete deodata sumbru. Ba chiar ziceati ca în locul meu nici nu l-ati mai primi în casa.

- N-am zis noi, Nae Cismaru a zis, spuse Costache împaciuitor si trist. Mi-a spus sa nu mai spun la nimeni, ca l-am întrebat: "Ce ti-au facut, ma, Nae, de ti-au dat drumul asa de repede?" "Ma, Costache, zice, m-au batut, ma, 'tui pastele ma-sii."

- I-a placut si lui! se rasti Matei Dimir.

Apoi tacerea stingheritoare se lasa iar printre ei. Din gradina, unde . tragea cu maica-sa o urzeala de razboi, Ilinca se uita intrigata spre pridvor de unde nu se mai auzeau nici râsete si nici fum gros de tutun nu iese de-acolo ca pe hornul unei case.

- Ce-o fi cu ei, zise, si striga: tata! Ce faceti acolo?

- si ce... ma-sii! zise deodata Giugudel. O sa murim de doua ori? si prin glasul lui bâlbâit razbatu brusca un adânc dispret, care dezvalui tuturor parca sub o lumina neasteptata ca dincolo de firea lui pasnica si bâlbâiala lui se ascundea un om care nu s-ar fi lasat cu nici-un chip, chiar cu pretul

349

vietii, sa-i puna cineva piciorul în sale si sa-i rupa spinarea. Sa traiasca ei, spuse el mai departe, si sa-si aresteze pe urma mamele si copiii dupa ce s-or aresta între ei si n-or mai avea pe cine sa aresteze.

Îsi miscara oasele si parca se trezira dintr-o încordare suprema, de care însa nu stiusera nici ei. Se uitara unii la altii cu privirile încarcate de viata, parca ar fi fost oameni tineri. Redevenira senini, își rasucira tigari, i si începura sa fumeze ca si când declaratia lui Giugudel i-ar fi eliberat de | o povara.

- Ei, ia spune, Moromete, zise Matei. Spune, ma, fir-ar sa fie ea a dracului de situatie, ca eu credeam ca daca am îmbatrânit o sa aiba grija feciorii de mine si n-o sa fac altceva decât sa umblu de colo pâna colo si sa beau tutun. Nu ne lasa, ma, sa traim, iar astia tinerii te uiti la ei si vezi dupa ochii lor ca nu înțeleg nimic. Ba, zic, pamântul, ce faceti? Ce sa facem? zice. Cum ce, vi-l ia, orbilor, voi nu vedeti?

- Pâna în ultima clipa, Matei, pâna la cea din urma suflare trebuie sa te zbatii si sa dai din mâini, zise Moromete. si cine nu-si da seama de asta e si el un orb. Asta e! si mie în loc sa-mi para bine, noua la toti, sa ne para bine ca baieti ca Niculae al meu sunt acolo si feresc lumea de rele, atât cât se poate, cât e omeneste posibil, ne apucam sa-i judecam ca de ce n-au facut si n-au dres. Parca ar fi ei vinovati si ar fi adus ei vântul care trece uite-asa dintr-o parte a lumii spre alta, care își vedea de treburile ei cum își vede omul de-ale lui pe cer senin. Eu am stat cu el de vorba. El are credinta asta, ca lumea, asa cum era ea când a deschis ochii pe pamânt, nu e buna, si trebuie schimbata. El n-a vazut, saracul, ca lumea asta am fost eu, eu l-am oprit sa mai mearga la scoala, mi-a luat Dumnezeu mintile, am crezut ca o sa-mi aduc baietii îndarat si am strâns bani, n-am mai putut sa-l tin. N-am reusit, cu toate ca m-am straduit, stiam ca o sa fie rau de ei trei, un parinte stie si uite ca unul muri pe pamânt strain aruncat într-o fântâna si altul e bolnav de oftica, din ambitie. S-a tinut de la mâncare sa nu cheltuie, sa-si ridice casa în Bucuresti ca sa-mi arate el mie, prapaditul, ca si el e om si a avut dreptate sa plece de-acasa. Ca îl napastuiam eu. Am stiut dinainte ce era în mintea lui, înainte chiar sa-i vie lui gândul si m-am speriat, Matei, si am început sa muncesc pe brânci si sa alerg de la munte la balta,

stiti si voi ca am mers împreuna, mai mult decât am alergat eu toata viata (sa nu-mi omor caii, mergeam, va mai aduceti aminte, cu mâna pe loitra, prin ploaie si zloata si nu ma urcam deasupra în caruta decât când îmi dadeam seama ca-mi amortesc picioarele si nu le mai simt). si m-am dus la ei cu chimirul plin de bani si cu un pogon de pamânt cumparat la loc. N-au vrut, Matei, n-au vrut, Giugudel, n-au vrut, Costache. N-au vrut, ma, sa se întoarca îndarat! si acuma numai de Achim aud ca e bine sanatos, dar mare scofala n-a facut nici el pe-acolo.

350

Puteam eu sa-i spun copilului pe vremea aia: Niculae, asa si pe dincolo, mi se prapadesc baietii pe la Bucuresti, au ajuns maturatori de strada, nu mai pot, taticule, sa te tin mai departe la scoala, ai trei clase secundare, intra si tu când te-i face mai mare functionar pe undeva. Degeaba i-as fi spus eu, ca n-ar fi înteles. El o stia pe-a lui. si dupa ce se termina razboiul, îl prinse vântu asta... S-a dus fiindca l-a chemat unul care avea el ceva în cap... Dar el era un copil, si vii tu sa-i ceri lui sa îndrepte el, un baietas fara stiinta lumii, ce fac rau ailalti, pe care nu i-a ales el si nu i-a facut el mari... Ca trebuia sa-si fi dat singur demisia si sa fi plecat, am auzit pe unii spunând. Hm! si ce-ar fi facut? L-ar fi dat afara din partid si ce-ar fi iesit de-aici? Nimic. Pe câta vreme stând acolo, putea opri, atât cât putea, mâna prostului, sa nu ajunga sa umble el cu ea peste toate câte lucruri bune au mai ramas pe lumea asta, si sa le strice. si uite ca acum nu mai e. E adevarat, Giugudel, de unde stii?

- E adevarat, absolut, raspunse Giugudel. L-au scos de-acolo.

- Ei, uite, sa mai vie Nae Cismaru, sau alt prost care se crede mai destept decât altii, care nu mai poate de bine si vrea ca toata lumea sa-i aduca lui toate avantajele la nas, si sa zica, he, pai Niculae asta al lui Moromete cum putea el sa admita sa se întâmple pe arie ce s-a întâmplat? Poftim, acuma nu mai e, de ce nu se duce el în locul lui sa îndrepte lucrurile? E lesne sa stai la tine acasa si sa pretinzi altora sa faca si sa dreaga. si tu ce sa faci? Macar daca ai fi o minte cinstita si ai recunoaste ca nu te pricepi la politica, sau ai alta credinta, si ca prin urmare orice ar fi facut Niculae tie nu ti-ar fi placut fiindca de fapt toata credinta lui tie ti se pare gresita. Ei, nu mai spune! si a ta care e? Daca o ai, pune-ti pielea la bataie pentru ea, nu pretinde doar altora sa renunte la a lor.

- Cine zicea? întreba Matei.

- Cine sa zica? Bâznae! Mie îmi pare bine, repeta Moromete, chit ca ai dreptate, Matei, ani de zile ne-a mai ferit si pe noi de una si de alta. Dar îmi pare rau ca baiatul o sa sufere. Ți-nchipui! E tânar si ce-o sa faca el pe de margine, cu credinta

în el! Ca ma apucaii sa spun. De mii de ori m-asi fi considerat în fata lui vinovat, decât sa-l vad ca începe sa creada în lucruri pe care nu le cunoaste si ca vrea el sa strice niste rosturi care nu ele sunt de vina ca a fost lovit si n-a putut sa-si urmeze soarta. Eu, parintele lui, sunt vinovat, eu, nu altcineva, îmi scot palaria si stau în fata ta cu capul plecat, tu trebuia sa fii acuma învatator, sau si mai bine, profesor mare. E vina mea ca ti-am stricat viata. Credeti ca nu i-am zis? A răs, stiti cum râde el, lasa ca stiu eu, zice, vrei sa iai pe umerii tai pacatele lumii în care ai trait! Ei! Mai zi ceva!... Sa speram, relua în cele din urma cu glas ferm, ca o sa se întoarca negresit la ce i-a placut lui de

351

când îl stiu eu: cartea! si o sa se puna cu brâncile sa învete si sa ajunga ce-a vrut sa ajunga de mic. Alta cale nici nu are! E tânar!

- si ce facem noi acum, Moromete? zise Costache. Asa e, Niculae o sa-si gaseasca el drumul pierdut, dar noi ce facem? Stam asa, sa ne ia bucatele din pod? Ce-ar fi sa mergem toti la Vasile si sa vorbim cu el?

- Bucatele n-ar fi nimic, zise Moromete. îti ia o parte, doua parti îti mai ramân, si sa va spun un lucru, n-o sa credeti cum nu l-am crezut nici eu, dar pe urma m-am gândit ca n-are nici un rost sa ma minta el chiar pe mine, Niculae. Domnule, pretul pe care îl plateste sfatul per kilogram de grâu sau de carne, asta e pretul de pe tot globul, nu-ti da mai putin, cum cred unii. Atât ca nu te lasa sa-I vinzi pe piata la pretul tau... S-a schimbat situatia când pretul grâului pentru toata Europa se stabilea aici la noi la Braila si erea leul cât roata carului. Pe mine chestia asta cu cotele ma lasa absolut rece, chit ca altii umbla cu gura cascata prin pietele Bucurestiului si-ar vrea cu un sac de zarzavat sa cumpere un aparat de radio. Mie mult mai rea mi se pare ideea ca Vasile nu din capul lui i-a spus sefului de post sa ne ameninte. De-aia eu zic ca nici nu trebuie vorbit cu Vasile.

- Dar cu cine? se rasti Matei, care se vedea cât de colo ca istoria cu pretul mondial al grâului în ceea ce îl privea nu numai ca nu-i placuse, dar i se paruse o bazaconie.

Moromete trase adânc din tigare, se posomori si începu sa-i contemple fumul albastru care iese din ea pe la ambele capete.

- Vasile, zise Moromete, e greu sa stai de vorba cu el, el stie una si buna, ca trebuie sa se aleaga praful de tot ce-a însemnat cât de cât ceva în satu asta, si asa o sa si faca, sa tineti minte de la mine.

- Cu cine, atunci, Moromete, sa vorbim? zise Costache.
- De pilda cu Isosica! Costache se îndoii:
- Crezi tu ca asta a facut cuiva vreodata un bine?
- A facut, afirma Moromete, prin faptul ca n-a facut rau! E o chestiune aici: de ce l-a ajutat el pe Vasile asta sa ajunga el presedinte, si nu l-a aparat pe Plotoaga, care fata de Vasile era un om de înteles, cu toate ca mai striga si el, ha, ba! Eu l-asi întreba!
- Vrei tu sa vorbesti cu el!? se mira cu însufletire Costache. Vorbeste, Moromete: îndarat ce mi-au luat n-or sa-mi mai dea ei, dar sa nu vie sa-mi mai ia!

Temerea asta a lui Costache însemna ca atât cât îi mai ramasese în podul lui era departe de a mai înceta sa mai fie o ispita pentru colectorii care cutreierau înca pe ulite.

352

- Asa cj relua Moromete, si o sa mai ma gândesc eu ce trebuie facut, n-o sa ma doara gura sa vorbesc si cu Vasile asta, fiindca l-ati vazut, venea si el pe la noi si sunt curios sa stiu ce-o sa zica când o sa-i spun: ma, Vasile, si aici glasul lui Moromete avea iar acele subtirimi si grosimi de odinioara când citea ziarul în poiana fierariei lui Iocan, întrucât prin faptul ca niste oameni se aduna pe pridvorul unuia sau altuia constituie un pericol pentru regimul care ne-a scapat de robia *facista*? Ai vazut si tu! Nu cadea nici guvernul din vorbele noastre si nici pe tine nu te-am împiedicat sa ajungi presedinte. Bravo! Vezi-ti de drumul tau, daca crezi ca e chiar drept sa distrugi agoniseala altuia si la ce folos s-ar ajunge, dar nu te lua dupa ce ti se cere sa faci, zi si tu ca ai facut si ca toata lumea de la mic la mare lauda guvernul, si o sa stai multi ani în fruntea satului. Da, exclama Moromete, dar eu ma tem de altceva!

si se ridica de pe pridvor acuma pe deplin senin si cu expresia aceea de tinerete revenindu-i pe deplin în privire. Avea în luminile ochilor luciri care erau parca reflexe îndepartate ale unor teritorii care nu se vedeau, începu sa coboare scările pridvorului si o lua încet spre gradina lasându-si, fara sa le spuna cât lipseste, musafirii singuri. întârzie destul de mult si când reveni usui foarte grijuliu un cocos, care mânca malaiul unei closti cu pui întârziati. Apropiindu-se de pridvor, nu urca, ramase la distanta si începu sa se uite staruitor peste drum.

Fostii liberali poate ca întelesera ca trebuie sa plece, dar cum sa plece tocmai acum?

- Hai, ba, Moromete, vino încoace si spune-ne! se rasti Matei exprimând pe fata nerabdarea tuturor.

Moromete se smulse parca cu greu din contemplarea a ceea ce vazuse el ca se întâmpla pe drum si urca în sfârșit în pridvor.

- Ma, urât tata a mai avut si baiatu asta al lui Stancu Tumbii, zise el pe deplin detasat de tot ceea ce vorbise mai înainte. Are un ochi care parca îi cade în gura.

Matei trase, de enervat ce era, o înjuratura. Nu-i ardea lui acuma de al lui Stancu Tumbii si de pozitia ochilor lui.

- Ma tem de altceva, zise în sfârșit Moromete, dar parca uimit de cuvinte de a caror importanta parea chiar covârsit. Când lucrurile pornesc de se dau de-a rostogolul la vale, ele nu se linistesc pâna nu ajung jos si n-au unde se mai rostogoli. Ce putem noi împiedica? Lumea asta se tine bine pe picioarele ei, sau primului nebun care îi vine în minte s-o dea peste cap o da?! Asta e întrebarea.

- Hai, ba Moromete, vorbeste cu ei, macar vezi ce zic, nu da îndarat, ca am vorbi noi, dar tu stii mai bine de la Niculae cum sa-i iai, zise-Matei.

- Asa e, întari si Giugudel.

353

J

Dar Moromete, cu fruntea plecata, rasucindu-si o noua tigare, nu dadea **nici un** semn ca le auzea îndemnurile. Și nu spuse nimic nici în minutele care urma. Tacea si fuma. Vedea ceva înainte? Se gândea?

- Hai, ba, sa plecam, ca se face noapte, zise atunci Costache ridicându-se pe neasteptate, ca si când si-ar fi adus aminte ca în tot acest timp cât a stat aici, a uitat de ceva foarte important.

începura toti sa coboare scarile si o luara repede spre poarta, fara sa se mai uite în urma si fara sa se astepte unii pe altii.

II

Când Costache spusese "hai sa plecăm ca se face noapte", asta era un fel de a vorbi: soarele era încă sus. Nu mai aveau însă treaba acolo, s-ar fi scurs vremea de pomana dacă mai stateau. Mai mult nu aveau ce afla de la Moromete în acea zi.

Soarele abia trecuse de vârfurile salcânilor. Era o după-amiază de septembrie, cu lumina multă ca st în plină vară, dar cu căldura mai puțină. Moromete plecă de-acasă îndată ce prietenii săi se îndepărtară.

Se duse direct la Isosica. Noul responsabil al morii, care izbutise, după cât se pare, fără "Operațiunea Cotigeoia" să pună mâna pe acest post, stătea în biroul acela care semăna de departe cu o gheretă, și din care condusesse macinatul, până acum câteva săptămâni, Adam Fântâna, curat... Aceleași hârtii făcute varza îi dădeau acum de furcă și lui Isosica. Le lasă însă așa cum erau de îndată ce îl zări pe omul care intrase peste el și își dadu seama cine e. Își ascundea însă bine, ca de obicei, și mirarea și curiozitatea în fumul de tutun care îi urca pe dinaintea ochilor din țigara pe care o ținea în felul acela al lui, atât de gânditor și grijuliu, între degete. Se uita însă direct, în tăcere deplină, la Moromete, neajutându-l cu nimic să intre în vorbă, neîntrebându-l să ia loc, neîntrebându-l nimic.

- și mâine-poimâine, zise Moromete simplu, așezându-se pe banca de lemn alb, când Vasile o să te dea și pe tine la o parte și n-o să mai fii nimic, ce-o să te faci, Isosica?

Nici nu se uita la el, își încrățise fruntea și scruta îngrijorat podeaua, ca și când Isosica ar fi fost fiul sau cel mare, Paraschiv, a cărui soartă nu înceta să-l îndurereze. Contempla acest viitor nesigur și plin de amenințări, la care se referise, își duse mâna la flanela învaluindu-se parca în tăcere și începu să-și răsucească și el o țigare. Isosica nu-l pândise, dar îi dadu când țigara fu gata, peste masă, să aprindă.

- Ce s-a întâmplat, nea Ilie? zise în sfârșit Isosica la fel de îngrijorat parca de soarta omului care venise la el, ca și când ar fi fost taică-său.

354

"și când te gândești ca asta o fi făcut raportul ca Niculae l-ar fi înecat pe nenorocitul ala de Gheorghe, gândi Moromete senin. Dacă l-ai întreba ar beli ochii la mine ca nu e adevărat și mi-ar spune pe altul..."

- Niculae al meu, domnule, mai bine pune mâna pe plug sau încalica pe-un tractor si ara pământul (care trebuie arat orice-ar fi!) decât sa-si zâmbeasca fasolele cum facea Bâznae când statea de vorba cu al lui Pretorian ca sa arate ca ei doi sunt prieteni. Noroc ca ala nici nu se uita la el, cu toate ca mare brânza nu era nici de capul lui.

- îl bag în... ma-sii si pe Bâznae si pe Pretorian, zise Isosica devenind si el gânditor.

si nu mai adauga nimic. Era adica de aceeasi parere cu ceea ce spusese, dar si cu ceea ce nu spusese Moromete.

- si atunci, zise Moromete, poti sa-mi spui de ce te-ai speriat tu si te-ai dus acasa la Vasile sa-l ajuti sa ajunga presedinte?

"Daca gândești ca mine si în general ca noi, astia, oameni mai în etate, se înțelegea din glasul lui, poti sa spui cum ai putut sa faci o astfel de prostie, care o sa te coste, cât o sa ne coste si pe noi, adica ceea ce stii si singur ce amenintari ne trimete Vasile, daca nu si mai mult, dat fiind ca tu esti om tânar si ai alte ambitii?"

- Cum sa nu, zise Isosica.

- Ei, de ce? Sunt curios.

- S-au încârligat doua lucruri, nea Ilie, zise Isosica.

si se apuca si trase cu atâta precautie si atât de îndelung din tigare, încât dupa ce o lua de la buze si începu pe îndelete sa povesteasca, minute în sir el vorbi cu fum în gura, care parca nu se mai termina.

- Primul lucru, zise el, si apoi tacu.

Se întreba poate daca sa spuna sau nu ceea ce se astepta de la el. Se hotărî: trebuia spus, din moment ce toata lumea putea gândi ca ar fi facut, prin urmare, o prostie, asa cum o dovedea venirea aici la el a acestui om atât de respectat.

- Pe Vasile asta, începu el, eu l-am împiedicat cât am putut sa nu iasa din curtea lui, dar el s-a dat la fund ca rata si când a scos capul deasupra, a iesit departe. Nu-ti spun ce cred eu, îti spun ce e. Asi fi luptat cu Vasile daca ar fi fost numai atât. Dar mult n-asi fi luptat, fiindca nu l-asi mai fi putut împiedica si aici se încârliga prima situatie cu a doua.

- Care ar fi prima? zise Moromete.
- Nu ti-a spus-o Niculae?
- Nicidecum.
- Niculae e vinovat de ridicarea lui Vasile.
- Ei, nu mai spune, exclama Moromete parca rapit de aceasta ipoteza.

355

- Ai sa vezi, si daca nu ma crezi, gândește-te, adu-ti aminte. La începutul campaniei o fata de la U.T.M., secretara raionului cu tineretul, l-a cautat pe Niculae pe câmp si a încercat sa-l convinga sa-l sprijine pe Vasile în intentia lui de a forma aici o gospodarie colectiva si de a lupta necontenit contra noastra, a mea si a lui Plotoaga, care stii si dumneata ca ne-am opus. Lui îi convine G.A.C.-ul, nu pierde nimic, din contra, îl ajuta, fiindca n-are nici pamânt, nici vite. O sa-ti spun la urma ce gânduri, adica nu ce gânduri, ca le pune în practica, ce metode are de gând sa foloseasca Vasile sa-si atinga acest scop, care vine si în planul raionului. Acolo, stiu eu, se spune asa: daca sunt posibilitati si prin liberul consimtamânt. Contra metodelor de constrângere... Dar sa ne întoarcem la întâlnirea de pe câmp dintre activista de tineret si Niculae. Niculae o asculta cum îi spune toata povestea lui Vasile si cum noi asa si pe dincolo i-am facut si i-am dres... La urma de tot, Niculae i-a raspuns asa: "Oriunde intri într-un sat, dai peste unul ca Vasile asta cu o istorie asa cam dubioasa... Trebuie sa fim atenti si sa nu facem jocul unuia sau altuia." si i-a întors spatele. Foarte bine am zis eu când am auzit dar acum spun: foarte rau. Trebuie sa te gândești cui spui asemenea cuvinte. Cine e persoana? Ei, ce interes are sa sustina asa de tare pe unul sau pe altul? Ei, persoana era secretara raionului U.T.M. Daca ea îl apara pe unul ca Vasile, însemna ca stia ea ceva. Nu stiu ce, dar era clar, tinea la el, cu toate ca Vasile are si el un Dumnezeu la care se închina în fiecare zi si nu si-ar întoarce capul dupa alta: Florica, muierea aia a lui mica, si fetita. Prostia lui Dan si a lui tat-sau si care o sa-i coste viata (numai viata, fiindca pamânturile or sa fie colectivizate la toata lumea) a fost asta, ca au lovit-o pe Florica. Dar sa ne întoarcem la secretara de tineret. Ținea la Vasile ca la un prieten. Oamenii au si prieteni, nu? Niculae nu si-a dat seama. si fata asta vazând ca n-are câștig de cauza cu activistul Niculae Moromete, s-a dus la regiune, la presedinte, si i-a povestit toata tarasenia. Crezi ca ar fi avut timp un stab asa mare s-o asculte? De-acolo de unde conduce stie el altele si mai rele decât patania unui oarecare Vasile al Moasii din comuna cutare, raionul Palamida, cu rudele lui... Dar aici vine al doilea lucru care s-a mcârligat cu primul: fata era ruda cu presedintele

si el a ascultat-o. Ce fel de ruda n-asi putea sa-ti spun, destul de ruda ca s-o asculte si sa-i dea dreptate. si uite asa pleaca într-o zi din sat si lipseste doua zile Vasile al Moasii si este primit în audienta la presedintele regiunii. Ce-au discutat acolo, n-asi putea sa-ti spun. Daca ai avea pretentia asta, ar însemna sa-mi ceri sa stiu prea multe. Erea obligat Niculae sa stie toate astea? Nu, nu erea, dar când ceva iese rau, rezulta ca trebuia sa stii. Asta sau altceva, n-are importanta. Fapt e ca nu trebuia sa procedezi cum ai procedat. Eu, cum am aflat la timp si am tras toate concluziile? Puteam sa nu aflu, dar m-a.

356

mirat ceva. Aveam noi o înțelegere, eu, Plotoaga, Bila, Zdroncan si Mantarosie, care ni s-a alaturat mai pe urma. si cineva dintre noi ne-a tradat. Cui? Tocmai persoanei care aveam de gând s-o aranjam. Prin cine? Ei, prin cine crezi? Prin Vasile! si nu mai aveam stare neam. Ma, de ce prin Vasile? Ce cauta Vasile aici? Ca de ce ne-a tradat, mai înțelegeam, îmi spuneam ca e unul dintre noi care joaca pe doua fete. Cine stie? Daca nu izbuteam? si pâna la urma ce-am zis eu? Ba, ia s-o pun eu pe Ciulea mea sa afle! N-am vrut sa recurg la serviciile muierii, fiindca muierea întotdeauna îti cere ceva în schimb, mi-a si cerut si a trebuit sa-i satisfac aceasta dorinta. Ei, si a aflat! Doua lucruri: una, ce ti-am povestit eu pâna acusi, si al doilea, tradatorul. Era Zdroncan, care si el aflase de prietenia lui Vasile cu fata aia, si cine erea ea, si înțelesese ca Vasile va veni mai devreme sau mai târziu în fruntea comitetului executiv. si atunci s-a dat >l cu el si noua nu ne-a spus nimic, nici macar lui cumnatu-sau Plotoaga. L-am iertat, ca n-aveam ce sa-i fac. Ei, si se punea acuma marea întrebare: ce fac eu? Am doi dusmani, unul pe care îl stii, sau l-ai ghicit, Fântâna, si al doilea Vasile. De Fântâna nu mi-era frica, dar de Vasile, da. si mi-am spus asa: Vasile, deocamdata, daca lupt cu el si îl sustin mai departe pe Plotoaga, nu vine el asa repede presedinte. E adevarat, dar si când o veni (ca de venit vine!) ne curata pe toti absolut. Ai sa întrebi de ce erea obligatoriu sa vina? Numai din pricina ca vrea el si ca reusise sa ajunga în audienta atât de sus? N-ar fi fost suficient! Dar evenimentele din vara asta de pe arie arata ca unul ca Vasile ar fi cautat, mai devreme sau mai târziu, raionul, pentru scopurile pe care ti le-a spus amanuntit Niculae (le stii si dumneata!) si Plotoaga nu mai corespunde. Ce am facut eu? Am ales varianta a doua, sa-l ajut sa vina mai devreme si sa-l parasesc pe Plotoaga (l-a parasit el cumnatu-sau, darmite eu!). si m-am dus la Vasile acasa si i-am propus alianta. si Vasile s-a dovedit destept. în tot cazul s-a gândit ca eu nu sunt primul lui dusman, ci varu-sau. si ca sa poata cât mai curând sa-l nimiceasca pe el si pe tat-sau, pe alde Nastase adica, nici nu s-a mai uitat ca face alianta cu mine.

- si presupunând ca Niculae ar fi ascultat-o pe fata care zici si l-ar fi sprijinit pe Vasile contra voastra, nu pornesti de la presupunerea ca ar fi fost tot aia? zise Moromete. Întrucât în cazul asta mai e vinovat Niculae, cum zisesi?

- Nu e tot aia, zise Isosica.

- De ce?

- Fiindca ne-am fi împacat noi cu Vasile fara sa-l împingem atât de sus.

- Crezi ca v-ati fi împacat? se îndoii Moromete.

357

- Daca i-asi fi dat pe Dan si pe tat-sau pe mâna ar fi fost suficient si cu asta s-ar fi terminat totul.

- Te contrazici, îl întrerupse Moromete. Isosica se gândi.

- Stai sa vezi, se corecta el. Sigur ca problema ramânea în picioare, dar asa stând lucrurile, am fi cautat noi un alt Vasile când ne-am fi dat seama ce vrea raionul si Plotoaga nu mai e bun si nu ne-am fi pomenit noi vrând-nevrând cu unul care e pus pe fapte mari. Am fi stiut cum sa-l anihilam pe Vasile al Moasii si cum sa împingem în fata un alt Vasile, care nu i-ar mai fi acoperit pe cei bogati, dar nu s-ar fi apucat sa dea în oameni ca dumneata.

"în timp ce tu nu dai, ... pe ma-ta si pe tac-tau ala care o lua asa schioapa, si te facu pe tine, sa ajungi în fruntea satului", îl înjura Moromete în gând.

- si cum I-ati fi anihilat pe Vasile al Moasii? zise apoi.

- Lasându-l, de pilda, sa faca el aici la noi o gospodarie colectiva: l-am fi sustinut sa fie el presedinte. Nu ne-ar fi durut. Asa, acum, o sa faca în asa fel încât o sa ma oblige si pe mine sa intru. O sa intru cu un pogon. N-am încotro.

- si crezi tu, Isosica, ca e cel mai mare rau care te asteapta pe tine de-aici înainte? zise Moromete înveselit parca de faptul ca acela își vedea cu atâta blândete viitorul.

- Ce-asi putea sa fac? zise Isosica.

- Nu te gândesti? ■ - **Nu.**

- Mai e lume în sat, zise Moromete.
- Nu înțeleg.
- Mai e lume în sat care sa aleaga alt om mai cu scaun la cap decât pe Vasile asta. Singur ai spus ca ai fi facut tu rost de alt Vasile daca nu venea Vasile asta! Fa acuma!
- Acuma e prea târziu, zise Isosica.
- Pentru ca te gândești la unul mai slab ca el! exclama Moromete. Gândește-te la unul mai tare.

Isosica tacu o vreme îndelungata. înțelesese. Nu degeaba se spuneau despre acest om atâtea povesti. Avea mintea patrunzatoare. stia totul. îl pierduse pe Niculae, vroia sa se apere.

- Vrei sa spui, zise Isosica într-un târziu, ca daca nu-mi gasesc un alt om pe care sa-l sprijin si sa-l sprijine si lumea si sa-l pun sa se opuna lui Vasile, si sa fie mai tare ca el, o sa am si eu soarta lui Plotoaga?
- Da'cum!?! exclama Moromete.

358

- Vrei sa-ti spun drept? exclama si Isosica cu un glas atins parca de o boare de tristete. Asa e, asa trebuie facut si faptul ca Vasile n-are de gând sa tina seama de oameni ca dumneata si recurge la amenintarile care ti s-au transmis si pot sa spun ca vor fi puse în practica, daca va mai adunati, ma îndreptateste sa nu parasesc terenul. Fiindca asa aveam de gând: cât o fi! îmi ziceam, si pe urma ma întorc la treburile mele, ca orice om, dar doua dificultati se ridica la orizont: una, Vasile e foarte destept, va face acum în comuna o gospodarie colectiva, a si pus pe picioare un comitet de initiativa si cu meritul asta o sa fie imposibil sa-l clintesti de pe pozitia lui. Al doilea: care sa fie omul capabil sa-l înfrunte?
- Pe cine are de partea lui? întreba Moromete cu un glas de parca ar fi spus: n-are pe nimeni!
- O sa-si adune destui. Se gasesc! Gasesti orice! își aminti Isosica de acest adevar rostit odata de Aristide.

- Domnule, lumea asta la care el le ia bucatele din pod, e cu el? îl întreba Moromete parca stupefiat de faptul ca Isosica tot nu înțelegea.

Se lasa iar o tacere.

- Vrei sa spui ca exista cineva în sat care sa faca acelasi lucru si totusi lumea sa fie cu el?! zise în sfârșit Isosica uluit parca si el ca asta ar putea sa fie gândul lui Moromete.

- Da' ce credeai ca vreau sa spun?! râse parca Moromete.

- Adica? Fii mai clar. Te gândesti la un om anume?

- Se înțelege de la sine.

- Ei, cine e?

- O sa ti-l spun eu. Nu sunt sigur... Adica nu ca nu sunt sigur. Nu stiu. N-am mai stat de mult de vorba cu el. Dupa ce stau cu el de vorba p sa-ti spun si cine e...

- Ma faci curios, pe cuvântul meu! zise Isosica. Spune-mi-l si mie! Asta ar fi chiar prea de tot sa existe un astfel de om si eu sa nu ma fi gândit la el.

Moromete, drept raspuns, se ridica. Celalalt iese pe dupa biroul sau si îl însoti pâna ce iesira din curtea morii, care era de obicei plina de carute, de vite si de oameni. Se auzea de departe zgomotul valturilor, iar de alaturi cel al motorului, care cânta ca un cuc prin cosul sau înalt asemanator unui fluierici urias de copii, facut din salcie. Parca ar fi vrut sa spuna ca iata ce vesel si placut e la moara.

- E membru de partid omul la care te gândesti dumneata? zise Isosica. Se oprira în poarta, ca doi tarani pasnici, taifasuind de-ale lor cu tigarile

în gura. Moromete dadu din cap într-o parte ca si când i-ar fi parut rau:

- Nu mai stiu daca e, zise el, de-aia spusei sa vorbesc întâi cu el... Da' nu-ti terminasi vorba cu Vasile. Ce metode zici ca vrea sa foloseasca? Nu

359

exista decât o singura metoda, raspunse tot el: ordin general de intrarea tuturor în gospodarie si cu asta socoteala ciobanului e achitata!

- Asta ar fi prea simplu, zise Isosica.

- De ce prea simplu?! exclama Moromete uitându-se nedumerit drept în ochii lui Isosica. Dacă eu n-am nici-o pretentie, declara el, ce te mai opreste? Ce rost are sa ma pui pe mine sa-l muncesc eu, pamântul, sa vii pe urma sa-mi iai din el cât vrei tu si pe urma sa mai ma pui sa platesc si impozite si cote de carne, de lâna si de lapte, chit ca eu nu mai am nici vaci nici oi! întrucât ma priveste, eu sunt pentru! în tot cazul nu sunt contra, se corecta el. Dacă tineretu asta nu mai vrea sa munceasca pamântul, cum o sa mai vreau eu, care sunt om în etate si copiii mei toti s-au dus care încotro! Mi-a mai ramas o fata. O sa se marite si ea cu un baiat care are leafa si ce sa mai fac eu cu atâtea pogoane de pamânt?... Spune si tu, Isosica!

Isosica însa nu-i raspunse nimic, se vedea ca nici nu se gândeste, asa cum nu ne gândim când înțelegem clar ca în spusele cuiva se exprima ceva exact pe dos decât ceea ce se afirma.

- E pamântul meu, nu? întreba Moromete. si continua presupunând ca nu poate fi contrazis: Plateste-mi-l, da-mi bani pe cât costa, fiindca si eu l-am platit cu munca mea si pe urma n-ai decât sa-l iai si sa treci peste el cu tractoarele. si cine nu vrea sa-l vânda, sa-l munceasca în colectiv. Simplu ca buna-ziua.

Era adevarat, atunci ce mai vroia Moromete? Isosica se uita la el cu un surâs care îi deschidea în mod ciudat chipul, în general senin, dar care surâdea rar si trasaturile nu-i erau învătate; parca era alt om, mai tânar si mai atragator decât se putea ghici.

- E clar, zise Isosica fara cea mai mica umbra de ironie. Asa o sa se faca!

Moromete clatina din cap în fata evidentei, arunca ceea ce îi mai ramasese din tigare, scuipa subtire drept peste ea si exclama cu repros:

- Ei f... l-asi!

si deodata nu mai vru sa afle ce metode i-ar fi putut dezvalui Isosica, referindu-se la intentiile acelui Vasile. Pleca. Numai primii pasi lasara aceasta impresie, fiindca îndata își lasa fruntea în pamânt si mersul i se încetini. Era mersul lui când se gândea si când nu mai vedea nimic în jur.

III

De-aceea nici nu auzi cum o femeie care tocmai iese din curtea morii cu o caruta îl striga din urma si apoi se tinu aproape de el cu caii la pas...

Îl strigase numai de doua ori si nu prea tare, apoi tacuse. Statea dreapta pe cutia carutei si astepta ca el sa auda cu întârziere ca numele lui fusese rostit de cineva si nu într-un mod obisnuit, ci asa cum fac cei care au dreptul, dupa ce au tinut la tine o viata, sa te cheme fara teama de nimeni... Era sora mai mica a primei lui sotii, una Fica, femeie încă tânara, despre care numai Ilinca stia de multi ani ca, desi maritata si mama a doi copii, gândul ei fusese totdeauna la Moromete, marturisit doar fetei lui prin întrebări care nu se schimbau (ce mai face, Uinco, tac-tau?), când fata se ducea pe la Rîca parca anume, dintr-o curiozitate precece, acoperita de inocenta vârstei, ca sa afle daca matusa ei continua sa tina la tatal ei, în ciuda trecerii anilor... Ținea, si mai ales în ultima vreme, dupa ce îi murise barbatul. Nu avea încă cincizeci de ani si vazuta de departe putea fi luata drept fata, subtile cum era si cu pasul viu si usor...

- Ce e cu tine pe-aici cu caruta? zise Moromete ridicând pe neasteptate fruntea.

Glasul ei îi sunase în urechi cu întârziere. Se abatu din drum, coborî santul si se apropie de caruta; puse piciorul pe vatraiul loitrei si se urca sus lângă muiere.

- Asta e o treaba pentru tine!? zise el.

- De ce, Ilie?

Moromete începu sa clatine din cap; nu se facea! Sunt lucruri care au rostul lor si ce rost e asta sa...

- Credeam ca ai murit si tu, nu numai barbatu-tau! zise el ferindu-se. Ma, ziceam, aia o fi murit si ea pe-acolo prin Rîca ei, de n-a mai dat nici un semn ca mai e pe lumea asta!

- Aha! facu muierea. si m-ai îngropat si pe mine alaturi de el si ti-ai vazut de treaba. Parca mai cunosti tu pe cineva de când ti-au fugit feciorii? Las' ca nici când eram pe-aici nu prea te gândea tu la mine, dar o data, de Craciun si de Pasti, tot ne mai vedeam noi.

În acest timp Moromete nu-i aruncase muierei nici o privire. Dar se uita ea la el.

- N-ai îmbatrânit neam, spuse ea mai departe, ai ceafa dreapta. stiu ca ai trecut de saizeci, dar nu stiu cu cât.

- Nu cu mult, raspunde Moromete cu încântare, parca minunându-se ca, iata, traiesti mult, veri dupa veri si ierni dupa ierni, si când te uiti în urma vezi ca n-ai decât saizeci si ceva de ani. Orice-ai zice, nimeni nu te împiedica sa te gâdesti ca mai poti trai optzeci.

- Am auzit ca tu si Catrina va aveti ca la douazeci de ani, ea a vrut sa se lase, tu ai alergat cu parul în mâna dupa ea pe dupa casa... Caci te-ai prefacut bolnav, asa e?

- Asa e! întari Moromete subtirel.

361

J

- Ei, ce-ti pasa! Fi-tu Niculae e bine, Ilinca am auzit ca o sa se marite si ea! Numai Paraschiv, saracul, e bolnav. De ce nu-i dai si lui niste bani, sa-si ia doctorii?

- I-am dat, Fico, crezi ca am asteptat sa vii tu la moara în Silistea si sa ne întâlnim noi ca sa-mi dai tu ideea? Da' mi-a spus muierea aia a lui ca nu se îngrijeste. Dupa ce i-am dus eu banii, ca am strâns si eu de la ce mi-a dat Niculae, primul drum pe care l-a facut dupa ce-am plecat eu a fost la cârciuma! "Nu se mai stapâneste, tata, mi-a spus crestina aia cu care traieste, n-am ce sa-i fac, bea si fumeaza si hârjâie pe urma din gât de ma si sperie." Da' el zice: "Lasa, fa, ca nu mor eu, v-arat eu voua la toti 'va muma în..." Care or fi aia toti si ce vrea el sa le arate, numai el stie! Care-or fi?

Muierea însa nu-l urmarise chiar cu toata atentia, si s-ar fi zis ca nu prea îi pasa ei de soarta lui Paraschiv.

- Arati bine, dar nu esti vesel! zise ea. De ce? Crezi ca mai ai tineretea în fata sa te zbati din pricina unuia sau altuia? Care cum si-a asternut, asa sa doarma!

- Crezi ca nu mai pot eu de inima rea, Fico? Zic si eu ca ma întrebasei, raspunde Moromete într-adevar senin.

- Asta e norocul tau, zise muierea. Ai minte de om tânar, altfel ai fi -murit de mult, dupa câte te stiu eu.

- De ce zici tu asta?!

- Asa!

Avea în ea ceva ocrotitor aceasta femeie. După dinții întregi care i se vedeau când vorbea, nu pare să fi trecut de mult de patruzeci și cinci de ani, iar de departe arată și mai puțin, fiindcă statura ei semăna cu a unei fete. Era îmbrăcată toată în negru, așa cum au obiceiul unele femei când ies din satul lor și se duc în alt sat, când pun pe ele ce au mai bun, chiar dacă au de făcut o treabă.

- Așa ai fost tu bun și nu ți-ai ridicat, de când te știu eu, ochii la o femeie. Ai avut două, pe sora-meă, saracă, pe care ai omorât-o, și pe Catrina, care o să te omoare ea pe tine, cu zile, dacă n-o găsești de-acasă, sau dacă nu fugi tu. Ia să te fi uitat, și ai fi văzut că n-ar fi îndrăznit să .. te lase singur și bolnav în pat și să-ți scape ochii aia veninoși de bucurie >| că ai să mori. E nebună, să știi de Ia mine, să-ți aduci aminte!

- Eu zic că n-o să mă lase Dumnezeu să mă canunesc când n-o mai putea, zise Moromete.

- De ce să nu te lase? Parcă Dumnezeu are milă de al bun și îl pedepsește pe al rău? zise femeia.

- Da! cum crezi tu că e?!

362

*

- Uneori e și după păcate, dar alteori nu e! zise femeia. Al meu, după câte batai mi-a tras, ar fi trebuit să se canunească și el nitel când l-a luat Dumnezeu. Nu s-a canunit neam, a murit întâmpinat.

- Era acasă? o întreba Moromete.

- În pat, zise femeia. Venisem de la cimitir și pusesem cusnita cu colaci de grindă. Mi-e foame, zice, și îl vad că se ridică și întinde mâna sus să ia cusnita. A! a făcut, și gata!

Urma o tăcere. Caruta ieșise de mult din sat și caii, simțind parca rosul asfintitului în spate, începuseră să bata grabiti drumul cu copitele. Moromete avea aerul că merge și el acasă, cu toate că satul lui era în urmă, nu înainte. Statea mereu cu fruntea puțin aplecată și nici acum nu întorcea privirea să se uite macar o dată la femeie, deși din spuselor lor se înțelegea că n-o mai văzuse de multă vreme.

- Ca s-ar putea ca muierea asta a mea sa-mi faca si sa-mi dreaga, admit, murmura întru târziu, ca pentru sine. Dar ca pe sora-ta Rada as fi omorât-o eu, pe asta de unde ai mai scos-o?

- Ai omorât-o dupa ce l-a facut pe Achim, zise femeia. Mi-a povestit pe patul mortii.

- Ti-a povestit?

- Da, mi-a povestit. -Hm!

- Mi-a povestit si altele, nu numai asta!

- Ei, ce vorbesti?!

- Saraca, n-am sa uit pâna oi muri cum s-a întors ea acasa si a venit la mine sa-mi povesteasca cum ai dat tu peste ea în plina zi pe miriste, la capatul locului tau din Pamânturi. Uite, pe-acolo! zise muierea aratând cu biciul spre stânga, în departare. Era un stejar pe-acolo, a îmbatrânit si s-a uscat. stii cum te-a poreclit ea atunci, nu ti-am spus nici pâna acum?

Moromete nu raspunde si câtva timp muierea nu turbura nici ea tacerea câmpiei pe care pacanitul rotilor si loviturile copitelor o facea parca sa sporeasca si mai mult. Moromete înalta în sfârșit un umar. Hm! In acest ceas al vietii sale trebuia sa afle despre sine lucruri pe care nu avusese timp sa le afle atâta amar de vreme! saizeci si ceva de ani nu sunt o gluma, ei, uite ca tineretea sa tot mai era aproape în mintea cuiva ca si când ar fi fost ieri.

- Lumea care m-ar auzi si te cunoaste nu m-ar crede, spuse femeia mirându-se parca pentru întâia oara de ciudatenia faptului. Te-a poreclit Mutul. Nu vorbeai neam! Pe urma, când v-ati luat si te-am cunoscut si eu, am vazut ca asa erea. Te uitai la mine, te uitai la ea, te uitai la tata, la orice te uitai nu ziceai nimic. N-aveai darul vorbirii! Da" ce mustata frumoasa aveai si ce subtirel aratai! Nici acuma nu esti gras, dar ti s-au

363

adâncit ochii. Era nebuna saraca dupa tine, din prima zi am vazut-o ca-si pierde mintile. Fiindca trebuie sa stii si tu ca dupa ce ai venit pe la noi si te-a vazut mama, când am ramas numai noi, i-a spus Raditii: "Fugi, fa, de-aici, cum o sa te ia asta pe tine? Åsta e un om serios, ce i-o fi venit sa se uite la o urâta si la o mela ca tine? Ca

de stricat nici macar o vorba vaz ca nu strica pe tine!" Radita a început sa raze: "Ei, o sa vedeti ca ma ia, asa urâta cum credeti voi ca sunt! si daca e mut si nu vorbeste, stiu eu de ce e!" Eu am înghetat, se smintise Radita, stiam ce înseamna vorbele astea ale ei si mi-erea frica sa nu înțeleaga toata lumea ce-a vrut sa spuna. Dar mama s-a strâmbat doar asa si a dat din umeri: "Se poate! a zis. Gaseste si-o gaina chioara un bob!" Esti vinovat! Nu trebuia sa te uiti la ea! Daca nu te uitai, ar fi gasit si ea acolo un crestin de la Dumnezeu si poate ar fi trait si acum!

- De ce sa nu ma fi uitat! zise Moromete cu o voce înabusita si de asta data întoarse capul si privirea lui se încrucisa plina de nedumerire cu aceea sigura a muierei.

si-o retrase însa în clipele urmatoare.

- Nu înțeleg nici azi, zise muierea. Tocmai asta e ca nu te-ai uitat la ea, iar ea stia si râdea. " Nu se uita la mine, îmi zicea, dar nu-si ia ochii de pe mine." Adica vrea sa spuna ca te uiti la ea fara s-o vezi, n-o vezi ca e urâta si prapadita, dar te uiti tare, n-o slabesti din ochi... "Ei, de ce?" o întrebam. Nici ea nu stia sa spuna, dar stia de ce. Trei copii i-ai facut pe urma, unul dupa altul, ca un berbec care nu alege oaia frumoasa.

- Cât era ea plina de viata în ea, zise Moromete, asa de nepriceputi si de seci la minte i-au iesit copiii. De unde rezulta ca sperantele pe care le pui în copii mai bine sa nu le pui deloc, ca e mai bine.

- Ți-e gândul tot la ei, zise muierea. Degeaba zici ca nu esti ala care nu mai poate de inima rea.

Nu era dezamagire, dar nici compatimire în glasul muierei. Umerii lui Moromete ramasera nemiscati. Da, parca spunea el. Asa era. Ce putea sa faca? Ni se pare ca putem sa nu ne gândim. De fapt e mult mai rau: nu ne gândim, dar suferim. Ni se apleaca umerii fara sa stim de ce. si abia din când în când ne dam seama.

Tacerea care se asternu între ei deveni parca nemiscare, ca si când totul s-ar fi oprit, si gânduri si sentimente. Numai caii, cu muschiulatura lor vie, umpleau aerul miscându-si ritmic coamele în timp ce cu copitele calcau pamântul facând parca sa traiasca si caruta cu ei, ale carei roti stateau de vorba cu împrejurimile; loturile de porumb pe lângă care treceau, miristile goale, razoarele lor bogate cu ierburi erau încremenite ca în vis. Trecem, pacanea caruta, ne întoarcem de unde am venit, scârtâim sub greutatea a ceea ce au pus cele doua mogâldete de sus peste noi.

* Copaci îndepărtati le ieseau înainte și pe nesimțite rămăneau în urmă și se topeau în aburul plin de culori al asfintitului. Din când în când, caii sforăiau cu putere, ca și când n-ar fi știut în acele clipe că sunt adevărații stăpâni ai pământului.

În curând intrară în sat, a cărui viață în amurg îi învie pe cei doi și le aduse aminte că li se întâmpla ceva neobișnuit: ea, Fica, mama a doi copii însurați, aducea cu sine acasă pe înserate un bărbat din alt sat. Cine era? O femeie fu atât de naucită de curiozitate încât se apropie de caruță, puse mâna pe leuca și se uita:

- Cine e, fa, omu asta? zise.

- Cumnatu-meu, fa, nu te mai chiorî așa și du-te și-ți vezi de treabă, se răsți în șoapta Fica.

Moromete se înveseli.

- Cine era neroada aia? zise el după ce femeia rămase în urmă.

- Nu e chiar așa de neroada, îi răspunse Fica.

- Așa e, conveni Moromete. Să stai și să te gândești.

În curte femeia trase caruța la prispa și Moromete se dadu jos ca un om la casa lui, coborî susletul de la spate și apucă de un sac pe care îl aduse ridicându-l pe grumaz la marginea blănii. Îi lua în spinare și îl puse pe prispa. Femeia intra în tindă și aprinse lampa. După ce termină cu sacii, Moromete trase caruța sub sopron și deshamă caii, pe care îi bagă în grajd și îi lega la iesle.

- Tu ai ceva să dai să mănânce la caii astia? i se auzi glasul în amurg.

- Deasupra e niște nutret, se auzi și glasul ei, însoțit de craonitul unei găini și de zarva orataniilor speriate.

Femeia prinse una, pe care i-o dadu lui Moromete să-o taie. Se duse apoi cu ea în tindă să-o oparească. Miscările, la oamenii bătrâni, sunt încurcate și întortocheate ca și când ar avea la îndemână un timp nesfârșit ca să le ducă la capăt. Ei scot din fire pe cei tineri, care caută să scape repede de ele, fiindcă ei cred că viața cea adevărată se află dincolo de lucruri și de treburi. Nici nu-și dadu seama Moromete când se pomeni cu mamaliga fierbinte pe masă și cu pasarea friptă în strachină.

Abia de se asezase pe prag si-si jupuisese jurnalul pe care îl purta în flanela sa-si faca o tigara, si abia avusese timp sa-si fumeze tigara aceea. El nu stia ca minute lungi treceau pâna își amintea el c-o tine în mâna si ca femeia se uita din când în când la el si îl vedea pierdut, dus pe gânduri. Nu-l turbura, dar focul sub mâinile ei dibace ardea necontentit si grasimea de pasare sfârâia neîncetat în jarul cocenilor vechi de porumb.

- Hai, Ilie, sa mâncam! zise ea deodata, si Moromete tresari.

365

- Hai, sa facem si treaba asta, ca pe celelalte le ispraviram, conveni si Moromete, si când vazu ce era pe masa deschise ochii mari: Tu vorbești serios?!

Muirea lua masa rotunda în brate si o dadu aproape de genunchii lui.

- Bei, Ilie, si o ceasca de tuica?

- Ma, Fico, pai tu nu stii?

- Ce!?

Moromete spuse cu regret:

- Mie nu-mi place bautura.

- Ei zau!?

- Nu-mi place bautura, ca pisicii untura, zise Moromete.

- Acuma tu glumesti, dar pe vremea aia chiar ca nu-ti placea, zise Fica. Toti ne miram. Om la nunta lui sa nu puna el bautura pe limba.

- Asa un strop tot am baut eu! zise Moromete.

- Atât, zise muierea, si continua: Sa traiasca ginerele, sa traiasca mireasa, sa le dea Dumnezeu copii, sa traiasca socrii si sa le dea Dumnezeu sanatate! Pe urma sa traiasca nunii mart, fratii, surorile, verii! Nimic, el tot cu ceasca aia în mâna statea. "Da' bea odata ceasca aia, s-a înfuriat mama, barbat esti tu sau ce esti?" si atunci ai baut-o si te-ai strâmbat, tii minte ce-ai spus? "Ce obicei or mai fi având si oamenii sa bea porcarie de-asta!" "Ei, taci, au strigat toti, a vorbit popa-n biserica. Nu vrei sa ne spovedesti, parintele?" Mi-a placut de tine, Ilie, de-atunci, zise deodata

femeia cu un glas care era atât de înfiorat încât în clipa aceea semana cu al unei fete îmbatate de dragoste, uite, îți spun, așa de mult, ca dacă n-ai fi fost așa mică în anul ala când muri sora-mea, nu m-ai fi uitat ca eu aș fi fost fata mare și tu cu trei copii, care mi-ai fi fost nepoți! Ți-aș fi trimis argint viu, să-ți ia mintile, și să te însori cu mine!

Moromete asculta parca la pârnda această declarație ca și cum o așteptase, și acum vedea, tacând, ca fusese bine făcută, apoi se mira:

- Da' câți ani aveai tu atunci?! și ai avut o astfel de intonație în glas încât ai fi crezut că femeia nu spunea adevărul.

Ea nu răspunse, își umplu iar o ceașcă și rupse apoi din puiul rumenit din strachină. Rupse doar o aripă. După ce o mănca nu se mai atinse nici de bautură, nici de carne.

t

- Dragostea face pe om mai deștept, doborâți ea într-o țârziu. Nu zic că din pricina ta n-am ținut la barbatu-meu după ce m-am maritat și eu și-am făcut copii. Țineam la el, avea inimă mare și nici prost nu era. Dar când mă gândeam la tine, parca mi se făcea ziua în cap. Te vedeam o dată, de două ori pe an și-mi ajungea, și cu toate că niciodată nimeni n-a știut ce simt eu, barbatu-meu a știut, dar murea să afle cine e. Fiindcă vedea. și 366

atunci, că prostul, cum faci totdeauna când te îmbăta, venea și mă lua la bătaie, sau invers, că să poată să mă bata se ducea mai înainte să se îmbete. Mai rău era că pe urmă, când ai început să te schimbi, când ai început să vorbești, mi-am dat seama că te-am ghicit eu bine, că și sora-mea, săraca. Tu nu vorbeai la început din pricina că erai prea tânăr, dar ochii tăi se uitau și vedeau lumea. N-aveai glas, dar te gândea! și când ai început să ai, au văzut și alții că văzusem eu, un copil.

- Te apucă să-mi spui pe drum că eu am omorât-o pe Radita, zise Moromete pe deplin senin și neturburat. Adică cum? Eu știu că a fost ceva cu moartea ei, dar n-am putut să-mi dau seama ce, n-am avut cum, știu că n-a suferit de ceva anume. Ținchipui că eu cu mâna mea nu i-am făcut nimic. N-o să te apuci să subții un astfel de lucru.

- Ba i-ai făcut, răspunse femeia după ce lasă să se scurgă între ei minute lungi de liniște. I-ai făcut, Ilie, repeta, dar fără reproș și chiar fără prea mare interes.

S-ar fi zis că nu-i stătea prea mult pe inimă nici soarta pe care a avut-o atunci sora ei.

- Nu pot sa te învinuiesc, Ilie. Oamenii nu prea tin la viata, o pierd din te miri ce! Sora-mea a murit, fiindca n-a avut rabdare sa iasa din lehuzie, cu toate ca nu mai erea o fetita care sa nu stie ce trebuie si ce nu trebuie sa faca o muiere care naste, câta vreme trebuie ea sa se fereasca. Tu nu stiai nimic, dar ea stia, ca mama era acolo si i-a spus. "Bine fa, Radito, am întrebat-o, tu esti nebuna?" "Ce sa fac, Fico, mi-a spus, mi-era dor de el, mi se parea ca nu mai am nimic, ca si cu Paraschiv si cu Nila tot asa a fost si n-am patit nimic." "Acum o sa mori", zic. "Ei si? zice. Am facut trei copii, am trait, nu-mi pasa. Mare bucurie nu mai m-asteapta, am vazut eu... copiii, sa-i stergi la cur, sa le dai sa manânce, nici noaptea nu te lasa... Barbatul..." "Ei, zic, ce e cu barbatul?" N-a zis nimic. Se vedea ca gândul la barbat o facea sa-i para rau. S-a întors cu spatele la noi, si zice: "Fico, da-mi un cui". "Un cui? Ce-ti trebuie?" "îmi trebuie mie!" M-am uitat la mama, la sora-ta Guica, nici ele nu înțelegeau. M-am urcat pe scara de la pod, am cautat pe polita si i-am adus un cui. M-am uitat sa vad ce vrea sa faca cu el. Nimic, îl tinea în mâna. în timpul asta sângele picura din ea în oala de sub pat... Pe urma ai venit tu cu sanitarul. Ce sa priceapa un sanitar! Când am întors-o nu mai avea viata în ea. Sanitarul zice: "Ia uite, are un cui înrosit în mâna." si când ne uitam,

, alaturi de capatâi, trei masele cu sipcile mari însângerate. si le scosese
j singura din gura cu cuiul.

Moromete se uita brusc afara, ca si când ar fi vrut ca aceasta cumplita dezvaluire a suferintelor primei lui femei sa nu mai fie auzita si de altcineva.

367

- A zis si ea asa ca un gând care-i venise, spuse el în cele din urma. Ca sa moara linistita. De la început i-a fost rau, dupa ce l-a facut pe Achim. Era cam nebuna sora-ta, de s-a apucat ea sa-ti spuna un lucru ca asta.

- Nu erea adevarat?

- Cum o sa fie? si ce-a apucat-o cu dintii? Ea nu mi-a spus niciodata ca o dor! Auzi, sa-si bage cuiul în gura!

- Uite-asa de mari erau maselele, cu câte trei sipci, repeta Fica. Nici una nu era stricata. S-a mirat si sanitarul. N-am mai vazut una ca asta, zice. Mai ti-aduci aminte? Pe urma, repede, te-ai însurat...

- Ce puteam sa fac? Cine sa fi avut grija de cei trei care ereau mici? Am vrut eu sa mai astept, relua Moromete parca vesel, dar si putin batjocoritor la adresa femeii, a

gândului ei spus adineauri, din care se putea înțelege ca ar fi trebuit s-o aștepte pe ea, pe Fica, sa se faca mare. Până într-o zi când m-ara dus pe la Turnu, dupa niste peste. Mai erea, dar nu mult, până a început primul razboi. La întoarcere (îi lasasem în grija sora-mii Guica) îl gasesc pe al mic, pe Achim, în copaie, venise de i se urcase caca pe spinare, de jos până la gât, tocmai pe dupa ceafa, asa avusese grija sora-mea Guica de ei! Pe urma avea pretentia ca de ce am adus-o pe Catrina în casa, care erea si a ma-sii, adica a feciorilor, de, a nepotilor. Adica sa fi stat eu asa, ea sa se fi maritat, sa-si fi adus barbatu acolo cu mine, si uite-asa! Gândurile astea de femeie smintita le-a bagat pe urma si în capul lui Paraschiv, al lui bietu Nila si al lui Achim, când s-au facut mari, iar ei n-au avut mai multa minte decât ea si au crezut-o! Iar asta, Catrina, nici ea n-a avut mai multa si toata viata i-a fost frica de ei, sa nu mor eu si sa n-o arunce ei pe drumuri! Ca, adica daca nu-i trec casa pe numele ei! Mânca-o-ar pamântul de casa!

între timp muierea începuse sa strânga masa. Nu s-ar fi putut spune ca ascultase cu interes tot ceea ce spusese Moromete. Dupa ce el tacu nu-i mai dadu nici un semn, nici da, nici ba.

- Hai, Ilie, sa ne culcam, zise ea în tacerea care se lasase în tinda. si de asta data vocea ei însemna: lucrurile astea, daca le rascolesti, nu

le mai termini până dimineata. Tot mai bine e sa dormi si, când rasare soarele, sa te scoli odihnit si cu gândurile proaspete.

- Tu, zise Moromete, esti chiar singura? Unde e baiatul ala al tau?

- A, pai nu ti-am spus?!

si se aseza pe un scaunel cât o schioapa, foarte aproape de pragul unde statea Moromete.

- Da' tu, zise ea, un vin nu beai?

Moromete ridica din umar mâhnit ca si când s-ar fi ivit din vina ei o neînțelegere care îl întrista...

368

- Ți-am spus eu ca nu?!

Ea se duse undeva în odaie și se întoarse de-acolo cu o damigeana mica împletita în nuiiele și astupata cu un cocean...

...Moromete se uita iar afara, și cu paharul în mână ramase atent, așteptând. Într-adevar, se auzira pași în curte, pași usori ca de pisica, așa cum îi fac fetele desculte care vin de la poarta și se apropie de prispa casei. Se auzi urcatul pe prispa, o saritura elastica, fara zgomot, doar fâsâitul fustei turbura linistea zilei de vara. În prag, cu lumina mare a bataturii în spate și cu fata sub umbra tindei, apară Radita.

- Ce e cu tine, unde fusesi? zise Fica. Flacaul asta te-asteapta aici de-aseara, și tu umbli pe drum fara nici un rost.

Radita nu zise nimic, dar parea vesela. Trecu spre odaia cealalta luându-si de pe cap barisul ca sa si-l puna mai bine, în timp ce i se vază parul castaniu și cozile împletite care îi atârnav pe spinare. Lasa usa deschisa și se întoarse. Era subtirica și înalta și pulpele picioarelor ei erau mari și arse de soare.

- Unde te duci de te gatesti asa? zise Fica.

Nu arata însa deloc gatita, dar barisul ei frumos era de sarbatoare.

- Trebuie sa ma duc, zise Radita, cu un astfel de glas ca se facu deodata liniste.

Cu toate ca nimic n-o turburase mai înainte, linistea parca crescú în aer. Fata se aseza și ea pe un scaunel și puse mâna pe-un pahar. Fica îi turna și ea gusta din vin strâmbându-se. Pe chipul ei apară, în timp ce lasa paharul gol, o expresie senina de deznadejde. Ea surâse și rosti:

" Vine moartea prin gradina C-un pahar și c-o lumina."

Moromete se uita afara. Se supara:

- Da-i, Ilinco, și lui Niculae asta niste flori, sa-si faca coroana, nu vezi cum plânge? Ce esti asa cârpanoasa?... Ma, asta, ia ici cureaua mea și încinge-te cu ea peste camasa aia, ca parca esti daulat, parca te-a prins cineva de pe gârta..., Ia și palaria mea!... Na!... Te duci și tu degeaba la serbare, sa auzi cum o sa te lase repetent.

Catrina o lua spre poarta. Peste sat sunau rar si staruitor clopotele, chemând lumea la biserica. Niculae se spala pe labele picioarelor lui mari, prajite la soare si zgâriate de tepile miristilor.

- Fico, da-mi un cutit, zise Radita în tinda.

- Da' ce-ti trebuie?

369

J

Radita nu raspunse, o vazura însa cum asculta cu privirea mare si cu urechea întoarsa iisor spre afara. Din departare, din naltul cerului, veneau pâna aici în umbra racoroasa a tindei, abia atingând auzul, strigate rare de gâste, puse pe calatorie îndelungata. Strigatele lor însa nu erau tipete, ci semne sigure si linistite de recunoastere, sa se auda doar între ele, sa nu li se destrame sirul, sa anunte pe cocorul batrân si stiutor care le conducea (caci astia erau cocorii) ca totul e bine în urma si sa nu se abata din înaintarea lui înceata si sigura.

Iesira cu totii pe prispa si se uitara în zare. într-adevar, se apropiiau plutind, alunecând în forma de sageata cu deschiderea larga, croncanind . rar, nu toti odata, ci în asa fel încât cântecul lor sa fie neîntrerupt. Radita se dadu jos de pe prispa si în mijlocul bataturii înfipse cutitul în pamânt, își ridica apoi privirea spre cocori, în timp ce cu degetul cel mare al piciorului drept începu sa scurme staruitor tarâna chiar alaturi de lama cutitului. Pasarile se apropiara, dar când ajunsera în dreptul bataturii, batrânul cocor scoase deodata un tipat patrunzator de spaima si zborul începu sa i se clatine. în clipele urmatoare el se întoarse pe cer si începu sa se învârteasca în cerc împreuna cu tot cârdul deasupra capului fetei. Ea nu-si lua în acest timp ochii de pe cer, urmarindu-i cu o privire neclintita si limpede, si degetul ei nu înceta sa scurme pamântul alaturi de cutit. Scotând un nou tipat, de-asta data parca de jale, batrânul cocor rupse deodata cercul în care se rotea si facu cale întoarsa împreuna cu tot cârdul. Radita îi urmari pâna nu se mai vazura, apoi smulse cutitul din pamânt si se întoarse chicotind spre sora-sa. La flacaul din prag nu se uita.

- Ma marit, zise ea. O sa fiu fericita cu Mutu asta, cu toate ca nu se stie cât. Ar fi trebuit sa-mi cada jos la picioare cocorul meu, daca ar fi fost sa mor de batrânete. Ei si? Nu m-a întrebat nimeni daca vreau sa vin pe lumea asta! De ce mi-ar pasa când o sa plec?

- Atunci sa mergem, zise Moromete.

Înainte o luara patru flacai calari, cu palarii cu pene de paun înfipte în pamblica. Unul tineea în mâna un brad cu un mar înfipt în vârful. Calul lui, cu coama înfoiata, cu gâtul îndoit, cu dintii rânjiti sub zabala, tâsnea din când în când în frunte. Asta era Benogu, murise în razboiul care venise, acum uite-l ca a înviat si a venit sa fie cavaler la nunta prietenului sau. Carutele pline cu rubedenii alergau în urma celei care venea dupa cai, cu mirele si mireasa printre lanurile de grâu dat în pârga. Pe la jumatarea drumului, între Râca si Silistea, Moromete opri caruta.

- Da-te jos, îi spuse el fetei.

Mireasa se supuse, cautând sa calce cu grija cu pantofii ei noi, sa nu-si rupa picioarele. O luara pe un drum de plan care se pierdea în departare în timp ce alaiul își continua drumul ca si când mirele si mireasa ar fi fost înca acolo. Cântecele viorilor se pierdea în linistea câmpiei pe care o unduiau valurile de spice. Drumurile erau pline de iarba, iar porumbul era atât de verde, încât se facea parca întuneric pe unde crestea.

370

- si a cui zici ca esti tu, crestina? zise flacaul.

- A mamei care m-a facut, pagânule, raspunse fata.

Focul de coceni ardea pe miriste cu flacari a caror culoare se schimba neîncetat, din galbena se facea violeta, din violeta, albastra, din albastra batea în verde, asemeni porumbului pe care cei doi îl jupuiau si îl puneau alaturi pe jeratic sa se coaca.

- Ma duci la tine acasa s-o vad pe mama care te-a facut?

- Ei, nu zau?! Pai ce-ai sa vorbesti tu cu ea, când de dimineata si pâna acum abia ai scos si tu trei cuvinte?... O sa râda mama de tine... De unde l-ai mai scos?... Nu ca mi-ar fi rusine cum arati, o sa creada tocmai pe dos, ca mi-ai sucit capul si nu-mi dau seama ce fac... Daca vii, nu mai pleci, silistene!... A, ce frige porumbu asta... Eu îți coc tie aici cotolani si tu nici nu te uiti la ce-ti dau... N-ai mâncat nimic de când ai venit aici peste mine, ia sa te vad cum arati când misti falcile...

- Sui-te în caruta, zise flacaul.

Soarele coborâse spre asfintit când rosti el aceste cuvinte. Fata se supuse si se urca dintr-o singura miscare, ca o caprita, tinându-se de loitra.

- Mai e cineva pe câmp? o întreba flacaul.

- Nu, n-a mai ramas nimeni, raspuse fata cu neliniste, coborând. Era ca si când ar fi fost parasiti în pustietatea câmpiei si n-ar mai fi

putut sa se întoarca acasa. Punea acum cu grija picioarele pe fierul rascrucilor, sa nu se încurce în rochia mare de voal si în beteala care îi atârna stralucind pe spinare, pâna jos la poale. Flacaul o coborî parca jos cu privirea si o aduse lângă el fara sa faca nici o miscare, apoi îi puse usor mâna în piept si o împinse încet, dar fara revenire, pe spate. Se urca deodata peste ea si o acoperi si chipurile li se întâlnira ca într-o apa, unul privind, celalalt rasturnat, sustinându-i privirea si recunoscându-se unul în altul uluiti. El îi puse mâna pe frunte si o apasa ca si când ar fi vrut sa-i vada mai bine ochii ei stralucitori; se apropie si mai mult de fata ei, stapânit parca de o ezitare: nu stia carui impuls sa se supuna, celui salbatec, care îl facuse sa se repeada asupra ei, sau celui blând, pe care îl trezeau în el ochii ei cerând ocrotire.

- Nu te repezi, sopti ea, lasa-ma sa-mi dau seama. Vad ca te uiti la mine, lasa-ma sa ma uit si eu, sa înțeleg cu ce te-am zapacit si eu pe tine, fiindca nue numai ce vrei tu acum... Ei, ce este?... Sunt aproape de sufletul tau? Esti un flacau singur pe lume?... De ce nu-mi raspunzi? Nu esti? La ce te gândești? La mine? Sunt prima fata cu care te porti asa? Prima care ti-a luat glasul sau asa o fi felul tau?

Ezitatea lui, ascultând-o, crescu, si atunci o bucurie fara margini înflori pe chipul fetei. Ea îl apuca de gât si începu sa-l sarute. Surprins, flacaul se feri si scapa de bratele care i se încolacisera pe dupa grumaz, dar ea își ridica gâtul cu o vioiciune de animal parca în lupta cu altul care ar fi

371

vrut s-o omoare si îl urmari acum fara nici o teama de puterea si amenintarea lui.

- Te simt, te-am ghicit, sopti ea apoi retragându-se, tu nu stii, sau vrei si tu sa afli, si de aia te gândești... esti singur, cu toate ca ai surori si alte rude... si vecini... Eu sunt cu tine si noi doi... pe lume... o sa facem copiii nostri... M-ai vazut, esti al meu, te-ai uitat la mine si m-ai vazut...

Fata gâfâia. închise ochii si își duse mâinile goale sub ceafa. Bluza mica si prea saraca pentru trupul ei voinic se ridica si îi descoperi pântecul. Flacaul se daduse de mult jos de pe ea. Când soaptele ei se oprira o lua din nou în brate, de asta data mai blând, pe chip cu o expresie de betie mai mare. Ea îl înlantui dupa mijloc si se misca sub el cu o stiinta pe care o dobândise doar cu gândul: era stângace, trupul ei tremura dar parca stia ce-o sa urmeze.

Totusi nu, fiindca ea scoase un tipat pe care numai spaima de a nu fi auzita o facu sa si-l înabuse în chiar secunda când îi iesise din gât. In clipa urmatoare o striga pe maica-sa, mama, mama, ca si când ar fi vrut s-o încredinteze pe cea care o nascuse ca ea tot fetita a ramas, cu toate ca strîngea în brate un flacau care o si scosese pentru totdeauna, printr-un tipat, din rândul fetelor si o vârâse în cel al muierilor.

In acest timp, din departarea în care se topise, cântecul viorilor revenea o data cu tot alaiul, clinchetul clopoteilor de la gâtul cailor si chiotele subtiri ale femeilor. Cei patru flacai aparura la capatul lanului de grâu si cel cu bradul întoarse calul si îl struni facându-l sa joace pe loc. Asteptau. Se facu tacere.

- Cum, zise fata, si ce facem cu caruta si cu caii nostri? Da' mama nu stie nimic... Daca afla tata îmi rupe picioarele... si chicotea ca si când acest lucru ar fi înveselit-o pentru ceva pe care numai ea îl stia.

Nu mai era fata mare, cu toate ca ea înca se simtea. Dar una e ce simti tu si alta e ce esti. Acest gând, aceasta iluzie, o facea vesela: nu e rau sa fii muiere si sa te simti fata. Pacalesti pe cineva, face sa râzi.

- Toata speranta, zise Morometc, a ramas în mine. si daca si asta cine stie ce drumuri o fi apucat, ce-o sa-i spun eu, n-o sa-i intre pe-o ureche si-o sa-i iasa pe cealalta? Bâznae se poate considera în acest caz, hi, hi, hei, hei, sa bem vin, verde de peliîn, si de rozmarin... domnilor, a venit frantuzul prin transee si nu trageți foc, nu trageți foc, nu trageți foc, ce râzi, ma, asta micu, vezi sa nu-ti cârpesc vreo doua, trebuia lasat neamtul sa se apropie, si cum sa-l lasi sa se apropie când îl vedeai cu baioneta înainte, te-apuca frica mortii si îți venea sa tragi, si asta nu, mergea frantuzul înainte, si generalul nostru cu el, si nu trageți foc, nu trageți foc, si când a zis pe urma foc, au murit la nemti cu gramada, uite-asa se rostogoleau ai vii din spate peste ai morti, care erau secerati de-aproape cu mitralierele pitite... Da' uite ca Bcnogu s-a întors, cine zicea c-a murit pe-acolo pe la Marasesti, ce baiat si jumătate, parca si calul råde sub el stiind cine îl

" calareste... Ce-o fi plângând acum fata asta, nu înțeleg, taci, mireasa, nu mai plânge, ca de la maica-ta te-oi duce, ca desteptu ala de taica-tau a facut scofala mare ca nu ti-a dat nimic, macar o patura cu ce sa te învelesti...

... Fica îl învelea tocmai atunci pe Moromete cu patura. Era fereastra deschisa si în casa intra racoarea noptii. O liniste desavârsita domnea asupra casei si împrejurimilor. Moromete se trezi, deschise ochii. Dar nu se ridica în capul oaselor.

- Fico, zise el în soapta. Ce faci tu? Stai aici cu mine!

Femeia se întoarse si se aseza pe pat lângă picioarele întinse ale lui

Moromete.

- Ți-a placut vinul, zise ea, nu mai stii ce-ai facut, sau erai ostenit si

nici nu mai stii cum te-ai culcat?

- Cum sa nu? zise Moromete, dar nu mai adauga nimic.

- Parca te-ai ferit de ceva, zise ea atunci, te-ai ridicat de pe prag ca un copil, te-ai dus spre pat si te-ai culcat cu spatele la mine.

- Da, stiu ca m-am ferit, zise Moromete. Tu esti de vina, am vorbit prea mult despre Radita.

- Nu poti sa vorbesti ce-ai vrea, raspunse Fica. si tu ai vorbit prea mult despre copiii tai.

- Radita îmi spunea în somn ca o sa ne facem copiii nostri si n-o sa mai fiu eu singur pe pamânt... Hm!... Ce bine ca omul poate sa doarma, adauga el într-o târziu vazând ca femeia tacea.

- De ce, zise femeia, ai visat ceva care ti-a placut?

- închipuieste-ti tu, zise Moromete, sa te visezi tânar. Da' chiar tânar ca si când ai trai de la început. Cum vine asta?

Și începu sa povesteasca.

- înseamna ca te simti tânar si ai mare chef sa uiti de toate, zise ea la urma. Numai în vis poti sa uiti complet...

Moromete nu zise nimic multa vreme. Se gândea poate cui datora el aceasta bucurie care îi razbatea în fiecare cuvânt pe care îl rostea? Simtea în el cu adevarat revenindu-i vigoarea de altadata si betia care ti-o da aceasta revenire a puterilor, ca un izvor care începe sa curga fara veste, cu ape bogate, înainte de a seca pentru totdeauna? Sau prezenta acestei femei înca tinere, care tinuse la el de când îl cunoscuse, era pricina acestei nopti neobisnuite cu amintirea atât de puternica a acelor ani care nu erau deloc foarte îndepartati, ci se apropiasera pe-aci prin preajma lor îndemnându-i pe amândoi sa-i traiasca de-acolo de unde vietile lor se despartisera? Radita nu mai era, dar ea, sora ei, pe atunci mult prea mica, traia aici de fata si tinea în sufletul ei parca întreaga, nestirbita, tineretea

lui de atunci.

- Nu numai în vis, zise Moromete întrun târziu.

- Nu numai în vis, ce Ilie?

373

- Poti sa uiti de toate. Uite, cu tine uit de toate!

- Nici nu stii ce bine îmi pare... sopti femeia.

El se ridica atunci si în clipa urmatoare mâinile lor se întâlnira si se înclestară una în alta... Femeia trecu alaturi si se întinse lângă coasta barbatului. Din tinda crescú, acoperind linistea, scârtâitul unui greier...

- ...Ai sa vii de-aici înainte la mine, Ilie? sopti ea întrun târziu.

- Da' cum? raspunse Moromete.

- In fiecare zi?

- în fiecare zi, nu, ca nu mai sunt flacau, zise Moromete cu ironie, dar asa la doua-trei zile, tot o sa vin.

Femeia înțelese si rosti cu duiosie:

- Vino o data pe saptamâna! Vino, Ilie, repeta ea, ca pot sa spun si eu ca Radita în vis: o sa traiesc de-aici înainte numai pentru tine, si n-o sa mai stiu de nimic, nici de copii si nici de rude, numai sa te fac sa uiti ca cineva ti-a dorit moartea si te-a lasat singur acasa, bolnav în pat.

- Crezi ca eu m-am pus la mintea ei? zise Moromete. Dar ai dreptate, nu mai e cu ea nici o speranta, nu e în toate firile. Nu poate sa-mi ierte ca am vrut sa-i aduc pe Paraschiv, Nila si Achim îndarat acasa. De ce sa nu-i aduc? exclama el cu o mirare proaspata, ca si cum abia acum si-ar

* fi dat seama de acest adevar. Nu erau copiii mei?

Ea nu-l încuraja sa se întoarca cu gândurile spre aceasta istorie.

- Uite ca se face ziua, spuse uitându-se la geam. Mâncam ceva, Ilie? Mâncam si pe urma pleci!

si sari peste barbat fara sa-l atinga si asemeni unei muieri tinere, al doilea picior nu-l sprijini în saritura pe cel care îl pusese doar cu vârful talpii pe pamânt. si se duse în tinda si aprinse focul, în timp ce Moromete, ca totdeauna dimineata, si pe nemâncate, se cauta în flanela si începu sa-si raseasca o tigare.

Doua ceasuri mai târziu, intra în curte si închidea usurel poarta de la drum, ca si când s-ar fi întors de pe colea de prin vecini. Catrina nu se uita la el. Era vremea culesului viilor, a boambelor si a prunelor, si în sat începeau sa arda cazanele de distilat tuica. Numai ca Moromete nu arata câtusi de putin ametit, semn ca ar fi întârziat pâna acum lângă vreunul din ele. Ea se opri lângă barbat si îl privi staruitor cu ochii ei rai si verzi:

- De ce te-ai mai întors?

stia asadar de unde, si presimtea cumva ca o ruptura s-a petrecut în viata lor pe care o traisera împreuna zi si noapte, timp de mai bine de treizeci de ani? O curiozitate rece stralucea în licarirea ochilor ei serpesti. La un astfel de lucru nu se gândise niciodata. De când nascuse cu el al cincilea copil, al carui cap mare si mort o înspaimântase pe ea pentru totdeauna de viata trupului, îl gonise de lângă ea. El avea pe atunci abia patruzeci de ani si parea sa se fi împacat usor cu gândul ca viata lui de barbat lua sfârșit. Iata însa ca nu luase. Dupa douazeci de ani se ducea

cu caruta cu sora fostei lui neveste (aflase acest lucru chiar de cu seara) si dormea la ea acasa, în pat strain.

- Mai bine ai fi ramas si ai fi murit acolo, mai zise, nu era nevoie sa te mai întorci sa te mai vad si eu la fata.

Continua sa se uite la el staruitor. își pierduse mintile si avea sa traiasca cu el acea rusine a femeilor care își vad barbatul de saizeci de ani ratacind taman la batrânete, sau totul avea sa se opreasca numai la atât? Nu afla însa nimic sfredelindu-l cu privirea, si o expresie de neliniste si de ura îi adânci trasaturile.

- De ce? zise Moromete linistit. Cum sa nu ma mai fi întors? De dorul tau m-am întors, adauga batjocoritor, cautând în chichita lazii. Unde sunt, Ilinco, banii aia? ceru el fetei.

- Ce faci cu ei?

- Daca ma mai întrebi o data ceva în felul asta, îți dau una, fetito, dupa ceafa, de ramâi cu gâtul strâmb si o sa te uiti pe dedesubt la barbatu-tau pe care o sa-l iei. Adu banii încoace!

Ilinca surâse si se supuse parca încântata simtind gheara de altadata a leului. De ce sa se supere? Nu era tatal ei? Nu-i trecuse el casa pe numele ei? stia ca tine cel mai mult la ea, si era adevarat ca prea se înmuiase el în ultimii ani. Bine ca își revenise. O fi adevarat ca a dormit la Fica? Adica chiar o fi dormit cu ea, sau or fi stat si ei de vorba?

- Tata, sopti ea tainic, dându-i banii, ai grija de lume. Eu stiu ca Fica tine la tine, de când eram eu mica si ma duceam pe la ei. "Ce mai face, Ilinco, tac-tau? Ce mai drege, Ilinco, tac-tau? Unde-a mai fost, Ilinco, tac-tau?" Dar credeam ca i-a trecut. Ca sa nu bage lumea de seama nu te duce pe la ea vreo câteva saptamâni. Nu trebuie sa vorbeasca lumea. Stapânepte-te, tata!

- Pâna nu te vad maritata, e un sfat pe care eu nu îndraznesc sa ti-l dau, zise Moromete sarcastic.

- Ce sfat?

- Sa te stapânesti! Când îmbatrânesti si mori nu-ti ajuta ce zice lumea.

- Asa e, dar daca se poate si fara sa rânjeasca lumea, de ce sa nu tii

seama?

- Prostii rânjesc orice-ai face! zise Moromete scurt. Pe maica-ta ai tinut-o de rau când a fugit de-acasa? N-ai grija, nu-mi trebuiesc banii sa ma duc sa chefuiesc. Am treaba, si de dus ma duc unde vreau eu, când am eu chef, orice-ar zice lumea. Care lume? exclama el cu un glas ca si când lumea ar fi pierit. Care lume, Ilinco? Cârstache al lui Dumitrache? Ion al lui Miai? Cocosila? Udubeasca?

- Ȃstia care vin pe la tine si îti place sa vorbesti cu ei. Giugudel, Nae Cismaru, Costache al Joachii, Matei Dimir! si altii care stau cu ochii pe tine.

375

Moromete nu mai zise nimic, începu sa-si vacsuiasca bocancii si sa-si perie pantalonii. Se barbieri. îsi schimba camasa si flanela. Pe urma, înhama caii la caruta si se duse la gara.

IV

Nu intra însa în ea, ci ocoli pe un drum ce ducea spre marele siloz, o constructie care urca singuratica spre cer, ca un zgârie-nori pe aceasta câmpie în care totul era mic.

- Ma, baiatu asta, se adresa el unuia care statea rezemat de zid, dar care nu era deloc baiat, ci soldat de garda îmbracat în uniforma.

Fuma tutun uitându-se pe gânduri peste câmpia neteda.

- Ia spune-mi, zise Moromete, Țugurlan e aici?

- Cum sa nu, zise soldatul.

- Ca asta nu da neam pe-acasa, unde-o fi dormind?

- Aicea doarme, are o odaita chiar în siloz, lângă birou. Nea Stane, striga el întorcându-i lui Moromete spatele si intrând înauntru si abia atunci se vazu ca avea o pusca cu el, o arma adevarata, militara, cu bataie lunga. Vino încoace, nea Stane, ca te cauta cineva.

Țugurlan iese afara si când vazu cine îl cauta ridica o sprânceană. Nu apucase sa se închege prietenia dintre ei doi, arestarea si condamnarea lui Țugurlan de dinainte

de razboi parca pusese între ei ceva strain, mai ales ca nici Moromete nu mai fusese multa vreme acelasi ca în ziua când statusera ei doi pe arie si se simtiseră atât de bine.

Sfârșitul istoriei cu Aristide, când acesta facuse recurs pentru el si îl scosese din închisoare dupa câteva luni, în loc sa stea doi ani, nu-l îmblânzise câtusi de puțin pe Țugurlan. Dar el traise pe atunci o stare ciudata, pe care n-avea s-o uite: i se paruse ca tot ceea ce i se întâmpla lui, chiar si închisoarea, avea un rost, nevoia de a se împaca cu lumea, apoi bataia de la moara care îi aratase ca aceasta împacare cu lumea si cu sine nu putea avea loc daca înghitea ca prietenul sau Ion al Iui Miei sa fie umilit si apoi el însusi lovit de jandarm în mijlocul satului. Peste flacara îndraznelii în care inima sa ardea de totdeauna, s-ar fi asternut o lespede de gheata. si înțelesul acestor încercari tocmai acesta era, îl descoperise în închisoare: trebuie sa existe pe aceasta lume si oameni fara frica, altfel toti vom fi îngenuncheati si vor domni peste noi cei ticalosi si cei slabi, cu ajutorul puterii. Cine stie? Daca într-o zi o sa fie nevoie tocmai de ei, de cei îndrazneti/ si ei vor lipsi sau vor fi cu inima moarta? Fara sa-l ierte, îl uitase însa pe Aristide, ciulind si el, ca si altii, urechea la bubuitul tunului care începuse într-o parte a lumii, se rostogolise apoi în cealalta parte, aducând cu sine amenintari pentru tot ceea ce însemna pe pamânt putere si bogatie.

376

Țugurlan înțelese. Intra în partid imediat ce se termina razboiul atras de alt fel de oameni decât cei care aveau sa formeze mai târziu în sat prima celula comunista, nu de genul tânarului notar de mai târziu, care . facea un joc greu de descifrat; nu se înțelegea daca era comunist, fiindca era notar si primise un ordin, sau era notar, fiindca era comunist si fusese trimes în acest sat cu o misiune din partea partidului sau. Pe Țugurlan îl atrasesera unii, mai batrâni, pe care pe urma nu-i mai vazuse decât o data când îl scapasera de excludere. Dupa aceea nu mai reusise sa dea de ei, pe unde se ducea, i se raspundea ca "tovarasul nu mai activeaza în acest sector".

Ce se întâmplase?

îndata dupa înscrierea sa, Țugurlan fu numit primar în locul lui Aristide, care aproape ca pleca singur, înțelegând ce vremuri veneau. Nu trecura însa mai mult de câteva zile, si satul amortit în adâncurile lui de ranile primite dupa atâta ani de razboi si concentrari abia avu timp sa auda ca se schimba ceva. Cum? Cine, Țugurlan? A, da, asta e vechi comunist, dar auzi, cica l-ar fi dat si pe el jos. Cica ar fi sarit si i-ar fi batut pe unii de la prefectura judetului, s-ar fi pus cu pumnii pe ei si

i-ar fi dat afara din primarie. Ei, la ce te-ai fi asteptat din partea lui Țugurlan, daca nu la una

de felul asta?

Curios lucru, nimeni nu stiu multa vreme ce se petrecuse de fapt, si când se afla nimeni nu-l lauda pe Țugurlan, unii fiindca nu crezura ca acest om ar fi tinut cu satul (toata viata fusese contra satului), altii fiindca nu-si dadura bine' seama ce cauza aparase Țugurlan, pericolul de care se vorbise trecând peste ei în cele din urma fara ca ei sa stie cine îi ferise. Acei insi care venisera cica ar fi pretins noului primar sa adune toate vacile din sat si sa le predea la armistitiu. Toate vacile! Țugurlan încerca la început sa stea de vorba cu ei cu binisorul. Aia însa l-ar fi luat tare, ori executa ordinul, ori zboara de-acolo. "Cum, ce ordin e asta, sa iai omului vaca din batatura? Atâta are si el, o vaca, fara ea moare de foame. Cu ce drept sa i-o iai? N-ajunge ca unora li s-au luat caii si nu i-a mai vazut nimeni de-atunci?" "Nu ne priveste." "Nu va priveste? Dar ce va priveste?" "Armistitiul! Asta ne priveste. Tot ce-a fost captura, se da îndarat." "si credeti ca noi am capturat, astia din Silistea? Duceti-va la aia care au, ce cautati aici sa luati vaduvei vaca din batatura?" "Dumneata esti membru de partid?" a fost atunci întrebat Țugurlan. "Sunt!" "Nai sa mai fii!" "De ce, ca vrei dumneata?" "Da, fiindca vreau eu. si sa parasesti de îndata primaria". si atunci Țugurlan cica ar fi sarit pe ei si i-ar fi

bumbacit.

A venit în urma lui unul Terente, tot un comunist proaspat ca si Țugurlan, care însa era cât pe-aci sa semneze ordinul cu privire la aceeasi problema a vacilor. Daca nu era Aristide sa-i spuna sa nu semneze, cine stie ce-ar mai fi iesit.

377

Aparându-l sa nu fie exclus din partidul în care abia intrase si la care, în mod ciudat, Țugurlan începuse sa tina (el care nu tinuse niciodata la nimeni în afara de familia, rudele si unicul sau prieten, Ion al lui Miai), batrânul activist care îl atrasese pe el sa se înscrie cica i-ar fi spus sa nu mai sara niciodata la bataie, daca vrea sa poarte numele de comunist, si sa stea si sa astepte, fiindca într-o zi o sa aiba neaparat nevoie partidul de el si o sa-l cheme. Trecusera însa sapte-opt ani de-atunci si nu-l chemase nimeni.

El la adunarile organizatiei din comuna nu se ducea, statea la siloz unde câstiga o pâine buna si venea acasa doar o data pe saptamâna sa-i aduca muierii de-ale mâncarii. Pe baiat, care iesise foarte istet, dar care nu învatase prea bine pentru

examene si cazuse la o admitere la liceul industrial din Pitesti, îl daduse pe urma la o scoala de mecanici de pe la Palamida si acum era angajat acolo si se însurase.

Vederea lui Moromete îl înveseli pe Țugurlan. Avea aerul celui care tresare în adâncul ființei sale dându-si seama ca în trecerea egala a zilelor, se întâmpla din când în când si câte un astfel de eveniment, sa dea adica peste tine un om cu care vei iesi în mod sigur din aceasta scurgere cenusie a timpului si te vei ridica deasupra lui.

- Câti ani sunt, ma Tugurlane, de când n-am mai stat de vorba noi doi? zise Moromete în loc de buna-ziua.

- Pai, câti sa fie, vreo cincispe, raspunse Tugurlan la fel de uimit ca acesti cincispe ani erau pe-acolo pe-aproape prin preajma lor si nici nu bagasera de seama când trecusera.

N-aveau decât sa faca ei doi un gest asa cu mâna, adica duceti-va, voi, anilor, încolo de-aici, si viata lor sa se fi dat, foarte simplu, cu cincisprezece veri îndarat.

Lânga gara, pe dreapta, cum veneai dinspre Balaci, mai traia o veche cârciuma, care nu facea înca parte din trustul alimentatiei publice locale. Era plina de tarani sau mici functionari cu treburi pe la gara, ca Tugurlan, sau pe la oborul de vite (care se tinea de doua ori pe saptamâna pe o poiana de alaturi). Niste lautari cântau cântece folclorice fara noima, facute de ei, în care apareau cuvinte cum ar fi S.M.T., camion, cooperativa, amestecate cu lelita, frunzulita si altele. Moromete asculta cu o expresie de extrema încântare pe chip si aproape ca uitase de Țugurlan, cu care se asezase la o masa sa bea un pahar.

Țiganul lucra la Mat Si venea acasa beat.

378

gâlgâia milogit, însoțit de plânsetul scârțâit al viorii, lautarul. Mai pe urma tiganul din cântec o lua pe urmele tigancii fugite cu un "boier" undeva la Calafat, intra în curtea acestuia si zicea:

Da-mi boierule nevasta, Ca mi s-a prapadit casa.

iar acela îi spunea:

De-o vorbi pe tiganeste Sa ti-o iai cum se gaseste; De-o vorbi pe româneste îti tai capul ca la peste.

Moromete mai asculta câtva timp, apoi se întoarse si îi spuse lui

Țugurlan:

- Cum vine asta, ma Stane? Ce, la noi mai sunt boieri care sa-ti taie capul ca la peste? Ori tiganul nu lucra la *Mat*, zise el, ori ala care îi luase nevasta nu era boier.

- Sunt cântece vechi, îl scuza parca Țugurlan pe lautar; le-au aranjat si ei pentru acuma, dar se vede ca nu le-au aranjat bine.

- Pai tot ce e vechi, zise Moromete, se aranjeaza în felul asta ca si când ar fi'nou. Pe noi nu ne aranjeaza tot asa? Cum, Tugurlane, lovi el deodata cu mâna în aer, ca si când ar fi dat brusc frâu liber întregii lui gândiri, sa nu mai pot eu sa vorbesc ce vreau?

Țugurlan nu se arata deloc surprins. Privirea însa îi sticlea ascultându-l. își amintea... Ocupatiunea lor mintala... Facultati... Discursul domnului V.

Madgearu...

- Poti sa concepi una ca asta? relua Moromete. Adica eu sa tac si tu sa vorbesti, rolul meu rezumându-se doar sa te ascult pe tine!?

Țugurlan se gândea... Dincolo de cuvintele sale, omul asta care nu mai avea patruzeci de ani traia parca într-o vesnica nedumerire care nu era prefacuta, ci adevarata. Trebuia sa-i raspunzi.

- Poti sa gândești, zise Țugurlan, dupa ce îl lasa pe Moromete sa astepte câteva clipe. Nimeni nu te împiedica, adauga el. Ia model de la mine.

- De unde stii?

(- De unde sa stiu ce? - Ca nimeni nu te împiedica. - Ți-am spus eu. Pe mine nimeni nu ma împiedica. - si crezi tu, zise Moromete, ca daca îl lasi tu sa nu te lase sa vorbesti, urma nu te împiedica sa si gândești? - Asi vrea sa stiu cum, zise Tugurlan. 379

Moromete ramase câțva timp pe gânduri, apoi deveni parca visator:

- Gasesc ei cum, zise el cu duiosie. Nu mi-a spus mie Niculae?! Te întreaba: ce parere ai despre tovarasul Stalin?

si el pronunta ca de obicei acest nume cum ar fi zis Calin.

- Ei, si? zise Tugurlan. Spui si tu ce-ti cere, ca e asa si pe dincolo si ai terminat. Ce-ti pasa tie de ce spui despre Stalin?!

- îmi pasa, zise Moromete, fiindca îti cere pe urma sa declari ca fi-tu e dusman al poporului si ca n-ai nici în clin nici în mâneca cu uneltirile lui dusmanoase.

- Nu declari!

- Ei, si tot acolo ai ajuns, zise Moromete.

- Adica unde?

- La puscarie!

- Intri Ia puscarie, zise Tugurlan brusc îndârjit si glasul lui suna ca o sumbra amenintare.

- si daca mori acolo? zise Moromete.

- Ei, si? facu Tugurlan în acelasi fel. Oriunde-ai fi, de-un mormânt tot ai parte. Macar tu n-ai ce pierde, în timp ce pe ala care te-a bagat acolo, îl apuca groaza la gândul ca trebuie sa moara ca si tine si ca nimic din ce e el nu mai înseamna nimic.

- Asa daca o luam, la ce mai traim, zise Moromete, daca tot o sa murim! Ba eu vreau sa traiesc, si sa traiesc cum vreau eu, fara bineînțelele sa ma pun fara nici un rost contra a ceea ce la lume nu-i pasa. Tineretu asta! Treaba lor! Dar mie sa nu-mi trimeata domnul Vasile amenintari prin seful de post ca nu mai am voie sa stau de vorba cu cine vreau eu. Sa le trimeata amenintarile astea muierii aleia a lui, Florica lui Ciupageanu, la care se uita în gura ei ca un nerod si nu-si da seama ca nu se procedeaza asa cu oamenii care traiesc mai de mult în satu asta! Am vrut, înainte sa vin la tine, sa vorbesc cu el, dar mi-asi fi racit gura de pomana. Cred ca nici nu m-ar fi auzit, fiindca urechea lui nu aude decât ce-i sopteste razbunarea: pâna nu termina cu toti care au însemnat ceva în satu asta, o sa fie surd si orb. Dar am vorbit cu Isosica, Tugurlane, tu trebuie sa lasi silozul asta în pacea lui si sa vii în

sat si sa nu lasi comuna pe mâna lui alde Vasile al Moasei. De ce stai tu deoparte? Trebuie sa-ti spun ca în tine a mai ramas speranta!

- si ce sa fac eu, Moromete? zise Tugurlan îndata, semn ca acest îndemn, care îi venea acum din afara, îi venise si lui, si nu o data, dinlauntru, si ca nu trecuse niciodata de întrebarea pe care acest îndemn o continea. Ce pot sa fac? Crezi ca eu nu-i urmaresc si nu vaz cum se manâncă între ei? La ce-ar folosi sa le sporesc si eu numarul cu unu, chit ca, sa zicem, un oarecare timp asi reusi sa ajung în fruntea comunei?

- Nu-mi raspunzi ca unul care își da seama ce-i spun eu, zise Moromete. Se lasa o tacere. Lautarii terminasera istoria lor cu tiganca fugita, care

la întrebarea barbatului ei raspunde pe tiganeste si deci tiganul poate s-o

380

ia cu el. Acum începusera ceva foarte vechi si le dârdâia barbia ridicând vocea. Cei doi pareau însa acum surzi la cântecul lautarilor si la vocile celorlalti care se încurcau, se ridicau si coborau neîncetat.

- Ai dreptate, zise Tugurlan. N-am înteles bine. Mai spune o data.

- Tugurlane, zise Moromete, tu esti omul care ne cunoasti si pe noi si stii ce a fost bun si ce a fost rau în viata pe care am dus-o mai înainte si îi cunosti si pe ai saraci care acum sunt chemati sa faca ei alta viata. Viata asta pe care vor ei s-o faca mai buna, cine îi împiedica? De ce cred ei ca noi? Viata asta numai tu poti s-o faci, fara sa treci peste noi cum trec eu cu grapa peste bolovani. Nimeni altul în satul nostru nu e în stare sa înțeleaga si sa faca ce spun eu acuma, afara de tine. Tu esti speranta! Intoarce-te în sat si fa tu primul pas! Ai sa vezi! O sa vie alaturi de tine

o suta.

Pe chipul lui Tugurlan începu sa apara acea schimbare pe care o da totdeauna bataia nedorita sau neasteptata a inimii, puternica si înalta, si care apare înaintea gândirii sau a înțelegerii. Da' la urma-urmei ce asteapta el? Sa hotarasca altii pentru soarta tui? Iata chemarea! Nu ve-nea de unde crezuse el atâta vreme ca trebuie sa vie, dar nu tot aici avea sa ajunga? Curând avea sa i se termine si lui viata, si ce s-a ales din ea?

- Oricât cred eu ca stiu ce s-a întâmplat în sat, e clar ca ceva îmi scapa, de îmi vorbești tu așa, zise el într-un târziu. Eu stiu tot ce s-a întâmplat, dar n-ai vrea să-mi povestesti și tu? Vreau să aud de la tine. Spune-mi pe concret, de ce ai venit la mine.

Moromete îi explica: atâta vreme cât fiul sau fusese activist la raion, nimeni nu îndrăznise să-l amenințe în mod serios, în orice caz lui nu-i pasase. Acum îi pasa, gluma se îngrosase, dacă asta putea fi numită gluma, să fugărești un om care nu ti-a făcut nimic și să-l îneci în gărlă.

- Cine a făcut asta de fapt? întreba Tugurlan.

- Cum cine, zise Moromete, Vasile! A treia zi, adică ce zic eu a treia, a doua (ca în prima a fost ocupat să-și aresteze neamurile și să le trimită la puscarie) au pornit prin sat să ia bucatele oamenilor și alde Gheorghe al Mariei lui Pitur, ginerele lui Trafulica, s-a speriat și a luat-o la fugă spre pădure. Dar apa se umflase și l-au împins în gărlă și l-au înecat...

- Vasile a făcut chestia asta? întreba Tugurlan.

Moromete răspuse fără sovaire că da, Vasile personal, nu era el președinte, nu daduse el ordinele cum să se procedeze? și atunci? Să te mai miri când o să auzi că cine știe ce-are să le facă și lor, lui Moromete și prietenilor lui?

- Nu e bine, zise Tugurlan răgusit.

- Nu e bine deloc, zise Moromete apăsând pe ultimul cuvânt, vrând să arate că absența binelui nu e totdeauna totală, dar că în cazul de față era. Întrebarea mea, Tugurlane, continuă el, e următoarea: tu cu Isosica poți să te înțelegi?

381

- Pot, reflectă Tugurlan. Dar asta te vinde la prima cotitura.

- Numai dacă e la ananghie, explica Moromete. Ideea mea e că Vasile o să-l dea jos și pe Isosica și Isosica știe și el ce-l asteaptă, i-am spus și eu, dar știa și el, că nu e prost. Vii, Tugurlane?

Tugurlan nu răspuse, dar turna, parca îndârjit, în pahare, pe care apoi le ciocnira și le golira însetați.

- Cum o sa faci si cum sa procedezi, asta stii tu mai bine si parerea mea e sa intri la moara cantaragiu, relua Moromete. Asta poate sa-ti aranjeze Isosica, chiar daca n-o sa fie deloc lesne, fiindca o are si el pe cap pe muierea aia a lui rea, pe Ciulea. Da' trebuie sa-ti faca, îti garantez. În ce ma priveste pe mine, o sa va vorbesc pe-amândoi de bine prin toate partile. si o sa am dreptate. Fiindca daca eu îti spun tie o vorba, stiu ca ne înțelegem. Mai mult îmi dau si eu seama ca nu se poate, Țugurlane, eu stiu încotro mergem! Ce vreau eu personal, e sa mergem cât mai încet fiindca nu sunt neam doritor sa vad si cu ochii ce-o fi! îmi închipui! Noi, care am apucat sa traим pe loturile noastre pâna la saizeci de ani, ramânem la asta. Dar eu nu neg ca poate sa iasa bine pentru voi, care n-aveti ce pierde, si pentru astia tinerii, care nu stiu ei bine ce înseamna sa ai pamântul tau la deal si caruta si vitele în batatura... stiu un lucru, ca pamântul trebuie muncit, si nu cum crede Bâznae, ca o sa se coaca bucatele pe el singure. Vii, Țugulane?

- Vin Moromete, raspuse de asta data Țugulan si prin chipul lui nebarbierit si înca tânar tâsnea parca din nou, însufletindu-l ca odinioara când prietenul sau fusese batut, dogoarea îndraznelii si a hotarârii.

VI

Pe la începutul lui septembrie se prezenta într-o dupa-amiaza spre seara la poarta comitetului de partid din Palamida o fata care spuse ca îl cauta pe tovarasul Moromete Niculae si ca vrea sa vorbeasca cu el. Ea nu zise daca se poate, ci pur si simplu vroia sa vorbeasca cu activistul. Omul de la poarta era unul care n-o cunostea si îi ceru buletinul. îl deschise la prima pagina, îl tinu astfel deschis cu mâna lui facuta sa tina bustenj si nu hârtii si cu cealalta ridica receptorul care semana cu cel al lui Zdron-can si întreba pe cineva din comitet daca tovarasul Moromete putea sa vina pâna la poarta unde îl astepta... si aici el silabisi cam mirat si nesigur: Fântâna Maria...

- Da? zise el. Nu poate? Aha! facu omul. Bine. Nu poate, i se adresa el apoi fetei, dar în clipa aceea usa se deschise din curte si aparu în biroul mic al informatiilor chiar cel cautat.

Cu mâinile în buzunar Niculae iesi cu ea în strada si o întreba ce vroia. Fata avea înfatisarea celui care vine de departe la o ruda, a gasit-o si e

bucuros cu masura, asa cum se cuvine. Nu raspuse la întrebarea care i se pusese. Era îmbracata ceva mai bine decât în dimineata când venise pe la el în pridvor si,

desi era cald, avea un baris pe cap. Drept raspuns ea zise ca nu era singura si arata cu mâna parcul orasului cu care se învecina cladirea comitetului: pe una din bancile din apropiere se vedea într-adevar stând si asteptând alta fata, îmbracata însa într-o rochie mai vie si fara nimic pe cap.

- Didina lui Palici, zise Marioara, nu-l stii pe tat-sau? Au lotul lângă al nostru si când eram mica îl auzeam pe nea Palici asa gros, pe miriste: Boi Poline! Polinee! si asta se supara si nu zicea nimic si nea Palici iar îl auzeai: Boi Poline! Polinee! Ce e, ma?! se rastea asta asa cam dupa un ceas si nea Palici: Hai, boi Poline, sa mâncam dovleac. îi era rusine, de, lui alde Polin, ca auzea toata lumea cum îl chema tat-sau sa manânce

dovleac.

Niculae se uita la ea: "nu-i sta rau unei fete când își aduce aminte de copilăria ei, gândi el. E vesela. Ce i s-o fi întâmplat?" Fata cealalta, între timp, se si ridicase si se apropia.

- E la facultate, zise Marioara.

- La ce facultate? întreba Niculae drept orice prezentare.

Didina lui Palici nu se grabi însa sa raspunda, se strâmba afectând o multumire indiferenta si raspunse:

- La o facultate! si îi facu semn fetei lipoveanului din cap ca ea o ia

înainte.

Orasul era plin de tarani, de functionari satesti în delegatie, de elevi si de soldati. Crepusculul care se lasa încet peste salcâmi si cladirile lui vechi amintea de câmpia care îl împresura si de tacerea ei uriasa. Adevaratii lui locuitori erau însa de descoperit în aceasta foiala pestruta, care umplea si cele câteva restaurante, cofetarii si berarii si se parea chiar ca ei nici nu existau de fapt, strazile fiind pline de pravalii închise cu zavoare definitive, cu ferestrele batute în scânduri si cu firmele fie mâncate de rugina, fie date jos si ramânând doar urmele. Tot ceea ce justificase alta data pavarea strazilor si ridicarea de astfel de case asezate des unele lângă altele nu se mai vedea decât în cladiri si în firmele moarte, ca si când orasul ar fi fost dezgropat din pamânt si case si strazi redatate existentei ca odinioara, dar fara oamenii care le locuisera, si acum era invadat de o multime de turisti, care aveau însa tot felul de treburi si nu stateau sa cada pe gânduri în fata vestigiilor unor

generatii disparute. Ajunsera în centru si Niculae se opri în fata unei placintarii si o întreba daca nu-i era cumva sete; se vindea acolo si bere.

- si nici o placinta nu vrei?

Ea dadu din cap scurt si hotarât: Nu. Niculae însa intra si bau o sticla, dupa care reaparau si-si continuara drumul. Ea o luase pe o anumita strada.

383

- E unul de la noi din sat, al lui Cocioala, e ruda cu Palici, si au casa de mult pe strada asta, e brigadier silvic, zise Marioara. E plecat în concediu la Sinaia, are grija Didina de casa.

- Ei, ia spune, zise Niculae. Cu ce pot sa-ti fiu de folos?

- M-a trimes tata sa-i iau niste nasturi, ca n-am gasit la farmacia din Balaci, mi-a spus doctorita de-acolo ca mi-a dat reteta de Bucuresti, ca numai la Bucuresti o sa gasesc, da' mi-a spus sa încerc si la Palamida.

- Dar ce-are tac-tau?

- Nu stiu, de-ale lui, nu mai e la moara, l-a dat Isosica jos si tata s-a apucat iar sa bea. Nu i-a facut rau pe loc, ca l-a mai strecurat prin pâine, da' zicea ca nu mai are gustu ala si într-o zi l-a baut asa si a baut mai mult. Dimineata când sa se dea jos din pat, ologise. Cica daca îi gasesc nasturii aia o sa-i treaca, dar ce folos, zicea doctorul, ca pe urma o sa bea iar. Tata s-a jurat ca nu mai bea, numai sa mearga iar. Treci, zice, si pe la Niculae al lui Moromete si spune-i situatia. Ce situatie! se mira fata singura dând din umeri, da-o încolo de moara, sa-si vaza mai bine de treaba ca toti oamenii.

Între timp se facuse de tot întuneric si orasul începuse sa se goleasca de miscarea de pe strazi. Se lasa tacerea.

- si ai gasit nasturii aia? zise el într-o târziu.

- Nu, cica tot la Bucuresti.

- si când ai venit? mai zise el tot asa, dupa ce mersera multe zeci de pasi.

- Ieri cu trenul de sase.

- si ai dormit aici?

Ea spuse ca da. Ajunsesera în dreptul unei porti. De-acolo se si simtea apropierea si întunericul câmpiei adormite. Era o liniste mai mare decât într-un sat, fiindca acolo hamaitul rar al câte unui câine tot mai arata ca mai era cineva treaz. Aici nu se auzea nimic, puteai sa stai asa ceasuri întregi. Strada zacea în întuneric de la un capat la altul si numai la casa de-alaturi se vedea o lumina aprinsa, pesemne Didinei lui Palici îi era urât sa adoarma singura pe întuneric si poate ca astepta sau poate ca adormise cu lumina aprinsa. Marioara se razimase de stâlpul portii si statea nemiscata, nu zicea nimic. Niculae ramasese în fata ei si statea si el si tacea. Minutele treceau în aceasta mutenie si în acest calm pe care numai apropierea departarilor fara obstacol, sub respiratia linistitoare si sub lumina stelara a noptii de vara a câmpiei îl poate tine în echilibru. Un om întârziat aparut la capatul strazii si începu sa se apropie de cei doi. Trecu apoi pe lângă ei cum ar fi trecut pe lângă niste stâlpi scufundati în pamânt si își vazut de drum pâna ce intra si el într-o curte si se facu din nou liniste.

- Am o veste mare sa-ti dau, sopti Marioara. 384

- Da-mi-o! sopti si el. Zici ca brigadierul asta v-a lasat voua casa pe mâna. Nu vrei sa intram înauntru?!

Marioara avu o privire reflexa de taranca; se uita în jur: îi vedea sau nu-i vedea cineva? Se decisu: nu-i vedea nimeni! si deschise portita si o lua înainte...

VII

Faptul însa ca într-una din zilele acelei saptamâni cât mai statura fetele acolo doi tineri trecu pe la ele, si unul din ei aduse la un moment dat un cufar, nu atrase atentia nimanui, fiindca totul se petrecu la lumina zilei; tinerii statura asa cam pret de un ceas vorbind între ei înauntru, dar cu geamul deschis, apoi iesira si se dusera. Dupa o saptamâna unul dintre ei reveni, de asta data când stapânul casei se întorsese si fetele nu mai erau acolo, lua acel cufar cu el si se duse.

în acele zile, a treia dimineata dupa ce Niculae se întâlnise cu Marioara lui Fântâna, Iosif, prietenul atât de îndoielnic al lui Niculae, trebuia sa se duca pe teren si câteva ore mai târziu primul-secretar Ghimpeteanu îl cauta cu telefonul tocmai acolo în comuna unde era de asteptat sa fie gasit: avea nevoie urgenta de el. Organele locale raspunsera însa ca tovarasul Iosif nu e acolo, n-a venit si nici n-au vreo stire ca ar putea cumva sa fie pe drum. Primul-secretar dadu ordin sa se afle urgent unde era, spuse ca trebuiau sa plece împreuna la regionala, ca erau chemati

amândoi și ca erau așteptați chiar în acea dimineață și să fie neapărat găsiți și scos tovarășul de unde se vârașe.

În dimineața aceea Iosif întârziase nejustificat prin birouri înainte de a pleca căutând tot felul de hârtii, recitind tot felul de procese-verbale și pretextând că avea nevoie de nu știu ce pentru organizația comunei unde se ducea pe teren și nu găsea. În cele din urmă găsi sau renunță să mai caute și plecă luând-o pe jos prin oraș. Mergea repede și după câteva minute îl prinse din urmă pe Niculae care și el mergea repede, avea în mână un cutar și după toate aparențele se grăbea să ajungă la gară și să nu piardă trenul.

I- Noroc, Niculae, spuse Iosif. - Noroc, Iosife. - Te duci la gară, nu? - Da, răspunse Niculae. - Te duci acasă, în Silistea? - Da, dar de ce? - Te-am așteptat să ieși din dormitor, trebuia să plec la Mozaceni. - și de ce n-ai plecat? - Fiindcă vreau să-ți spun ceva. 385

i

- Spune, zise Niculae.

- Nu pot pe stradă, durează și trebuia să plec la Mozaceni.

- Să intrăm undeva?

- și mai rău.

- Uite ce e, zise Niculae, după ce se gândi, în drum spre gară e strada Unirii 24, intrăm acolo și îmi spui, o iau eu înainte și te-aștept la colțul strazii. E un consatean de-al meu...

Celălalt dadu din cap că era foarte bine și se îndepărta, iar un sfert de oră mai târziu se aflau în odaia brigadierului silvic în care stătuse mai înainte Marioara și domnișoara Palici; Iosif spuse:

- Mai Niculae, am fost chemat ieri de tovarășul secretar Beju de la regională și tovarășul Beju m-a întrebat dacă așa ca prieteni, cum am fost noi, îți cunoștii originea nesănătoasă și cum îmi explic eu că atâtă vreme nimeni de la comitetul raional nu și-a pus întrebarea... Eu i-am spus că nu știu nimic și că pentru felul cum ai condus tu munca în Silistea, de s-a înecat cetățeanul ala, foarte just s-a procedat că s-a luat măsura să nu mai faci parte din activul comitetului raional de partid, dar că despre altceva eu nu știu nimic, și că n-am de unde. "Tovarășe Iosif, mi-a spus

atunci tovarasul Beju, nu e nimic, remediem noi lipsa asta si te informam, de altfel o sa primești sarcina direct de la tovarasul Ghimpeteanu, dar am vrut sa stii ce parere ai, sa vedem daca putem avea deplina încredere ca o sa stii sa iai cazul în mâna si sa-l prelucrezi în mod just în fata organizatiei locale din Silistea". "Tovarase Beju, zic, puteti avea deplina încredere, execut sarcinile cu cea mai mare constiinciozitate, dati-mi materialele care exista si le prelucrez... Nu e vorba aici ca Moromete mi-e prieten, prietenia nu exista în afara îndeplinirii sarcinilor, ai gresit, te-ai ars... Când am aflat ca tovarasii din comitetul regional sunt nemultumiti ca nu s-a luat nici o masura în cazul înecării cetateanului, si eu si tovarasul Ghimpeteanu si tot comitetul raional ne-am dat seama ca trebuia mers mai adânc si am fost de acord ca bine s-a facut ca s-a luat hotarârea de catre comitetul regional ca el sa nu mai faca parte. Perfect just!" "Lasa asta, zice atunci tovarasul Beju, acum Moromete o sa se întoarca în sat si o sa activeze acolo în cadrul organizatiei, ca simplu membru de partid si multi n-o sa stie de ce. Trebuie sa afle tovarasii de-acolo si, mai mult, poate ca ei o sa aiba alte pareri decât noi, poate ca ei o sa fie mai drastici si noi n-avem dreptul sa împiedicam o organizatie sa-si spuna parerea... înțelegi, tovarase Iosif?" Cam asta mi-a spus si am plecat. Am înțeles ca discutia cazului tau, daca te întorci acasa, n-au vrut s-o analizeze în calitatea ta de membru în comitet, d în Silistea, în cadrul organizatiei de-acolo, ca simplu membru de partid. înțelegi de ce?

- Nu, zise Niculae.

- Sa rezulte ca organizatia din sat ti-a aplicat sanctiunile, ei se feresc, zise Iosif. si din partea raionului sa ma trimeata pe mine, sa raportez pe

386

I

urma ca daca si prietenul lui a fost de acord cu sanctiunea suprema, înseamna ca era vinovat...

- Ce sanctiune suprema? întreba Niculae alb ca varul.

- Excluderea.

Se lasa o lunga tacere.

- Tovarasul Beju! murmura Niculae cu o lucire intensa în priviri si cu trasaturile întepenite de spaima sau de ura. si tovarasul Ghimpeteanu ce-a zis? El care cunoaste în ce conditii am activat eu în Silistea si i-am raportat totul minutios?!

- Tovarasul Ghimpeteanu ai vazut singur ca s-a rezumat sa-ti faca o critica formala în comitet si mai mult el n-a vrut si nu vrea, dar a luat tovarasul secretar Beju chestiunea în mâna si se ocupa personal de ea; el a facut raportul ca sa fii scos din activul comitetului de partid.

- si crede tovarasul Beju, zise Niculae, ca eu o sa ma las exclus din partid, fiindca vrea el si îi place lui sa excluda si sa trimita camioane de militieni prin sate?

- El asa crede. Eu i-am raportat tovarasului Ghimpeteanu cum s-au întâmplat lucrurile, ca eram acolo si i-am spus ca nu e bine sa se procedeze cu mijloacele astea, daca vrei îti spun si tie, si daca faci un raport poti sa spui ca stii de la mine si îmi iau raspunderea totala. îti dau si o declaratie

scrisa.

Niculae spuse ca chiar îi ruga si Iosif se puse pe scris si când termina se lasa iarasi între ei o tacere grea.

- Asa ca în nici un caz nu te întoarce în sat, zise apoi Iosif. E bine ca tovarasul secretar Beju s-a gândit la mine, trebuie sa-i multumesti în gând, altfel n-aveai cum sa afli si cadeai acolo ezact ca ala care s-a aruncat în râu si a murit! Te înecai si tu!

si aici Iosif se destinse si cum se ridicase în picioare si se uita pe geam afara, cu mâinile în buzunare, se îndoii pe spate si izbucni brusc în râsul lui ca o pârlitura de gard ca si când ar fi trosnit un palimar. Ce gasea el de râs? Niculae continua însa sa ramâna alb la fata si nasul lui, ca o piatra stravezie, nu i se mai zarea pe chipul fara sânge.

- si în legatura cu originea mea ce-a gasit el sa spuna? zise.

- Rau si aici, zise Iosif. De fapt aici mi-am dat eu mai bine seama ca e rau, a zis ca partidul e plin de tot felul de elemente, de fii de reactionari si ca are dovezi scrise ca tac-tau face agitatie în sat împotriva regimului. Asta e! E adevarat?

Niculae însa arata acum atât de îndârjit încât se uita tinta la celalalt si parca nu înțelese întrebarea. Nu raspunse nimic.

VIII

în aceeași zi lua trenul spre Capitala și în dimineața următoare se afla în biroul primului-secretar al comitetului regional de partid București, care

387

i i

îl primi îndată ce se anunța. Era fostul notar din Silistea, ales foarte recent membru al Comitetului Central și caruia cu aceeași ocazie i se încredințase această înaltă funcție.

- Ei, zise el după ce îi dădu mâna și îi făcu semn să ia loc în fața lui, stând amândoi nu la birou, ci în cele două fotolii de alături, ca doi vechi prieteni ce erau. Da-i drumul, adăuga fostul notar, ce ți s-a mai întâmplat?

și auzindu-l vorbind astfel îndârjirea și neliniștea de pe chipul tânărului se înmuie, fiindcă omul care îl atrăsese pe el în partid rămasese același și cum oricine crede despre el însuși că nici el nu s-a schimbat, credea în cauza pentru care trăiește și ridică iarăși în el cu forța de odinioară și o dată cu ea și speranța că va fi în cele din urmă mai tare decât dușmanii lui. *Ce ți s-a mai întâmplat*, nu însemna oare că el, fostul notar, știa că prietenului sau trebuie să i se întâmple din când în când ceva și că oricât de gravă ar fi acea întâmplare el, fostul notar, știa dinainte că nu Niculae era vinovat sau în orice caz nu numai el și în nici un caz atât de mult încât să masoare vina lui de unul singur, cu vina a mai mulți...

- Așa de rău ești speriat încât nici nu mai mă gândesc să-ți spun că sunt separat pe tine că n-ai mai dat și tu un semn de viață... Nu te-am atras eu în partid? exclamă fostul notar cu un soi de mândrie mai încurajatoare decât orice cuvinte. Eu răspund de tine și o să te apar până în pânzele albe, fiindcă nu se poate să fii tu negru ca funinginea și alții albi ca colilia! Nu te-ai gândit?

- Ba m-am gândit, răspunse Niculae, dar n-am avut ce să fac, fiindcă atâta timp cât m-am ferit să mai viu la Silistea cu o sarcină de partid ai văzut și tu că am activat bine și ani de zile nu mi s-a întâmplat nimic de când cu istoria cu seceța.

■- Bine, zise primul-secretar luând parca o hotărâre. Să vedem ce s-a întâmplat.

Adica sa nu tragem înca nici un fel de concluzie, sa vedem întâi ce greutate are omul pe spinare si abia pe urma, dupa ce o sa i-o ridicam, sa ne dam seama daca nu cumva l-a si strivit. Atunci n-o sa mai fie nimic de facut!

- Stai, întâi sa spun sa nu ne deranjeze cineva, mai adauga el, apoi se reaseza si începu sa asculte.

Niculae se puse pe povestit si trecu repede peste toata campania. Desi au avut loc turburari, spuse el, daca n-ar fi fost provocarile la care s-au dat unele persoane locale, cu solutia pe care au gasit-o în cele din urma forurile superioare nu s-ar fi întâmplat chiar nimic si în cazul asta nici n-ar fi fugit nimeni cu carutele de la arie fara sa-si dea cotele si bineînteles ca n-ar mai fi fost nevoie pe urma nici de echipele care s-au creat ca sa mearga pe la ei din casa în casa...

- Cine s-a dat la provocari? îl întrerupse primul-secretar. Poti sa spui, e bine sa-i stiu eu.

388

- Au fost sanctionati, zise Niculae, presedintele a fost dat jos si individul respectiv exclus din partid.

- Care individ? se arata curios fostul notar.

- Unul Bila!

- Bila! exclama primul-secretar ridicând uluit bratele în sus. Bila membru de partid!

- A fost exclus, repeta Niculae.

- Bila era sa-ti dea atunci cu un ciomag în cap si sa te omoare, zise fostul notar, urla ca astazi nu trebuie sa fii... Mama lui de Bila, exclama primul-secretar si se batu cu palma pe frunte nevenindu-i înca sa-si creada urechilor, desi era de presupus ca de atâta ani de când era si el activist avusese fara doar si poate ocazia sa vada si sa auda destule. Din pricina lui a trebuit eu sa fac atunci un raport scris si sa arat ca nu ereai vinovat, ca si atunci s-a gasit cineva care nu stiu ce vroia sa-ti faca, nu vroiau sa ma creada pe mine. Ei, ia spune, cine si la ce provocari s-a dat?

Niculae povesti dar se vedea ca nu-i era lui gândul la Bila, vroia sa treaca repede la ceea ce i se întâmplase lui si nu altora.

- Secretarul, Isosica, si presedintele Plotoaga, ca sa-l curete pe Bila, l-au lasat sa se îmbete si i-au dat ordin sa sara peste cal în chestiunea depunerii grâului pe jos... A fost ca o scânteie, a luat foc satul... de altfel i-au si dat foc casei lui Bila taranii provocati...

Niculae spuse apoi cum tot focul fusese stins si cei vinovati sanctionati... si trecu la istoria cu cel înecat:

- Întrucât putea fi cineva raspunzator daca la un oarecare se gasesc niste încarcatoare de pistol-mitraliera pline de gloante si acest oarecare o ia la fuga si se arunca în râu si râul îl ia la vale si îl îneaca? zise el. Cine nu stie sa înoate sa nu se arunce în apa decât daca vrea sa se sinucida, iar daca are gloante de pitit atunci sa le piteasca în... ma-sii daca vrea cumva sa se foloseasca de ele ca sa împuste iepuri, fiindca sa nu-mi spuna el ca avea altceva în mintea lui tâmpita când s-a apucat sa si le-ascunda în pivnita cu gândul ca n-o sa îndrazneasca nimeni sa intre în târta lui... Daca ti-ai predat cotele, nu intra, dar daca nu ti le-ai predat, intra, aici e toata chestia... Altii adica sa traga din greu si tu sa speculezi momentul! "Tovarase Niculae, ce mai încoace si încolo, zice tovarasul Ghimpeteanu, cine stie ce bandit o fi fost si Gheorghe asta, nu s-ar fi aruncat el degeaba în râu daca n-ar fi avut constiinta încarcata." "Eu nu pot, tovarase Ghimpeteanu, sa sustin ca acest om avea sau nu avea constiinta încarcata si sa trag de-aici concluzia ca era un bandit sau un om cumsecade. Faptul ca el a luat-o la fuga pentru mine nu e concludent, o fi auzit si el ca multi au fost închisi pentru te miri ce, darmita când se gasesc la tine gloante! De-aici si pâna la a sustine ca faci parte dintr-un complot care urmareste sa rastoarne regimul nu era decât un pas, cu toate ca s-au vazut si cazuri adevarate..." "Bine, tovarase Niculae, fa-ti raportul si continua-ti activitatea..." Pâna ce intervine tovarasul secretar Beju. Eu l-am înteles pe

389

Ghimpeteanu si pot chiar sa spun ca a facut pentru mine mai mult decât era cazul, fiindca în realitate trebuia sa ma prelucreze în fata activului comitetului raional de partid si sa fie rau de mine, dar el a refuzat sa execute acest ordin pe care îl primise, m-a chemat la el în birou si mi-a spus: "Du-te, zice, la tovarasul prim-secretar Mircea si expune-i situatia, fiindca eu asi vrea sa te pastrez ca un element de baza si nu sunt de acord ca ai avea vreo vina, poate îl convingi pe tovarasul Mircea si totul se aranjeaza." Am plecat chiar în ziua aia la regionala si am cerut

primului secretar sa ma primeasca. Mi s-a spus ca nu e acolo, ca e plecat la Bucuresti, desi eu stiam perfect de bine ca era, am înțeles ca Mircea e un om slab si nu îndrazneste el sa-l contrazica pe Beju. Am mai încercat si în zilele urmatoare dar a fost în zadar. M-am întors la comitet, la raion si m-am gândit ce sa fac, fiindca mi-am dat seama ca toate drumurile în regiune îmi sunt închise peste tot oriunde m-asi duce si atunci m-am hotarât sa ma întorc câteva saptamâni în sat si în timpul acestor saptamâni sa încerc sa intru în contact pe linie de învatamânt cu vreun raion din regiunea Arges, fiindca stiam ca erau multi învatatori suplinitori ca si mine cu trei sau patru clase de liceu si dupa aceea sa vii la tine sa te rog sa ma sprijini la minister sa obtin numirea. si pe parcurs mi-asi fi dat si restul de examene... Mai ma gândeam sa ma duc pe un santier ca simplu muncitor si sa ma calific, daca asta a urmarit cu mine partidul, sa-mi închida toate drumurile si sa ma scoata din activitatea politica! Ce puteam sa mai fac când mi se arunca în dreptul fiecarui drum câte-o buturuga peste care nu puteam trece? Nu puteam sa-mi închipui ca în ciuda faptului ca Ghimpeteanu a sustinut ca nu mi se putea imputa personal activitatea din Silistea în timpul campaniei, Beju vroia cu orice chip sa ma distruga, sa ma lase sa ma întorc în sat, sa mi se trimeata talonul la organizatia din Silistea si acolo sa vina pe urma fara veste cel mai bun prieten al meu din comitet si sa ma prelucreze cu sanctiunea suprema. "Mai Nicolae, zice prietenul asta al meu, sa stii ca daca te duci în sat eu execut sarcina! Calc secretul încredintat fiindca stiu ca n-ai nici o vina, poti chiar sa te bazezi pe declaratia mea daca ai de gând sa mergi mai sus, eu ti-o dau chiar scrisa - uite (si aici Nicolae scoase din buzunar o hârtie pe care o desparturi si i-o întinse fostului notar) - nu mi-e frica sa sustin care e adevarul, dar daca esti prost si te lasi belit, daca te prinde adica Beju în sat, atunci sa stii ca te execut si eu!"

Fostul notar luase în mâna hârtia si chipul sau ascundea acum, sub pretextul lecturii ei, impresia pe care i-o facuse de fapt cele auzite. Arata mai departe prietenos dar ceva se schimbasesc, sau era pe cale, s-ar fi zis ca se asteptase poate la mai mult, întâmplarea sa fi fost mai grava sau povestitorul sa fi aparut în ea într-un chip mai eroic...

- E foarte buna declaratia asta, zise el în cele din urma, dar cu fruntea încrêtita, ca - si când fara ea nu se stie ce-ar mai fi putut face el pentru Nicolae. Las-o la mine, fiindca o sa am nevoie de ea.

Niculae începu deodata sa se uite într-o parte si ramase astfel nemiscat timp de câteva clipe, apoi ca în somn mâna lui se misca si mai scoase ceva din haina, de asta data însa din buzunarul interior.

- Poate ai nevoie si de asta? zise si ridica în aer un carnet mic si rosu oferindu-l hotarât fostului notar. Mai sus de tine nu merg, zise el mai departe, si daca si tu esti de parerea lui Beju, atunci trebuie sa recunosti ca n-am ajuns unde mi-ai spus ca o sa ajungem când ne-am cunoscut noi doi si nici n-o sa ajungem vreodata cât timp de astia ca el o sa fie plin partidul si voi o sa tremurati de frica lor.

- Esti un prost, zise fostul notar dupa un timp, fara sa se turbure. Nu-ti dai seama ca daca e vorba de frica, ei sunt aia care în fond le e frica si nu noua? Nu vezi ca si de tine îi e frica? Avea el nevoie de organizatia din sat ca sa te excluda? Nu vezi ca esti orb?

- Ba vad.

- Nu vezi, ca daca ai fi vazut n-ai fi venit la mine asa de derutat. Bine ca ti-a trecut. Baga carnetul în buzunar si sa nu mai faci gestul asta niciodata, fiindca s-ar putea sa te coste, nu mai suntem în '45 si '46 când partidul avea nevoie de oameni, acum se înghesuie la portile lui toti oportunistii si nu se mai impresioneaza nimeni de atitudini din astea, dimpotriva, s-ar putea sa gasesti pe cineva sa-ti dea si un picior în spate, depinde la ce nivel o faci! Cu cât o faci mai jos, cu atât ai mai mari sanse sa ti se râda în nas si sa ti se si ia imediat carnetul. îti repet, daca nu i-ar fi fost frica, Beju te excludea el fara sa fie nevoie sa recurga la organizatia din sat... Dar, pe de alta parte, ai si tu dreptate, mai zise fostul notar si îndoii declaratia lui Iosif si o rupse si o arunca la cos. N-o sa te excluda nimeni din partid, o sa-si cer eu mutatia de-acolo si cu asta am pus punct. Acuma sa trecem la punctul doi. Sa stii ca trecem printr-un moment greu care nici mie nu mi-e clar cât o sa tina, si sarcina ta e sa ramâi cu orice pret în partid, indiferent ce munca o sa caut eu sa-ti gasesc. Fiindca excluderea e o înfrângere, chiar daca e o nedreptate, înțelegi ce vreau sa-ti spun?

- înțeleg, zise Niculae ridicând glasul, dar înțelegerea asta face din noi niste lasi. Niciodata nu m-am ridicat, nici eu si nici altii, împotriva lui Beju, tocmai pe considerentul asta, ca nu se mai uita nimeni la tine daca ai dreptate dar esti exclus. Cine a adus în partidul nostru aceasta frica de

excludere?

- Pentru ca multi trebuiesc într-adevar exclusi, iata adevarul, ti-am spus ca e un moment greu, raspunse fostul notar. De-aia nici nu pot sa te bag în învatamânt, cel puțin acum, pe moment, ar însemna sa te expun. Ori eu stiu cât de mult îți place munca politica si de-aia te-am si scos din comert unde lucrai cu Bâznae, dupa ce te-ai întors din armata, dar acum îmi pare rau ca nu te-am luat cu mine în primavara când am venit aici... Acuma e precis ca Beju asta ti-a bagat la dosar cine stie ce despre taica-tau, ca a facut politica liberala în trecut. Dosarul ala al tau, zise fostul notar

391

scârbit, toti porcii din Silistea ti-au bagat în el câte-o hârtie... Asa ca e mai bine s-o iai pe ocolite, sa te dai la fund, sa muncesti undeva departe de sat, sa-ti câstigi existenta si în timpul asta sa înveti carte, sa te specializezi în ceva... si dupa ce te specializezi, vedem noi!

si aici fostul notar misca degetele în aer cu sensul ca pâna la scadenta aceea aceste evenimente care sar asa si joaca amenintator în aceasta perioada își vor schimba ele cursul si atunci vor sta ei iarasi de vorba... - Problema e sa fii un om cu o specialitate bine pusa la punct, continua în acelasi fel fostul notar. Eu am studii juridice, si când am de-a face cu diferite probleme, sunt în cunostinta de cauza, nu stau eu sa-l ascult ce-mi îndruga el, vad singur despre ce e vorba. Asta e sarcina care ti-o dau eu si cauta s-o duci la îndeplinire. Uite o meserie frumoasa, zise primul-secretar dupa ce se gândi câtva timp: sa înveti sa te ocupi de gradini! De pomi si de flori, sa te faci inginer horticultor! Ce zici?

Niculae nu raspunse, dar avea o privire care arata ca, în ceea ce îl privea, va face orice i se va spune sa faca, daca îi ramânea neatinsa speranta activitatii politice care îi placea asa de mult; si fostul notar se uita la el cu o privire care nu-l însela, tocmai de aceea vroia acum sa-l fereasca, pentru a-l ajuta mai târziu sa se ridice, avea si el, fostul notar, nevoie de oameni siguri pe care sa se sprijine.

- Toata lumea alearga la tehnica, e si normal, continua fostul notar, dar s-a dovedit ca oamenii nu pot trai nici fara fructe, nici fara flori. Poate ca fara flori se gasesc multi care sa poata trai, dar fara fructe e imposibil. Asa ca lasa-i pe altii la tehnica si fa-te inginer horticol. E o gradina si o sera la Mogosoia, ale unui castel, chiar azi mi se plângea administratorul de-acolo ca le-a plecat horticultorul, nu gasesc altul si au contracte cu Horticola 1 Mai pentru livrare de flori pe piata Capitalei. Du-te acolo ca simplu muncitor, câstiga si înscrie-te la scoala. Ai deja trei clase secundare, n-ai nevasta, n-ai copii, de placut sa înveti, stiu ca ti-a placut, d-aia te-

am atras eu asa repede în partid, ca nu ereai multumit cu soarta care te-astepta... Acuma asaza-te linistit pe carte si învata.

IX

Toate astea se aflara însa târziu de tot în sat, dupa ce trecu mult timp. Un prim moment greu despre care vorbea fostul notar se consuma chiar în anul urmator, când se descoperi ca multi dintre cei asemanatori lui Beju deviasera la dreapta (în special cei mai mari ca el), cu toate ca actiunile lor erau de stânga, si fura îndepartati. Despre felul cum fu tratat Beju (care, simtind pesemne ca se apropie ceva, se grabise sa sanctioneze o abatere asa-zis stângista pentru a nu fi acuzat el de aceeasi boala) nu se aflara amanunte, în genere se facea doar un semn sub gât când cineva

392

întreba curios pe unde-o fi, ceea ce nu însemna neaparat ca i s-a taiat capul la propriu, ci în orice caz la figurat, adica în cea mai probabila dintre ipoteze era pe undeva la munca de jos, daca nu chiar la puscarie, adica chiar acolo unde bagase si el atâtia...

In mod ciudat, scoaterea lui Niculae Moromete din activul comitetului raional de partid nu mira în sat pe nimeni si nici faptul ca dupa aceea disparuse nu se stie unde; cu atât mai putin deci ca fusese amenintat sa fie exclus si ca, dupa caderea lui Beju, nu fusese repus în munca de partid. Nu se stia precis, dar nici nu mai interesa pe cineva ca alta data soarta

lui.

Se spuse într-un timp ca ar fi pe undeva, si chiar ca ar fi avut nu se stie ce istorie cu o femeie, ca ar fi vazut-o cineva la el în odaie, un baiat al lui Enache al Cârstichii, care ar fi fost pe la el... Ca cica ar fi venit la el în sera femeia aceea si ca într-o zi nu era nimeni si Niculae a pus-o jos pe pamânt si i-a facut felul... Era asa de tâmpit ceea ce povesti acest baiat al lui Enache al Cârstichii încât cineva îi dadu la un moment dat o palma dupa ceafa si baiatul își arata ca prostul fasolele râzând, vrând parca sa spuna ca a încercat si el sa faca pe-ala care stie ceva si nu i-a mers... Uitasera cu totul de feciorul lui Ilie Moromete si într-o vreme cineva spuse ca *ar fi murit*... Nici asta nu mira pe nimeni, dar dintre toate vestile care se aflara despre el în acest timp de aproape zece ani care se scusera de la scoaterea lui din activul de partid, asta li se paru unora cea mai credibila si mai plina de adevar.

Pentru ca în toti acesti zece ani multora li se parea ca lucrul cel mai credibil si mai plin de adevar era cel nefiresc, si, dimpotriva, cel lipsit de interes si fara noima era ceea ce era firesc si normal. O însurătoare era altadata un eveniment mare, mai ales daca se facea cu nunta, daca baiatul era unul din acei flacai care semana cu bradul pe care îl ducea prietenul lui înca neînsurat, pe calul care tropaia în buiestru în fata alaiului de carute ale nuntasilor si daca mireasa era frumoasa si se facea de nerecunoscut în rochia ei alba si în voalul ei pe care nu-l punea pe cap decât o data în viata. Cuiva îi veni însa în acesti ani ideea ca de ce la drept vorbind sa I piarda el banii cu ocazia nuntii când, dimpotriva, ar fi putut foarte bine Isa câstige si nu se stie cum facu si cum o aranja si ce dadu el sa manânce si sa bea la masa ca la sfârșit, când își facu socotelile, îi iesira patru mii de lei în plus, în loc sa-i iasa în minus, cum se întâmpla de obicei. Nunta cu plata obligatorie pentru invitati... Asta stârni oarecare vâlva si încetul cu încetul învatara si altii cum sa faca... Asta atrase însa în cele din urma si atentia sfatului popular si presedintele facu cercetari si aparu deodata ceva straniu în legatura cu nuntile: un impozit pe cununie, si înca destul de mare, ca pe orice comert... Asta nu descuraja însa pe nimeni, dar din ziua aceea acest eveniment din viata unui flacau si a unei fete, atât de învaluit în taine altadata, paru acum mai ales în clipa când invitatul era

393

pus sa-si scoata portofelul si sa-si plateasca mâncarea, ceva tot atât de lipsit de interes ca orice petrecere neghiobeasca a unor insi care le-a venit lor nu se stie de ce cheful sa se adune la un loc si sa bea si sa manânce fara nici un rost.

Altadata plecarea unui om din sat era de asemenea un eveniment, mai ales daca pleca în urma unor împrejurari iesite din comun, se interesau de el ca si când s-ar fi simtit raspunzatori... daca ajungea bine, daca ajungea rau, nu le era nicicum straina soarta lui... în acei ani însa se întoarse într-o zi în sat un general... Era chiar general, avea cu adevarat acest grad si la început toata lumea crezu ca e vreun strain venit cine stie din ce pricina... Se afla însa curând ca nu, era unul de-ai lor, tat-sau traia aci în Silistea si pâna nu de mult pe feciorul lui parca îl vazusera de câteva ori pe-acasa îmbracat militar... Erau însa si înainte multi militari prin sat, subofiteri, ofiteri si chiar o data fusese si un maior, feciorul fostului boier mort înca dupa primul razboi mondial... General însa...

Asta în mintea fiecaruia însemna atâtia ani de învatatura, încât trebuia sa aiba la nastere darul asta, sa stai si sa-ti tocesti atât de tare coatele învatând încât dupa aia sa nu te mai cunoasca nimeni... Țsta al iui Pretorian însa nu învatase decât sapte clase primare, pe urma fusese luat militar, si dupa aceea... Nu se mai stia precis ce

facuse, dar de vorbit vorbea ca si înainte cu cei care îl cunosteau, ce mai faci, Stane, bine, Ioane... Când se spunea în sat despre un baiat ca stie carte si ca soarta îl însemnase sa ajunga poate un om mare, fiecare dintre cei ai caror copii semanau cu cel numit tresureau înfiorati auzind aceste cuvinte... Astfel de clipe îl tineau în viata cu credinta neclintita ca între soarta unui om mare care putea fi si a copilului lor si stiinta de carte era o legatura tot atât de strânsa ca între un copac si pamântul în care își avea el înfipte radacinile. Dupa întâmplarea cu generalul multi tresarira însa de ambitie si plecara si ei din sat - "adica cum, ziceau ei, suntem noi mai prosti ca Ion al lui Pretorian?" - si într-adevar se afla curând despre cei mai multi dintre ei ca au ajuns care mai de care sefi sau directori cine stie pe unde si de aceea curând nu mai tresari nimeni si chiar începu sa li se para lipsit de noima si de interes sa spui despre un copil ca stie carte si ca îl astepta un viitor deosebit...

si se mai întâmpla un lucru izbitor, pe masura ce treceau anii. În legatura cu evenimentele care se petrecusera odata pe aria lor, multi se mirau plictisiti când cineva le aducea aminte acum, când nu mai aveau un pamânt al lor propriu-zis decât prin preajma casei, de vara aceea când se nelinistisera ei atât de tare si facusera caz pentru niste neghina si pentru niste cote care nu reprezentau nici macar a zecea parte din recolta lor... Asa e omul, spuneau ei râzând de ei însisi cu un soi de dispret nici macar amar. Moartea lui Valache, de pilda, nu mira pe nimeni, iar pe unii îi facu chiar sa spuna imitând ceva care nici ei nu stiau bine ce era, ca dat

394

fiind ca nemaiputând suporta regimul nostru democrat popular, domnul Valache si-a pus singur capat zilelor... Fiindca într-adevar Valache fusese vazut într-o dimineata atârând cu streangul de gât de grinda din fata fostei lui pravalii, unde altadata bause atâtea tuici, jucase atâtea partide de table cu domnul notar si cu domnul primar si vazuse atâtea dimineti izbucnind în geamul lui mare, drapat cu vita agatatoare, ale carei frunze se faceau toamna rosii ca sângele.

si, cu toate astea, Nicolae nu numai ca nu murise în acest timp, dar ajunsese inginer horticultor si la o conferinta a regiunii de partid Bucuresti fusese ales delegat si apoi membru în comitet. Putea însa sa ajunga oricât de sus, drumul lui se pierduse, atât de mare era forfota celor de jos care își cautau febril propriul lor vad: cum si-l cautasera cu zece ani în urma Isosica, Plotoaga, Zdrongan si Bila si Mantarosie care li se alaturase, iar mai apoi Vasile, care venise din urma si iesise departe. îl mai vazura pe Nicolae la moartea tatalui, venind într-o masina, dându-se jos în drum si intrând în curtea parintilor cu un buchet de flori în mâna, cu capul gol si

tuns tot asa cum îl stiau ei... Fiindca în acei ani murise si Moromete dar de moarte buna, nu ca Valache sau Nastase Radulescu, care nu murise el chiar acolo unde îl trimesese Vasile, dar se subrezise asa de rau încât degeaba i se mai daduse apoi drumul acasa, ca n-o mai tinuse mult...

La poarta Morometilor fluturau prapurii, si în curte printre femei si copii, asezati lângă cosarul acum darapanat din lipsa de vite, niste dulgheri ciopleau linistiti un lemn de salcâm taiat de verde... Din când în când clopotul de la biserica batea de doua ori, bang-bang, si atunci toti își faceau cruce, dar nimeni si de nicaieri nu se auzeau plansete. Mama lui Niculae statea într-un pâlc de muieri si se uita din când în când atenta sa nu lipseasca ceva la alti barbati care mâncau lângă gardul gradinii pe niste scânduri geluite, dulgheri si acestia chemati sa ajute... Un câine negru complet, de la coada pâna la bot, statea foarte aproape de ei si pândea într-o asteptare lihnita firimiturile, fara nici un semn ca simtul lui i-ar fi spus în vreun fel ca lumea aceasta adunata si mirosul acela de mamaliga cu varza care îi atâta narile însemna moartea batrânului sau stapân: daca cei ce mâncau atât de lacom din strachini nu simteau nimic, de ce ar fi trebuit sa fie el nelinistit, câinele?

Catrina Moromete nici nu avu, dupa cum spuse ea mai târziu, timp sa-si dea seama ca tinerelul care intrase în curte cu paltonul lui negru era chiar baiatul ei, Ilinca însa, sora lui cea mica, îi iesi înainte, urca pridvorul si acolo sus se oprise în fata batrânului care statea culcat într-un pat plin de flori si scoase deodata un tipat mare:

- Tataaaa, tâsni strigatul ei înalt si curatit de orice durere, ca o chemare disperata si în acelasi timp alba de orice nadejde, adresata unui om în

395

viata care însa nu mai vroia sa auda. ScoaP în sus c-a venit Niculae! ScoaP si stai cu el de vorba, ca nu l-ai mai vazut de anul trecut! Uite-l c-a venit! Se dadu apoi la o parte si Niculae se apropie. Chipul batrânului își pierduse orice asemanare cu cel din viata si privirea fiului nu statu mai mult de câteva clipe asupra lui, ca si când ar fi avut înainte un strain. Se apleca, îi puse alaturi de frunte buchetul de flori, se întoarse si începu sa coboare scările. Porni foarte decis spre poarta, chiar grabit, de parca ar fi vrut sa plece mai repede dintr-un loc unde gresise ca intrase, dar își reveni si o lua apoi spre gradina. Se uitau la el nedumeriti: unde vrusese sa plece (chiar vrusese sa plece?) si acum încotro o lua? Niculae deschise poarta si aici pasii îi sovaira, se rezima de un salcâm si deodata izbucni în plâns. Mama si sora venira dupa el si îl luara cu ele, dar el se desprinse, se întoarse cu spatele la curte, si la toti

care erau în ea, se aseza jos pe un butuc vechi de taiat lemne si cum sta asa, din nou îl podidi plânsul si fata i se schimonosi. Batrâna, cu privirea care îi ramasese tânara în obrazul plin de încrētituri, se supara:

- Hai, maica, vezi de tine, ca esti mititel si slab, el a fost voinic si si-a trait viata. Mai mult pe noi ne-a chinuit în ultimul an, ca nu mai putea si vrea mereu sa plece de-acasa...

La înmormântare venise si Matei Dimir, si Cocosila, si Nae Cismaru si Giugudel si vecinul mult mai tânar al lui Moromete, alde Cârstache. Lipsea doar batrânul Costache al Joachii, pe care cu câtiva ani în urma îl pusese jos durerea aceea a lui de oase si statea si acum paralizat si nici mâncarea nu mai putea s-o manânce singur. Cel mai în putere dintre ei era Matei Dimir, dar si cel mai întunecat la fata, Giugudel si Nae Cismaru fiind senini. Cârstache cel putin plângea ca o ruda si povestea cum lui i se facuse rau într-o zi când statea nea Ilie în pridvor si își dadea si el seama ca se duce. "Mai Cârstache, zice, eu o sa mor si tie nu ti-e deloc mila de mine." si aici Cârstache i se adresa direct lui Moromete:

- Cum ai putut sa crezi tocmai dumneata, nea Ilie, despre mine, ca nu mi-era mila?

în timp ce se pregatea praznicul, Niculae ramase o vreme în odaie cu sora lui si o puse sa-i povesteasca. Toate urmele si semnele mortii pierisera, si sunetul goarnei si prapurii, si crucea de salcâm verde si scârțaitul nesfârșit al carutei cu boi pe care gospodaria colectiva q_ daduse pentru înmormântare. Ilie Moromete nu mai era printre ei. In timp ce Ilinca povestea mai intra înauntru o femeie, care se aseza pe pat si la un moment dat începu si ea sa povesteasca. Era Alboaica.

XI

- ...Dupa ce-ai plecat tu din sat, atunci când cu zarva aia mare, l-a apucat porneala, zise Ilinca parca cu o indignare plina de admiratie, având în glas o seninatate ciudata încât ascultând-o îți venea sa crezi ca ea stie

396

ca tatal ei nu e mort si ca acum o sa vina din gradina, sa urce scara pridvorului si o sa asculte si el. Nu-ti spun ca întinerise si toata ziua îl vedeai ba pe la primarie, ba pe la moara cu Isosica si Țugurlan, ba pe la... Se ducea la Râca, striga deodata tânara femeie, ca si când s-ar fi înfuriat ca nu poate sa ocoleasca o astfel de isprava pe care o facuse cât mai traise tatal lor...

Niculae însa nu înțelese. Nu se citi pe chipul lui nici o întrebare. - Mama l-a lasat în pace, cu toate ca i se faceau obrazii vâlvatai când se certa cu câte-o muiere si aia îi spunea: "De-aia se duce omul tau pe la Râca, fiindca esti buna la suflet, s-o fi saturat si el de tine." Dar încolo mamei nu-i pasa, dar nici nu l-a cainat mai târziu! Dupa ce-ai plecat tu, de unde pâna atunci, cu toate ca tu erai la raion si ar fi trebuit sa le fie frica de tine, astia treceau pe lângă el si când îl vedeau uite-asa întorceau capul în alta parte, si nu mai faceau prinsoare pe vedre de vin ca îl ridica si îl baga la beci, acuma, ca ce mai faci, nea Ilie, c-o fi, c-o pati, nu-s' ce le venise... Sa vezi! Nimeni nu stie ce i-o fi spus el lui Tugurlan, care de ani de zile sta deoparte si nu iese decât duminica din siloz, ca într-o zi ala a lasat silozul la o parte si a venit la moara. Isosica l-a si primit, l-a dat afara pe nepotu ala al Ciulchii. Unii spun ca s-au certat rau, .Isosica cu muierea, din pricina asta... La început nimeni n-a înțeles, pe urma s-a auzit prin sat ca se spune ca n-a fost bine ce-a fost, sa scoti militienii, sa-i pui sa traga în oameni si cu toate ca nu Vasile facuse asta, ci alalalt, Plotoaga, lumea da vina pe Vasile. De ce? Pentru ca el a pus oamenii de s-au luat dupa ala înecatu, alde Gheorghe Pitur, ginerele lui Trafulica. Asta îneca oamenii, ma, facea Nae Cismaru, care nu se învatase minte de ce patise când îl luasera si- 1 tinusera închis, din pricina alora care dadusera fac casei lui Plotoaga. Vasile trimetea pe plutonierul Moise ba pe la unul, ba pe la altul, a venit si pe la noi si tata nu s-a speriat de el, fiindca aflase de la Țugurlan ca toate astea care le ziceau oamenii le ziceau si aia pe-acolo pe la raion... Dupa ce tot ei dadusera ordin, acuma ziceau ca n-a fost bine si îl învinuiu si pe Vasile, parca nu l-ar fi pus tot ei presedinte si n-ar fi stiut ca Vasile nu era amestecat... Pe ala nu-l înecase el, asa fusese ordinul, sa strângă grâul de la ai care fugisera de pe arie. El nici nu fusese de fata, Mantarosie ala era vinovat, dar Mantarosie era sef de tarla, își vedea de treaba, nu se lega nimeni de el si pe unde îl vedeai își arata asa coltii, cu toate ca nu mai avea el puterea dinainte... si într-o zi vine si Vasile pe la noi. Tata nu erea acasa, erea... în porneala! I-am spus si eu sa vie alt' data si Vasile a venit si l-a gasit în pridvor. "Ca stiu eu, zice Vasile, de ce te-ai speriat dumneata, dar sa stii ce de ce ti-e frica, nu scapi!" "si mai ai justificarea sa vii la mine în pridvor si sa-mi spui asemenea cuvinte?" "M-ai înțeles gresit, a zis Vasile, nu stiu la ce te referi, dar si Niculae ti-a spus acelasi lucru, cu toate ca erea baiatul dumi-tale!" "Baiatu-meu sa nu mi-l amestecati voi în faptele voastre, ca el acuma își vede de treaba si nu umbla sa trimeata pe seful de post pe la casele

397

oamenilor." "Mai bine sa trimet eu seful de post sa-i potoleasca, zice Vasile, decât sa mai vie trei camioane cu militieni si sa-i ridice, cum a facut Plotoaga la care toti tineati ca la al mai bun presedinte." Tata a tacut. Asta asa erea. "Eu ma refer, zice

Vasile, la pamânt, stiu ca ti-e frica de alea doua loturi, sa nu ti le luam în colectiv. Ori dumneata **îti** închipui ca Țugurlan în locul meu o sa zica: «Moromete mi-e prieten, sa-l lasam pe el sa traiasca asa cum vrea. Recunosti?»" "si de ce n-ar zice? i-a întors-o tata. Recunosc, ei si? Tu esti în stare sa zici asa? Daca rudele ti le-ai bagat în puscarie, darmite pe noi?!" "Aici te înseli, i-a raspuns Vasile, eu n-am nimic cu cine nu ne împiedica sa ne facem alta viata". "stiu, a zis tata, ti-nchipui ca mi-au spus-o altii mai destepti înaintea ta. Eu trec peste toate si trec si peste faptul ca o alta viata cu Bâznae în cap nu poate sa duca la nimic bun, dar admit cazul ca Bâznae n-o trai cât lumea si fi-sau sa zicem ca o sa puna mâna pe carte si o sa învete, ei, unde ajungem? Care ar fi scopul? Sa-ti spun eu tie, ca tu nu stii, de pe un lot de pamânt traieste întreaga suflare omeneasca, traiesc eu si copiii mei, traiesc vitele care le ramâne din recolta nutret, ma încalzesc iarna cu cocenii porumbului de anul trecut si ai de floarea-soarelui, îmi fac ce vreau din lâna si din cânepa, traiesc si câinele si pasarile cerului, si popândaii si berzele si gainile si îmi pun si tutun pe care stau iarna si-l papusesc cu copiii, ca alde Traian Pisica pe vremuri. Nu-mi iese nici o brânza din el, dar am ce fuma?! Am! în timp ce tu ce faci? Tu vrei sa dai totul peste cap si nu te gândesti: ma, o fi bine? O fi rau? Ce face omul fara vite în batatura? Ce ajunge el? La ce-i mai trebuie curtile si soproanele astea? Ce sa faca daca nu mai poate sa mai puna si el palma pe spinarea unui cal, sau sa mai tunda o oaie? Ce vrei sa tunda? Câinele? Cine îti spune tie ca daca gonesti berzele si tot ce e suflare pe suprafata pamântului, pe motiv ca sunt daunatori, nu usuci totul si ajungi sa traiesti ca în pustie? Fiindca asa am auzit, ca se da cu praf peste tot, din avion, si tot ce se misca prin grâu si pe sub brazda se întoarce cu picioarele în sus si moare. Asa ca nu de alea doua loturi mi-e frica mie, ca o sa mi le luati voi mie în colectiv! Cu toate ca e si aici o chestiune. Cu ce drept sa mi le luati, daca eu nu vreau ca vi le dau?" "Prin liberul consimtământ", i-a raspuns Vasile. "îti bati "joc de mine? a zis tata. Ia te rog sa poftesti afara din târta mea si alta data sa nu mai vii." "Bine, i-a zis Vasile, dar îti spun si eu un lucru, într-o vara eram copil, am trecut pe drum si am vazut ceva în mijlocul baturii, la dumneata, am crezut ca e vreun vitel bolnav sau vreun mânz, m-am oprit si m-am uitat prin uluca. Dumneata stateai în picioare si vorbeai cu sanitarul. «Ce zici, domnule Crivat?» «Ba, nea Ilie, zice Crivat, eu zic ca n-o mai duce.» «Da, pai nu vezi ca abia mai sufla!? Are temperatura patruzeci si unu de grade!» M-am asteptat sa spui ca o sa-l tai sa-i iai pielea, când îl auz pe sanitar ca striga spre muierea dumitale, care nu stiu de ce statea în casa si se uita prin geam, parca i-ar fi fost frica: «Țata Catrino, zice, fa-i camasa!» Adica de înmormântare, sa-i faca una noua.

Atunci am înțeles ca ce zacea acolo în mijlocul bataturii pe o patura la picioarele voastre nu era un animal, ci Niculae. L-am vazut ca se misca, se ridica în patru labe, pe urma în picioare, si o ia împleticindu-se spre gradina. Mai mult ca sigur ca a auzit tot ce vorbeati voi. întreaba-l si ai sa vezi ca stie!" "si ce vrei sa spui cu asta?" a zis tata. "Ca nu-ti pasa dumentale daca îți murea un copil! Parca ce, aveai vreo vina? Frigurile vin de la tântari! si ce, tântarii nu trebuie sa traiasca si ei?!" A trecut tata. Pe urma s-a separat si i-a spus lui Vasile că^ asta e o minciuna. Dar se vedea ca ceva tot își mai aducea el aminte... încerca Vasile sa se împace cu ai pe la care trimisese militianul, dar n-a reusit si peste vreo doi ani l-a dat jos Țugurlan. Dar în timpul asta Vasile facuse în sat gospodarie colectiva si când veni de reusi Țugurlan, Vasile fu ales presedintele lor acolo, la *geaceul* pe care îl înfiintase, fiindca mergea prost si se certau între ei, cu toate ca le daduse pamântul al mai bun si atelaje si bani de la banca. Dar nu intrasera cu tot ce-aveau si erau mai mult functionari, iar ailalti care nu ereau, dar intrasera cu mâinile goale, nu prea munceau, ca le placea la toti sa comande alorlalti si le ramânea toamna târziu porumbul necules pe câmp. Vasile i-a pus la treaba si a început sa le mearga mai bine. Lui tata îi placea. Foarte bine, zicea, cui îi place acolo, n-are decât sa se duca, dar n-a tinut mult placerea asta a lui, adica a tinut toti anii aia când venira de se desfiintara si cotele. Când într-o zi se întorcea nu stiu de pe unde foc acasa. "Cum adica, îl aud ca îmi spune, de-aia te-am scos eu de-acolo de la siloz si te-am vorbit de bine pe toate drumurile, ca tu sa faci pe urma mai rau ca Vasile?" "Da' ce rau a facut, tata?" (Era vorba de Țugurlan.) "S-a pornit, zice tata, din casa în casa, cu o droaie de altii veniti cine stie de pe unde, si nu si nu, nu mai iese din casa omului pâna nu se înscrie în colectiv. Asta e o fapta?! Am vrut sa stau cu el de vorba si parca nici nu mai ma cunoaste. S-a smintit la cap." Aici tata n-avea dreptate, cu Țugurlan mai stateai de vorba si unde nu se putea si nu se învoia omul cu nici un chip îl lasa în pace. Da' acuma, de, venise vântul peste el si nu mai sta nici el de vorba si de-aia se suparase tata, ca de ce s-a pretat. "Asa ne-a fost vorba?" cica l-ar fi luat la rost. "Moromete, i-a raspuns Țugurlan catranit, n-o sa mai asteptam noi acuma dupa cheful tau sa facem ce ne-am pus în gând. Facem! si tu ar trebui sa intri primul, sa dai exemplu." Asta l-a separat pe tata, vorbele astea ca s-a legat si de el, ca altfel, pe urma, nu i-a mai pasat nici de pamânt, nici de nimic, l-a dat acolo si a terminat. Dar pe moment, a dat vina pe Țugurlan, ca de la el ar fi pornit. Nimeni nu mai stie bine cum a fost, dar e adevarat ca Țugurlan a fost primul care a început si lumea a crezut ca e de vina el si a iesit galagie mare, au început oamenii sa strige. si atunci a cazut Țugurlan si a venit iar Vasile, care asta în câteva saptamâni daca au mai ramas patru-cinci care nu s-au înscris! Oleu! Abia atunci am vazut noi ca Țugurlan cazuse nu pentru ca facuse lumea galagie, cum credeau unii, ci pentru ca mergea prea încet... Vasile, parca puteai sa stai de vorba

cu el? Te înscrii, nu te înscrii, tot aia e, zicea, toata tara se înscrie si numai tu nu vrei? si îti lua mâna si te punea sfortat sa te iscalesti. Multi au fugit care pe la Pitesti, care pe la Bucuresti, care pe santiere, dar degeaba, ca le-au pus pe muieri, pe babe, pe care au gasit în casa sa semneze ca intra de bunavoie în gospodaria colectiva. Cine avea copii functionari pe la Palamida, sau Pitesti sau oriunde ar fi fost, veneau aia si-i convingeau pe parinti sa se înscrie, ca sa nu le pericliteze situatia. si stiti cum erea asta, ca odata ce unul semna, venea asta pe urma numai de-al mortii sa semnezi si tu, de ce adica el da, si tu nu? Tata ca sa nu-i pricinuiasca vreun rau lui Niculae, a facut ce-au zis ei, nici n-a mai stat la discutie... Dar cu Țugurlan a ramas certat, dar nici ala n-a mai stat în comuna, s-a dus, si-a vândut casa si locul si nimeni nu mai stie pe unde-o fi... îmbatrânise tata, nu-i mai erea asa bine. Nu ca suferea de ceva, dar nu se mai simtea în apele Iui, mai ales ca si Paraschiv murise în anul ala în spital. Se lasase de tutun ca se speriasa, într-o zi se pomenise ca-i curge sânge din gât si doctorul i-a zis c-a scapat ca prin minune. Tocmai împlinea saizeci si noua si s-a speriat când a vazut. Haiti, zice, gata! Mi-a venit si mie sorocul. Parca îl aud si acum, ar fi vrut el s-o dea pe gluma, dar i-a spus doctorul ca daca sângele ala se spargea la inima sau la cap, murea întâmpinat, cum mor unii, ca nici nu mai apuca sa-si dea seama. S-a tinut, a lasat tutunul, dar era asa nervos, îi casuna pe orice si ba zicea ca nu mai are chef de viata, ba se speria ca o sa moara si n-o sa mai vada lumina soarelui. Când primea câte o scrisoare de la tine, ba se supara, ba zicea ca ti-o fi greu si tie, nu e lesne, zicea, sa te apuci sa înveti asa târziu. Ar fi trebuit sa-l fi tinut pe Niculae mai departe la scoala, sa nu umble el pe urma de gât cu toti astia ca de-alde Isosica. Vezi, zicea, aici am gresit. Pe urma îsi vedea de-ale lui, veneau astia pe la el, alde Costache si Giugudel si ailalti si vorbeau între ei, dar se înmuiase el, nu stiu ce avea... înainte când batea clopotul în sat intram pe poarta si îi spuneam, tata, a murit cutare. Pe ma-sa, zicea el atunci, a murit fiindca n-a mai avut zile. Acuma, dupa sângele ala din gât, cum auzea cum bate clopotul si afla cine e, ofta asa subtirel si, hei! zicea, nu-i pare Ia nimeni bine ca moare cineva! Se înmuiase, de, vedea si el ca oamenii mai si mor... Pe urma a început sa se sprijine într-un ciomag si îmi spunea mie: "Ion al lui Iacov are optzeci si sase de ani si merge calare pe cal. Eu am numai saptezeci si ceva!" Adica, de, o sa-i treaca lui slabiciunea aia si o sa mearga si el ca Ion al lui Iacov. Dar când lua câte o tuica, te uitai la el cum îi pare rau ca nu poate sa bea toata sticla, ca si asta era o poveste, nu-l mai tineau vinele si picioarele lui nu mai erau bune de nimic, i le luai cu mâna si le dadeai la o parte ca pe niste lemne. începuse sa cada, se ducea pâna colea la pod si cadea si pe urma lupta-te cu el sa-l aduci acasa, ca nici nu vrea, da din mâini si te izbea!... El zicea ca mai e el omul ala în putere s-o ia de-aici si sa se duca pâna la Râca dus si întors,

pe jos, cum a facut într-o vara când am ramas fara cai. M-am pomenit cu el pe seara, mergea el, dar parca tragea de picioare. "De unde vii, tata?" zic. Nu stiam eu ce e cu el, credeam 400

c-o fi fost pe-aici prin sat, ca uneori asa facea, pleca si nu venea la prânz la masa. "Unde fusesi, tata, unde mâncati?" îl întrebam. "Pai, Ilinco, zice, uite ca nu mâneai nimic." "Pai uite asa, ma plictisii, zice; ca veni el alde Matei si zise sa iau ceva, ca la el fusei, dar uite ca nu luai." stiam eu unde fusese, la Fica, dar ma prefaceam ca nu înțeleg. "si nu-ti fu foame?" l-am întreat. "Uite ca nu-mi fu." Asta îi venea lui si-acasa, si erea mâncare buna, de, ca gateam puiul la aragaz si zic: "Hai, tata, ce te tot codesti asa, aseaza-te odata la masa ca n-am timp sa te chem cu lautarii, copiii astia l-e foame, nu mai sta si te scarpina la ureche." Ca asa facea, ducea mâna aici la tâmpla si se scarpina sub palarie si se uita asa la mine si se strâmba, într-o vreme ai fi zis ca o sa se joace cu copiii. Când îl facui pe al dintâi sta si se uita ceasuri întregi la el în leagan si îl vedeai ca îi pare bine... în anii aia a avut zile când i-a fost si lui ca pe vremuri, nu prea mai zicea nimic, nici de astia de la sfat, mai ales dupa ce se desfiintara cotele... Bea la tutun cu alde nea Costache al Joachii si toata ziua stateau de vorba la umbra sub salcâm sau în pridvor si se uitau pe drum. Mai venea el din când în când afumat cine stie de pe unde si începea sa dea din mâini si sa ne firuie, mai ales pe mama. Pe urma se culca si când se scula îl auzeam asa cu glas ca de fata: "Ilinco!" "Ei, ce e", ziceam. "Pai mie nu-mi dai, domnule, si mie sa manânc?" îl apuca blândetea! Alteori îl lua pe baiat pe genunchi si îi cânta el un cântec cu un soldat ranit în razboaie si cu un câine care moare si el la capul lui... Mama uite asa se învârtea pe lângă el înfuriata, ca sa lase copilul în pace sa-i cânte *Bine esti cuvântat, Doamne*, nu de "razbel"... Ei, si când îl facui pe-al doilea veni el de se plictisi, nu-i mai placu... Sa-l fi vazut cum se scarpina lângă ureche si se strâmba asa la mine si da din cap parca i-asi fi facut eu ceva. "Ce e, tata?" Nu vrea sa spuna, da mereu din cap suparat rau, pe urma se uita drept la mine si se scula si pleca. Nu stiu ce îl rodea, avea el ceva, dar nu vreo boala... Ca ma apucaii sa-ti spun ce era în inima lui când începu sa mearga în ciomag, fiindca de-asta ne-am dat noi repede seama, el credea ca o sa-i treaca, fiindca îmi adusei aminte cum a intrat pe poarta cu picioarele lui târâs. Am vazut eu ca vine de undeva si stiam de unde si ca n-a baut nimic. "De unde vii, tata?" îi zic. si el se opreste în mijlocul bataturii si se uita asa la mine enervat. "Pai nu fusei, Ilinco, la Balaci!?" Nu vrea sa spuna Râca, dar îl lasam sa spuna ce vrea el. Parca mi-ar fi spus mie mai dinainte si eu as fi uitat, sau parca l-asi fi trimes eu pâna colea la cooperativa! "Pe jos?" zic. "Da' pe ce?" "si ce cautasi, de ce nu-i spusesi lui barbatu-meu daca avusesi treaba acolo?" "Dar ce crezi tu, zice, ca am fost singur? Am fost cu alde Sande." Mintea. Alde Sande, îl vazusem eu pe la cooperativa, dar îi zic: "si tu ai picioarele lui Sande? si n-a trecut pe drum nici o caruta sa va urcati si voi în ea?" "Nici de

samânta, zice, am mers paisprezece kilometri pe jos." Asta tinea el minte, ca n-a fost un an de când s-a dus pe jos la Râca si ca o sa-si revie el si o s-o vada iar pe Fica si eu n-am vrut sa-i spun ca n-o sa se mai urce el pe cal ca Ion al lui Ilie Iacov (unde l-o fi vazut el pe ala nu stiu, o fi auzit pe cineva, ca ai lui Iacov se duc

401

acolo la gospodarie, le-or fi dat lor atelajele în primire) si nici ca o sa mai apuce el macar sa iasa din sat, darmita pâna la Râca. Dar am vorbit cu doctorul și l-am dus la spital. A stat el acolo câteva saptamâni, i-a fost mai bine. "Domnule doctor, i-am zis, îi e mai bine, sa-i mai dam niste doctorii, sa-l punem pe picioare?" "N-o sa-l puneti, a zis doctorul, acuma lui nimic n-o sa-i mai faca nici bine nici rau, batrânul nu sufera de vreo boala, dar i s-a scurs viata... Cât o trai, bine, sa nu-l chinuiti cu cine stie ce, ca nu mai ajuta." Avea slabiciunea asta, ca nu-i venea neam sa stea în casa si îl vedeai cum o lua cu ciomagul în mâna pe lângă garduri. "Tata, unde te duci? Stai acasa, ca iar n-o sa poti sa te mai întorci si daca vine mama dupa tine sa stii ca te bate." Avea boala pe mama, ca nu-l lasa în pace, odata când a vrut si ea sa se duca pe la neamuri în Burdeni, l-a încuiat în odaie... Eu n-am stiut nimic, plecasem câteva zile cu barbatu-meu si copiii pe la Ploiesti, la socri, si când ne-am întors l-am gasit asa înjurând, ca aia batrâna vrea sa-l duca mai repede la cimitir, sa scape de el. Ca el nu mai sta cu ea, o lasa aici si se duce la ailalta în vale, la Alboaica. (și aici Alboaica intra si ea în odaie si începu si ea sa asculte.) Asa a si facut, continua Ilinca, mama nu stia nimic, ca nici eu nu l-am crezut, am zis ca zice si el asa, de ura pe ea... Ei, si într-o dimineata pe la revarsatul zorilor, l-a simtit ea mama ca se scoala din pat si se duce, dar a crezut ca se duce în gradina, de, ca omul batrân... Ca îi luase frica, se trezea din somn si se ducea în gradina si mama a crezut ca nu e nimic si si-a vazut de somn. Eu la fel. Dimineata, când ne-am uitat, patul gol... Stai acum si cauta-l în tot satul, ca el n-o lua totdeauna într-o parte, vazuse ca dam de el repede, si ca sa ajunga la Râca fara sa stim noi cum, te pomeneai cu el te miri pe unde. Asa a fost si atunci când a pierit de dimineata. Când a fost asta, Alboaico?!

- Pai ariul trecut, zise Alboaica. si continua ea povestirea. O fi plecat el de-acasa noaptea, dar la mine, de, a ajuns târziu, rasarise soarele si am crezut ca mama stie, n-aveam de unde sa-mi dau seama ca el a fugit. I-am dat eu o cana de lapte, a baut-o si se uita asa în cana. "Ma Marito, zice, ajunsei sa beau lapte, tu niste tuica n-ai?..." I-am dat un paharel de vin, ca mi-a fost frica sa-i dau tuica, sa nu-i ia de tot puterea si s-a asezat pe prispa si a baut asa din pahar jumatate... îl tinea în mâna si eu mi-am vazut de treaba si când ma întorc el tot asa ramasese: "Ce faci, tata, zic, nu beai?" EI se uita la mine, si am vazut ca nu înțelege; "Paharul, zic,

da-l peste cap, zisesi ca nu vrei sa beai lapte. Nu-ti place?".....Ba îmi

place", zice, dar tot nu bea si tineasa paharul strâns în mână. Atunci m-am uitat si eu mai bine la el si mi s-a facut rau, Niculae. Se împutinase, saracul, nu era ca bătul, daca îti mai aduci tu aminte de el, asa voinic si cu oasele mari, când a murit i-am facut un tron ca abia avea loc în caruta. M-am dat mai aproape si întind eu mână si îi iau paharul sa vedpm *re* zice. N-a zis nimic. Ninila»» -> .«-----

rasarea soarele si era asa liniste. "Ma, Marito, zice, ia uita-te, se facu seara." Am tacut si eu, mi s-a facut frica. Bătu n-a murit asa, s-a lovit de-o buturuga în gradina si si-a sfărâmat un picior, uite-asa se facuse zob fluierul sub genunchi, si a înjurat pâna a închis ochii, ca de ce sa se duca pe lumea ailalta din pricina unei buturugi. Pe urma m-am mai linistit eu si am zis ca daca el e în stare sa seada pe prispa înseamna ca nu e nimic, o fi din pricina drumului, de, i-o fi luat toate puterile si de-aia nu-si mai da seama, dar își vine el în fire. "Treci, taica, i-am zis, colea mai la soare, ca acolo ti-o fi frig." Când pe urma o vaz pe mama val-vârtej, aflase unde era si pune mână pe el sa-l traga de mâneca sa se ridice si sa-l duca.

Aici ochii Alboaipei lucira, si, trecând printr-o miscare de la stânga la dreapta, capul ei se dadu pe spate cu o spirala care de asta data nu mai putea fi de bucurie, ci de plâns, pe care îl alunga astfel ca sa povesteasca mai departe cu glasul curat. Sau ar fi vrut poate sa se opreasca? își adusesese cumva aminte de ceva care nu putea fi auzit si de urechi straine, sau ceea ce urma ar fi putut sa supere pe cineva!? Se uita la Catrina: mama asculta si ea ca si ceilalti, ai fi zis ca ea uitase toate acestea si era si ea curioasa sa auda ce s-a mai întâmplat, ca si când nu despre ea si omul ei era vorba. Alboaica povesti atunci mai departe:

- Eu ma luasem cu altele si el cât statuse la soare își venise în fire... S-a ridicat de pe prispa si a început sa se sprijine în ciomag si încet-încet, hai sa mearga. Mama îl îndemna si îl firuia, nu-s' ce-i spunea, ca daca n-o sa-l tina de-aici înainte numai în casa, sa-l încuie si sa nu-i mai dea neam drumul. Da' nu mai stiu ce i-a zis, ca l-a firuit, nu mai tin minte, si tata zice: "De ce ma firui tu, fa, pe mine?" si ridica ciomagul si jap! îi trage una pe spinare. M-a pufnit râsul, dar am vazut eu ca nu e de râs, si m-am dat dupa cosar... Ei, si pe urma, nu-ti mai spun, Niculae, ce-am patit cu el, ca n-a mai putut sa mearga si cum sa-l ducem acasa ca era departe. Mergea el, de, asa, doi-trei pasi, dar pe urma, chiar daca îl tineai, se facea greu ca un pietroi si se lasa în jos. Altfel n-avea nimic, îl întrebam mereu: "Tata, te doare ceva?" "Nu ma doare nimic", zicea. Ce sa-i facem, cum sa-l ducem acasa? îi spun eu lui Sande: " Du-te, mama, si fa rost de-o caruta cu cai, sa-l punem în caruta si sa-l ducem acasa." "De unde caruta si cai, zice Sande, nimeni nu mai are voie sa

tina caruta cu cai, ce, nu stii?" "Du-te, zic, la gospodarie si spune-i lui alde Moreanu sa-ti dea, ca acuma l-am ales pe el presedinte si e om la locul lui, o sa-ti dea." Da' Sande zice ca nu se duce el acolo, ca o fi el Moreanu om la locul lui, dar asa s-a dus Marin al lui Matei Dimir sa ceara s-o duca pe fi-sa la gara, ca pleca la scoala, si unul de-acolo l-a trimis la alde Ilie Nica, care are grija de cai, si Ilie Nica i-a spus ca îi da cu conditia sa-i care si lui niste lemne din Cotigeoia. "Du-te, Sande mama, zic, spune-i si tu ca îi faci si pe urma nu-i mai faci." "Mai bine îl duc pe bătut în brate, zise Sande, dar eu la nenorocitu ala sa-i cer cai nu ma duc." si s-a apucat el sa-l ia pe tata în brate. Ce sa-l ia, ca era greu si ce crezi, Niculae, ca a facut Sande?

403

Aveam o roaba si l-a pus pe tata în ea si uite asa l-a dus pâna acasa. Sa fi vazut cum statea tata cu capul ridicat si se uita pe drum. si Sande zice: "îti place, bătute, sa te plimbi asa pe drum?" "îmi place, ma, Sande, zice, numai aleia batrâne nu-i place si nu vrea sa ma lase! Ea crede ca n-o sa ajunga si ea ca mine!" "Bine, bătute, zice Sande, uite las roaba la matale si când oi mai putea si eu asa, vin sa te plimb. Ca acuma trebuie sa ma duc la brigada sa fac procente." Da' n-a mai putut Sande, saracul, s-a întors acasa si zice: "Mama m nu ^o ~,~: J-----■- L*- ■

,_____, ,, - «^v, ^d spinarea sacul de cinci duble pâna

la gara, dar de ce îi e Iui mila când îi e, sa nu-i ceri, fiindca nu poate... Din ziua aia de când cu roaba nici nu l-a mai vazut si nici acuma n-a venit, nu l-am lasat noi... Alboaica tacu.

- si cum a murit? zise Niculae întru târziu. L-a durut ceva?

- Nu l-a durut nimic, raspunse Ilinca. De vreo doua saptamâni nu se mai ridica deloc din pat si atunci ti-am trimes eu telegrama.

- Eram plecat, zice Niculae, si Marioara s-a întâmplat sa fie si ea plecata într-o tabara...

- Esti însurat tu cu Marioara? zise Alboaica.

- Ce-ti pasa tie cu cine sunt însurat? raspunse Niculae.

- Ce face ea la Bucuresti? Am auzit ca are si ea serviri, relua Alboaica parca înveselita de raspuns.

- E la un preventoriu de copii, e asistenta medicala.
- Doctorita? zise, fara sa se mire, Alboaica.
- Ei, doctorita! exclama Niculae, a facut si ea scoala tehnica sanitara, trei ani.
- A, ca un fel de sanitar... si ea de ce n-a venit? Dar Niculae nu raspunse.
- si, cum a murit? relua el.
- Pai când ti-am dat eu telegrama, zise Ilinca, nu mai cunostea. "Cine sunt eu, tata?" îl întrebam. "Marita lui Turcin", zicea, si eu mai râdeam, credeam ca face dinadins. Daca îi dam sa manânce, mânca. "Manânci, -tata?" "Manânc!" zicea. "Mai manânci?" îl întrebam. "Nu mai manânc." Era greu, mama s-a chinuit cu el, de, om batrân, nu mai putea nimic. Când si când lovea cu bratele si atunci chemam doctorul si îi facea o injectie. Se linistea el atunci si adormea. Cu vreo trei zile înainte sa moara, tot asa, a venit doctorul si i-a facut injectie în mâna. "Cum e, taicutule, zice doctorul, cum îti merge?" M-am uitat si eu la el, parca ziceai ca acum

o sa-i fie bine. Injectiile veneau si îl faceau ca înțelegea tot ce îi spuneai si vorbea si el. "Domnule, l-am auzit ca îi spune doctorului, eu totdeauna am dus o viata independenta!" Doctorul zice: "Dar acuma, taicutule, cum îti este?" "Mi-e bine, zice, nu ma doare nimic, dar nu prea mai sunt

404

constient"... Pe urma a dormit el, si când si când se trezea si se uita asa ceasuri întregi pe geam... Pe urma noaptea a început sa traga, rasufla rau de tot, si din ziua aia n-a mai cunoscut deloc pe nimeni... si ailaltaieri dimineata, înainte sa se lumineze, a murit...

între timp intrasera în odaie o multime de insi, si printre ei un militar care se uita la Niculae deschis cu o privire insistenta si parca frateasca. Ilinca îi spuse lui Niculae ca asta era barbatul ei, subofiterul de la unitatea de aviatie de la aerodrom cu care se maritase atunci în toamna aceea... si spunând acestea puse mâna pe doi copii care tocmai intrasera si ei în casa si îi dadu afara.

- Sunt ai mei, zise ea. Iesiti, ma, afara, nu va e rusine sa intrati aici peste oamenii mari? Hai, afara...

Dar se apleca si îngenunche în fata lor înainte de a-i da afara, si le dresa camasile la gât, le încheie nasturii, le dadu la o parte, cu un pieptene, parul de pe frunte, iar pe cel mai mic îl lua în brate ca sa-i ridice mai sus pantalonasii... Catrina se apropie si îl masura pe Niculae de sus pâna jos, cu o privire severa:

- De ce traiesti fara cununie ca pagânii?

Niculae însa nu-i raspunse, parca nu mai era nici el de mult acolo si nu mai înțelegea bine ceea ce se spunea. își lasa fruntea în pamânt si ramase astfel clipe lungi. Nimeni nu mai zise nimic. Apoi el se ridica abia murmurând, fara sânge în obraji, spuse ca el acum nu mai poate sa mai stea si ca la noapte trebuie sa fie la Bucuresti, dupa care își lua ziua-buna de la toata lumea si iesi fara sovaiele si fara sa se uite înapoi.

XII

soferul care îl adusese în sat era din Palamida, fiindca cel cu care venise de la Bucuresti i se stricase masina si Niculae nu mai avusese rabdare sa astepte. Raionul de partid nu avusese nici el vreuna libera în acel moment si atunci i se daduse masina sfatului, a tovarasului Iosif, care nu mai facea nici el parte din activul de partid al comitetului raional, dar ajunsese în schimb presedinte al comitetului executiv.

Acum masina strabatea cu grija drumul deloc neted si Niculae statea tacut si se uita pe fereastra. Era toamna târzie, dar era soare si uscat si câmpia zacea împacata sub lumina înserarii. soferul manevra des, si într-o vreme masina se opri cu botul chiar sub fundul unui magar pe care nu-l putuse ocoli ca sa nu dea într-o groapa mai mare. Proprietarul, un taran foarte tânar, ridica o jordine si îi aplica magarului o lovitura energica pe spinare si facu loc. Dupa ce trecura soferul rânji:

- Marca Simson, zise el, aprindere cu ciomagul.

| Adica asta era ala din urma, cu mijlocul lui ciudat de locomotie... Nu | mersera prea mult si dadura de alt magar, tot asa, înhamat la un fel de

405

troaca pe doua roti în care însa proprietarul dormea în ea asezat pe niste traisti.

- Țsta unde dracu s-o fi ducând la ora asta? se mira soferul. Unde te duci, ma nene? striga el când trecu pe lângă troaca, scotând capul pe fereastra.

Dar nu primi nici un raspuns, desi omul, la sunetul claxonului, se trezise si se uita cu ochii mari la masina.

- Unde-ai plecat la ora asta? repeta soferul cu o voce de om prea blazat de câte a vazut el pe drumurile lui, dar cu care s-a obisnuit si i-ar fi fost urât sa nu le mai întâlneasca.

Omul tot nu-i raspunde, ca si când n-ar fi înteles limba, si atunci soferul, vazându-si de drum, reflecta ironic:

Doua roate si-un magar -Atelaj particular!

- Acum doua saptamâni, continua el, am luat-o si pe fi-mea pâna la Mozaceni, a reusit acuma sa intre la facultate, la filologie, si când a vazut ea d-astia pe sosea zice: "Tata, eu stiam ca numai în Spania sunt pline potecile de magari, ca e tara muntoasa, la noi aveau înainte numai ciobanii". "Ei, acuma îi au si oamenii, i-am zis eu". Când s-a facut colectivizarea totala, au uitat sa-l considere animal socialist si atunci oamenii, din interzicerea cailor, au început sa creasca magari.

soferul daduse acum de drum bun si, ca sa-i abata pesemne gândurile prietenului sefului sau, stiind de unde îl aducea, continua:

- stiti ce scumpi sunt? Uite-asa un puiandru costa cât un cal dinainte. La Mozaceni sta tata, e si el colectivist, ca i-a bagat pe toti, n-a mai stat sa-i gâdile la subsuori cu munca de lamurire, cum au facut atâta ani. Tata avea si el sase pogoane, dar de când îl stiu se tot vaita, ca aoleo ca avem pamânt putin, ca ce bine ar fi sa mai avem noi un lot de înca sase pogoane... Acum i-au lasat si lui acolo ceva în folosinta personala cât sa pasca un cal priponit. Sa vezi cum îl mai munceste, el cu batrâna, si cum îl sapa de câte cinci ori! si-i zic: "Cum e, tata, când te vaitai ca ai pamânt putin? Acuma ti-ajunge arii aia care ti i-au mai lasat?" "Mai baiatule, zice, sa am eu acuma din alea sase pogoane câte le-am avut numai doua, si le-asi pupa!..."

soferul observa însa pesemne ca prietenul sefului sau ramânea mai departe cu privirea dura pierduta peste câmpuri si ca chipul nu i se lumina si atunci tacu si se facu atent la drum, fiindca treceau prin sate apropiate mult unele de altele si pline de oratanii si de copii. Iesira apoi dupa câtva timp din nou la drum întins si acum soarele rosu scapata într-o vapaie ca într-un imens incendiu întepenit la orizont. Pe acest drum lung, mai întâlneala un om cu un magar, apoi un convoi lung de tractoare, o întreaga

trebuie sa taca si când e cazul sa vorbeasca...

XIII

"...N-asi fi putut sa cred ca abia un an mai târziu aveam sa-mi dau cu adevarat seama ca sunt un om care nu mai are tata. Mi-a scris Ilinca sa vii la parastas si am venit singur si la întoarcere înca mi se parea ca am venit de-acasa unde el erea mai departe în pridvorul lui, când m-am uitat la Marioara si am vazut pe chipul ei o îngrijorare. Se uita direct la mine si privirea îi era grea de neliniste: cum te simti? parca ma întreba. Sunt cu tine, stiu ca "acum esti singur, dar ne ai pe noi, femeia si copilul tau. si atunci m-am simtit singur, fiindca dincolo de îngrijorarea ei, îi lucea în ochi parca si un triumf ca pentru ea se apropiase momentul pe care îl dorise tot timpul si ca tot pregatindu-se pâna atunci sa poata trai si singura cu copilul, nu renuntase nici o clipa la ideea care mijise odata, de mult, în mintea ei de fata, ca Niculae al lui Moromete era baiatul care îi placuse ei si cu el trebuia sa se marite. Fiindca a stiut sa faca din credinta mea cu o minciuna ce n-a fost în stare în atâta ani de asteptari. îmi placuse de ea, ca de o consateanca, când a venit atunci la poarta la comitetul de partid... Nu mi-era bine si chipul ei îti da un fel de liniste, nu-i pasa ei daca un barbat la care tineea era sau nu membru în comitetul raional... Fapt e ca a picat la tanc si dupa ce am plimbat-o pâna seara prin oras am dus-o acasa unde statea în casa silvicultorului ala plecat la Sinaia cu domnisoara Palici. si acolo, zice, la poarta: "Am o veste mare sa-ti dau". M-a facut curios si apoi înauntru în casa: "Ma marit, Niculae, zice, am venit la tine sa-mi iau la revedere." "Ei, cu cine te mariti?" "Cu un baiat pe care l-am cunoscut asta-primavara când venira aia cu sonda si gaurira pamântul în Grama sa scoata petrol." N-asi putea sa spun ca m-a gasit cu inima moale din pricina ca Ghimpeteanu ma anuntase în ziua aceea ca n-o sa mai fac parte din comitet, si ca unii parca nici nu ma mai cunosteau! Cine îsi face iluzii!... Mi se pare normal, din moment ce nu mai esti printre ei, ce sa mai vorbeasca cu tine, n-ai de ce sa te miri ca se face ca nu te vede, desi ai lucrat cu el! Ai cazut, esti bun cazut... Ceea ce nu-l împiedica sa zica pe urma, sa traiti, tovarase, cum s-a întâmplat ulterior când am revenit la secretar în comitetul regional si am mai gasit câtiva dintre ei care mai ramasesera de samânta, ati fost la scoala superioara de partid, sigur ca da, la sapa si la lopata, ani în sir în gradina Mogosoia, tâmpitul, vroia sa spuna ca nu crede, desi stia perfect de bine ziua când nu ca sa ma trimita la scoala m-a scos Beju... si în ziua aia

înainte sa ma anunte Iosif ce primejdie ma pândeia parca se sfârsea ceva ca si în '45 dupa razboi si în calea mea la o raspântie aparea o fata, ma tineam de brat pe strada si se lipea de mine. N-aveam inima moale, dar sperantele mele erau turburi, eram atât de derutat... La orice m-asi fi asteptat dar nu o astfel de lovitura pe care o promisem si nu era singura, parca aveam presimtirea ca asta nu era totul... "si, Niculae, am venit sa-mi iau la revedere", zice. Foarte bine! Nu mai vrea nimic, era împacata, a înteles din seara aceea, când m-am dus eu la poarta ei, sa nu se mai agate! Daca vrea fata sa-si ia la revedere, e din satul tau si astia sunt cei de o seama cu tine, altii nu mai sunt decât mai mari sau mai mici, si de prin alte parti. "Bine, Marioara, îmi pare bine, zic, ma bucur..." "Plec acum din sat dupa el." "Departate?" "Pai la Moreni!" Ce mai departare si mi-am adus iar aminte de Ileana, ce fata mai iubisem eu în pragul maritisului, aveam în palma strânsoarea ei, se vede ca se întâmpla ceva cu ele în momentele astea, ca ma miram ce glas senin avea, uite îi pare si ei bine, saraca, nu mai sta sa ma astepte pe mine si avea mereu colturile gurii întinse într-un surâs vârât în obraz, de bucurie, pesemne când nu mai vrei nimic de la nimeni, îti ajunge ce ai tu... "si stii, zic, ca nu mai sunt la raion?" "Nu stiu, zice, dar o sa te trimita la alt raion, ma mir ca îti place, ma uit si Ia tata ca uneori se perpeleste noaptea si nu poate sa doarma si înjura de i s-a facut sufletul negru, de ce sa ajungi sa ti se faca asa, ce bucurie oi mai fi având? Ca nu mai dai cu sapa... Dar când lasi sapa jos stii ca e odihna, si nu-ti mai pasa de nimeni, pe câta vreme în munca asta a voastra vai de odihna aia... Mie sa stii ca îmi pare bine ca te-au scos..." "Da' ce, zic, e obligatoriu sa ajungi ca alde tac-tau?" "Nu e, zic si eu, o meserie e mai buna, stii ca faci ceva si când vii acasa îti vezi de ale tale, ca n-o sa traiesti doua mii de ani..." si atunci am scuturat din cap de ameteala fiindca mi s-a parut ca aud pâna si glasul Ilenii si pâna si mirosul parului ei umed de roua si atunci am pus mâna pe ea si am apucat-o de umar si pâna si umerii ei erau la fel de moi si de plapânzi ca ai Ilenii. Da, asta e iubirea cea mare a unei fete: înainte de maritis cu câteva saptamâni, maximum o luna, daca ar sti cei care se însoara ar amâna sau nu i-ar da ragaz, în ziua când ar cere-o s-o si duca la primarie... Dincolo se vedea lumina aprinsa si Marioara s-a dus si i-a spus ceva domnisoarei studente Palici, în tot cazul nu sa stinga lumina, fiindca n-a stins-o... "Ei, zic, daca tot te mariti si ai tinut atât de mult la mine..." si am întins-o pe pat. Marioara, atât de viteaza, a început sa tremure. Hm! Nu era ca Ileana! Era fata mare... si dupa ce am facut-o sa nu mai fie, iar nu mai semana cu Ileana, a stat lângă mine ceasuri întregi pâna s-a facut ziua, si n-a scos o vorba, numai inima îi batea si îi ardea fruntea, avea temperatura... si mie mi-era mila, uite, zic, cât tine la mine, am judecat-o gresit... Când colo, o aud ca îmi spune ca nu e vorba de nici-un maritis. Hm! Iata cum umbla fetele cu minciuni si cum reusesc cu ele mai bine decât cu un adevar... Daca mi-ar mai fi spus o data ca tine la mine, plecam si acolo

o lasam... în zilele alea a ramas însarcinata... A venit la mine la sera ca n-are nici o pretentie... Da' când l-a facut, am avut eu, nu puteam s-o las asa, i-am dat cât am putut din salariul meu de gradinar si acum pustiul are aproape zece ani, seamana la frunte si la ochi cu tata, parca l-ar fi facut el, nu eu... si în seara aia când m-am întors de la înmormântarea lui: nu simteam atunci nimic, m-am uitat la ea mirat, am mângâiat-o si eu, dar i-am spus ca nu-mi face bine s-o vad cu obrazul strâmb ca o oglinda urâta în care m-asi uita... Sa se duca sa nu lase sa doarma singur copilul... iar eu eram foarte calm... Nu ma durea absolut nimic, sufletul nu doare, numai se strânge, se apropie de nesimtire, ceva parca se încetinise în lucruri, statea fiecare la locul lui, geamul deschis, orasul si strazile izolate, si cerul... Muream parca si eu ca în ziua când am iesit din spital fara Simina mea... Acum eram fara tatal meu, pentru totdeauna... îmi aminteam si de ziua când el mi-a spus ca nu ma mai da la scoala, tot asa am simtit si parca ma vedeam pe mine de la distanta, ca pe un strain, si nu ma interesa... Nici nu mai stiu cum am adormit, iar dimineata m-am sculat ca de obicei, m-am îmbracat si am plecat la comitet. în ziua aia trebuia sa plec pe teren cu Deaconu, nu stiu de ce pun unii ochii pe mine si vor sa ma scoata din munca de partid, desi acuma, hm, e cam greu... Ne-am urcat în masina si am plecat, eram în plin sfârșit de campanie de toamna... Ieseam pentru întâia oara pe teren cu asta, ma cam ocolea în anumite actiuni, ca sa poata pe urma sa ma critice. Numai ca primul-secretar, de, nu semana cu cel care n-a vrut el sa ma primeasca atunci în chestiunea Beju, unde pleca ma lua cu el si nu era de acord când Deaconu începea asa pe departe sa puna în discutie activitatea mea... Pesemne ca vazând situatia asta s-o fi gândit sa renunte pentru moment si hai sa mergem pe teren... Seara la întoarcere l-am gasit pe fostul meu notar în birou... si am intrat la el. "Ei, ce este?" "Vreau sa-ti spun, zic, ca trebuie dat un ordin prin raioane sa-l întâmpine astfel pe Deaconu!" "Adica cum?" "Pai sa-ti spun, da¹ capota «gazului» pe spate si se ridica în picioare lângă sofer si trece asa pe strazi si prin sate..." "Nu mai spune? Vreau sa vad si chestia asta!" "Da, dar nu stiu daca cu tine o sa faca..." Iar acasa mi s-a parut pe urma ca totul a decurs ca si înainte, cU deosebirea mare ca m-am pomenit singur povestindu-i Marioarei aceasta istorie! Vroiam parca sa uit sau sa ma prefac ca nu stiu sau nu cred ca nu mai aveam tata. Când te porti cu totul obisnuit nu înseamna ca consideri totul la locul lui, prin chiar sporul de neobisnuit pe care îl aduci, povestind unei muieri pentru întâia oara un lucru care n-o privea?... Dimineata urmatoare, am plecat iar la comitet, aveam de pregatit un referat important pentru o sedinta care a durat atât de mult ca mi-a ramas în minte lunga cât o saptamâna... Ah, nu mai pot dormi, s-ar putea ca de aici înainte... Ce întuneric e sub pleoape... Nu stiu când s-a întâmplat, dar de mult nu se mai face lumina' sub pleoapele mele si nu mai trece nimeni pe drum sa ma uit ca altadata si

sa adorm senin... Tata! De ce nu te-am visat niciodata si de ce mie nu mi te-ai aratat la fel ca mamei? Esti suparat pe mine ca n-am fost la

409

capatâiul tau când ai murit? Dar n-am putut veni, ca si Sande, când ai fost pe la mine cu el, mi s-a facut rau când te-am vazut... Nu e adevarat ca n-am stiut, a fost Ilinca pe la mine si mi-a spus ca ai cazut la pat dar eu *am vrut* sa cred ca n-o sa ti se întâmple nimic, ca sa pot sa nu vii sa te vad asa cum esti, adica tare batrân si cu chipul mortii pe fata... Vezi, tot noi vrem sa traim, care ramânem, în timp ce voi va duceti si tot noi vrem ca voi sa aveti chipuri tinere, ca si când o viata întreaga nu ne-a ajuns cât s-a sapat în sufletul nostru... Un an de zile nu m-am gândit la tine dupa ce te-ai dus, crezând ca e mult mai bine ce fac împotriva uitarii, fara sa-mi dau seama ca întunericul navaleste tot mai negru în serile mele, peste mine... Am plecat cu Marioara în zori si mama, cu privirea ei în care verdele tot stralucea povestind, "Niculae, zice, l-am visat zilele astea pe taica-tau. «Mosule, zic, tu esti?» «Eu sunt.» «L-ai vazut pe Niculae ca a venit la înmormântarea ta?» «L-am vazut.» «si cu Dumnezeu ce faci?» Nu mi-a raspuns, a tacut."

Niculae se rasuci în pat, aprinse lampa si se ridica în capul oaselor. De trei ori o puse pe mama lui sa-i povesteasca acel vis pâna izbutise sa-l înțeleaga. "Maica, de multe ori îl visez, dar nu raspunde, eu îl întreb si el tace, raspunsese mama. si azi-noapte l-am visat iar si acum a vorbit. Pesemne ca stia ca o sa vii si tu pe-acasa de parastasul lui de-un an. «Mosule, i-am spus, tu esti?» «Eu sunt.»" si aici aparuse în glasul mamei glasul lui din ultimii ani, taraganat si resemnat, coplesit de griji si de taceri lungi, când vedea ca îmbatrâneste si simtea el ca asta nu mai putea fi oprit. "L-ai vazut pe Niculae ca a venit la înmormântarea ta?" continuase mama si abia acum, repetând, se înțelese ce vruse sa spuna, ca în ceasurile lui grele, când a murit, Niculae n-a fost lângă el, dar ca totusi a venit la înmormântare. "si el ce-a raspuns?" întrebese Niculae. "L-am vazut", a zis. "Atât?" "Atât!" si Niculae nu se mai putuse însela, era cu adevarat glasul lui, se simtea în aceste cuvinte de dincolo de mormânt ca pe lângă durerea pe care ar fi simtit-o el de a fi murit fara sa aiba pe nici unul din feciorii lui alaturi, nu s-a mai adaugat aceea de a fi fost înmormântat, fara sa fie macar unul de fata; dar durerea a doua, care n-a fost, n-o stergea pe prima, care se produsese, l-a vazut ca a venit si nu pastreaza acolo unde e, cu privire la moartea lui, nici bucurie, nici tristete, ci singuratate si tacere. Adica cu oamenii, cu pacatele lui din ultimii zece ani si cu propriii lui fii a vazut cum e, dar cu Dumnezeu? "Fusesse el necredincios, adaugase mama, dar singurul lui pacat în afara necredintei si a ratacirii din urma nu fusese decât trufia, prea credea ca n-o sa mai moara niciodata, si asi fi avut sa stiu daca Dumnezeu l-a iertat." "si tata ce-a

raspuns?" zisese Niculae. "A tacut. Nu mi-a raspuns nimic." Adica asa cum facuse în partea din urma a vietii lui, când dadea de înteles ca singuratatea si tacerea nu pot fi alungate de nimeni o data ce au patruns în inima omului si ca nu-i mai ramânea decât trufia, pe care o pastreaza si dincolo de moarte, cu toate ca moartea se lupta cu noi sa ne ia totul.

410

A DL'

Ă

Niculae stinse la loc lumina si-si puse tâmpla pe perna. "Tata, sopti el, eu nu te-am parasit niciodata, stii bine... Nu ti-am facut nici un rau, nu te-am chinuit cu nimic si îmi pare bine ca te-ai împacat cu mama... Dar de ce nu vorbesti si cu mine? Crezi cumva ca de-aia n-am venit la patul tau înainte sa mori, fiindca te-am uitat?... stiu ca poate cu timpul amintirea ta de când eram mic ar fi crescut iar la loc si ar fi astupat-o pe cea de care mi-a fost mie frica sa n-o capat venind la patul tau, m-am gândit si la asta, dar eu mai stiu ca nu toate încercarile te lasa neatins... putine te întaresc, toate cauta sa-ti ia puterea... si eu vreau sa spun ca si tine ca binele n-a pierit niciodata din omenire, dar ca trebuie sa ajungem sa-l facem pentru toti... Altfel crezi ca meritam sa vedem lumina soarelui? Tata, ma auzi? Nu mai vrei sa stai cu mine de vorba? Sunt eu, Niculae, mamei i te-arati si mie nu. De ce? Nu mai ai nimic sa-mi spui?"

în acea clipa Niculae vazu cum stratul gros de întuneric (în care gândurile lui se înlantuiiau cu acea tarie care alunga totdeauna somnul si nelinisteste sufletul) se da la o parte dinaintea ochilor lui asemeni unei usi si în lumina vesnicei zile de vara care scalda batatura si salcâmi de acasa aparau chiar tatal sau din gradina si o lua încet spre poarta de la drum cu mersul lui ciudat care îti spunea ca de acolo de unde vine e greu sa-ti spuna ce-a fost, dar de-acolo de unde se duce s-ar putea sa se întoarca el cu un rezultat... Ce rezultat?... "Tata!" sopti deodata Niculae si în aceeasi clipa simti cum se napusteste asupra lui din adâncul nestiut al fiintei un val de duiosie agresiva care îi pipai apoi gâtul si începu sa-l sugrume. "Tata, tata, chema el si își duse coatele la ochi hohotind. U de te duci tu acum, încotro o s-o iai dupa ce deschizi poarta si o sa iesi iar la drum?..." Turburata de plâns, imaginea tatalui reveni iarasi în acelasi loc sub aceiasi salcâmi ai curtii, luând-o agale spre sosea. Statea însa mereu cu spatele si mergea exact ca un om care e adevarat ca al lui era numai ceea ce era împrejmuat cu gard, dar si peste rest cine îl împiedica sa se uite? "Tata, unde te duci?" striga Niculae iar, de asta data însa foarte încet si

facând sa se topeasca în el cu un efort suprem plânsul care îl îneca, nu pentru ca se temea ca Marioara îl va auzi din odaia ei, usa era groasa, ci pentru ca vedea ca plânsul nu e bun... Moromete iese pe podisca si Niculae porni alaturi de el cu fruntea în pamânt... Vazuse ca nu vrea sa se uite la

el...

"...Sigur, de ce sa se uite, de ce sa stea si el de vorba cu tine, crede ca se mai roaga cineva de el, mai e prostul ala, parca daca nu vrea el nu vinde mama partea mea de pamânt... si Baragan suna cu goarna baaaaaaa toata lumea sa se strânga la primarie ca a venit baiatul asta al lui Moromete... Ilinca se marita cu Ouabei, taceti din gura, striga mama parca s-ar fi darâmat casa pe ea si el îi facea semn Ilinchii, de ce, zice tata senin, ce are Ouabei, nu e si el flacau ca altii?... N-am mai vazut-o pâna atunci pe mama ridicând pumnul în aer, du-te, fa, de-aici, când ti-oi da una acuma te trimet taman la popa în brate... pentru întâia oara iesisem asa de departe si stam cu fata în sus si soarele ardea rosu prin musamaua neagra a palariei si ce pustiu era în vârful dealului, parca pierisera oamenii de pe pamânt si ramasesem numai eu... Am dat palaria la o parte si m-am uitat la soare sa-l vad cu ochii deschisi, eram numai noi doi, si i-am vazut miezul de foc alb si am închis pe urma ochii fiindca se facea întuneric în jur si atunci am simtit o palma care îmi mângâie tigva tunsă si urechile... pe unde venise? Niculae mama, ce faci tu aici singur?... Dar tu unde te duci?... Ma duc sa-l tamâi pe tata pe care tu nu l-ai mai apucat... acuma ziua?... da, ma duc pe la surori si pâna diseara abia ajung, ca e taman la Burdeni si dorm si eu la ele si la noapte ma duc la cimitir... si s-a-ndepartat pe câmpie cu cusnita de rachita alba sub brat si o vad ca se întoarce... ti-o fi foame, maica!... nu mi-e foame... esti cu caii, sa-ti dau, zi bogdaproste, ca esti copil curat... si s-a-ntors înapoi cu fustele ei mari, ce înalta era, dar tatei îi venea numai pâna la umar, dar nici el nu era mai înalt ca Dumitru lui Nae... si el crede ca nu stie nimeni ce trebuie sa faca, merge pe lângă garduri absolut fara sa te ia în seama cu fruntea când sus spre vârful salcânilor, când jos pe lângă poteca pe care calca si se uita la ea de parca s-ar feri sa nu se ia poteca dupa el, bun, bine, am înteles, mergem mai departe si e si ala cu care ne întâlnim un om si asta care sta pe loc lângă stâlpul ulucii lui si celalalt de la celalalt stâlp de la cealalta poarta peste drum, ca sa nu mai vorbim de cel la care ne ducem, care e omul cel mai în puterea cuvântului dintre toti, dar socoteala ciobanului e achitata?... sau ne ducem acolo degeaba?... socoteala ciobanului e achitata... atunci putem sa discutăm, fiindca baieti mai vrednici ca ai mei nu mai are nimeni, mai ales ca asta micu, Niculae, i-a placut sa munceasca de când era mic, îi sfârâiau mâinile pe treaba, la secere, fetele astea, care nici ele nu pot sa zic ca nu erau vrednice, dar nu se puteau tine de Niculae, ca el o lua asa înainte cu postata si curgeau poloagele în urma lui ca traversele pe

calea ferata si de bucurie odata îsi înfigea mâinile în parul Ilinchii si aia striga tata... tata... tata..."

De mult Niculae adormise. Dimineata când se scula nu arata nici prea odihnit, si nici prea senin, si Marioara se mira, fiindca, zise ea, de câteva ori a trezit-o ceva, nici ea nu si-a dat seama ce, si pe urma a tras cu urechea si nu s-a înselat: la auzit pe el, pe Niculae de alaturi, cum râdea în somn...